

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 8. JANUAR 1948 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

VII

JUSTITSMINISTERIET OG RETSHÅNDHÆVELSEN
UNDER BESÆTTELSEN

AKTSTYKKER

BIND 2

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

1950

BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 8. JANUAR 1948 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

VII

JUSTITSMINISTERIET OG RETSHÅNDHÆVELSEN
UNDER BESÆTTELSEN

AKTSTYKKER

BIND 2

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

1950

AKTSTYKKER

Indholdsfortegnelse.

Aktstykkerne nr. 1—230 er optrykt i bind 1.

Bind 2.

E.

Begivenhederne den 22. juni 1941 og foranstaltningerne imod kommunisterne.	841
22. Arrestationen af kommunister den 22. juni 1941	843
231. Fhv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 14. juli 1945	847
232. Fhv. justitsminister Harald Petersens redegørelse af 6. juli 1945	848
233. Vicepolitichef Arthur Dahls redegørelse af 6. november 1946	850
234. Politiinspektør Sv. Holtens redegørelse af 30. oktober 1946	851
235. Departementschef Eivind Larsens skrivelse af 12. november 1946 til kommissionen	852
Bilag A. Den tyske gesandts aide-mémoire af 22. juni 1941 til de danske myndigheder	853
Bilag B. Statsadvokaten for særlige anliggendes fjernskrivermeddelelse af 22. juni 1941 til politimesteren i Odense købstad	855
Bilag C. Politimesteren i Århus købstads skrivelse af 25. september 1946 angående begivenhederne den 22. juni 1941	856
Underbilag: Referat af 22. juni 1941 af telefonsamtale mellem statsadvokaten for særlige anliggender og politimesteren i Århus købstad	857
Bilag D. Meddelelse fra Københavns opdagelsespolitisk afdeling D angående i efteråret 1943 stjalne dokumenter	858
236. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 11. november 1946 angående professor Hurwitz	859
237. Justitsministeriets skrivelse af 2. oktober 1946 til kommissionen angående Københavns opdagelsespolitisk afdeling D	860
238. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 25. november 1946 angående formålet med arrestationerne	862
239. Justitsministeriets cirkulære af 18. februar 1931 angående Københavns opdagelsespolitisk politiske kartotek	863
240. Det tyske gesandtskabs notits af 22. juni 1941 til de danske myndigheder angående ind- og udrejse over den dansk-svenske grænse	864
241. Det tyske gesandtskabs notits af 22. juni 1941 til de danske myndigheder angående de sovjetrussiske legationslokaler	865
242. Det tyske gesandtskabs notits af 22. juni 1941 til de danske myndigheder angående anholdelser, interneringer, ransagninger m. v.	867
243. Justitsministeriets telegram af 22. juni 1941 til samtlige politimestre angående øjeblikkelige foranstaltninger af forskellig art	869
244. Kriminaloverbetjent Chr. Madsens skrivelse af 3. marts 1947 til kommissionen med fremsendelse af aktstykker	870
245. Københavns politisk notits af 17. september 1940 angående diverse kommunistiske personer og organisationer	871

246.	Københavns politis notits af 20. december 1940 angående diverse kommunistiske personer og organisationer	876
247.	Det den 22. juni 1941 på politigården af de tyske myndigheder afleverede kartotek over kommunister	881
248.	Enkeltkort fra det tyske kommunistkartotek	882
249.	Oversigt over de i København i tiden fra den 22. juni til den 22. august 1941 anholdte kommunister	883
250.	Rigspolitichefens cirkulære af 27. juni 1941 angående indberetninger om kommunistisk virksomhed	888
251.	Justitsministeriets skrivelse af 9. november 1946 til kommissionen angående »Sverigesrejsen«	890
252.	Kommissionens skrivelse af 5. december 1946 til justitsministeren angående en særlig kommissionsdomstol	891
253.	Justitsministeriets skrivelse af 11. december 1946 til kommissionen angående kommissoriet for en særlig undersøgelsesdomstol	892
254.	Kommissionens skrivelse af 31. januar 1947 til justitsministeren om nedsættelse af en kommissionsdomstol og beskikkelse af en anklager	893
255.	Justitsministeriets skrivelse af 3. februar 1947 til kommissionen angående nedsættelse af en kommissionsdomstol	894
	Bilag. Kongelig resolution af 3. februar 1947 til civildommer E. Olrik om beskikkelse som kommissionsdommer	895
256.	Justitsministeriets skrivelse af 3. februar 1947 til civildommer E. Olrik om beskikkelse som dommer i kommissionsdomstolen	896
257.	Justitsministeriets skrivelse af 3. februar 1947 til fhv. justitsminister Busch-Jensen om beskikkelse som anklager for kommissionsdomstolen	897
258.	Civildommer E. Olriks skrivelse af 5. april 1948 til kommissionen med summarisk oversigt over resultatet af kommunistdomstolens undersøgelser.	898
259.	Kommissionens foreløbige og summariske redegørelse af 9. april 1948 for aktionen mod kommunisterne den 22. juni 1941	899
260.	Civildommer E. Olriks oversigt af 4. juni 1948 over kommunistaktionen den 22. juni 1941	901
261.	Forkortet referat af de stenografiske referater af de ved den under 3. februar 1947 nedsatte kommissionsdomstol foretagne afhøringer vedrørende arrestationerne af kommunister den 22. juni 1941	912
23.	Kommunistloven	963
262.	Justitsministeriets skrivelse af 14. august 1945 til kommissionen angående forberedelse af kommunistloven m. v.	967
	Bilag. Justitsministeriets redegørelse af 1945	968
	Underbilag A. Udenrigsministeriets skrivelse af 4. juli 1941 til justitsministeriet angående forberedelse af en lov mod kommunistisk virksomhed	969
	Underbilag B. Justitsministeriets redegørelse af 5. juli 1941 om problemer i forbindelse med en lov mod kommunistisk virksomhed	969
	Underbilag C. Foreløbigt lovudkast uden interneringsbestemmelser.	971
	Underbilag D. Foreløbigt lovudkast indeholdende interneringsbestemmelser	971
	Underbilag E. Justitsministeriets redegørelse af 15. juli 1941 angående det interneringsbestemmelser indeholdende lovudkast	972
	Underbilag F. Omarbejdet lovudkast tilstillet højesterets præsident.	974
	Underbilag G. Manuskript til justitsministerens forelæggelse i ministermøde af lovudkastet af 24. juli 1941	975
	Underbilag H. Justitsministerens lovudkast af 24. juli 1941	977

Underbilag J. Højesterets præsidents skrivelse af 29. juli 1941 til justitsministeren	981
Underbilag K. Lovudkast af 5. august 1941 forelagt samarbejdsudvalget den 6. s. m.	983
Underbilag L. Lovudkast af 15. august 1941	987
263. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens skrivelse af 29. august 1945 til kommissionen	991
Bilag. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1945	992
Underbilag. Fhv. højesteretspræsident Troels G. Jørgensens redegørelse af 14. juli 1945	993
264. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1. november 1946 angående kommunistloven, set fra et juridisk synspunkt	994
265. Højesterets præsidents artikel i Juristen den 1. september 1941	997
266. Anmeldelse af og diskussion om Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, i Juristen 1948	1001
267. Anmeldelse af og diskussion om Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, i Ugeskrift for Retsvæsen 1948	1005
268. Justitsministeriets cirkulære af 4. september 1941 angående henlæggelse af kommunistisager til statsadvokaten for særlige anliggender	1009
269. De samvirkende Fagforbunds cirkulære af 18. september 1941 angående kommunisters tillidshverv	1010
270. Justitsministeriets cirkulære af 18. november 1941 angående kontrol med kommunistisk virksomhed og agitation	1011
271. Udenrigsministeriets direktørs notits af 20. oktober 1942 angående tyske krav om kraftigere forholdsregler mod kommunister m. fl.	1012
272. Statsadvokaten for særlige anliggendes referat af møde på Dagmarhus den 26. oktober 1942 angående yderligere interneringer af kommunister	1013
273. Den rigsbefuldmægtigedes skrivelse af 6. juli 1943 til statsadvokaten for særlige anliggender med anmodning om interneringer af kommunister	1014
24. Behandlingen af de internerede kommunister.	1017
274. Fhv. justitsminister Harald Petersens redegørelse af 14. juli 1945 for de interneredes behandling	1023
275. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 5. september 1945 ..	1024
276. Justitsministeriets skrivelse af 14. august 1945 til kommissionen med fremsendelse af redegørelse	1025
277. Fængselsdirektørens redegørelse af 21. august 1945 angående de interneredes, særligt forfatteren Hans Kirks, behandling m. v.	1026
Bilag 1. Justitsministeriets cirkulære af 27. juni 1941	1030
Bilag 2. Justitsministeriets cirkulære af 21. juli 1941	1031
Bilag 3. Inspektøren for Københavns fængsleers kundgørelse af 24. juni 1941.	1032
278. Justitsministeriets skrivelse af 14. september 1945 til kommissionen med fremsendelse af redegørelser	1033
Bilag 1. Direktoratet for fængselsvæsenets redegørelse af 14. september 1945 angående de interneredes behandling	1034
Bilag 2. Justitsministeriets redegørelse af april 1943 angående de overfor kommunisterne trufne forholdsregler	1036
Bilag 3. Justitsministeriets redegørelse til brug ved justitsministerens forhandling med kommunistudvalget den 25. februar 1943	1042
279. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens skrivelse af 25. september 1945 til kommissionen med fremsendelse af aktstykker	1044
Bilag A. Justitsministerens notits angående konference med Præsident Kanstein 1. oktober 1941	1045
Bilag B. Justitsministerens dagbog af 10. juni 1942	1046

VII

Bilag C. Justitsministerens dagbog af 9. og 18. november 1942 samt 30. januar 1943	1047
Bilag D. Justitsministerens notits angående konference med Præsident Kanstein den 29. maj 1943	1048
280. Justitsministeriets skrivelse af 10. oktober 1946 til kommissionen, kommissionens skrivelse af 24. marts 1947 til justitsministeriet og justitsministeriets skrivelser af 16. og 23. april s. å. til kommissionen angående tyske henvendelser om interneringen	1049
Bilag A. Dr. Fests skrivelse af 24. november 1941 til statsadvokaten for særlige anliggender	1053
Bilag B. Regierungsdirektor Stalmanns skrivelse af 7. august 1942 til departementschef Eivind Larsen	1055
Bilag C. Præsident Kansteins notits af 25. september 1942	1057
281. Justitsministeriets husorden for de i statens lejr i Horserød i medfør af § 2, stk. 1, i lov nr. 349 af 22. august 1941 til forvaring indsatte personer	1061
A. Husorden af 16. september 1941	1061
B. Ændringer af 12. marts 1942	1064
C. Husorden af 27. august 1942	1065
D. Husorden af 28. oktober 1942	1068
282. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 25. november 1946 angående de intereneredes stillen til appel	1072
Bilag. Fængselsinspektør Bentzens notits af 12. november 1946	1073
283. Fhv. kirkeminister Th. V. Povlsens virksomhed i Horserøddlejren	1074
A. Landsretssagfører Carl Madsens skrivelse af 18. december 1941 til justitsministeriet	1074
B. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 7. januar 1942 til justitsministeriet	1076
C. Landsretssagfører Carl Madsens skrivelse af 2. januar 1942 til fhv. kirkeminister Povlsen	1077
D. Fhv. kirkeminister Povlsens skrivelse af 18. december 1941 til landsretssagfører Carl Madsen	1078
E. Fhv. kirkeminister Povlsens skrivelse af 18. december 1941 til ingeniør Kaplan	1079
F. Justitsministeriets skrivelse af 16. januar 1942 til landsretssagfører Carl Madsen	1080
G. Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1947 til kommissionen angående fhv. kirkeminister Povlsens virksomhed i Horserøddlejren	1081
Bilag 1. Landsretssagfører Carl Madsens skrivelse af 28. august 1942 til justitsministeren	1082
Bilag 2. Fængselspræsten ved Københavns fængsler skrivelse af 29. september 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1083
284. Forfatteren Hans Kirks fjernelse fra Horserød og anbringelse i Københavns vestre fængsel	1084
A. Fængselsdirektørens redegørelse af 21. august 1945. (Se foran A. nr. 277).	
Bilag 5. Justitsministeriets skrivelse af 18. november 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1084
Bilag 6. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 31. oktober 1941 til justitsministeriet	1085
Bilag 7. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 30. oktober 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1086
Bilag 8. Overbetjent C. V. L. Jensens notits af 26. oktober 1941	1087
Bilag 9. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 6. november 1941 til justitsministeriet	1088
Bilag 10. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 31. oktober 1941 til justitsministeren	1089

VIII

Bilag 11. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 2. november 1941 til justitsministeren	1090
Bilag 12. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 31. oktober 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1091
Bilag 13. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 1. november 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1092
Bilag 14. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 2. november 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1093
Bilag 15. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 10. november 1941 til justitsministeren	1094
Bilag 16. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 11. september 1941 til justitsministeriet	1095
Bilag 17. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 15. september 1941 til adjunkt Johs. Nørvig	1096
Bilag 18. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 16. september 1941 til justitsministeriet	1097
Bilag 19. Justitsministeriets skrivelse af 24. september 1941 til forfatteren Hans Kirk	1098
Bilag 20. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 15. november 1941 til justitsministeren	1099
Underbilag. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 13. november 1941 til fru Edith Kirk	1100
Bilag 21. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 18. november 1941 til justitsministeriet	1101
Bilag 22. Justitsministeriets skrivelse af 24. november 1941 til inspektøren for Københavns fængsler	1102
Bilag 23. Inspektøren for Københavns fængslers skrivelse af 26. januar 1942 til justitsministeriet	1103
Bilag 24. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 1. februar 1942 til justitsministeriet	1104
Bilag 25. Justitsministeriets skrivelse af 20. februar 1942 til forfatteren Hans Kirk	1105
Bilag 26. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 25. december 1941 til justitsministeren	1106
Bilag 27. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 26. oktober 1941 til justitsministeriet	1108
Bilag 28. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 6. november 1941 til justitsministeriet	1109
Bilag 29. Københavns opdagelsespolitets notits af 18. november 1941	1110
Bilag 30. Justitsministeriets skrivelse af 9. december 1941 til forfatteren Hans Kirk	1111
Bilag 31. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 12. december 1941 til justitsministeriet	1112
Bilag 32. Justitsministeriets skrivelse af 17. januar 1942 til forfatteren Hans Kirk	1113
Bilag 33. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 23. januar 1942 til justitsministeriet	1114
Bilag 34. Inspektøren for Københavns fængslers skrivelse af 21. maj 1942 til justitsministeriet	1115
Bilag 35. Justitsministeriets skrivelse af 22. maj 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1116
Bilag 36. Fængselsinspektør Borecks skrivelse af 4. august 1945 til fængselsdirektøren	1117
Bilag 37. Præsident Kansteins notits af 25. september 1942. (Se foran A. nr. 280, bilag C.)	

IX

Bilag 38.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 4. september 1942 til justitsministeren	1119
Bilag 39.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 28. februar 1943 til justitsministeren	1120
	B. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1945	1121
Bilag.	Justitsministerens notits angående konference med Præsident Kanstein den 3. august 1943	1122
285.	Omstændighederne ved Teit Kærns, Arne Jepsens og Martin Nielsens udlevering til Gestapo den 14. december 1942 og omstændighederne ved udleveringen af Martin Nielsens papirer til Gestapo samme dag	1123
	A. Fængselsdirektørens redegørelse af 21. august 1945. (Se foran A. nr. 277).	
Bilag 48.	Inspektøren for Københavns fængslers skrivelse af 18. juli 1945 til direktoratet for fængselsvæsenet	1123
Bilag 49.	Statsadvokaten for særlige anliggendes skrivelse af 11. december 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1125
	B. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 5. september 1945 ..	1126
286.	Omstændighederne ved de i Horserød internerede kommunisters overflytning til Københavns vestre fængsel den 13. december 1942	1127
	A. Fængselsdirektørens redegørelse af 21. august 1945. (Se foran A. nr. 277).	
Bilag 40.	Justitsministeriets skrivelse af 15. december 1942 til lederen af statens lejr i Horserød	1127
Bilag 41.	Lederen af statens lejr i Horserøds indberetning af 18. december 1942 til justitsministeriet	1128
Bilag 42.	Politiadvokat Hye-Knuudsens forhørsprotokol af 19. december 1942	1132
Bilag 43.	Landsretssagfører Robert Mikkelsen m. fl.s skrivelse af 21. december 1942 til justitsministeren	1140
Bilag 44.	Justitsministeriets skrivelse af 11. januar 1943 til lederen af statens lejr i Horserød	1143
Bilag 45.	Justitsministeriets skrivelse af 15. december 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1144
Bilag 46.	Justitsministeriets skrivelse af 18. december 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1145
Bilag 47.	Justitsministeriets skrivelse af 1. februar 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1146
	B. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 5. september 1945 ..	1147
287.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 26. november 1946 for oprettelsen af infirmeri i Horserødlejren	1148
Bilag 1.	Fængselsdirektørens skrivelse af 14. november 1946 til fhv. justitsminister Thune Jacobsen	1149
Bilag 2.	Lejrudvalget i Horserøds skrivelse af 19. februar 1943 til sundhedsstyrelsen	1150
	Underbilag a. Ernst M. Jensens skrivelse af 9. februar 1943	1152
	Underbilag b. Karl K. Nielsens skrivelse af 10. februar 1943	1153
	Underbilag c. Karl Lund Nielsens skrivelse af 12. februar 1943 ..	1154
	Underbilag d. I. C. P. Stollens skrivelse af 8. februar 1943	1155
	Underbilag e. C. C. Nytorps skrivelse af 17. februar 1943	1156
Bilag 3.	Kredslæge Boertmanns erklæring af 20. februar 1943	1157
Bilag 4.	Det i medfør af § 2, sidste stykke, i lov nr. 349 af 22. august 1941 om forbud mod kommunistiske foreninger og mod kommunistisk virksomhed nedsatte udvalgs skrivelse af 5. marts 1943 til justitsministeren	1159
Bilag 5.	Lejrudvalget i Horserøds skrivelse af 21. marts 1943 til justitsministeriet	1160

X

Underbilag a. Justitsministeriets påtegning af 27. marts 1943	1161
Underbilag b. Kredslæge Boertmanns erklæring af 1. april 1943	1162
Underbilag c. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 3. april 1943 til justitsministeriet	1163
Bilag 6. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 30. marts 1943 til justitsministeriet	1164
Bilag 7. Fængselsdirektørens notits af 31. marts 1943 angående møde i Horserødlejren den 30. s. m.	1165
Bilag 8. Sundhedsstyrelsens skrivelse af 14. maj 1943 til direktoratet for fængselsvæsenet	1166
288. Den af det i medfør af § 2, sidste stykke, i lov nr. 349 af 22. august 1941 om forbud mod kommunistiske foreninger og mod kommunistisk virksomhed nedsatte udvalg førte protokol	1167
A. Fhv. justitsminister Steinckes skrivelse af 23. marts 1946 til kommissio- nen	1167
B. Kommunistudvalgets protokol	1167
289. Justitsministeriets skrivelse af 6. maj 1947 til kommissionen angående klage over behandlingen af de internerede	1177
Bilag. Forskellige interneredes hustruers skrivelse af 10. maj 1945 til justitsministeren	1178
290. Justitsministeriets skrivelse af 31. august 1948 til kommissionen angående klage over departementschef Eivind Larsen	1179
Bilag. Sognerådsmedlem Bernh. Hemmingsens skrivelse af 29. juli 1948 til justitsministeren	1180
291. Sekretær Eigil Larsens skrivelse af 31. juli 1945 til statsadvokat Carl Madsen med anmodning om rejsning af tiltale mod fængselsinspektør Bentzen	1182
292. Sekretær Eigil Larsens skrivelse af 10. april 1947 til auditøren ved tjene- stemandsdomstolen, med auditørens fremsendelsespåtegning af 17. maj s. å. til justitsministeriet, justitsministeriets tilbagesendelsespåtegning af 13. juni s. å. til auditøren og auditørens fremsendelsespåtegning af 8. september s. å. til kommissionen	1186
293. Fængselsinspektør Bentzens redegørelse af 31. maj 1947 angående de mod ham rejste beskyldninger	1187
294. Auditøren ved tjenestemandsdømstolens rapportafhøringer af 24. juni og 12. juli samt 5., 18., 20. og 25. august 1947 angående klager over fængsels- inspektør Bentzen	1191
25. Folketingsmand Aksel Larsens arrestation den 5. november 1942	1195
295. Justitsministeriets redegørelse	1197
Bilag. Statsadvokaten for særlige anliggendes skrivelse af 6. november 1942 til justitsministeriet	1198
296. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 14. november 1945 ..	1200
Bilag. Justitsministeriets skrivelse af 5. november 1945 til kommissionen ..	1201
297. Tyske rapporter af 11., 17. og 26. november 1942 af forhør over Aksel Larsen.	1202
26. Horserødlejren den 28. og 29. august 1943	1205
298. Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1945 til kommissionen	1208
Bilag A. Handels- og kontormedhjælperforeningen i Københavns skrivelse af 7. juni 1945 til regeringen med krav om rejsning af tiltale mod fhv. justitsminister Thune Jacobsen og fængselsdirektøren	1208
Bilag B. Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1945 til Handels- og kontor- medhjælperforeningen i København	1209
299. Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1945 til kommissionen	1210
Bilag A. Landsretssagfører Carl Madsen m. fl.s skrivelse af 8. juni 1945 til politidirektøren i København med krav om fængsling af og under- søgelse mod fhv. justitsminister Thune Jacobsen	1211

XI

Bilag B. Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1945 til landsretssagfører Carl Madsen	1214
300. Folketingsmand Martin Nielsens skrivelse af 18. juni 1945 til politidirektøren i København med anmeldelse mod fhv. justitsminister Thune Jacobsen, fremsendt 25. s. m. til justitsministeriet, oversendt 6. juli s. å. til kommissionen	1215
301. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 29. august 1945 angående begivenhederne i Horserød den 28. og 29. august 1943	1216
302. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens supplerende redegørelser af 7. september 1946	1219
303. Fhv. statsminister Buhls svarskrivelse af 11. oktober 1946	1223
304. Departementschef Eivind Larsens svarskrivelse af 13. september 1946	1224
305. Kommissionens skrivelse af 11. september 1946 til fhv. statsadvokat for særlige anliggender Troels Hoff og dennes svarskrivelse af 17. s. m.	1225
306. Kommissionens skrivelse af 12. oktober 1946 til fhv. statsadvokat for særlige anliggender Troels Hoff og dennes svarskrivelse af 25. s. m.	1226
307. Fængselsdirektørens skrivelse af 2. marts 1949 til kommissionen	1228
308. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens skrivelse af 7. oktober 1946 til kommissionen med oplysninger angående fhv. borgerrepræsentant Richard Jensen	1229
309. Kommissionens skrivelse af 10. oktober 1946 til fhv. borgerrepræsentant Richard Jensen og dennes svarskrivelse af 13. s. m.	1230
310. Valentin Malmers skrivelse af 14. oktober 1946 til kommissionen med oplysninger om flugten fra Horserødlejren	1232

F.

De øvrige i tiden mellem den 22. juni 1941 og den 29. august 1943

[behandlede og rejste spørgsmål.	1233
27. Faldskærmsagenter, allerede flyvere m. v.	1235
311. Justitsministeriets skrivelse af 23. juni 1947 til kommissionen angående aftale mellem politiet og faldskærmsagenterne	1238
312. Abwehrstelles skrivelse af 26. januar 1942 til statsadvokaten for særlige anliggender angående dansk politis opsporing af faldskærmsspringere	1239
313. Abwehrstelles skrivelse af 10. februar 1942 til statsadvokaten for særlige anliggender	1243
Bilag. Den øverstbefalendes retningslinier af 27. januar 1942 angående bekæmpelse af faldskærmsagenter	1244
314. Justitsministeriets cirkulære af 7. marts 1942 angående politiets forholdsregler overfor faldskærmsagenter	1248
Bilag. Liste over danske politikredse og tyske garnisonskommandanter ..	1250
315. Statsadvokaten for særlige anliggenders skrivelse af 20. april 1942 til Abwehrstalle angående aftale om faldskærmsagenter af dansk nationalitet ..	1252
316. Krigsministeriets skrivelse af 14. august 1942 til justitsministeriet angående hærens foreholdsregler overfor fremmede militærpersoner	1253
317. Justitsministeriets cirkulære af 18. august 1942 angående politiets omgående udlevering af pågrebne fremmede militærpersoner til de tyske myndigheder	1254
318. Abwehrstelles skrivelse af 29. september 1942 til statsadvokaten for særlige anliggender angående faldskærmsagenten C. M. Rottbøll	1255
319. Departementschef Eivind Larsens referat angående dansk-tysk drøftelse den 10. december 1942 vedrørende dødsstraf for faldskærmsagenter	1257
320. Statsadvokaten for særlige anliggenders skrivelse af 6. april 1943 til justitsministeriet angående politiets direktiver for forholdet til faldskærmsagenter	1258

XII

321.	Udenrigsministeriets skrivelse af 29. juli 1943 til justitsministeriet angående tyske krav til det danske politis ledelse vedrørende behandlingen af nedstyrkede fremmede luftfartøjers besætning	1260
322.	Udenrigsministeriets skrivelse af 2. august 1943 til justitsministeriet angående fornyede tyske besværinger over sympatitilkendegivelser overfor nedstyrkede allierede flyvere	1261
323.	Justitsministeriets cirkulære af 13. august 1943 angående politiets pligter i forbindelse med nedstyrkede allierede luftfartøjers besætning	1262
324.	Justitsministeriets cirkulære af 31. marts 1944, hvorefter politiet ikke mere har pligt til at udfolde selvstændig virksomhed for at tage fremmede militærpersoner i forvaring	1263
28.	Særlige sikkerhedsforanstaltninger overfor fanger i danske fængsler m. v.	1265
325.	Justitsministeriets cirkulære af 27. juni 1942 angående undgåelse af, at personer, sigtet for sabotage eller kommunistisk virksomhed, flygter	1267
326.	Den øverstbefalendes skrivelse af 26. oktober 1942 til statsadvokaten for særlige anliggender angående isolering af personer, sigtet for spionage, sabotage m. v.	1268
327.	Statsadvokaten for særlige anliggendes cirkulære af 10. november 1942 vedrørende behandlingen af personer, sigtet for spionage, sabotage m. v. . .	1269
328.	Departementschef Eivind Larsens referat af 23. februar 1943 af dansk-tysk drøftelse om tilbageførelse til afsoning i Danmark af danske statsborgere, hensat i tyske fængsler	1270
329.	Justitsministeriets reglement af 30. marts 1943 for behandlingen af visse fængselsfanger	1271
330.	Justitsministeriets udkast af oktober 1943 til inspektionsordre vedrørende særlige sikkerhedsforanstaltninger overfor visse fanger	1272
331.	Fængselsdirektørens cirkulære af 30. oktober 1943 angående hospitalsindlæggelse af visse fanger	1274
332.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 25. november 1946 angående tysk selvtægtig fjernelse af fanger fra danske fængsler	1275
	Bilag. Justitsministeriets redegørelse af 1946	1276
333.	Präsident Kansteins skrivelse af 15. maj 1943 til afdelingschef Hvass angående isolering på privat bopæl af straffet person	1277
29.	Udkast til undtagelseslovgivning	1279
334.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse vedrørende udarbejdelse af udkast til undtagelseslov, der skulle træde i kraft ved tysk sammenbrud .	1281
	Bilag A. Udkast af 1940 til lovforslag	1282
	Bilag B. Bemærkninger til lovudkastet af 1940	1283
	Bilag C. Udkast af 1940 til anordning om forbud mod visse foreninger m. v.	1284
	Bilag D. Udenrigsministeriets direktørs notits af 17. juni 1942 angående henvendelse fra Präsident Kanstein	1285
	Bilag E. Udkast til lovforslag af 1942*)	
	Bilag F. Udkast af 19. juni 1942 til forslag til bekendtgørelse om politi- foranstaltninger i visse områder	1286
	Bilag G. Udkast af 19. juni 1942 til forslag til lov om diverse undtagelses- bestemmelser	1288
	Bilag H. Udkast til forslag til lov om undtagelsestilstand, overrakt Präsi- dent Kanstein den 27. august 1942.	1289
	Bilag J. Udkast af 6. oktober 1942 til forslag til lov om undtagelsestilstand .	1292
30.	Schleswigsche Kameradschaft	1297
335.	Justitsministeriets skrivelse af 23. juli 1945 til kommissionen, bilagt rede- gørelse	1299

*) Bilaget mangler.

XIII

Bilag A. Udenrigsministeriets direktørs notits af 12. september 1941 angående samtale med Præsident Kanstein	1305
Bilag B. Tysk referat af 16. september 1941 af møde i udenrigsministeriet.	1307
Bilag C. Dansk referat af 29. september 1941 af mødet i udenrigsministeriet den 16. s. m.	1311
Bilag D. Justitsministeriets cirkulære af 19. september 1941 angående Schleswigsche Kameradschafts foreningsskydninger	1314
Bilag E. Departementschef Eivind Larsens referat af møde den 22. september 1941	1315
Bilag F. Departementschef Eivind Larsens notits af 3. oktober 1941	1316
Bilag G. Justitsministeriets skrivelse af 11. oktober 1941 til politiadjudanten i de sønderjyske landsdele	1317
Bilag H. Resultat af forhandlingerne vedrørende Schleswigsche Kameradschaft	1318
Bilag J. Meddelelse til offentligheden om de Schleswigsche Kameradschaft meddelte tilladelser	1319
Bilag K. Den tyske gesandts skrivelse af 6. november 1941 til udenrigsministeren	1320
31. Sagen mod dr. la Cour	1323
336. Justitsministeriets redegørelse af 14. august 1945 vedrørende dr. la Cours arrestation og udlevering til besættelsesmagten	1327
Bilag A. Statsadvokaten for særlige anliggendes referat af 20. februar 1942	1329
Bilag B. Overbetjent Hugo Andersens rapport af 20. februar 1942	1331
Bilag C. Departementschef Eivind Larsens notits af 20. februar 1942	1335
Bilag D. Statsadvokaten for særlige anliggendes referat af 21. februar 1942	1336
Bilag E. Departementschef Eivind Larsens notitser, afsluttet den 13. marts 1942	1338
Bilag F. Bilag af 18. Februar 1942 til den tyske retsprotokol med referat af dr. la Cours foredrag den 4. s. m.	1340
337. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse for dr. la Cours arrestation og udlevering	1344
Bilag. Justitsministerens skrivelse af 1942 til Præsident Kanstein.	1346
338. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 11. november 1946 angående indkaldelse af vidner i la Cour-sagen	1348
339. Statsministeriets skrivelse af 1. oktober 1946 til kommissionen med udskrift af ministermødeprotokollerne vedrørende la Cour-sagen	1349
340. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 1. november 1946 angående oversendelse til Københavns byret af udenrigsministeriets skrivelse af 27. april 1942 til justitsministeriet	1354
341. Kommissionens skrivelse af 23. januar 1947 til fhv. højesteretspræsident Troels G. Jørgensen og dennes svar af 24. s. m.	1359
342. Justitsministeriets skrivelse af 29. januar 1947 til kommissionen, bilagt politimester, fhv. statsadvokat for særlige anliggender Kjalkes redegørelse af 18. januar 1947 til justitsministeren	1361
Bilag G. Politimester Kjalkes afskrift af 18. januar 1947 af fortsat referat vedrørende det den 21. februar 1942 passerede	1365
Bilag H. Politikommissær Odmars referat af det den 22., 23. og 24. februar 1942 passerede	1366
Bilag I. Statsadvokat for særlige anliggender Kjalkes skrivelse af 23. februar 1942 til justitsministeren med påtegninger af byretsdommer Arthur Andersen og statsadvokaten	1367
Bilag K. Politikommissær Odmars rapport af 21. februar 1942	1369
Bilag L. Udskrift af retsbogen for Københavns byrets 9. afdeling, den 22. februar 1942	1370
Bilag M. Politikommissær Odmars rapport af 22. februar 1942	1371
Bilag N. Udskrift af retsbogen for Københavns byrets afdeling for grundlovsforhør, den 23. februar 1942	1372

XIV

343.	Undervisningsministeriets skrivelse af 22. december 1948 til kommissionen.	1374
	Bilag 1. Undervisningsministeriets skrivelse af 18. maj 1942 til Københavns byret, påtegnet af rettens arkivkontor den 22. maj 1942	1375
	Underbilag: Udskrift af domsbogen for Københavns byrets 9. afdeling, den 12. maj 1942	1375
	Bilag 2. Undervisningsministeriets referatnote af 30. maj og 2. juni 1942 med fremtagelsesnotat af 4. september s. å.	1377
	Bilag 3. Undervisningsministeriets referatnote af 13. juni 1942 med påtegnet ministerresolution af s. d.	1378
	Bilag 4. Højesterets præsidents skrivelse af 2. juni 1942 til justitsministeren	1378
	Bilag 5. Undervisningsministeriets forestilling af 15. juni 1942 om dr. la Cours afskedigelse, med allerhøjeste resolution af 16. s. m.	1379
	Bilag 6 a. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til dr. la Cour	1380
	Bilag 6 b. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til fru dr. la Cour	1380
	Bilag 6 c. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til Ritzaus Bureau	1380
	Bilag 6 d. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til stats-tidende	1381
	Bilag 6 e. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til rektor for Birkerød statsskole	1381
	Bilag 6 f. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til kurator for Københavns universitet	1381
	Bilag 6 g. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til undervisningsinspektøren for gymnasieskolerne	1382
	Bilag 6 h. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til departementschef K. H. Kofoed	1382
	Bilag 7. Dr. la Cours skrivelse af 17. juni 1942 til undervisningsministeren.	1382
	Bilag 8. Undervisningsministeriets redegørelse af 21. og 23. februar samt 10. marts 1945 for la Cour-sagens forløb	1383
344.	Anmeldelse af og diskussion om Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, i Juristen 1948	1388
345.	Anmeldelse af og diskussion om Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, i Ugeskrift for Retsvæsen 1948	1390
32.	Frikorps Danmarks orlov og den derved opståede uro	1393
346.	Justitsministeriets redegørelse af 14. august 1945	1396
	Bilag I. Statsadvokaten for særlige anliggendes referat af 29. april 1942.	1397
	Bilag II. Departementschef Eivind Larsens notits af 4. maj 1942	1398
	Bilag III. Referat af dansk-tyske forhandlinger på hotel d'Angleterre den 10. juli 1942, bilagt notits om et af D.N.S.A.P. arrangeret møde den 9. s. m.	1399
	Bilag A. Udenrigsministeriets skrivelse af 3. september 1942 til justitsministeriet	1403
	Bilag B. Udenrigsministeriets direktørs notits af 7. september 1942	1404
	Bilag C. Den øverstbefalendes instruks af 20. august 1942 til frikorpsets medlemmer	1407
	Bilag D. Justitsministeriets cirkulære af 7. september 1942	1409
	Bilag E. Dansk-tysk aftale angående frikorpsets ankomst den 8. september 1942	1410
	Bilag F. Redegørelse af september 1942 for begivenhederne den 8.—11. september 1942	1411
	Bilag G. Fortegnelse af september 1942 over episoder mellem frikorpsfolk og danske civilpersoner	1415

Bilag H. Departementschef Eivind Larsens notits angående forhandlinger ultimo september 1942	1418
Bilag I. Departementschef Eivind Larsens notits angående forhandlinger den 7. december 1942	1421
Bilag K. Justitsministeriets samtidige, samlede redegørelse over frikorpsets orlov	1422
347. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 1945	1452
Bilag A. Justitsministerens dagbog af 15. september 1942	1453
Bilag B. Justitsministerens notits af 28. september 1942 angående forhandling med den tyske gesandt	1454
33. Landsretssagfører Reitzel-Nielsen	1455
348. Højesteretssagfører Ejvind Møllers skrivelse af 26. september 1946 til kommissionen angående justitsministerens indgriben i forholdet mellem højesteretssagføreren og landsretssagfører Reitzel-Nielsen	1457
349. Folketingsmændene Aksel Møllers og Poul Hjerminde's skrivelse af 23. oktober 1946 til kommissionen angående deres ukendskab til forholdet mellem højesteretssagfører Ejvind Møller og landsretssagfører Reitzel-Nielsen ...	1458
350. Højesteretssagfører Ejvind Møllers skrivelse af 25. oktober 1946 til kommissionen angående et finansudvalgsmedlems indgriben i sagen mellem højesteretssagføreren og landsretssagfører Reitzel-Nielsen	1459
351. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1. november 1946 angående landsretssagfører Reitzel-Nielsens forhold	1460
Bilag. Højesteretssagfører Ejvind Møllers skrivelse af 26. september 1946 til politiadvokat N. A. Poulsen	1463
34. Sthyr-sagen	1465
352. Udenrigsministeriets skrivelse af 27. juli 1945 til kommissionen	1468
Bilag. Dansk Cement Centrals skrivelse af 10. april 1942 til P. M. Asmussen. Sthyr's ansættelse under udenrigsministeriet	1468
353. Justitsministeriets redegørelse for justitsministerens medvirken til standsning af de af Den konservative Generalkorrespondance rejste angreb på direktør Sthyr i august 1942	1469
Bilag A. »Jydske Tidende«s artikel af 4. august 1942	1471
Bilag B. Københavns opdagelsespolitets notits af 12. juni 1942	1473
Bilag C. Direktør Sthyr's erklæring af 25. juni 1942	1474
Bilag D. Direktør Sthyr's erklæring, udsendt gennem Ritzaus Bureau	1475
Bilag E. Den konservative Generalkorrespondances erklæring, udsendt gennem Ritzaus Bureau	1476
Bilag F. Direktør Sthyr's erklæring af 9. september 1942	1477
Bilag G. Kirkeministerens skrivelse af 18. september 1942 til justitsministeren	1479
Bilag H. Udkast af 24. september 1942 til erklæring	1480
Bilag J. Direktør Sthyr's skrivelse af 5. oktober 1942 til justitsministeren ..	1481
354. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse for sin medvirken til standsning af de af Den konservative Generalkorrespondance rejste angreb på direktør Sthyr i august 1942	1482
355. Justitsministeriets skrivelse af 9. juli 1947 til kommissionen	1483
Bilag. Dansk Cement Centrals skrivelse af 10. april 1942 til P. M. Asmussen.	1484
356. Uddrag af »Berlingske Aftenavis« den 5. juli 1949 med udtalelse af redaktør C. Herdahl, Den konservative Generalkorrespondance	1485
35. Statsadvokat Kjalkes fjernelse i august 1942	1487
357. Justitsministeriets redegørelse	1489
358. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse	1491

XVI

36. Frits Clausens åbne brev af 8. september 1942 til justitsministeren	1493
359. Fhv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 14. juli 1945 for, hvorvidt udenrigsministeriet traf foranstaltninger til at undertrykke et brev i pressen fra folketingsmand Ole Bjørn Kraft	1495
360. Justitsministeriets redegørelse af 14. august 1945 for årsagen til og baggrunden for svaret den 14. september 1942 på Frits Clausens åbne brev ..	1497
Bilag A. Folketingsmand Ole Bjørn Krafts skrivelse af 10. september 1942 til justitsministeren	1500
Bilag B. Statsadvokaten for særlige anliggendes redegørelse af august 1942 for D. N. S. A. P.s virksomhed	1501
Bilag C. Den tyske krigsrets redegørelse af september 1942 for undersøgelsen mod forskellige medlemmer af D. N. S. A. P.	1509
361. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1945	1513
362. Kommissionens skrivelse af 11. juni 1947 til fhv. forsvarsminister Ole Bjørn Kraft	1514
363. Fhv. forsvarsminister Ole Bjørn Krafts skrivelse af 12. juni 1947 til kommissionen	1516
37. Det danske politis overtagelse af bevogtningsopgaver af særlig interesse for den tyske værnemagt (vagt ved broer, jernbaner, kyster o. lign.)	1517
364. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 11. november 1946 ..	1520
Bilag. Justitsministeriets skrivelse af 1. februar 1943 til folketingets finansudvalg	1524
365. Udenrigsministeriets skrivelse af 7. november 1942 til justitsministeriet med den øverstbefalendes krav om udskrivning af befolkningen til bevogtning af jernbanestrækningen fra Espergærde til Snekkersten	1525
366. Udenrigsministeriets skrivelse af 26. januar 1943 til justitsministeriet med den øverstbefalendes krav om skærpet jernbanebevogtning	1527
38. Urolighederne i juli-august 1943	1529
367. Departementschef Eivind Larsens referat af dansk-tyske drøftelser den 13. juli 1943	1531
368. Departementschef Eivind Larsens referat af dansk-tyske drøftelser den 15. juli 1943	1532
369. Regeringens og rigsdagens samarbejdsudvalgs opråb til det danske folk af 21. august 1943, bifaldet af Hans Majestæt Kongen	1533

Aktstykkerne fra og med nr. 370 samt de stenografiske referater er optrykt i bind 3.

E.

Begivenhederne den 22. juni 1941 og foranstaltningerne imod kommunisterne.

22.

Arrestationen af kommunister den 22. juni 1941.

Aktstykker:

231. Flv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 14. juli 1945	847
232. Flv. justitsminister Harald Petersens redegørelse af 6. juli 1945	848
233. Vicepolitichef Arthur Dahls redegørelse af 6. november 1946	850
234. Politiinspektør Sv. Holtens redegørelse af 30. oktober 1946	851
235. Departementschef Eivind Larsens skrivelse af 12. november 1946 til kommissionen	852
Bilag A. Den tyske gesandts aide-mémoire af 22. juni 1941 til de danske myndigheder	853
Bilag B. Statsadvokaten for særlige anliggendes fjernskrivermeddelelse af 22. juni 1941 til politimesteren i Odense købstad	855
Bilag C. Politimesteren i Århus købstads skrivelse af 25. september 1946 angående begivenhederne den 22. juni 1941	856
Underbilag: Referat af 22. juni 1941 af telefonsamtale mellem statsadvokaten for særlige anliggender og politimesteren i Århus købstad	857
Bilag D. Meddelelse fra Københavns opdagelsespolitisk afdeling D angående i efteråret 1943 stjålne dokumenter	858
236. Flv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 11. november 1946 angående professor Hurwitz	859
237. Justitsministeriets skrivelse af 2. oktober 1946 til kommissionen angående Københavns opdagelsespolitisk afdeling D	860
238. Flv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 25. november 1946 angående formålet med arrestationerne	862
239. Justitsministeriets cirkulære af 18. februar 1931 angående Københavns opdagelsespolitisk politiske kartotek	863
240. Det tyske gesandtskabs notits af 22. juni 1941 til de danske myndigheder angående ind- og udrejse over den dansk-svenske grænse	864
241. Det tyske gesandtskabs notits af 22. juni 1941 til de danske myndigheder angående de sovjetrussiske legationslokaler	865
242. Det tyske gesandtskabs notits af 22. juni 1941 til de danske myndigheder angående anholdelser, interneringer, ransagninger m. v.	867
243. Justitsministeriets telegram af 22. juni 1941 til samtlige politimestre angående øjeblikkelige foranstaltninger af forskellig art	869
244. Kriminaloverbetjent Chr. Madsens skrivelse af 3. marts 1947 til kommissionen med fremsendelse af aktstykker	870
245. Københavns politisk notits af 17. september 1940 angående diverse kommunistiske personer og organisationer	871
246. Københavns politisk notits af 20. december 1940 angående diverse kommunistiske personer og organisationer	876
247. Det den 22. juni 1941 på politigården af de tyske myndigheder afleverede kartotek over kommunister	881
248. Enkeltkort fra det tyske kommunistkartotek	882
249. Oversigt over de i København i tiden fra den 22. juni til den 22. august 1941 anholdte kommunister	883
250. Rigspolitichefens cirkulære af 27. juni 1941 angående indberetninger om kommunistisk virksomhed	888
251. Justitsministeriets skrivelse af 9. november 1946 til kommissionen angående »Sverigesrejsen«	890
252. Kommissionens skrivelse af 5. december 1946 til justitsministeren angående en særlig kommissionsdomstol	891

253.	Justitsministerens skrivelse af 11. december 1946 til kommissionen angående kommissoriet for en særlig undersøgelsesdomstol	892
254.	Kommissionens skrivelse af 31. januar 1947 til justitsministeren om nedsættelse af en kommissionsdomstol og beskikkelse af en anklager	893
255.	Justitsministeriets skrivelse af 3. februar 1947 til kommissionen angående nedsættelse af en kommissionsdomstol	894
	Bilag. Kongelig resolution af 3. februar 1947 til civildommer E. Olrik om beskikkelse som kommissionsdommer	895
256.	Justitsministeriets skrivelse af 3. februar 1947 til civildommer E. Olrik om beskikkelse som dommer i kommissionsdomstolen	896
257.	Justitsministeriets skrivelse af 3. februar 1947 til fhv. justitsminister Busch-Jensen om beskikkelse som anklager for kommissionsdomstolen	897
258.	Civildommer E. Ollriks skrivelse af 5. april 1948 til kommissionen med summarisk oversigt over resultatet af kommissionsdomstolens undersøgelser	898
259.	Kommissionens foreløbige og summariske redegørelse af 9. april 1948 for aktionen mod kommunisterne den 22. juni 1941	899
260.	Civildommer E. Ollriks oversigt af 4. juni 1948 over kommunistaktionen den 22. juni 1941	901
	Civildommer E. Ollriks skrivelse af 4. juni 1948 til kommissionen	901
	Oversigt over kommunistaktionen den 22. juni 1941	902
	A. Mødet på Dagmarhus	902
	B. Hvad der passerede på politigården	903
	C. De danske kartoteker	906
	D. Det tyske kartotek	908
	E. Notitserne om kommunisterne af henholdsvis 17. september og 20. december 1940	910
261.	Forkortet referat af de stenografiske referater af de ved den under 3. februar 1947 nedsatte kommissionsdomstol foretagne afhøringer vedrørende arrestationerne af kommunister den 22. juni 1941	912

Stenografiske referater:

Harald Petersen: Sp. 12.
 Eigil Thune Jacobsen: Sp. 25, 26, 27, 104.
 Aage Svendsen: Sp. 46.
 Eivind Larsen: Sp. 47.
 Glud-Johansen: Sp. 339, 341.
 Jens Peter Jacob Odmar: Sp. 355, 362.
 Hans Peter Andst: Sp. 411.
 Max Laurits Janus Weiss: Sp. 418, 432.
 Nils Thomas Svenningsen: Sp. 449.
 Christian Wilhelm Madsen: Sp. 479.
 Erik Scavenius: Sp. 623, 627.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. 46—48), side 186, 189—204, 317.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 10, 14, 21, 23—26, 42.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 443, 446, 473.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 579, 580, 584, 589—596, 600, 606, 610, 646, 680, 714, 717, 718, 758, 769, 813.

Udenrigsministeriets gråbøger:

Udenrigsministeriet: Danmarks Tiltrædelse af Pagten mod den kommunistiske Internationale af 25. November 1936, 6. November 1937 og 25. November 1941 (Antikominternpagten), 1944 V nr. 24.

Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykke:

Fhv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 18. juli 1945 for arrestationen af det sovjetrussiske legationspersonale den 22. juni 1941 V nr. 28

Anden litteratur:

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 65, 68, 77, 78, 92, 93.

Iøvrigt kan bl. a. henvises til:

Harald Petersen: Retsvæsen og Politi under Besættelsen, Tiden indtil 22. Juni 1941, Danmark under Verdenskrig og Besættelse, III, 1946, side 9—73.

J. Herfelt: Retsvæsen og Politi under Besættelsen, Tiden fra 22. Juni 1941 til Maj 1945, Danmark under Verdenskrig og Besættelse, III, 1946, side 74—250.

Troels Hoff: De tyske Instanser og Politiet, Danmark under Besættelsen, I, 1946, side 675—736.

231.

Redegørelse fra fhv. Udenrigsminister Erik Scavenius.

Den daværende Udenrigsminister og den daværende Justitsministers Beslutninger den 22. Juni 1941 om Arrestation af kommunistiske Medborgere.

Indtil det tyske Angreb paa Rusland i Juni 1941 var der ikke fra tysk Side rejst Spørgsmaal om det kommunistiske Partis Stilling i Danmark, ganske naturligt som Følge af den da bestaaende Overenskomst mellem de to Magter. Partiet var i øvrigt ogsaa tilbageholdende i sin Agitation, der ikke rettedes mod Besættelsestropperne eller tyske Interesser. Efter Krigsudbrudet formodede den tyske Regering imidlertid, at de danske Kommuniste vilde gaa aktivt til Værks mod Tyskland og de tyske Tropper i Danmark. Dette er Baggrunden for Henvendelsen den 22. Juni 1941 (ved 3-Tiden om Morgen) fra den tyske Gesandt til Udenrigsministeriets Direktør med Anmodning til denne om straks at komme til Stede paa Gesandtskabet, idet Gesandten havde en vigtig Meddelelse at bringe den danske Regering. Efter snarest muligt at have begivet sig til Gesandtskabet paa Kastelsvej blev Direktøren gjort bekendt med Krigsudbrudet samme Nat, og at det i denne Situation var nødvendigt, at der her i Landet af militære Sikkerhedshensyn blev truffet forskellige Foranstaltninger mod Kommunisterne. Under en Forhandling, hvori ogsaa deltog Departementschef Eivind Larsen fra Justitsministeriet og Præsident Kanstein, blev der fra tysk Side overrakt et Aide-Mémoire indeholdende de tyske Krav bl. a. gaaende ud paa Internering af alle førende danske Kommuniste, herunder ogsaa de kommunistiske Rigsdagsmænd. Foranstaltningerne krævedes iværksat med øjeblikkelig Virkning.

De tyske Krav blev forelagt Statsministeren, Udenrigsministeren og Justitsministeren. Da den 22. Juni var en Søndag, kunde de først den næste Dag forelægges det samlede Ministerium, der tiltraadte de trufne Afgørelser.

De nævnte Ministre maatte erkende Nødvendigheden af at give efter for de tyske Krav og stille sig paa det Standpunkt, at Interneringen maatte anses for hjemlet efter Nødretsgrundsætningen, og at ogsaa Internering af de 3 kommunistiske Folketingsmænd maatte anses for uundgaaelig. Ligesom ved Interneringen af britiske og senere amerikanske Statsborgere skete det for at undgaa, at Foranstaltningerne blev iværksat af Tyskerne selv, hvad der utvivlsomt havde medført, at de paagældende allerede den Gang var blevet ført til Tyskland.

I alt anholdtes i første Omgang 295 Personer, deraf 139 i Storkøbenhavn og 156 i Provinsen. I Løbet af Sommeren løslodes over Halvdelen af disse Anholdte efter Afhøring og efter at det ved Undersøgelse var konstateret, at de ikke kunde betegnes som betydende Kommuniste. De interneredes Antal faldt derved til 116.

14. Juli 1945.

Erik Scavenius.

232.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Harald Petersen.

Den daværende Udenrigsministers og den daværende Justitsministers Beslutninger den 22. Juni 1941 om Arrestation af kommunistiske Medborgere.

Jeg skal herom oplyse følgende:

Lørdag Eftermiddag den 21. Juni 1941 forlod jeg Justitsministeriet omkring Kl. 17, og alt var da fuldkommen roligt.

Jeg tilbragte Aftenen i et Selskab, hvori bl. a. Statsminister Stauning deltog. Der blev ikke i Aftenens Løb rettet nogen Henvendelse til mig udefra, hvorimod Statsministeren et Par Gange blev kaldt til Telefonen. Jeg spurgte ham, om der var noget galt. Han svarede, at det var der ikke, men han formodede, at Tyskerne foretog sig et eller andet, formentlig Flaade- eller Troppeforskydninger, for de havde spærret Havnen.

Ved Midnatstid kørte jeg med Statsministeren i dennes Vogn til min Bopæl, hvor vi skiltes.

Kl. ca. 9—9½ Søndag den 22. Juni 1941 blev jeg ringet op af daværende Statsadvokat for særlige Anliggender Eivind Larsen, der meddelte mig, at han samme Dags Morgen Kl. 3½ havde faaet Anmodning om at komme til Stede til et Møde paa Dagmarhus Kl. 4.15 med der Beauftragte für Fragen der inneren Verwaltung, Vicepræsident Kanstein. Det viste sig, at lignende Tilsigelse var tilgaaet Udenrigsministeriets Direktør. I Mødet, hvori fra dansk Side foruden de to nævnte Tjenestemænd deltog Politiinspektør Arthur Dahl, blev der fra tysk Side givet Meddelelse om den mod Rusland paabegyndte Krig og stillet Krav om en Række øjeblikkelige danske Forholdsregler, herunder Spærring af den svensk-danske Grænse samt Anholdelse og Internering af ledende danske Kommuniste, derunder ogsaa de kommunistiske Rigsdagsmænd, samt af alle danske Kommuniste, der kunde antages at ville gøre sig skyldige i Spionage eller Sabotage. Der blev endvidere paa Mødet stillet forskellige Krav om Ransagning hos og Afhøring af de paa-gældende. De tyske Krav var blevet begrundet med, at det kommunistiske Parti var Led i en international Organisation, der lededes fra Moskva, og det var derfor af militære Hensyn tvingende nødvendigt at træffe Forholdsregler for at forebygge, at Kommunisterne ved Spionage, Sabotage o. lign. skulde lægge Hindringer i Vejen for den tyske Krigsførelse.

Statsadvokaten meddelte mig endvidere, at man forgæves havde søgt at faa Forbindelse med mig, og at man, da dette var mislykkedes, havde sat sig i Forbindelse med Statsminister Stauning, der, saavidt jeg forstod, efter at have været i Forbindelse med Udenrigsministeren, havde resolveret, at Kravene skulde imødekommes, herunder specielt at de tre kommunistiske Folketingsmænd skulde interneres.

Denne Afgørelse fra Statsministerens Side hverken kunde eller vilde jeg tilside-sætte, saa meget mere som jeg af Statsadvokatens Referat forstod, at det efter Situationens Karakter var givet, at man, saafremt Kravene ikke skulde blive imødekommet, fra tysk Side selv vilde træffe de Foranstaltninger, der i saa Fald ansaas for nødvendige, og der vilde da ske et Brud paa den Politik, der var blevet fastlagt allerede den 9. April 1940 af den daværende Regering, hvoraf jeg ikke var Medlem, hvorefter de danske Myndigheder, naar det var nødvendigt, selv tog sig af de danske Statsborgere, det være sig gennem Strafforfølgning eller paa anden Maade, over for hvem der af de tyske Myndigheder blev fremsat uømgængelige Krav.

Statsadvokaten meddelte mig, at Statsministeren selvfølgelig ikke havde givet nogen som helst Instruktioner om, over for hvem Interneringerne skulde finde Sted, hvorved bemærkes, at Tyskerne samtidig med Kravenes Fremsættelse havde afgivet en Fortegnelse over 71 Personer, man i første Række ønskede interneret, ligesom man havde tilkendegivet, at man blandt de internerede ønskede det kommunistiske Partis Folketings-

medlemmer, Medlemmer af Borgerrepræsentationen og Byraadene, Medlemmer af det kommunistiske Partis Centralkomité, Ledere af D.K.U., det kommunistiske Partis forskellige Biorganisationer samt Redaktører og Journalister ved det kommunistiske Partis Presse og Tidsskrifter.

Idet jeg ganske kunde tiltræde Statsministerens Standpunkt, hvorefter Inter-neringen blev overladt til Politiet — jeg var selv uden noget som helst nærmere Kendskab til det kommunistiske Partis fremtrædende Personer —, instruerede jeg Statsadvokaten om, at Politiet i sin Fremgangsmaade gik saa lempeligt til Værks som overhovedet muligt og navnlig ikke internerede et større Antal end overhovedet nødvendigt. Statsadvokaten oplyste mig om, at Interneringerne vilde finde Sted paa Grundlag af Københavns Opdagelsespolitisk og Sikkerhedspolitiets Registraturer.

Jeg satte mig derefter i Forbindelse med Statsministeren, der over for mig fuldt ud bekræftede det mig af Statsadvokaten givne Referat, herunder den af Statsministeren givne Resolution om, at de tyske Krav skulde imødekommes.

Der blev derefter af Statsministeren indkaldt til Ministermøde, der afholdtes ved Middagstid, og paa dette Møde blev der givet Meddelelse om det passerede, der i et og alt blev godkendt af samtlige Ministre. Det bemærkes herved, at Interneringsaktionen paa dette Tidspunkt i alt væsentligt kun var paa Forberedelsens Stadium, og kunde være blevet standset, saafremt Ministermødet havde givet et andet Resultat.

Med Hensyn til de trufne Beslutninger skal jeg iøvrigt bemærke, at Situationen om Morgenen den 22. Juni 1941 efter mit bedste Skøn og Overbevisning var saa spændt, at den ikke meget adskilte sig fra Situationen den 9. April 1940, og at et Nej utvivlsomt den Morgen vilde have fremkaldt den Situation, der først senere indtraadte den 29. August 1943, en Situation, som Nationen paa det tidlige Tidspunkt — navnlig naar henses til Sveriges daværende imødekommende Holdning over for Tyskland — slet ikke vilde have været i Stand til at tage, saafremt man overhovedet vilde stille mod den nogenlunde Udgang af Krigen for Land og Folk, som hele Tiden havde været Maalet for Rigsdagens og Regeringens Politik.

Det bemærkes, at jeg paa det Tidspunkt stod ganske uhildet i min Dom, eftersom Tyskerne allerede ca. 14 Dage forinden paa Grund af min Modvilje over for dem og deres Manipulation havde forlangt min Afgang. Regeringens Standpunkt blev kort efter min Eftermands Tiltræden, saa vidt jeg ved uden nogen Modstand, godkendt af begge Rigsdagens Ting gennem Vedtagelsen af Lov Nr. 349 af 22. August 1941, der endog gaar videre, idet den ligefrem forbyder det kommunistiske Parti og kommunistisk Virksomhed.

Var det samlede Ministerium informeret om Forberedelserne til Arrestationerne af Kommunisterne den 22. Juni 1941? Hvilket Forarbejde havde Politiet foretaget?

Besvarelsen af disse Spørgsmaal fremgaar i alt væsentligt af Besvarelsen af det foranstaaende Spørgsmaal, hvoraf fremgaar, at Statsministeren og formentlig ogsaa Udenrigsministeren var med i Sagen fra første Færd, medens de øvrige Ministre blev informeret saa hurtigt, som Statsministeren kunde naa at sammenkalde til et Ministermøde.

Politiet havde intet Forarbejde foretaget med denne Situation for Øje, men det benyttede, da Situationen indtraf, det Materiale, som de særlige Sikkerhedsafdelinger i Aarenes Løb havde indsamlet.

Sluttelig skal jeg bemærke, at samtlige disse Forhold vedrørende de tre Fore-spørgsler i sin Tid og straks efter det passerede af mig er blevet refereret for Rigsdagens 9-Mands Udvalg og det udenrigspolitiske Nævn, hvilke Institutioner dengang intet havde at bemærke, udover at de ligesom jeg var indignerede over Tyskernes Voldspolitik og beklagede, at vi saa os tvungne til at udføre den Slags Handlinger.

(6. Juli 1945).

Med Ærbødighed

Harald Petersen.

233.

Redegørelse fra Vicepolitichef Arthur Dahl.

VICEPOLITICHEF ARTHUR DAHL
Politigaarden, København V.

Den 6. November 1946.

*Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

I Besvarelse af den ærede Kommissions Skrivelse af 16. Oktober 1946, hvori Kommissionen anmoder mig om en skriftlig Redegørelse for, hvad der nærmere passerede paa Mødet paa Dagmarhus (vedrørende Arrestationen af Kommuniste) Natten mellem den 21. og 22. Juni 1941, hvor det overfor Kommissionen er oplyst, at jeg var til Stede, skal jeg udtale følgende:

Den paagældende Nat blev jeg, der da ferierede i Dragør, saa vidt erindres, ved 3-Tiden ringet op fra Dagmarhus, af hvem huskes ikke, og man anmodede mig om snarest at indfinde mig paa Dagmarhus i en meget vigtig Anledning. Da jeg gjorde gældende, at jeg holdt Ferie, blev Anmodningen fremsat i en skarp Form. Det var ikke muligt at faa at vide, hvorom Sagen drejede sig, og jeg kørte derefter ind til Dagmarhus for at høre, hvad der var paa Færde.

I Kontorerne omkring Vicepræsident Kansteins Kontor var der samlet en Del tyske Officerer og Tjenestemænd fra Gesandtskabet, og jeg erfarede nu, at de tyske Hære var rykket ind over de russiske Grænser.

Jeg saa ikke straks noget til Hr. Kanstein eller hans nærmeste Medarbejdere, men fik at vide, at der førtes Forhandlinger mellem Kanstein, Direktøren for Udenrigsministeriet og Departementschef Eivind Larsen.

Efter at jeg havde ventet nogen Tid, kom Departementschef Eivind Larsen og Kanstein til Stede, og sidstnævnte gav nogle Oplysninger om Krigen med Rusland og de Foranstaltninger, som skulde iværksættes fra dansk Side:

- 1) Internering af russiske Statsborgere,
- 2) Internering af fremstaaende Medlemmer af det kommunistiske Parti,
- 3) Forstærkning af Kystbevogtningen.

I Løbet af Morgenen bistod jeg Departementschefen med den tekniske Gennemførelse (Udsendelse af Fjernskrivermeddelelser o. lign.), ligesom jeg foranledigede en Forstærkning af Kystbevogtningen. Denne lidet effektive Foranstaltning medførte imidlertid ikke politiske Anholdelser.

Jeg skal endvidere oplyse, at jeg blev gjort bekendt med, at de danske Forhandlere alene under et stærkt Pres var gaaet ind paa de tyske Krav, og at disse havde været forelagt Statsministeren. Jeg erindrer ogsaa, at en tysk Politiofficer fremviste en Kasse, som han paastod indeholdt et tysk Kartotek over fremstaaende danske Kommuniste, og sagde, at de tyske Myndigheder var rede til øjeblikkelig at skride i Aktion.

Arthur Dahl.

234.

Redegørelse fra Politinspektør Sv. Holten.

POLITIINSPEKTØR SV. HOLTEN

Dyssegaardsvej 46, Søborg.

*København, den 30. Oktober 1946.**Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

I Anledning af den ærede Kommissions Skrivelse af 16. Oktober d. A. skal jeg bekræfte, at jeg Natten mellem den 21. og 22. Juni Kl. ca. 3.30 blev ringet op fra Dagmarhus, vistnok af en Dame, der tilsagde mig til at komme tilstede til et Møde Kl. 5. Der blev ikke i Forvejen meddelt noget om, hvad Mødet skulde dreje sig om. Jeg satte mig straks efter i Forbindelse med en foresat — saavidt jeg husker var det daværende Politinspektør Dahl —, der ogsaa var blevet tilsagt.

Da jeg ankom til Dagmarhus, var der af danske Embedsmænd Politinspektør Dahl, Departementschef Eivind Larsen, Kontorchef Linstow (Fremmedafdelingen) samt Direktør Svenningsen.

Kort efter Ankomsten blev vi vist ind i et Mødelokale; jeg mener at kunne huske, at det var hos Politipræsident Kanstein, der gav en ganske kort Meddelelse om, at der nu var indtraadt Krigstilstand mellem Tyskland og Rusland. Der blev saa vidt jeg erindrer ikke ved den Lejlighed givet Udtryk for, hvilke Foranstaltninger, der i den Anledning forlangtes truffet fra dansk Side. Der blev umiddelbart derefter afholdt nogle nye Møder i andre tilstødende Lokaler. Under disse opholdt jeg mig hele Tiden i Forkontoret til Kansteins Kontor. Efter en kort Ventetid fik jeg Besked af Politinspektør Dahl gaaende ud paa, at der var stillet Krav fra tysk Side om, at al Sejlads skulde standses fra danske Havne, saaledes som det var sket den 9. April 1940. Jeg var paa daværende Tidspunkt Politikommissær ved Rigspolitechefens Embede og havde blandt andet Arbejde den daglige Ledelse af Politiets Kystbevogtningstjeneste. Jeg fik af Politinspektøren Ordre til at træffe foreløbige Foranstaltninger til Udsendelse af Meldinger til Politimestrene om Spærring. I den Anledning blev Personalet paa Kystbevogtningens Kontor indkaldt til snarest at give Møde paa Kystbevogtningens Kontor. I specielle Drøftelser af Arrestationerne tog jeg ikke Del, ligesom jeg heller ikke erindrer at have overværet saadanne under Mødet paa Dagmarhus.

København, den 30. Oktober 1946.

Ærbødigst

Sv. Holten.

235.

Skrivelse fra Departementschef Eivind Larsen.

JUSTITSMINISTERIET
Departementschef Eivind Larsen.

København, den 12. November 1946.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

Hoslagt skal jeg fremsende Afskrift af det Aide Mémoire, der blev overrakt af de tyske Myndigheder den 22. Juni 1941 indeholdende Hovedpunkterne af de af disse i Anledning af Udbrudet af Krigen mod Rusland opstillede Krav.

De Akter, der fandtes paa Politigaarden vedrørende Instruktioner til de forskellige Politikredse, er fjernet efter den 19. September 1944. Ved Forespørgsel i en Række Politikredse er det oplyst, at Akterne ogsaa der er forsvundet, men det er lykkedes at fremskaffe Afskrift af et Telegram til Politimesteren i Odense, hvilket vedlægges tillige med en Afskrift med et Bilag af Skrivelse af 25. September 1946 fra Politimesteren i Aarhus.

Endvidere vedlægges en Meddelelse fra Opdagelsespolitiet vedrørende de i 1943 bortfjernede Dokumenter.

Eivind Larsen.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE
DES DEUTSCHEN REICHES

Aide mémoire.

Infolge des Ausbruchs der Feindseligkeiten zwischen dem Deutschen Reich und der UdSSR ist aus militärischen Gründen eine Reihe von Sicherungsmassnahmen notwendig geworden. Ich bin von meiner Regierung beauftragt, die Königlich Dänische Regierung zu ersuchen, innerhalb Dänemarks die nachstehend aufgeführten Massnahmen anzuordnen, damit den Bedürfnissen der militärischen Sicherheit voll Genüge getan wird:

- 1) Sperre der Ein- und Ausreise über die dänisch-schwedische Grenze für Inhaber
 - a) von Pässen der UdSSR,
 - b) von Nansenausweisen, einerlei, welches Land die Ausweise ausgestellt hat,
 - c) von Fremdenpässen, aus denen sich ergibt, dass die Personen Angehörige der UdSSR oder des russischen Kaiserreichs waren,
 - d) von Passpapieren jeder Art, aus denen sich ergibt, dass die Personen Angehörige der früheren Staaten Estland, Lettland oder Litauen waren,
- 2) Abriegelung der exterritorialen Grundstücke und Mieträume der Gesandtschaft der UdSSR,
- 3) Unterbrechung der Telefonverbindung der Gesandtschaft und der sonstigen Dienststellen der UdSSR und der privaten Telefonanschlüsse der Angehörigen der Gesandtschaft und der sonstigen Dienststellen,
- 4) Festnahme und Übergabe von zu 1) genannten Personen, die trotzdem den Versuch der Ein- oder Ausreise machen, an die dem Befehlshaber der Deutschen Truppen in Dänemark unterstehende Feldpolizei; auch diplomatische und konsularische Vertreter der UdSSR sind in solchen Fällen zu sistieren.
- 5) Festnahme und Internierung:
 - a) aller männlichen wehrfähigen Angehörigen der UdSSR,
 - b) aller sonstigen spionage- oder sabotageverdächtigen Angehörigen der UdSSR,
 - c) aller spionage- und sabotageverdächtigen Staatenlosen, die früher Angehörige der UdSSR oder des russischen Kaiserreichs waren,
 - d) aller deutschen, fremdländischen und staatenlosen Kommunisten,
 - e) aller führenden dänischen Kommunisten, worunter auch die kommunistischen Abgeordneten des Reichstags fallen,
 - f) aller spionage- und sabotageverdächtigen dänischen Kommunisten.

Die Erörterung der näheren Einzelheiten darf einer gemeinsamen mündlichen Besprechung zwischen den zuständigen dänischen Stellen und dem Deutschen Beauftragten für Fragen der Inneren Verwaltung vorbehalten bleiben.

Kopenhagen, den 22. Juni 1941.

DET TYSKE RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE

Aide mémoire.

Som Følge af de mellem det tyske Rige og Sovjetunionen udbrudte Fjendtligheder er en Række Sikkerhedsforanstaltninger blevet nødvendige af militære Grunde. Jeg er af min Regering blevet instrueret om at anmode den kgl. danske Regering om i Danmark at anordne de nedenfor nævnte Foranstaltninger, for at den militære Sikkerheds Krav fuldt ud kan blive opfyldt:

1. Spærring af Ind- og Udrejse over den dansk-svenske Grænse for Indehavere
 - a) af sovjetrussiske Pas,
 - b) af Nansenpas, uanset hvilket Land der har udstedt det paagældende Legitimationspapir,
 - c) af Fremmedpas, af hvilke fremgaar, at Personerne har været Statsborgere i Sovjetunionen eller det russiske Kejserrige,
 - d) af Paspapirer af enhver Art, af hvilke fremgaar, at Personerne har været Statsborgere i de tidligere Stater Estland, Letland eller Litauen,
2. Afspærring af det sovjetrussiske Gesandtskabs exterritoriale Grundstykker og lejede Lokaler,
3. Afbrydelse af det sovjetrussiske Gesandtskabs og de øvrige sovjetrussiske Tjenesteaftdelingers Telefonforbindelser og af de private Telefonforbindelser for Medlemmer af Gesandtskabet og de øvrige Tjenesteaftdelinger,
4. Arrestation af saadanne under 1. nævnte Personer, der gør Forsøg paa Ind- eller Udrejse, og Overgivelse af saadanne Personer til det under den Øverstkommanderende for de tyske Tropper i Danmark staaende Militærpoliti; ogsaa diplomatiske og konsulære Repræsentanter for Sovjetunionen skal i saadanne Tilfælde anholdes,
5. Arrestation og Internering:
 - a) af alle vaabenføre Mænd, der har sovjetrussisk Statsborgerret,
 - b) af alle andre sovjetrussiske Statsborgere, der mistænkes for at udøve Spionage eller Sabotage,
 - c) af alle statsløse Personer, der tidligere har været Statsborgere i Sovjetunionen eller det russiske Kejserrige, og som mistænkes for at udøve Spionage eller Sabotage,
 - d) af alle tyske, udenlandske og statsløse Kommuniste,
 - e) af alle ledende danske Kommuniste, herunder ogsaa de kommunistiske Rigsdagsmænd,
 - f) af alle danske Kommuniste, der mistænkes for at udøve Spionage og Sabotage.

Drøftelsen af de nærmere Enkeltheder forbeholdes en samlet, mundtlig Forhandling mellem de kompetente danske Myndigheder og den tyske Befuldmægtigede i Spørgsmaal vedrørende den indre Forvaltning.

København, den 22. Juni 1941.

A F S K R I F T

af Fjernskrivermeddelelse af 22. Juni 1941 til Politimesteren i Odense.

Der bedes øjeblikkelig foretaget Ransagning i Dansk Kommunistisk Arbejderpartis Kontorer med tilhørende Institutioner, hvor alle Papirer og iøvrigt alt af Interesse bedes beslaglagt. Lokalerne forsegles og forbliver indtil videre under Bevogtning. Endvidere bedes der ske omgaaende Anholdelse og Ransagning hos ledende Kommuniste i Politikredsen, hvoraf følgende er kendt her:

Hansen, Svend Georg Sahnborg, f. d. 19. 9. 1904 i Faaborg,
Godthaabsgade 28, Odense.

Nielsen, Svend Aage Baltzer, f. d. 24. 3. 1904 i Næstved,
Skibhusvej 108, Odense.

Larsen, Knud Aage, f. d. 8. 7. 1900 i Odense,
Bopæl, Lindved.

De anholdte skal bl. a. afhøres om deres Forbindelse med D. K. P., Sovjet, Sverige og Tyskland.

Det beslaglagte samt Rapport bedes omgaaende sendt som anbefalet For-sendelse til Statsadvokaten i København, Politigaarden.

Andst,
Politikommisær.

Flindt Larsen,
O. B.

AFSKRIFT.

POLITIMESTEREN
for Aarhus Købstad.

Den 25. September 1946.

I Tilslutning til Telefonsamtale mellem Hr. Politikommissæren og Kriminalassistent Ernlund i Dag kan følgende meddeles angaaende de Embedet tilgaaede Ordre den 22. Juni 1941:

Tidlig om Morgenen blev jeg i mit Hjem ringet op af den ved Abwehrenebenstelle tjenstgørende Hauptmann Schlüssler, der meddelte mig, at der var udbrudt Krig mellem Tyskland og Rusland, og at jeg maatte forberede mig paa at modtage vigtige Ordre fra det danske Justitsministerium. Om han meddelte, hvad disse Ordre vilde gaa ud paa, erindrer jeg ikke.

Ikke lang Tid derefter, antagelig ved 9—10 Tiden om Formiddagen, modtog jeg fra Justitsministeriet Ordre om Anholdelse af Kommuniste. Jeg erindrer ikke, om Ordren indgik telegrafisk eller pr. Fjernskriver. Jeg er nærmest tilbøjelig til at mene, at det sidstnævnte er Tilfældet, men der findes nu intet opbevaret desangaaende, hvorved bemærkes, at et Charteque indeholdende Dokumenter vedrørende Begivenhederne den 22. Juni 1941 er fjernet fra mit Kontor antagelig af Tyskerne, enten under min Arrestation i Sommeren 1944 eller i Forbindelse med Begivenhederne den 19. September 1944.

Derimod er opbevaret et Referat af en Telefonsamtale, som den 22. Juni 1941 er ført med Departementschef, daværende Statsadvokat Eivind Larsen. Det var vistnok mig, som herfra førte Telefonsamtalen.

Afskrift af Referatet vedlægges.

sign.

A F S K R I F T.

Den 22. Juni 1941, Kl. 15¹⁵.

Telefonsamtale med Statsadvokat Eivind Larsen.

S. ønsker at modtage Fjernskrivermeddelelse om Anholdelse af de omtalte Personer, efterhaanden som Anholdelserne foretages.

Endvidere ønsker han snarest oversendt Rapporter med een Genpart over det foretagne, saaledes at supplerende Rapporter om videre Undersøgelser kan vente til senere. Abwehrstelle maa vente med at faa Genparter eller Afskrifter, til disse kan fremstilles, men kan om ønskes efterhaanden gøres bekendt med, hvad der foretages.

Hvis Grundlaget for Anholdelse i nogle Tilfælde findes tvivlsomt, maa der ved Oversendelse af Rapporterne udtrykkelig gøres opmærksom herpaa, for at de paagældendes Forhold snarest kan blive undersøgt.

Der skal ikke i Øjeblikket tages Hensyn til Retsplejelovens Bestemmelser om Forelæggelse for Retten af de foretagne Foranstaltninger. Muligvis vil man ved Lov søge disse lovliggjort.

De fra uafloaset Skab i aflaset Værelse i Afdeling D. paa Politigaarden i Efteraaret 1943 stjaalne Dokumenter omhandlede ca. 100 Sager med tilsvarende Kartotekskort vedrørende Kommuniste, der var eftersøgt indtil 29. August 1943.

Nærmere kan ikke indhentes, da Rapporten om Tyveriet er borte, og ingen kan nu huske Episoden mere nøjagtigt.*)

*) Jfr. den parlamentariske kommissions anmodning af 27. februar 1947 om udlevering af arkivalier m. v. i privat besiddelse.

236.

Svarskrivelse fra Rigspolitichef Thune Jacobsen.

Ved hvilken Lejlighed og paa hvilken Maade er det konstateret, at Professor Stephan Hurwitz stod paa den tyske Liste over Interneringsemner?

Kort Tid efter Kommunistfængslingerne den 22. Juni 1941 fortalte Departementschef Eivind Larsen mig, at Professor Stephan Hurwitz havde staaet paa den tyske Liste over Interneringsemner. Paa mit Spørgsmaal om, hvad man i den Anledning havde foretaget, svarede Departementschefen mig, at man ikke indlod sig i Forhandlinger med Tyskerne herom, men at man undlod at foretage en Internering af Professoren. Det er meddelt mig gennem Justitsministeriet, at Departementschefen ikke erindrer noget herom, men naar det staaer skarpt i min Erindring, skyldes det, at jeg gennem en Del Aar havde staaet i venligt Forhold til Professoren, der baade havde været Gæst i mit Hjem ligesom jeg i hans, og at et saadant Krav fra tysk Side derfor havde gjort et pinligt Indtryk paa mig, ogsaa fordi jeg fra Professoren selv vidste, at han aldeles ikke var knyttet til det kommunistiske Parti. Under senere Samtaler med Kanstein, hvor han omtalte Hurwitz, gjorde jeg ogsaa gældende overfor Kanstein, at Hurwitz var en god Ven af mig, at han absolut ikke var Kommunist, og at jeg personlig kunde kavere for, at han, som den stille Videnskabsmand, han var, holdt sig fuldstændig uden for Politik.

Hellerup, den 11. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

237.

**Svarskrivelse fra Justitsministeriet vedrørende Københavns Opdagelsespolitisk
Afdeling D.**

JUSTITSMINISTERIET

København, den 2. Oktober 1946.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

I Skrivelse af 15. April 1946 har Kommissionen anmodet om at faa tilsendt alle Oplysninger om, hvornaar »Københavns Opdagelsespolitisk Afdeling D« er oprettet, hvem der har ledet Afdelingen, og hvad Afdelingen har beskæftiget sig med under Krigen.

Foranlediget heraf skal man meddele følgende:

En særlig Afdeling indenfor Københavns Opdagelsespoliti med den Opgave at varetage Informationstjeneste bl. a. med Hensyn til yderliggaaende politiske Partier etableredes i 1927. I Februar 1931 paalagde Justitsministeriet Politikredsene udenfor København at indsende Meddelelser om politiske Organisationer og deres Medlemmer, som fandtes egnede til at supplere det i Københavns Politi oprettede Kartotek, til Chefen for Københavns Opdagelsespoliti.

Afdelingens Opgaver har foruden Arbejdet med Registrering af saadanne Meddelelser og den i Forbindelse dermed staaende Informations- og Observationstjeneste bestaaet i Kontrol med Vaaben og Sprængstoffer, Efterforskning i Spionagesager og andre Sager angaaende Overtrædelse af Straffelovens Kapitler 12 og 13, samt Varetagelsen af visse Bevogningsopgaver, alt for Københavns Omraade.

Afdelingen har som en Del af Københavns Kriminalpoliti, med Politidirektøren i København som øverste Chef, staaet under Ledelse af de skiftende Chefer for Københavns Opdagelsespoliti, nemlig fra den 1. Juni 1926 til den 1. Oktober 1933 E. Thune Jacobsen, fra den 1. Oktober 1933 til den 1. Juni 1936 Ivar Stamm, fra den 1. Juli 1936 til den 7. Juli 1937 Mariboe, fra den 1. September 1937 til den 10. Juli 1940 Eivind Larsen og fra den 10. Juli 1940 O. Krenchel. Den umiddelbare daglige Ledelse har fra den 1. Oktober 1927 til den 13. Februar 1939 ligget hos Kriminalassistent Andreas Hansen, fra den 1. August 1939 til den 31. December 1941 hos Politikommissær Andst og fra den 1. Januar 1942 til den 19. September 1944 hos Politikommissær Qdmar.

I Forbindelse med den ved Lov Nr. 90 af 15. Marts 1939 gennemførte Styrkeforøgelse oprettedes et hele Landet omfattende Sikkerhedspoliti, der skulde tilvejebringe Værn imod Foretagender og Handlinger, som kan antages at være rettet mod Rigets Selvstændighed og den lovlige Samfundsorden samt Gennemførelse af et effektivt Tilsyn med Fremmede og Rejsende, og hvis Opgave altsaa for en Del faldt sammen med den, som hidtil havde været varetaget af Afdeling D. Som Følge af, at der nødvendigvis maatte hengaa nogen Tid med Sikkerhedspolitiets Etablering, godkendte Justitsministeriet den 19. Juli 1939 samtidig med, at det bestemtes, at 8 Mand af Sikkerhedspolitiets Styrke tildeltes Afdeling D, at den Rigspolitichefen underlagte Del af Sikkerhedspolitiet i Tiden

indtil den 1. September 1940 begrænsede sin Virksomhed til Landet udenfor København, saaledes at Afdeling D ved Københavns Opdagelsespoliti i det nævnte Tidsrum bevaredes og varetog de Sikkerhedspolitiet paalagte Opgaver i København imod, at der overlodes Afdelingen de nævnte 8 Mand. Det udtaltes derhos, at det vilde paahvile Afdelingen til Sikkerhedspolitiet under Rigspolitichefen henhørende Efterretningscentral at afgive alle Oplysninger af Betydning, som de forskellige Afdelinger under Københavns Politi maatte komme i Besiddelse af.

Ved den tyske Besættelse af Danmark den 9. April 1940 var Spørgsmaalet om Sikkerhedspolitiet Organisation og Virkemaade, derunder navnlig ogsaa dets Forhold til Københavns Politi, endnu ikke afklaret. Et af Justitsminister Unmack Larsen med Henblik herpaa nedsat Udvalg havde afholdt 2 Møder den 1. April og den 8. April 1940, og nyt Møde var berammet til den 15. April 1940. Som Følge af den ved Besættelsen ændrede Situation bortfaldt alle yderligere Forhandlinger om Emnet, og Sikkerhedspolitiet og Afdeling D's Virksomhed fortsattes sideløbende efter de hidtidige Linier ogsaa efter den 1. September 1940.

Som Følge af Besættelsen bortfaldt dog straks en væsentlig Del af Afdeling D's og Sikkerhedspolitiet Opgaver, i første Række Arbejdet med Spionagesager. De øvrige Opgaver varetoges fortsat af Afdeling D, derunder ogsaa Informationstjenesten vedrørende yderliggaaende Partier, der dog indstilledes den 29. August 1943.

I Efteraaret 1943 oprettedes dog paany en »Informationsafdeling« med den Opgave at samle og registrere Oplysninger om landsforræderisk Virksomhed. Denne Afdeling bestod indtil 19. September 1944.

Den Internering, der den 22. Juni 1941 fandt Sted af Kommuniste, skete efter de fra tysk Side stillede Direktiver, idet man ved disses Udførelse tildels maatte støtte sig til de i Afdeling D beroende Oplysninger. Gennemførelsen af Loven om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed blev overdraget Statsadvokaten for særlige Anliggender, der i Forvejen var udpeget som Forbindelsesled til Tyskerne for saa vidt angik de Omraader, paa hvilke der efter de straks efter Besættelsen trufne Aftaler skulde finde Samarbejde Sted mellem dansk Politi og tysk Militær, navnlig angaaende Spionage, Sabotage og »Zersetzung«. Ved Gennemførelsen af de Statsadvokaten for særlige Anliggender paalagte Opgaver havde Statsadvokaten til sin Raadighed dels særligt til Afdelingen knyttede Personale, udløst fra Københavns Politi, dels Politikredsenes Mandskab, herunder navnlig det af Sikkerhedspolitiet udstationerede Personale, og for Københavns Vedkommende Personale fra Københavns Opdagelsespoliti, navnlig fra Afdeling D, saaledes at dette Personale i disse Henseender handlede paa Statsadvokaten for særlige Anliggenders og ikke paa Chefen for Københavns Politis Opdagelsespolitets Ansvar.

A. L. Elmquist.

Erik Velli.

238.

Svarskrivelse fra Rigspolitichef Thune Jacobsen.

Med Henvisning til, hvad Hr. Thune Jacobsen anførte i Skrivelse til Kommissionen af 7. September 1946 om Hoved- og Bijformaal ved Kommunisternes Arrestation, spørges:

Hvad anser De som Hovedformaalet med disse Arrestationer?

En mere udførlig eller udtømmende Besvarelse af Spørgsmaalet end den, jeg har givet i min Skrivelse til Kommissionen den 7. September 1946, ser jeg mig ikke i Stand til at fremføre. Herefter er den historisk rigtige Opfattelse af Grundene til, at man gav efter for det tyske Krav om Frihedsberøvelse, at man forstod, at Vægning vilde betyde noget meget alvorligt for hele Landet. En direkte tysk Indgriben vilde være gaaet langt ud over den Ramme, som dansk Politi kunde fastholde efter sit Kendskab til de paagældende. Indgrebet kunde dernæst have fremkaldt en Rystelse i Befolkningen med Virkninger for det ministerielle Styre, hvis der endog direkte var lagt Haand paa dette. Det maatte nemlig ogsaa være tvivlsomt, om dansk Styre, naar man afviste at internere Kommunisterne, kunde faa opretholdt Tilladelsen til selv at øve Jurisdiktion over Sabotører m. v. I sin Ordførertale i Folketinget ved Kommunistlovens Forelæggelse udtalte Ole Bjørn Kraft da ogsaa, at det første Hensyn for ham var »Hensynet til Landets vitale Interesser og til Opretholdelsen af den Retningslinie for Retsudøvelsen, som har været herskende her i Landet«. At det, saa længe Bevogtningen var paa danske Hænder, kunde ses som en Fordel for de internerede at undgaa den strengere tyske Form for Frihedsberøvelse, var et Forhold, der utvivlsomt tjente til at formindske Betænkelighederne ved at give efter. Efter den daværende Regerings Mening maatte Hensynet til Kommunisterne altsaa vige for Hensynet til Staten, men man kan sige, at disse Hensyn gik op i en højere Enhed.

Hellerup, den 25. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

239.

AFSKRIFT

JUSTITSMINISTERIET

København, den 18. Februar 1931.

Fortroligt.

Cirkulære til Politimestrene.

Ved at fremsende hoslagte Cirkulære samt to fortrolige Beretninger fra Københavns Politi vedrørende forskellige politiske Organisationer skal man henlede Opmærksomheden paa, at Københavns Opdagelsespoliti ligger inde med detaljerede Oplysninger om disse Organisationer og deres Medlemmer, og at Forespørgsler desangaaende vil blive besvaret ved direkte skriftlig eller telefonisk Henvendelse til Københavns Politi (Tlf. 1448, Lokal 21).

Meddelelser, egnede til at supplere det i Københavns Politi beroende Kartotek, der for Tiden omfatter ca. 13.000 Personer, forventes fremtidig indsendt til Københavns Politi under Adresse: Chefen for Opdagelsespolitiet, Politigaarden.

sign. **Zahle.**

/sign. **Lucas.**

240.

A F S K R I F T

Sperre der Ein- und Ausreise.

Die Ein- und Ausreise über die dänisch-schwedische Grenze soll gesperrt werden für Inhaber

- a) von Pässen der UdSSR,
- b) von Nansenausweisen, einerlei, welches Land die Ausweise ausgestellt hat,
- c) von Fremdenpässen, aus denen sich ergibt, dass die Personen Angehörige der UdSSR oder des russischen Kaiserreichs waren,
- d) von Passpapieren jeder Art, aus denen sich ergibt, dass die Personen Angehörige der früheren Staaten Estland, Lettland oder Litauen waren.

Personen der genannten Art, die den Versuch der Ein- oder Ausreise machen, sollen an die Feldpolizei beim Deutschen Befehlshaber übergeben werden. Dies soll sich auch auf diplomatische und konsularische Vertreter der UdSSR beziehen.

Die Grenzkontrolle soll an den Grenzübergangstellen nach Schweden bis auf weiteres verschärft durchgeführt werden. Auch der Küstenschutz und die Seepolizei müssten eine verschärfte Überwachung vornehmen, um jeden illegalen Grenzübergang zu verhindern. Dabei ist die Ostküste Seelands besonders wesentlich. Es kommen aber auch die Ostküste Jütlands und die übrigen Küsten in Betracht.

Das Segeln und anderer Wassersport auf dem Sund sollen zunächst für 48 Stunden untersagt werden.

240 a.

Oversættelse.

Forbud mod Ind- og Udrejse.

Ind- og Udrejse over den dansk-svenske Grænse skal spærres for Personer, der har

- a) Pas fra USSR,
- b) Nansenpas, ligegyldigt hvilket Land der har udstedt Legitimationerne,
- c) Fremmedpas, af hvilke det fremgaar, at Personerne hørte til UdSSR eller til det russiske Kejserrige,
- d) Paspapirer af enhver Art, af hvilke det fremgaar, at Personerne hørte til de tidligere Stater Estland, Letland eller Litauen.

Personer af nævnte Kategorier, som gør Forsøg paa Ind- eller Udrejse, skal overgives til Feltpolitiet under den tyske Øverstbefalende. Dette gælder ogsaa for diplomatiske og konsulære Repræsentanter for USSR.

Grænsekontrollen skal ved Grænseovergangsstederne til Sverige indtil videre gennemføres i skærpet Grad. Ogsaa Kystværnet og Søpolitiet skal udøve en skærpet Kontrol for at forhindre enhver illegal Passage over Grænsen. I saa Henseende er Sjællands Østkyst særlig vigtig. Men ogsaa Jyllands Østkyst og de øvrige Kyster kommer i Betragtning.

Sejlsads og anden Sejlsport paa Sundet skal foreløbig forbydes i 48 Timer.

241.

(A. nr. 46, bilag 17.)

Polizeiliche Sicherung der Grundstücke und Mieträume.

Die exterritorialen Grundstücke und Mieträume der Gesandtschaft der UdSSR sollen durch die Polizei so abgesperrt werden, dass jeder Verkehr aus den Gebäuden und Räumen heraus und in diese hinein unterbunden wird. Die Personen, die in diesen Gebäuden oder Räumen wohnen, dürfen das Haus und ihre Räume betreten, aber nicht verlassen. Andere Personen, die den Versuch machen, die Gebäude oder Räume zu betreten, sollen ohne weiteres von der Polizei angehalten und der Feldpolizei beim Deutschen Befehlshaber übergeben werden.

Die Telefonverbindungen der Gesandtschaft und der sonstigen Dienststellen der UdSSR und die privaten Telefonanschlüsse der Angehörigen der Gesandtschaft und der sonstigen Dienststellen sollen unterbrochen werden.

Die dänische Polizei trägt die volle Verantwortung für die effektive Durchführung dieser Massnahmen.

241 a.

Politimæssig Sikring af Ejendomme og lejede Lokaler.

De eksterritoriale Ejendomme og lejede Lokaler, der hører til Gesandtskabet for USSR, skal afspærres af Politiet saaledes, at al Færdsel ud fra Bygningerne og Lokalerne og ind i disse forhindres. De Personer, som bor i disse Bygninger eller Lokaler, maa komme ind i Huset og dets Lokaler, men ikke forlade dem. Andre Personer, som gør Forsøg paa at komme ind i Bygningerne eller Lokalerne, skal uden videre standses af Politiet og overgives til Feltpolitiet hos den tyske Kommandant.

Telefonforbindelserne med Gesandtskabet og de andre af USSR's Embedskontorer og de private Telefonforbindelser med Medlemmerne af Gesandtskabet og de andre Embedskontorer skal afbrydes.

Det danske Politi bærer det fulde Ansvar for den effektive Gennemførelse af disse Forholdsregler.

242.

A F S K R I F T

Festnahme und Internierung.

Es sollen durch Polizei festgenommen und interniert werden:

- a) alle männlichen wehrfähigen Angehörigen der UdSSR,
 - b) alle sonstigen spionage- oder sabotageverdächtigen Angehörigen der UdSSR,
 - c) alle spionage- oder sabotageverdächtigen Staatenlosen, die früher Angehörige der UdSSR oder des russischen Kaiserreichs waren,
 - d) alle deutschen, sonstigen ausländischen und staatenlosen Kommunisten,
 - e) alle führenden dänischen Kommunisten, worunter auch die kommunistischen Abgeordneten des Reichstags fallen,
 - f) alle spionage- oder sabotageverdächtigen dänischen Kommunisten.
- Die Personen zu b) bis f) sollen einzeln verwahrt werden.

Es sollen ferner durchsucht werden:

- a) das Gebäude der Kommunistischen Partei Dänemarks und sämtliche darin befindlichen Einrichtungen,
- b) die Räume der kommunistischen Ortsgruppen Gross-Kopenhagens,
- c) die Wohnungen der festzunehmenden Kommunisten,
- d) die Räume der kommunistischen Parteistellen in Odense, Aalborg, Aarhus, Vejle, Hadersleben und Esbjerg.

Das bei diesen Durchsuchungen vorgefundene schriftliche und sonstige Material soll beschlagnahmt und, soweit es nicht wegen seines Umfanges in den betreffenden Räumen unter Aufsicht verbleibt, in das Polizeipräsidium Kopenhagen gebracht werden. Das Parteigebäude und die Diensträume sollen geschlossen werden.

Das Vermögen der Kommunistischen Partei und der zugehörigen Organisationen soll einetweilen sichergestellt werden.

Die festgenommenen Personen sollen über ihre Stellung und Tätigkeit innerhalb der DKP und über Verbindungen nach der UdSSR, Schweden oder Deutschland befragt werden. Eine Entlassung soll nur mit deutscher Zustimmung erfolgen.

Eine Mitbeteiligung deutscher ziviler Organe ist bei sämtlichen Massnahmen im Einvernehmen mit der dänischen Polizei vorgesehen.

Es wird ferner um Übersendung einer Liste der festgenommenen Personen sowie der in Freiheit verbliebenen Staatsangehörigen der UdSSR gebeten.

242 a.

Anholdelse og Internering.

Politiet skal anholde og internere:

- a) alle mandlige vaabenføre Personer, der hører til USSR,
 - b) alle andre Personer, der hører til USSR, og som er mistænkt for Spionage eller Sabotage,
 - c) alle statsløse Personer, der er mistænkt for Spionage eller Sabotage, og som tidligere hørte til USSR eller til det russiske Kejserrige,
 - d) alle tyske og andre udenlandske og statsløse Kommuniste,
 - e) alle ledende danske Kommuniste, hvortil ogsaa regnes de kommunistiske Medlemmer af Rigsdagen,
 - f) alle danske Kommuniste, der er mistænkt for Spionage eller Sabotage.
- Personer under b) til f) skal holdes i Forvaring hver for sig.

Endvidere skal der finde Husundersøgelser Sted:

- a) i Danmarks kommunistiske Partis Bygning og alt deri værende Inventar,
- b) i Stor-Københavns kommunistiske Lokalgrupper Lokaler,
- c) i de Kommunistes Lejligheder, der skal anholdes,
- d) i de Lokaler, der benyttes af de kommunistiske Partikontorer i Odense, Aalborg, Aarhus, Vejle, Haderslev og Esbjerg.

Det ved disse Husundersøgelser forefundne skriftlige og andet Materiale skal beslaglægges og skal, medmindre det paa Grund af sit Omfang forbliver under Opsyn i de paagældende Lokaler, bringes til Politidirektoratet i København. Partibygningen og Tjenestelokalerne skal aflaaes.

Den Formue, der tilhører det kommunistiske Parti og de dertil hørende Organisationer, skal foreløbig tages i Forvaring.

De anholdte Personer skal udspørges om deres Stilling og Virksomhed indenfor DKP og om deres Forbindelser med USSR, Sverige eller Tyskland. Løsladelse skal kun kunne ske med tysk Samtykke.

Om en Medvirken af tyske civile Organer er der for samtlige Forholdsreglers Vedkommende truffet Bestemmelse i Samraad med det danske Politi.

Man anmoder endvidere om at faa tilsendt en Liste over de anholdte Personer, samt over de Statsborgere fra USSR, der er forblevet paa fri Fod.

243.

(A. nr. 46, bilag 18.)

Telegram til samtlige Politimestre, den 22. Juni 1941 Kl. 9³⁰.

Som Følge af den ændrede Krigssituation skal følgende straks iagttages:

- 1) Politistyrkerne — Ordens og Kriminal — og evt. Sikkerhedspoliti bringes i højeste Alarmberedskab og holdes til Disposition.
- 2) Ind- og Udrejse over den dansk-svenske Grænse er spærret for følgende Personer, og der maa føres nøje Kontrol med al Trafik ad Søvejen:
 - a) Indehavere af sovjetrussiske Pas, ogsaa Diplomaspas,
 - b) » af Nansenpas, udstedt af et hvilket som helst Land,
 - c) » af Pas, af hvilke det fremgaar, at de har været Statsborgere i Sovjetrusland eller det russiske Kejserrige,
 - d) Indehavere af Pas, af hvilke det fremgaar, at de tidligere var Statsborgere i Estland, Letland og Lithauen.

Der maa udstilles Vagt i samtlige Havne — Kystbevogtningen paa Sjælland har modtaget særlig Ordre.
- 3) Al Lystsejlad — derunder Robaade, Kajakker — i danske Farvande forbydes indtil videre. Allerede udgaaede Baade skal saavidt muligt hjemvises til Havn.
- 4) Det udstedte Sejlforbud for Østersøen og Øresund opretholdes.
- 5) Bortset fra Fartøjer i fast indenlandsk Rutefart samt Fartøjer under tysk Flag maa ethvert udgaaende Fartøj nøje kontrolleres og undersøges Rum for Rum, og enhver, der ikke er i Besiddelse af fornøden Legitimation, maa afvises, og Indehavere af Pas af ovennævnte Beskaffenhed maa anholdes.
- 6) Foruden ovennævnte Pasindehavere maa følgende Personer, der maatte blive anruffet i Havneomraade eller under Forsøg paa at komme til at at sejle, anholdes:
 - a) alle mandlige vaabendygtige sovjetrussiske Statsborgere,
 - b) alle spionage- eller sabotagemistænkte russiske Statsborgere,
 - c) alle spionage- eller sabotagemistænkte statsløse, der tidligere var sovjetrussiske Statsborgere eller Statsborgere i det russiske Kejserrige,
 - d) alle tyske eller andre udenlandske og statsløse Kommuniste,
 - e) alle førende danske Kommuniste,
 - f) alle spionage- eller sabotagemistænkte danske Kommuniste,
 - g) samt enhver Person, hvis Adfærd iøvrigt er mistænkelig.
- 7) For Omraade, hvor Fiskeri ikke er forbudt, maa der føres skarp Kontrol med, at Fiskerbaade ikke benyttes til Udpassage.

Nærværende Foranstaltninger tager — bortset fra Punkt 1 — som anført Sigte paa Havne- og Kysttilsynet med Henblik paa Trafikken til Sverige og angaar selvsagt kun Politikredse, fra hvilken en saadan Trafik er mulig.

Politimestrene i de øvrige Politikredse bedes dog holde sig beredt til at modtage specielle Direktiver.

Alle Henvendelser angaaende nærværende Sag rettes til Statsadvokatens Kontor, Politigaarden.

Justitsministeriet.

244.

København, den 3. Marts 1947.

Til

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Anledning af Udvalgets Skrivelse af 22. Februar 1947 med Anmodning om Udlevering af det i min Besiddelse værende Materiale vedrørende Interneringen af Kommunisten den 22. Juni 1941 fremsender jeg hermed*:

- a) 1 Kopi (Gennemslag) dateret den 17. September 1940, bestaaende af 7 maskinskrevne Folioarksider, hvis Indhold er en Beretning eller Oversigt over »Danmarks kommunistiske Parti« og andre Organisationer, som er nær tilknyttet dette. I Beretningen findes fulde Navne og Generalia paa de ledende Personer inden for Partiet og tilknyttede Organisationer,
- b) 1 gul Kuvert, indeholdende 72 Navnekort fordelt under 6 Rubrikkort. Disse Kort er det originale Kartotek, der den 22. Juni 1941 om Morgenen paa Politigaarden blev afleveret af det tyske Politi til det danske Politi. Paa Kuverten er med Skrivemaskineskrift paaført: »Kartotek over danske Kommunisten udleveret af det tyske Politi (Dagmarhus)«. Endvidere er med Blyantskrift paaført Kuverten følgende: »Aflv. 22/6 41 Kl. 4. Fest.« — De 72 Navnekort svarer til Navn og Generalia paa Personer omtalt i den under a) vedlagte Beretning,
- c) 1 Kopi (Gennemslag) dateret den 20. December 1940 bestaaende af 9 maskinskrevne Folioarksider, hvis Indhold svarer til den under a) vedlagte Beretning, men med en yderligere Uddybning af samme Stof, dog er Navnelisterne til dels udeladt her.

Chr. Madsen,
Kriminaloverbetjent,
Njalsgade 69, III.

*) Optrøkt som Akstykke nr. 245—248.

245.

NOTIS

Danmarks kommunistiske Parti blev stiftet d. 31. Januar 1922 ved Sammenslutning af »Danmarks kommunistiske Føderation«, »Fagoppositionens Sammenslutning« og »Kommunistisk Ungdomsforbund« og har siden virket i Danmark under:

Danmarks kommunistiske Parti,

hvis øverste Myndighed her i Landet er: »Centralkomiteen«, der bestaar af 28 til 30 betroede Medlemmer valgt af de forskellige Afdelinger over hele Landet. Direkte under D.K.P. staar dets Ungdomsafdeling under Navnet:

Danmarks kommunistiske Ungdomsforbund,

der ledes af en Hovedbestyrelse, der staar til Ansvar overfor »Centralkomiteen«.

D.K.P. har igennem de senere Aar taget aktiv Del i Byernes og Sognenes kommunale Politik Landet over. Partiet har særlig i de senere Aar ladet opstille Kandidater ved Valgene i saa godt som alle Kommuner i hele Landet, hvor Partiets Tilslutning iblandt Vælgerne dog har været forholdsvis ringe. Det kan oplyses, at Partiet ved Borgerrepræsentationsvalget her i København i Marts 1937 fik 10520 Stemmer og fik valgt 2 Borgerrepræsentanter.

D.K.P. har ligeledes ladet opstille Kandidater ved Valgene til Rigsdagen, og ved sidste Valg til Folketinget i April Maaned 1939 fik Partiet ialt 40893 Stemmer i hele Landet, og deraf faldt de 18719 Stemmer i København og paa Frederiksberg.

De 40893 Stemmer gav Partiet en Repræsentation i Folketinget paa 3 Mandater. Partiet har intet Mandat i Landstinget.

D.K.P.s Politik var tidligere meget agressiv, men har i de sidste Par Aar været temmelig moderat, idet Partiet for et Par Aar siden søgte at faa dannet en Enhedsfront sammen med Socialdemokratiet, men dette mislykkedes ganske, idet »Det danske Socialdemokrati« straks afviste enhver Form for Samarbejde — det være sig i Partipolitikken eller Fagforeningspolitikken.

Siden den 9. April d. A. har Partiet ligget temmelig stille med Hensyn til dets Arbejde paa Rigsdagen og i Landets kommunale Raad, men har saa til Gengæld med forøget Kraft sat ind i Arbejdet indenfor Landets Fagforeninger med det Formaal at skabe Utilfredshed blandt Fagforbundenes Medlemmer for derigennem at faa de socialdemokratiske Fagforeningsledere væltet.

Det bemærkes, at den kommunistiske Oppositions Arbejde indenfor Fagforeningerne har været særlig agressiv i de sidste Par Maaneder, hvilket har givet sig Udslag i Krav fra kommunistisk Side om Indkaldelse til ekstraordinær Generalforsamling i de forskellige Fagforeninger. Dette Krav er efterkommet i enkelte Tilfælde, men hidtil har D.K.P. dog kun haft Nederlag ved disse Generalforsamlinger. Det kan dog ikke skjules, at Partiet i den sidste Tid har faaet en Del forøget Indflydelse i en Del af Fagforeningerne.

Partiet har for ca. 1 Maaned siden begyndt Arbejdet med særlig Kraft blandt »Socialunderstøttede« og ved disses Kontrolsteder, hvor man ved Agitation søger at fremkalde Utilfredshed, der særlig skal tage Sigte paa Krav om højere Understøttelse.

— — —

Danmarks kommunistiske Parti har Afdelinger i saa godt som alle Landets Byer (Købstæder) og i en Del større Landkommuner, og her i København og paa Frederiksberg er Partiet opdelt i følgende Afdelinger: Bispebjerg, Christianshavn,

Enghaven, Frederiksberg, Grøndalsvænge, Havnen, Indre By, Islands Brygge, Lygten, Lyngby, Ryesgade, Ryvang, Sundby, Valby, Vesterbro og Kastrup. Hver enkelt af disse Afdelinger er igen delt i forskellige Grupper; der kan indenfor en Afdeling være indtil 15 Grupper. Disse Grupper erstatter de tidligere saakaldte »Celler«, der forlængst er ophævet.

D.K.P. har ingen egne Forsamlings- eller Mødelokaler, men afholder sine større Forenings- og Partimøder i et dertil lejet og egnet Lokale, saasom: Logebygningen, Rantzausgade 58, Ordenshuset, Griffentfeldtsgade 7, Foreningslokalerne, Guldbergsgade 10, Afholdsforeningernes Lokale, Tingvej 22, Borups Højskole, Fredriksholms Kanal, Weinolds Selskabslokaler, Nørrevold, og Malernes Hus i Stengade. Det skal bemærkes, at Partiet til særlige store Møder og Sammenkomster flere Gange har benyttet Idrætshuset.

Samtlige Gruppemøder og mindre Sammenkomster har siden den 9. April d. A. fundet Sted i Hjemmene hos de enkelte mere betydende Medlemmer indenfor de forskellige Afdelinger.

D.K.P.s Hovedcentral har til Huse i Ejendommen Griffentfeldtsgade 50, hvor Arbejderbladet har Redaktion paa 1. Sal, Partiet og dets Centralkomité paa 3. Sal. Partiets Ungdomsafdeling »D.K.U.« har til Huse i Griffentfeldtsgade 50 A, 1. Sal.

D.K.U. har et Ungdomshjem og Mødelokale i Ejendommen Bjelkes Allé 22, 1. Sal.

Danmarks kommunistiske Partis Hovedledelse, Centralkomiteen, bestaar af 28—30 Medlemmer, hvoraf nedennævnte er Medlem:

Formand: Larsen, Aksel, født d. 5/8 1897 i Brendekilde, b. Tomsgaardsvej 14, 4. Sal. Støberiarbejder, Medlem af Folketinget.

Sekretær: Hansen, Jens Johannes, f. d. 16/5 1908 i Kbhvn., b. A. F. Beyersvej 6, 2. Sal tv. Sekretær i D.K.P. Formand for Distriktsledelsen for København, Medlem af Københavns Borgerrepræsentation.

Andersen, Anders Peter, f. d. 4/12 1894 i Nautrup, Tobaksarbejder, b. Østbanegade 157, 1. Sal tv.

Andersen, Martin William Christian, f. d. 16/7 1921 i Holbæk, Arbejdsmand, b. Svendsgade 4, 1. Sal, i Aalborg.

Bjørner, Martin Marius, f. d. 24/9 1885 i Bloustrød, Snedkermester, b. Frederikssund.

Camín, Svend Aage, f. d. 11/6 1907 i Randers, Maskinarbejder, b. Aarhus.

Dahlsgaard, Inge, gift Schmidt, f. d. 19/9 1909 i Nykøbing M., Tandlæge, b. Herlufholmsvej 12 St.

Davidsen, Heinrich Stig Theodor, f. d. 1/9 1908 i Kiel, Bladekspeditør, Kommiss, b. Kastrupvej 36, 4. Sal th.

Gamburg, Ingeborg Johanne, kld. Inger, f. Mohr, f. d. 25/1 1892 i Holbæk, Fagforeningsformand, b. Nürnberggade 16, 1. Sal.

Hansen, Ludvig Thuren, f. d. 7/3 1907 i Aarhus, Havnearbejder, b. Blaamunkevej 33, 2. Sal tv.

Hegner, Georg Anton, f. d. 6/12 1902 i Kbhvn., Søfyrerbøder, Formand for Søfyrerbødernes Fagforbund, b. Greisvej 20.

Holm, Helge Richard, f. d. 22/9 1908 i Kbhvn., Medredaktør ved Arbejderbladet, tidl. b. Kongensgade 31, 4. Sal. Hans nuværende Bopæl ukendt.

Jensen, Karen Tovborg, f. d. 4/8 1890 i Gudum, Journalist, b. Gudum Mølle, Lemvig.

Jensen, Nicolaj, Arbejdsmand, Byrådsmedlem i Fredericia, b. Fredericia.

Jensen, Peter Alfred, f. d. 7/7 1903 i Aarhus, Murerarbejdsmand, Medlem af Folketinget, b. Vardøgade 6 i Aarhus.

Justenberg, Pauli Anders, f. d. 28/5 1892 i Skanderborg, Skræddermester, b. Skanderborg.

Larsen, Knudaage, f. d. 8/7 1900 i Odense, Maler, b. Odense.

Lund, Gelius Rosager, f. d. 15/11 1907 i Skaarup, Rigsdagsstenograf, cand. mag., b. Bakkevej 46.

- Melchior, Otto Adolf, f. d. 10/6 1904 i Kbhvn., cand. polyt. En af de virkelige store indenfor D.K.P. og Sovjet Unionens Venner, b. Arresøgade 8, 3. Sal tv.
- Mikkelsen, Robert Elenius, f. d. 7/4 1902 i Kolding, Landsretssagfører. Juridisk Raadgiver for D.K.P., b. Ved Lindevangen 32, 3. Sal.
- Moltke, Kaj Vilhelm, kld. »Den røde Greve«, f. d. 28/11 1902 i Sdr. Jernløse, Greve. stud. polyt., b. Frederikssundsvej 193 A.
- Nexø, Martin Andersen. f. d. 26/6 1869 i København, Forfatter, Landsformand for »S.U.V.«, b. Stenløse paa Møllevej.
- Nielsen, Martin, f. d. 12/12 1900 i Gjødvad, Redaktør ved Arbejderbladet, Medlem af Folketinget, b. Birkedommervej 20, 4. Sal th.
- Nielsen, Svend Marius, f. d. 1/8 1909 i Kbhvn., Matros, b. Søllerødgade 41, 2. Sal tv.
- Nørlund, Jørgen Ib, f. d. 29/8 1917 i Kbhvn., stud. mag., Redaktør af D. K. U.s Ungdomsblad »Fremad«, b. Frederikssundsvej 68 H, 4. Sal.
- Olsen, Harald, f. d. 1/3 1892 i Vørst, b. Ørnevej 9 i Frederikshavn.
- Poulsen, Johannes Marinus, f. d. 12/3 1904 i Feldballe, Tømrer og Sekretær, b. Kabellejevej 18 H, 2. Sal th.
- Rosendahl, Laurits Theodor, f. d. 18/9 1879 i Ørum, Medlem af Esbjerg Byraad, b. Esbjerg.
- Sønderstrup, Laurits Christian, f. d. 8/4 1906 i Randers, Sølvsmed, b. Hummergade 3, 3. Sal h. Nebelong.
- Sørensen, Jens Peter, Arbejdsmand, b. Løvegade 43 i Slagelse.
- Thøgersen, Thøger Ingvard Marius, f. d. 24/2 1885 i Viborg, Redaktør ved Arbejderbladet. »Faglig Leder« indenfor D.K.P.s Centralkomite.
- Danmarks kommunistiske Ungdomsforbund ledes af Hovedbestyrelsen, hvoraft nedennævnte er Medlemmer:
- Formand: Andersen, Ragnhild Noline, gift Salomonsen, f. d. 18/8 1907 i Yderby, Odden, b. Valkyriensgade 36, 3. Sal.
- Astrup, Børge Helmuth, f. d. 1/10 1915 i Kbhvn., Arjdsmd., b. Studsgaardsgade 3, St.
- Carlsson, Villy Leonard, f. d. 23/10 1919 i Kbhvn., Kemigrafælrling, b. Vognmandsmarken D 3.
- Christensen, Arne, Bopæl: Korsør.
- Fuglsang, Villy, f. d. 17/4 1909 i Harslev, Landarbejder, b. Østergade 3, Nr. Sundby.
- Hansen, Else Maja Gjødbsøl, f. d. 10/7 1906 i Kbhvn., Syerske, b. Rosenstykket 5, St. tv.
- Hansen, Gottlieb, Bopæl: Horsens.
- Højbjerg, Jens, Bopæl: Korsgade 22, 1. Sal i Vejle.
- Jensen, Folmer, f. d. 27/6 1914 i Aarhus, Chauffør, b. Vesterbrogade 4 B, 1. Sal tv i Aarhus.
- Kaplan, Moses (Max), f. d. 26/9 1913 i Kbhvn., Ingeniør, ansat ved Københavns Belysningsvæsen, b. Næstvedgade 29, 3. Sal.
- Sekretær: Larsen, Arne Christian, f. d. 29/1 1917 i Kbhvn., Støberiarbejder, b. Kongsdalsvej 33, 1. Sal.
- Madsen, Harry, Bopæl: Aarhus.
- Olsen, Freddy, f. d. 24/8 1918 i Kbhvn., Lærling, b. Joachim Larsensvej 25, St. th. Forældrene.
- Olsen, Poul, Formand for D. K. U. i Frederikshavn. Bopæl: i Frederikshavn.
- Petersen, Grethe. Bopæl: Næstved.
- Riemenschneider, Evald, f. d. 17/6 1916 i Stege, Lagerarbejder, b. Mimergade 107, 4. Sal tv.
- Rømer, Evald Børge Alexander, f. d. 23/2 1917 i Kbhvn., Sømmand, b. Østerbro 12, 2. Sal i Aalborg.
- Sørensen, Eske Vallø, f. d. 16/4 1916 i Kbhvn., Murer, b. Kattesundet 241 i Horsens.
- Toft, Frode Andreasen, f. d. 28/7 1914 i Nr. Sundby, Kontorist, boende Strausvej 33, 3. Sal, h. Løvborg.

D. K. P.'s Medlemmer i Folketinget er følgende:

Jensen, Peter Alfred, f. d. 7/7 1903 i Aarhus, Murerarbejdsmand, Næstformand i Murerarbejdsmandenes Fagforening i Aarhus, boende Vardøgade 6 i Aarhus.
 Larsen, Aksel, f. d. 5/8 1897 i Brendekilde, Støberiarbejder, Formand for D. K. P., boende Tomsgaardsvej 14, 4. Sal tv.
 Nielsen, Martin, f. d. 12/12 1900 i Gjødvad, Redaktør af »Arbejderbladet«, boende Birkedommervej 20, 4. Sal th.

D. K. P.'s Medlemmer i Københavns Borgerrepræsentation er følgende:

Hansen, Jens Johannes, f. d. 16/5 1908 i Kbhvn., Maskinsmed, Sekretær i D. K. P.'s Centralkomité. Bopæl: A. F. Beyersvej 6, 2. Sal tv.
 Jensen, Erik Aage Richardt, f. d. 24/2 1894 paa Frederiksberg, Incassator, tidlg. Formand for Søfyrbødernes Forbund. Bopæl: Genuavej 36, Villaen.

Det skal bemærkes, at sidstnævnte Jensen den 30. April 1940 er ekskluderet af »Det kommunistiske Parti« paa Grund af udisciplinær Optræden. Han har ikke nedlagt sit Mandat som Borgerrepræsentant og har endnu mange Tilhængere indenfor D. K. P. og Søfyrbødernes Forbund.

D. K. P.'s Dagblad »Arbejderbladet« har Kontor og Redaktion, Griffenfeldts-gade 50. Ansvarshavende Redaktør er: *Martin Nielsen*, f. d. 12/12 1900 i Gjødvad, b. Birkedommervej 20, 4. Sal th. Han er Medlem af Folketinget.

D. K. U.'s Maanedssblad »Fremad« har Kontor og Redaktion, Griffenfeldts-gade 50 A, 1. Sal. Ansvarshavende Redaktør er: *Jørgen Ib Nørlund*, f. d. 29/8 1917 i København, b. Frederikssundsvej 68 H, 4. Sal.

Det kommunistiske Maanedssblad »Kultur og Politik« udgives af en Gruppe indenfor D. K. P., hvoraf følgende udgør Redaktionen:

Moltved, Georg, Læge, boende Skævinge. Ansvarshavende.
 Madsen, Carl Christian, f. d. 14/4 1889 i Hjørring, Arbejdsmand, b. Saxogade 82.
 Scherfig, Hans Christian, f. d. 8/4 1905 i Kbhvn., Maler.
 Kirk, Hans Rudolf, f. d. 11/1 1898 i Hadsund, Forfatter, cand. jur., Elbagade 18, 4. Sal. Formand for D. K. P.'s Litteraturredaktion.

Bladet har Ekspedition paa Mondes Forlag, Studiestræde 25.

Den kommunistiske Forening: Landsforbundet af »Sovjet Unionens Venner« i Danmark har Kontor og Mødelokale, Frederiksborggade 42, Tlf. Byen 7311. Sommerlejr ved Greve Strand. Daglig Leder af Kontoret er: Sekretær Harry Valdemar Keil Jensen, f. d. 27/6 1906 i Kbhvn., b. L. I. Brandes Allé 17, St. th.

Landsformand er: Forfatteren Martin Andersen Nexø, f. d. 26/6 1869 i København, b. Møllevej i Stenløse. Fremtrædende Medarbejder af »S. U. V.« er Fabrikinspektør Hakon Høeg Jærner, f. d. 26/1 1882 i Bogense, b. Ved Kanalen 1, 4. Sal, her i Byen, samt Kommuneleder Aksel Kjærulf Nielsen, f. d. 24/3 1883 i Graverslund, b. Gudenaavej 11, 2. Sal.

Sovjet Unionens Venner udgiver hver Maaned et Blad: »Nyt Land«. Redaktion og Kontor, Frederiksborggade 42, 1. Sal. Ansvarshavende Redaktør Jeppe Arne Jepsen, f. d. 21/9 1901 i Jerne, b. Beatevej 30, St. tv.

Den kommunistiske Forening: »International Røde Hjælp« er ophævet og har intet Kontor her, men repræsenteres nu af Typograf Rasmus Marinus Larsen, f. d. 5/5 1904 i Svanninge, b. Horsekildevvej 35, 2. Sal tv.

Arbejdsmand Harald Ferdinand Nielsen, f. d. 7/2 1906 i Kbhvn. b. Dalgas Boulevard 132, 4. Sal er en meget betroet Mand indenfor D. K. P. og han er Leder af »De arbejdsløses Organisation«. Medlem af Udvalget der skal arbejde blandt de

«Socialunderstøttede» og arbejder yderligere specielt med Sager indenfor »Komin-tern«. Han har Kontor i Griffenfeldtsgade 50 (Arbejderbladet).

Stud. mag. Erik Sylvester Saxtorp, f. d. 27/9 1915 i København, b. Stilledal 41, 1. Sal th. Formand for »Studentersamfundet«, meget aktiv indenfor D. K. P.

Ingeniør og Driftsleder Svend Aage Spelling, f. d. 21/8 1889 i København, b. Borgporten 18 i Aarhus, meget aktiv indenfor D. K. P. Tidligere Formand for »Sovjet Unionens Venner«.

Det bemærkes, at »4. Internationale« — Trotskilinien — har en meget ringe Tilslutning her i Landet — maa nærmest betragtes som betydningsløs. De mest fremtrædende indenfor dette Parti er:

Johansen, Svend Valdemar, f. d. 6/10 1894 i Kbhvn.

Moth, Poul, f. d. 26/7 1892 i Kolding, og

Metz, Carl Johannes Stefanus Augustinus, f. d. 3/8 1906 i Hannover.

Det skal tilføjes, at de faa »Trotskister«, der findes her kan i givet Tilfælde betyde en Fare, idet disse Personer arbejder efter Terroristernes Metode med direkte Aktion.

København, den 17. September 1940.

246.

NOTITS

I.

»Danmarks kommunistiske Parti« blev stiftet d. 31/1 1922 ved Sammenslutning af »Danmarks kommunistiske Føderation«, »Fagoppositionens Sammenslutning« og »Kommunistisk Ungdomsforbund«.

Siden Grundlæggelsen har Partiet arbejdet under ret skiftende Forhold og i Begyndelsen under ofte skiftende Ledelse.

I de første Aar af Partiets Levetid her i Danmark var det ikke Meningen, at man skulde søge at blive et Parti, der var repræsenteret paa Rigsdagen, men det politiske Arbejde skulde bestaa af direkte Aktion, samt meget aggressiv Organisationsarbejde inden for Arbejdernes faglige Organisationer. Senere omkring Slutningen af Tyverne slog Partiet om i dets politiske Arbejde, idet man ved Valget til Folketinget i 1929 forsøgte — sikkert efter Ordre fra Moskva — at blive repræsenteret paa Rigsdagen ved Opstilling af Kandidater, det lykkedes imidlertid ikke den Gang for Partiet at faa nogen Kandidat valgt.

Ved Folketingsvalget i 1932 opstillede Partiet paany Kandidater, og denne Gang fik Partiet 2 Mandater i Folketinget — nemlig: Aksel Larsen og Arne Munch Petersen — og siden dette Aar har Partiet til Stadighed været repræsenteret i Folketinget.

Det skal her bemærkes, at ved Valget til Rigsdagen i April Maaned 1939 opnaaede Partiet ialt: 40893 Stemmer i hele Landet og deraf faldt de 18719 i København og paa Frederiksberg. — Disse 40893 Stemmer gav Partiet en Repræsentation i Folketinget paa 3 Mandater. Partiet har intet Mandat i Landstinget.

Paa samme Tid som Partiet var begyndt Deltagelse i Valget til Rigsdagen paabegyndte Partiet ligeledes Arbejde for at faa indvalgt Repræsentanter i Landets kommunale Raad, men Partiets Tilslutning blandt de kommunale Vælgere har til Stadighed været ret ringe. Ved Borgerrepræsentationsvalget i København i Marts 1937 fik Partiet 10520 Stemmer og valgt 2 Borgerrepræsentanter.

Fra Tiden omkring 1930 og til Partiet blev repræsenteret paa Rigsdagen førtes en ret aggressiv Politik, der blandt andet gik ud paa direkte Aktion, samt ved ofte gentagne Gadedemonstrationer og til disse benyttede Partiet sig i Særdeleshed af de »Arbejdsløse« og »Uorganiserede«, hvem de lovede forbedrede Levevilkaar, hvis de sluttede sig op om Kommunismen.

Omkring Slutningen af Tyverne blev der af Partiet til Styrkelse af deres Organisation dannet de saakaldte »Røde Arbejderværn«, som var uniformeret. Arbejderværnet talte omkring ca. 200 Medlemmer, og dets egentlige Opgave var at lede og gaa foran i »Gadedemonstrationerne«, samt at holde Orden paa disse, samt tage »Stødet« af, hvis Demonstrationerne blev angrebet af Politiet. Arbejderværnet skulde ligeledes forhindre Sabotage mod Partiet ved Møder og Sammenkomster, samt værne om Partiets Lokaler. Arbejderværnet fik dog ikke megen Betydning udadtil, og det blev opløst i 1936, da Uniformsloven traadte i Kraft.

Da Partiet først var bleven repræsenteret paa Rigsdagen, ophørte man ret hurtigt derefter med de aktive »Gadedemonstrationer« og slog ind paa en mere moderat Politik. Partiet søgte at erhverve Tilhængere gennem den rene parlamentariske Vej, ligesom Partiet søgte at faa dannet Enhedsfront sammen med Social-

demokratiet, men dette mislykkedes ganske, idet »Det Danske Socialdemokrati« straks afviste enhver Form for Samarbejde — det være sig i Partipolitikken som i Fagforeningspolitikken. — Partiet satte i denne Periode ret kraftigt ind for at faa indvalgt partitro Medlemmer paa ledende Poster i Fagorganisationer, o. l. Organisationer saa som Sygekasser m. m. Det lykkedes ogsaa i Aarene fra 1935 til 1938 for Partiet at blive repræsenteret i en Del af de omtalte Organisationer, men de fleste af disse Poster er efterhaanden gaaet tabt for Partiet saaledes, at de i Dag kun har Ledelsen i en eneste Fagforening her i Landet — nemlig Søfyrbødernes Fagforbund — og i denne er der betydelig Splittelse, grundet paa Fjendskab mellem 2 kommunistiske Fløje (Den Aksel Larsenske og Richard Jensenske).

Siden den 9. April d. A. har Partiet været temmelig passiv m. H. t. dets Propaganda udadtil, dets Agitation i Partiets Presse har været saa moderat, at det har været uden Interesse. Partiets Arbejde paa Rigsdagen og de kommunale Raad har nærmest været betydningsløst. Derimod har den kommunistiske Opposition indenfor Fagforeningerne i de sidste 3—4 Maaneder været temmelig aggressiv, idet man har forsøgt at skabe Splittelse og Utilfredshed blandt Arbejderne grundet paa Dyrtiden, hvilket har givet sig Udslag i Indkaldelser og Afholdelse af ekstraordinære Generalforsamlinger i en Del Fagforeninger men det kommunistiske Parti har hidtil kun haft Nederlag at kunne konstatere ved disse Generalforsamlinger.

Det kommunistiske Parti har i de sidste ca. 4 Maaneder udøvet en temmelig kraftig Agitation blandt de »Socialunderstøttede« og ved disses Kontrolsteder, hvor man har søgt at fremkalde Utilfredshed med Understøttelsernes Størelse, samt den almindelige Behandling af de »Understøttede«. Partiet har blandt andet ladet afholde en Del Møder her i Byen, hvor Kravet om større Understøttelse er blevet rejst og paa flere af Møderne blev der valgt kommunistiske Deputationer til at fremføre Kravene paa Rigsdagen og i Borgerrepræsentationen. Arbejdet blandt de »Socialunderstøttede« ledes af: Arbejdsmand Harald Ferdinand Nielsen, f. d. 7/2 1906 i Kbhvn., boende Dalgas Boulevard Nr. 132, 4. Sal. Han har Kontor i Griffenfeldts-gade 50 (Arbejderbladet).

II.

Partiets Taktik med Hensyn til Erhvervelse af Tilhængere indenfor de forskellige Erhvervsgrupper er foregaaet — dels mundtlig ved personlig Henvendelse — og dels skriftlig — paa Arbejdspladser, Virksomheder, Kontrolsteder og ved de forskellige Organisationers Generalforsamlinger og Møder. Partiets Ledelse har i Særdeleshed sat Agitationen ind paa at belyse de socialdemokratiske Lederes — efter kommunistisk Opfattelse — svigtende Evner og deres Misregimente af Fagforeningerne, deres Afhængighed af Regeringen og Kapitalen. Det kommunistiske Parti har i denne Agitation benyttet en vis Forherligelse af Forholdene i Rusland. — Partiet har dog til Stadighed søgt at paavise dets Uafhængighed af »Moskva«. Denne Agitation, der er foretaget af selve Partiet, dets Ungdomsafdelinger og faglige Sekretariat, har dog gennem de sidste 5—6 Aar kun givet meget smaa Resultater indenfor Fagforeningerne, hvilket bevises paa den ringe Indflydelse Partiet har paa Arbejderne i Danmark i Dag, hvor Partiet som tidligere nævnt kun har Magten i een Fagforening.

Partiet har endvidere gennem »Studentersamfundet« — der er rent kommunistisk — ved Møder og Foredrag sat et Arbejde i Gang mellem den akademiske Ungdom, men dette Arbejde har hidtil kun givet ganske ringe Resultater og Partiets Tilslutning i de akademiske Kredse er meget ringe. Arbejdet i »Studentersamfundet« har hidtil været ledet af: Landsretssagfører Carl Marius Madsen, f. d. 29/5 1903 i Vejerslev, boende C. F. Richsvej 110, St. th., samt af: Erik Sylvester Saxtorp, f. d. 27/9 1915 i Kbhvn., boende Stilledal 41, 1. Sal th.

Partiet har ligeledes foretaget Arbejde ved Oprettelsen af en Del Litteraturgrupper rundt i Landet. Disse Grupperes Agitation tager særlig Sigte paa den mere intellektuelle Del af Befolkningen med Hensyn til Oplysning og Udsprejning af

Kendskabet til den kommunistiske Litteratur, det kommunistiske Program og Maalet for Kommunismen.

Formanden for Litteraturgruppen for hele Landet er: cand. jur., Forfatter Hans Rudolf Kirk, f. d. 11/1 1898 i Hadsund, boende Ingemannsvej 7, St.

III.

Resultatet af Partiets Anstrengelser gennem dets Agitation og Arbejde har hidtil været ret ringe, og ikke indført Kommunismen i Folket efter den Maalestok, som var ventet, hvilket bedst ses af, at »Danmarks kommunistiske Parti« ved Medlemsopgørelsen i Oktober 1940 viste, at Partiets Medlemstal var 5780 (af disse fandtes de ca. 2000 indenfor Sjællands Distrikt, og Resten fordelt over det øvrige Land). Ungdomsafdelingens Medlemstal var paa samme Tid ca. 1700.

Partiets Stemmatal i 1939 ved Folketingsvalget var 40893, hvilket gav dem en Repræsentation paa 3 Mandater.

IV.

Partiets Holdning overfor andre venstreorienterede Organisationer og Virksomheder har været af en bekæmpende Art, idet Partiet altid har søgt at modarbejde andre venstreorienterede Virksomheder, hvilket særlig har vist sig overfor Socialdemokratiet og den meget lille trotskistiske Gruppe her i Landet.

V.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Partiets Illegalitet, da kan det oplyses, at dette Spørgsmaal aldrig har været opportunt her i Landet, da der aldrig har været Tale om, at forbyde Partiet, hvorfor dette altid i sin Agitation og Organisationsform har kunnet arbejde ganske aabenlyst og Partiet har aldrig haft Brug for noget Arbejde i det skjulte. Fra Partiets Side er det aldrig benægtet en vis Forbindelse med Komintern i Moskva, men man har aldrig villet indrømme Modtagelsen af økonomisk Støtte fra Moskva.

Med Hensyn til Illegaliteten skal dog bemærkes, at under Borgerkrigen i Spanien skaffede Partiet her fra Landet 3—400 Frivillige til »De Røde«. — De Frivillige blev sendt til Frankrig, hvor de officielt blev hvervet til Deltagelse i Borgerkrigen, idet Hvervning her i Landet var ulovlig, hvorfor dette Arbejde fra Partiets Side foregik under illegale Former. Hvervningen her i Landet blev ledet af foranævnte Arbejdsmand Harald Ferdinand Nielsen, der blev bistaaet af Detailhandler Holger Echardt Heimann, f. d. 5/12 1901 paa Frederiksberg, boende Nyhavn 42 A.

Endvidere havde Borgerrepræsentant, Søfyrbøder Erik Aage Richardt Jensen, f. d. 24/2 1894 paa Frederiksberg, boende Genuavej 36, efter Forlydende Ledelsen af en Del Transporter af Krigsmateriel til — »De Røde« i Spanien. Dette foregik ligeledes under illegale Former — nævnte Jensen har altid indenfor Partiet været Tilhænger af den direkte Aktion, hvilket førte ham i temmelig skarp Modstrid med Folketingsmand Aksel Larsen, der ønskede Partiet ført bort fra den direkte Aktionsmetode. Der kan her henvises til Aktionen mod de spanske Trawlere i Frederikshavn, i hvilken Partiet ikke var uden en vis Interesse, i Særdeleshed vel nok den daværende Richard Jensenske Fløj indenfor Partiet.

Den derved opstaaende Modstrid mellem Aksel Larsen og Richard Jensen bevirkede, at sidstnævnte Jensen den 30. April d. A. blev ekskluderet af »Danmarks kommunistiske Parti«. Som Aarsag blev angivet udisciplinær Optræden. Han har dog ikke nedlagt sit Mandat som Borgerrepræsentant og har endnu mange Tilhængere indenfor D. K. P. og Søfyrbødernes Fagforbund, ligesom han stadig staar som Medlem af »Det russiske kommunistiske Parti«s Afdeling i Leningrad. Efter Forlydende bliver der f. T. arbejdet for at faa hævet Eksklusionen af Richard Jensen, idet der fra Komintern i Moskva henvises til, at han i Virkeligheden ikke er ekskluderet paa Grund af udisciplinær Optræden, men det skyldes kun hans Uenighed med Aksel Larsen.

VI.

Med Hensyn til Partiets Opbygning kan det oplyses at:

Danmarks kommunistiske Parti's

øverste Myndighed er Eksekutivkomiteen, der bestaar af 9 Medlemmer der er valgt af »Centralkomiteen«, der bestaar af 28—30 betroede Medlemmer, valgt af Partiets forskellige Afdelinger her i Landet.

Direkte under D. K. P. staar dets Ungdomsafdeling under Navnet:

Danmarks kommunistiske Ungdomsforbund,

der ledes af en Hovedbestyrelse, som staar til Ansvar overfor Eksekutivkomiteen og Centralkomiteen.

Partiet har Afdelinger i saa godt som alle Landets Byer og i en Del større Landkommuner. Her i København og paa Frederiksberg er Partiet opdelt i følgende Afdelinger: Bispebjerg, Christianshavn, Enghaven, Frederiksberg, Grøndalsvænge, Havnen, Indre By, Islands Brygge, Lygten, Lyngby, Ryesgade, Ryvang, Sundby, Valby, Vesterbro og Kastrup. Hver enkelt af disse Afdelinger er igen opdelt i forskellige Grupper, der kan indenfor en enkelt Afdeling være indtil 15 Grupper. Disse Grupper erstatter de tidligere saakaldte »Celler«, der forlængst er ophævet.

Partiets Afdelinger er Landsdelsvis samlede i Distrikter, saa som Sjællandsdistrikt, m. v., der ledes af en særlig Distriktsledelse.

D. K. P. har ingen egne Forsamlings- eller Mødelokaler, men afholder sine større Forenings- og Partimøder i dertil lejët og egnet Lokale. Partiet benytter specielt: Logebygningen, Rantzausgade 58, Ordenshuset, Griffenfeldtsgade 7, Foreningslokalerne, Guldbergsgade 10, Afholdsforeningernes Lokale, Thingvej 22, Borups Højskole, Frederiksholms Kanal, Weinolds Selskabslokaler, Idrætshuset og Folkets Hus, Enghavevej.

Samtlige Gruppemøder og mindre Sammenkomster har siden den 9. April d. A. fundet Sted i Hjemmene hos de enkelte mere betydende Medlemmer indenfor de forskellige Afdelinger.

D. K. P.'s Hovedcentral har til Huse i Partilokalene, Griffenfeldtsgade 50. Partiet og Centralkomiteen har Kontor paa 3. Sal. D. K. P.'s Ungdomsafdeling har Kontor, Griffenfeldtsgade 50 A, 1. Sal. D. K. U. har et Ungdomshjem og Mødelokaler i Bjelkes Alle 22, 1. Sal og Frederik den VII's Gade 13.

Partiet udgiver: »Arbejderbladet«, der er Dagblad med ansvarshavende Redaktør, Folketingsmand Martin Nielsen, f. d. 12/12 1900 i Gødvad, boende Birke-dommervej 20. Bladet har Kontor og Redaktion Griffenfeldtsgade 50, 1. Sal og trykkes i Nørrebro Centraltrykkeri. Rotationspressen, hvorpaa Bladet trykkes, tilhører Partiet og staar i et særskilt Lokale paa Trykkeriet.

D. K. U.'s Maanedssblad »Fremad« har Kontor og Redaktion, Griffenfeldtsgade 50 A, 1. Sal, og trykkes i Nørrebro Centraltrykkeri. Ansvarshavende Redaktør: Jørgen Ib Nørlund, f. d. 29/8 1917 i Kbhvn. boende Frederikssundsvej 68 H, 4. Sal.

D. K. P. udgiver endvidere: »Ugens Ekko«, der udkommer som Ugeblad, og har samme Redaktør, Kontor og Trykkested som Arbejderbladet.

Maanedssbladet: »Nyt Land« udgives af »Sovjet Unionens Venner«, Frederiksborggade 42, bliver trykt i Universaltrykkeriet, Rigensgade 21. Ansvarshavende Redaktør Jeppe Arne Jepsen, f. d. 21/9 1901 i Jerne, boende Beatevej 30, St.

Maanedssbladet »Kompasset« udgives af D. K. P.'s Søafdeling. Trykkes i Nørrebro Centraltrykkeri. Redaktion og Ekspedition Caprivej 9, 1. Sal th. Ansvarshavende Redaktør: Matros Holger Vivike, f. d. 23/8 1910 i Kbhvn., boende Caprivej 9, 1. Sal th.

Partiet udgiver endvidere en Del specielle Fagblade saasom »Hoksen« for Havnearbejderne, »Fabriksarbejderen« m. fl. Blade, der er særlige Talerør for den kommunistiske Opposition i de forskellige Fagforeninger.

D. K. P. udgiver Maanedssbladet: »Kultur og Politik«, der særlig er rettet til den litterære og intellektuelle Del af Befolkningen. Bladet trykkes i Nørrebros Centraltrykkeri. Ekspedition, Mondes Forlag, Studiestræde 25. De redigeres af et Udvalg bestaaende af:

Læge Georg Moltved, Gævinge,
Landsretssagfører Carl Marius Madsen, C. F. Richsvej 110, St. th.,
Pressefotograf Mogens Jacob Amnitzbøl Voltelen, Herman Triers Plads 4, 4. Sal.
cand. jur., Forfatter Hans Rudolf Kirk, Ingemannsvej 7, St.
Kunstmaler Hans Chr. Scherfig, Tibirke og
cand. polyt. Israel Grünbaum, Emdrupvænge 171.

D. K. P.'s *Eksekutivkomite* bestaar af 9 Medlemmer hvoraf nedennævnte 5 med Sikkerhed vides at være Medlem af Komiteen:

Folketingsmand Aksel Larsen, f. d. 5/8 1897 i Brændekilde, boende Tomsgaardsvej 14, 4. Sal tv.,
Forbundsformand Georg Anton Hegner, f. d. 6/12 1902 i Kbhvn., boende Greisvej 20,
Fru Ingeborg Johanne Gamburg, kld. Inger, f. Mohr, f. d. 25/1 1892 i Holbæk, boende Nürnberggade 16, 1. Sal,
Redaktør Martin Nielsen, f. d. 12/12 1900 i Gødvad, boende Birkedommervej 20, 4. Sal th.,
Fru Alvilda Louise Larsen, f. d. 6/9 1914 i Tyskland, boende Lyøvej 9, St. Hun er tillige Formand for D. K. U.

Samtlige Medlemmer af D. K. P.'s Centralkomite og D. K. U.'s Hovedbestyrelse er kendt og registreret her i Afdelingen.

D. K. P.'s Medlemmer i Folketinget er følgende:

Jensen, Peter Alfred, f. d. 7/7 1903 i Aarhus, boende Vardøgade 6 i Aarhus, Murerarbejdsmand,
Larsen, Aksel, f. d. 5/8 1897 i Brændekilde, Støberiarbejder. Formand for D. K. P., boende Tomsgaardsvej 14, 4. Sal tv.
Nielsen, Martin, f. d. 12/12 1900 i Gødvad. Redaktør af Arbejderbladet, Birkedommervej 20, 4. Sal th.

D. K. P.'s Medlemmer i Københavns Borgerrepræsentation er:

Hansen, Jens Johannes, f. d. 16/5 1908 i Kbhvn., Maskinsmed, Sekretær i D. K. P.'s Centralkomite, Formand for Sjællands Distrikt, A. F. Beyersvej 6, 2. Sal tv.,
Jensen, Erik Aage Richard, f. d. 24/2 1894 paa Frederiksberg, tidlg. Formand for Søfyrbødernes Forbund, Genuavej 36.

Den kommunistiske Forening: Landsforbundet af »Sovjet Unionens Venner« i Danmark har Kontor og Mødelokaler, Frederiksborggade 42, Tlf. Byen 7311. Sommerlejr ved Greve Strand. Daglig Leder af Kontoret er: Sekretær Harry Valdemar Keil Jensen, f. d. 27/6 1906 i Kbhvn., L. I. Brandes Alle 17, St. th.

Landsformand er: Forfatteren Martin Andersen Nexø, f. d. 26/6 1869 i København, Møllevej i Stenløse. Fremtrædende Medarbejdere af »S. U. V.« er Fabrikinspektør Hakon Høeg Jarner, f. d. 26/1 1882 i Bogense, Ved Kanalen 1, 4. Sal i Kbhvn., samt Kommuelærer Aksel Kjærulf Nielsen, f. d. 24/3 1883 i Graverslund, Gudenaavej 11, 2. Sal.

S. U. V. arbejder under Partiet for Udbredelsen af Kendskab og Oplysning om Sovjet Rusland og Venskabet for dette. S. U. V. udgiver Maanedssbladet »Nyt Land«.

Den kommunistiske Forening: »Internationale Røde Hjælp« er ophævet og har intet Kontor her, men repræsenteres nu af Typograf Rasmus Marinus Larsen, f. d. 5/5 1904 i Svanninge, Horsekildevej 35, 2. Sal tv. Foreningens Formaal var udelukkende for og blandt politiske Flygtninge ved økonomisk Støtte under Paaberaelse af den internationale Asylret.

København, den 20. December 1940.

247.

Gengivelse af det tyske Kartotek over Kommunisten.

Leiter der versch.
Nebenorganisationen
der DKP.

Redakt.Schriftl.
d.versch.Zeit.
u.Schrift.d.DKP.

Mitgl.der Stadtvertr.
i.Kopenh. der DKP.

Mitglieder
i.Folketing
der DKP.

Leiter der
DKU

Leiter des Central-
komitee der DKP.

248.

Gengivelse af et enkelt Kort fra det tyske Kartotek over Kommuniste.

M a d s e n	Carl Christian
Kopenhagen Saxogade 82	Hjørring 14.4.1889 Arbeiter
Redakteur der komun.Monatschrift "Kultur u. Politik".	

249.

Kommunister anholdt i København i Tiden 22. Juni—22. August 1941.*I. Tysk Kartotek.*

1. Martin Nielsen — anh. 22/6 1941 (Folketingsmand).
2. Jens Johs. Hansen — anh. 22/6 1941 (Borgerrepræsentant).
3. Hans Kirk — anh. 22/6 1941 (Forfatter, Medlem af C. K.).
4. Carl Chr. Madsen, f. 14/4 1889 — anh. 22/7 1941 — Løsladelse sm. Dag.
5. Rasmus Marinus Larsen — anh. 23/6 1941 (Sekretær i Røde Hjælp).
6. Erik Sylvester Saxtorph — anh. 22/6 1941 — Løsl. 8/7 1941, (Formand for Studentersamfundet).
7. Willy Leonard Karlsson — anh. 22/6 — Løsladelse 17/4 1943 (Medlem af D. K. U.'s Hovedbestyrelse).
8. Else Maja Gjødsbøl Hansen (Lauritzen) — anh. 22/6 1941 — Løsladelse 8/7 1941 (Medl. af D. K. U.'s Hovedbest.).
9. Evald Riemenschneider — anh. 22/6 1941 (Medl. af D. K. U.'s Hovedbest.).
10. Evald Børge Alexander Rømer — Anh. 30/6 1941, (Medlem af D. K. U.'s Hovedbest.).
11. Frode Andreasen Toft — anh. 23/6 1941 (Medlem af D. K. U.'s Hovedbest.).
12. Anders Peter Andersen, f. 4/12 1894 i Nandrup — anh. 22/6 1941 (Medlem af C. K.).
13. Inga Schmidt (Dalsgaard) — anh. 22/6 1941 — Løsladelse 8/7 1941 (Medlem af C. K.).
14. Ingeborg Johanne Gamburg — anh. 22/6 1941 (Medlem af C. K.).
15. Ludvig Thuren Hansen — anh. 22/6 1941 (Medlem af C. K.).
16. Gelius Rosager Lund, cand. mag., Rigsdagsstenograf — anh. 22/6 1941 (Medlem af C. K.).
17. Otto Adolf Melchior — anh. 7/7 1941 (Medlem af C. K.).
18. Kaj Vilhelm Moltke — anh. 23/6 1941 (Medlem af C. K.).
19. Svend Marius Nielsen — anh. 22/6 1941 (Medlem af C. K.).
20. Lauritz Chr. Sønderstrup — anh. 22/6 1941 (Medlem af C. K.).
21. Thøger Ingvar Marius Thøgersen — anh. 7/7 1941 (Medlem af C. K.).
22. Hans Chr. Scherfig, anh. 22/6, løsladt 11/8 1941 (Forfatter).

*II. Udenfor det tyske Kartotek.**A. Centralkomitémedlemmer iøvrigt.*

1. Thor Vang — anh. 22/6 1941 (Folketingskandidat 1939).
2. Carlo Stentofte Hermansen — anh. 22/6 1941, løsladt 15/8 1941 (Folketingskandidat 1935), Formand for Murersvendenes Forbund i København.

B. Kandidater til Folketingsvalg.

1. Henry Andreasen — anh. 22/6 1941 — opstillet 1935 og 1939.
2. Svend Oluf Wagner — anh. 23/6 1941 — opstillet 1939.
3. Alfred Søren Jørgensen — anh. 23/6 1941 — opstillet 1939.

4. Edgar Jens Johannes Bjarnild — anh. 23/6 — opstillet 1935 og 1939.
5. Georg Vilh. Hansen — anh. 23/6 1941 — løsladt 5/8 1941 — opstillet 1939.
6. Hartvig Højstrup Sørensen — anh. 22/7 1941 — opstillet 1935 og 1939.
7. Karl Chr. Christensen Foged — anh. 22/6 1941 — løsladt 8/7 1941.
Skulde spørges om identisk med Carl Chr. Christensen, der i 1939 var opstillet i Aars-Kredsen for D. K. P.

C. Kandidater til Borgerrepræsentationen.

1. Jacob Frode Danielsen — anh. 22/6 1941 — opstillet til Borgerrepræsentant 1941, Folketinget 1939.
2. Harry Chr. Hansen — anh. 22/6 1941 — løsladt 5/8 1941 — opstillet 1941.
3. Vilhelm Louis Carl Mücke — anh. 23/6 1941 — opstillet 1941.
4. Harry Skovbo Folkersen Christensen — anh. 23/6 1941 — opstillet til Folketinget 1939 — opstillet 1941.
5. Aage Ehnus Langkilde — anh. 23/6 1941 — løsl. 5/8 1941, opstillet 1941.
6. Ove Ernst Gudmund Lund — anh. 23/6 1941 — løsl. 15/8, opstillet 1941 og 1933.
7. Kirsten Marie Rasmussen, f. Andersen Bjørnholdt — anh. 23/6 1941, opstillet 1941 — til Folketinget 1939.
8. Børge Olsen, f. 21/2 1910 — anh. 23/6 1941 — løsl. 5/8 1941, opstillet 1941.
9. Christen Emanuel Hansen — anh. 30/7 1941 — opstillet 1941 + Red. af »Oppositionen«.
10. Ib Hauge — anh. 13/8 1941 — opstillet 1941.
11. Carl Emil Wideriksen — anh. 23/6, løsl. 5/8 1941 — opstillet 1941.
12. Kaj Jens Christoffer Hansen — anh. 31/7 — løsl. 2/8 1941 — opstillet 1941.

D. D. K. U.s Ledelse.

1. Jens Christian Bergstrøm — anh. 22/6 1941 — løsl. 15/8 1941 — Leder af D. K. U.s Ryvanggruppe.
2. Alvilda Marie Louise Møller, f. Larsen — anh. 23/6 1941, til Maj 1941 Formand for D. K. U.s Hovedbestyrelse.

E. Redaktører, Forfattere m. v.

1. Per Boe Boesen, Medlem af Redaktionsudvalget for »Sovjet i Dag« — anh. 22/6 — løsl. 8/7 1941.
2. Peter P. Rohde, Fremtrædende Medarbejder ved »Kultur og Politik« — anh. 23/6 1941.
3. Carl Marius Madsen — Medarbejder ved, tidl. Medudgiver af »Kultur og Politik« — anh. 23/6 1941.
4. Georg Vilh. Aug. Kruse Christensen, Redakør af »Hoksen« — anh. 23/6, løsl. 15/8 1941.
5. Peter Hartvig Persson — Redaktør af »Jord- og Betonarbejderen« — anh. 23/6 — løsl. 15/8 1941.
6. Knud H. Barfod — anført som Red. af Arbejderbladet (Kontorist) — anh. 23/6 — løsl. 8/7 1941.
7. Knud Børge Andersen, Red. af »Saksen«, (Gartnere) — anh. 27/6 1941 — løsl. 15/8 1941.
8. Christian Erik Niels Melnow — Red. af »Saksen« (Skrædere) — anh. 27/6 — løsl. 15/8 41.
9. Viktor Herman Balduin Olsson, Fremtrædende Medarbejder ved »Nyt Land« (tillige i Hovedledelsen for S. U. V.) — anh. 28/6 1941.
10. Niels Chr. Christensen, f. 28/9 1914, Red. af »Sylen« — anh. 28/6 — løsl. 8/7 1941.
11. Ingvar Nielsen, Red. af »Nyt Land«, »Sovjet i Dag« — anh. 28/6 — løsl. 5/8 1941.

12. Daniel Julius Marquartsen Frank, Medred. af »Oppositionen« (Malere) — anh. 30/6 — løsl. 8/7 1941.
13. Knud Carlo Francker, angivelig Red. af »Unge Garde«, *Fejl reg.* — anh. 30/6 — løsl. 8/7 1941.
14. Knud Andreas Blæhr, Red. af »Fabriksarbejderen«, anh. 30/6 — løsl. 26/7 1941.
15. Aage Dornonville de la Cour, Red. af »Saksen« (Gartnere) — anh. 1/7 — løsl. 5/8 1941.
16. Israel Grünbaum, Medarbejder ved »Kultur og Politik« og »Nyt Land« — anh. 22/6 — løsl. 5/8 1941.
17. Mogens I. A. Voltelen, Medudg. af »Kultur og Politik« til Juli 1940 — anh. 30/6 — løsl. 10/7 1941.

F. »Sabotageverdægtige«.

Følgende kendt fra Skibssabotagen (Richardt Jensen Sagen) som sigtede eller som havende stillet Værelse til Disposition til Ophold eller som Meldested for Komintern.

1. Edvin Heinrich Eugen Nielsen, anh. 7/7 1941.
2. Christen Eskildsen, anh. 7/7 1941.
3. Carl Folmer Danielsen, anh. 7/7 1941.
4. Ejner Berthelsen, anh. 7/7 1941.
5. Juda Leib, kaldet Leo Fenkelstein, anh. 7/7 1941.
6. Ingrid Anine Laurine Matine Madsen, anh. 7/7 1941, løsl. 14/7 1941.
7. Georg Poul Jensen, anh. 7/7 1941, løsl. 14/7 1941.
8. Ingeborg Ahrens, anh. 7/7 1941, løsl. 14/7 1941.
9. Svend Aage Emanuel Christensen, anh. 7/7 1941, løsl. 14/7 1941.
10. Alexander Larsson, anh. 7/7 1941, løsl. 14/7 1941.
11. Jens Chr. Hansen Hvarre, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
12. Viggo Henrik Højbjerg, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
13. Carl Mathias Hansen, anh. 23/6 1941, løsl. 9/7 1941.
14. Erik Amund Schnell, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
15. Ansik Tsalerov Altschul, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
16. Peter Chr. Marius Rasmussen, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
17. Chajkel Ricard Riskin, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
18. Niels Knud Jørgensen, født 11/2 1902, anh. 23/6 1941, løsl. samme Dag.
19. Akiba Perlmutter, anh. 23/6 1941, løsl. 24/6 1941.
20. Alfred Th. Johansen, anh. 9/7 1941, løsl. samme Dag.
21. Petra Amalie Petersen, anh. 16/8 1941, løsl. 22/8 1941.
22. Knud Thorvildsen, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
23. Niels Valdemar Vrønding, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
Endvidere en tysk Kvinde kendt for Sag vedrørende en af de tyske kommunistiske Emigranter, i hvilken hun var sigtet for Pasforfalskning, nemlig
24. Charlotte Møller, født Kann, anh. 7/7 1941.

G. Tyskfødte Emigranter, som Fremmedafdelingen henlede Opmærksomheden paa.

1. Ilse Anni Louise Wilmann, født Jahn, anh. 30/5 1941, kommet hertil som kommunistisk Flygtning 9/11 1937.
2. Else Nielsen, født Pomerantz. Afsonet Fængsel for Højforræderi i Tyskland, anh. 30/6 1941, løsl. 16/7 1941.

H. Fra Provinspolitikredse udpeget som ledende Kommuniste.

1. Alfred Andersen, født 5/7 1901, tidligere Formand for D. K. P. i Randers, anh. 23/6, løsl. 8/7 1941.

2. Aage Markus Julius Hee, tidligere Agitator for D. K. P. i Grenaa, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
3. Theodor Johan Kondrup Rasmussen, tidligere i kommunistisk Distriktsledelse i Aalborg, Folketingsmand 1935, anh. 15/7 1941, løsl. 6/8 1941.

J. Anholdelse paa direkte mundtlig tysk Foranledning.

1. Gudrun Margrethe Sterner Petersen — Spionageverdächt, anh. 22/6 1941, løsl. 20/7 1941.

K. Anholdelse som Følge af Underhaandshenvendelse udefra.

1. Frantz Emil Theodor Carlsen, anh. 22/6 1941, løsl. 5/8 1941.
2. Jens Peter Johannes Glavind, anh. 22/6 1941, løsl. samme Dag.
3. Israel Esra Chodak, anh. 22/6 1941, løsl. samme Dag.
4. Josef Bukrinsky, anh. 28/6 1941, løsl. samme Dag.
5. August Lossmann, anh. 15/7 1941, løsl. samme Dag.
6. Theodor Carl Metz, anh. 30/6 1941, løsl. 8/7 1941.
7. Knud Chr. Smith, anh. 23/6 1941, løsl. 22/7 1941.

L. Truffet ved Ransagning paa Arbejderbladets Redaktion eller DKP.s Kontor.

1. Henry Andreas Bangsholt, — 1939 opstillet som Kandidat til Folketinget, 1941 opstillet som Kandidat til Borgerrepræsentationen, anh. 22/6 1941.
2. Hans Peter Chr. Hansen, født 18/10 1897, Vagt, Bladsælger for Arbejderbladet, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
3. Alfred Senn, Bud, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
4. Olufine Kristine Olsen, Rengøringskone, anh. 22/6 1941, løsl. 23/6 1941.
5. Jørgen Erik Thomasen, Søndagsomdeler af Arbejderbladet, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
6. Hans Charles Hansen, Tjener, Medlem af D. K. P. Blaagaard Afdeling, anh. 22/6 1941, løsl. 23/6 1941.

M. Indfundet sig, da anden Anholdelse fandt Sted.

1. Ib Nielsen, cand. jur., anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.

Truffet i S. U. V.s Sommerlejr.

1. Jacob Tage Ernst Andersen, Redaktør af »Ung Garde«, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
2. Josva Levitin, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
3. Kaj Hugo Lynge, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
4. Vilhelm Theodor Nielsen, Lejrchef, anh. 22/6 1941, løsl. 5/8 1941.
5. Carl Grue, kaldet Petersen, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
6. Aksel Johs. Peter Knudsen, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
7. Kurt Peter Rasmus Blauenfeldt, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
8. Georg Lund Hansen, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
9. Fritz Henrik Holst, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
10. Helge Chr. Christoffersen, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
11. Henning Ejner Carl Auphin Hansen, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
12. Rakel Hansen (Thøgersens Samleverske), anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
13. Johannes Chr. Larsen, født 24/8 1909, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
14. Johan Edvard Jönsson, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
15. Aksel Marielius Naerbout Petersen, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
16. Henning Carl Olsen, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
17. Poul Filip Olgenkjær, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
19. Israel Scheer, anh. 22/6 1941, løsl. samme Dag.
20. Knud Andersen, født 22/1 1908, anh. 22/6 1941, løsl. samme Dag.

21. Carl Sjur Nielsen, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
22. Niels Otto Køster, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
23. Lars Viggo Rasmussen, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
24. Knud Henning Vejlbj, anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.

O. Ledere i Fagforeninger.

1. Jens Halvor Høgh Thomsen, anh. 22/6 1941, løsl. samme Dag. Formand for Søfyrbødernes Forbund i Danmark.
2. Valdemar Oluf Larsen, anh. 23/6 1941. Bestyrelsesmedlem i Jord- og Betonarbejdernes Fagforbund, valgt i Maj 1941.
3. Aksel Sofus Leonhard Barrington Lund, anh. 23/6 1941. Næstformand i Chaufførernes Fagforening.

P. Ledere i »Nebenorganisationer«.

1. Charles Frederik Larsen, født 15/8 1892, anh. 23/6, løsl. 5/8 1941. Tidligere Kasserer for »Røde Hjælp«, som han stadig har Tilknytning til. (I Maj 1942 anh. i Forbindelse med »Esther-Mordsagen«).
2. Esben Holger Andersen, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941. 1934 delegeret R. F. O. Konference som Bestyrelsesmedlem af Specialarbejderforbundet.

Q. Andre.

1. Niels Peter Hansen, født 18/10 1897, Bladsælger for Arbejderbladet fra 1938, tidligere indsamlet Penge til D. K. P., anh. 22/6 1941, løsl. 8/7 1941.
2. Jørgen Peter Jørgensen, født 4/5 1875; anh. 22/6 1941, løsl. samme Dag.
3. Aage Henrik Frisch Hansen — oplyst at skulle have været meget aktiv Organisationsleder af D. K. U.s Sundby Afd., anh. 23/6 1941, løsl. 15/7 1941.
4. Hans William Frölich, Formand for de arbejdsløses Klub ved Kontrolstedet i Lyrskovgade, anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
5. Poul Hermann Levin, stud. mag., oplyst at han skulde have Ekspeditionen for »Kultur og Politik« paa sin Bopæl — anh. 23/6 1941, løsl. 8/7 1941.
6. Friederich Møller, kaldet Fritz Møller. Benyttet som Taler ved forskellige Lejligheder. Boede sammen med Alvilda Larsen, anh. 23/6 1941, løsl. 5/8 1941.
7. Christian Anton Maansson — tidligere Medlem af S. U. V., anh. 27/6 1941, løsl. 8/7 1941.
8. Folmer Hansen, født 10/5 1898, tidligere Formand for »Røde Hjælp«, anh. 28/6 1941, løsl. 2/7 1941.
9. Georg Friedrich Knudsen, — oplyst at have været virksom Agitator for D. K. P. i Haderslev og Sønderborg med Tilhold af tyske Emigranter, anh. 30/6 1941, løsl. 9/7 1941.
10. Helga Kastoft, g. m. Folketingsmand Aksel Larsen, anh. 9/7 1941 (da hun indfandt sig paa Politigaarden), løsladt samme Dag.
11. Erik Horskjær, Museumsassistent — vistnok under Haanden Meddelelse — skrevet Artikel i Kultur og Politik, anh. 26/6 1941, løsl. 8/7 1941.
12. Aksel Theodor Sofus Thiell, Organisationsleder D. K. P.s Sundbyafdeling, anh. 26/6 1941, løsl. 28/7 1941.

Ialt 147.

Ved Udarbejdelsen af Listen er det lykkedes at reducere »Andre« til 12 (fra 15); derved er Borgerrepræsentationskandidaterne forøget med 2 til 12 og »truffet ved Ransagning paa Arbejderbladets Kontor m. v.« med 1 til 6.

250.

**Cirkulæreskrivelse af 27. Juni 1941 udsendt til samtlige Politimestre
af Rigspolitichefen.**

Under Henvisning til de i de seneste Dage foretagne Undersøgelser og Anholdelser af Personer, der har Tilknytning til Danmarks kommunistiske Parti, skal jeg efter Samraad med Departementschef Eivind Larsen anmode om saavidt muligt *omgaaende* Indsendelse af

a. en Oversigt over D. K. P.s Aktivitet i den seneste Tid med Sammenligninger fra tidligere Tids Virksomhed, bl. a. belyst ved Partiets Møder, disses Tilhørerantal og Stemning, Bladvirksomhed, lokale Publikationer m. v.

Selv om der her til Afdelingen tidligere er indsendt Beretning af den ønskede Art, og Forholdene iøvrigt kan være berørt i de Undersøgelser- og Anholdelsesrapporter, der i disse Dage er fremsendt til Statsadvokaten for København, maa jeg for at have et fuldstændigt Overblik for hver Politikreds anmode om Gentagelse af Oplysningerne.

b. For det fuldstændige Billedes Skyld ønskes derhos en særlig Fortegnelse over Partiets vigtigste og mere aktivt arbejdende Tilhængere, som er hjemmehørende eller har Tilknytning til Politikredsen — uanset om de paagældende allerede er anholdt —, saasom Partibestyrelsesmedlemmer, Redaktører, Bladskribenter, Udgivere af Publikationer, Propagandister for den kommunistiske Idé, Personer, som under den øjeblikkelige Verdenssituation kan virke i samme Interesseplan, Partistillere o. s. v. — I denne Forbindelse skal paapeges, at Personer, som maatte være gaaet ud af Partiet paa Grund af den nuværende Situation, ogsaa kan komme i Betragtning.

Det vil være af stor Betydning at erfare de paagældendes Beskæftigelsesforhold og hvilken Indflydelse eller hvilke særlige Hverv den enkelte har indenfor Fagbevægelsen eller Foreningslivet i det hele taget, selv om Foreningerne ikke har noget politisk Virkefelt.

En fyldig Karakteristik til Bedømmelse af hver enkelt Person er paakrævet, og Oplysningerne herom er nødvendige for at have et samlet Overblik til Støtte for den af Statsadvokaten for København i disse Dage rejste Aktion mod Kommunisterne her i Landet.

Da det har vist sig i flere Tilfælde, at saadanne Oplysninger endog savnes for de Personer, som nu er blevet anholdt, bedes som ovenfor anført Oplysninger om disse ogsaa nævnt i Oversigten.

c. Da de allerede herskende alvorlige Forhold kan føre til yderligere Skærpelse med visse særlige Forholdsregler, anmoder jeg i anden Række om en særlig Fortegnelse over, hvad der maatte være Politikredsen bekendt med Hensyn til *menige* Medlemmer af Partiet, Bidragydere, om muligt Abonnenter paa kommunistiske Blade

og Publikationer, med saa fyldige Oplysninger som muligt for den enkelte, eventuelt i Oversigtsform.

d. Det vil være af største Vigtighed under den nuværende Situation, at Opmærksomheden til Stadighed er henledt paa de nævnte Forhold, og at Indberetninger fremsendes til Supplering, saaledes at der til enhver Tid have et à jourført Materiale.

Det ligger i Sagens Natur, at en aldeles omgaaende Indsendelse hertil af de udbedte Oplysninger finder Sted, og Oplysningerne udbedes i 3 Eksemplarer.

sign. **E. Thune Jacobsen.**

K. Begtrup-Hansen.

251.

JUSTITSMINISTERIET.

København, den 9. November 1946.

*Den af Folketinget under 19. Juli nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

Foranlediget af, at det i Dagspressen er omtalt, at der fra Kommissionen sker Afhøringer vedrørende den saakaldte »Sveriges-Rejse«, skal man meddele, at det paagældende Forhold har været og er Genstand for en Undersøgelse af Politiet i Forbindelse med Justitsministeriet.

Saafremt det er muligt, vil man sætte Pris paa til Brug for denne Undersøgelse at faa tilstillet det Materiale, som maatte foreligge for Kommissionen.

A. L. Elmquist.

E. Andersen.

252.

DEN AF FOLKETINGET
 UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
 I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 5. December 1946.

Til

Justitsministeren.

Som meddelt Hr. Ministeren i Kommissionens Møde den 3. ds. har det under dens Arbejde vist sig, at Kommissionen for at kunne løse den Opgave, der er den tildelt, maa have Mulighed for at kunne lade foretage Vidneafhøringer under Vidneansvar, og under Henvisning til det af Hr. Ministeren og Statsministeren i nævnte Møde givne Tilsagn om Regeringens Medvirken til Nedsættelsen af en ekstraordinær Ret i Henhold til Rpl. § 21 til Foretagelsen af saadanne Afhøringer og Undersøgelser under Vidneansvar, som Kommissionen maatte anse fornødne, tillader jeg mig at anmode om, at Hr. Ministeren foretager det fornødne i saa Henseende, dog saaledes at det nærmere vedrørende Retten og dens Opgave som aftalt i nævnte Kommissionsmøde først vil være at anordne efter ny Forhandling mellem Ministeren og Kommissionen. Paa Kommissionens Vegne vil Forhandlingerne blive ført af Formanden og Næstformanden, og jeg anmoder om, at Ministeren snarest belejligt vil træffe Aftale om et Møde.

Holm.

Eigil Olsen.

253.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 11. December 1946.

Til

Formanden for den parlamentariske Kommission.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 5. December 1946 skal jeg meddele, at jeg er rede til at forhandle med Kommissionen om den nærmere Fastlæggelse af den Opgave, som skal overdrages den i Medfør af Retsplejelovens § 21 nedsatte Kommissionsdomstol.

Til Kommissionens foreløbige Orientering kan jeg tilføje, at jeg for mit Vedkommende vil foreslaa, at Kommissoriet bestemmes saaledes, at der ved Siden af Foretagelse af saadanne Afhøringer og Undersøgelser under Vidneansvar, som Kommissionen maatte anse fornødne, foretages en almindelig Undersøgelse af, hvorvidt der under Hensyn til de Opgaver, som i det hele paahvilede Statsadvokaturen for særlige Anliggender, vil kunne rejses nogen Kritik af den Maade, paa hvilken disse Opgaver er blevet løst af Politiet, saaledes at det, saafremt rejste Beskyldninger maatte vise sig at være helt eller delvist urigtige, tillige bør søges fastslaaet, fra hvem de hidrører, og om Vedkommende vil kunne drages til Ansvar derfor.

Deres ærbødige

A. L. Elmquist.

254.

DEN AF FOLKETINGET
 UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
 I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

31. Januar 1947.

*Til
 Justitsministeren.*

Under Henvisning til Retsplejelovens § 21 anmoder Kommissionen herved om, at der maa blive anordnet en ekstraordinær Ret med den Opgave som Bistand ved Opfyldelsen af det den parlamentariske Kommission overdragne Hverv at foretage saadanne Undersøgelser og Afhøringer, som Kommissionen finder det fornødent at lade foretage ved en Ret, herunder saadanne Undersøgelser og Afhøringer vedrørende Politiets Arbejde under Besættelsen, som de nærmere Omstændigheder i Forbindelse med Arrestationerne af Kommuniste den 22. Juni 1941 og Udsendelsen af to Kriminalpolitifolk til Sverige den 27. November 1943 maatte give Anledning til.

Det tilføjes, at Kommissionen meget gerne ser Folketingsmand, fhv. Justitsminister N. Busch-Jensen beskikket som Anklager.

Holm.

Erik Jacobsen.

255.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 3. Februar 1947.

+ 1 Bilag.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

Under Dags Dato er der af Justitsministeren udfærdiget Kommissorium for Civildommer E. Olrik, Blegdamsvej 6, til i Overensstemmelse med de i Retsplejelovens § 21 givne Regler som Kommissionsdommer at beklæde Retten under saadanne Undersøgelser og Afhøringer, som den af Folketinget under 19. December 1945 i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission finder det fornødent at lade foretage ved en Ret, herunder saadanne Undersøgelser og Afhøringer vedrørende Politiets Arbejde under Besættelsen, som de nærmere Omstændigheder i Forbindelse med Arrestationerne af Kommuniste den 22. Juni 1941 og Udsendelsen af to Kriminalpolitifolk til Sverige den 27. November 1943 maatte give Anledning til.

Justitsministeren har efter Ønske fra den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45 beskikket fhv. Justitsminister, Overretssagfører N. C. F. Busch-Jensen, M. F., til at repræsentere den offentlige Anklagemyndighed for Kommissionsdomstolen.

Hvilket man herved skal meddele under Henviſning til Kommissionens Skrivelse af 31. Januar 1947. En Genpart af Kommissoriet vedlægges.

A. L. H. Elmquist.

Erik Velli.

Til Civildommer E. Olrik.

Christian den Tiende, af Guds Naade Konge til Danmark og Island, de Venders og Goters, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg.

Efter de Os derom foredragne Omstændigheder er det Vor Vilje og Befaling, at Hr. Civildommeren i Overensstemmelse med de i Retsplejelovens § 21 givne Regler beklæder Retten som Kommissionsdommer under saadanne Undersøgelser og Afhøringer, som den af Folketinget under 19. December 1945 i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission finder det fornødent at lade foretage ved en Ret, herunder saadanne Undersøgelser og Afhøringer vedrørende Politiets Arbejde under Besættelsen, som de nærmere Omstændigheder i Forbindelse med Arrestationerne af Kommunisten den 22. Juni 1941 og Udsendelsen af to Kriminalpolitifolk til Sverige den 27. November 1943 maatte give Anledning til.

Skrevet i Kjøbenhavn, den 3. Februar 1947.

Under vort kongelige Segl.

Efter Kongens Befaling.

A. L. H. Elmquist.

Erik Vetli.

256.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 3. Februar 1947.

Hr. Civildommer E. Olrik, Blegdamsvej 6.

Hoslagt skal man tilstille Hr. Civildommeren et under Dags Dato af Justitsministeren udfærdiget Kommissorium for Dem til i Overensstemmelse med de i Retsplejelovens § 21 givne Regler som Kommissionsdommer at beklæde Retten under saadanne Undersøgelser og Afhøringer, som den af Folketinget under 19. December 1945 i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission finder det for nødvendent at lade foretage ved en Ret, herunder saadanne Undersøgelser og Afhøringer vedrørende Politiets Arbejde under Besættelsen, som de nærmere Omstændigheder i Forbindelse med Arrestationerne af Kommuniste den 22. Juni 1941 og Udsendelsen af to Kriminalpolitifolk til Sverige den 27. November 1943 maatte give Anledning til.

Justitsministeren har efter Ønske fra den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45 beskikket fhv. Justitsminister, Overretssagfører N. C.-F. Busch-Jensen, M. F., til at repræsentere den offentlige Anklagemyndighed for Kommissionsdomstolen.

Det tilføjes, at De skal være berettiget til at antage en Sekretær.

A. L. H. Elmquist.

Erik Velli.

257.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 3. Februar 1947.

*Hr. fhv. Justitsminister, Overretssagfører N. C. F. Busch-Jensen,
M. F., Rigsdagen.*

Under Dags Dato er der af Justitsministeriet udfærdiget Kommissorium for Civildommer E. Olrik, Blegdamsvej 6, til i Overensstemmelse med de i Retsplejelovens § 21 givne Regler som Kommissionsdommer at beklæde Retten under saadanne Undersøgelser og Afhøringer, som den af Folketinget under 19. December 1945 i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission finder det fornødent at lade foretage ved en Ret, herunder saadanne Undersøgelser og Afhøringer vedrørende Politis Arbejde under Besættelsen, som de nærmere Omstændigheder i Forbindelse med Arrestationerne af Kommunisten den 22. Juni 1941 og Udsendelsen af to Kriminalpolitifolk til Sverige den 27. November 1943 maatte give Anledning til.

Hvilket man herved skal meddele, idet Justitsministeren efter Ønske fra den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45 beskikker Hr. Overretssagføreren til at repræsentere den offentlige Anklagemyndighed for Kommissionsdomstolen. En Genpart af Kommissoret vedlægges.

A. L. H. Elmquist.

Erik Velli.

258.

CIVILDOMMEREN I KØBENHAVNS AMTS
SØNDRE BIRK MED AMAGER BIRK

København N., den 5. April 1948.

Formanden for den parlamentariske Kommission,

Rigsdagens Bureau.

Hermed undlader jeg ikke efter Aftale at fremsende en summarisk Oversigt over Resultaterne af den Undersøgelse, som Kommissionen af 3. Februar 1947 har foretaget med Hensyn til Aktionen mod Kommunisterne den 22. Juni 1941 og Sverigesrejsen.

E. Olrik.

259.

**Foreløbig og summarisk Redegørelse for Aktionen mod Kommunisterne
den 22. Juni 1941. Udsendt gennem Ritzaus Bureau.**

DEN AF FOLKETINGET UNDER 8. JANUAR 1948
NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL
GRUNDLOVENS § 45

Den 9. April 1948.

Den under 3. Februar 1947 nedsatte Kommissionsdomstol har afsluttet Undersøgelsen vedrørende de to Forhold, som Den parlamentariske Kommission foreløbig har overdraget Domstolen at søge belyst ved retslige Afhøringer, nemlig Aktionen mod Kommunisterne den 22. Juni 1941 og den saakaldte Sverigesrejse i November 1943.

Under Hensyn til Betydningen af, at der snarest tilgaar Offentligheden Oplysning om Undersøgelsens Resultater, udsender Kommissionen hermed nedestaaende fra Civildommer *E. Olrik* modtagne foreløbige og summariske Redegørelse:

Aktionen mod Kommunisterne den 22. Juni 1941.

Anledningen til Kommissionsdomstolens Undersøgelse har været den Paa-stand, at Aktionen var forberedt derved, at Politikommissær *Odmær*, der da var Souschef hos Statsadvokaten for særlige Anliggender, i Eftersommeren 1940 paa Grundlag af de Oplysninger, der fandtes i Københavns Opdagelsespolitis Afdeling D., der havde ladet udarbejde en Redegørelse, der indeholdt Oplysninger om en Række Medlemmer af det kommunistiske Parti, nemlig Centralkomiteens Medlemmer, andre Bestyrelsesmedlemmer, Partiets Medlemmer i Rigsdagen og Københavns Borgerrepræsentation, dets Redaktører m. fl., og at han havde ladet Tyskerne faa denne Redegørelse, samt at Tyskernes Aktion den 22. Juni 1941 blev foretaget efter et Kartotek, som Tyskerne havde udarbejdet paa Grundlag af Redegørelsen.

Det maa ved de stedfundne Afhøringer anses for godtgjort, at Politikommissær *Odmær* efter Ordre har ladet udarbejde en saadan Redegørelse, dateret den 19. September 1940, og at Redegørelsen er blevet overgivet til Tyskerne som et Led i det Samarbejde, der var med Besættelsesmagten, og som var tilrettelagt ved Forhandlinger mellem Regeringen og de tyske Myndigheder i Tiden efter Besættelsen. De Oplysninger, som Redegørelsen af 19. September 1940 indeholdt, var forøvrigt i alt væsentligt almindelig tilgængelige, og paa det Tidspunkt, da Redegørelsen blev udarbejdet, bestod der ikke noget spændt Forhold mellem Kommunisterne og Besættelsesmagten. Der var da ikke nogen nærliggende Udsigt til, at Tyskerne skulde benytte Redegørelsen til andet end til almindelig Orientering.

Det maa antages, at Tyskerne har opstillet et Kartotek over de Navne, der fandtes i Redegørelsen, og det er oplyst, at Tyskerne den 22. Juni 1941, da de om Morgenen indfandt sig paa Politigaarden for at følge Aktionen mod Kommuni-

sterne, medbragte et Kartotek over de ledende Kommuniste. Forinden var der imidlertid af den tyske Ledelse overgivet den danske Regering en Notits om de Krav, som Tyskerne stillede med Hensyn til Arrestation af Kommuniste. Herefter skulde alle tyske, øvrige udenlandske og statsløse Kommuniste, alle førende danske Kommuniste, herunder ogsaa de kommunistiske Rigsdagsmænd, samt alle danske Kommuniste, som kunde mistænkes for at drive Spionage og Sabotage, arresteres og interneres.

Ved Iværksættelsen af Aktionens mod Kommunisterne benyttede Politiet et Kartotek, som var blevet udarbejdet i Opdagelsespolitiet's Afdeling D. i Tiden fra Sommeren 1940 og til et Tidspunkt forud for den 22. Juni 1941, paa samme Maade som der var udarbejdet Kartotek over Nationalsocialister. Det Kartotek, som Tyskerne medbragte, ses ikke at have spillet nogen selvstændig Rolle ved Aktionens Gennemførelse. Af de 147 Personer, der blev anholdt i København i Tiden fra 22. Juni til 22. August 1941, var kun de 22 opført i det tyske Kartotek, og de faldt alle ind under de Retningslinier, som Tyskerne havde fastlagt i Notitsen.

Det bemærkes, at Bestemmelsen om, at de tyske Krav skulde efterkommes, var truffet om Morgenen den 22. Juni 1941 af Statsministeren og Udenrigsministeren

Der er ved Kommissionsdomstolens Afhøringer intet fremkommet, som kan begrunde nogen Bebrejdelse mod Politikommissær *Odmær* eller andre over- eller underordnede inden for Københavns Politi for deres Forhold vedrørende den omhandlede Aktions Forberedelse og Iværksættelse.

*Sverigesrejsen**).

*) A. nr. 441.

260.

CIVILDOMMEREN I KØBENHAVNS AMTS
SØNDRE BIRK MED AMAGER BIRK

København N., den 4. Juni 1948.

*Til Formanden for den parlamentariske Kommission,
Hr. Folketingsmand, Dommer Holm, Rigsdagen.*

Efter Aftale fremsender jeg hermed en Oversigt over Kommunistaktionen den 22. Juni 1941, udfærdiget paa Grundlag af de af Kommissionen af 3. Februar 1947 afholdte Forhør.

E. Otrik.

Oversigt over Kommunistaktionen den 22. Juni 1941 udfærdiget paa Grundlag af de af Kommissionen af 3. Februar 1947 afholdte Forhør.¹⁾

A. Mødet paa Dagmarhus.

Departementschef *Eivind Larsen* har forklaret²⁾, at han ved 3-Tiden eller muligt ved 4—4^{1/2}-Tiden den paagældende Nat telefonisk blev anmodet om at komme paa Dagmarhus. Der blev ikke givet nogen som helst Begrundelse. Han blev ført op til Præsident *Kansteins* Kontor, hvor der var en meget stor Forsamling. Fra dansk Side var mødt Direktør *Svenningsen*, Vicepolitichef *Arthur Dahl* og Politikommissær *Holten*. De blev gjort bekendt med, at Krigen mellem Tyskland og Rusland var brudt ud, og at der i den Anledning fra tysk Side vilde blive stillet en Række Forlangender til de danske Myndigheder. De fik overgivet et Aide memoire, som indeholdt Hovedlinierne i de tyske Krav. Dette Aide memoire findes optrykt som Bilag A. til A. Nr. 235, S. 853.

Direktør *Svenningsen* gik for at telefonere til Udenrigsministeren. Samtidig eller maaske lidt efter forsøgte Departementschefen at faa telefonisk Forbindelse med Justitsminister *Harald Petersen*, hvis Telefon ikke svarede. Direktør *Svenningsen* kom tilbage og sagde, at han havde talt med Udenrigsministeren, der havde vist ham videre til Statsministeren. Denne havde sagt, at de Ting, der krævedes fra tysk Side, skulde gennemføres. Spørgsmaalet om Rigsdagsmændenes Stilling blev drøftet mellem Direktøren og Departementschefen, og Direktøren sagde, at han ganske specielt havde nævnt for Statsministeren, at der var Krav om, at ogsaa Rigsdagsmændene skulde underkastes Frihedsberøvelse.

Der fandt saa en Række Detailforhandlinger Sted. Med Hensyn til Kommunerne sad Tyskerne med nogle Papirer, som indeholdt en videre Udbygning af Enkeltheder. Han har genkendt det som A. Nr. 242, S. 867 gengivne Dokument som et, han fik overleveret paa Dagmarhus. Om der var flere Notiser, turde han ikke sige bestemt.

Det bemærkes, at der i Aktstykker Nr. 240 og 241, S. 864 f. er gengivet to andre Dokumenter, der formentlig hidrører fra samme Lejlighed.

Politikommissær *Holten* forlod Dagmarhus først. Abwehrstelle, der havde med hans Omraade at gøre, var meget ivrigt. Der skulde træffes Foranstaltninger til at foretage de forskellige Trafikspærringer o. s. v., som var krævet. Og Kystbevogtningen sorterede under *Holten*.

Vicepolitichef *Arthur Dahl* og Politiinspektør *Holten* har om deres Deltagelse i Mødet nævnt Nat afgivet Redegørelser til den parlamentariske Kommission (se Aktstykker Nr. 233 og 234, S. 850 f.) Disse Redegørelser er blevet gennemgaaet med dem i Retten. Endelig her Kontorchef *Linstow* i Retten forklaret, at han maaske mellem Kl. 3 og Kl. 4 af Dr. *Fest* telefonisk blev kaldt til Dagmarhus, idet Fremmedsagerne sorterede under ham. Han traf *Svenningsen*, *Eivind Larsen*, *Holten* og *Arthur Dahl*. Desuden var der nogle Tyskere. Man hilste paa *Kanstein*, som kom ud fra sit Kontor, og det blev saa til, at *Eivind Larsen* og *Svenningsen* gik med *Kanstein* ind i dennes Kontor. De andre blev udenfor og stod og talte sammen. Det varede en Time eller to maaske. Saa kom *Eivind Larsen* og *Svenningsen* ud sammen med *Kanstein*. I Mellemtiden havde *Linstow* faaet at vide, hvad det drejede sig om. *Eivind Larsen* anmodede ham om at tage med paa Politigaarden, fordi der skulde tales om forskellige Ting. Aktionen mod Kommunerne blev ikke nævnt i hans Nærværelse.

¹⁾ Fodnoterne henviser til sidetallene i den for kommissionen udarbejdede ekstrakt over de stenografiske referater af kommissionsdomstolens afhøringer, A. nr. 261. ²⁾ 934.

B. Hvad der passerede paa Politigaarden.

Overbetjent *Madsen* har i Den parlamentariske Kommission (jfr. det steno-
grafiske Referat Spalte 479 flg., hvortil henvises) givet en Fremstilling af,
hvad der foregik paa 3. Sal, Afdeling D. Han har skildret, hvorledes Politiledelsen
var samlet paa hans Kontor dér, nemlig Departementschef *Eivind Larsen*, Politiin-
spektør *Krenchel*, Viceinspektør *Glud-Johansen*, Politikommissær *Odmar*, Politikom-
missær *Andst* og Kriminalassistent *Videnkjær*, der senere er afgaaet ved Døden.
Senere blev Kriminalassistent *Mønneche-Petersen* tilkaldt fra Sikkerhedspolitiet.
Endvidere var til Stede tre Tyskere, nemlig Dr. *Fest*, Kriminalrat *Hermannsen* og
Kriminalsekretær *Huff*. Paa dette Møde blev det fastlagt, hvilke Kommuniste der
skulde anholdes.

Ingen af de danske Herrer har villet godkende *Madsens* Fremstilling.

Departementschef *Eivind Larsen* har forklaret¹⁾, at han fra Dagmarhus
tog hen til Politigaarden, og han mener, at Dr. *Fest* og Kriminalsekretær *Huff*
kørte samtidig, saa at de samtidig kom til Politigaarden. Her gav han et Referat
af, hvad der var sket paa Dagmarhus, og gav i sit eget Kontor og i Politi-
kommissær *Odmar's* Kontor Ordre til de Aktionere, der skulde sættes i Gang særlig
af Kriminalpolitiet, ud fra de Linier, som forelaa i de Fremstillinger, der var givet
fra tysk Side, eventuelt de mundtlige Kommentarer. Grænsespærringen og Havne-
spærringen var Politikommissær *Holten* gaaet i Gang med. Han vil ikke have Spor
Erindring om, at der skulde være holdt et Møde i det Omfang og med de Detailler,
som *Madsen* har skildret. Det forekom ham ikke sandsynligt, at Afdeling D. skulde
tilrettelægge noget for Provinsen, idet det var Rigspolitiet, Sikkerhedspolitiet, der
havde Provinsen. København havde maaske nok noget Materiale, men det var gan-
ske tilfældigt og var ikke ført videre, efter at Sikkerhedspolitiet var traadt i Funk-
tion hos Rigspolitichefen. Et egentlig samlet Møde til Diskussion har han ikke Spor
Erindring om. Det var vist saadan, at man kom og gik. Der fandt vist en Række
løbende Forhandlinger Sted med vekslende Deltagere og vekslende Scener, alt efter
hvad der blev forhandlet, indtil selve Aktionen var tilrettelagt og sat i Gang.

Politiinspektør *Krenchel* har forklaret²⁾, at han kom ind fra Hørsholm
noget senere, idet han tog ind med Toget. Da han kom ind paa Politigaarden,
kom *Eivind Larsen* og sagde noget lignende som: Du behøver ikke komme ind,
for jeg skal nok ordne det hele. Han var derefter ikke med til Aktionen og har
i hvert Fald ikke været oppe paa 3. Sal. Det eneste, han saa til Tyskerne, var en
Mand i tysk Uniform, som han fra sit Kontor kunde se inde i det Værelse, der førte
til Departementschefens.

Vicepolitiinspektør *Glud-Johansen* har forklaret³⁾, at *Odmar* telefonerede til
ham antagelig mellem Kl. 4 og 5 og fortalte, at han af Politikommissær *Holten*
var blevet kaldt ind paa Dagmarhus. Maaske en Times Tid efter telefonerede
Odmar paany og fortalte, hvad det drejede sig om. Han bad *Glud-Johansen* komme
ind paa Politigaarden. I hvert Fald mellem Kl. 6 og 7 var han inde paa Politi-
gaarden. Paa det Tidspunkt var der sendt Politi til Vesterport, hvor den russiske
Handelsdelegation var, og der blev hurtigt sendt Folk ud paa Frydendalsvej, hvor
den russiske Legation havde til Huse. Paa 3. Sal traf han *Eivind Larsen*, der var
sammen med *Odmar*, og fik forevist en skrivelse fra Tyskerne. Han kunde dog ikke
rigtig forstaa de forskellige Fagudtryk og fik først bagefter at vide i Enkeltheder, hvad
der stod i skrivelsen. De talte sammen i et Kvarter, og han mener ikke at der var
andre til Stede end de tre. De øvrige af Personalet mødtes i Parolesalen. Der blev
mellem ham og de to andre drøftet, hvad der skulde ske, og de fik af *Eivind Larsen*
at vide, at de fremtrædende Kommuniste skulde anholdes. De sagde, at Rigsdags-
mændene var immune, saa at de ikke kunne anholdes; men *Eivind Larsen* svarede,
at der var Ordre til, at de ogsaa skulde anholdes. Det var Statsministeren, der havde
givet Ordren. Da han spurgte *Eivind Larsen*, hvad der egentlig skulde ske med dem,
svarede han, at han gik ud fra, at Rigsdagen blev indkaldt i Løbet af Dagen, saa at
der blev truffet Afgørelse om, hvad der skulde ske.

1) 935. 2) 948. 3) 939.

Efter denne Samtale gik *Glud-Johansen* ned paa sit Kontor, der er paa 2. Sal. Paa det Tidspunkt var Politiinspektør *Krenchel* kommet. Det var ved 7-Tiden. *Glud-Johansen* havde telefoneret til Hørsholm til ham, da *Odmars* havde telefoneret anden Gang, og sagt, at han burde komme ind hurtigst muligt. *Glud-Johansen* var ikke paa 3. Sal senere den Dag; han saa ingen Tyskere, og han deltog ikke i noget Møde med Tyskere. Som Personalechef havde han den Opgave at tilkalde Personalet og sørge for, at det var disponibelt. Han havde straks indkaldt 50 Mand. Senere blev Resten af Mandskabet tilkaldt. Der forelaa en Ordre om, at der skulde afgives det Personale, som Statsadvokaten for særlige Anliggender begærede. Den videre Tilrettelæggelse af Aktionen sorterede under denne.

Da Klokken var 9 eller 10, kom *Glud-Johansen* til at tænke paa, at der bortset fra *Odmars* ikke var tilkaldt nogen Politikommissær. Han telefonerede derfor til Politikommissær *Andst*, der var Leder af Afdeling D. Det kunde ikke forsvares, at hele Personalet var beskæftiget med Sagen, der egentlig sorterede under ham, uden at han var der. *Andst* kom saa ind paa *Glud-Johansens* Kontor. Han var der et Minut eller to og fik forklaret, hvad der var sket. *Glud-Johansen* saa ham vist ikke igen før om Aftenen. Da var han igen inde paa *Glud-Johansens* Kontor. Han var da fortørnet over, at han manglede Instruktioner. Han kunde ikke træffe nogen af de juridiske Embedsmænd; han skulde have en Underskrift.

Det bemærkes, at en Fjernskrivermeddelelse af 22. Juni 1941 til Politimesteren i Odense, gengivet i Aktstykke 235, Bilag B., S. 855, er underskrevet af *Andst*.

Politikommissær *Odmars* har forklaret¹⁾, at han den 21. Juni havde haft fat i *Hermannsen* for at faa at vide, hvad der var paa Færde. Man kunde mærke, at der var noget i Gære. *Hermannsen* vidste det ikke, men talte om, at de maaske skulde »fahren gegen England«. Ved 5-Tiden næste Morgen telefonerede Politikommissær *Holten* til *Odmars*, at han skulde komme ind paa Dagmarhus med det samme. *Odmars* telefonerede straks til *Glud-Johansen* og blev med denne enig om, at *Odmars* skulde gaa derhen. Han tog sig god Tid, gjorde sig i Stand, drak Kaffe og rekvirerede en Vogn fra Politigaarden. Dagmarhus var lukket, og han kørte derfor til Politigaarden, hvor han traf *Holten* i Statsadvokatens Kontor. Af ham blev han orienteret om, hvad der var paa Færde. Saa telefonerede han til *Glud-Johansen*, der kom til Stede. Senere kom *Eivind Larsen*. Han fortalte om Enkelthederne og havde et gult Stykke Papir med, med de tyske Krav. *Odmars* forhandlede med *Eivind Larsen* og *Glud-Johansen* dels paa anden, dels paa tredie Sal. Der blev sendt Folk til Vesterport og til Frydendalsvej med Instruks om, at ingen maatte forlade disse to Steder og ingen gaa derind. Hvis nogen forsøgte det, skulde de bringes til Politigaarden. De tre Herrer diskuterede Tyskernes Skrivelse, og der blev spurgt om, hvorvidt de kommunistiske Rigsdagsmænd skulde anholdes. *Eivind Larsen* sagde, at det var i Orden, han havde Statsministerens og Justitsministerens Sanktion til, at det kunde finde Sted.

Saa gik man i Gang med at faa Aktionerne sat i Værk. En fik Besked paa at lave et og en anden paa at lave noget andet. En skulde lave en Personalefortegnelse og dele Personalet i Hold, Vognspørgsmaalet skulde ordnes, en fik Besked paa at anholde de statsløse tyske Emigranter — man var blevet enig om at anholde dem, der havde været anholdt en Gang før. Og Overbetjent *Madsen* blev sat til at udfinde de Kommuniste, der skulde anholdes. Selve den politimæssige Aktion var *Odmars*. Detaillerne havde han intet med at gøre. Under disse interne Drøftelser mellem *Eivind Larsen*, *Glud-Johansen* og *Odmars* var der ikke Tyskere til Stede, men *Odmars* saa tidligt paa Morgenen maaske 6 Tyskere paa Politigaarden, underordnet Personale. De blev pacificeret et eller andet Sted, indtil Aktionen blev sat i Gang. De skulde med til at anholde Folketingsmændene og Borgerrepræsentanterne, og der skulde Tyskere med til »Arbejderbladet«. Sovjetunionens Venners Lejr paa Greve Strand kom først paa Dagsordenen senere paa Dagen. *Odmars* mindes, at *Hermannsen* kom og vekslede et Par Ord med ham om, at det var Russerne og Kommunisterne, der skulde anholdes. Og *Hermannsen* sagde: Der er afleveret et Kartotek, som I kan bruge, eller saadan noget.²⁾

1) 931. 2) 951.

Ved 9-Tiden var Personalet blevet opdelt i Hold, og saa holdt *Eivind Larsen* en kort Tale til Personalet i Parolesalen. Han sagde, at det samlede Ministerium stod bagved.

Et Møde som det af *Madsen* skildrede har *Odmars* ingen som helst Erindring om.

Politikommissær *Andst* har bestemt benægtet at have deltaget i et Møde som det af Overbetjent *Madsen* skildrede. Han blev først tilkaldt af *Glud-Johansen* op ad Formiddagen, han vil tro, at Klokken har været 9—10. Han gjorde sig straks klar og tog ind paa Politigaarden. *Eivind Larsen* var gaaet, Tyskerne var gaaet, Aktionen var i Gang. Han saa, at Folk kom hjem, og at Folk tog ud. Der sad nogle i Parolesalen og afhørte ved Skrivemaskiner. Hvad han selv foretog sig, kan han ikke huske, han havde i Virkeligheden ikke noget at foretage sig. Han erindrer, at han kom ind paa et af Kontorerne paa 3. Sal. Der sad *Ludwig Huff*, som han kendte. *Huff* sad med nogle Kartotekskort i Haanden. Dem tog han fra ham og saa de første Kort igenem. Et af dem var paa en Politibetjent ude paa Station 8. Det Kort smed han i Papirkurven, og saa fik *Huff* Kortene tilbage. *Madsen* havde intet med dette at gøre.

Senere spiste han Frokost i Tivoli, og da han kom tilbage derfra, var der en Fjernskrivermeddelelse, der skulde sendes ud til Politimestrene. Han husker ikke nøje Indholdet, det var visse Retningslinier for Politimestrene. *Eivind Larsen* var der ikke, *Krenchel* var der ikke, og *Andst* rendte rundt for at finde en af dem, der skulde skrive under. Han kunde ingen finde, og det endte med, at han selv skrev under. Hvem der havde konciperet Meddelelsen, ved han ikke.

Kriminalrat *Hermannsen* har forklaret¹⁾, at han mødte paa Dagmarhus Kl. 5¹/₂ den 22. Juni. Han deltog ikke i det Møde, der blev afholdt hos *Kanstein*. Efter en intern, tysk Arbejdsplan, der var lavet for den 22. Juni, skulde han være Kl. 10 paa Politigaarden og køre med en dansk Politigruppe til Griffenfeldtsgade til det kommunistiske Hus. Paa de vigtigste Pladser skulde der Tyskere med. Kl. 9.30 gik han til Dagmarhus. Paa Vesterbrogade mødte han Indehaveren af Universitetskafeen, *Alfred Jensen*. Denne havde i Radioen hørt, at der var kommet Krig og vilde fortælle Nyhederne og drikke Øl. Paa Frascati var de i Færd med at lægge Duge paa Bordene i Fortovskafeen. De drak Øl staaende, saa skiltes de, og Kl. 10 var *Hermannsen* paa Politigaarden. Han var først hos *Odmars*, og Kl. 10 startede Aktionen mod »Arbejderbladet«.

Fhv. Restauratør *Alfred Jensen* har forklaret, at det er rigtigt, at han traf *Hermannsen* den Dag. Han havde selv først været i Grand Hotel. *Hermannsen* fik et Glas Øl og saa en Kop Kaffe i Stadils Vinstue. Mødet med *Hermannsen* maa efter *Jensens* Mening have været efter Kl. 9.

Kriminalassistent *Lars Hansen* har forklaret, at han var med paa Turen til Arbejderbladet. Noget bestemt Tidspunkt for Turens Start erindrer han ikke.

Overbetjent *Weiss* har forklaret²⁾, at han kom ind paa Politigaarden Kl. 7—7.30. Han gik op paa 3. Sal og gik ind paa Madsens Kontor, hvor han saa *Eivind Larsen*, *Odmars*, *Videnkjær* og *Madsen*. Saa vidt han husker, saa han ogsaa *Krenchel*, men ikke *Glud-Johansen*. Der var desuden to Herrer, som *Madsen* siden fortalte var Tyskere. Han er ikke helt sikker paa, at *Andst* var til Stede. *Weiss* trak sig skyndsomst tilbage.

Endelig har Kriminalassistent *Mønneche-Petersen* forklaret³⁾, at han tvivler paa, at han har været i Afdeling D. eller hos Opdagelsespolitiet den Morgen. Han har ingen som helst Erindring derom. Han har iøvrigt forklaret, at han den 22. Juni om Morgenen skulde sørge for, at andre af Sikkerhedspoliets Personale kom til Stede. Det lykkedes dog kun at faa fat i enkelte af Folkene fra Afdelingen. Han var selv inde paa Politigaarden før Kl. 8. Det Arbejde, der blev paalagt ham, var at stille til Raadighed fra Sikkerhedspoliets Kartoteker Navne paa Kommuniste politikredsvis. Han svarede, at det kunde ikke ske tilfredsstillende øjeblikkelig. De tog dog fat med fuld Kraft paa at pille Kort ud efter de røde Faner, der angav Kommuniste, og stille dem ud og ordne dem politikredsvis. Det

1) 949. 2) 949. 3) 953.

kunde ikke gøres saa hurtigt, som man forlangte det. Derfor blev der sendt et Telegram ud, hvor man bogstavelig talt lod de stedlige Politimestre selv afgøre, hvem de vilde anholde. I en Del Tilfælde var der dog vedføjet en kort Liste over de Personer, der var Afdeling D. bekendt som Kommuniste. Senere paa Dagen mellem Kl. 16 og 18, da de havde faaet ordnet deres Kort politikredsvis, blev Materialet stillet til Raadighed for Afdeling D. Det blev hentet i flere Gange.

Det synes efter det oplyste ikke at kunne antages, at den af Overbetjent *Madsen* i den parlamentariske Kommission afgivne Forklaring er rigtig.

Kriminalassistent *Oluf Jørgensen* har forklaret¹⁾, at det var ham, der ledede Aktionen mod Sovjetunionens Venners Sommerlejr. Han forstod paa den ene af de to Tyskere, der var med, at Tyskerne havde faaet en Oplysning om, at Folketingsmand *Aksel Larsen* var i Lejren, og at det var derfor, at Aktionen blev foretaget.

C. De danske Kartoteker.

Ved Afhøring af en Række forhenværende og nuværende Politiembedsmænd har Kommissionen søgt at faa oplyst, hvilke Kartoteker Politiet i København har haft.

Fhv. Politidirektør *Stamm* har forklaret²⁾, at Oprindelsen til det store Kartotek, som fandtes i Afdeling D., maatte søges i det Samarbejde, der i Kejsersbesøgenes Tid havde mellem den russiske Kejsers Detektiver og Københavns Opdagelsespoliti. Man begyndte at summere op Folk, af hvem der kunde risikeres Attentater og lignende. Det er antagelig begyndt i *Henrik Madsens* Tid. Saa blev *Andreas Hansen* Leder af Afdelingen. Rigspolitichef *Thune Jacobsen* har forklaret³⁾, at der, da han i 1926 blev Chef for Københavns Opdagelsespoliti, fandtes et Kartotek, men det var af meget mindre Omfang end det, man senere fik. De Folk, der arbejdede med det, skulde overvaage de saakaldte yderliggaaende Partier, idet det er en særlig Opgave for Politiet at overvaage Statens Sikkerhed, hvad enten der kommer Angreb udefra eller indefra. I Begyndelsen var det nærmest Kommunisterne, det drejede sig om, senere hen, før Krigen, blev det Nationalsocialisterne. Vistnok i 1931 forhandlede han med Justitsministeriet om dette Arbejde og fik formentlig af Justitsminister *Zahle* Opfordring til at sørge for at indhente flere Oplysninger til dette Kartotek. Der kom en Instruks til Politiet om at indsende Oplysninger. Omtrent fra 1930 begyndte Kartoteket vistnok at vokse temmelig stærkt. I Trediverne havde man nemlig de store Uroligheder; der var megen Uro fra Kommunisternes Side. Angrebene paa Christiansborg og paa Børsen, Rudeknusninger paa Østergade, Slagsmaal med de unge Konservative. — Det bemærkes, at Justitsministeriet den 18. Februar 1931 udsendte et Cirkulære⁴⁾ til Politimestrene om Indsendelse af Meddelelser, egnede til at supplere det i Københavns Politi beroende Kartotek.

Fhv. Kriminalassistent *Andreas Hansen* har forklaret⁵⁾, at han blev Leder af Afdeling D. under Københavns Politis 2. Afdeling, vistnok i 1928. Afdelingen var ikke helt nyoprettet, men den fik i hans Tid fastere Former. Der forefandtes ved hans Tiltrædelse et lille Kartotek; 2—3 Mand arbejdede med det. Han mener dog ikke, at de havde hele deres Tid optaget dermed. Han fik ingen Instruktser. Han blev afkrævet en Notits om, hvad han agtede at foretage sig som Leder af Afdelingen, og han skrev da nogle ganske faa Linier, som han gav til Chefen for Opdagelsespolitiet, *Thune Jacobsen*. Arbejdet gik ud paa at holde Kontrol med de Partier, som man ansaa for at arbejde mere eller mindre illegalt. Man registrerede de Oplysninger, man fik. Man fik dem dels fra Dagspressen, dels gennem Meddelere eller Stikkere. Han nævner i denne Forbindelse »Hestetyven«, som tilbød sig, og som kom med nogle intetsigende Oplysninger og flere Gange fik lidt Penge, men som viste sig ubrugbar, da han var for vidtløftig eller maaske snarere for upaalidelig. En Del af de Oplysninger, man fik, kunde ikke efterprøves og gik ind i Kartoteket som Muligheder. Det var ikke sjældent, at man fra Ministeriet eller fra Politikredsen bad om Oplysninger i en bestemt Retning eller om bestemte Personer. Afdelingen gav disse Oplysninger som fortrolige Oplysninger. Det meste af det var med Forbehold.

1) 959. 2) 914. 3) 913. 4) A. nr. 239. 5) 914 flg.

Der blev næppe nogensinde rejst virkelig Retssag paa Basis af de ukontrollerede Meddelelser. Der blev ogsaa givet Oplysninger til udenlandsk Politi, enten direkte eller ad diplomatisk Vej. I Begyndelsen havde han kun 2—3 Mand til Raadighed, men han kæmpede hele Tiden for at faa flere Medarbejdere, fordi man stillede store Krav til hans Arbejde og hans Viden. Tilsidst var der 8 eller 9 Mand i Afdelingen, men Flertallet af dem blev brugt til Sikringstjeneste af forskellig Art.

Kartotekskortene stod efter Navne og indeholdt Henviisning til Akterne. Han ønskede ikke, at alle og enhver skulde have direkte Adgang til Kartoteket, og søgte derfor at ordne det saaledes, at de, der ønskede Oplysninger, skulde spørge ham eller hans Medarbejdere, som saa gav de Oplysninger, som de skønnede de burde give. I 1939 fratraadte han som Leder. Da indeholdt Kartoteket vistnok 40.000—50.000 Kort.

Kriminalassistent *Anders Christensen* har forklaret, at han kom til Afdeling D. i 1931. Man indførte i Kartoteket alle mulige politiske og ikke politiske Afskygninger. Den væsentligste Del af Stoffet kom vistnok gennem Dagblade og Tidsskrifter o. l. Der kom ogsaa en Del Rapporter over Overtrædelse af Politivedtægten, f. Eks. naar Ordenspolitiet havde anholdt Folk for Slagsmaal, Opklæben af Plakater o. l. Antallet af Kort laa nok tilsidst mellem 70.000 og 90.000.

Vicepolitinspektør *Glud-Johansen* har forklaret¹⁾, at han tror, at han aldrig har set i Afdeling D.s Kartotek. Da Justitsministeriets efter Kapitulationen ønskede en Redegørelse, udfærdigede han en saadan. Han maatte da tale med de forskellige, som havde været i Afdeling D., for at faa et lille Indblik i, hvad der i Grunden fandtes.

Redegørelsen er fremlagt til Protokollen.

Politikommisær *Andst* har forklaret²⁾, at han blev Leder af Afdeling D. den 1. August 1939. Han havde ikke før været knyttet til Afdelingen. Til at begynde med var der ikke mere end 5—6 Mand. Til Slut var der mange. Der behandledes nemlig en hel Del Spionagesager. Da han overtog Afdelingen, talte han med Kriminalassistenterne *Holsby* og *Anders Christensen*, der anslog, at Kartoteket rummede 60.000—70.000 Kort, hvoraf langt den overvejende Del var forældet og ingenting værd. Der var dog enkelte Ting, som man kunde finde i det, saa at det kunde være en Støtte. Han fik Besked paa til Politidirektøren at lave en Oversigt over L. S. Han kunde da i Kartoteket finde, hvem der havde startet L. S. og hvornaar, hvem der var de forskellige Bestyrelsesmedlemmer og Formænd o. l.

Da Krigen var brudt ud, og Tyskland og Rusland havde indgaaet Ikke-Angrebs-Pagt, blev der trukket et Bundt Kort med Kommuniste ud af Kartoteket, ikke alle, men dem, der efter hans Skøn var de førende Kommuniste, Centralkomiteen, Formænd, Næstformænd. Det skal nok have været ca. 100, slet ikke flere. Overbetjentene *Madsen* og *Dinesen* skulde have en vis Opsigt med Kommunisterne, ligesom Overbetjentene *Weiss* og *Alfred Andersen* havde det med Nationalsocialisterne. Over disse sidste blev der lavet et rigtigt Kartotek. Derimod har han aldrig set noget virkeligt Specialregister over Kommuniste, medmindre de Kort, som blev trukket ud af det store Kartotek og leveret til *Madsen* og *Dinesen* — de blev, saa vidt han husker, lagt i *Madsens* Skuffe — skulde kaldes et Specialkartotek over Kommuniste.

Overbetjent *Madsen* har forklaret³⁾, at der under det store Kartotek var lavet særlige Skuffer med Specialkort over Kommuniste, Nazister og andre. Da han og *Dinesen* skulde til at interessere sig for Kommuniste — det var fra 1. April 1940 —, fik de en Fidus om — det vidste de forøvrigt i Forvejen —, at der paa den allernederste eller næstnederste Hylde stod enkelte Skuffer, hvori der var Specialkort for Kommuniste og Nazister, altsaa et Uddrag af det store Kartotek. I Skuffen med Kommunistkort fandtes samtlige Navne paa Danmarks kommunistiske Partis Centralkomité, Hovedbestyrelsen for Ungdomsorganisationen og »Sovjetunionens Venner« som et Kartotek.

Overbetjent *Weiss* har forklaret⁴⁾, at der var et ganske lille Kartotek, der om-

1) 916 flg. 2) 917. 3) 921. 4) 922 flg.

handlede de fremtrædende Nazister, og saa var der et Kartotek med fremtrædende Kommuniste — d. v. s. om de var fremtrædende, kunde han egentlig ikke sige; han vidste bare, at der var nogle Kort med Kommuniste. Det var et Tilløb til et Kartotek, ikke ret stort, saa vidt han husker paa halvanden Kasse.

Imidlertid har ingen af de andre afhørte villet gaa med til, at der fandtes et saadant Specialkartotek, hverken *Andreas Hansen*¹⁾, *Anders Christensen*²⁾, *Holsby*³⁾, Kriminalassistent *Holgersen*⁴⁾, *Andst*⁵⁾ eller *Dinesen*⁶⁾.

Som foran nævnt blev Overbetjentene *Madsen* og *Dinesen* sat til at beskæftige sig med Kommunisterne. *Madsen* har forklaret⁷⁾, at de lavede et nyt Specialkartotek med store firkantede hvide Kort, hvorpaa de anførte Navn, Stilling, Generalia og Bopæl. Hvis man vilde vide nærmere Besked f. Eks. for at kunne foretage en Afhøring, maatte man søge i det store Kartotek. Da Kommunistaktionen fandt Sted den 22. Juni 1941, var dette nye Kartotek for saa vidt færdigt, at det kunde bruges. De havde flere Gange faaet Besked paa, at den Dag, der skulde ske noget med Russerne, skulde de sørge for at have Sagerne i Orden til en Aktion mod Kommunisterne⁸⁾. Han forventede Kommunistaktionen allerede i Januar 1941. Han har dog⁹⁾ udtalt, at der overhovedet ikke havde været Tale om, hvad Kartoteket skulde bruges til, og man havde aldrig diskuteret, om det skulde bruges til Anholdelser.

Dinesen har forklaret¹⁰⁾, at de havde faaet Besked paa at holde Rede paa det kommunistiske Parti; men hvad dette Arbejde skulde bruges til, erindrer han ikke at have faaet noget at vide om. Der var ikke sagt noget om, at det skulde være færdigt til Brug ved en Aktion. De skulde se at faa det lavet i Orden saa hurtigt, det lod sig gøre. Og Politikommissær *Andst* har forklaret, at Specialkartoteket blev sat i Gang, fordi han ansaa Kommunisterne for ikke gode Danskere, men han havde aldrig tænkt sig, at det skulde bruges til en Razzia, og han havde den 21. Juni 1941 ikke nogen som helst Tanke om, at de kunde komme ud for at skulle anholde Kommuniste.

Ogsaa i Rigspolitiets Sikkerhedspolitidafdeling fandtes et Kartotek, men efter Kriminalassistent *Mønniche-Petersens* Forklaring¹¹⁾ var det kun en Begyndelse. Man havde faaet noget Materiale af politisk Art ind fra Politikredsene, og de havde paabegyndt en Registratur, men det var en Kortregistratur over Personer, hvor man i Virkeligheden kun benyttede deres Navne, altsaa et Hovedkort paa Manden. Dog havde man markeret visse politiske Grupper med Faner. De havde paabegyndt at ordne de paagældende Personer politikredsvis, men havde ikke tilstrækkeligt Personale, saa de kunde ikke faa noget i Gang. For Nazisternes Vedkommende var de dog længere fremme.

D. Det tyske Kartotek.¹²⁾

Kriminalrat *Hermannsen* har forklaret¹³⁾, at Dr. *Fest* fra de første Dage efter Besættelsen begyndte at udarbejde Kartotek, bygget paa Angivelser, som Tyskerne fik fra alle mulige Sider. Der var dengang ingen Modstandsbevægelse, saa man havde egentlig kun Kommunisterne at beskæftige sig med. Som *Fest* sagde: Det kan jo være, at vi en eller anden Dag faar Spektakel med Kommunisterne her. *Hermannsen* har videre forklaret¹⁴⁾, at han erindrer, at 3 tyske Politifolk, *Rohde* og *Huff* og *Freudenberg*, før den 22. Juni sad og skrev Kartotekskortene af. Om Morgenen den 22. Juni 1941 kom *Hermannsen* paa Dagmarhus Kl. 5^{1/2}. *Kanstein* og *Stalman* og *Fest* løb frem og tilbage fra det ene Kontor til det andet. Saa rev *Fest* pludselig Døren op til *Hermannsens* Kontor og sagde: Gør dig færdig og tag det kommunistiske Kartotek med, vi skal til Politigaarden. *Hermannsen* gik til *Rohdes* Kontor, tog

1) 915. 2) 922. 3) 922. 4) 922. 5) 921 flg. 6) 922. 7) 957. 8) 946 flg. 9) 959. 10) 947. 11) 953. 12) A. nr. 247 og 248. 13) 926. 14) 931.

Kartotek kortene ud af den sorte Kasse, de var i, pakkede dem i en Konvolut og stak dem i sin Overfrakkelomme. Der var flere Kort end de, der er blevet ham forevist i Retten. Da *Hermannsen* saa stod færdig med Frakke og Hat, kom *Fest* og slæbte ham ind i *Kansteins* Kontor, hvor *Eivind Larsen* var. *Fest* bad om Kortene, og *Hermannsen* trak dem op af Lommen og gav dem til *Fest*. *Fest* talte saa med *Eivind Larsen* og overgav Kortene dér. Og *Hermannsen* kom ikke af Sted til Politigaarden ved den Lejlighed. Han vil ikke kunne erindre, at han senere paa Dagen paa Politigaarden talte med *Odmar* om, at Tyskerne havde et Kartotek over Kommunisterne.

Departementschef *Eivind Larsen* har forklaret¹⁾, at det staar for ham, at Tyskerne, da de nævnte, at de inden for de ledende Kommuniste havde Krav om bestemte Navne, talte om en Liste. Han er sikker paa, at han ikke hørte Ordet Kartotek nævnt i den Forbindelse, og han føler sig temmelig sikker paa, at Tyskerne selv bragte Kartoteket med paa Politigaarden. Han støtter dette paa, at han nogen Tid efter, maaske allerede senere paa Søndagen, gik rundt og spurgte, hvad det egentlig var for Navne, der var nævnt af Tyskerne som faldende indenfor Rammen af ledende Kommuniste. Han kunde imidlertid aldrig rigtig naa frem til det.

Vicepolitichef *Arthur Dahl* har forklaret²⁾, at han, der var med paa Dagmarhus den omhandlede Morgen, erindrer, at en eller anden af de tyske Herrer foreviste et eller andet — om det var en Kasse eller et Kort, kan han ikke sige — og sagde: Hvis man ikke gaar ind paa det, har vi Tingene i Orden, saa at vi selv kan skride til Aktion. Vi kender Kommunisterne og kan selv anholde dem. Da han og *Eivind Larsen* drak Morgenkaffe sammen, var de meget betaget af det skete. De foretog en Vurdering af, hvorvidt Tyskerne selv var i Stand til det, rent personale-mæssigt, og kom til det Resultat, at det kunde de nok. Det var let for Tyskerne at vide, hvem der var fremstaaende Medlemmer af D. K. P. dengang.

Overbetjent *Madsen* har forklaret, at det Kartotek, der er fremlagt under Sagen, er det, som Tyskerne medbragte den 22. Juni 1941³⁾. Han sad med dette Kartotek og Specialkartoteket over Kommunisterne og begyndte at tage efter det tyske Kartotek. Det tyske Kartotek var man først og fremmest bundet til, for Tyskerne forlangte, at de, der fandtes deri, skulde tages. Endvidere skulde man trække de ledende Kommuniste ud. Havde det tyske Kartotek ikke være der, havde man været mere frit stillet med Hensyn til, hvem der skulde trækkes ud. Hele Kassen med det danske Specialkartotek blev gaaet igennem. Der blev ogsaa udtrukket Kort med Navne, der ikke fandtes i det tyske Kartotek. Og endvidere blev der taget Personer, som ikke fandtes i Specialkartoteket⁴⁾. *Madsen* her endvidere forklaret, at der fra intern Politiside er kommet nogle Navne, som ikke havde Forbindelse med Specialkartoteket. Der sad nogle anholdte i en Sabotagesag. Endvidere blev taget Personer, der havde haft med Sabotagesagen at gøre, men som var blevet løsladt.

Endelig har Vicepolitiinspektør *Glud-Johansen* forklaret⁵⁾, at han nogle Dage efter den 22. Juni 1941 talte med Overbetjent *Madsen* og spurgte, hvordan det var gaaet med Aktionen. Han havde svaret, at Aktionen var forløbet tilfredsstillende, saa at man havde faaet fat i de ledende Kommuniste og ikke ganske tilfældige Mennesker, som havde faaet Skyld for at være Kommuniste. Paa *Glud-Johansens* Forespørgsel, om Tyskerne var kommet med noget og havde stillet Krav om bestemte Personer, havde *Madsen* svaret: Det var ikke andet end noget Skidt, de kom med, det havde ingen Betydning.

Det tyske Kartotek indeholdt 72 Kort, paa hvilke er anført den paagældendes Navn og Adresse, hans Fødested, Fødselsaar og -dag, hans Livsstilling samt hans Stilling inden for Partiet. For 6 Personer findes Kort 2 Gange, saaledes at Kartoteket kun omfatter 66 Personer. Kartoteket er inddelt i følgende Grupper:

1) 951. 2) 936. 3) 942. 4) 958. 5) 940.

Leiter der Zentralkomitee der D. K. P.
 Leiter der D. K. U.
 Mitglieder i Folketing der D. K. P.
 Mitglieder der Stadtvertr. i. Kopenh. der D. K. P.
 Redakt. Schriftl. d. versch. Zeit u. Schrift d. D. K. P.
 Leiter der versch. Nebenorganisationen der D. K. P.

Løvrigt kan henvises til den Redegørelse, der af Justitsministeriet er udarbejdet til Brug for den parlamentariske Kommission af 19. December 1945, og som findes optaget som A. Nr. 46, navnlig S. 188 ff. Endelig kan henvises til en Oversigt¹⁾, som er udarbejdet af Justitsministeriet over de Kommuniste, der blev anholdt i København i Tiden 22. Juni—22. August 1941, og som er fremlagt til Protokollen.

E. Notitserne om Kommunisterne af henholdsvis 17. September²⁾ og 20. December 1940³⁾.

Under Sagen er fremlagt en Notits, dateret 17. September 1940, hvori der gives en Række Oplysninger om Danmarks kommunistiske Parti, dets Virksomhed og dets Organisation. Endvidere findes oplyst, hvem der var Partiets Centralkomité's Medlemmer med Angivelse af deres Adresser. Paa samme Maade findes opgivet Medlemmerne af Danmarks kommunistiske Ungdomsforbunds Bestyrelse, Partiets Folketingsmedlemmer og Medlemmer af Københavns Borgerrepræsentation. Yderligere gives Oplysning om Partiets Presse og Redaktører, om Foreningen Sovjetunionens Venner samt forskellige andre Forhold. Ialt er der Oplysning om 66 Personer.

Endvidere er der fremlagt en Notits, dateret 20. December 1940, der indeholder udførlige Oplysninger om Partiets Historie, Virksomhed og Presse, men som nævner væsentlig færre Navne end Notitsen af 17. September 1940.

Det bemærkes, at en Sammenligning mellem Notitsen af 17. September 1940 og det tyske Kommunistkartotek viser en meget nøje Overensstemmelse baade med Hensyn til Navne og Gruppering. Meget karakteristisk er det saaledes, at der saavel i Notitsen som i Kartoteket staar anført som Redaktør af det kommunistiske Maanedssblad »Kultur og Politik«: *Carl Christian Madsen*, født 14. 4. 1889 i Hjørring, boende Saxogade 82, Arbejdsmand, idet det er med Urette, at denne Person er opført. Det var Landsretssagfører *Carl Marius Madsen*, der var Medarbejder ved »Kultur og Politik«. Fejlen fandtes i Kartoteket i Opdagelsespolitiets Afdeling D.

Der synes næppe at være Tvivl om, at det tyske Kartotek er blevet til paa Grundlag af Notitsen af 17. September 1940.

Overbetjent *Weiss* har hævdet, at Politikommissær *Odmar* havde afleveret en Liste over Kommuniste til Tyskerne for at sikre sig en eventuel Stilling i Fremtiden. I det følgende skal oplyses, hvad der foreligger.

Overbetjent *Madsen* har forklaret, at han og Overbetjent *Dinesen* af Politikommissær *Odmar* blev anmodet om at lave en Oversigt over det kommunistiske Parti til *Odmar*s egen Orientering, jfr. stenografisk Referat Sp. 487 f. Det er i Retten oplyst, at *Madsen* og *Dinesen* søgte Bistand ved Udarbejdelsen af Oversigten hos Kriminalassistent *Anders Christensen*, der i en Aarrække havde arbejdet med Afdeling D.s Kartotek. Han benyttede sig af en Oversigt, som Kriminalassistent *Andreas Hansen* i sin Tid havde udarbejdet. Politikommissær *Odmar* har forklaret⁴⁾, at han kan erindre, at han har set den af *Madsen* og *Dinesen* udarbejdede Oversigt. Han har endvidere forklaret, at Kriminalrat *Hermannsen* en Dag forlangte en saadan Opstilling over Kommunisternes Organisation i Danmark. Hvor-naar det var, mindes han ikke. *Odmar* henvendte sig derefter til *Eivind Larsen*, der paa det Tidspunkt var Statsadvokat. Han sanktionerede, at Tyskerne fik en

1) A. nr. 249. 2) A. nr. 245. 3) A. nr. 246. 4) 929.

saadan Opstilling. *Odmars* har saa anmodet *Madsen* og *Dinesen* om at udarbejde den, og han har derefter sendt den til Tyskerne. Han har ingen Erindring om, at han til *Madsen* skal have talt om, at Notitsen skulde være til hans egen Orientering, og at han skulde have garanteret for, at Listen kun skulde bruges dertil. Der blev fra tysk Side stadig stillet Krav om Oplysninger af forskellig Art. At det skulde være privat, at han gav *Hermannsen* Opstillingen, har han bestemt afvist.

Departementschef *Eivind Larsen* har forklaret¹⁾, at han har en svag Erindring om, at der paa et eller andet Tidspunkt blev udarbejdet en Fremstilling af de kommunistiske Forhold herhjemme, og den affødte nogen Diskussion om, at man skulde se at faa en Liste med færre Navne. Det staar svagt for ham, men om det er Oversigterne fra September og December 1940, tør han ikke sige. Han anser det for ganske udelukket, at *Odmars* skulde have givet *Hermannsen* Notitsen som en Vennetjeneste.

Overbetjent *Dinesen* har forklaret²⁾, at der fra Statsadvokatens Afdeling kom Anmodning om at lave en Redegørelse over Kommunisterne. Hvem der kom med Anmodningen, mindes han ikke. At Notitsen skulde bruges til *Odmars* egen Orientering, husker han heller ikke. Der gik et godt Stykke Tid med at lave den. Notitsen blev afleveret til *Odmars*.

Baade *Dinesen* og Overbetjent *Madsen* har forklaret, at de senere vilde have Oversigten tilbage fra *Odmars*, og der opstod en Ordstrid mellem denne og *Madsen*. Først nogle Dage efter fik *Dinesen* Oversigten fra *Odmars*. Hvornaar dette Optrin fandt Sted, om det var i Efteraaret 1940 eller i Efteraaret 1941, har ikke helt kunnet fastlægges.

Kriminalrat *Hermannsen* har forklaret³⁾, at han har set Oversigten før. Han er tilbøjelig til at tro, at han havde faaet den fra Abwehrstelle. Han har bestemt bestridt, at *Odmars* privat skulde have givet ham Oversigten. Hans Forhold til *Odmars* var ikke af en saadan Art, at dette kunde tænkes. Forøvrigt havde *Hermannsen* ingen privat Interesse i at faa en saadan Oversigt. Det var Dr. *Fest*, der lavede Kommunistkartotek, ikke *Hermannsen*.

Det har ikke været muligt at faa opklaret Formaalet med Udarbejdelsen af Notitsen af 20. December 1940.

261.

Forkortet referat af de stenografiske referater af de ved den under 3. februar 1947 nedsatte kommissionsdomstol foretagne afhøringer vedrørende arrestationerne af kommunister den 22. juni 1941.

**Efter kommissionens anmodning udarbejdet af fuldmægtig i justitsministeriet,
kst. landsdommer Chr. Ludvigsen.**

Ved affattelsen af referatet er følgende synspunkter lagt til grund:

Forkortelsen er opnået ved, at de af dommeren og anklagemyndighedens repræsentant fremsatte bemærkninger og spørgsmål udelades, når ikke særlige grunde undtagelsesvis gør det nødvendigt af hensyn til forståelsen kort at referere dem. De afhørte vidners udsagn gengives i referat, der holder sig tæt op ad de af vidnerne selv anvendte ord. Udeladelser har kun fundet sted for at undgå gentagelser og på punkter, hvor de afgivne forklaringer er uden betydning, f. eks. med hensyn til oplysninger, der foreligger fastlagt på anden måde. Iøvrigt har kun en sammendragning fundet sted samt i et vist omfang en omstilling af rækkefølgen af de afgivne forklaringer, der tilsigter at gøre forståelsen og tilegnelsen lettere.

For kommissionen forelå der skriftlige redegørelser om dette emne af fhv. udenrigsminister *Erik Scavenius*¹⁾, fhv. justitsminister *Harald Petersen*²⁾, vicepolitichef *Arthur Dahl*³⁾ og politiinspektør *Sv. Holten*⁴⁾. For den parlamentariske kommission var der endvidere derom afgivet mundtlig forklaring af fhv. udenrigsminister *Erik Scavenius* (st. 623 f.), fhv. justitsminister *Harald Petersen* (st. 12 f.), minister *Nils Svenningsen* (st. 449 f.), fhv. justitsminister *Thune Jacobsen* (st. 25 f.), departementschef *Eivind Larsen* (st. 47 f.), vicepolitiinspektør *Glud-Johansen* (st. 339 f.), politikommissærerne *J. Odmar* (st. 355 f.) og *H. P. Andst* (st. 412 f.) samt kriminaloverbetjentene *Max Weiss* (st. 418 f.), *Harald Verner Dinesen* (st. 473 f.) og *Chr. Vilh. Madsen* (st. 479 f.).

I sin redegørelse for de bevæggrunde, der havde dikteret hans optræden i Sverige overfor de to kriminalbetjente, der blev sendt derover i november 1943, om-talte kriminaloverbetjent *Weiss*, at det den 22. juni 1941 var konstateret af kriminaloverbetjent *Chr. Madsen* og ham, at de kort, der var afleveret af tyskerne, over kommunister, som skulle anholdes, stemte fuldstændig overens med de navne, som stod i en oversigt, *Dinesen* og *Chr. Madsen* et halvt år tidligere havde udarbejdet efter politikommissær *Odmar*s forlangende og til hans personlige orientering, og at navnene fra oversigten måtte være skrevet af, medens den var i *Odmar*s besiddelse. *Chr. Madsen* bekræftede, at det tyske kartotek var en direkte afskrift af kort fra det specialkartotek, som han selv arbejdede med, og at kortene var lavet efter en oversigt, som han og *Dinesen* havde skrevet i 1940 efter *Odmar*s anmodning. Han var i besiddelse af det af Tyskerne afleverede kartotek og kopi af den omhandlede oversigt. Ved skrivelse af 3. marts 1947⁵⁾ fremsendte *Chr. Madsen* efter kommissionens anmodning kartoteket og to kopier af oversigter af henholdsvis 17. sep-

¹⁾ jfr. A. nr. 231. ²⁾ jfr. A. nr. 232. ³⁾ jfr. A. nr. 233. ⁴⁾ jfr. A. nr. 234. ⁵⁾ jfr. A. nr. 244.

tember 1940 og 20. december 1940 (A. nr. 245 og 246). Med dette grundlag kunne kommissionsdomstolen gå i gang med undersøgelserne vedrørende det omhandlede emne.

Som værende af særlig betydning for forståelsen af det følgende skal iøvrigt nævnes justitsministeriets besvarelse af 2. oktober 1946 af kommissionens spørgsmål om, hvornår Københavns opdagelsespolitets afdeling D. er oprettet, hvem der har ledet afdelingen, og hvad afdelingen har beskæftiget sig med under krigen (aktstykke nr. 237, s. 860) samt en af justitsministeriet efter kommissionens anmodning bl. a. til brug for kommissionsdomstolen udarbejdet redegørelse for den virksomhed, som er udfoldet hos statsadvokaten for særlige anliggender, f. s. v. angår behandlingen af tyske krav i besættelsestiden, særlig også med hensyn til, hvad der er gået forud for kommunisternes arrestation, aktstykke nr. 46, navnlig afsnit VIII.

Oplysningerne om afdeling D. og dennes virksomhed er blevet suppleret ved de foretagne afhøringer, og det findes hensigtsmæssigt at referere disse indledningsvis, selv om de tildels først er foretaget på et senere stadium af undersøgelsen.

Rigspolitichef, fhv. justitsminister *Eigil Thune Jacobsen* har forklaret, at han var chef for Københavns opdagelsespoliti fra 1926 til 1933. Derefter var han fra 1933—36 chef for statspolitiet og fra 1936—37 politidirektør, så gik han tilbage og blev statspolitichef, og i 1938 blev han rigspolitichef. Da han blev chef for Københavns opdagelsespoliti, forefandt et kartotek, der var grundlagt under den første verdenskrig. Instrukserne gik ud på, at man skulle overvåge de såkaldte yderliggående partier. I begyndelsen var det nærmest kommunisterne, det drejede sig om, senere blev det nationalsocialisterne. Det var et meget begrænset antal folk, der var beskæftiget med det. Hvor stort kartoteket var, da han den 1. oktober 1933 forlod opdagelsespolitiet, kunne han ikke huske. I 1931 havde han forhandlet med justitsministeriet om det, og da gav vist Zahle ham opfordring til at sørge for at indhente flere oplysninger til dette kartotek. Der kom vist en instruks til politiet om at indsende oplysninger dengang⁶). I årenes løb blev det naturligvis udvidet. Særlig årene fra 1930 var betydningsfulde i så henseende. I trediverne havde man nemlig de store uroligheder, der var megen uro fra kommunisternes side — angrebene på Christiansborg, på Børsen og rudeknusningerne på Østergade, slagsmål med de unge konservative o. s. v. Det var også derfor, at uniformsforbudet kom i trediverne. Som politidirektør beskæftigede *Thune Jacobsen* sig ikke med kartoteket. I de halvandet år, han sad som politidirektør, blev der ikke givet nye instrukser eller fremsat opfordringer til at forøge materialet. Så kom enhedspolitiet, og han blev rigspolitichef i 1938.

Allerede som chef for opdagelsespolitiet havde han interesseret sig for det politiske oplysningsarbejde og taget initiativet til oprettelsen af afdeling D. inden for opdagelsespolitiet eller til at sætte liv i den. Tilrettelæggelsen af det rent kontormæssige havde han ikke haft med at gøre; det havde været bestyret af kriminalassistent *Andreas Hansen*, der havde haft en vis frihed til at lægge det an, som han syntes, det skulle være, men selvfølgelig snakkede han med *Thune Jacobsen* om det; *Andreas Hansen* havde i sin tid dagligt referat til ham sammen med de andre kriminalassistenter. Det var et alfabetisk kartotek, og kortene havde foruden navn måske adresse og henvisninger til det materiale, som politiet lå inde med, rapporter o. s. v. En observations- og informationsafdeling bygger blandt andet på oplysninger, som findes i pressen og stammer fra møder, der er overværet af politiet, hvor man altså har noteret ned, hvad de enkelte talere har sagt, og på oplysninger, man har fået udefra bl. a. også ved læsning af blade og tidsskrifter, og som man har søgt at verificere. Egentlige instrukser, altså skriftligt udarbejdede instrukser, for arbejdet havde der i *Thune Jacobsens* tid ikke været. Formålet med informations- og observationsafdelingen var at tilvejebringe oplysninger udelukkende til regeringens og myndighedernes brug, f. eks. også til hærens efterretningsvæsen, med hvilket man i Københavns opdagelsespoliti havde et ret betydeligt samarbejde; man sammenholdt de oplysninger, man havde. Formålet var naturligvis også det præventive, at politiet i givet fald skal kunne gribe ind over for en

⁶) Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 18/2 1931, jfr. A. nr. 239.

urovækkende bevægelse. Dengang *Thune Jacobsen* som chef for opdagelsespolitiet kunne følge og fulgte opbygningen af kartoteket og arbejdet med det, var der vist nok ikke noget specialkartotek. Der blev i sin tid af *Aksel Larsen* i folketinget rettet angreb på politiet for, at man skulle have overværet et møde vistnok i Weinolds lokaler, politiet skulle have sneget sig til at overvære mødet; da justitsminister *Steincke* skulle svare på dette angreb, ringede han om formiddagen til *Thune Jacobsen* og bad om forklaring om, hvad der var sket. *Thune Jacobsen* måtte da i løbet af en time udarbejde en redegørelse til ministeren. En time efter kom der bud om mere materiale angående kommunisternes virksomhed. Det blev også tilvejebragt efter det kendskab, man havde til de yderliggående partiers arbejde, og det lå i hjernen på kriminalassistent *Andreas Hansen* og chefen for opdagelsespolitiet, større var det ikke dengang. Som politidirektør måtte *Thune Jacobsen* svæve mere over vandene. Der var så megen uro inden for beværterkontoret og sundhedskontoret, så hans arbejde lå væsentligt på dette felt. *Stamm* var chef for opdagelsespolitiet i den tid, *Thune Jacobsen* sad som politidirektør.

Fhv. politidirektør *Ivan Stamm* har forklaret, at han i årene 1933, 1934 og 1935 var chef for opdagelsespolitiet i København. I 1936 blev han statspolitichef og i 1937 politidirektør. Om kartoteket i afdeling D. forklarede han, at det havde sin første oprindelse i fyrstebesøgene i sin tid, det gik sådan set helt tilbage til den russiske kejsers besøg her i landet, for han havde detektiver med, og de havde samarbejde med Københavns opdagelsespoliti. Der var taget nogle ud, og de begyndte at summere op folk, som der kunne være risiko for kunne lave attentater og sådan noget. Det var det, der langsomt havde arbejdet sig op. Det var altså, hvad han havde hørt. I 1933, da Stamm overtog ledelsen af opdagelsespolitiet, fandtes der altså en hel masse chartequer og så et registratur, der svarede dertil, sådan at man kunne finde frem dertil. Om de for registreringen gældende instrukser henviste han til, at det var noget, der havde eksisteret før hans tid; han kom ind i det og var der kun et par år. Han havde det sådan, at *Andreas Hansen* kom ned hver morgen eller hver anden morgen, han var jo afdelingsleder, og fortalte, hvad der var af nyt, og det, man altid havde opmærksomheden henvendt på, det var sådanne yderliggående fraktioner, af hvilke der kunne ventes uroligheder; det skulle være et efterretningssystem, som kunne tjene både 1. afdeling og 2. afdeling, altså både med hensyn til uroligheder og med hensyn til forbrydelser. Der var forskellige udklip af aviser og efterretninger, som man fik. De folk, der sad deroppe, søgte at få forbindelser udadtil på forskellig måde og havde deres meddelere. Det var naturligvis fortrinnsvis med henblik på det indenlandske, men hvis man fik at vide, at der kom nogle udlændinge, der skulle lave noget, tog man det med. Nogen skrevet eller trykt instruks havde der ikke været i *Stamms* tid. Arbejdet gik jævnt videre. Der var ikke så forfærdelig mange deroppe, og nogle af dem havde specielle opgaver, f. eks. de folk, der gik efter kongen; de skulle jo i hvert fald være 3 mand, for de skulle gå 2 ad gangen hver dag, det gjorde de allerede dengang. Der var en resolution fra justitsministeriet, at dette kartotek og i det hele taget efterretningsvæsenet hørte under Københavns politi, under chefen for opdagelsespolitiet. Som politidirektør (i 1937) havde han ikke lejlighed til at beskæftige sig med kartoteket, det havde han overladt til de skiftende opdagelseschefer, *Maribo*, der døde, *Eivind Larsen* og *Krenchel*. Personskiftet i afdeling D. den 1. april 1940, da *Madsen* og *Dinesen*, *Weiss* og *Alfred Andersen* blev sat til tjeneste der⁷⁾, erindrede han ikke, men det havde altid været sådan, at de folk, der beskæftigede sig med nazisterne, kunne ikke beskæftige sig med kommunisterne; det måtte holdes afsondret fra hinanden. Det arbejde, der skulle laves, havde det sikkert været overladt til lederen — *Andst* — at give instrukser om. Det havde *Stamm* ikke beskæftiget sig særlig med.

Fhv. kriminalassistent *Andreas Chr. Henry Hansen* har forklaret, at han var leder af afdeling D. i Københavns opdagelsespoliti fra 1928, til han blev afskediget i 1940. Han trådte fra som leder af afdelingen i januar 1939. Da han

7) jfr. nedenfor s. 918.

overtog den, var der en 2—3 mand, som arbejdede med det, men hele deres tid var næppe optaget med det. Der var et lille kartotek, vistnok med hvide og blå kort. *Andreas Hansen* fik ingen instrukser, men blev afkrævet en lille notits om, hvad han agtede at foretage sig som leder af afdelingen, og den skrev han med nogle ganske få linier, fordi han fandt, at det var ikke ham, der skulle give instruktioner, men det var ham, der burde have dem. Notitsen fik chefen for opdagelsespolitiet, *Thune Jacobsen*. *Andreas Hansen* fik så ikke nogen yderligere instrukser om sit arbejde, men fulgte de retningslinier, han havde angivet i denne notits. Arbejdet gik ud på at holde kontrol med de partier, som man anså for at arbejde mere eller mindre illegalt. Man registrerede de oplysninger, man fik, i et kartotek. Oplysningerne fik man dels fra dagspressen, dels på anden måde gennem meddelere eller stikkere. »Hestetyven« tilbød sig flere gange, og *Andreas Hansen* kunne ikke afvise en mand, der kom og tilbød det, men sagde, at han kunne jo vise, hvad han kunne præstere. Han kom så med nogle intetsigende oplysninger og bad flere gange om penge, fik også lidt, for det var ikke let at sige nej til det, hvis man ikke sagde nej til ham som eventuel meddeler. Men da *Andreas Hansen* så, hvad han udrettede, og havde talt med ham nogle gange, blev han klar over, at det ikke var en brugbar mand. Han var for vidtløftig eller måske snarere for upålidelig. En del af oplysningerne var det umuligt at gennemprøve, men de gik ind i kartoteket som muligheder. Det var ikke sjældent, man fra ministeriet eller fra andre politikredse bad om oplysninger i en bestemt retning eller om bestemte personer, og så gav man dem oplysninger fra kartoteket som fortrolige oplysninger. Det meste af det var med forbehold. Der blev næppe nogensinde rejst virkelig retssag på basis af sådanne ukontrollerede meddelelser. *Andreas Hansen* kæmpede hele tiden for at få flere medarbejdere, fordi man stillede store krav til hans arbejde og hans viden om de bevægelser, som han skulle være med til at kontrollere. De var vist 8 eller 9 tilsidst, men flertallet af dem blev brugt til sikringstjeneste af forskellig art, f. eks. for statsministeren, for rigsdagen, for kongen. Det var mest *Holsby* og *Anders Christensen*, der beskæftigede sig med kartoteket. Det stod for *Andreas Hansen*, som om der var 40—50.000 kort. Der blev også givet oplysninger til udenlandsk politi. Fra Finland, Sverige og Norge kom det ved brevveksling mellem de forskellige landes politi direkte uden at gå den diplomatiske vej. Fra Tyskland kom det på samme måde. Fra England kom det gennem gesandtskabspersonalet. Man havde ikke samlet særlige grupper af kort, som omhandlede begrænsede kredse. Kortene stod i flæng, enten de var tilsluttet det ene eller andet parti. Man havde kun, hvad man kunne finde i lister og indberetninger. *Andreas Hansen* havde lavet redegørelser både for det kommunistiske og det nazistiske partis udvikling. Der var ikke en lille æske eller kasse, hvor man havde pillet de ledende kommunister ud. Et tilløb til et specialkartotek som af *Madsen* omtalt troede *Andreas Hansen* bestemt, at der ikke var. Kartoteket var samlet i eet. Dog troede han, at de mennesker, der fik våbentilladelse, vistnok ikke kom i det store kartotek, men i et kartotek for sig selv. Hvis der havde været en kasse forneden med tilløb til specielle samlinger⁸⁾, så måtte det i hvert fald efter *A. H.*'s erindring være lavet, efter at han var trådt fra. De ønskede egentlig ikke, at alle og enhver skulle have direkte adgang til kartoteket. Når nogen havde brug for oplysninger, spurgte de *A. H.* eller hans medarbejdere, og så blev der givet dem de oplysninger, som de skønnede, de burde have.

Departementschef *Eivind Larsen* har forklaret, at der, da han blev chef for opdagelsespolitiet i efteråret 1937, i afdeling D. var et meget stort kartotek, som var bygget op fra tidernes morgen, et kartotek, som vist var ret primitivt. Han havde set det og havde en erindring om, at der var en hel væg med kasser og små kort, der havde henvisninger til kildestederne i nogle akter. Det hele gik rundt efter inertiens lov. Der havde vist ikke været nogen særlige instrukser i hans tid. *Andreas Hansen* var fra gammel tid chef; han og de andre afdelingschefer refererede løbende sager. Stillingen blev ledig ved *Andreas Hansens* afsked, og det faldt

⁸⁾ jfr. nedenfor s. 921 f.

vist nogenlunde sammen med det tidspunkt, da der var langstrakte og noget uklare forhandlinger om indførelse af et sikkerhedspoliti for hele landet. — Anledningen til at man den 1. april 1940 satte en særlig underafdeling i gang, *Weiss* og *Alfred Andersen*, der skulle beskæftige sig med nazisterne, og *Chr. Madsen* og *Dinesen*, der skulle beskæftige sig med kommunisterne, havde nok været, at de forhandlinger, som var løbende vedrørende den endelige udformning og ændring i planerne om et sikkerhedspoliti, var kommet så vidt, at man kunne overse, at København skulle beholde det i hvert tilfælde en tid ud i fremtiden, og at man så tog disse forskellige arbejder op, som havde ligget stille i lang tid og vist aldrig havde været rigtig dyrket, idet det nu måtte effektiviseres, også i overensstemmelse med de tanker, der fra rigsdagens og regeringens side lå bagved at bygge et sikkerhedspoliti op. Opbygningen af specialkartotekerne havde været en ganske rutinemæssig aktivering af afdelingen. Skulle den bygges op, var det nærliggende at foretage disse specialopstillinger af forskellige grupper. Der havde ikke været givet instruks om, at f. eks. kommunistkartoteket skulle laves således, at man havde det til brug ved en forestående aktion. Når man havde været inde på det⁹⁾, var det ikke rigtigt, men der kunne ligge det bagved det, at materialet i et politisk politis arkiv måtte være parat til alle muligheder, som måtte dukke op. Det var et beredskabsarbejde. Men noget specielt for øje havde man ikke dengang. Når det tilfældigt var kommet den 1. april 1940, var det, fordi forhandlingerne var kommet så vidt, at man kunne overse, hvordan det ville komme til at ligge for Københavns politi, og så var disse ting, som skulle gøres, hvis man i København overhovedet skulle beholde disse arbejder, blevet sat i gang. Om afdelingens, navnlig *Madsens* og *Dinesens* arbejde efter den 1. april 1940 var det sandsynligt, at *Eivind Larsen* havde hørt; det turde han ikke sige, men nogen aktuel brug for det var der jo ikke.

Vicepolitinspektør *S. P. Glud-Johansen* har i politiinspektør *Krenchels* forfald på grund af sygdom været afhørt om de instrukser, der var givet for afdeling D.s arbejde og kartoteker. Han var hjælper for souschefen, politikommissær *Schou*, gennem en 3—4 år, indtil han selv blev souschef den 1. september 1941. I den tid, han bistod souschefen, havde han ikke noget at gøre med afdeling D. Souschefens beskæftigelse er at være medhjælper for 2. politiinspektør; det former sig normalt sådan, at han er bindeleddet mellem chefen og personalet. Chefens mundtlige ordrer til personalet går normalt gennem ham. Det er ikke almindeligt, at chefen blander sig i det, f. eks. hvis der er begået en mindre eller endogså lidt større forbrydelse. Kun når der er tale om drab og virkelig alvorlige forbrydelser, er det almindeligt, at chefen blander sig i det. Souschefen fører et vist tilsyn med de andre afdelinger, dog afdeling D. undtaget. Indtil *Glud* tiltrådte, havde souschefen i hvert fald intet som helst med den at gøre. Heller ikke som souschef havde han haft noget med den at gøre, og han havde aldrig gjort tjeneste i afdeling D. Indtil *Andst* overtog den, var det jo *Andreas Hansen*, der havde den; han havde direkte referat til politiinspektøren og de skiftende chefer og havde næppe nogensinde refereret til souschefen. Da *Andst* trådte til den 1. august 1939, da det nye sikkerhedspoliti blev oprettet, var man ikke på det rene med, hvem han sorterede under, chefen for sikkerhedspolitiet eller politiinspektøren i 2. afdeling eller under begge. Hans stilling var i begyndelsen vanskelig. Men forholdsvis hurtigt efter hans tiltrædelse begyndte spionagen at florere, og han blev fuldstændig optaget af spionagesager, og det hørte *Glud* af og til noget om; *Andst* talte ofte med ham om dem. I kraft af sit bekendtskab med *Glud* foretrak *Andst*, hvis han skulle have hjælp, at tale med *Glud*, der så forelagde det for souschefen. Føringen af kartoteket havde, såvidt *Glud* mindedes, aldrig været drøftet mellem dem. *Glud* mente dengang — og det havde han fra referatet fra *Andst* —, at kartoteket i og for sig var forældet, og at det burde omlægges. Det hele var jo så usikkert, fordi der var kommet et nyt sikkerhedspoliti, som efter de ordrer, der var givet, skulle samle hele landets sikkerhedspoliti i løbet af et års tid eller sådan noget. Den ordning, der blev truffet den 1. april 1940, idet man satte *Madsen* og *Dinesen* til at behandle kommunisterne

⁹⁾ jfr. nedenfor s. 946 f.

og *Weiss* og *Alfred Andersen* til at behandle nazisterne, havde *Glud* ikke haft noget med at gøre. Efter hans indtryk er det sådan, at dels *Wollweber*-sagen og dels en række andre sager vedrørende emigranter — der var ikke så få i den periode — og dels *Pontoppidan-Pelving*-sagen gav opdagelsespolitiet indblik i, at nazisterne arbejdede uhyre intenst heroppe. Om man under behandlingen af sabotagesagen fra *Frederikshavn*, som man sporede tilbage til en kommunistisk gruppe, var på det rene med den forbindelse med *Wollwebers* virksomhed, som senere er blevet påstået, huskede *Glud* ikke klart, men senere kom *Wollweber*-sagen frem som mere international. Omkring ved 1938—39 blev politiledelsen klar over, at der foregik adskilligt herhjemme, som kunne være farligt for landets stilling, og det var vist egentlig det, der var grundlaget for oprettelsen af sikkerhedspolitiet. Da *Pontoppidan-Pelving*-sagen kom frem, var det vist *Weiss*, der først kom med de oplysninger, og den sag behandlede *Glud* sammen med en række kolleger under statsadvokat *Harald Petersen*. Under den sag fik man meget større viden om nazisternes virksomhed her i landet, end man havde haft tidligere, og det var vistnok noget af det, der gjorde, at man ønskede to folk, som særlig skulle have med det at gøre, og to, som skulle have med kommunisterne at gøre. *Glud* havde ikke direkte deltaget i forhandlinger derom, men sikkert nok været med til at udpege mændene. De instrukser, der blev givet dem, havde han ikke haft med at gøre. Han betragtede alt dette som liggende udenfor sit område. De hørte direkte under *Andst*. Senere blev det sådan, at de jævnlig kom hos *Glud* og refererede. Forholdet var egentlig meget uformelt; de oplysninger af informatorisk karakter, de kom i besiddelse af, meddelte de til *Andst* og i mange tilfælde også til både politiinspektøren og *Glud*. Registreringen af kommunister o. s. v. havde *Glud* personlig i hvert fald ikke noget med at gøre. Han havde aldrig, troede han, set afdeling D.s kartotek indvendig, aldrig set i det. Under politiinspektør *Krenchels* sygdom udfærdigede han efter justitsministeriets ønske den 13. februar 1947 en redegørelse for de forhold i anledning af en forespørgsel i folketinget¹⁰⁾, og da måtte han tale med de forskellige, som havde været i afdeling D., for at få et lille indblik i, hvad der i grunden fandtes deroppe. Spørgsmålet, om der fra *Andsts* foresatte var givet nogen instruktion med hensyn til kommunistkartoteket, kunne *Glud-Johansen* ikke svare på. Der var ingen andre end *Eivind Larsen*, der kunne svare på det. *Glud* tvivlede forøvrigt på, at det var givet detaljerede instruktioner. Det var ikke skik og brug.

Politikommisær *Hans Peter Andst* har forklaret, at han blev udnævnt som politikommisær og leder af afdeling D. pr. 1. august 1939. Han havde ferie, da forfremmelsen kom, og læste sin forfremmelse i et københavnsk dagblad i Oslo. Han havde vistnok ferie i august måned og tiltrådte den 1. september 1939. Hans indtryk var, at der ikke havde været bestilt noget, der havde betydning, i afdeling D., før justitsminister *Steincke* oprettede sikkerhedspolitikorpset. *Andst* blev leder af den samtidig med sikkerhedspolitiet oprettede Københavnsafdeling. Han blev på papiret overflyttet til rigspolitiet. Der var visse uoverensstemmelser mellem rigspolitichefen og politidirektøren og vel specielt chefen for opdagelsespolitiet. Politidirektøren i København ville have sit eget sikkerhedspoliti. Så lavede man det sådan, at en afdeling af sikkerhedspolitiet blev under politidirektøren i København. *Andst* havde betinget sig at blive under politidirektøren i København. Hele hans personale var folk fra Københavns opdagelsespoliti. Han havde egentlig intet med chefen for sikkerhedspolitiet, politiinspektør *Strobech*, at gøre, han sorterede under chefen for opdagelsespolitiet og politidirektøren i København. Han fik ikke nogen særlige instrukser. Han havde ikke haft med politiske sager at gøre. *Andreas Hansen* var blevet afskedit, og en af hans medarbejdere deroppe, *Ytlesen*, havde oven i købet været fængslet nogle dage. *Andst* skulle have et vist indseende med de indre uroligheder eller folk, hvorfra man kunne vente indre uroligheder, og specielt naturligvis spionage. Krigen brød ud den 1. september 1939. Da *Andst* kom op i afdelingen, så han på det store kartotek, og de klippede ud og lagde hen og satte kort. Han var tvivlende overfor, hvad nytte alt det var til. Men han var helt ny og manglede overblik til at kunne

¹⁰⁾ R. T. 1946/47 F. sp. 3179 ff.

enten stoppe det eller lave det om, og så kom hurtigt spionsagerne. Da den 9. april 1940 oprandt, havde de ca. 25 siddende, fængslet for spionage. Da *Andst* kom op i afdeling D., var der vel 8 mand eller der omkring. Men så steg personalet sådan, at der var nogle og tredive den 9. april 1940. Det gamle personale blev ved med det arbejde, de havde udført i lang tid, og det nye personale var udelukkende folk, *Andst* beskæftigede i spionsagerne.

Andst tog selv alle retsmøderne og var så beskæftiget med disse sager, at han egentlig ikke tog sig af afdeling D. på den måde, den havde været drevet før. Der sad to til tre mand og læste aviser og tidsskrifter og fagskrifter og klippede ud af disse aviser, når en af de yderliggående partiers folk havde holdt tale eller sådan noget lignende. Det blev lagt hen i nogle skabe, og det fortsatte man med, da *Andst* kom derop. De folk, der sad og passede kartoteket, anslog, at kartoteket rummede 60.000 til 70.000 kort, hvoraf langt den overvejende del var forældet og ingenting værd. Der var jo sådan enkelte ting, som man nok kunne finde i det, og det kunne være en støtte. På et vist tidspunkt, efter at *Andst* var kommet derop, fik han besked af politidirektøren på at lave en oversigt over L. S., og da havde han nytte af det kartotek. Han kunne se, hvem der havde startet L. S., og hvornår det var blevet startet, og de forskellige formænd og bestyrelsesmedlemmer og sådan noget. Men man regnede det ikke for noget, alle så på det med en vis skepsis.

Han lod dem klippe og lægge hen og havde rigeligt med alt andet. Kartoteket slæbte tyskerne vel af med, og det var måske heller ikke bedre værd. Der var et stort kartotek, som stod mellem *Andsts* kontor og våbenkontoret på tredje sal på værelse 56. På kortene stod vedkommende mands navn. Det kunne også ske, at der blev sat kort for enkelte foreninger, f. eks. L. S. Og så stod der en henvisning til, hvor man kunne finde chartekerne med bilag, som var nummereret og registreret. Så brød krigen ud, og Tyskland og Rusland indgik ikke-angrebspagt. På et vist tidspunkt derefter trak de ud af det store kartotek derovre et bundt kort på kommunister, og dem fik *Chr. Madsen* og *Verner Dinesen* over. Det var først efter, at *Madsen* og *Dinesen* var kommet op i afdelingen den 1. april 1940. Det var rimeligvis efter den 9. april. *Andst* var tilbøjelig til at tro, at han havde givet *Anders Christensen* og *Holsby* besked på at trække disse kort ud på dem, der efter hans skøn var de førende kommunister, folketingsmænd, centralkomiteen, formænd, næstformænd og måske kasserere. Det var ikke ham personlig, der trak kortene ud; han gav besked til dem, der skulle trække dem ud, om, hvad det var, de skulle. Hvor mange kort der blev trukket ud, kunne han ikke sige, men det skulle nok have været ca. 100, slet ikke flere. Han ville synes, at 500 var alt for stort et tal. Et specialkartotek over kommunisterne kom ikke til eksistens på anden måde end ved, at de kort blev flyttet over. *Weiss* og *Alfred Andersen* lavede et kartotek med store kort over national-socialister, og de blev sat ind i et stålskab dér. Han havde aldrig set noget virkeligt specialregister over kommunister, medmindre de kort, der blev trukket ud af det store kartotek og, så vidt han huskede, blev lagt ned i *Madsens* skuffe — skulle kaldes et specialkartotek over kommunister.

Formålet med forflyttelsen den 1. april 1940 til afdeling D. af *Madsen* og *Dinesen*, *Weiss* og *Alfred Andersen* var at holde kontakt med politikerne, *Madsen* og *Dinesen* med socialdemokraterne og *Weiss* og *Alfred Andersen*, såvidt *Andst* huskede, med de konservative. Ved siden af havde *Madsen* og *Dinesen* kommunisterne og *Weiss* og *Alfred Andersen* nazisterne.

Når *Andst* gav *Madsen* og *Dinesen* en del kort ud over de ledende kommunister, som var trukket ud af det store kartotek, for at de kunne have noget at bygge med, var det ikke noget han havde fået nogen særlig instruks om. Det var ganske givet, mente han at kunne sige, at *Glud* og han havde talt om det deroppe, men hvordan disse samtaler havde formet sig, kunne han ikke erindre spor om, og han mente at kunne sige med bestemthed, at egentlige, bestemte ordrer havde han ikke fået. Han havde den opfattelse af situationen, at der skulle holdes særlig øje med kommunisterne ligesåvel som med de forskellige afskygninger af nazister. Om

Andst fik de 4 mand op med den tilkendegivelse forinden, at de to skulle sættes til nazister og de to til kommunister, kunne han ikke huske. Han ville tro, at det faldt af sig selv, idet man vidste, hvem der havde lidt kendskab til den ene side, og hvem der havde det til den anden side. Det var sikkert rigtigt, at *Weiss* og *Alfred Andersen* havde været beskæftiget noget, måske slet ikke så lidt med politiske sager, men det var også noget, som *Andst* ikke havde med at gøre. Det var noget, *Glud* ordnede. *Madsen* og *Dinesen* havde vist overhovedet aldrig før været beskæftiget med politiske sager, og kommunisterne var altså ikke et speciale, de havde i forvejen. På spørgsmålet om, hvem der bestemte, at der netop skulle sættes gang i en kommunistafdeling, om det var lederen af afdeling D. eller lederen af 2. afdeling, svarede *Andst*, at der deri, at han lod disse kort over ledende kommunister trække ud og gav dem til *Madsen*, i hvert fald lå en ordre fra hans side om et forsøg på at bringe orden i kommunistkartoteket. Det var hans initiativ. Men sandsynligvis havde man fra ledelsen ønsket at sætte noget mere mandskab ind på disse opgaver, og så havde *Andst* fået folkene tildelt, *Madsen* og *Dinesen* med det formål, at de skulle give sig i lag med kommunisterne. Når der i tiden mellem 9. april 1940 og 22. juni 1941 blev fremstillet et specialkartotek, som man uden videre kunne lægge til grund for en aktion mod kommunisterne, indgik det, at man også kunne bruge specialkartoteket til en razzia, ikke i overvejelserne, da man begyndte at lave det. Det havde *Andst* aldrig tænkt sig. Han havde ikke den 21. juni 1941 nogen som helst tanke om, at de kunne komme ud for at skulle anholde kommunister. At der også før krigen havde været en ekspedition ud på Nørrebrogade, hvor man besatte partikontoret og »Arbejderbladet«s ekspedition, havde *Andst* intet kendskab til. Det var i hvert fald før hans tid. Når han lod lave et specialkartotek over kommunisterne, var hans formål begrænset til at have en samlet opstilling over de oplysninger, man havde om kommunisterne, i informationsøjemed. *Madsens* og *Dinesens* arbejde med at sætte dette specialkartotek sammen gik også efter de ordre, de havde fået, kun ud på at samle informationerne, så de var let tilgængelige.

På grund af den mellem tyskerne og russerne sluttede ikke-angrebspagt fik kommunisterne politimæssig interesse for *Andst*, der på det tidspunkt så på russerne som fjender, som en slags allierede med tyskerne, og på kommunisterne som nogle, der stod russerne nær og fik deres direktiver fra Moskva. Man oprettede »specialkartoteker« både for kommunisterne og nazisterne. Hvad der blev gjort ved de udtrukne kort på kommunister, om man gjorde noget særligt ved dem og førte f. eks. bopæle og alt à jour, så efter, at de vedkommende nu også boede på de steder, der stod på kortene, og sådan noget, vidste *Andst* ikke. Derimod nazisternes kort, det var jo store kort, og dem gjorde man virkelig noget ved, skaffede sig yderligere oplysninger, konstaterede bopæl og alt sådan noget.

Kriminalassistent *Anders Peder Christensen* blev tilkaldt under afhøringen af politikommissær *Andst* og forklarede om det kartotek, der var lavet i afdeling D., at han havde været med til at oprette det. Det gik jo langt tilbage i tiden. Han kom til afdeling D. i 1931 og havde været der siden. I kartoteket indførte man alle mulige forskellige politiske og ikke-politiske afskygninger. Det var meningen, at hvis der blev spurgt f. eks. fra ministeriet eller andre steder, skulle man kunne sige, om man kendte noget til denne eller hin. Oplysningerne skaffede man ved hjælp af en saks vel nok for de ni tiendedeles vedkommende. I alt fald den væsentligste del kom vistnok gennem dagblade og tidsskrifter, i det hele taget alt, hvad afdelingen fik fra 4. afdeling, hvor man i henhold til presseloven skulle aflevere disse mærkater og løbesedler m. m. Så kom der jo også en hel del rapporter over overtrædelser af politivedtægten, når ordenspolitiet havde anholdt nogen på gaden for en eller anden forseelse, opklæbning af plakater, slagsmål, eller hvad det kunne være — f. eks. i Vefa blev der i sin tid anholdt en hel masse mennesker.

Det første kartotek, der blev oprettet under forrige krig, var et spionkartotek, og de kort var hvide, men så havde man nogle blå af samme format til udlændinge. Og disse gamle kort fik lov at stå der, lige så længe kartoteket stod der. I *Christensens* tid var der kun sat røde kort ind. *Christensen* trådte fra med hensyn til det kar-

totek den 1. april 1940, da holdt han op med det. Senere havde han ikke haft noget væsentligt at gøre med det. En udsondring af de kommunistiske navne blev der ham bekendt ikke foretaget. Det var eet stort, samlet kartotek over alt muligt, både højre, venstre, socialdemokrater, kommunister, dansk samling o. s. v. I den tid *Christensen* havde med det at gøre, stod alle kortene mellem hinanden i det store kartotek; der var ingen specialkartoteker. De folk, der kom til den 1. april 1940, sagde, at det kartotek, der var lavet gennem ti år, var ingenting værd. Men de ældre hjalp *Weiss* og *Alfred Andersen* og *Madsen* og *Dinesen* på gled ved at vise dem, hvor de bilag lå, der var henvist til. Der var nok mellem 70 og 90.000 kort i kartoteket. Der var en 40 kasser med ca. 2000 i hver. Efter 1. april 1940 havde *Christensen* og kolleger bevogtningstjenesten hos Kongen, og den blev jo stærkt udvidet efter den 9. april. De fulgte bl. a. Kongen på rideturen hver dag og alle andre steder, hvor Kongen kom. De var med i teatret og ved alle officielle lejligheder. Han havde nok hjulpet *Madsen* og *Dinesen* med at komme i gang med deres arbejde i den første tid, men mindedes ikke, at han havde været med til at trække et specielt kartotek ud. Kommunistkortene var ikke mærket på en særlig måde. Skulle man trække de mest betydende kommunister ud, måtte det for den allervæsentligste del ske efter hukommelsen. Det kunne ikke ses på kortene. Der var kun den signatur på, som henviste til bilaget. Der stod ikke: han er formand for kommunistisk parti, og der var ingen forskel på kortene. De var røde allesammen undtagen de gamle, som man ikke regnede med, måske 2—3000 af de gamle og udlændingekort.

Kriminalassistent *Alfred Martin Holsby* har forklaret, at han var i afdeling D. fra ca. 1. juli 1931 til november 1943. Han blev spurgt, om der, efter at de nye folk var kommet til den 1. april 1940 skete nogen udskillelse fra kartoteket af kort vedrørende kommunister og nazister, og svarede, at det gjorde der ikke fra hans side eller fra det øvrige personales side i afdeling D. *Chr. Madsen* og *Dinesen* og *Weiss* og *Alfred Andersen* kom selv over og tog de oplysninger, de havde brug for. Eventuelt spurgte de om, hvad de ældre kendte til den og den person, og så havde de været behjælpelige med at tage de bilag frem, som interesserede dem.

Holsby var også efter 1. april 1940 beskæftiget i afdeling D., men havde ikke noget kendskab til, at der blev lavet et slags specialkartotek over kommunister. *Chr. Madsens* og *Verner Dinesens* arbejde såvel som *Weiss'* og *Alfred Andersens* arbejde kendte han ikke. Han vidste, at det ene hold arbejdede med vensterorienterede og det andet med de andre, men han havde aldrig set deres kartoteker. Han erindrede ikke noget samlet udtræk af kort i den retning, at der var blevet sagt: hvad kender vi til ledende kommunister eller kommunister i det hele taget.

Der havde været et halvt hundredtusind kort. *Holsby* kendte selvfølgelig spidserne indenfor kommunisterne. Man skulle kende navnene for at kunne søge dem i kartoteket. Der var ikke nogen samlet opgørelse eller noget specialitetskartotek over kommunisterne. Selvfølgelig kunne der ligge et enkelt bilag, hvorpå der stod anført en del navne. »Arbejderbladet« blev jo klippet ud, og dér var der jo en masse navne. Det var ikke således, at man kunne gå hen i kartoteket og søge, hvad der var om »Arbejderbladet«. Hvis man f. eks. registrerede en række personer, som havde givet bidrag til en indsamling til »Arbejderbladet«, tog man det nummer eller de numre af bladet, hvori bidragslisterne stod, og lavede et kort for hver bidragsyder. Fra disse kort var der så henvist til den mappe, hvor disse udklip af »Arbejderbladet« lå. F. eks. ved folketingsvalg og lignende offentliggjorde »Arbejderbladet« alle deres kandidater, så ved en sådan lejlighed kunne der komme en masse navne. Kunne man så huske navnet på en af dem, kunne man fra hans kort blive henvist til det udklip, hvor alle de andre stod. Ved folketingsvalg f. eks. var det så nemt at finde; og der stod en beskrivelse af, hvor meget kandidaterne var indenfor partiet, og sådan noget. Og der var perioder i 1935 og 1939, hvor der var valg ovenpå hinanden, folketingsvalg og kommunevalg.

Chr. Madsen har forklaret, at han den 1. april 1940 sammen med *Verner Dinesen* kom op i afdeling D., hvor han aldrig havde været før. *Weiss* og *Alfred Andersen* havde deltaget i det politiske arbejde i flere år. De havde stået i nummer

vistnok i bedrageriafdelingen, men beskæftiget sig med det politiske arbejde. Officielt overgik de sammen med politikommissær *Odmar* og en del andre den 1. april 1940. *Madsen* og *Dinesen* havde ikke haft noget med politisk arbejde at gøre før 1. april 1940. Til at begynde med skulle de se på aviser og forskellige ting. De fik besked om, at de skulle interessere sig for kommunismen, men de så forholdene an og havde ikke foretaget sig noget før den 9. april. Den 7. eller 8. april kom forskellige rygter om, at Danmark skulle besættes den 9. april. De begyndte så at rydde op og brænde og hjalp *Weiss*, det var specielt *Weiss* og *Alfred Andersen*. *Madsen* var så sikker, at han kørte hjem om middagen og advarede sin broder og sagde: »I morgen tidlig kommer tyskerne«. Det viste sig at være rigtigt, den besked, de havde fået. Hvor den var kommet fra, huskede han ikke nærmere. Der kom gennem militæret til afdelingen de meddelelser, de fik dér, og dem troede de på, og så hjalp de at rydde op. Efter den 9. april var der stilstand, så blev der oprettet en ekstravagt, og *Dinesen* og han var tilsluttet denne vagt et stykke tid. I de første dage gik man og var forberedt på, at tyskerne også ville besætte politigården. Så kom de tilbage til afdelingen igen måske hen i juni måned; så skete der det uheld, at *Dinesen* begyndte at blive syg; han blev først rigtig syg hen på efteråret, oktober-november eller sådan noget. Imidlertid kom han tilbage igen en af de første dage i december og var til tjeneste indtil vel sagtens januar 1941. Så var han syg igen og kom så først til tjeneste engang i august måned. Selve aktionen den 22. juni var *Chr. Madsen* derfor alene om. *Dinesen* var fraværende. Afdeling D. havde specielle kartoteker. Under det store kartotek var der uddrag af de kort, der var lavet særlige skuffer med specialkartoteker over kommunister, nazister og andre ting. Første gang, han hørte om specialkartoteker, var, dengang de skulle til at interessere sig for kommunisterne, skulle til at lave et eller andet. Så skulle de trækkes ud af det røde kartotek. De kunne jo ikke give sig til at trække ud af 50.000 kort. Så fik de en fidus om — det vidste de i forvejen, at der på den allernederste eller næstnederste hyld i kartoteket stod enkelte skuffer, hvori der var specialkartoteker for kommunister og nazister; de to slags var naturligvis ikke blandet sammen, de stod i hver sin skuffe. Det var også røde kort. Hvis kollegerne ikke mente, at der havde været et specialkartotek, ville *Chr. Madsen* gerne have, at de blev spurgt, om der ikke var en skuffe med centralkomiteens medlemmer, hovedbestyrelsen for Danmarks kommunistiske ungdom og »Sovjetunionens venner«, en skuffe med de ledende. Når han som forklaret til den parlamentariske kommission ikke var i stand til at lave en redegørelse om det kommunistiske parti, og, da han tilsidst efter nogen påmindelse måtte gå i gang med det, måtte søge bistand hos en kollega, som kendte systemet i det, lå der ikke deri, at han dengang ikke vidste, at der fandtes en skuffe, hvor han kunne gå hen og tage centralkomiteen, D. K. U. og »Sovjetunionens Venner«. De første sider i redegørelsen var en slags historisk oversigt. I skuffen stod ikke andet end nogle nøgne navne. Drejede det sig kun om at lave en liste med navne, kunne *Dinesen* og han sikkert nok have gjort det og behøvede ikke at tage kolleger til hjælp. Det, de ikke kunne, var at lave den beretning, navnene blev puttet ind i. Men de skulle også have sikkerhed for, at de navne, der stod i det kartotek, stadig havde betydning. Det kunde de ikke vide, når de på forhånd vidste, at afdelingen havde ligget stille længe.

Under eet afhørtes derefter overbetjent *Chr. Madsen*, kriminalassistent *Anders Christensen*, kriminalassistent *Holsby* og politikommissær *Andst*. *Chr. Madsen* gentog sin forklaring om, at der, dengang han kom op i afdeling D., i det store kartotek stod en lille skuffe, hvori der var kort på centralkomiteen, hovedbestyrelsen for D. K. U. og »Sovjetunionens venner«. *Christensen* erklærede, at han med sin bedste vilje ikke kunne huske det, *Holsby* og *Andst* ligeledes. Også eksistensen af en skuffe med nazister i deres tid benægtede *Holsby* og *Christensen*. De havde ikke foretaget noget udtræk af den slags. *Andst* var — sagde han — ikke i den forstand inde i kartoteket som sine to kolleger, men han havde aldrig hørt tale om, at der var noget, der kunne kaldes et specialkartotek, før det af ham omtalte udtræk foregik. Han kunne ikke huske, om det var et samlet udtræk. Det kunne være muligt, at det

udtræk skete gennem længere tid og sådan, at det egentlig ikke var mærkbart hverken for *Holsby* eller for *Anders Christensen*, at der virkelig skete et udtræk af det store kartotek. *Andst* havde tidligere under afhøringen af ham alene sagt, at det stod for ham, at der blev sådan en bunke på tykkelse med det tyske kartotek, og de kort gav han over til *Madsen*. Det var muligt, at *Madsen* og *Dinesen* havde trukket dem ud, men så måtte de i hvert fald være lagt på *Andsts* bord eller sådan noget, for han kunne huske, at han bar dem over til *Madsen* og gav ham dem.

Chr. Madsen fastholdt, at der stod en skuffe med centralkomiteens medlemmer og hovedbestyrelsen længe før den 1. april; den havde stået der fra *Andreas Hansens* tid. *Christensen* benægtede det, men sagde, at der lå et bilag, der hed centralkomiteen, og det refererede til deres kort i kartoteket, men såvidt han erindrede, havde der aldrig stået noget kort eller en speciel skuffe. Der stod på kortene: Centralkomiteen, det stod der, og der stod bilagsnummer. Hvis man tog kortet frem på et af medlemmerne af centralkomiteen, så var der en signatur, så man kunne finde det bilag, hvor hele centralkomiteen stod. Der lå en mappe, der hed Spaniens-frivillige, det var dem, der havde deltaget i kampene der, der havde stået hilsener til dem i bladene. En skuffe havde der ikke været.

Chr. Madsen opfordrede til at spørge de øvrige, der har været med til at bruge det kartotek, som tilsyneladende kun han kunne huske, *Dinesen*, *Alfred Andersen* og *Weiss*.

Da *Holsby* og *Christensen* mente, at kriminalassistent *Axel Holgersen* eventuelt måtte have kendskab til den af *Madsen* omtalte skuffe, hvis den havde været der, blev han tilkaldt og afhørt. Han forklarede, at han kom til afdeling D. i 1935 og havde været der siden. Til slut havde han noget at gøre med det røde kartotek. Det store kartotek indeholdt alle de røde navnekort, og fra dem kunne man ved henvisningerne finde bilagene i chartekkerne i skabet. Spørgsmålet, om der inden 1. april 1940, dengang *Chr. Madsen* og *Dinesen* kom derop, var lavet et uddrag af det store kartotek, som bestod af kort over medlemmerne af de ledende organer indenfor kommunistpartiet, besvarede *Holgersen* benægtende. Han blev gjort bekendt med *Madsens* forklaring om, at der fandtes en særlig skuffe i kartoteket med disse oplysninger, at der altså ud af hovedkartoteket allerede inden 1. april 1940 var gjort dette uddrag, men erklærede, at det var der ikke ham bekendt. Når der blev påstået, at det var der, måtte han sige, at han ikke kunne huske det, for ham bekendt var det der ikke. At der på et senere tidspunkt, men inden aktionen den 22. juni 1941, var gjort et uddrag af hovedkartoteket, sådan at man havde de yderliggående samlet i kartoteker for sig, vidste han heller ikke noget om, for på det tidspunkt havde han haft bevogtningstjeneste. Han kom i kartoteket, når han skulle sætte noget nyt materiale på plads, og kom altså kun til de kartotekskasser, han hver gang havde med at gøre. Hvis der nederst havde været en skuffe med noget, som han aldrig havde med at gøre, ville han ikke have været der. Men han havde aldrig hørt noget om, at der var et specialkartotek for forskellige partier.

Retten begav sig derefter op til værelse 53 på 3die sal, hvor overbetjent *Chr. Madsen* påviste den hyld i et skab, hvor den af ham omtalte kasse med kartotek-kort for centralkomiteen, ledelsen af D. K. U. og »Sovjetunionens venner« havde stået. I 1940 stod dette skab i fag 56 på 3die sal. På forehold erklærede kriminalassistenterne *Anders Christensen*, *Holsby* og *Holgersen*, at der dem bekendt ikke havde været sådanne kasser i skabet før 1. april 1940. Kriminalassistent *Holgersen* forlod herefter retten.

Kriminaloverbetjent *Weiss* har om kartotekerne i afdeling D. forklaret, at der var et meget stort kartotek med røde kort, hvorpå der stod et navn og fødselsdag og fødselsår, en signatur, der henviste til sagerne. Der var også — før 1. april 1940 — underkartoteker med de samme røde kort. Der var et ganske lille kartotek; det omhandlede fremtrædende nazister; det stod i en smal trækasse; og så var der et kartotek med fremtrædende kommunister i, d. v. s., om de var fremtrædende, kunne *Weiss* egentlig ikke sige; han vidste bare, at der var nogle kort med kommunister. Det var ikke ret stort, så vidt han huskede på halvanden kasse. Der blev talt om,

at der var mellem 50.000 og 100.000 kort i det store kartotek, men det kunne *Weiss* ikke sige, for afdelingens oplysninger om nazister var så dårlige, at han ikke støttede sig til dem; det var noget gammelt noget, man ikke havde brug for, og det, det drejede sig om for ham, var at få opbygget et nyt kartotek, hvor man så hele kommandoforholdet og bladforholdet inden for D. N. S. A. P., så man kunne flytte en mand fra den ene partifunktion til den anden; og dertil kunne han slet ikke bruge noget af det, der var i kartoteket. Det store kartotek stod i et værelse på 3die sal. Særkartotekerne stod forneden i — een kasse for nazister og to for kommunister; den ene kasse var fuld, den anden kun delvis. I kassen med nazisterne stod kortene i alfabetisk orden efter personerne. Der var ikke emnekort; det var bare opstillet alfabetisk, og så stod der f. eks.: redaktør af »Fædrelandet«, Kolding, og: *Frits Clausen*, boende der og der. Så var der noget med, at en eller anden havde holdt tale ved den og den lejlighed. *Anders Christensen* og *Holsby* kendte kartotekerne ud og ind. De havde gået der hele tiden. *Weiss* brugte som sagt ikke det store kartotek; men det indeholdt en forfærdelig masse materiale, der kunne bruges, f. eks. hvis man skulle opstille en historisk oversigt. De to kasser med kommunistkort, den helt fulde og den en trediedel fulde kasse, blev senere flyttet ind på *Madsens* og *Dinesens* kontor og stod i et skab derinde.

Om sin og *Dinesens* opgave og tjenstlige stilling har *Chr. Madsen* forklaret, at det ikke var rigtigt, at de skulle have forbindelse med politikerne. Deres opgave var informatorisk arbejde. Så snart statsadvokatens afdeling blev oprettet, havde de med det samme flere chefer, for alt, hvad der vedrørte den såkaldte kommunistiske bekæmpelse, sorterede under statsadvokaten. Bekæmpelsen af den kommunistiske illegale virksomhed begyndte ganske vist først den 22. juni 1941, men der var jo propaganda hele tiden, der var stadig småting af en eller anden art. Alle den slags ting blev afgjort i statsadvokatens afdeling under *Odmars* og den daværende statsadvokat, men alle andre ting hørte under *Andst*. *Madsen* og *Dinesen* havde i sommeren 1940 ikke nogen forbindelse til den daværende konservative side, men de fik forbud mod at have forbindelse med visse politikere, som de ville have forbindelse med. Det fik de forbud mod, idet man sagde, at de ville eventuelt blive anholdt. Der var et frygteligt spændingsforhold dag ud og dag ind mellem *Odmars* og *Andst*. De kunne ikke tåle at se hinanden. *Glud* var jo souschef for opdagelsespolitiet, også for afdeling D. Ham havde de referat til om al ting. De var hos *Glud* på det tidspunkt næsten hver dag med det, der vedrørte deres rent tjenstlige stilling i afdeling D., og hvad der vedrørte kommunisterne var under statsadvokaten og *Odmars*. Da spændingen blev for skarp mellem *Andst* og *Odmars*, blev *Andst* fjernet fra afdeling D. ved nytår 1942, og så blev *Odmars* chef med *Lars Hansen* som souschef.

Departementschef *Eivind Larsen* har derimod forklaret, at samarbejdet mellem A. S.¹¹⁾ og afdeling D. efter hans opfattelse først tog sin begyndelse efter 22. juni 1941, og måske endda først væsentlig senere. Han var temmelig sikker på, at noget egentligt samarbejde udover det, der fandtes mellem A. S. og alle afdelinger, fandtes ikke før efter 22. juni. Hvordan »spezialkartoteket« blev udbygget, havde *Odmars* vist overhovedet ingen føling med. Det var et uhyre forceret arbejde i A. S., som krævede sin mand fuldt ud. Da *Eivind Larsen* blev stillet til rådighed midt i april for statsadvokatens afdeling, førte det til, at han blev helt optaget i statsadvokatens afdeling. *Krenchel* blev konstitueret, da *Eivind Larsen* formelig blev fritaget for hvervet som opdagelseschef. Det måtte være omkring den tid. I denne mærkelige mellemtilstand mellem 1. april og til han blev konstitueret, passede *Eivind Larsen* det for så vidt, men det var meget begrænset, hvad han kunne afse af arbejde og tid til det, og det var en afdeling, som i vidt omfang kunne gå af sig selv med den udmærkede afdelingsleder og souschef, der var.

Om begrundelsen for forflyttelsen af *Madsen* og *Dinesen* med flere til afdeling D. den 1. april 1940 har departementschef *Eivind Larsen* forklaret følgende:

Han var i 1939 chef for opdagelsespolitiet, og *Andst* sad i afdeling D. som politikommissær, han blev udnævnt, da han kom til afdelingen. I hele den tid, som-

¹¹⁾ A. S. 3: Statsadvokatens afdeling.

meren og vinteren, var det politiske politis forhold temmelig uafklaret, idet der var sket det, at der ved en styrkeudvidelse var oprettet et politisk politi under rigspolitichefen, og det var meningen, at det skulle være landsomfattende. Det gav anledning til en temmelig betydelig mængde stridigheder, som gjorde, at man i opdagelsespolitiet, hvor man regnede med, at denne virksomhed skulle gå bort fra København og lægges til dette landsomfattende sikkerhedspoliti, havde været noget tilbageholdende med hensyn til arbejdet i afdeling D., bortset fra, hvad der udsprang af krigssituationen, spioner o. s. v. Henad den tid, i foråret 1940, skete der en række forhandlinger om den endelige ordning af dette spørgsmål. Der var møde derom hos departementschef *Svendson* den 8. april, så besættelsen kom midt i det. Men tidligt i foråret viste det sig, at hvordan det end ville gå, ville der blive lagt opgaver på København, og det var utvivlsomt det, der medførte, at man den 1. april 1940 har sat andre folk op til afdelingen for at bringe den i form.

Kommissionsdomstolen indledte sine undersøgelser med en afhøring af politikommissær *Odmars*, der gav en skildring af den virksomhed, der udfoldedes af statsadvokaten for særlige anliggender og hans afdeling. For så vidt denne skildring stemmer overens med den i aktstykke nr. 46 givne, refereres den ikke, men i visse henseender, navnlig med hensyn til personsforhold, supplerer den den nævnte redegørelse og medtages derfor.

Politikommissær *Odmars* forklarede, at han den 1. april 1940 blev flyttet til afdeling D., som han aldrig tidligere havde haft noget med at gøre. Han havde dog været med til adskillige sager, som kunne berøre denne afdeling, spionagesager o. l., deriblandt var den mest kendte Pontoppidan-Pelving-sagen, vistnok i 1938. Den 14. april 1940 blev han beordret til tjeneste hos statsadvokaten for København, det, som senere blev kaldt statsadvokaten for særlige anliggender; dér gjorde han tjeneste indtil den 19. september 1944, da han blev anholdt af tyskerne. *Odmars* var næstkommanderende for statsadvokaten for særlige anliggender, for så vidt angik det efterforskningsmæssige på politiets område. Afdelingen trådte i funktion den 14. april 1940 under ledelse af statsadvokat *Harald Petersen*, statsadvokaten for København. I begyndelsen var hele opdagelsespolitiets styrke samlet under afdelingen med døgnvagt, senere indskrænkedes det til, at den såkaldte afdeling A. S. blev oprettet; der blev valgt omkring en snes mand til den afdeling, og *Odmars* blev den politimæssige leder under statsadvokaten.

Statsadvokatens afdeling havde at gøre med Abwehrstelle, som var en tysk militær kontraspionageafdeling, der blev ledet af Kapitän zur See *Howoldt* og forskellige andre, bl. a. en major *Klamroth*. Abwehrstelle så spionage og sabotage overalt. Kort tid efter besættelsen fik de danske færger skruerne viklet ind i de magnetiske miner, som man dengang ikke kendte, og sprang i luften, og det påstod tyskerne var sabotage. Man havde et kolossalt besvær med at få dem overbevist om, at det ikke var sabotage; flere hundrede personer blev anholdt i Korsør i den sag.

Endvidere havde afdelingen at gøre med »Der Bevollmächtigte des deutschen Reiches in Dänemark«, der var et civilt organ. Mellem disse to organer var der lidt kompetencestridigheder, som man måske i årenes løb høstede nogen gavn af. Hos »Der Bevollmächtigte« havde man særlig at gøre med præsident *Kanstein*, der var brigadeführer og vicepolitipræsident i Berlin. Under ham var der en meget aggressiv ung nationalsocialist, dr. *Fest*. I slutningen af april 1940 kom kriminalrat *Hermannsen*, som var kriminalkommissær i Flensborg og chef for grænsepolitiet ved den danske grænse. Præsident *Kanstein* havde vistnok ønsket at få en med danske forhold kendt politimand herop, og derfor var *Hermannsen* blevet beordret herop. Han skulle gøre tjeneste på Dagmarhus under Der Bevollmächtigte. Han blev præsenteret på Politigården af dr. *Fest*, som *Odmars* vistnok også så første gang ved den lejlighed.

På det politimæssige område var *Hermannsen* som kriminalkommissær faktisk over *Fest*; men på visse områder var *Fest* dog *Hermannsens* overordnede, på grund af sin rang indenfor SS — han havde 4 stjerner på sin uniform, *Hermannsen* kun 3. *Odmars* havde aldrig før set *Hermannsen*, som ikke talte dansk udover nogle brok-

ker, skønt han var af dansk afstamning; hans bedstefader havde deltaget i krigen 1864 på dansk side. I løbet af ganske kort tid kom han til at forstå dansk. I de møder, hvor *Odmars* følte *Hermannsens* på tænderne, talte han langsomt dansk til *Hermannsen*, og denne talte langsomt tysk til *Odmars*, der ikke talte tysk.

Grunden til, at *Odmars* kom nærmere i lag med *Hermannsen*, var, at daværende statsadvokat *Harald Petersen* sagde til ham: »Se at få fat i en af de svinehunde og giv ham noget at drikke og se, om De ikke kan få noget at vide om, hvad deres planer er.« Og da den eneste, der kunne dansk, og som var nogenlunde til at have med at gøre, var *Hermannsen*, gik *Odmars* i lag med ham og gav ham noget at drikke. *Odmars* selv drikker ikke spiritus.

Det viste sig snart, at *Hermannsen* var en udmærket mand, en nærmest dansksindet mand, som i hvert fald hurtigt udviklede sig til at blive en mand, som *Odmars* kunne bruge, uden at han forlangte noget til gengæld. Forholdet havde været ganske ensidigt. *Hermannsen* havde aldrig forlangt eller fået fortrolige oplysninger eller oplysninger om dette eller hint. Han drak meget, og det tog voldsomt til senere hen.

Odmars beskæftigelse bestod i at få ordrerne udført og varetage den politimæssige ledelse. Når der kom en forespørgsel fra tyskerne, det være sig mundtlig eller skriftlig, en telefonisk forespørgsel, eller hvad der nu kunne komme — de mundtlige forespørgsler kunne ikke blive rettet til *Odmars*, fordi han ikke kunne tilstrækkelig tysk —, så blev den forelagt statsadvokaten. Så gav *Odmars* statsadvokatens afgørelse videre til en politimand med ordre til at gøre sådan og sådan. I 1940 og tildels i 1941 var det altsammen nyt og uvant, der måtte skabes en praksis. I 1942 var der en hel del sager, der var gået over til at blive ekspeditionssager. Men i 1940 og 41 blev henvendelserne fra tyskerne altid forelagt statsadvokaten, og det blev til en praksis, som man fulgte senere hen, indtil den blev lavet om efter 29. august 1943. Ethvert spørgsmål blev da drøftet, tyskerne var nu fjender, og alt, hvad de ville have at vide, alt, hvad de spurgte om, var man på vagt overfor; derfor kunne det være, at man måske tog nogle i og for sig ligegyldige ting for højtideligt. Der havde i tiden før 29. august 1943 udviklet sig den praksis, at forespørgsels-sager (og andre sager, angående hvis ekspedition der var skabt kutyme) blev besvaret ganske automatisk, underskrevet af statsadvokaten eller givet videre telefonisk, hvis det var en telefonisk hastende forespørgsel. I statsadvokatens fraværelse handlede *Odmars*, skrev under på disse skrivelser o. s. v. Efter den 22. juni 1941 kunne *Odmars*, hvis statsadvokaten var ude at rejse, henvende sig til departementschefen. Før den tid henvendte han sig, hvis statsadvokaten undtagelsesvis var ude at rejse, og han kom ud for noget, han ikke kunne magte, noget uvant, i justitsministeriet, senere i udenrigsministeriet, og fik råd, navnlig det sidste sted.

Om forholdet mellem Københavns opdagelsespoliti og statsadvokaten for særlige anliggender og om sin egen forbindelse med dennes afdeling har *vicepolitiiinspektør Glud-Johansen* givet forklaring. Han var indtil september 1941 politikommissær og blev så souschef under politiinspektør *Krenchel*; hans virksomhed faldt væsentlig ved de almindelige kriminelle sager, idet det politiske gik over til statsadvokaten for særlige anliggender; dog var det sådan, at opdagelsespolitiet skulle afgive personale til statsadvokaten for særlige anliggender, og den personaleafgivelse havde *Glud* en del med at gøre. Det formede sig i praksis således, at politikommissær *Odmars*, der var næstkommanderende i statsadvokatens afdeling, henvendte sig til *Glud*, når man ønskede personale, og så sørgede han for afgivelsen. Desuden refererede *Odmars* omtrent hver dag i begyndelsen, hvad der skete i forbindelse med tyskerne, for at opdagelsespolitiet kunne være klar over, hvordan stillingen var. Det ophørte senere, da man gik over til at udfærdige en daglig beretning til ministeriet, idet opdagelsespolitiet så fik en genpart af denne. Udover det havde han ikke haft noget som helst med statsadvokatens afdeling at gøre.

Afdeling D. kom derimod vedblivende til at høre under opdagelsespolitiet. Afdeling D. ophørte imidlertid i virkeligheden med virksomheden så nogenlunde ved besættelsen, og først da kommunisterne blev anholdt, kom den til at arbejde igen, da

kom den til at hedde DK., men sagerne sorterede under statsadvokaten for særlige anliggender. Der var en uklarhed, idet personalet i afdeling DK. ikke blev overført til statsadvokaten for særlige anliggender, men vedblev at gøre tjeneste i DK., men de refererede og behandlede sagerne under statsadvokatens ansvar.

Glud-Johansen var fra 1934 i drabs-afdelingen, indtil han blev politikommissær. Der beskæftigede han sig med adskillige sager, som tangerede politiske voldshandlinger. Da der opstod vrøvl med det politiske politi, blev der i forbindelse med *Pontoppidan-Pelving-sagen*, som han beskæftigede sig med et års tid, tillige foretaget en undersøgelse af afdeling D.s tidligere virksomhed under ledelse af statsadvokat *Harald Petersen*; *Glud* var afgivet til assistance for ham; daværende kriminalassistent *Odmar* blev også afvist og hjalp *Glud* med arbejdet.

Da *Glud-Johansen* blev souschef i 1941, var afdeling D. gået i ro; i det sidste par år, før han blev souschef, kendte han de forskellige sager, som kom i afdeling D. og fulgte også noget med. Fra 1938 til 41 var han politikommissær og medhjælper for souschefen, der efterhånden var blevet ældre og trængte til hjælp. *Glud-Johansen* var destineret til at blive souschef, og da var det selvfølgelig hans pligt at sætte sig ind i det.

Bortset fra de refererede indledende afhøringer af politikommissær *Odmar* og vicepolititiinspektør *Glud-Johansen*, der fandt sted den 6. og 7. juni 1947, berørte kommissionsdomstolen foreløbigt ikke spørgsmålet om arrestationen af kommunister den 22. juni 1941, men foretog i den følgende tid alene afhøringer vedrørende »Sverigesrejsen«, idet man ønskede først at høre kriminalrat *Hermannsens* forklaring. Gennem justitsministeriet og rigspolicefens efterretningsafdeling blev der truffet foranstaltning til at få ham her til for at afgive forklaring. Da han imidlertid var indlagt på sanatorium for en nervelidelse, kunne han først den 8. august 1947 fremstilles i retten¹²⁾.

Hermannsen forklarede, at han, der var grænsepolitikommissær i Flensborg, kom til København den 20. april 1940 og blev ansat under Der Bevollmächtigte, hvor *Kanstein* var hans foresatte. I september 1943 kom Befehlshaber der Sicherheitspolizei herop. Så ville *Hermannsen* gerne hjem, men han skulle blive her og gik altså over til Befehlshaber der Sicherheitspolizei, først *Mildner*, senere *Bovensiepen*.

Han havde til at begynde med store vanskeligheder med *Odmar*, der var hidsig og opfarende. *Hermannsen* måtte udholde en del de første 3—4 uger, han var her. Han var den eneste tyske politimand her. Efter at *Odmar* fra danske politifolk i Sønderjylland havde hørt, at *Hermannsen* var et anstændigt menneske og ingen nazist, og at han havde danske forfædre, kom de ganske langsomt hinden nærmere. 4 gange efter 1933 havde der været indledet tjenstlig undersøgelse mod *Hermannsen*, men han klarede sig og blev i sin stilling. Han var ikke medlem af SS, men efter at han var kommet herop, fik han foreløbigt Ausweis som SS Hauptsturmführer. Efter sin rang som Kriminalrat skulle *Hermannsen* have 4 stjerner, men han fik kun 3.

Om kommunistinterneringen den 22. juni 1941 forklarede *Hermannsen*, at han ikke var med til mødet i Dagmarhus. Han kom senere på søndagen — kl. 10 — til politigården. Han vidste helt bestemt, at han ikke havde været der før.

Han blev i store træk gjort bekendt med de givne forklaringer om begivenhedsforløbet og navnlig med *Chr. Madsens* forklaringer om, at Dr. *Fest* gav et nik til kriminalrat *Hermannsen*, der op af sin jakkelomme trak en gul konvolut og sagde: »Her er et kartotek, som vi har«, og afleverede det enten til departementschef *Eivind Larsen* eller til politikommissær *Odmar*. På spørgsmålet om, hvorvidt han mindedes, at man fra tysk side havde et grundlag for at opgive, hvem der skulle anholdes, at tyskerne havde en liste eller et kartotek over en mængde førende kommunister, svarede han, at kommunister var jo den eneste modstand, tyskerne havde, da de kom herop i 1940. Socialdemokraterne — det var den mening, man havde

¹²⁾ Der var draget omsorg for, at *Hermannsen* ikke før fremstillingen i retten kunne sætte sig i forbindelse med nogen — politifolk eller andre.

i Berlin — var her en magtfaktor, de var nationalt indstillede, og de var ikke terroristiske og ikke internationale sådan, og de danske nazister skulle jo med i hele den store naziblok. Den eneste modstand mod tyskerne her var altså kommunisterne, som *Fest* skulle tage sig af. *Fest* var her 3 eller 4 dage før *Hermannsen*, og han var allerede i gang med at stille kommunistkartoteker op, og det var ikke svært at gøre det her. Der var jo så mange mennesker her i den første tid, der kom med angivelser til tyskerne. Det var væmmelige folk. De løb og løb ind ad dørene hos tyskerne, og kapaciteten var i første række *Fest*.

Rudolf Christiansen, »Hestetyven«, havde *Hermannsen* smidt ud, men så gik han til *Frielitz*, og gennem *Frielitz* fik *Fest* nu Materiale. Men det var ikke alene af *Rudolf Christiansen* han fik materiale, for der kom jo mange, mange mennesker. *Hermannsens* hele personale var *Rohde*, der var kriminalsekretær, *Huff*, *Erichsen* og som chauffør, *Juhl*, der senere kom til Helsingør.

Fest ville have et kartotek, for det kunne jo være, de en eller anden dag fik spektakel med kommunisterne her. *Fest* skulle absolut lave kartoteker. Kommunisterne opførte sig roligt og stilfærdigt. Der var ingen illegale blade den gang, kommunisterne var faktisk et roligt og fornuftigt parti, men *Fest* skulle have »kartei«, og det blev lavet ved hjælp af *Rohde*. Det var selvfølgelig ikke fuldstændigt. For det første var der ingen beviser, når der kom sådanne dårlige folk som *Rudolf Christiansen*, og så var der jo »*Rache*« mod den ene eller den anden. *Hermannsen* sagde til *Fest*, at kartotekerne var fuldkommen umulige. De gik vistnok begge sammen engang til den første statsadvokat, *Harald Petersen*, men *Fest* fik ingen besked fra *Harald Petersen*. Så fik han *Rohde* til hjælp. Han havde danske venner på politigården og fik underhånden klaret kartoteket. Det kostede sikkert mange frokost-timer. *Rohde* var i hvert fald ude for at klare dette kommunist-kartei, og efter *Hermannsens* mening stammede det, også i detaliller, fra det danske politi. *Hermannsen* personlig havde aldrig fået en liste eller sådant fra det danske politi. *Pelving* var selvfølgelig angiver ligesom *Rudolf Christiansen*. Der var også andre politimænd, *Henrik Jacobsen*, det var en uniformeret beamter, og grev *Knuth*. *Hermannsen* havde kun talt 2 eller 3 gange med sidstnævnte og sagt goddag eller sådan noget, men han var mange gange også hos *Fest*.

Hermannsen havde aldrig fået en sådan liste af *Odmær*. Det ville han ikke have kunnet bede ham om. *Hermannsen* var ikke så gal på kommunisterne, at han måtte have »kartei«. Primus motor i denne historie var *Anton Fest*. *Hermannsens* første opgave her var den på politigården sammen med *Odmær* at gennemgå listerne over herværende englændere og franskmænd. Det var de mange dage om. *Odmær* var ikke venlig. *Hermannsen* afhørte også de tyske emigranter her. Der blev efter tysk begæring anholdt tyske kommunistiske emigranter, men det danske politi satte sig til modværge og ville kun anholde dem, som var subsistensløse her i landet og opholdt sig her illegalt. Det var rigtigt, at man anholdt nogle kommunistiske tyske og statsløse flygtninge, og at de fleste af dem vistnok kom ud i Horserødlejren; men det var kun dem, der levede illegalt her, eller som var eftersøgt fra tysk side, sigtet for højforræderi eller landsforræderi¹³). I det hele var det et ringe tal. Kommunistkartoteket, som *Fest* straks satte i gang, var *Rohdes* eneste beskæftigelse her. *Rohde* blev skudt i august 1944. Om *Rohde* arbejdede med *Pelving*, vidste *Hermannsen* ikke bestemt, men han havde gode politivenner. Han havde været 8—10 år på færgen, han var den tyske leder i Gedser, og han kendte mange danske politimænd. Den 21. juni 1941 om eftermiddagen var *Hermannsen* i Helsingør. Der var stort møde i Dagmarhus, hvor han ikke var med. Søndag den 22. var der et møde hos *Kanstein*. *Howoldt* var der og *Eivind Larsen* o. s. v. *Hermannsen* skulle hente kartoteket og gik vist med det til *Kanstein* i bureauet, eller måske til politigården, og han havde givet det til *Fest*, der havde givet det til *Eivind Larsen* eller en anden herre. *Hermannsen* havde i hvert fald den ordre at tage til »Arbejderbladet«s hus, partihuset i Griffenfeldsgade, med en dansk kriminalassistent, der hed *Lars Hansen*. Det var omkring kl. 11 søndag formiddag.

¹³) jfr. herom A. nr. 46, afsnit VII (s. 186 ff.).

Anton Fest sagde til *Hermannsen*, før han kørte til Helsingør om lørdagen: »Es liegt in der Luft, es kommt in nächster Stunde, wir müssen uns auf eine kommunistische Aktion vorbereiten.«

På Dagmarhus sagde *Fest* til ham, at han skulle hente kartoteket og tage det med. Det stod i *Rohdes* bureau på anden sal på Dagmarhus, et lille værelse med sorte kasser. *Hermannsen* ville ikke have de kasser med, men tog kartoteket ud. Det var lidt mere end det, der blev forevist ham (Tyskerkartoteket). Det var den slags kort. *Hermannsen* tog det i en konvolut, og det måtte være til politigården. Notatet uden på konvolutten, der blev forevist ham, havde han ikke skrevet. Han havde en ganske ubeskreven konvolut. De foreviste kort havde det samme format og skema. *Rohde* havde helt bestemt ikke fået oplysningerne fra det danske politi, der var frygtelig langt tilbage med hensyn til kendskab til politiske organisationer, i særdeleshed de kommunistiske. Også om kommunisternes illegale arbejde o. s. v. var det danske politi ganske uvidende. Efter 1933 var de kommunistiske blade i Tyskland illegale. Forøvrigt var Tyskland jo næst efter Moskva den største kommunistiske central i verden. Det var en selvfølge, at man som tysk politimand også før 1933 lærte om det på politiskoler. *Hermannsen* var i Kiel og Neuruppin og på den højere politiskole i Berlin. Der lærte man jo kommunistisk organisation, Aufbau og arbejde o. s. v., men det danske politi var meget tilbage, uvidende.

Hermannsen havde ikke lavet det kartotek og ikke fået oplysninger til det. Der kom jo så mange breve. Det var altså ikke ham, der ved sin forbindelse i politiet havde skaffet oplysninger til kartoteket.

Han blev derefter gjort bekendt med, at kartoteket gruppe for gruppe følger det danske politis kartoteker, og at kortene er afskrifter af det danske politis kartoteker. Han erklærede hertil, at det var ikke umuligt, når det var kommunistiske funktionærer og byrådsmedlemmer. Det var de samme. Man kunne sige, kartoteket var »vervollständigt«, suppleret efter det danske politis lister.

De kartoteker over kommunister, der benyttedes i Tyskland i fredstid, indeholdt meget mere personalia; der var et kartei efter navne, og så kom yderligere medlemmer fra Z.K., medlemmer fra bezirksledelser og distriktsledelser med forskellige ryttere. *Rohde* havde vistnok ikke haft at gøre med kommunistarbejde i Tyskland; han var ganske almindelig uddannet som politimand. Der var folk nok, der var ivrige efter at hjælpe med oplysninger om kommunisterne, i første række de nazistiske organisationer. De danske nazister var jo ganske tossede, de var så ivrige. Det var *Rohdes* opgave, som han havde fået af *Fest*, at stille kartoteket op. *Hermannsen* interesserede sig ikke for det. Han anså det for fuldkommen interesseløst i Danmark i 1940. Det var meningsløst. Det danske politi havde jo »die Exekutive«.

Hermannsen blev herefter gjort bekendt med notitsen af 17. september 1940 og med, at den liste svarer til kartoteket, indeholder de samme navne, der står på kortene, er inddelt i grupper på samme måde og i samme rækkefølge og i nogle navne også indeholder de samme fejl.

På spørgsmålet, om han nogensinde havde set en sådan liste, svarede han, at han mente, han havde læst det før. Det var efter hans mening en udarbejdelse af en nationalsocialist. Han havde læst det hos *Rohde* eller *Fest*. Han fik at vide, at fortegnelsen stammede fra det danske politi og efter de foreliggende oplysninger var lavet af det danske politi til ganske internt brug. *Hermannsen* spurgte, om man ikke kunne få rede på, hvem der havde skrevet det, set den liste havde han. Hvordan det var gået til, at listen var kommet i tysk besiddelse, kunne han ikke sige. Han syntes, han kendte listen, men han havde set så mange forskellige, også fra denne antikommunist, der blev skudt på, men som ikke blev ramt — Høyer. Han mente nærmest, at det var kommet fra Abwehrstelle. *Rohde* talte bedre dansk end *Hermannsen*. Det var ganske utroligt for *Hermannsen*, at han selv havde haft en sådan liste. Han kunne ikke have fået den fra *Odmar*. Det var ganske umuligt. Han troede ikke, *Odmar* var beredt til at give en sådan liste. Hans intimere samarbejde med *Odmar* begyndte efter episoden med det store angreb på ham fra *Pontoppidan* og *Pelving* i juli—august 1940. Derefter var *Odmar* lidt tilgængeligere, altså kammeratligere og venligere, men de havde

aldrig haft et kammeratligt forhold, som man almindeligt havde mellem politifolk. *Odmars* var afholdsmand, han drikker ingen ting, og er »iskoldt veranlagt«, man kommer ikke videre med *Odmars*; *Hermannsen* troede ikke, at *Odmars*, hvis *Hermannsen* havde forlangt det, havde givet ham en sådan liste. For det første havde *Hermannsen* ikke gjort det, og for det andet ville han sikkert aldrig have fået en sådan liste, hvis han havde forlangt det. Skulle noget menneske kunne få en sådan liste af ham, måtte det være *Hermannsen*, men det havde han ikke fået. Han havde læst listen, men der kom jo så mange ting, også fra Abwehrstelle. Han troede, det var en af Abwehrstelles indrepolitiske beretninger. De fik dengang på Dagmarhus »ungeheure Mengen« af politiske beretninger fra Abwehrstelle. De gik igennem *Hermannsen* og endte hos *Rohde* eller *Erichsen* til »ablage« i akterne.

De kort, *Hermannsen* havde med på politigården søndag morgen den 22. juni, læste han ikke; han trak kun konvolutten op af overfrakkelommen, og *Fest* holdt en tale og gav det videre, vistnok til departementschef *Eivind Larsen*. *Hermannsen* havde aldrig fået dem igen. Han havde jo afskrift. Pakken var efter *Hermannsens* erindring mindst dobbelt så tyk som det foreviste kartotek. Han havde svært ved at få den ned i lommen på sin sommerfrakke. Han var forbavset over, at det var sådan en lille pakke.

Derefter mødte påny tillige politikommissær *Odmars*, der blev gjort bekendt med, at det for domstolen var forklaret, at da aktionen mod kommunisterne blev sat i gang, kom de tyske politimænd med et kartotek, som blev afleveret, og som de danske politifolk beholdt. Han fik forevist kartoteket (som man dengang mente var en afskrift af det originale) samt oversigten, dateret den 17. september 1940, og blev gjort bekendt med overensstemmelsen mellem den og kartoteket, med at oversigten måtte antages at være lavet inden for afdeling D. til internt brug og med, at *Hermannsen* efter at have set listen igennem mente at kende den igen.

Odmars erklærede, at det samme måtte han sige. Han havde set den eller en tilsvarende opstilling. Han blev derefter gjort bekendt med, at *Hermannsen* ikke kunne sige, hvor han havde denne liste fra, men havde givet den fremstilling, at Dr. *Fest* straks, da han kom herop i april 1940, styrtede sig på hovedet i at lave kommunistkartoteker og samlede oplysninger alle mulige steder fra, og dertil benyttede den tyske politimand *Rohde*, der havde gode bekendte, gode venner fra gammel tid i det danske politi.

Efter anmodning fik *Odmars* tilladelse til at veksle nogle ord med *Hermannsen*. Da forhandlingerne derefter formede sig som en samtale mellem vidnerne og retten, indstilledes stenograferingen. I retsbogen er følgende tilført: »Politikommissær *Odmars* fik foreholdt oversigten af 20. december 1940 og udtalte sig på samme måde om den som om oversigten fra september samme år, at han kendte den igen. Han spurgte *Hermannsen*, om denne ikke kunne erindre, at han havde forlangt en oversigt over kommunisterne, og at han havde fået en sådan af *Odmars*. *Hermannsen* var tilbøjelig til at mene, at han havde fået den fra Abwehrstelle. *Odmars* var sikker på, at det forholdt sig som af ham anført.«

Den følgende dag, lørdag den 9. august 1947, kl. 9 fortsattes afhøringen af politikommissær *Odmars*, der gentog, at han havde set enten beretningen af 17. september 1940 eller en tilsvarende beretning, der indeholdt oplysninger om eller opstilling over kommunisternes organisation her i landet. Han kunne huske, at kriminalrat *Hermannsen* en dag havde forlangt en sådan beretning og opstilling over kommunisternes organisation her i landet, men kunne ikke huske, når det var. Da *Hermannsen* havde fremsat den begæring, gik *Odmars* til statsadvokaten. Det var, såvidt han huskede departementschef *Eivind Larsen*. Om *Eivind Larsen* havde været statsadvokat dengang eller departementschef, turde han ikke sige. Han kunne have været departementschef, for hvis statsadvokaten var ude at rejse og *Odmars* var i bekneb med noget, henvendte *Odmars* sig til departementschefen. Han forelagde ham tyskernes begæring, og han sanktionerede, at tyskerne måtte få en sådan beretning, og så havde *Odmars* anmodet *Chr. Madsen* og *Dinesen* om at lave en sådan beretning, og den havde han sendt til tyskerne. Dette var ikke noget privat *Hermannsen* og ham imellem; det var

noget ganske officielt. *Odmars* var efter ordre forbindelsesled mellem danskerne og tyskerne, og han havde intet givet til *Hermannsen* privat, ikke oplysninger af nogen som helst art. Det, han havde givet i denne beretning, som han havde givet eller sendt til *Hermannsen*, var noget ganske officielt, og det var sket med sanktion. Han kunne ikke erindre, på hvad tidspunkt det var, men når beretningerne var fra september og december 1940, turde han ikke protestere mod, at det kunne være en af dem. En begæring af den art trak man ud, man ventede og lod *Hermannsen* rykke. Der kunne godt være gået uger eller måneder. Det var ikke noget, som blev sat paa spidsen med det samme. En redegørelse efter tysk begæring blev som regel sendt med følgebrev, men meget blev blot afleveret. Hvis *Hermannsen* f. eks. havde haft ærinde op til *Odmars* og rykket for beretningen, og *Odmars* havde haft den liggende, havde han sagt: »Den kan De få med det samme«. Der var også den mulighed, at *Hermannsen* havde rykket i telefonen for beretningen, og *Odmars* så havde taget den med til en mundtlig konference om konkrete sager. Der var afleveret meget af den slags ting uden følgebrev. Den samtale, der er omtalt i *Chr. Madsens* forklaring i den parlamentariske kommission (st. 487 f.), hvormed *Odmars* blev gjort bekendt, havde han ingen erindring om.

Der foretoges derefter afhøring af politikommissær *Odmars* og kriminalrat *Hermannsen* samtidig.

Hermannsen forklarede nu, at dr. *Fest* var ivrig med at lave beretningen til Berlin. Han måtte have materiale til sine beretninger og havde stor interesse i at få en autentisk oversigt fra det danske politi over kommunismen her i landet. *Hermannsen* mente nu at kunne huske, at han havde bedt kommissær *Odmars* om at lave en sådan beretning, og at *Odmars* svarede, at det kunne han ikke med det samme, han selv havde ingen oversigt over det, men han ville prøve, om han kunne lave en beretning. Så havde *Odmars* skaffet oplysninger om kommunismen her i landet, og *Hermannsen* havde fået en beretning. Han mente, han havde læst en beretning; han vidste selvfølgelig ikke helt bestemt, om det drejede sig om den fra september; han syntes ikke der var så mange navne i den. Også beretningen af 20. december, der ligeledes var forevist ham dagen før, havde han læst tidligere. Det var ikke en privat hjælp, han søgte hos politikommissær *Odmars*, ikke en vennetjeneste, denne skulle gøre ham. *Odmars* var jo officielt »Verbindungs-offizier«. Tyskerne fik hver dag mange oplysninger og skrivelser og beretninger. Det var noget tjenstligt. *Hermannsen* personlig havde ingen privat interesse på den tid i at lave kommunistisk beretning. Det var kun dr. *Fest*, der var en stræber og ville »glänze« i Berlin. Det »Kartei«, *Rohde* havde haft, var meget større end oversigterne. I juni 1941 havde han haft 15 måneder til at lave et kartei; det var faktisk det eneste, han bestilte. Det som *Hermannsen* kom med efter dr. *Fests* anmodning den 22. juni, var også væsentlig større end det foreliggende kartotek. Det var ikke på politigården, men i Dagmarhus han gav det til dr. *Fest*, som umiddelbart efter gav det til departementschef *Eivind Larsen*. *Hermannsen* var ikke med i mødet kl. 4. Han skulle møde kl. 6. Da *Fest* den 21. juni 1941 sagde til ham: »Det bliver galt, der er et eller andet undervejs«, spurgte han: »Hvad er der undervejs? Er der noget med russerne eller englænderne?« *Fest* trak på skulderen, han mente vist russerne. Om eftermiddagen var *Hermannsen* i Helsingør, men ved middagstid traf han *Odmars* på politigården, og han talte åbent med *Odmars* om alt, hvad han hørte, og sagde, at der var lidt i vejen, men han vidste ikke helt bestemt hvad. *Odmars* spurgte, om man kunne regne med, at det var et kup fra nazisterne, at nazisterne skulle blive indsat i Danmark, men *Hermannsen* vidste helt bestemt, at det var ikke tilfældet, og det sagde han til *Odmars*. Om aftenen, da *Hermannsen* kom hjem fra Helsingør, følte han, at *Stalman* og *Fest* havde meget travlt; senere på aftenen hørte *Hermannsen*, at der skulle begynde en krig med Rusland, og der skulle komme en aktion mod kommunisterne også i Danmark. *Stalman* dikterede så en arbejdsplan for den 22., altså hvad der skulle foretages efter klokkeslæt, »Benachrichtigung der dänischen Polizei« o. s. v. Det var efter et berlinermønster; det gik på klokkeslag. Der var også anført de mennesker, der skulle være med til de vigtigste anholdelser sammen med det danske politi. *Hermannsen* skulle f. eks. med til Griffen-

feldsgade. Denne arbejdsplan dikterede dr. *Stalman*, og den blev skrevet med mange gennemslag, og *Hermannsen* mente, at også danskerne har fået et eksemplar. Kl. 4 var der et møde, hvor der kun skulle deltage fra dansk side departementschef *Eivind Larsen* og *Svenningsen* og vistnok politikommissær *Holten*. Der var *Hermannsen* ikke med; han var tilsagt til kl. 6. Nu var det halvvejs nat; *Hermannsen* var kl. 12 eller 1 i Dagmarhus; der gik det vildt til, men *Hermannsen* var ikke inde i *Kansteins* kontor og vidste ikke, hvad de talte om i enkeltheder. Der var nervøsitet, og så var det ikke helt bestemt; det var kun som »Vorbereitung«, og det danske politi, departementschef *Eivind Larsen*, havde fået besked efter *Hermannsens* mening kl. 23 eller 24 om, at han skulle komme den næste morgen kl. 4, så de danske herrer vidste, at der var fare. Dette vidste han dog ikke noget om, det var kun noget han antog; han fik selv besked, inden han gik om aftenen eller natten, om, at han skulle komme igen kl. 6. Han var der kl. 5¹/₂. *Kanstein* og *Stalman* og *Fest* løb som før fra det ene kontor til det andet; de var vist ikke i seng hele natten. Efter 5—10 minutters forløb kom pludselig *Fest* ind til *Hermannsen* i dennes kontor og sagde: »Gør dig færdig og tag det kommunistiske kartei med, vi skal til politigården«. *Hermannsen* gik så til *Rohdes* kontor, tog kortene ud af kassen og pakkede dem i en konvolut og proppede det ned i sin overfrakkelomme. Det var bestemt mere end det i retten foreliggende kartotek. *Rohde* og *Huff* og *Freudenberg* havde en dag før den 21. siddet og skrevet kortene af. *Hermannsen* havde ikke interesseret sig for det, men det var muligt, at de kort, han fik, var afskrevet i mellemtiden. Det kunne også være, at han havde fået kort, som ikke skulle med, at *Rohde* havde haft et andet parti kort, der skulle til det danske politi. Så kom dr. *Fest* 5 minutter efter og slæbte ham ind i kontoret hos *Kanstein*, og dér var *Howoldt*, *Stalman* og *Eivind Larsen*; pludselig sagde så *Fest*: »Kom med kortene«, og *Hermannsen* trak dem ud igen og gav dem til dr. *Fest*, som talte med departementschefen og overgav kortene til ham, og *Hermannsen* kom ikke af sted til politigården, han havde ikke været med dr. *Fest* på politigården og overgivet kortene dér. Men han gik efter sin ordre kl. 10 til politigården og gik til kommissær *Odmar*, der henviste ham til kriminalassistent *Lars Hansen*, der var førende i den aktion i Griffenfeldsgade. 10 minutter efter kørte de. Der var 20 danske betjente, civile og uniformerede, og de tog hen i Griffenfeldsgade og gik hele huset igennem. (*Odmar* mente på forespørgsel, om det var rigtigt, at der havde været uniformeret politi med, at der formodentlig havde været en dækvogn med uniformerede politibetjente; der var også en eller to dækvogne med til Solrød, Hundige strand). *Hermannsen* forklarede videre, at de gennemsøgte huset, hvorefter huset blev lukket og nøglen taget med. Det hele tog 5 minutter; så var de færdige og kørte tilbage; kriminalassistent *Lars Hansen* standsede ved Dagmarhus, *Hermannsen* steg ud, det danske politi kørte videre. *Hermannsen* aflagde beretning og havde så ikke mere at gøre den dag.

Madsens forklaring om *Hermannsens* tilstedeværelse på politigården var helt bestemt ikke rigtig. Det måtte departementschefen også vide. Om *Fest* og *Rohde* havde gået deres kartotek igennem og pillet dem ud, som efter det var de ledende kommunister, og ladet dem afskrive, så den samling, som skulle overgives politiet til anholdelserne, alligevel havde været en reduceret samling, som kun indeholdt ledende kommunister, kunne *Hermannsen* ikke sige. Han gik med det samme. *Madsens* forklaring, hvorefter *Hermannsen* havde puttet kortene i lommen og nede på politigården trukket dem op af lommen, passede ikke. Om den tykke pakke, som han stak i overfrakkelommen på *Rohdes* kontor, af *Fest* eller en anden kunne være byttet om med den, som var den rigtige, den lille udsøgte samling af ledende kommunister, kunne han heller ikke sige. Han var kun to minutter derinde og var ikke med til at give pakken til *Eivind Larsen*. På politigården var han slet ikke før kl. 10. Han talte kun med kommissær *Odmar*, der bad ham gå op til *Lars Hansen*, som skulle lede udrykningen til Griffenfeldsgade, hvor *Hermannsen* var med. Andet havde han ikke haft at gøre med aktionen på politigården. Hverken *Stalman* eller *Fest* var efter hans mening på politigården om morgenen. De tyskere, der var med, måtte være *Rohde*, *Huff* og *Erichsen*. Han troede ikke *Fest* var med.

Odmar forklarede, at man den 21. juni 1941 var klar over, at der var et eller

andet i gære. Han havde fat i *Hermannsen* og spurgte, hvad der var på færde. Dengang spekulerede man ikke på stort andet, end om de danske nazister skulle overtage magten eller ikke. *Hermannsen* sagde, at det vidste han ikke, men han troede, det var noget med at de skulle »fahren gegen England«, eller noget lignende. Senere på dagen forsøgte *Odmars* forgæves at få fat i *Hermannsen* igen. Han gik hjem; ved 5-tiden blev han vækket af politikommissær *Holten*, der ringede til ham og sagde, at han skulle møde på Dagmarhus øjeblikkelig; andet blev der ikke sagt. *Odmars* tænkte: »Nu skulle det vel ikke være de danske nazister, der har overtaget magten alligevel, så jeg skal op og underskrive på et eller andet om troskab eller hvad det er«. Han ringede hjem til *Glud* og sagde: »Jeg er blevet tilsagt til Dagmarhus, det er egentlig noget underligt noget«. Det syntes *Glud* også, og de blev enige om, at *Odmars* skulle tage derop. Han ringede til politigården og spurgte, om de vidste, hvad der var på færde, hvad de ikke anede noget som helst om, og bad dem sende en vogn hjem efter ham, drak kaffe og barberede sig og kørte så til Dagmarhus, rykkede i portene, men de var lukkede. Så tog de op på politigården; *Odmars* traf politikommissær *Holten* inde i statsadvokatens afdeling og fik af ham at vide, at det var krigen mellem Tyskland og Rusland, der var brudt ud, og der skulle laves en hel bunke. Grænsen skulle spærres, og der skulle anholdes kommunister og russiske statsborgere. *Eivind Larsen* havde givet besked om, at der skulle alarmeres en hel del folk. *Odmars* underrettede *Glud* og bad ham komme op med det samme. Så kom *Glud* og senere kom *Eivind Larsen*. Han fortalte det hele mere detaljeret end *Holten* og havde med sig et gult stykke papir, knækket og manuskriptmæssigt stillet op, med de tyske krav. Han havde vist flere eksemplarer med. Samtalen med *Eivind Larsen* fandt sted dels på anden og dels på tredje sal. Også *Glud* og senere politiinspektør *Krenchel*, der var chef for opdagelsespolitiet, var med til drøftelsen, og der blev sendt folk hen på »Vesterport«, — det var den russiske handelsdelegation — og til Frydendalsvej, hvor det russiske gesandtskab boede. *Eivind Larsen* havde instrueret og givet ordre til, at det skulle bevogtes. Selvfølgelig måtte politiets folk ikke gå derind, de skulle blive uden for, men ingen måtte forlade disse to steder, og ingen måtte gå derind. Hvis der var nogen, der ville forlade stedet eller gå derind, skulle de bringes til politigården. Der blev altså sendt et antal folk hen begge steder. Så diskuterede de tyskernes skrivelse, og *Glud* og *Odmars* sagde, at i hvert fald kunne man ikke anholde disse folketingsmænd, da de var immune. Men *Eivind Larsen* sagde, at den side af sagen var i orden, han havde statsministerens og justitsministerens sanktion til, at det kunne finde sted. Det var meget tidligt på morgenen. *Odmars* var senere blevet klar over, at *Eivind Larsen* dengang endnu ikke havde haft forbindelse med justitsministeren. Man han var vis på, at *Eivind Larsen* sagde justitsministeren. Han sagde statsministeren og justitsministeren. Så gik de i gang med at få iværksat disse aktioner, der blev stadigvæk alarmeret personale. Udrykningsplanen blev ikke anvendt. Personalet blev alarmeret successivt; først havde *Glud* vistnok alarmeret omkring 50 mand, og senere blev der alarmeret andet personale; det sidste blev vistnok alarmeret omkring ved 10-tiden. Detaillerne havde *Odmars* intet at gøre med. Han lod lave en personalefortegnelse over dem, der var til stede, og lod dem dele op i hold. Med hensyn til de statsløse og tyske emigranter, der skulle anholdes, var man blevet enig om at anholde dem, der havde været anholdt en gang før, det kom ikke så overraskende. Og *Chr. Madsen* blev sat til at trække de kommunister ud, der skulle anholdes.

Dr. *Fest* var på Politigården på et eller andet tidspunkt. *Gluds*, *Eivind Larsens* og *Odmars* drøftelser var interne drøftelser, og der var ingen tyskere til stede. Der var tyskere på Politigården. Straks tidligt om morgenen var der en 3—4—5, måske 6 tyskere til stede, det var underordnet personale. Der var vist en, der hed *Rothenberg*, og *Falkenberg*. *Huff* så *Odmars* ikke. De omtalte tyskere blev pacificeret et eller andet sted, måske på *Gluds* kontor eller på *Odmars* kontor; de blev i hvert fald sat hen et eller andet sted, indtil aktionen blev sat i gang. De skulle med til anholdelsen af folketingsmændene og borgerrepræsentanten, og der skulle tyskere med til »Arbejderbladet« og trykkeriet. Dr. *Fest* var der; klokkeslettet kunne *Odmars*

ikke sige, men han var der, og han var i uniform. Hermannsen kom på et eller andet tidspunkt og sagde til *Odmars*, at der var afleveret et kartotek, som kunne bruges eller sådant noget lignende, og iøvrigt havde han ikke snakket med *Hermannsen*. At *Hermannsen* skulle deltage i aktionen i Griffenfeldsgade, havde *Odmars* ingen erindring om. Henimod kl. 9 var personalet blevet delt op i hold, og så blev der holdt en ganske kort instruktion. *Eivind Larsen* sagde ganske kort til personalet, der var samlet i parolesalen, at denne aktion skulle gå i gang sådan og sådan, og man måtte se lidt bort fra retsplejeloven og grundloven. Der blev sagt, at det samlede ministerium stod bagved, for de enkelte politifolk vidste godt, at de ikke kunne gå ud og anholde rigsdagsmænd. Selve den faglige instruktion havde *Odmars*; udførelsen af den politimæssige aktion var hans; han var instrueret og havde givet besked: hold 1 tager ud og anholder den og den, og hold 2 tager ud og anholder den og den. Man anholdt efter kortene. *Odmars* fik et antal kartotekskort. Det var utvivlsomt de danske kort fra specialkartoteket. Udtagningen af kortene af kartoteket havde *Odmars* ikke tid til at beskæftige sig med. Der er hundrede af ting, der skal laves i sådan en aktion. Der kom i snesevis af folk løbende og spurgte, og han skulle pacificere tyskerne.

Chr. Madsen havde fået ordre til at tage kortene ud af kartoteket, det var hans sag. Sådan et kartotek er stillet op på den måde, at de fremtrædende står foran, de, der er medlemmer af eksekutivkomitéen, centralkomitéen, og så nedefter, og så kommer de almindelige kommunister. Afgørelsen af, hvem der var ledende kommunister, og hvem der derfor skulle udtages af kartoteket, havde *Odmars* intet at skaffe med. Han kunne næsten ikke sætte andre end *Madsen* til det, fordi han og *Dinesen* havde bygget kartoteket op.

Chr. Madsens fremstilling i den parlamentariske kommission, hvorefter blandt flere andre også *Odmars* overværede udtagelsen af kortene (st. 492 f.) var ikke rigtig. *Odmars* havde ikke været tilstede.

Hermannsen gentog, at han heller ikke havde været til stede. Han huskede ikke et eneste moment i *Madsens* forklaring. Han var i politikommissær *Odmars* kontor og fik besked af en eller anden, efter hans mening fra *Odmars*, om at gå ovenpå. Han kom 10 minutter for tidligt og skulle være der kl. 10. Da han kom ovenpå, var der efter hans erindring kun danske »Beamter«. Det danske kartotek var deroppe, men *Hermannsen* interesserede sig ikke for det.

Odmars gentog, at med udtagelse af kortene havde han intet haft at skaffe. Han var gået fra anden sal til tredje sal og fra anden sal til stuen en enkelt gang eller måske to gange, det var muligt. Han havde ikke overværet den af *Madsen* omtalte gennemgang af kortene, men betonede, at han ikke derved ønskede at pådutte *Madsen* eller *Dinesen* noget ansvar. De havde intet ansvar for selve den politimæssige aktion, for den var iværksat af ham, som så mange andre politimæssige aktioner i tyskertiden.

Hermannsen var ikke længere sikker på, at timeplanen var lavet allerede lørdag aften eller om det først skete søndag morgen; det stod nu nærmest sådan for ham, at han om aftenen kun vidste, at det gik »gegen Osten«, og at *Stalman* dikterede den timeplan til frk. *Berger* om morgenen, da *Hermannsen* kom kl. 5¹/₂, ikke om aftenen. De havde arbejdet hele natten.

I et retsmøde den 18. august 1947 afhørtes departementschef *Eivind Larsen*, vicepolitichef *Arthur Dahl*, politiinspektør *Svend Holten*, politikommissær *Andst* og vicepolitiiinspektør *Glud-Johansen* om begivenhederne den 22. juni 1941.

Departementschef *Eivind Larsen* forklarede, at der den 21. juni 1941 ikke for ham forelå noget af betydning. Han havde den 21. fået meddelelse om, at han var konstitueret som departementschef i justitsministeriet fra konstitutionsdatoen, således at der den 22. juni 1941 endnu ikke var nogen statsadvokat. *Kjalke* kom et par dage efter. Når *Eivind Larsen* blev tilkaldt af tyskerne, var det formodentlig i egenskab af statsadvokat. Da man formulerede det telegram, der gik til politimestrene, fortalte departementschefen, hvis man ikke vidste det i forvejen, at han havde fået denne konstitution, og at telegrammet derfor måtte underskrives af ju-

stitsministeriet, da det kom fra ham. Han havde kontor i nr. 29 på 2. sal; det stødte op til politiinspektør *Krenchels* kontor på den ene side og statsadvokatens lokaler på den anden side. Han havde ikke vedrørende begivenhederne den 22. juni 1941 skrevet noget referat; det var noget; han senere gjorde i videre omfang. *Svenningsen* skrev om forhandlingen på Dagmarhus. Når der var noget særligt, blev de tilkaldt sammen, og det kunne være lidt tilfældigt, hvem der skrev referatet. På det tidspunkt var det som hovedregel udenrigsministeriet, der skrev det, og da *Svenningsens* referat dækkede, hvad *Eivind Larsen* mente var relevant i de tyske krav, var der ingen grund for ham til også at skrive referat. Heller ikke det, som passerede, efter at sammenkomsten på Dagmarhus var ophævet, havde han skrevet referat af, og han måtte derfor støtte sig alene til sin erindring.

Han blev ringet op hjemme med anmodning om at komme på Dagmarhus uden nogen som helst begrundelse af, hvorfor han skulle møde; det var vist ved 3-tiden, måske dog først ved 4—4¹/₂-tiden. Han kom til Dagmarhus på den fastsatte tid og blev vist modtaget i porten; den var låset, han blev ledsaget op, og der var en stor forsamling til stede, man kunne straks mærke, at der var noget ganske ekstraordinært på færde. Det foregik i *Kansteins* kontor. Til stede var *Kanstein* og hans folk, *Stalman* og dr. *Fest*, og fra Abwehrstelle *Howoldt* med en væsentlig del af hans folk. Der var vist også nogle fra d'Angleterre. *Huff* mente departementschefen ikke var til stede, men at *Hermannsen* var der kunne vist godt passe. Fra dansk side var der *Arthur Dahl*, *Holten* og *Svenningsen* — det var muligt, *Svenningsen* kom umiddelbart efter, at *Eivind Larsen* var kommet, det turde han ikke sige. De blev gjort bekendt med, at krigen mellem Tyskland og Rusland var brudt ud, og at der i den anledning fra tysk side ville blive stillet en række forlangender til de danske myndigheder. De fik overgivet et Aide Mémoire, som indeholdt hovedlinierne i de tyske krav. (A. nr. 235, bilag A.). Det gav anledning til en række drøftelser vedrørende de enkelte punkter. *Svenningsen* gik ud og ringede til sin minister. Samtidig eller lidt efter forsøgte *Eivind Larsen* at få fat på justitsminister *Harald Petersen*. *Svenningsen* kom tilbage og sagde, at han havde talt med udenrigsministeren, der havde vist ham videre til statsministeren, og han havde derefter talt med statsministeren, som havde sagt, at de ting, der krævedes fra tysk side, skulle gennemføres. *Svenningsen* havde ganske specielt nævnt for statsministeren, at der var krav om, at også rigsdagsmændene skulle underkastes frihedsberøvelse. Der skete så en række detailforhandlinger vedrørende de enkelte punkter. For så vidt angår kommunisterne, sad tyskerne med nogle papirer i hænderne, som indeholdt en videre udbygning af enkeltheder, af det, som kun var nævnt som hovedpunkt i memoiret om aktionens omfang. Det var de i A. nr. 46, s. 191, samt A. nr. 240—242 omtalte og gengivne tre notitser. Forskellige punkter blev udover teksten uddybet af tyskerne. *Holten* forlod Dagmarhus først; Abwehrstelle var meget ivrigt, og det var indenfor hans område, kystbevogtningen, der skulle træffes foranstaltninger til at foretage de forskellige trafikspærringer o. s. v., som var krævet, og det var i sig selv et stort apparat. Han tog derfor af sted til politigården først. Iøvrigt mente *Eivind Larsen* at erindre, at hele den store forsamling fra tysk side var til stede hele tiden, lige til han gik, og de drøftelser, der blev ført, og de ønsker fra tysk side, der blev præciseret, skete ikke senere i mindre grupper, men var til generel debat, således at alle fra tysk side gav deres besyv med i det spørgsmål. Departementschefen bad vist *Holten* sætte sig i forbindelse med *Odmar* og ringe til ham for at få ham ind og for at få alarmeret personalet. Han ville gerne have *Odmar* med på Dagmarhus. Departementschefen var temmelig sikker på, at tyskerne ikke allerede på Dagmarhus havde grundlag fremme for aktionens omfang. Der blev nævnt, at der, inden for de rammer, der var, skulle anholdes vistnok 70—71. Om det var en erindringsforskydning, turde han ikke sige; det forekom ham, der blev nævnt et eller andet tal, men uden nogen specifikation. Han havde altid været af den opfattelse, at der var tale om en liste; et kartotek (som omtalt af *Hermannsen*) var ganske sikkert ikke fremme på Dagmarhus og blev navnlig ikke overgivet til ham. Det var et ønske inden for aktionens rammer, for

så vidt et minimumsønske, at et bestemt antal, som måske nok var 70, skulle anholdes. Iøvrigt skulle de og de grupper, der var omtalt, fyldes ud efter de kriterier, der i tyskerne's øjne karakteriserede ledende kommunister. Tyskerne var meget oprevne og helt oppe på koturnen. Telefonerne ringede, folk gik og kom, men han havde ikke set eller hørt noget til noget »Kartei«; han kunne sige med sikkerhed, at der var ikke overgivet ham noget kartotek. Det ville han kunne huske, for det ville være første gang, han havde haft lejlighed til at se et tysk kartotek, så af den grund ville han have kigget i det. Han kunne huske, at han senere, måske dagen efter, gik rundt og spurgte: »Hvad var det egentlig for en liste, tyskerne kom med?« *Eivind Larsen* havde aldrig set listen. Hvis det havde været en liste, turde han dog ikke sige det bestemt, men havde det været kartotekskort, var han temmelig sikker på, at han aldrig havde set dem. Han spurgte efter det, men hverken *Glud* eller *Odmar* kunne give ham nærmere besked om indholdet eller vise ham det. Departementschefen ville tro, at forhandlingerne på Dagmarhus varede mellem een og to timer. Da han kom til politigården, traf han vistnok *Odmar*; om *Glud* var kommet, mindedes han ikke. Det stod meget dunkelt for ham. Han kom og gav *Odmar*, måske andre, som var til stede, et referat af, hvad der var sket på Dagmarhus. Så vidt han huskede, kørte han alene i sin egen vogn fra Dagmarhus. Om *Dahl* var med, kunne han ikke huske, han havde formentlig også sin vogn. Dr. *Fest* og *Huff* steg vistnok samtidig i deres vogn og kørte med til politigården, således at de kom sammen dertil. Om dr. *Fest* var med, turde han ikke sige, han var mest tilbøjelig til at tro det. Der var en lille mand, som hed *Huff*, som af og til havde været i afdelingen. Departementschefen gav altså et referat af, hvad der var sket på Dagmarhus, og gav ordre til, at der skulle foretages den aktion, som fulgte deraf. Der var forskellige aktioner, der var afspærringer af den sovjetiske legation og flere andre ting — det, der skulle foretages med grænsespærring og havnespærring, var Holten gået i forvejen for at ordne. De tyske herrer overværede vist ikke, at disse ordre blev givet; men departementschefen huskede det ikke bestemt, for det var temmelig force-ret. Om tyskerne sad og ventede eller de spadserede ude i gangen og ventede, turde han ikke sige, men han ville tro, de ikke var til stede. Det foregik på *Eivind Larsens* eller *Odmars* kontor. Han gav ordre til, at der skulle træffes forberedelser og iværksættes aktioner ud fra de linier, som forelå i de fremstillinger, der var givet fra tysk side, eventuelt de mundtlige kommentarer. At der forelå tyske specifikationer over personer, der ønskedes anholdt, kom ikke frem for ham dengang. Grundlaget for aktionen var det danske politis materiale, der fandtes i afdeling D. og — uden for København — delvis hvad der fandtes i rigspolitiets sikkerhedspoliti.

Eivind Larsen gav kun en almindelig ordre om, at det skulle gøres. Det var muligt, at han på et eller andet tidspunkt er gået igennem lokalerne, hvor det skete, dels på 3. sal og dels i stuen, som man gør, når noget er sat i gang og man i øjeblikket ikke har andet at gøre end at være afventende. Når der var givet besked gennem *Svenningsen* fra statsministeren, at man skulle gøre, hvad tyskerne forlangte, blev det næste skridt at sætte de folk i gang, som var i stand til, og faktisk var de eneste, som var i stand til at udfylde de rammer, aktionen skulle omfatte. Departementschefen havde ikke noget nærmere kendskab til, hvordan de danske kartoteker var stillet op. Aktionen rullede først ud henad 8½—9-tiden; der var gået temmelig lang tid, fra tyskerne havde stillet kravet og til de begyndte at køre ud. Set ud fra en politimæssig betragtning var det den ugunstigste tid at sætte en aktion i gang på, det var helligdag, det var ved 9-tiden, det var godt vejr, og de fleste er over alle bjerge på den tid om sommeren. *Eivind Larsen* syntes, han kunne huske, at *Huff* var på kontoret, og dr. *Fest* foer rundt på gangene og stak hovedet ind på kontorerne og muligvis ind hos *Eivind Larsen*. Han var en meget urolig herre. Det var ikke udelukket, at departementschefen under sin vandring rundt kom ned i parole-salen, hvor opdagelsespolitiets folk, der skulle sættes ind, var samlet. Det var i hvert fald almindelig praksis i opdagelsespolitiet, at man, når en stor aktion skulle sættes i gang, fra de enkelte afdelingslederes side, der skulle sætte holdene sammen og fordele opgaverne, gav detailinstruktioner, og når chefen var til stede, plejede

han, inden holdene blev sendt ud, at komme ned i parolesalen og alt efter forholdene give dem nogle almindelige ord med på vejen. Det var meget muligt, at han i dette tilfælde på tilsvarende måde havde sat dem ind i, hvad det var, der forelå. Instruksen kom fra ham, og ansvaret for, at det blev udført, og at rammerne blev udfyldt, var selvfølgelig hans, selv om han, når ordren var givet, måtte overlade andre at fylde det ud og sætte det i gang.

Vicepolitichef *Arthur Dahl*, der over for den parlamentariske kommission har afgivet en skriftlig redegørelse for sine oplevelser den 22. juni 1941 (A. nr. 233, s. 850), forklarede (og forklaringen gengives suppleret med hans forklaring i et senere retsmøde), at nogle af tyskernes krav, de der vedrørte fremmedpolitiet og grænsespærring, lå under hans embede, og det var i den anledning, at man kaldte ham og *Holten* op. Selve kommunistaktionen havde de ikke noget med at gøre udover, at rigspolitichefen rådede over fjernskriveret. De meddelelser, der gik ud til politimestre om aktionen, var sikkert både fjernskrivermeddelelser og telegrammer. Der var ikke fjernskrivermodtagere alle steder. Vicepolitichefen, der boede på politigården, hjalp departementschef *Eivind Larsen* rent praktisk med fjernskriverne. Så vidt han huskede, udgik alle ordrer i justitsministeriets navn. *Eivind Larsen* var blevet departementschef om lørdagen, da dette skete om søndagen. Det øvrige havde han ikke noget med at gøre. På Dagmarhus var han og *Holten* i virkeligheden ikke med i ret meget. Der fandt visse forhandlinger sted mellem *Kanstein*, direktør *Svenningsen* og departementschef *Eivind Larsen*, men han og *Holten* ventede i et stort forkontor, hvor der også var flere tyskere til stede. Hvem af de danske der først forlod Dagmarhus, kunne han ikke sige; han syntes ikke, han så direktør *Svenningsen* personlig. Han fulgtes selv med *Eivind Larsen*. På det tidspunkt, da han var hos *Kanstein*, havde der ikke været tale om et kartotek, men som han havde skrevet i sin erklæring, forekom det ham, at efter at *Kanstein* havde meddelt, hvilke krav der stilledes, var der en eller anden tysker i forværelset, der foreviste et eller andet, en kasse eller nogle kort, og sagde, at hvis det danske politi ikke ville foretage den aktion, havde de tingene i orden, så at de selv kunne skride til aktion eller sådan noget lignende; men det fæstede *Dahl* sig ikke spor ved, det var naturligt, at det nazistiske politi ville interessere sig for den side af sagen.

Han kendte næsten alle de tyske politimænd, men turde ikke sige, om det var *Fest* eller *Stalman*, *Hermannsen*, *Howoldt* eller hvem det var, der sagde det. De var alle sammen til stede. Det var ganske givet, at det blev sagt. *Eivind Larsen* og *Dahl* drak morgenkaffe sammen et sted, og de drøftede det meget indgående og var meget betaget af det passerede. De talte bl. a. om, hvorvidt tyskerne selv var i stand til det og kom til det resultat, at det kunne de nok. Det var let for tyskerne at vide, hvem der var fremstående medlemmer af D. K. P. dengang. *Arthur Dahl* kendte ikke noget til aflevering af et kartotek og vidste slet ikke, at der har været tyske herrer på politigården. Han var dengang politiinspektør og havde særlig med ordenspolitiet at gøre; han havde ikke med sikkerhedspolitiet at gøre og havde heller ikke den morgen forhandlet med den afdeling eller med kriminalassistent *Mønstre-Petersen*. Det sorterede vist på det tidspunkt under daværende vicepolitichef *Begtrup-Hansen*.

Politiinspektør *Svend Holten*, der ligeledes har afgivet en skriftlig redegørelse til den parlamentariske kommission, forklarede, at da han kom til Dagmarhus, mødtes han med nuværende vicepolitichef *Arthur Dahl*, som dengang var politiinspektør. De fulgtes op, og *Holten* så vistnok *Eivind Larsen*; han var ikke sikker på, at der var andre danske politifolk til stede. De kom gennem en lang gang ind i et forholdsvis smalt kontor, hvor der sad en mand i uniform, vistnok en underordnet tysker. Ved siden af var der et større kontor, der var et rundt bord, et rygebord og nogle lænestole rundt om. Den første, han så, var vistnok *Howoldt*, der kom ind. Der var nogen forvirring, de foer frem og tilbage på den anden side ude på gangen. *Holten* kiggede ud. Der var et kontor, hvor der var møde, hvem vidste han ikke. Han var anbragt ude i et forkontor, og på et eller andet tidspunkt så han *Kanstein*, som han må have kendt af udseende. På et vist tidspunkt var *Holten* ved

rygebordet, og der blev givet meddelelse om, at krigen mellem Tyskland og Rusland var udbrudt. Så trak *Kanstein* sig tilbage, og *Holten* blev igen anbragt ude i forkontoret, og dér sad han, til det var forbi. På et eller andet tidspunkt fik han besked om, at der skulle sendes meddelelse ud til politimestrene; så ringede han til politigården og bad dem kalde personalet sammen. Det var kystbevogtningen, der skulle møde. De skulle være klar til, at der skulle foregå et eller andet. *Holten* var tilkaldt, fordi han havde med kystbevogtningen at gøre. Han erindrede ikke, at han efter anmodning af *Eivind Larsen* havde ringet efter *Odmar*. Da han kom ned på politigården, fortalte han vel nok, at krigen mod Rusland var brudt ud. Der var samlet nogle på gården. Da han om natten fik meddelelse om, at han skulle møde, blev han ubehagelig til mode. Hans kone var borte. Han skrev på et stykke papir, som han lagde på natbordet: »Jeg er tilsagt til Dagmarhus«. Han vidste ikke, hvad der skulle foregå. Han ringede til *Dahl* om, hvad han skulle gøre, det var han usikker med. Han gik ud fra, at *Dahl* ringede rigspolitehøfen op. Der måtte i hvert fald være givet nogen besked på politigården, da han kom tilbage, klokken var så mange, at det passede med at tage på kontoret. Den var nok henimod 7—8 stykker. Det var om natten ved 3—4 tiden, han blev vækket, og han sad længe i forkontoret og kiggede. I hvert fald blev *Holten* ikke længere end *Dahl*. Han havde ikke noget med *Eivind Larsen* at gøre. Han måtte være gået samtidig med *Dahl*. Han havde ikke set nogen tysker på politigården ved den lejlighed og heller ikke set, hvordan kommunistaktionen blev lagt til rette. Der gik nogle telegrammer ud, men om han fik det at vide samme morgen eller bagefter, kunne han ikke huske.

Skønt afhøringen først senere fandt sted, refereres her i denne sammenhæng den af kontorchef hos rigspolitehøfen *Otto Werncke Linstow* givne forklaring.

Han blev den 22. juni 1941 vækket mellem 3 og 4 om morgenen ved en opringning af Dr. *Fest*, som beskæftigede sig meget stærkt med fremmedspørgsmål og derfor ofte havde været i kontakt med *Linstow*. *Fest* anmodede ham om omgående at komme til stede i Dagmarhus, hvor der skulle være et møde. *Linstow* spurgte, om det var noget, hvortil han kunne medtage noget materiale, og *Fest* svarede, at det var det ikke, men han kunne ingen nærmere oplysning give. Det lykkedes *Linstow* at få en vogn, og han kørte derind med det samme. Han traf direktør *Svenningsen* på fortovet, og de fulgtes derop; til stede var departementschef *Eivind Larsen*, daværende politikommissær *Holten* og nogle tyske herrer, hvoraf *Linstow* kendte et par stykker fra tidligere sammenkomster. For *Linstows* vedkommende skete der i grunden uendelig lidt. De hilste på *Kanstein*, som kom ud fra sit kontor, og *Eivind Larsen* og *Svenningsen* gik sammen med *Kanstein* ind i hans værelse; *Holten* og *Linstow* stod udenfor; *Dahl* var vist heller ikke med derinde. Det varede vel sagtens en times tid eller to måske, og da mødet var forbi, kom *Eivind Larsen* og *Svenningsen* ud i samtale med *Kanstein*, og så bad *Eivind Larsen Linstow*, om han ville tage med op på Politigården, fordi der skulle tales om forskellige ting. *Linstow* havde i mellemtiden fået at vide i forkontoret, hvad det drejede sig om, og det viste sig altså at være visse krav, der blev stillet fra tysk side i anledning af indmarchen i Rusland, om kontrol ude omkring i forskellige havne, ved grænsestationerne o. s. v. Og det, der så skete, var, at under *Eivind Larsens* ledelse blev der forfattet forskellige meddelelser til grænsekontrolstationerne. De tyske krav, derunder kravet om, at de danske ledende kommunister skulle interneres, blev overhovedet ikke drøftet i *Linstows* nærværelse. De kom ned på Politigården en gang mellem 6 og 7. *Linstow* gik vistnok alene derhen. I en kort samtale, under hvilken *Eivind Larsen* og *Holten* var til stede, blev der talt om, at der var stillet visse krav om tilsyn af rent fremmedlovmæssig karakter, og det forudsatte, at der blev sendt meddelelse ud til de pågældende politikredse, hvor kontrolstationerne var beliggende. Det var vist *Holten*, der skrev de meddelelser, der skulle sendes ud, så *Linstows* personlige deltagelse i det var meget ringe. Med den aktion, som skulle foretages mod kommunisterne, havde han intet at gøre.

Politikommissær *Andst* forklarede om sin færd den 22. juni 1941, at han som politikommissær ikke stod på udrykningsplanen og derfor ikke blev alarmeret

rent automatisk. Han blev ikke kaldt ind før op ad formiddagen, da *Glud* ringede og sagde, hvad der var sket, og at han syntes, *Andst* som leder af afdeling D. burde komme op på Politigården. Klokkeren havde nok været 9—10. *Andst* meldte sig hos *Glud* på hans kontor. På det tidspunkt var *Eivind Larsen* gået, tyskerne var gået, aktionen var i gang. *Andst* måtte også have været nede i parolesalen, for han så, at folk kom hjem, og Folk tog ud. Der sad nogle og afhørte ved skrivemaskiner. Det var i gang. *Andst* kunne ikke huske, hvad han foretog sig, han havde i virkeligheden ikke noget at foretage sig; *Madsens* forklaring¹⁴⁾ om, at han og *Andst* sad, og en del herrer stod omkring dem, passede ikke og kunne heller ikke referere til noget senere på dagen, for de kom ikke mere igen, disse herrer. Det næste, han så kunne huske, var, at han gik op i sine egne lokaler på tredje sal, på den lange gang. I et af kontorerne, han kom ind på, sad tyskeren *Ludwig Huff*, som *Andst* kendte i forvejen, med nogle kartotekskort i hånden. Dem tog *Andst* ud af hånden på ham og så de første kort igennem, og der var et kort på en politibetjent ude på station 8, og det kort smed *Andst* ned i papirkurven. Da var *Madsen* der ikke. De kartotek kort, som *Huff* stod med, var på dansk. Der var ikke noget påfaldende ved dem. *Andst* turde ikke sige, det var kort fra det danske kartotek. Hvad *Andst* så lavede, kunne han ikke huske. Der var jo egentlig ikke noget for ham at lave. Han fik fat på en til for at have selskab, og så gik de over i tivoli og spiste frokost. Da de kom derovre fra, var der en fjernskrivermeddelelse, der skulle sendes ud til politimestrene, det var visse retningslinier for politimestrene. *Eivind Larsen* var der ikke, *Krenchel* var der ikke, og *Andst* rendte rundt for at finde en af dem, der skulle skrive den under, men kunne ikke finde nogen af dem, og det endte med, at han selv skrev meddelelsen under. Den var skrevet. Hvem der havde konciperet den, vidste *Andst* ikke. Det forekom ham, at der var sendt andre ud, og at de var underskrevet af kontorchef *Herfelt*. *Chr. Madsens* fremstilling måtte bero på en fejltagelse. *Andst* havde end ikke set hverken *Eivind Larsen* eller tyskerne den dag. De var gået, før han kom på politigården, bortset fra *Huff*, men han spillede jo ingen rolle. Han var vist egentlig taget med, fordi han beherskede det danske sprog så fuldstændigt. *Andst* kunne ikke sige noget om, i hvilken orden »specialkartoteket« var stillet op. Efter hans mening blev der ikke lavet noget specialkartotek. Man trak disse kort — enten det nu var 100 eller 500 — ud og lagde dem over i skuffen. For at kunne lave det, der kaldes et specialkartotek, ville det dog være naturligt, at man arbejdede videre på det kartotek, konstaterede bopæl for dem og alt sådant lignende, og det var *Andst's* indtryk, at der i virkeligheden ikke blev gjort noget som helst. De folk, der sad og klippede til kartoteket, blev ved at klippe og putte i charteker og skrive på kort. *Madsen* og *Dinesen* var meget lidt hjemme. De færdedes ude, havde forbindelser her og dér og informationer; det var dog måske nok mere senere.

En af tyskerne medbragt fortegnelse over nogle særlig udsøgte kommunister, som først og fremmest skulle anholdes, et tysk kartotek, havde *Andst* hverken set eller hørt om om søndagen. Efter den tid, da der blev røre om spørgsmålet, havde han hørt nogen sige: »Ja, men tyskerne medbragte jo selv et kartotek«; men om det havde noget på sig, eller det var noget, man påstod nu, kunne han ikke sige.

Vicepolitiinspektør *Glud-Johansen* forklarede, at man havde benyttet udrykningsplanen som grundlag for tilkaldelserne. I den parlamentariske kommission havde han forklaret, at man havde ladet reservetelefonen tilkalde personalet; der var nogle udrykningsplaner, som man normalt lod reservetelefonen benytte; men i dette tilfælde var det nu vagten i opdagelsespolitiet, der benyttede dem. Disse udrykningsplaner var udarbejdet på den måde, at der var stillet forskellige hold op, efter som man nu kunne få brug for personalet, men politikommisærerne var ikke taget med i udrykningsplanen, fordi man i hvert enkelt tilfælde skulle skønne over, hvem af politikommisærerne der skulle have den sag, det drejede sig om. Det kunne være en drabssag, det kunne være en politisk sag, eller det kunne være mange andre sager, og derfor måtte man i hvert enkelt tilfælde skønne, hvem af politikommisærerne der skulle tilkaldes, og der skulle normalt ved en sådan udrykning til-

¹⁴⁾ I den parlamentariske kommission, st. 492 og 504.

kaldes en politikommissær. Den, der skulle skønne, var chefen eller souschefen, og det ville som oftest være souschefen. Først klokken 9—10 kom *Glud* til at tænke på, at der slet ingen politikommissær var tilkaldt ud over *Odmær*, som var derinde, og så ringede han hjem til *Andst*, han var jo leder af afdeling D., og det kunne ikke forsvares, at hele personalet var beskæftiget med sager, der egentlig sorterede under ham, uden at han var med. Så ringede *Glud* hjem til ham, at han måtte komme op med det samme. Klokken var vist omkring 9—10, da han kom, men *Glud* turde ikke sige tidspunktet. Han kom ind på *Gluds* kontor, og *Glud* forklarede ham i hast, hvad der var sket. Så gik han op på tredje sal, og *Glud* så ham ikke før om aftenen. Da var han igen inde hos *Glud* og var for resten fortørnet over, at han manglede instruktioner. Han kunne ikke træffe nogen af de juridiske embedsmænd, det var han fortørnet over, der var noget, han ville have klaret, han ville have en underskrift eller hvad det var, og han kom med nogle bramfri udtalelser. Der var ikke tvivl om, at aktionen var i gang, da *Andst* indfandt sig. *Glud-Johansen* kom ind i det ved, at *Odmær* ringede hjem til ham vistnok mellem 4 og 5 og sagde, at han var kaldt op i Dagmarhus af politikommissær *Holten*, og han skulle møde der hurtigst muligt. De syntes, det var underligt, at det var *Holten*, der tilkaldte, men blev enige om, at der var ikke andet for *Odmær* at gøre end at tage derop, men hvis han nu blev tilbageholdt, eller hvis der skete noget andet med ham, så vidste *Glud* i hvert tilfælde, at man i løbet af kortere tid måtte sætte noget i sving for at få ham fri igen. *Glud-Johansen* skulle efter aftalen blot vente, og så ringede *Odmær*, måske en times tid efter og sagde, at der var krig mellem Rusland og Tyskland, og at *Glud* blev nødt til at komme op på politigården. Det kunne godt være, at *Odmær* samtidig sagde, at der efter *Eivind Larsens* ordre skulle alarmeres 50 mand eller sådan noget, og at *Glud* ringede op og sagde til vagten, at der skulle alarmeres 50 mand efter udrykningsplanen, det kunne også være, at han sagde til *Odmær*, at denne havde bemyndigelse til at gøre det; han turde ikke sige, hvordan det havde formet sig, men i hvert fald mellem 6 og 7 var han oppe på politigården. *Glud-Johansen* så hverken *Holten* eller *Dahl*. Han så *Eivind Larsen*. Da *Glud* kom på politigården, var der sendt folk til Vesterport, til den russiske handelsdelegation, der skulle bevogtes af 10—12 mand; der var vist også eller blev i hvert tilfælde meget hurtigt sendt folk ud på Frydendalsvej, hvor legationen havde til huse. *Eivind Larsen* traf han sammen med *Odmær* oppe på tredje sal, og dér havde *Eivind Larsen* en skrivelse fra tyskerne, som vist indeholdt de krav, de stillede. *Glud* fik den og skulle læse den igennem, men hans tysk var mangelfuldt, så han kunne ikke rigtig forstå forskellige fagudtryk. Derfor fik han først at vide bagefter i enkeltheder, hvad der stod i det. De talte sammen deroppe i et kvarter, der var vist ikke andre; de øvrige af personalet mødtes jo i parolesalen. Det var jo noget ganske usædvanligt; *Odmær* og han spurgte *Eivind Larsen*, om de kommunistiske rigsdagsmænd, der jo var immune, kunne anholdes. *Eivind Larsen* svarede, at der var ordre til, at også de skulle anholdes. *Glud* spurgte *Eivind Larsen*, hvad der egentlig skulle ske med de kommunister, der blev anholdt. *Eivind Larsen* svarede, at han gik ud fra, at rigsdagen blev indkaldt i løbet af dagen, sådan at der blev truffet afgørelse om, hvad der skulle ske. Hvordan man kom ind på, hvem der skulle anholdes, vidste *Glud* i virkeligheden slet ikke noget om. Der fandtes i afdeling D. et specialkartotek over kommunister, det vidste han dog, og han gik egentlig ud fra, at man pillede dem ud af det. Efter den nævnte samtale gik *Glud* ind på sit kontor dér på anden sal; da var politiinspektør *Krenchel* kommet ca. kl. 7, og de drøftede også det, som var sket, og det, som skulle til at ske. Efter at *Odmær* havde ringet *Glud* op anden gang, ringede han straks til *Krenchel* og gjorde ham bekendt ikke med, hvad der var sket, men at han burde komme ind hurtigst muligt fra Hørsholm. Der blev spurgt — det var *Odmær*, der spurgte —: hvem står bag ved det, hvem har givet ordre til det? *Eivind Larsen* sagde, at det havde statsministeren, og måske sagde han også justitsministeren, måske kan han have sagt justitsministeriet, for han var jo netop blevet konstitueret som departementschef, hvad *Glud* dog først hørte bagefter. Efter en beføjelse, som

statsadvokaten for særlige anliggender havde fået nogen tid forud¹⁵⁾, skulle opdagespolitiet og de øvrige politikorps afgive det personale, statsadvokaten for særlige anliggender stillede krav om, og de havde ikke ret til selv at skønne over, hvem eller hvad de skulle afgive efter de krav, han stillede, og *Glud* betragtede dette her som et krav fra statsadvokaten for særlige anliggender om at få det og det personale til rådighed. Det udviklede sig for resten sådan, at de blev tilkaldt praktisk talt alle sammen — dem, der var disponible —, idet resten af styrken også blev tilkaldt. *Glud* betragtede sin opgave som værende kun at skaffe personale til statsadvokaten, og han havde overhovedet ikke beskæftiget sig med, hvem der skulle anholdes, eller hvorledes de skulle anholdes. Alt det lå under statsadvokaten for særlige anliggender, dels under *Eivind Larsen*, som vel sagtens ikke kendte de enkelte kommunister, og dels under *Odmar*, som næppe heller kendte ret meget til det. Kendskabet til kommunisterne havde *Madsen* og *Dinesen*, der den 1. april 1940, altså lige før besættelse, var kommet i afdeling D. for at beskæftige sig med kommunisterne. Det skulle være deres speciale. *Chr. Madsens* forklaring til den parlamentariske kommission, st. 492 og 504, var urigtig fra ende til anden. Det kunne ikke have formet sig sådan. *Andst* var der ikke, og *Glud* havde kun været på tredje sal ved den lejlighed, som han nævnedes, og havde ikke set en eneste tysker den dag. *Glud* vidste positivt, at han selv var der ikke, og at *Andst* var der ikke, for ham traf han altså på bopælen noget senere op ad dagen. For så vidt vidste han også, at *han* ikke var der. For *Odmars* vedkommende vidste han det ikke. Alt hvad der i *Chr. Madsens* skildring var tillagt *Glud* i denne forbindelse, var fri fantasi. Det kartotek, tyskerne mødte op med om morgenen, havde han ikke set. Han havde kun set den skrivelse, *Eivind Larsen* kom med. Han havde ikke senere været oppe på 3. sal og havde ikke set kartoteket. Han havde forøvrigt heller aldrig set det danske specialkartotek over kommunister. Der stod i hans hukommelse noget om, at han nogle dage efter talte med *Madsen* og spurgte ham: »Hvordan gik det nu her i byen?« Det kartoteksystem, som man havde, var jo egentlig uhyre ufuldstændigt, det var jo ikke beregnet på at skulle benyttes til den slags ting. Det var slet ikke noget, det var avisudklip og lignende, der var grundlag for det, og derfor var *Glud* i hvert fald for sit vedkommende noget utryg ved den måde, på hvilken anholdelserne havde fundet sted. Det gjaldt egentlig mere provinsen end København, for han mente, at man dog i hvert tilfælde herinde sikkert havde haft nogen viden om, hvem der var de ledende kommunister. Der var, så vidt han havde forstået, blevet telegraferet rundt til politimestrene, at de skulle anholde de ledende kommunister, og han kunne huske, at han tænkte: »Gud ved, hvordan det vil komme til at gå, når de nu får besked ovre i Jylland om, at de ledende kommunister skal anholdes. Mon ikke det bliver enhver, som rygter omtaler som kommunist, der bliver anholdt?« Derfor spurgte han *Madsen* nogle dage efter: »Hvordan gik det for resten med det?« *Glud* betragtede sig som udenfor, og det var af nysgerrighed eller interesse, han spurgte *Madsen* om det. *Madsen* svarede, at i København gik det udmærket, det ville sige, at aktionen forløb tilfredsstillende, at man altså fik fat i ledende kommunister og ikke ganske tilfældige mennesker, som havde fået skyld for at være kommunister, hvorimod det i provinsen var rent galt. Ved samme lejlighed spurgte *Glud* også *Madsen*: »Kom tyskerne med noget, stillede de særlige krav om bestemte personer?« og da svarede *Madsen*: »Det var ikke andet end noget skidt, de kom med, det havde ingen betydning.« Det »skidt«, som tyskerne kom med efter *Madsens* mening, havde *Glud* aldrig set. Han sad på sit kontor om formiddagen, og politiinspektør *Krenchel* var derinde nogle gange. *Krenchel* var for resten fortrydelig, idet departementschefen havde sagt til ham: »De behøvede ikke at komme ind«, og det synes *Krenchel* var noget af en fornærmelse; når hans korps skulle bruges til det, syntes han alligevel, at det var for groft. Det drøftede de så et par gange inde på *Gluds* kontor, og da ingen af dem havde haft mad med, og de ikke havde noget særligt at gøre, tog de hjem til *Glud* og spiste i hans have. Der var de vist til 4—5 tiden, måske lidt mere, så tog *Krenchel* op på politigården, og *Glud* var deroppe lidt senere om aftenen

¹⁵⁾ jfr. A. nr. 50.

for at se, hvordan det egentlig gik. *Gluds* andel i det hele var det rent personale-mæssige, at skaffe personalet til stede. Han havde ikke set en eneste af kommunist-sagerne den dag eller sidenhen, og han så heller ingen af de anholdte. Kommuni-sterne blev indbragt nede i stuen i parolesalen, og *Odmar* sad oppe i sit værelse på anden sal, og der blev skrevet en rapport om hver enkelt, var det fortalt *Glud*, og disse rapporter blev bragt op til *Odmar*, som læste dem. *Glud* havde ikke engang set nogen af dem; de sorterede under statsadvokaten. Efter 8—14 dages forløb hørte han, at der havde været et møde, hvor vistnok kontorchef *Herfelt* og *Eivind Larsen*, statsadvokat *Kjalke* og *Andst* havde været samlet i afdeling D., hvor alle sagerne var blevet gennemgået, og hvor det var blevet fastlagt, hvem der skulle blive, for det var jo givet, at der var en del fejltagelser imellem, og ved det møde var hverken *Krenchel* eller *Glud* tilstede, de anede ikke før bagefter noget om anholdelsen.

Politiinspektør *O. H. Krenchel* forklarede i et retsmøde den 22. august 1947, at *Glud* ringede til ham ret tidligt om morgenen ved 6—7 tiden, og at han tog ind fra Hørsholm med det første tog. Der blev ikke sagt til ham, hvad det drejede sig om, kun antydet, at det var noget med Rusland eller lignende. Han var slet ikke klar over, at det drejede sig om kommunisterne. Da han kom til politigården, vel omkring kl. 7¹/₂—8, traf han *Glud* og fik jo sikkert at vide, at det drejede sig om, at der skulle anholdes nogle kommunister. Så gik han ind til *Eivind Larsen*, der sagde: »Nå, De behøvede egentlig slet ikke at være kommet, for jeg har ordnet (eller jeg vil ordne) det«, og dermed var *Krenchel* egentlig sat ud af spillet. Han syntes, det var lidt underligt, da hele personalestyrken var indkaldt, og han var konstitueret som chef, men han gik ind og sagde til *Glud*: »Ja, *Eivind Larsen* klarer det hele. Det har han jo lov til, han er statsadvokat og kan rekvirere hele styrken.« Han spurgte vistnok *Eivind Larsen*, om der ikke var noget, han kunne tage sig til, og *Eivind Larsen* sagde, at han kunne føre en liste eller sådan noget lignende, men det blev ikke til noget. Han var hjemme hos *Glud* til frokost og gik senere tilbage til politigården. Han havde en følelse af, at når hele styrken var samlet, så skulle han være der. Men han foretog sig ingenting. Der havde ikke, medens han var på politi-gården den dag, været tale om et kartotek, som tyskerne havde med. Det eneste, han så til tyskerne, var, at han kiggede ind i *Eivind Larsens* værelse og så døren stå åben til det næste kontor og så en grøn albue eller grøn skulder derinde. Han hørte, at der var nogle tyskere, der vist sad derinde. Aktionen sorterede under statsadvokaten for særlige anliggender, og det var dens omfang, som gjorde, at statsadvokaten benyttede sin bemyndigelse til at rekvirere mandskab fra opdagel-sespolitiet; efterhånden blev hele styrken kaldt ind. *Krenchel* foretog overhovedet ikke noget som helst den dag og fik ikke engang noget rigtigt at vide om, hvad der foregik. Han talte med *Eivind Larsen* om, at disse anholdelser måtte godkendes af rigsdagen. Han så ikke en eneste anholdt.

Kriminalassistent *Lars Jensen Hansen* forklarede, at han ved 6-tiden fra politigården fik besked om at møde i parolesalen. Han havde nok været der om-trent kl. 6¹/₂—6³/₄. Da han havde været der en times tid eller så, blev han af politi-kommissær *Odmar* beordret til at tage ud til Griffenfeldsgade til »Arbejderbladet« sammen med nogle kolleger og to tyskere, som han dengang ikke kendte. Kriminal-rat *Hermannsen* skulle, efter hvad han senere havde hørt, være den ene, men *Lars Hansen* kunne ikke huske det. *Odmar* kom og sagde, at de to herrer skulle med. *Lars Hansen* var tjenstgørende på station 7 dengang og gik derfor lige ned i paro-lesalen, da han kom til politigården. De to tyskere gik bare rundt og kiggede, og de var der ikke ret længe, så gik de. De blandede sig ikke i, hvad det danske politi lavede. Politiet var i Griffenfeldsgade til godt middag. *Lars Hansen* fik sin frokost sendt derind, fordi han syntes, det trak for længe ud. Der var ikke nogen på kontoret, da han kom; senere kom der vist en 4—5 stykker, der blev indbragt til politigården til afhøring. *Lars Hansen* skrev en rapport om, hvad der var passeret derude, men havde ellers ikke mere med det at gøre. Han hørte ikke noget om, at tyskerne havde bestemt, hvem der skulle tages. Han fik kun en mundtlig ordre om, at alle, der var derude og kom der, skulle anholdes og indbringes til afhøring.

Politikommisær *Andst* fik — ligeledes i retsmødet den 22. august 1947 — forevist det kartotek, som var afleveret af overbetjent *Chr. Madsen*, og om hvilket han har forklaret, at det er selve det kartotek, som tyskerne medbragte som grundlag for kravet om internering af kommunister. De kort, *Huff* sad med, havde — sagde *Andst* — i hvert fald ikke det format. Det var små kort. Det stod for *Andst* sådan, at *Huff* sad på venstre side af bordet, og *Andst* satte sig foran bordet, og dér sad han med sådan nogle kort i hånden, der ikke var så store som i det tyske kartotek, men af format som de røde kort, der benyttedes i afdeling D.s store kartotek. *Andst* kendte *Huff* i forvejen, han havde talt med ham mange gange, han var oprindelig Wienerbarn og var kommet hertil som en lille dreng, havde gået i skole nede ved Køge og følte sig halvt dansk. I kraft af sit kendskab til ham tog *Andst* de kort ud af hånden på ham uden nogen parlamenteren forinden, og så kiggede han en 3—4 stykker ned igennem, og dér traf han på denne politibetjent — han mente at kunne huske, at der kun var en eneste politibetjent eller politifunktionær mellem de kort, som han havde ladet trække ud af det store kartotek. Det kort smed han ned i en papirkurv, og *Huff* sagde ikke noget, og *Andst* sagde heller ikke noget, såvidt han erindrede. *Huff* sad vist alene. Der var en ting, som *Andst* ikke kunne få helt til at stemme. I hans erindring stod det sådan, at det kort, han smed væk om politibetjenten, var hvidt, men det skulle ikke kunne passe, for de brugte ikke andet end røde kort om kommunister. Der var vist ikke andre, der fik røde kort end kommunisterne.

I retsmødet den 22. august 1947 blev iøvrigt politikommisær *Andst*, kriminalassistenterne *Anders Christensen* og *Alfred Holsby*, overbetjent *Chr. Madsen* og kriminalassistent *Axel Holgersen* afhørt om afdeling D. og de derværende kartoteker. Deres forklaringer herom er gengivet i referatet foran side 917 ff. Om det tyske kartotek forklarede ved samme lejlighed overbetjent *Chr. Vilh. Madsen*, at det kartotek, han havde afleveret, var selve det kartotek, som *Hermannsen* afleverede om morgenen den 22. juni 1941; det var selve det tyske originale kartotek, og blyantrettelserne havde *Chr. Madsen* skrevet, de var skrevet den morgen; der var også andre, der havde skrevet på kortene. Der havde aldrig været taget afskrift eller kopi af det. Også konvolutten mente han, det havde han holdt på hele tiden, var den originale, og såvidt han huskede, var det *Odmar*, der havde skrevet på den, det var vist hans skrift, med hvilken der stod: »afleveret 22. 6. kl. 4, *Fest*.«

Om de af *Chr. Madsen* afleverede oversigter af 17. september og 20. december 1940 forklarede kriminalassistent *Anders Christensen*, at han godt kunne huske, at han havde hjulpet *Madsen* og *Dinesen* med sådan en historisk redegørelse. *Andreas Hansen* havde lavet en meget fyldig historisk oversigt over kommunistpartiet, som han havde til hjælp.

Andst bemærkede, at redegørelsen, der var dateret 17. september 1940, altså var lavet bag hans ryg, hvad *Chr. Madsen* indrømmede. *Andst* syntes, det var underligt, at *Odmar* ikke gik til ham.

Anders Christensen erklærede, efter at have gjort sig bekendt med redegørelsen af 17. september 1940, at det første kunne man læse sig til altsammen. Det havde man læst sig til i *Andreas Hansens* indberetning. Navnene havde han ikke sat ind. Det kunne han se. Om det var *Madsen* eller *Dinesen*, der talte med ham om den, mindedes han ikke. De havde talt med ham tusindvis af gange, og han havde måske nok fået forståelsen af, at der skulle laves en indberetning, men så havde han troet, det var til *Andst*. Det var jo *Andsts* folk, de var i samme afdeling. Navnene kunne man finde i kartoteket. Selv om hovedmassen af kortene var navnekort på personer, var der også emnekort, og fik man fat i et emnekort, f. eks. LS., D.K.P. eller »Sovjetunionens Venner«, kunne man dér se, hvor man skulle tage oplysningerne i chartekkerne.

Chr. Madsen forklarede, at han og *Dinesen* begge to var hos *Anders Christensen*, mens kladden blev skrevet. Mens de sad sammen om et bord, blev hele historien lavet med navne og det hele. Listen over centralkomiteen i indberetningen fra *Andreas Hansen* var jo gammel, det kunne ikke nytte, at man skrev disse navne

direkte ned, der var en hel del af dem, som slet ikke var medlemmer, og så kom der endda for mange på; hver enkelt, der kom på, blev der ikke talt om. Da de hævede mødet og gik derfra, var beretningen færdig i kladde, og de renskrev den dagen efter. Om der var lavet visse væsentlige eller uvæsentlige ændringer i den, kunne han ikke sige, men de lavede det hele ovre hos *Anders Christensen*.

Christensen syntes, det var underligt, at han, som skriver en ikke særlig køn håndskrift, skulle skrive alt dette i hånden, mens de to unge mennesker sad og så på det. Det, han havde hjulpet med, var vel at finde bilag efter emnelisterne. Hvis der havde stået en kasse, som *Chr. Madsen* hævdede, havde det været nemmere at sige: »Værsgodt, tag den kasse, der kan I finde hele godset.«

I et retsmøde den 26. august 1941 afhørtes politikommissær *Odmar* og kriminaloverbetjentene *Chr. Madsen* og *Verner Dinesen* angående oversigterne af 17. september og 20. december 1940.

Dinesen forklarer, at han var syg i hele november måned 1940 og kom for tidligt i gang igen, han blev syg igen i januar. Da han kom tilbage den 1. eller 2. juli 1941, havde *Madsens* og hans specialkartotek været brugt ved internering af kommunisterne den 22. juni til at anholde efter. Det var inddelt i grupper, og inden for disse grupper var navnene opstillet i alfabetisk orden. *Madsen* fortalte ham, at tyskerne var kommet med et kartotek, der svarede nogenlunde til det, de havde lavet. *Madsen* havde beholdt det, og *Dinesen* så det en gang eller to. Han fik forevist kartoteket og mente at kunne genkende det. Han så det første gang umiddelbart efter, at han var tiltrådt, i begyndelsen af juli 1941. Han sagde til *Madsen*: »Hvad er det for noget, tyskerne er kommet med. De er godt underrettet. Det er næsten det samme, som vi har«. De diskuterede frem og tilbage, hvordan det gik til, at tyskerne var så godt underrettet, og talte selvfølgelig om, at det måtte være nogen af deres egne, tyskerne eventuelt havde været i forbindelse med. De oplysninger, som kortene var lavet efter, havde *Dinesen* og *Madsen* stillet sammen i forbindelse med *Anders Christensen*. Nogen tid efter, at de var kommet op i afdeling D., fik de besked på at lave en samlet oversigt, nemlig notitsen, dateret 17. september 1940, som blev forevist *Dinesen*. Om de havde fået besked om at lave den af statsadvokaten eller *Odmar* eller *Andst*, kunne *Dinesen* ikke huske. Den blev først færdig et godt stykke tid efter, at de havde fået anmodningen, for de lavede den om, det var netop det, *Anders Christensen* hjalp dem med. Han havde som udgangspunkt en beretning, som *Andreas Hansen* havde lavet om det kommunistiske parti. Redegørelsen blev givet til *Odmar*. *Madsen* og *Dinesen* var begge dernede, og *Odmar* beholdt den. Nogle dage efter var de igen dernede, *Madsen* ville have redegørelsen med op. Han var kommet i tanker om, at nu ville han have den. Det var rart at have den hos sig selv, så at den ikke kunne læses eller komme i andre hænder. Det endte med, at *Madsen* og *Odmar* kom i et forrygende skænderi over den liste. *Odmar* ville ikke udlevere den. *Dinesen* forsøgte at strø sand på, men det lykkedes ikke at få listen den dag. De blev uvenner, men det gik hurtigt over, de er begge meget hidsige. Men 2—3 dage efter kom *Dinesen* ned til *Odmar*, der sagde: »Værsgodt, her er den liste, I må hellere få den op«. Og så fik han den. Datoen kunne *Dinesen* ikke huske, men *Odmar* var den gang i statsadvokatens afdeling i fløjen ud mod Hambrosgade, og han sad på værelse nr. 22.

Dinesens forklaring faldt — forklarede *Odmar* — sammen med hans erindring. Han mindedes i hvert fald at have set en beretning som den af 17. september og at have leveret den tilbage til *Madsen* eller *Dinesen* efter forlangende, men det forekom ham, at det var på det kontor, han fik efter den 1. november 1941.

Dinesen kunne bestemt huske den første gang. *Grunnet* sad i kontoret, og *Madsen* var vred over, at han ikke havde fået listen. Døren blev lukket lidt hårdt i; de var lidt vrede begge to.

Odmar havde, siden han var i retten sidst og fik forevist de to beretninger af 17. september og 20. december 1940, tænkt meget nøje over sagen, og var kommet til det resultat, at det ikke kunne være nogen af dem, han havde afleveret til tyskerne, men snarere en beretning om salonkommunisterne eller lignende. At den skulle være krævet tilbage kort tid efter, *Odmar* havde fået den, kunne ikke forenes

med *Dinesens* fremstilling af, hvor *Odmar*s kontor var, da *Dinesen* kom og fik listen, idet *Odmar* først den 1. november 1941 flyttede ind på det kontor.

Også på et andet punkt mente *Odmar*, at *Madsens* forklaring ikke kunne stemme. Hvis *Odmar* virkelig havde benægtet, at beretningen var til tyskerne, havde den sikkert ikke været det. *Odmar* havde ingen grund til at lyve for *Madsen* på det punkt. Hvis *Madsen* ikke ville lave beretningen til ham, kunne *Madsen* bare sige det, så ville *Odmar* gå til statsadvokaten. Hvis man ville gå ind på den antagelse, at *Odmar* løj overfor *Madsen* og derefter gav beretningen af 17. september 1940 til tyskerne, var der ingen grund til, at han senere skulle anmode *Madsen* om at lave beretningen af 20. december, i hvilken der var udeladt en del navne. Det var også mærkeligt, at *Madsen* gentagne gange forgæves skulle have rykket *Odmar* for at få den beretning tilbage. Hvis *Odmar* havde afleveret den til tyskerne og blev rykket for den, kunne han jo ved at ringe til *Hermannsen* få den tilbage aldeles omgående.

Den af *Madsen* i den parlamentariske kommission — st. 487 f. — refererede samtale mellem ham og *Odmar*, havde denne ingen erindring om; samtalen forekom ham iøvrigt at lyde noget besynderligt.

Dinesen forklarede, at han ikke havde ført nogen sådan samtale med *Odmar*. At *Madsen* og han havde sagt, at beretningen aldrig måtte komme videre, erindrede han ikke noget om. Beretningen af den 20. december 1940, der blev forevist ham, havde *Madsen* og han lavet, men i hvilken anledning huskede han ikke. Til *Madsens* forklaring: at *Odmar* leverede beretning nr. 1 tilbage, og at der senere blev sagt, at det var noget skidt, de havde lavet, de måtte lave noget bedre, og der skulle ikke være så mange navne i, sagde *Dinesen*, at det var muligt, men det erindrede han ikke, det måtte han sige, men på den anden side ville han heller ikke sige, at det ikke var rigtigt, hvad *Madsen* sagde, at den skulle laves om. De lavede den første beretning om et par gange, inden de afleverede den.

Odmar fandt det mærkværdigt, at beretningerne var lavet så omstændelige og fyldige, hvis de var lavet til tyskerne. *Odmar* havde indtil den 1. november 1941 hele tiden haft kontor sammen med mindst een kontordame på et af kontorerne, i 1940—1941 var der tre kontordamer sammen med ham. På de øvrige kontorer havde han siddet sammen med een kontordame, først den 1. november 1941 fik han sit eget kontor. Da fik afdelingen flere kontordamer og *Odmar* fik samtidig nye møbler; det stod for ham, at han tog beretningen frem af et jalousiskab, da han gav den til *Dinesen*. *Odmar* havde praktisk talt ikke haft noget med *Madsen* og *Dinesen* at gøre før 22. juni 1941. Afdeling D. og afdeling A. S. blev først personforenede den 1. januar 1942, da *Odmar* blev leder af afdeling D. samtidig med, at han var souschef hos statsadvokaten for særlige anliggender.

Indtil den 22. juni 1941 blev afdeling D., der nærmest lå stille, ledet af *Andst*. *Odmar* havde intet dermed at skaffe. Så havde han den politimæssige udførelse af kommunistaktionen den 22. juni 1941. Ugen efter den 22. juni 1941 sagde han til statsadvokaten, at kommunistagerne måtte denne selv tage, *Odmar* havde ikke tid dertil. Det sanktionerede statsadvokaten. De *Odmar* den 1. januar 1942 blev leder af afdeling D., pointerede han overfor statsadvokaten, *Madsen* og *Dinesen*, at kommunistagerne stadig måtte gå direkte mellem statsadvokaten og *Madsen* og *Dinesen*, udenom *Odmar*. Det godkendte de, men linien kunne ikke holdes helt. *Odmar* var mere på sit kontor end statsadvokaten på sit, og der kunne opstå spørgsmål, som *Madsen* og *Dinesen* skulle have hurtig afgørelse på, navnlig om morgenen, og så kom de begge eller en af dem ned på *Odmar*s kontor og forelagde disse spørgsmål, bl. a. om den kommunist måtte få besøg af denne eller hin, om den og den kommunist måtte blive hentet ind til byen, om den kommunist måtte blive hentet ind og besøge sin kone. Som regel sanktionerede *Odmar* *Madsens* og *Dinesens* forslag.

Dinesen bekræftede dette.

Med de senere kommunistaktioner havde *Odmar* intet andet haft at gøre end — som 22. juni 1941 — instruktionen af personalet og uddeling af køresedler ved de store aktioner. Da der ved aktionen i november 1942 var anholdt en række kommunister, kom *Madsen* og *Dinesen* ned til *Odmar* og sagde: »Vi må se at få løsladt nogle af

dem«. *Odmars* erklærede sig enig deri, men henviste stadig til statsadvokaten, det var hans side af sagen; *Odmars* havde mange andre sider at varetage og havde praktisk talt ingen tid. *Madsen* og *Dinesen* blev ved at presse ham og sige: »Du må gøre noget ved den historie«. Så rejste statsadvokaten til provinsen, øjeblikkelig røg *Madsen* og *Dinesen* i hovedet på *Odmars* igen, og han sagde: »Allright, nu da statsadvokaten er væk, er det formelle i orden«. Han gik til *Hermannsen* om det, gennemgik sagerne med ham og opnåede af *Hermannsen* sanktion til at løslade vistnok omkring halvdelten. Det var den eneste gang, han havde blandet sig i større kommunistisager.

Dinesen bekræftede rigtigheden heraf.

At den omhandlede redegørelse kunne blive krævet af *Odmars*, skønt han før 22. juni ikke havde noget med kommunisterne eller med *Madsen* og *Dinesen* at gøre, skyldtes efter *Odmars* forklaring, at han havde den politimæssige udfarende kraft inden for afdeling A. S.; hvis statsadvokaten, justitsministeriet, udenrigsministeriet eller andre skulle have lavet noget, gik de til *Odmars*, der så henvendte sig de steder, hvor han mente man bedst kunne få det lavet. Hvis der fra en eller anden blev stillet krav om at få en beretning om kommunisternes virksomhed, var det naturligt, at vedkommende kom til *Odmars* og sagde: »Vil De sørge for, at dette eller hint bliver lavet«. *Andsts* udtalelse om, at beretningerne var lavet bag hans ryg, var, erkendte *Odmars*, berettiget. *Odmars* burde have henvendt sig til *Andst* og bedt ham lade det lave.

Odmars rejste spørgsmål om, hvorvidt der kunne være tale om en slåfejl ved listens datering, så den i virkeligheden hidrørte fra 1941; efter beretningens indhold er dette imidlertid udelukket. Når *Odmars* rejste spørgsmål derom, skyldtes det, at det måtte anses for fastslået, at tilbageleveringen af listerne først skete hen efter november 1941, idet *Odmars* først fik det kontor og først fik det jalousiskab efter den 1. november 1941.

Odmars turde ikke påstå, det var en beretning om salonkommunisterne, han havde afleveret til tyskerne, men der stod et eller andet sted i hans hukommelse, at det omhandlede salonkommunisterne.

At *Madsen* og *Dinesen* skulle have skrevet en rapport om »Sovjetunionens Venner« som omtalt i A. nr. 46, s. 190, kunne *Dinesen* ikke huske. Der var så mange ting, der blev spurgt om dengang. Det var vanskeligt at skille dem ud fra hinanden, men det var sandsynligt, at det var *Madsen* og ham, der havde skrevet det, hvis der var kommet en sådan forespørgsel.

Chr. Madsen forklarede om grunden til, at der få måneder efter fortegnelsen af 17. september 1940 blev udarbejdet en ny fortegnelse, at det var, fordi den første ikke var fyldestgørende. Ligesom den første skulle den laves til politikommissær *Odmars*. Indledningen i den første var ikke fyldestgørende, men der behøvedes ikke så mange navne. Den første blev vistnok bestilt en måneds tid før. Den blev afleveret til *Odmars*, og de fik den tilbage 8 eller 14 dage efter at den var afleveret. Det var *Dinesen*, der fik den. *Madsen* og *Dinesen* havde først været sammen hos *Odmars* for at hede om den. Det var nede på 2. sal, der hvor det nye journalkontor er nu, nr. 33. *Odmars* var alene på kontoret, da de var dernede. Der sad vist en til, men på det tidspunkt, da de var dernede, var der ikke andre.

Odmars gjorde opmærksom på, at kontor 33 fik han, så vidt han erindrede, først den 1. oktober 1940.

Chr. Madsen fastholdt bestemt, at det var der, hvor *Odmars* fik blomster, da han var udnævnt til politikommissær, og det foregik ovre på journalkontoret.

Dinesen mente, at i så fald måtte han altså huske forkert; han spurgte, om *Madsen* kunne huske, de var nede hos *Odmars*, og døren blev lukket kraftigt i, og om det ikke var ved den lejlighed, de diskuterede disse lister, hvilket *Chr. Madsen* bekræftede. Efter *Dinesens* forklaring sad kriminalassistent *Grunnet* ude i kontoret foran, så at man gik fra *Odmars* gennem *Grunnets* kontor, og *Dinesen* mente, at *Grunnet* sad der ved den lejlighed. Da *Dinesen* fik listen, blev den taget enten fra et skab eller fra en skuffe, om det var et jalousiskab, huskede *Dinesen* ikke.

Odmars mente ligesom *Dinesen* havde gjort, at denne havde fået en beretning tilbage, men at det foregik på kontor nr. 21.

Chr. Madsen erindrede ikke, at han havde optaget en rapport om »Sovjetunionens Venner«, således som omtalt i A. nr. 46, s. 190. Han huskede godt, at der i 1942 var tale om salonkommunister og tidsskriftet »Clarté«; der blev ikke lavet noget, men der kom krav om, at der skulle foretages en undersøgelse over salonkommunister og »Clarté«. De havde en del mennesker oppe, men der blev ikke skrevet noget; de skrev dog naturligvis til deres egen underretning. Men der var forskellige ting i omtrent samme periode. *Madsen* turde ikke sige, hvor lang tid forud det var, da der blev rejst spørgsmål om Studentersamfundet. Det blev efter aftale med justitsministeriet ordnet sådan, at bestyrelsen blev kaldt op til *Krenchel*, der forhandlede med dem. Der blev så valgt en ny bestyrelse for Studentersamfundet, der kunne godkendes.

Den rapport, der som nævnt i A. nr. 46, s. 190, var optaget i anledning af, at *Kanstein* i slutningen af juli 1940 forlangte oplysninger om »Sovjetunionens Venner«, kunne, mente *Christian Madsen*, ikke være optaget i afdeling D., den måtte være optaget i statsadvokatens afdeling. Havde der været optaget en sådan rapport, måtte han dog have været med til at lave den. Det kunne ikke undgås. *Dinesen* og han måtte have lavet den.

Ingen af dem kunne huske det.

Den første beretning af september 1940 var tilbageleveret, før den næste, af december 1940, blev lavet.

Dinesen mente, at de havde lavet de to beretninger i 1940, og en i 1943 havde de også lavet. Om det var efter *Odmars* begæring eller det var statsadvokatens, det turde han ikke sige bestemt. Men nogen beretning i 1940 ud over de to af september og december mente han ikke, de havde lavet.

Christian Madsen spurgte *Odmars*, om han, dengang disse beretninger skulle laves, ikke forklarede *Dinesen* og *Madsen*, at de skulle laves til *Odmars* egen private orientering, fordi han nu havde ansvaret for statsadvokatens afdeling og skulle være orienteret om kommunisterne og partiet for at kunne svare statsadvokaten og justitsministeriet, hvis han blev forespurgt.

Odmars henviste til sin tidligere forklaring til retten om, at han ingen som helst erindring havde derom.

Dinesen huskede ikke ordene, men de havde fået besked på at lave beretningen. Om det var til orientering for politikommissær *Odmars* i hans stilling som sous-chef for statsadvokatens afdeling, erindrede han ikke nu.

Christian Madsen spurgte, om han erindrede ordene, dengang de fik listen tilbage, og *Dinesen* svarede, at han fik den alene dernede. Han kunne ikke huske, at de, som *Madsen* mente, havde spurgt om, hvad den havde været brugt til.

I den parlamentariske kommission st. 489 omtalte *Madsen* en samtale, idet han udtalte:

»Vi lavede to lister, den ene dateret september 1940, den anden december 1940, og vi sagde til *Odmars*, at han måtte være forsigtig med den og ikke vise den til nogen, og det lovede politikommissæren os. Vi rykkede så for den nogle gange, da han havde haft den nogle dage — jeg kan ikke huske, hvor lang tid, han havde den, 8—14 dage —, og vi fik den tilbage igen, og vi sagde: »Nu er der vel ikke nogen, der har set den?« og sagde for resten, at tyskerne og *Hermannsen* havde vel ikke haft listen.« Denne samtale kunne hverken *Dinesen* eller *Odmars* erindre.

På spørgsmål om, hvad interesse han havde i, hvor den liste, som han havde lavet efter ordre, vandrede eller ikke vandrede hen, når han havde afleveret den, svarede *Madsen*, at han ville ikke have, at denne liste skulle hen til tyskerne. Han havde i hvert fald aldrig lavet den liste, hvis han havde vidst, den skulle gå til *Hermannsen*. De vidste jo godt, hvad der kunne ske engang før eller senere: en aktion mod kommunisterne. Selv om kommunisterne angreb både England og regeringen for engelsk imperialistisk krig og derfor ikke stod videre godt herhjemme på det tidspunkt, havde der dog, hævdede *Madsen*, flere gange oppe hos dem været tegn på, at tyskerne interesserede sig for kommunisterne. Han måtte erkende, at tyskerne ikke gjorde tilløb hverken til at forbyde kommunisterne eller partiet eller bladet,

men de havde flere gange fået besked på, at den dag, der skulle ske noget med russerne, skulle de sørge for at have sagerne i orden til en aktion mod kommunisterne. Det troede han, *Dinesen* ville kunne bekræfte med det samme.

Dinesen erklærede herom, at de havde fået besked på, at de skulle holde rede på det kommunistiske parti, men hvad det skulle bruges til, erindrede han ikke, at de havde fået noget at vide om. De skulle have det klart og vide, hvem det var og hvorledes. De skulle se at få det i orden så hurtigt, det lod sig gøre. Der var ingen, der havde specificeret instruktionerne nærmere.

Chr. Madsen hævdede, at de fik instruks om at have det hele færdigt. Han forventede kommunistaktionen allerede omkring januar. Efter hans opfattelse var det en almindelig forventning dengang, at det skulle være sket så tidligt. På spørgsmålet om, hvorfor kommunisterne mon så var så dårligt forberedt på det, svarede han, at det vidste han ikke; de var vel egentlig heller ikke så dårligt forberedt. De havde vel bare ikke troet, at de skulle være anholdt. De måtte jo ikke have været forberedt på, at det skulle ske så pludseligt, som det skete. På spørgsmål om, hvem der sagde til hvem: Gør det og det, erklærede *Chr. Madsen*, at med hensyn til kommunisthistorien havde de ikke meget med *Odmars* at gøre. Men i deres arbejde havde *Dinesen* og han to chefer hele tiden efter besættelsen. De havde lige så meget at gøre med *Odmars*, som de havde med politikommissær *Andst*.

Odmars erklærede, at han først den 1. januar 1942 fik afdeling D., og *Madsen* og *Dinesen* havde aldrig været forlangt til tjeneste i afdeling A.S. Det kunne dog godt være, at *Madsen* i nogen grad havde ret i, at han og *Dinesen* havde givet *Odmars* visse informationer før den 1. januar 1942. *Madsen* og *Dinesen* kunne gå frit ind og ud hos ham på hans kontor på 2. sal, hvis de havde noget på hjerte. Hvis der fra gesandtskabet eller Abwehrstelle kom forespørgsler om kommunistspørgsmål, mente *Odmars*, at de kun var gået til afdeling D., hvis det drejede sig om beretninger, altså større ting. Han ville ikke tro, at *Madsen* og *Dinesen* var blevet impliceret i tilfælde af en ganske almindelig lille forespørgsel. Noget lederforhold fra *Odmars* side til afdeling D. eller til *Madsens* og *Dinesens* afdeling var der ikke tale om.

Dinesen mente, at de havde haft nogle enkelte forespørgsler om personer, men det var ikke mange. De havde *Andst* i afdeling D. som leder, og så havde de statsadvokaten og *Odmars* nede på 2. sal. De havde aldrig fået forklaret, hvem der havde ledelsen af den afdeling. Det var noget, man selv skulle tænke sig til. *Andst* var leder af afdeling D. Han havde nu aldrig sådan givet særlige instruktioner. Det var noget, de selv skulle finde ud af. De havde forbindelse med informationer til *Odmars*, og *Andst* havde de deroppe som chef i D. Direktiver fik de sommetider fra *Andst* og sommetider fra 2. sal.

I et retsmøde den 27. august 1947 forklarede *Weiss* i tilslutning til sin forklaring i den parlamentariske kommission, at han senere havde set de omhandlede kort, da de kom frem igen, og var klar over, at han havde husket forkert; de var ikke på dansk, men på tysk; men det skyldtes, at det kort, som de så allermost på, var det vedrørende statsadvokat *Carl Madsen*, og så havde han altså stået og oversat det for sig selv. Han hørte første gang om kortene den 22. juni 1941 om eftermiddagen; da viste *Madsen* ham dem, eller rettere han hentede dem i sikkerhedspolitiet efter anmodning fra *Madsen*. Først da *Madsen* viste ham listerne sammenholdt med kortene, fik han særlig interesse for det. *Weiss* genkendte kortene, der blev forevist ham, og særlig også det på *Carl Madsen*. Det var *Madsen*, Frelsens Hær, og *Weiss* heftede sig navnlig ved det, dels fordi han havde patruljeret i Saxogade og kendte terrænet dernede, og dels fordi han vidste, at *Carl Madsen* sad i finansministeriet, og *Chr. Madsen* morede sig selv over, at han havde lavet denne fejl, for nu kunne man derigennem kontrollere, at disse kort var identiske med listen. *Weiss* havde aldrig nogensinde haft noget med kommunisterne at gøre, så han kendte faktisk ikke ret mange andre navne og havde derfor ikke nogen navne i erindringerne fra den tid. Om den nævnte liste eller notits, som var udarbejdet i afdeling D., hørte *Weiss* i oktober eller november måned 1940.

Han kunne huske, at *Chr. Madsen* og *Dinesen* var først uenige oppe på kontoret, *Chr. Madsen* var utilbøjelig til, at denne liste skulle laves, idet han sagde til *Dinesen*, at man vidste aldrig, hvad sådan en liste kunne bruges til, men *Dinesen* sagde noget om, at det kom ikke ham ved. Da listen var afleveret, gik *Chr. Madsen* nogle dage senere og brokkede sig over, at de ikke fik den tilbage, og sluttelig resulterede det i, at *Madsen* og *Dinesen* var oppe at skændes på deres kontor, fordi de ikke havde fået listen. *Madsen* ville have den tilbage, *Dinesen* var nærmest ligeglad. Som følge af skænderiet gik *Dinesen* pludselig ned og hentede listen, og så var der fred i lejren. *Weiss* havde kontor ved siden af, og de havde mange ting fælles. Han havde set dem sidde og skrive listen vistnok i flere dage, og *Chr. Madsen* fortalte ham noget om, at han enten havde givet cigarer eller øl for at få en ældre kollega til at hjælpe sig noget med listens udfærdigelse, fordi *Madsen* selv manglede forudsætningerne for det, og han sagde noget om, at den ældre kollega egentlig havde været bange for at lave den liste, og kun på grund af, at han var venligt indstillet overfor *Madsen*, havde denne fået ham til det.

Dengang der var mest uro om det var, da de anden gang blev anmodet om at lave en fyldestgørende liste; da var det, *Madsen* var allermest hidsig deroppe; *Weiss* var af den bestemte opfattelse, at det var den anden liste, de skændtes mest om, og at det var den, *Dinesen* gik ned og hentede.

Efter at have haft lejlighed til at se de to »lister« erklærede *Weiss*, at han kunne huske, at det var skrevet på samme måde med mellemrum og navne som septemberlisten, og at han aldrig havde set december-listen, og tilføjede, at så var det den første, de havde skændtes om. Han var nu sikker på, at det var efter den første liste, for de stod og kikkede på listen den første gang, da *Dinesen* kom op med den. Det var først ved den lejlighed, *Madsen* fortalte, at han havde fået *Anders Christensen* til at hjælpe sig. *Weiss* kunne kende listen på de navne, der ikke fandtes i den anden.

Der foretoges derefter i retsmødet d. 27. august 1947 en samlet afhøring af: departementschef *Eivind Larsen*, politiinspektør *Krenchel*, vicepolitiinspektør *Glud-Johansen*, politikommissærerne *Andst* og *Odmær*, overbetjentene *Weiss* og *Chr. Madsen* og kriminalrat *Hermannsen*, idet man ville søge ved en konfrontation at få opklaret de tvivlsspørgsmål, der havde rejst sig ved forskellige indbyrdes modstridende forklaringer. Man gik ud fra den forklaring, som overbetjent *Christian Vilhelm Madsen* havde afgivet i den parlamentariske kommission den 12. november 1946 (st. 479 ff.). *Glud-Johansen* bekræftede på forespørgsel, at opdagelsespolitiet personale den 22. juni 1941 ikke tilnærmelsesvis var så stort som angivet af *Madsen* (300 kolleger).

Eivind Larsen havde ikke spor erindring om, at der skulle være holdt et møde i det omfang og med de detailldrøftelser som nævnt i *Madsens* forklaring. Han havde utvivlsomt været i afdelingen på et eller andet tidspunkt, men det billede af et møde, som der ridsedes op, havde han ikke spor erindring om. Han turde ikke sige, at der ikke i hvert fald stykkevis havde fundet forskellige drøftelser sted, det måtte der selvfølgelig have gjort, men det blev for så vidt en spekulation over, hvad han havde hørt. Det forekom ham ikke sandsynligt, at afdeling D. skulle tilrettelægge noget for provinsen, idet det netop var et af de spørgsmål, der forelå, at det var rigspolitiet, sikkerhedspolitiet, der havde provinsen. København havde måske nok noget, men det var ganske tilfældigt og var ikke ført videre, efter at sikkerhedspolitiet var trådt i funktion hos rigspolitichefen. Han erindrede ikke noget om, at de omtalte herrer, som er nævnt af *Madsen* som værende til stede, var samlet til et møde i afdeling D., men han kunne ikke sige, at han ikke havde været i lokalet på et tidspunkt, hvor de var tilstede. Men et egentlig samlet møde til diskussion havde han ikke spor erindring om. Det var vist sådan, at man kom og gik.

Politiinspektør *Krenchel* forklarede, at det var ganske urigtigt, at han havde været med til et møde som af *Madsen* forklaret. Han var slet ikke oppe på 3. sal. Og det eneste, han havde set af tyskerne var, at der i værelset bag departements-

chefens sad en mand i tysk uniform. Han havde heller ikke været til møde i parolesalen.

Også vicepolitiinspektør *Glud-Johansen* fastholdt sin tidligere forklaring. Han kom til politigården sådan noget som mellem 6 og 7, og han erindrede tydeligt, at han var på 3. sal, og at han deroppe traf departementschefen og politikommissær *Odmær*, og han så deroppe det papir, som departementschefen havde fået på Dagmarhus. Derefter gik *Glud* ned på 2. sal. Det var hans opgave som personalechef at tilkalde personalet og sørge for, at det var disponibelt, og han var ikke på 3. sal efter den tid. Han havde ikke set nogen tysker på politigården den dag og havde ikke deltaget i noget møde med nogen tysker. Aktionen og udførelsen sorterede under statsadvokaten for særlige anliggender, og lige så lidt som politiinspektør *Krenchel* havde *Glud* med det at gøre. Et møde med drøftelse havde han ikke deltaget i; det var han ganske sikker på.

Også politikommissær *Andst* benægtede at have deltaget i et sådant møde som af *Madsen* forklaret. Han kom som tidligere forklaret først op på politigården mellem 9 og 10, da aktionen var i gang. Han havde ikke deltaget i noget møde, ikke set departementschefen og ikke set andre tyskere end *Huff*.

Glud-Johansen bekræftede, at han først senere ringede til *Andst*, og ville tro, klokken var mellem 9 og 10, da han kom. *Andst* var iøvrigt inde på *Gluds* kontor, da han kom derop, men var der ikke mere end et minut eller to.

Politikommissær *Odmær* gentog sin tidligere forklaring om sine oplevelser den morgen. Han traf først inde i afdeling A. S. politikommissær *Holten* og ringede hjem til viceinspektør *Glud* og meddelte ham, hvad *Holten* havde fortalt, samt at der skulle tilkaldes 50 mand. Noget efter kom departementschefen og fortalte nærmere om, hvad der var passeret og skulle ske. *Glud* kom til, og de diskuterede spørgsmålet frem og tilbage, først på 2. sal, siden på 3. sal. Et møde som det, *Madsen* havde forklaret om, hvor departementschefen, politiinspektør *Krenchel*, viceinspektør *Glud*, politikommissær *Andst*, *Madsen*, *Videnkjær*, *Odmær*, *Hermannsen* og *Huff* havde været sammen, havde han ingen om helst erindring om. Det var muligt, at han senere havde været på 3. sal, det var muligt, at han havde været i stuen, men hans hovedopgave, efter at det var bestemt, at aktionen skulle iværksættes, lå på 2. sal.

Overbetjent *Weiss* forklarede, at han først kom ind på politigården ved 7—7½-tiden. Han gik op på 3die sal, og derfra gik han ind på nabokontoret, *Madsens* kontor, hvor han så departementschefen og *Odmær* og *Videnkjær* og *Madsen*, og så vidt han huskede også politiinspektør *Krenchel*, men ikke viceinspektør *Glud*. Da han så dem, trak han sig skyndsomst tilbage, gik ind til sig selv, og hvad der blev forhandlet om, vidste han ikke. Han betragtede kommunistaktionen som sig uvedkommende.

Kriminalrat *Hermannsen* forklarede, at han ikke havde deltaget i et møde som det, *Madsen* havde forklaret om. Han skulle, efter en arbejdsplan, der var lavet til internt brug for tyskerne, være kl. 10 på politigården og køre med en dansk politigruppe til Griffenfeldsgade til det kommunistiske hus. På de vigtigste pladser skulle tyskerne med, og *Hermannsen* var sat til at køre med en dansk gruppe til Griffenfeldsgade. Han skulle være på politigården kl. 10, og han var der ikke før. Han gik halv ti fra Dagmarhus over Rådhuspladsen og mødte på Vesterbrogade indehaveren af Universitetskafeen, *Alfred Jensen*; han havde gennem radioen hørt, at der var kommet krig nu, og han ville fortælle *Hermannsen* den nyhed, og de skulle drikke øl. De var ved at dække bordene på fortovskafeen i Frascati. De fik to øl og drak stående og skiltes derefter.¹⁶⁾ *Hermannsen* var kl. 10 på politigården og gik

¹⁶⁾ Flv. restauratør *Jørgen Alfred Jensen* har i et senere retsmøde bekræftet, at han den 22. juni 1941 traf kriminalrat *Hermannsen* og drak øl sammen med ham i Stadils vinstue (ikke Frascati). *Hermannsen* kom fra Dagmarhus og sagde, at han havde arbejdet hele natten. Klokken må have været 9—9½; han var kørt temmelig tidlig hjemmefra. Han talte kun flygtigt med *Hermannsen*, der havde meget travlt og var meget nervøs. Da restauratørerne ikke lukker op før kl. 8, og *Jensen* kom fra Grand hotel, hvor han havde drukket en kop kaffe, måtte han formode, at hans møde med *Hermannsen* havde været efter kl. 9.

først til politikommissær *Odmær*, og fik dør besked om, at han skulle højere op til *Lars Hansen*. Så gik han derop i et bureau, og han vidste faktisk ikke, hvem han mødte der; fra tysk side *Rohde* og *Huff* og så 3—4 forskellige danske »Beamter«, men ledende »Beamter« havde han ikke set, der var kun et par ubekendte danske »Beamter«. *Hermannsen* spurgte, hvem *Lars Hansen* var, og så meldte han sig. Og så kørte de kl. 10 fra politigården. *Fest* var efter *Hermannsens* mening overhovedet ikke på politigården den søndag morgen.

Departementschef *Eivind Larsen* var temmelig sikker på, at det var *Huff* og vistnok *Fest*, der samtidig med ham tog til politigården.

Chr. Madsen ville fastholde den fremstilling, han havde givet. Først var der konference om, hvordan man skulle klare provinsen, og så først gik man i gang med at udtage ledende kommunister. *Videnkjær* gik over til sikkerhedspolitiets afdeling. Efter at han var gået derover, begyndte de med det andet, og da *Videnkjær* kom tilbage, blev det bestemt, at telegrammerne skulle sendes af sted. Det hele foregik jo inde på samme kontor. Da *Madsen* kom derop og fik besked på, at det hele skulle sættes i gang, var alle de af ham omtalte herrer allerede til stede. De deltog ikke i drøftelsen om, hvordan man skulle ordne aktionen i provinsen; *Chr. Madsen* talte kun med departementschefen, og *Videnkjær* stod ved siden af. *Chr. Madsen* kom først til, efter at politikommissær *Andst* var der. *Andst* sad på modsat side af skrivebordet, hvor *Madsen* sad. *Madsen* mente ikke, at der kunne være tale om, at han sammenblandede forskellige episoder i løbet af morgenen og formiddagen. Han havde ikke været andre steder, han kom ind på 2. sal, fortsatte videre på 3. sal, og indtil det var overstået, var han ikke andre steder end på sit kontor.

Weiss ønskede at rette sin forklaring i den parlamentariske kommission om den 22. juni 1941 (st. 418 f.). Da han stak hovedet ind første gang, var de af ham nævnte herrer der plus to tyskere, hvoraf han siden fik at vide, at den ene skulle være *Fest*, og så gik han ind til sig selv og dryssede lidt om derinde, men han kom i tanker om, at det var vist ikke helt rigtigt, at han gik udenfor det hele, og gik så påny ind på kontoret — det drejede sig vist om 5 eller 10 minutter; da han kom ind næste gang, var det man diskuterede afsendelsen af telegrammerne til politimestrene, og dér fik *Videnkjær* ordre til at hente postkwitteringsbogen hos politiinspektør *Glud*, fordi man ville have postkwittering for, at samtlige telegrammer var afsendt; det blev bl. a. diskuteret mellem *Madsen* og departementschefen.

Chr. Madsen anså det ikke for tænkeligt, at han samlede det, der var sket i løbet af morgenen og formiddagen, sammen til et enkelt billede, medens det i virkeligheden drejede sig om en række scener. Den omtalte episode varede ikke så forfærdelig længe; det var ikke noget, der strakte sig over hverken hele eller halve timer.

Departementschef *Eivind Larsen* var tilbøjelig til at tro, at det var rigtigt, at der skete en række løbende forhandlinger med vekslende deltagere og vekslende scener, alt efter hvad der blev forhandlet, og hvem der ikke var optaget af noget andet har været til stede, og sådan har det været, indtil selve aktionen var tilrettelagt og sat i gang.

Odmær bekræftede på forespørgsel, at det var givet, at han den morgen havde haft fat i en hel del af personalet og sagt til den ene, at han skulle gøre dette, og til den anden, at han skulle gøre hint. Om han havde opsøgt dem på deres kontorer, eller de havde været hos ham, var det ham umuligt at sige. Det var første gang, *Odmær* havde haft så stor en aktion, og det tog sin tid at planlægge og iværksætte alt det, der skulle iværksættes. Når *Hermannsen* nævnte, at han skulle komme på politigården kl. 10 til en aktion i Griffenfeldsgade, ville *Odmær* gerne bemærke, at instruktionen af personalet om aktionen på »Arbejderbladet« fandt sted på et tidspunkt mellem kl. 8 og 8½ om formiddagen; selve aktionen på »Arbejderbladet« fandt sted formentlig kl. 8½, nærmere bestemt kl. 8.25, hvilket antagelig var det klokkeslæt, på hvilket man havde været på stedet.

Hermannsen mente at måtte blive ved sin forklaring. Han havde kun een opgave, og mente stadig helt bestemt, at det var kl. 10.

Chr. Madsen bemærkede, at det blev konstateret den dag, at kommunisterne havde bortkørt ting på så sent et tidspunkt som ca. kl. 6¹/₂ på »Arbejderbladet«, og politiets hold kom der mellem 7 og 8, så tidspunktet 8.25 mente han ikke helt kunne passe.

Hermannsen var sikker på, at han var med på »Arbejderbladet«. Han var der en halv time, og *Lars Hansen* standsede på tilbagevejen ved Dagmarhus.

Kriminalassistent *Lars Jensen Hansen* kom til stede og gentog sin tidligere forklaring om turen den 22. juni til Griffenfeldtsgade til »Arbejderbladet«. Han kunne ikke sige noget klokkeslæt og erindrede ikke, om *Hermannsen* var med derude. Der var to civile tyskere med. Hvad de hed, vidste *Lars Hansen* ikke. Han ville nærmest tro, at det var ved 9-tiden.

Man gennemgik derefter *Chr. Madsens* forklaring (st. 484—485) om kartotekets aflevering fra *Hermannsen* til departementschef *Eivind Larsen* eller politikommissær *Odmar* og fra *Odmar* til politikommissær *Andst* og fra ham til *Madsen*.

Hermannsen gentog sin forklaring om at han om morgenen på Dagmarhus fik besked på at hente kommunistkartoteket, at han tog det og stak kortene i sin sommeroverfrakke, men kort efter inde i *Kansteins* værelse på opfordring afleverede dem til dr. *Fest*. *Hermannsen* gik ud med det samme, og hvad der så skete med kartoteket, vidste han ikke. Men det kommunistkartei, der var deroppe, var større end det nu foreviste. Lørdag aften var *Rohde* og *Huff* beskæftiget med at skrive et kartei af. *Hermannsen* var af den mening — det var en kombination —, at han havde grebet et forkert kartei, at *Fest* havde ment det kartei, der var afskrevet; og *Rohde* og *Huff* var sikkert allerede på vej til politigården.

Departementschef *Eivind Larsen* gentog sin tidligere forklaring om, at det hele tiden for ham havde stået sådan, at da tyskerne nævnte, at de indenfor deres gruppe af ledende kommunister havde krav på bestemte navne, var der tale om en liste. Han var sikker på, at han aldrig havde hørt ordet kartotek i den forbindelse, og han følte sig temmelig sikker på, at tyskerne selv havde bragt det med på politigården. Han støttede det dels på, at han nogen tid efter, måske allerede senere på søndagen eller i de følgende dage, da det hele havde lagt sig lidt, gik rundt og spurgte efter, hvad det i grunden var for navne, der var nævnt af tyskerne som faldende indenfor rammen ledende kommunister, hvad det egentlig var, tyskerne havde. Men det kunne han aldrig rigtig nå frem til.

Chr. Madsen gjorde opmærksom på, at *Hermannsen* ikke kunne have truffet *Lars Hansen* på 3. sal, da han ikke var der, men i parolesalen, hvilket *Lars Hansen* bekræftede. Han var ikke andre steder, før han tog til »Arbejderbladet«.

Politikommissær *Odmar* havde ikke set kortene.

Departementschef *Eivind Larsen* ville ikke udelukke, at kortene havde været fremme og været under anvendelse på 3. sal på et tidspunkt, hvor han havde været der, men erindrede det ikke.

Politiinspektør *Krenchel* havde ikke set dem.

Odmar forklarede, at på et eller andet tidspunkt, formentlig på hans kontor den morgen, havde *Hermannsen* stukket hovedet ind til ham og betroet ham, at tyskerne var i besiddelse af et kartotek over kommunister til hjælp ved anholdelserne, og så svarede *Odmar Hermannsen*: »Jeg tror, vort kartotek er bedre end jeres.« Det kunne *Hermannsen* ikke huske.

Politikommissær *Andst* havde ikke set det kartotek, medmindre det var det, *Huff* sad med, men det mente han ikke. De kort, *Huff* sad med, var ikke så store.

Chr. Madsen forklarede, at *Dinesens* og hans kartotek var lavet sådan, at det kunne bruges til aktionen. Det var en forbedring af det gamle specialkartotek, hvor de gamle, der ikke duede, var skudt ud. Kortene var tre gange så store som i det tyske kartotek. Det var nøjagtig samme slags kort som nazistkortene. *Madsen* fik ordre til ved hjælp af kartoteket at pille de ledende kommunister frem.

For departementschef *Eivind Larsen* stod det ganske klart, at han kom på politigården for at beordre den aktion sat i gang indenfor de retningslinier, der var anvist af statsministeren. Den ordre gav han, og så blev det sat i gang af de folk,

der var i stand til at udføre ordren rent faktisk. Når der gives et direktiv, går det af sig selv ned gennem rækkerne, og de folk, der kan gøre det, gør det og skal gøre det. I relation til politiet var det umiddelbare ansvar departementschefens, og bag ham stod statsministeren, for hvem det havde været forelagt. *Chr. Madsen* kunne ikke have mere ansvar end en chauffør, som måske havde kørt en af bilerne.

Chr. Madsen forklarede, at han sad med specialkartoteket og havde det tyske kartotek foran sig. De begyndte at tage efter det tyske kartotek forfra, og *Huff* sad ved siden af *Madsen*, og hvert kort, der blev taget ud, blev kastet over på den modsatte side af skrivebordet. *Madsen* skulle finde de tilsvarende kort frem i specialkartoteket, og efterhånden som kortene blev taget ud, blev de sendt ned. Der blev ikke udskrevet noget, for det var der ikke tid til. De danske kort blev sendt direkte ned til anholdelsen. Om kortene skulle sorteres ud eller tages rå, som de var, var ikke *Madsens* ansvar. Det var ikke ham, der bestemte, at den ene skulle anholdes og den anden ikke. Det tyske kartotek var en del af, hvad tyskerne krævede, idet det tyske kartotek efter tysk opfattelse bestod af en række ledende kommunister, og det var man bundet til, for de forlangte, at de, der var der, skulle tages. Det var man først og fremmest bundet til og så til at trække de ledende kommunister ud. Havde det tyske kartotek ikke været der, havde man været mere frit stillet med hensyn til, hvem der skulle trækkes ud. Der var flere af dem, der stod som medlemmer af centralkomiteen, som på det tidspunkt overhovedet ikke var medlemmer af centralkomiteen. Hvad der videre skete med de kort, han trak ud, havde *Madsen* ikke haft at gøre med. De blev givet til anholdelse allesammen, som de skulle efter det tyske krav.

Chr. Madsen blev gjort bekendt med den gennemgang af de i København i tiden 22. juni—22. august stedfundne anholdelser, der findes i A. nr. 46, s. 195 ff., og hvoraf fremgår, at der ved siden af dem, der stod i det tyske kartotek, yderligere blev taget 2 medlemmer af C. K., som tillige var folketingskandidater; han forklarede, at de så var trukket ud af specialkartoteket, såvel som også de 2 ledere inden for D. K. U., de 7, der var opstillede som kandidater til folketingsvalg i 1939, og 10, der var opstillet som kandidater til borgerrepræsentationsvalg 1941. Han forklarede, at de kom ikke langt hen i kartoteket, *der var i alfabetisk orden*, så var der politibetjent *Bach*, der havde gjort tjeneste på Frederikssundsvejens station, og så snart *Huff* så, at der stod politibetjent *Bach*, greb han kortet, men *Madsen* smed det over til *Andst* og sagde, at han skulle ikke tages, og *Andst* rystede også på hovedet og smed kortet til side. *Huff* havde ikke siddet med noget kartotek, i hvert fald ikke alene. Han var ikke på gården efter den historie med udtrækningen.

Andst erklærede hertil, at han ikke kunne garantere for, at der ikke kan have været andre på kontoret. Han mente, at *Huff* sad der alene. Med denne lille rettelser måtte han fastholde sin tidligere forklaring. Han kom ind på dette kontor, *Huff* sad ved et bord med nogle kort i hånden, *Andst* tog disse kort ud af hånden på ham, bladede i dem, stødte på denne politibetjent og smed det kort i papirkurven, og *Madsen* havde intet med det at gøre. *Andst* havde ikke deltaget i udtrækningen.

Chr. Madsen forklarede på forespørgsel, at politibetjenten stod i det danske specialkartotek, ikke i det tyske kartotek. Hele specialkartoteket blev gået igennem fra A til det sidste bogstav. Det varede ikke så forfærdelig længe. Udgangspunktet var at pille de tilsvarende til tyskernes kort frem, men der blev også taget andre ud. Det var ud fra det synspunkt, at man skulle have flere ledende kommunister end dem, der stod på tyskernes kort. Der var også diskussion om tallet, hvor mange der skulle tages. Der blev til en begyndelse nævnt et tal på 50. Når *Madsen*, Frelsens Hær, var opført i det tyske kartotek, skyldtes det en forveksling fra *Chr. Madsens* side med *Carl Marius Madsen*, den tidligere fuldmægtig under finansministeriet. Tyskerne kendte ikke *Carl Marius Madsen*; men fejlen var allerede konstateret, inden liste nr. 2 blev lavet i december 1940, og var rettet i specialkartoteket inden den 22. juni 1941. Da de ved gennemgangen af det tyske kartotek under redaktører kom til *Carl Chr. Madsen*, tog han *Carl Marius Madsen* ud af kartoteket i stedet for *Carl Chr. Madsen*. *Carl Marius Madsen* må være kommet fra specialkartoteket. Når *Carl*

Marius Madsen kom med i første omgang, skønt han ikke stod i tyskerkartoteket, var det, fordi der var rettet i specialkartoteket, så at *Carl Marius Madsen* var anført i rubrikken for redaktører.

Om anholdelserne i provinsen og rigspolitichefens sikkerhedspolitiafdelings forbindelse med aktionen i det hele har kriminalassistent *Emil Holger Mønneche-Petersen* i et retsmøde d. 13 september 1947 forklaret, at han, der var ansat i den nævnte sikkerhedspolitiafdeling, ikke havde nogen som helst anelse om, at der ville ske en aktion mod kommunisterne, og ikke havde deltaget i noget forhåndsmøde eller nogen forhåndsdrøftelse om det problem. Den 22. ved 7-tiden om morgenen blev han kaldt ind på politigården, vistnok af nuværende vicepolitichef *Arthur Dahl*, og fik dér besked om, at der skulle laves en aktion mod kommunisterne; der var hidkaldt af Københavns opdagelsespoliti en ret stor styrke, som skulle træde i aktion for Københavns vedkommende. Da *Mønneche-Petersen* fik telefonbeskeden om morgenen, skulle han sørge for, at andre af sikkerhedspolitiets personale kom til stede, og han prøvede hjemmefra på at få fat i så mange som muligt, men det lykkedes ham kun at få fat i enkelte mennesker fra afdelingen; det var en søndag, nogle var taget på landet o. s. v. Han tog straks ind på politigården og var derinde før 8. Det arbejde, der blev pålagt ham, var, at de skulle stille til rådighed fra sikkerhedspolitiets kartoteker navne på kommunister politikredsvis. Det var de ikke i stand til. Sikkerhedspolitiet var jo forholdsvis nyt i juni 1941. Det havde fået noget materiale af politisk art ind fra politikredsene, og man havde påbegyndt en registratur, men det var en kortregistratur over personer, hvor der i virkeligheden kun benyttedes hovedkort på personer. Deri havde de dog markeret visse politiske grupper med faner. De kunne kun løse opgaven på den måde, at de udfra de faner kunne pille alle kommunisterne ud og så sortere dem politikredsvis efter bopælen. *Mønneche-Petersen* beskæftigede sig kun med den opgave sammen med de få af personalet, der var kommet. Afdeling D.s personale rendte ud og ind ad dørene, og sikkerhedspolitiets materiale blev betegnet som noget stads, eller med et endnu grovere ord. Med andre ord, de kunne ikke bruge det til den aktion. Der var flere derovre i løbet af dagen, meget muligt var den første, som forklaret af overbetjent *Madsen*, kriminalassistent *Videnkjær*. *Mønneche-Petersen* var vistnok ikke i afdeling D. eller hos opdagelsespolitiet den morgen. Det var ganske sikkert, at han ikke — som af *Madsen* forklaret — var blevet kaldt derover. Der blev overhovedet ikke stillet noget egentlig materiale til rådighed fra sikkerhedspolitiet, men der var flere fra afdeling D., som kom over og selv kiggede efter på navnekortene, hvad sikkerhedspolitiet havde om dem, specielt med henblik på, hvor disse mennesker boede, om de havde bedre og senere adresser. Efter at telegrammet var udsendt, var sikkerhedspolitiet kommet så vidt, at de havde fået ordnet kortene politikredsvis, og de blev stillet til rådighed på et ret sent tidspunkt af eftermiddagen, mellem 4 og 6. De blev afhentet i flere gange. Noget kartotek, der stammede fra tyskerne, kendte *Mønneche-Petersen* ikke. Han havde kun den bestemte erindring, at disse 2den afdelingsfolk selv gik og kiggede disse oplysninger ud ud fra et materiale, som de mødte op med, og det forekom ham, at det var et eller andet, som de puttede i lommen, altså af mindre format, og som de gjorde deres notater på. *Mønneche-Petersen* fik forevist det tyske kartotek og erklærede, at han aldrig havde set sådan nogle kort før. De blyantspåtegninger, der fandtes på dem, var der ingen fra sikkerhedspolitiets personale, der havde skrevet.

I kartoteket var adskillige navne på provinsboere, der indeholdt først en maskinskreven gadeadresse, og så var der i flere tilfælde sat et ejendomsnummer på med blyant; det var ikke udelukket, at det var oplysninger, de havde skaffet ovre hos rigspolitichefens sikkerhedspolitiafdeling, hvis de ikke selv havde haft det.

At kortene på et vist tidspunkt var blevet sendt over i sikkerhedspolitiet og havde ligget derovre et stykke tid til hen på eftermiddagen, da overbetjent *Weiss* efter anmodning fra *Chr. Madsen* gik over for at få disse kort tilbage, havde *Mønneche-Petersen* ingensomhelst erindring om, og han anså det for usandsynligt, bl. a. fordi der ikke var en eneste skrift fra sikkerhedspolitiet på kortene, medens det var en ensartet skrift, som han mente at kunne genkende som *Chr. Madsens*, der findes

på kortene. Havde der virkelig været en opgave for sikkerhedspolitiet at løse, således at det kunne bidrage til en hurtig hjælp for de andre, ville han også tro, at de par kort kunne de hurtigt have gået igennem, og havde de været dem i hænde, skulle han dog mene, at der var en eller anden provinsboer, som de havde kort på, og som de kunne give en lille smule supplerende oplysning om. Hvis kartoteket var blevet bragt over til efterprøvelse, ville *Mønneche-Petersen* selv have fået det. Der var ingen andre, det ville blive givet til. *Mønneche-Petersen* var i besiddelse af en afskrift af et af de telegrammer, der blev afsendt til politimestrene i provinsen om anholdelse af kommunister. Telegrammet var afsendt fra Hillerød kl. 12.30. Det var *Moltved*, lægen, der var tale om; man ville måske kunne finde hans navn i det kartotek, men det var jo en så kendt mand, at han utvivlsomt ville optræde i afdeling D.s kartotek.

Departementschef *Eivind Larsen* har i et senere retsmøde efter at være spurgt om, hvad der kunne være anledning til, at man fremstillede sådanne notitser, som *Madsen* havde forklaret om af 17. september og 20. december 1940, den sidste med færre navne, forklaret, at han havde en svag erindring om, at der på et eller andet tidspunkt blev udarbejdet en fremstilling af de kommunistiske forhold herhjemme, og at den affødte nogen diskussion om, at man skulle se at få en liste med færre navne. Det stod svagt for ham, men om det var de to heromhandlede, turde han ikke sige. Det var for så vidt et stående tema dengang, at skulle man lave noget, skulle man for det første prøve at trække det ud så længe som muligt og for det andet nøjes med det mindst mulige. Man havde ikke forbindelse med andre lande, som man underrettede på det område. Det eneste samarbejde, der havde været i den tid, *Eivind Larsen* havde haft med det at gøre, og som kunne få relation til dette, var skibssabotagesagen. Det var et ganske bestemt område, der var ikke tale om generelle informationer. Om der kunne være forbindelse mellem listerne og den i redegørelsen, A. nr. 46, s. 185 f., omtalte skrivelse af 10. juli 1940 fra Abwehrstelle til statsadvokaten, kunne departementschefen ikke sige. Det tekniske samarbejde, som skulle udføres i denne relation, var et registraturspørgsmål, og rigsregistraturen lå under den afdeling, *Magius* ledede, så det var naturligt, at de detailforhandlinger, som dette medførte, blev ført af *Magius*. Så vidt departementschefen huskede, havde han ikke noget med disse arbejdsforhandlinger og med formidlingen at gøre, men han var bekendt med det. Heller ikke den i A. nr. 46, s. 190, omtalte henvendelse i juli 1940 fra Abwehrstelle om oplysninger bl. a. med hensyn til landsforbundet »Sovjetunionens Venner« vakte nogen idéassociation hos *Eivind Larsen*. At *Odmар* skulle have lavet en sådan oversigt som den af 17/9 eller 20/12 1940 for at kunne give *Hermannsen* den og derved gøre ham en vennetjeneste, ville *Eivind Larsen* betragte som aldeles udelukket. Hvis der var udleveret en sådan liste, måtte det være sket officielt. Det kunne ikke være udtryk for en underfundig forbindelse mellem *Odmар* og *Hermannsen*. Hvis en eller anden liste var udleveret, var det sket indenfor det samarbejde, som skulle finde sted med tyskerne. Når *Odmар* havde sagt ved afhøringen, at hvis han havde ladet den liste eller nogen anden liste gå videre til *Hermannsen*, ville han i sådanne tilfælde altid være dækket, kunne *Eivind Larsen* for sit vedkommende tiltræde det. Hvis listen af 17. september 1940, respektive den af 20. december 1940, var fremstillet, fordi man fra tysk side — det være sig Abwehrstelle eller Dagmarhus — havde forlangt oplysninger på dette område, var det ganske givet, at det ikke var noget, det kom til *Odmар* som noget, der skulle foregå stille. *Odmар* ville ikke i et sådant tilfælde have disponeret, men være kommet til *Eivind Larsen*. Efter den svage erindring, denne havde om diskussionen om de to lister, den ene med færre navne, kunne det udmærket være den liste, *Odmар* var kommet til ham om, og det kunne være, at listen af 17. september havde dannet grundlaget for en samtale om at se at klare den med nogle færre navne. I anledning af *Hermannsens* formodning om, at listen måtte være kommet fra Abwehrstelle, erklærede *Eivind Larsen*, at det turde han ikke sige. Ud fra sin almindelige erindring om arbejdsfordelingen og arbejdsvilkårene ville han være tilbøjelig til at tro, at det var Dag-

marhus, der havde gjort det, hvis der var forlangt oplysninger i den retning, men det udelukkede selvfølgelig ikke, at det i dette tilfælde kunne være gået en anden vej.

Politiinspektør *Frits Carl Vilhelm von Magius* har om de i A. nr. 46, s. 184 f., omtalte forhandlinger forklaret, at statsadvokatens afdeling næppe var repræsenteret ved mødet, men han kunne ikke huske det positivt. Alle registraturforhandlinger plejede han at føre, rigsregistraturen med vaneforbrydere var hans område. Senere, da de omhandlede aftaler blev truffet, refererede han mødet, som vist kom i stand gennem en eller anden henvendelse fra justitsministeriet. Det var også muligt, han havde fået det direkte fra statsadvokaten. Af hans notatbog for 1940 fremgik, at han den 13. august 1940 havde haft møde med *Howoldt* vedrørende danske arbejderes udrejse til Tyskland og den 14. august 1940 et møde om samme emne, hvori deltog *Howoldt*, dr. *Heise* fra det tyske arbejdsanvisningskontor og *Eivind Larsen*. Alle journaler hos rigspolitichefembedet fra 1939 til 19. september 1943 er væk, der kunne altså ikke findes noget frem.

Kriminalrat *Hermannsen* kunne godt huske mødet den 15. (eller 14.) august 1940 hos politiinspektør *von Magius*, som er omtalt i A. nr. 46, s. 186. Der var ingen forbindelse mellem disse forhandlinger og det tyske krav om en oversigt over kommunisterne (redegørelsen af 17/9 1940). De omhandlede lister gik til dr. *Heise*, der var Regierungsrat i Arbeitsvermittlungsstelle her. De folk, der ville til Tyskland og arbejde, meldte sig i Arbeitsvermittlungskontoret hos *Heise*, der stillede lister op og sendte dem til det danske politi. Abwehrstelle og Dagmarhus havde begge interesse i, at gode folk kom til Tyskland, det var sådan en »Sicherungsmaßnahme«. Abwehrstelle havde at gøre med kontrapionage og arbejdede dengang meget intensivere, end de gjorde på Dagmarhus, hvor de kun var 4 mand. Abwehrstelle havde i samme øjeblik, det kom til Danmark, et såkaldt »Hauskapelle«, et Vertrauensmannsapparat. Når der til Abwehrstelle kom noget, som havde interesse i relation til kommunisterne, gik der afskrifter fra Abwehrstelle til *Hermannsens* afdeling, til *Rohde* og *Fest*. Om denne sag med Tysklandsarbejderne hos tyskerne kunne have affødt ønsket om at blive orienteret om kommunisterne herhjemme, således at man af statsadvokaten havde forlangt en oversigt, kunne *Hermannsen* ikke sige, han vidste det faktisk ikke. Han kunne stadigvæk ikke huske, at han havde fået en beretning som den af 17. september 1940 fra *Odmar*. De havde jo fået forskellige beretninger fra *Odmar*. Der var f. eks. jesuiterhistorien i Danmark, om der var jesuiterskoler her, eller der var fagforbundsorganisationer eller andet. De fik sådanne beretninger fra det danske politi til Dagmarhus i mange forskellige spørgsmål, og *Hermannsen* kunne ikke sige, om de havde fået denne omtalte liste.

Politikommisær *Odmar* har forklaret, at han ikke var tilstede ved mødet hos *Magius* den 15. august 1940. Han kunne huske, at de i redegørelsen nævnte personer skulle mærkes på en særlig måde, men han havde ingen erindring om, at der fra tysk side blev forlangt nogen særlig undersøgelse af kommunisterne i den anledning. Det, man fra tysk side ønskede, var jo at få markeret på listerne over arbejdssøgende, hvem der af den ene eller den anden grund ikke var ønskede, enten det nu var vaneforbrydere eller kommunister. Tyskerne sendte engang imellem en liste over arbejdssøgende, der så gik til søgning, formentlig i registraturen og afdeling D. *Odmar* havde ingen erindring om, at det omtalte møde og listen af 17. september 1940 skulle have nogen forbindelse.

Det stod stadigvæk fast i hans erindring, at den af *Madsen* påståede tilbagelivering af listen foregik på det kontor, han først fik efter den 1. november 1941, hvilket lå fast. Hvornår ønsket om at få beretningen lavet kom frem, havde han ikke spor erindring om.

Overbetjent *Chr. Madsen* har om de i A. nr. 46, s. 185 f., omtalte markeringer ved Tysklandsarbejdere, der var straffede eller kommunister, forklaret, at det var en daglig beskæftigelse. Han mente ikke, at de der omtalte henvendelser havde forbindelse med listerne af 17. september og 20. december 1940. Arbejdslisterne vedrørte ikke *Dinesen* og ham. De gik direkte fra statsadvokatens afdeling over til af-

deling D., og personalet i D., det vil sige de gamle derinde, søgte de på disse lister opførte personer og satte plus eller minus ved navnene.

Heller ikke overbetjent *Verner Dinesen* havde kendskab til de forhandlinger, der gik forud for ordningen med afkrydsning af arbejdslistes. Om der på det tidspunkt havde været nogen almindelig tysk interesse for at få oplysning om kommunisterne, så at spørgsmålet om arbejdslisterne kunne stå i forbindelse med redegørelsen af 17. september 1940, kunne han ikke sige. Han mente ikke, det havde været nævnt i forbindelse med *Odmars* anmodning om at lave notitsen.

Om den betydning, det tyske kartotek kan antages at have haft, har politikommissær *Andst* udtalt sig under en afhøring, idet han har forklaret, at da han kom op på politigården søndag den 22. juni 1941, spurgte han på et vist tidspunkt, hvordan man fandt frem til disse navne på mennesker, der nu var anholdt eller skulle anholdes, og da blev der svaret, at tyskerne selv kom med lister. Hvem han spurgte, og hvem der svarede dette, erindrede han ikke. Ved de overvejelser, han nu bagefter havde gjort sig, var han kommet til det resultat, at grundlaget måtte være specialkartoteket, idet tyskernes kartotek vist i hvert fald rent talmæssigt ikke havde kunnet slå til. — Han mindedes ikke noget om, at den tyske liste havde spillet nogen større rolle i diskussionerne efter den 22. juni.

Ved en afsluttende afhøring af overbetjent *Christian Madsen* bekræftede denne, at det, der skete om natten mellem søndag den 22. juni og mandag den 23. juni 1941 og videre mandag morgen, også efter hans opfattelse kun var en fortsættelse af det, som var lagt til rette om søndagen, således at den 22. og 23. måtte opfattes som een aktion. Det blev gennemgået med ham, at der efter de fremkomne oplysninger ikke længere var nogen tvivl om, at grundlaget for aktionen var det aide mémoire, som først blev afleveret til direktør *Svenningsen* hos den tyske gesandt, og som *Madsen* havde haft mellem sagens akter på politigården. Aide mémoi-ret suppleredes af nogle andre ting, som tyskerne havde skrevet op, som kom frem på Dagmarhus, og som også gik videre til politiet søndag morgen, da aktionen skulle lægges til rette. I A. nr. 46, s. 192, findes gengivet en tysk notits, som er en nærmere gennemgang af det særlige punkt i det diplomatiske aktstykke, der handler om aktionen. Der står gentaget, hvem der skal anholdes, og der står de fra selve hoveddokumentet kendte ord: »alle førende danske kommunister, herunder også de kommunistiske rigsdagsmænd«. Der står endvidere, at de, der anholdes, skal spørges ud om deres stilling og virksomhed indenfor kommunistpartiet og om deres forbindelse med Sovjetunionen, Sverige og Tyskland, og at der skal medvirke tyske civile organer ved samtlige foranstaltninger, hvilket er forklaringen på, at der nogle steder var tyske politimænd i aktion, f. eks. i aktionen mod rigsdagsmænd, i aktionen i Griffenfeldsgade og senerehen på formiddagen i ekspeditionen ud til sommerlejren ved Hundige strand. Den sidstnævnte aktion havde *Chr. Madsen* ikke haft noget med at gøre, men han mente, at tyskerne kendte denne lejr fra den omhandlede beretning. (I notitsen af 17. september står der: »Den kommunistiske forening: Landsforbundet af »Sovjetunionens Venner« i Danmark har kontor og mødelokale, Frederiksberggade 42, tlf. Byen 7311. — Sommerlejr ved Greve strand.¹⁷⁾ *Chr. Madsen* blev gjort bekendt med, at domstolen fra justitsministeriet havde fået nøjagtige oplysninger om, hvor mange der blev anholdt i løbet af de 2 måneder fra den 22. juni til 22. august, nemlig 147 i København, og deres fordeling i grupper efter deres betydning, deres stilling indenfor partiet, samt en fuldstændig fortegnelse over de 147 anholdte med angivelse af deres stilling i de forskellige partiorganer.¹⁸⁾

Chr. Madsens forklaring i den parlamentariske kommission (st. 493 f.) om, at der kun blev hentet 4—5 kort frem fra specialkartoteket, som ikke stod på de tyske lister, og at forklaringen på, at tallet af de anholdte langt oversteg de 70, der stod i kartoteket, var den, at der var kommet så mange tilfældige med fra lejren,

¹⁷⁾ Oplysning om lejren var givet allerede i juli 1940 i den rapport, som omtales i A. nr. 46, s. 190.

¹⁸⁾ Trykt som A. nr. 249.

fra Griffenfeldsgade, fra Åbenrå og fra centraltrykkeriet i Blågårdsgade, var ikke forenelig med opgørelsen over, hvem der faktisk blev taget den 22. og 23. juni 1941. Med hensyn til specialkartoteket over kommunister var det givet, at dengang *Madsen* og *Dinesen* skulle i gang, var der en samling af kort over ledende kommunister, idet *Andst*, der var blevet chef for afd. D. fra 1. september 1939, havde ladet udtrække af hovedkartoteket en bunke kommunistkort. *Madsen* og *Dinesen* kom i virkeligheden først i gang med deres egentlige opgave et stykke hen på sommeren. I mellemtiden, fra september 1939 til de kom i gang, blev efter *Andsts* forklaring kommunistkortene trukket ud til en særlig samling, og vistnok ordnet i grupper, svarende til de grupper, som findes i tyskerkartoteket. Dette kartotek var grundlag for notitsen af 17. september 1940, det var det, navnene blev taget fra, og det var det, der dannede grundlag for begyndelsen af *Madsens* og *Dinesens* specialkartotek. *Madsen* og *Dinesen* fik den opgave at rense det ud, idet der var en hel del gammelt i det, og supplere det på grundlag af de meddelelser, der kom ind. Det specialkartotek, de fik, var på små røde kort med signaturer, originalkort, det var ikke nye kort, for de var helt fyldt. Deres nye specialkartotek fik samme slags store firkantede hvide kort, som blev brugt til nazistkort. På dem førte de op de nødvendige generalia, men der blev ikke ført signaturer over. Der blev skrevet f. eks.: Medlem af centralkomiteen, og dersom der var en særlig oplysning om, at vedkommende var folketingsmand, borgerrepræsentant eller redaktør eller havde anden fremtrædende stilling, stod det på kortet i sin fulde ordlyd, ikke med en signatur. Dette nye og forbedrede specialkartotek havde *Dinesen* og *Chr. Madsen* vistnok endnu ikke, dengang de skulle lave det arbejde, der er nedlagt i notitsen af 17. september. De oplysninger, som gik ind i denne notits, tog de fra den nævnte samling af de gamle røde kort. De havde endnu ikke fået gang i at lave det nye specialkartotek — de begyndte vistnok kort efter —, og det er forklaringen på, at listen af 17. september 1940 havde de fejl, den havde, f. eks. *Carl Christian Madsen* i stedet for *Carl Marius Madsen*. Denne fejl gik direkte over fra de røde til de nye kort og blev rettet inden 22. juni 1941. Da kommunistaktionen fandt sted den 22. juni 1941, var det nye specialkartotek færdigt så vidt, at det kunne bruges. Tyskernes krav om at få anholdt førende kommunister, blev fremsat ved mødet hos tyskerne, det blev godkendt af statsministeren, og departementschef *Eivind Larsen* måtte tage ned på politigården for at sætte aktionen i gang. Man skulle finde ud af, hvem der var de ledende kommunister, og *Madsen* fik besked om at skaffe det nye specialkartotek til veje. Om hvem der iøvrigt var til stede, er det ikke lykkedes at få klarhed, men *Madsen* sad både med tyskerkartoteket og specialkartoteket. Opgørelsen over, hvem der er anholdt, viser, at af 147 mennesker, som blev taget i København i de 2 måneder fra 22. juni til 22. august 1941, var kun 22 opført i det tyske kartotek, og begrænser man sig til selve den første aktion, søndag og mandag den 22. og 23., blev der i København i den aktion taget 18 mennesker, som stod i tyskerkartoteket. Desuden blev der taget en mængde andre, som ikke findes i tyskerkartoteket. Der blev den 22. juni taget 2 andre centralkomiteemedlemmer, nemlig *Thor Vang* og *Carlo Stentoft Hermansen*, de var altså medlemmer af centralkomiteen, men stod ikke i tyskerkartoteket. De kunne, indrømmede *Chr. Madsen*, kun komme frem fra dansk side, enten fra specialkartoteket eller på anden måde. Så er der taget nogle kandidater til folketingsvalg, den 22. og 23. er der taget 6, og der er taget en mængde personer den 22. og 23., som har været kandidater til borgerrepræsentantvalg. *Chr. Madsen* blev gjort bekendt med fortegnelsen over de 147, der var anholdt i København (A. nr. 249), og gjort opmærksom på de to store rubrikker med kandidater til folketingsvalg og kandidater til borgerrepræsentationen. Han mente, at de vel var opført bagefter, efter deres forklaring om, hvor de hørte til, men mange af dem kendte han i hvert fald som stående i specialkartoteket. På spørgsmålet, om han ikke ved at se på denne liste blev enig i, at grundlaget for hele aktionen den 22. og 23. juni 1941 havde været afdeling D.s specialkartotek, svarede *Chr. Madsen* bekræftende: alle disse her havde i hvert fald stået i specialkartoteket. Det nye specialkartotek var ordnet *alfabetisk efter personnavnene*, bagved var der kort over blade og ejendomme og sådan noget.

Det specialkartotek, der var trukket ud af hovedkartoteket, de røde kort, stod derimod i grupper. Da *Chr. Madsen* om morgenen fik det tyske kartotek, blev det lagt i alfabetisk orden til at begynde med, og så gennemgik *Madsen* i overensstemmelse med den besked han havde fået, begge kartotekerne samtidig, og kortene i hans specialkartotek blev taget ud og smidt over til *Andst*. Af fortegnelsen over de københavnske anholdelser kunne *Chr. Madsen* se, at der ud af specialkartoteket var taget mange. Når der den 22. kun blev anholdt 18 fra tyskerkartoteket, så måtte de andre være kommet fra specialkartoteket eller andre steder fra. *Chr. Madsen* gik en gang ud på eftermiddagen klokken 3 eller 4 med *Andst* og en del andre over i Tivoli, hvor de spiste middag. Fra Tivoli kørte han lige hjem. Efter det, der var foregået om morgenen, havde han ikke mere med det at gøre. Han var ikke med ude at anholde. Der kom jo forespørgsler, opringninger fra nogle af dem, der var ude, og forespørgsler fra hovedkvarteret på 2. sal. Der var så mange, der skulle anholdes. Notaterne på det tyske kartotek var, mente han, blevet foretaget straks om morgenen af ham og *Videnkjær*, som var ovre i sikkerhedspolitiet. Der havde været flere folk derovre fra 2. afdeling. Det var meget muligt, at de havde kort med i lommen og gjorde deres notater. *Chr. Madsen* kunne ikke sige det, men det var ganske naturligt, at de havde det med. På fortegnelsen over de anholdte var der også flere, som hverken var i det tyske kartotek eller i specialkartoteket. *Chr. Madsen* blev gjort opmærksom på, at det hang sammen med, at der kom anmeldelser udefra, som man også var nødt til at tage sig af, og det foreholdtes ham, at når man på fortegnelsen ser, hvem de 18 er, som blev anholdt efter tyskerkartoteket den 22. og 23. juni, så er det en folketingsmand, en borgerrepræsentant, 9 medlemmer af centralkomiteen og 4 medlemmer af hovedbestyrelsen i D. K. U., en sekretær i røde hjælp, en formand for studentersamfundet og en forfatter, nemlig *Scherfig*, allesammen personer, der oplagt skulle interneres efter direktivet: ledende kommunister. *Chr. Madsen* erklærede, at han ikke vidste, i hvad egenskab *Sylvester Saxtorp* var taget, men på det tidspunkt var dr. *Astrup* og ikke han formand for studentersamfundet. Iøvrigt kunne han se på fortegnelsen, at der er 12—15, som slet ikke har stået i specialkartoteket. De omtalte henvendelser udefra, anonyme eller tyske, havde *Chr. Madsen* ikke haft noget med at gøre, det var kommet ned til hovedkvarteret i løbet af søndagen. Men han kunne også se, at der fra intern politiside var kommet nogle navne, som ikke havde forbindelse med specialkartoteket. De »sabotageverdægtige« stod ikke i kartoteket. *Chr. Madsen* kendte dem først bagefter. De var nok kendt fra skibssabotagesagen, men den var behandlet i en helt anden afdeling af politigården. Man havde altså samlet en del oplysninger, som man iøvrigt havde i politiet, f. eks. hvem der sad i skibssabotagesagen, hvem der havde haft med den at gøre, men var blevet løsladt. *Chr. Madsen* var ganske sikker på, at en del af de på fortegnelsen over anholdte opførte navne, som ikke stod i tyskerkartoteket, havde stået i specialkartoteket, f. eks. *Thor Vang* og *Carlo Hermansen, Wagner, Højstrup Sørensen* og *Frode Danielsen* stod der. Andre kunne han ikke huske, og om *Bjarnild* mente han at turde sige, at han i hvert fald ikke havde stået der. På spørgsmålet om, hvorvidt der, hvis man var kommet til *Madsen* søndag morgen uden tyskerkartoteket og havde givet ham ordre til at tage de ledende kommunister frem i specialkartoteket, ikke var blevet udtaget akkurat de samme, som stod i tyskerkartoteket, og så en hel mængde flere, svarede *Chr. Madsen*: »I det store og hele måske nok, men de var ikke kommet med allesammen«. Man måtte selvfølgelig have taget C. K. Medlemmer og D. K. U. bestyrelses-medlemmer. Det var givet, at kom der et kort, hvor der stod: centralkomiteen, så kunne det ikke smides til side. Kom der et kort, hvor der stod: Hovedbestyrelse for D. K. U., kunne det ikke tages til side, for det var dem, der skulle tages, og det, som *Madsen* havde med at gøre, var at finde ud af, hvad der kunne tages ud af et specialkartotek. Om der »i hovedkvarteret« tillige var handlet efter andre synspunkter, kunne han ikke udtale sig om; det havde han ikke haft noget med at gøre. De foreliggende oplysninger viste, at det danske specialkartotek var blevet brugt, og at der også var blevet benyttet andre midler end specialkartoteket, f. eks. fortegnelsen over, hvem der var anholdt

i skibssabotagesagen. Sin forklaring for den parlamentariske kommission, (st. 493 ff.), om at han højst havde udtaget 4—5 fra specialkartoteket, som ikke stod på de tyske lister, ville *Chr. Madsen* fastholde. Han måtte jo kun forklare, hvad *han* havde været medvirkende til. Om man havde fortsat udtagelsen af specialkartoteket eller eventuelt havde fået noget andre steder fra, det kunne han ikke svare på. Han var kun med om morgenen den 22. juni og dækkede ikke hele aktionen den 22. og 23. Da han sad om morgenen, tog han som udgangspunkt, at han pillede ud af specialkartoteket dem, der stod i tyskerkartoteket, og så stødte han på nogle andre C. K. medlemmer og D. K. U. medlemmer, og dem tog han også ud. Og det mente han var 4—5. Hvad specialkartoteket senere var brugt til i løbet af dagen, havde han ikke haft med at gøre. Kartoteket stod jo ikke hos ham på hans skrivebord: Det stod på hylden. Om der havde været nogen og hentet kartoteket siden, vidste han ikke. De folk, som blev taget efter tyskerkartoteket, ville være blevet taget alene på specialkartoteket, når kravet lød på førende kommunister. Det var der grundlag for. Ved udarbejdelsen af specialkartoteket rettede *Madsen* sig selvfølgelig efter de retningslinier han havde fået for, hvordan han skulle gøre arbejdet. Hvad det skulle bruges til, var der overhovedet ikke tale om. *Chr. Madsen* kunne ikke udtale sig om, hvad motivet havde været til det. Det måtte efter hans mening ligge i luften, om det skulle bruges til en anholdelse; men spørgsmålet om eventuel anholdelse havde aldrig været diskuteret. Kartoteket var stillet op som et alfabetisk kartotek, d. v. s. på samme måde som hele det store afdeling D.-kartotek, hvis formål var at kunne give oplysning om, hvorvidt og hvorledes de enkelte personer var kendt politisk. Heller ikke specialkartoteket viste andet, for det havde kun navnene, og hvis man ellers ville vide noget, måtte man gå over i afdeling D.s kartotek og søge dem, fordi signaturerne ikke var sat på.

Om den den bl. a. af *Chr. Madsen* overfor den parlamentariske kommission (st. 494) og ovenfor side 931 omtalte ekspedition til »Sovjetunionens Venner«s sommerlejr ved Greve strand har

kriminalassistent *Oluf Jørgensen*, der var leder af ekspeditionen, forklaret, at da han kom på politigården, var den plads, som var tiltænkt ham, besat med en anden, og han gik i nogle timer og havde ikke noget bestemt arbejde. Efterhånden kom der besked fra politikommissær *Odmars*, kom sedler, at nu skulle den og den anholdes; man fik nogle sedler delt ud, når der var et hold ledigt. Men engang om formiddagen sagde *Odmars*, at der skulle en ekspedition til denne lejr, og *Oluf Jørgensen* skulle med som leder. Der gik nogen tid, inden de blev samlet sammen, en hel del af dem, der skulle med, var optaget, men efterhånden som de kom hjem, blev de taget fra for at være med til denne ekspedition. *Oluf Jørgensen* fik besked på, at der skulle et hold ordenspoliti med, som skulle dække dem. Ordren, som *Oluf Jørgensen* fik af *Odmars*, gik ud på, at alle mandlige personer over 18 år skulle tages med fra lejren. De fik besked på, at der var to tyskere, der ville med for at kontrollere arbejdet, den ene af disse tyskere var Gestapo-*Juhl* fra Helsingør. De kørte så derned, og ordenspolitiet omringede lejren; en del af dem, der hørte til i lejren, var nede at bade, men kom hjem, medens politiet var i lejren, og blev anholdt. Tyskerne var med inde i lejren, og da de var klar til at køre hjem, sagde *Oluf Jørgensen* til *Juhl* og den anden: »Ja, så kører vi, så er der ikke mere.« Han kunne forstå på det, at det var *Aksel Larsen*, de var ude efter. *Juhl* sagde direkte, at tyskerne havde fået en oplysning om, at *Aksel Larsen* skulle være i lejren. Hele ekspeditionen var vistnok iværksat af den grund. Det var ganske afgjort på tyskernes foranledning; disse to tyskere skulle med derned for at kontrollere det, og *Juhl* sagde, at han ikke kunne forstå, at *Aksel Larsen* ikke var der. Tyskerne havde fået bestemt oplysning om, at han var der, og oplysningen skulle stamme fra — en politimand. Det skulle være noget af *Aksel Larsens* familie langt ude, sagde han også. Det var ganske afgjort ikke *Odmars*, der havde sagt til *Juhl*, at man ventede, at *Aksel Larsen* var der. *Juhl* nævnte også et navn, men *Oluf Jørgensen* forstod det ikke helt; han opfattede det, som om det var noget med G, og det var en mand udefra, en der ikke havde noget med *Odmars* afdeling at gøre.

(Tyskerne havde været med ude om morgenen for at anholde *Aksel Larsen* og havde vistnok fået at vide, at han og hans kone var cyklet bort på tandem i sommer-tøj eller sportstøj).

Politikommisær *Odmar* har forklaret, at der på et eller andet tidspunkt om formiddagen, vistnok omkring middagstid, kom besked fra tyskerne om, at der skulle foretages en razzia i lejren ved Solrød Strand. Om *Odmar* havde fået beskeden fra tyskerne eller fra *Eivind Larsen*, havde han ingen erindring om, men i hvert fald havde han iværksat razziaen, og mente, den blev ledet af kriminalassistent *Oluf Jørgensen*. *Eivind Larsen* havde i hvert fald været underrettet, inden aktionen tog sin begyndelse. At tyskerne havde fået den opfattelse eller måske havde fået et tip om, at *Aksel Larsen* skulle være dernede, kunne han ikke huske noget om.

Ved de foretagne undersøgelser er der også fremkommet oplysninger angående enkelte punkter med lidt fjernere tilknytning til undersøgelsens egentlige formål, bl. a. med hensyn til den af rigspolitichefen udsendte cirkulærskrivelse af 27. 6. 1941.¹⁹⁾

Fhv. justitsminister *Thune Jacobsen* har om rigspolitiets sikkerhedspolitiefdeling og den nævnte cirkulærskrivelses tilblivelse forklaret:

Den 1. april 1939 blev der ved normeringsloven åbnet adgang for rigspolitichefen til at få en politiinspektør ved sikkerhedspolitiet, og til den stilling blev nuværende dommer i Kolding, *Strøbech*, udnævnt; han tiltrådte vist omkring den 1. juli. I marts 1939 var der kommet en ændring i tjenestemandsløven, som gav hjemmel for at udvide politiets styrke, og formålet var at få oprettet et sikkerhedspoliti. Københavns opdagelsespoliti blev siddende på det materiale, det havde i afdeling D. og ikke ønskede at overlade til rigspolitichefembedet. Afdeling D. bevarede sit kartotek, og politimestrene rundt omkring i landet førte deres egne kartoteker over de yderliggående partier, og det arbejde, der blev gjort af rigspolitichefembedet i de måneder, hvor *Strøbech* fik lejlighed til at virke, gik i alt væsentligt ud på at bekæmpe spionagen her i landet, det var ikke rettet mod kommunisterne. Cirkulærskrivelsen af 27. juni 1941 blev udsendt efter anmodning af departementschef *Eivind Larsen*, man kan sige efter samråd med *Eivind Larsen*, der som den, der havde de særlige anliggender, gav ordre overfor rigspolitichefen. *Thune Jacobsen* var på det tidspunkt endnu rigspolitichef, og derfor var det efter ordre fra justitsministeriet, at denne skrivelse var sendt ud. Drøftelserne mellem justitsministeriet og rigspolitichefembedet var sikkert ikke foregået gennem *Thune Jacobsen*, men rimeligvis mellem departementschefen og vicepolitichef *Begtrup-Hansen*.

Departementschef *Eivind Larsen* havde oprindeligt ingen erindring om indholdet af cirkulærskrivelsen af 27. juni 1941. Af skrivelsens indledning mente han, det kunne slutes, at man fra rigspolitichefembedets side havde meddelt ham, at man ville udsende en sådan skrivelse, men han erindrede slet ikke skrivelsen.

Kst. rigspolitichef *Knud Begtrup-Hansen* har bekræftet, at han, da nuværende dommer *Strøbech* fratrådte som leder af sikkerhedspolitiet, overtog også den funktion at lede det, til *v. Magius* kom omkring september 1941. I den tid kørte det på de instrukser, som var givet i forvejen, selvfølgelig dog nok en del påvirket af besættelsen. Foruden kriminalassistent *Mønneche-Petersen* var kriminalassistent *Kallesøe* og politikommisær *Thorvil Jacobsen* knyttet til sikkerhedspolitiefdelingen. Omfanget af det kartotek, den førte, var ikke så stort. Den 22. juni 1941, da kommunisterne blev taget, fik *Begtrup-Hansen* først hen på formiddagen eller morgenen at vide, at der havde været en stor aktion i den anledning, hvor tyskerne altså ikke havde fundet anledning til at tilkalde den midlertidige leder af sikkerhedspolitiet. Ham bekendt blev der ikke afleveret noget materiale til brug for den aktion, for sikkerhedspolitiet var slet ikke underrettet om det. Om cirkulærskrivelsen af 27. juni 1941, udtalte *Begtrup-Hansen*, at, hvis han var blevet spurgt om den nogle måneder før, ville han ikke have kunnet huske den, men selvfølgelig havde han kendt den, dengang den blev sendt ud; han havde jo parafareret den. Hvorfor cirkulærskrivelsen var gået over rigspolitichefembedet og ikke over

¹⁹⁾ jfr. A. nr. 46, s. 204. Cirkulæreskrivelsen findes trykt som A. nr. 250.

statsadvokaten, turde han ikke udtale sig om i øjeblikket. Ordet *samråd* dækker efter hans mening formuleringen; hvordan man ville sætte det op, var ikke dikteret fra ministeriet, det var lavet i afdelingen; men ministeriet ville have, at det skulle sendes ud. Han syntes også, det var inkonsekvent, at rigspolitichefembedet pludselig begyndte at sende noget ud netop om det spørgsmål, hvis det ikke var i kontakt med justitsministeriet og statsadvokaten for særlige anliggender.

Strøbech kom tilbage den 9. april en dag eller to. *Begtrup-Hansen* kunne huske, at *Strøbech* stod i daværende rigspolitichef *Thune Jacobsens* forværelse den 9. april 1940; han var kaldt over, idet man fandt, det var rigtigt at få så mange papirer brændt som muligt, og da *Begtrup-Hansen* ikke var tilstrækkeligt inde i, hvad der lå på det tidspunkt, skulle *Strøbech* træffe afgørelsen; der blev vistnok brændt mange papirer. *Howoldt* eller *Frielitz* rettede en henvendelse til rigspolitichefen om, hvad det var for noget brænderi, der fandt sted. Efter denne korte periode i april måned havde *Strøbech* ikke været beskæftiget ved sikkerhedspolitiet. Hvis udsendelsen af cirkulærskrivelsen af 27. juni 1941 skulle være et udtryk for rigspolitichefembedets ønske om også at lægge det felt ind under sig, syntes *Begtrup-Hansen*, at »efter samråd med« ikke behøvede at stå der. Det kunne dog godt tænkes, at man havde fået justitsministeriet med for at give det en vis kraft overfor politimesterembederne, at man i forvejen havde villet sikre sig ministeriets samtykke. Hvem der havde taget initiativet, var han ikke i stand til at sige.

Kriminalassistent *Emil Holger Mønneche-Petersen* har om oprindelsen til cirkulærskrivelsen af 27. juni 1941 forklaret, at de forskellige politikredse var noget usikre, fordi de jo den 22. juni 1941 ikke havde fået udtømmende instruktioner om, hvem de skulle anholde og ikke anholde. Han traf departementschef *Eivind Larsen* på en af politigårdens gange, og departementschefen påpegede netop, at man savnede de oplysninger, som nævnes i cirkulæret. Han sagde, at der på rigspolitichefens vegne måtte udsendes et cirkulære til politimestrene, og det skulle omfatte de opgaver, som er nævnt i dette cirkulære. *Mønneche-Petersen* skrev hovedpunkterne ned, konciperede et forslag til et cirkulære og foreviste dette for politiinspektør *v. Magius*, der sagde, at han hellere måtte gå ned og få det godkendt fra *Eivind Larsens* side, før det blev udsendt, og det skete. Hans koncept blev anerkendt med nogle få sproglige rettelser og blev udsendt i rigspolitichefens navn. Der indkrævedes rapporter i 3 eksemplarer, og efter modtagelsen af disse rapporter fra politikredsene fik statsadvokatens afdeling de 2 eksemplarer, medens sikkerhedspolitiet beholdt det ene. Sikkerhedspolitiets ene eksemplar blev lagt i depot, hver rapport blev indført som indgået i journalen og derefter arkiveret uden nogensinde at blive benyttet under nogen form, og det forblev i sikkerhedspolitiets arkiv lige til tyskeraktionen den 19. september. Der kom svar fra alle politikredsene, i sidste ende lidt langsomt, men de fleste af dem reagerede ret hurtigt.

Efter at være blevet gjort bekendt med denne forklaring har departementschef *Eivind Larsen* forklaret, at det nu, da han hørte denne detaljerede forklaring, forekom ham, at der havde været den af *Mønneche-Petersen* omtalte samtale; det var sikkert gået til, som *Mønneche-Petersen* sagde, departementschefen kunne blot ikke huske enkelthederne. En kendsgerning var jo selvfølgelig, at det havde været forelagt ham på en eller anden måde og måske også var kommet efter forhandling med ham.

Om de af folketingsmændene *Robert Mikkelsen* og *Martin Nielsen* til den parlamentariske kommission afleverede kartoteker og akter, som er fjernet fra afdeling D. K. inden den 19. september 1944, et telefonafltningskartotek og afdelingens eftersøgningskartotek samt de dertil hørende chartequer²⁰⁾, har politikommisær *Odmar* forklaret, at det var noget, der blev ført i afdeling D.K.'s eftersøgningsafdeling. Det var telefonkendelser og brevcensur. Det var et hjælpemiddel til eftersøgningen. *Odmar* havde ikke så indgående kendskab til det; det var startet før hans tid deroppe, der først begyndte 1. januar 1942. Det oplystes, at der mangler halvdelen af navnene i telefonafltningskartotekets navnekartotek, der åbenbart

²⁰⁾ jfr. A. nr. 235, bilag D, og A. nr. 46, s. 204.

har været i 2 kasser, idet kommissionen kun havde den ene, og *Odmær* blev spurgt, om den anden var i behold, hvad han ikke troede. Det havde han i hvert fald ikke hørt om.

Om det omhandlede eftersøgningskartotek har vicepolitinspektør *Glud-Johansen* iøvrigt forklaret, at det sorterede under statsadvokaten for særlige anliggender. *Glud-Johansen* havde været oppe og set det engang sammen med politinspektør *Krenchel*; det var kriminalbetjent *Vallø Hansen*, der viste dem kartoteket. Da *Glud* spurgte ham: »Hvad bruger De nu dette til,« svarede han: »Det er væsentlig for at stikke tyskerne blå i øjnene.« De fik det demonstreret i sådan noget som 5—10 minutter, da de gik gennem afdelingen deroppe, det var ret omfangsrigt. En mand fra Berlin, en af de store kommunistbekæmpere, som var heroppe for at se, hvad det danske politi havde gjort, havde set på dette kartotek og været ret imponeret af det. Det var i hvert fald fortalt *Glud* på et eller andet tidspunkt, at han syntes, det var noget storslået. *Glud* havde ikke haft at gøre med udarbejdelsen og benyttelsen af det. Han havde kun set det den ene gang.

I forbindelse med afhøringen ang. afdeling D.s virksomhed og de derværende kartoteker kom man også ind på spørgsmålet om afdelingens senere skæbne. *Glud-Johansen* oplyste herom, at da politiet kom tilbage den 13. maj 1945, blev afdeling D. ikke genoprettet; de $\frac{1}{5}$ af personalet blev sat ind på landsforræderisagerne. Da man nu tid efter anden skulle se at få det fæstnet noget i bestemte rammer, oprettede opdagelsespolitiet to afdelinger, en til behandling af drabs- og hiposager og en til behandling af de mere almindelige landsforræderisager; de blev kaldt afdelingerne E. og F.; man ville ikke kalde det afdeling D., for afdeling D. var død. Afdeling E. fik som opgave at tage alle de almindelige landsforrædere. Afdeling F. lededes af politikommissær *Andst* og fik både hipo- og drabssagerne. En afdeling ledet af kriminalassistent *Bordal* fik som særlig opgave at eftersøge landsforræderne. Den blev, da den kom på hovedstationen, betegnet som G. og havde overhovedet ikke anden opgave i den tid, den eksisterede, end at eftersøge landsforrædere. Afdeling D. og D. K. blev ikke genoprettet efter politiets tilbagekomst. Det eneste, som eksisterede, var tilsynet med våben. En afdeling for information og registrering af politisk mærkværdige medborgere eksisterede ikke.

Kriminalassistent *Edvard Kai Bordal* har bekræftet, at afdelingens opgave ene og alene var at undersøge forræderisager. Afdelingen virkede et år, fra 1. april 1946 til maj 1947, da den blev ophævet, og de få eftersøgningssager, der var tilbage, blev overgivet til afdeling F. Den gamle afdeling D.s funktioner havde afdeling G. overhovedet ikke haft med at gøre. Kriminalassistent *Bordal* havde ikke fået andre instrukser end at eftersøge landsforrædere. De havde haft en mængde kartoteker, og det havde vel vildledt rundt omkring. I disse kartoteker kom kun navnene på de afhørte i de sager, der kom anmeldelse på. De havde 3 vinduesrammer fyldt med kartoteker, men for så vidt havde kun ganske få af dem værdi. Nogle af dem var fuldstændig værdiløse, de var gået ned i kælderen, der var ikke brug for dem mere. Kartotekerne indeholdt overhovedet ikke stof til et politisk kartotek.

23.

Kommunistloven.

Aktstykker:

262.	Justitsministeriets skrivelse af 14. august 1945 til kommissionen angående forberedelse af kommunistloven m. v.	967
	Bilag. Justitsministeriets redegørelse af 1945	968
	Underbilag A. Udenrigsministeriets skrivelse af 4. juli 1941 til justitsministeriet angående forberedelse af en lov mod kommunistisk virksomhed	969
	Underbilag B. Justitsministeriets redegørelse af 5. juli 1941 om problemer i forbindelse med en lov mod kommunistisk virksomhed	969
	Underbilag C. Foreløbigt lovudkast uden interneringsbestemmelser.	971
	Underbilag D. Foreløbigt lovudkast indeholdende interneringsbestemmelser	971
	Underbilag E. Justitsministeriets redegørelse af 15. juli 1941 angående det interneringsbestemmelser indeholdende lovudkast	972
	Underbilag F. Omarbejdet lovudkast tilstillet højesterets præsident.	974
	Underbilag G. Manuskript til justitsministerens forelæggelse i ministermøde af lovudkastet af 24. juli 1941	975
	Underbilag H. Justitsministerens lovudkast af 24. juli 1941	977
	Underbilag J. Højesterets præsidents skrivelse af 29. juli 1941 til justitsministeren	981
	Underbilag K. Lovudkast af 5. august 1941 forelagt samarbejdsudvalget den 6. s. m.	983
	Underbilag L. Lovudkast af 15. august 1941	987
263.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens skrivelse af 29. august 1945 til kommissionen	991
	Bilag. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1945	992
	Underbilag. Fhv. højesteretspræsident Troels G. Jørgensens redegørelse af 14. juli 1945	993
264.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1. november 1946 angående kommunistloven, set fra et juridisk synspunkt	994
265.	Højesterets præsidents artikel i Juristen den 1. september 1941	997
266.	Anmeldelse af og diskussion om Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, i Juristen 1948	1001
	O. A. Borum: Troels G. Jørgensen og Besættelsestiden	1001
	Troels G. Jørgensen: Svar paa et Angreb	1003
	O. A. Borum: Og Bemærkninger hertil	1003
	E. Thune Jacobsen: Replik	1004
	O. A. Borum: Professor Borum svarer	1004
267.	Anmeldelse af og diskussion om Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, i Ugeskrift for Retsvæsen 1948	1005
	Knud Illum: Betragtninger i Anledning af Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie	1005
	Troels G. Jørgensen: Svar paa et Angreb	1007
	Knud Illum: Bemærkninger til foranstaaende	1008
268.	Justitsministeriets cirkulære af 4. september 1941 angående henlæggelse af kommunistisager til statsadvokaten for særlige anliggender	1009

269. De samvirkende Fagforbunds cirkulære af 18. september 1941 angående kommunisters tillidshverv	1010
270. Justitsministeriets cirkulære af 18. november 1941 angående kontrol med kommunistisk virksomhed og agitation	1011
271. Udenrigsministeriets direktørs notits af 20. oktober 1942 angående tyske krav om kraftigere forholdsregler mod kommunister m. fl.	1012
272. Statsadvokaten for særlige anliggendes referat af møde på Dagmarhus den 26. oktober 1942 angående yderligere interneringer af kommunister	1013
273. Den rigsbefuldmægtigedes skrivelse af 6. juli 1943 til statsadvokaten for særlige anliggender med anmodning om interneringer af kommunister	1014

Stenografiske referater:

Harald Petersen: Sp. 18.

Eigil Thune Jacobsen: Sp. 132, 133.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 165, 185, 186, 198—200, 203, 226, 227, 267—271, 279—281, 285, 317—321, 386—388.

Referater af kommissionsdomstolens afhøringer (A. nr. 260, 261, 442 og 443), side 944—947, 962, 1686, 1689, 1690, 1701, 1702, 1708, 1740, 1752—1757.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 9—11, 18, 19, 21, 22, 24—26, 29, 42.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 444, 446—448, 452, 457, 461, 473, 474, 481, 488, 493.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 570, 579, 580, 589, 598, 600, 606, 610, 618, 620—622, 627, 646, 667, 680, 681, 695, 696, 714, 717, 718, 738, 758, 760, 763, 783, 812, 813, 822.

Udenrigsministeriets gråbøger:

Udenrigsministeriet: Danmarks tiltrædelse af pagten mod den kommunistiske Internationale af 25. november 1936, 6. november 1937 og 25. november 1941 (antikominternpagten), 1944 V nr. 24.

Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykker:

Aktstykker angående diverse antikommunistiske arbejde m. v. ... X nr. 202, 204—225.

Fhv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 21. juli 1945 for regeringserklæringen af 26. juni 1941 V nr. 29.

Aktstykker angående regeringserklæringen af 26. juni 1941 V nr. 30—31.

Den tyske gesandts skrivelse af 2. juli 1941 til udenrigsministeren angående bl. a. forbud mod det kommunistiske parti IV nr. 78.

Fhv. højesteretspræsident Troels G. Jørgensens skrivelser af 18. marts, 1. april og 2. maj 1948 til kommissionen IX nr. 75—77.

Fhv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 14. juli 1945 for Danmarks tiltrædelse af antikominternpagten V nr. 32.

Rapportafhøring af 12. juli 1946 af fhv. tysk gesandt C. v. Renthe-Fink V nr. 33.

Udenrigsministeriets direktørs redegørelse af 19. juli 1945 for den dansk-tyske krise september-november 1942 IV nr. 91.

Anden litteratur:

Lovtidende:

Lov nr. 349 af 22. august 1941 om forbud mod kommunistiske foreninger og mod kommunistisk virksomhed.

Lov nr. 239 af 18. maj 1945 om ophævelse af lov nr. 349 af 22. august 1941 samt om Danmarks kommunistiske partis repræsentation på rigsdagen.

Rigsdagstidende:

Beslutning af folketinget i henhold til grundlovens § 56. 40/41 F. 2540, 2542, B. 1947.

Forslag til lov om ændring i lov nr. 349 af 22. august 1941 om forbud mod kommunistiske foreninger og mod kommunistisk virksomhed. 41/42 F. 2049, A. 5427.

Forslag til lov om Danmarks kommunistiske partis repræsentation i de kommunale råd. 45/46 F. 949, 1234, 1571, 1636, A. 2863.

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946: side 68, 76—83, 92—101, 103, 104, 131, 132.

Iøvrigt kan bl. a. henvises til:

K. K. Steincke: Kommunistlovens Lovlighed, Socialisten 1941, side 380—382.

John Knox: Anders Sandøe Ørsted og Grundloven, Juristen 1942, side 33—35.

Troels G. Jørgensen: Stridende mod Grundloven, Juristen 1942, side 65.

John Knox: Stridende mod Grundloven, Juristen 1942, side 200—202.

Troels G. Jørgensen: En Indsigelse, Ugeskrift for Retsvæsen, B, 1945, side 163.

J. Herfelt: Retsvæsen og Politi under Besættelsen, Tiden fra 22. Juni 1941 til Maj 1945, Danmark under Verdenskrig og Besættelse, III, 1946, side 74—250.

Arthur Andersen: Fra Domstole og Fængsler, Danmark under Besættelsen, III, 1946, side 267—320.

Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, side 169—192.

262.

Svarskrivelse fra Justitsministeriet vedrørende Forberedelsen af Kommunistloven.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 14. August 1945.

Den af Folketinget under den 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I Skrivelse af 29. Juni 1945 har fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen meddelt, at den ærede Kommission ved Skrivelse af 27. Juni 1945 har anmodet ham om skriftlig Besvarelse til Oplysning af bl. a. følgende Spørgsmaal:

- 1) Forberedelsen af Loven af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistisk Virksomhed, herunder hvorvidt Udtalelser herom har været indhentet hos Højesterets daværende Præsident Dr. Troels G. Jørgensen.
- 2) Oplysninger vedrørende Dr. la Cours Arrestation og Udlevering til Besættelsesmagten, herunder hvorvidt denne Sag gav Anledning til Forhandling og Beslutning i Ministermøde.
- 3) Aarsagen til Fjernelse af Statsadvokat Kjalke i August 1942.
- 4) Aarsagen til og Baggrunden for Svaret den 14. September 1942 paa Frits Clausens aabne Brev.
- 5) Oplysning om den daværende Justitsministers Medvirken til Standsning af de af Den konservative Generalkorrespondance rejste Angreb paa Direktør Sthyr i August 1942.
- 6) Hvorvidt blev der truffet Foranstaltninger til Forhindring af den Uro, som »Frikorps Danmark«s Optræden under Orlov i Oktober 1942 medførte?
- 7) Omstændighederne vedrørende Aksel Larsens Arrestation og Udlevering til Tyskerne.

Fhv. Justitsminister Thune Jacobsen har anmodet Justitsministeriet om paa Grundlag af de i Ministeriet beroende Akter at udarbejde en Redegørelse angaaende de enkelte Spørgsmaal, for at han kan blive i Stand til at besvare dem paa fyldestgørende Maade, og har herunder navnlig ogsaa anmodet om Oplysning om, hvilke Uroligheder der forefaldt under »Frikorps Danmark«s Orlovsophold.

Foranlediget heraf skal man hoslagt fremsende de i Justitsministeriet udarbejdede Redegørelser angaaende de fornævnte Spørgsmaal, idet bemærkes, at Genpart af denne Skrivelse og det med den fremsendte Materiale er tilstillet fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Busch-Jensen.

E. Andersen.

fg.

Oplysning om Forberedelsen af Loven af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistisk Virksomhed og om, hvorvidt herom har været indhentet Udtalelser hos Højesterets daværende Præsident, Dr. jur. Troels G. Jørgensen.

Efter at Anholdelsen af Kommunisten den 22. Juni 1941 efter tysk Krav havde fundet Sted, blev der i Fortsættelse heraf fra tysk Side rejst Spørgsmaal om Forbud mod det kommunistiske Parti.

I Justitsministeriets Akter ligger ingen Dokumentation vedrørende disse Henvendelser, men de omtales i en Skrivelse af 4. Juli 1941 fra Udenrigsministeriet, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag A. Den i Skrivelsen omtalte Redegørelse, der maa antages at være udarbejdet i Anledning af det mundtligt fremsatte tyske Krav, tilsendtes Udenrigsministeriets Direktør den 1. Juli 1941 sammen med et foreløbigt Lovudkast, der ikke indeholdt nogen Interneringsbestemmelse. Som henstillet i Udenrigsministeriets Skrivelse blev Redegørelsen tilstillet Ministeriets Medlemmer den 7. Juli 1941. Eksemplar af Redegørelsen og Udkastet vedlægges som Bilag B og C.

En Interneringsbestemmelse findes i et udateret foreløbigt Udkast med en udateret Paategning fra Justitsminister Thune Jacobsen til Kontorchef Herfelt: Vær saa venlig at se paa dette. Afskrift af dette Udkast vedlægges som Bilag D. I Anledning af dette Udkast blev der foretaget en Undersøgelse i Justitsministeriet med Henblik paa Spørgsmaalet om, hvorvidt en Bestemmelse om Forvaringstagelse som foreslaaet var forenelig med Grundloven. Af Redegørelsen, der forelaa den 15. Juli 1941, vedlægges en Afskrift som Bilag E. Der foretoges endvidere visse Ændringer af teknisk Art i det udaterede Udkast.

Det saaledes omarbejdede Udkast, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag F blev af Justitsministeren tilsendt Højesteretspræsident, Dr. jur. Troels G. Jørgensen den 19. Juli 1941 med Anmodning om, at han vilde gennemlæse det og meddele Ministeren sine Bemærkninger dertil. Højesteretspræsidenten svarede samme Dag, at han havde gennemlæst Udkastet og Bemærkningerne dertil og fandt alt meget tilfredsstillende.

I et Ministermøde, der antagelig har fundet Sted mellem 19. Juli og 29. Juli 1941 forelagde Justitsministeren Udkastet. Afskrift af Manuskriptet til Forelæggelsestalen vedlægges som Bilag G. Udkastet i den forelagte Form vedlægges som Bilag H.

I en Skrivelse af 29. Juli 1941 til Justitsministeren, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag J, udtalte Højesteretspræsidenten med nærmere Motivering, at han fra et Domstolesynspunkt maatte paapege Nødvendigheden af, at der snarest tilvejebragtes Lovhjemmel for præventiv Frihedsberøvelse af Kommunismens Tilhængere, da de stedfundne Forvaringstagelser vel berettigedes ved en statretlig Nødretsbetragtning, men snarest maatte have Lovgivningsmagtens efterfølgende Godkendelse. I Skrivelsen udtaltes endvidere, »at det efter Højesteretspræsidentens Formening var utvivlsomt, at Grundlovens Regler om retslig Forhør over Anholdte og Afsigelse af Fængslingskendelse inden en vis Frist er uden Anvendelse paa disse præventive Fængslinger.«

I Udkastet foretoges nogle mindre redaktionelle Ændringer, hvorefter det tilstilledes Samarbejdsudvalget til Foretagelse den 5. August 1941 i den Skikkelse, der fremgaar af vedlagte Bilag K.

Efter paany at være blevet underkastet forskellige redaktionelle Ændringer foretoges en mere betydningsfuld Ændring ved Indføjelsen af Bestemmelsen om, at de Personer, der toges i Forvaring, skulde fremstilles for en Dommer. I den Skikkelse Udkastet derved fik (jfr. Bilag L.) maa det antages at være blevet forelagt i Ministermøde den 16. August 1941.

Forslaget foretoges i Statsraad den 18. August 1941, hvor Hans Majestæt Kongen bifaldt Indstillingen om dets Fremsættelse for Rigsdagen.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 4. Juli 1941.

Til Justitsministeriet.

Straks efter at Krigen mellem Tyskland og Rusland var udbrudt, rejste den tyske Gesandt overfor Udenrigsministeriet Spørgsmaalet om Opløsning af det kommunistiske Parti i Danmark.

I en Skrivelse af 2. d. M. til Udenrigsministeriet¹⁾, hvilken Skrivelse iøvrigt angaar Herrerne Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Virksomhed, har Gesandten derhos meddelt, at han tror, at Opløsningen af det kommunistiske Parti og alle med dette sammenhængende Organisationer ligesom Forbud mod enhver kommunistisk Virksomhed ikke længere kan opsættes.

Det henstilles, at den i Justitsministeriet om dette Spørgsmaal udarbejdede Redegørelse, hvoraf Udenrigsministeren underhaanden har modtaget et Eksempplar, tilsendes de øvrige Medlemmer af Ministeriet, saafremt dette ikke allerede maatte være sket.

Det er Udenrigsministeriet bekendt, at der om faa Dage vil kunne forventes Dom i en mod forskellige danske Kommuniste verserende Sag angaaende Sprængstofforbrydelser. Denne Sag, der utvivlsomt giver Spørgsmaalet om Kommunistpartiets Opløsning en aktuel Baggrund, turde i sig selv frembyde en naturlig Anledning til at tage dette Spørgsmaal op til alvorlig Overvejelse og hurtig Behandling.

Erik Scavenius.

1) Ber. IV A. nr. 78.

Spørgsmaal om Forbud mod det kommunistiske Parti.

Angaaende Foreningsfrihed udtaler Grundlovens § 85:

»Borgerne har Ret til uden foregaaende Tilladelse at danne Foreninger i ethvert lovligt Øjemed. Ingen Forening kan ophæves ved en Regeringsforanstaltning. Dog kan en Forening foreløbig forbydes; men der skal da straks anlægges Sag imod den til dens Ophævelse.«

Grundloven giver altsaa kun Ret til at danne Foreninger i *lovligt* Øjemed. Om Øjemedet er lovligt, kan til enhver Tid afgøres af Lovgivningsmagten, der frit kan afgøre, om en enkelt Forening eller en bestemt Art af Foreninger skal forbydes, saaledes at Øjemedet herefter ikke er lovligt. Dette stemmer med, hvad der udtales i Berlin: Den danske Statsforfatningsret II Side 442 ff.

Det følger derimod af Grundlovens § 85, Pkt. 2. og 3., at Partiet ikke administrativt kan forbydes endeligt. Der kan nedlægges et foreløbigt Forbud, men der skal da straks anlægges Sag til Partiets Ophævelse. En saadan Sag vil næppe kunne gennemføres, idet Partiet hidtil har været anset for lovligt, og der derfor utvivlsomt maa udkræves særlig Lovhjemmel for nu at anse dets Øjemed for ulovligt. Saafremt der kommer en Lov, der forbyder Partiet, er Sagsanlæg overflødig; Partiet er da i sig selv ulovligt og skal opløses, og Overtrædelse vil kunne straffes efter de Straffebestemmelser, som bør gives i Loven. Det bemærkes herved, at Straffelovens § 132 a fastsætter Straf af Hæfte eller Fængsel indtil 1 Aar for den, der deltager i Fortsættelsen af en Forenings Virksomhed, efter at den

foreløbig er forbudt af Regeringen eller opløst ved Dom, samt Straf af Bøde eller Hæfte for den, der efter Forbudet eller Opløsningen indtræder som Medlem i en saadan Forening. Denne Bestemmelse maatte vel kunne anvendes analogisk paa Overtrædelser af Forbud, der er givet ved Lov, men det er dog det rimeligste i selve Loven at optage Straffebestemmelser for Overtrædelse af dens Forbud. Straffen bør vel ogsaa være højere end fastsat i Straffelovens § 132 a.

Forbud imod Foreninger ved Lov er iøvrigt ikke noget nyt, idet Lov Nr. 123 af 28. April 1934 forbyder »Sammenslutninger eller Korps, som har til Hensigt ved ulovlig Magtanvendelse at øve Indflydelse paa politiske eller offentlige Anliggender.«

Med Hensyn til Formen for et eventuelt Forbud er det formentlig nødvendigt udtrykkeligt at forbyde det kommunistiske Parti og Foreninger og Sammenslutninger af enhver Art, hvis Formaal er at virke for Kommunismens Udbredelse. En mere abstrakt Beskrivelse af de Foreninger og Sammenslutninger, der forbydes, f. Eks. i Lighed med Lov af 28. April 1934, er næppe mulig, da man vanskeligt vil kunne undgaa, at Beskrivelsen ogsaa kommer til at dække D.N.S.A.P. eller andre Sammenslutninger.

Loven bør muligt gaa noget videre, saaledes at den ogsaa forbyder kommunistisk Virksomhed af enhver Art, herunder Udbredelse af Propaganda o. lign. En saadan Virksomhed behøver ikke at udøves i Foreningsformer, og en Lov, der forbyder Partiet og Foreninger og Sammenslutninger med kommunistisk Formaal, vil derfor ikke ramme denne Virksomhed.

I Tilfælde af et Forbud opstaar der Spørgsmaal om, hvad der skal ske med Partiets Formue, dets Arkiv o. s. v. Straffelovens § 77, Stk. 3, fastsætter: »Opløses en Forening i Henhold til Dom, vil Foreningens Formue være at inddrage til Fordel for Statskassen og Foreningens Arkiv, Protokoller o. lign. at tage i Bevaring af det offentlige«. Det er meget tvivlsomt, om denne Bestemmelse kan anvendes analogisk. Den forudsætter, at Foreningen opløses i *Henhold til Dom* og altsaa i Forvejen var ulovlig. Anderledes ligger Forholdet, naar Foreningen opløses ved en Lov, der gør Formaalet ulovligt og altsaa forudsætter, at Formaalet hidtil har været lovligt. Inddragelse af Foreningens Formue i Statskassen synes derfor at blive en Ekspropriation. Derimod maa Arkiv, Protokoller o. lign., der ikke har Pengeværdi, kunne tages i Bevaring. Man kunde maaske ogsaa lade det offentlige tage Formuen i Bevaring, saaledes, at det forudsættes, at den senere kan tilbagegives eller fordeles til de berettigede. Loven bør formentlig indeholde en særlig Bestemmelse om dette Spørgsmaal.

Endelig opstaar der Spørgsmaal om, hvorledes der skal forholdes med de 3 Rigsdagsmandater, som det kommunistiske Parti sidder inde med. Efter Forhandling med Departementschef Andreas Møller, Statsministeriet, og Kontorchef Schau, Indenrigsministeriet, vil der af Indenrigsministeriet blive udarbejdet en Redegørelse om dette Spørgsmaal.

5. Juli 1941.

Herfelt.

Foreløbigt Udkast.**Lov om Forbud mod det kommunistiske Parti og mod kommunistisk Virksomhed.**

§ 1.

Det kommunistiske Parti samt Foreninger og Sammenslutninger, hvis Formaal er Udbredelse af Kommunismen, forbydes og vil straks være at opløse.

Endvidere er kommunistisk Virksomhed og Propaganda af enhver Art forbudt.

§ 2.

Overtrædelse af Bestemmelsen i § 1 straffes med Hæfte eller Fængsel indtil 2 Aar.

§ 3.

Den Formue, der maatte tilhøre det kommunistiske Parti eller de Foreninger og Sammenslutninger, der i Henhold til § 1 vil være at opløse, samt Partiets og disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign. vil være at tage i Bevaring af det offentlige.

§ 4.

Denne Lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i Kraft straks.

Underbilag D.Foreløbigt Udkast.**Lov om Forbud mod det kommunistiske Parti og mod kommunistisk Agitation.**

§ 1.

Da det *herværende* kommunistiske Parti hylder Grundsætninger, der maa betragtes som landsskadelige, og da Medlemmer af dette Parti i deres Bestræbelser for at virkeliggøre disse Grundsætninger har begaaet grove Lovovertrædelser, forbydes det Tilhængere af nævnte Parti at danne foreningsmæssige Sammenslutninger i Partiøjemed, ligesom saadanne bestaaende Sammenslutninger straks vil være at opløse.

Kommunistisk Agitation gennem Presse eller Litteratur, Foredrag eller personlig Paavirkning eller paa anden Maade er forbudt. Dette gælder, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening.

Overtrædelse af foranstaaende Bestemmelser straffes med Bøder, Hæfte eller Fængsel i indtil 4 Aar.

§ 2.

Personer, hvis Adfærd har givet Føje til at befrygte Deltagelse i kommunistisk Aktion eller Agitation, kan efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse uden Hensyn til deres statsborgerlige Forhold tages i Forvaring, saalænge saadant skønnes paakrævet. Om de i Medfør heraf truffne Foranstaltninger giver Justitsministeren Meddelelse til et af Rigsdagens to Ting dannet Udvalg og i Statsraadet.

§ 3.

Den Formue, der maatte tilhøre det kommunistiske Parti eller dets Foreninger og Sammenslutninger samt Partiets og disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign. vil være at tage i Bevaring af det offentlige.

§ 4.

Denne Lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i Kraft straks.

Angaaende vedlagte Udkasts § 2.

I »Den danske Statsforfatningsret« II Side 375 antager Berlin, at Grundlovens § 78 ikke i Almindelighed kan gælde en Anholdelse fra Politiets Side, der ikke har nogen Retsforfølgning for Øje, men kun er et forbigaaende Led i en Forvaltningsmyndighed, der ikke udkræver Rettens Sanktion. Som Eksempel anføres Fremmedlovens § 14. Det antages endvidere, at Anholdelse i Anledning af Udlevering ikke omfattes af Grundlovens § 78, da det ikke drejer sig om en Strafforfølgning her i Landet. Side 376—77 synes Berlin imidlertid at indtage et noget andet Standpunkt, idet han udtaler: »Og det kan overhovedet næppe hævdes helt ud, at Grundlovens § 78 kun skulde være anvendelig overfor Anholdelse, der er Led i en senere Retsforfølgning. Ellers vilde det Værn, Grundloven tilsigter at yde, Retten til at kræve en Dommerkendelse for Frihedsberøvelsens Lovlighed, svigte, hvor den maaske mest tiltrænges, f. Eks. hvis Anholdelse begrundes ikke i en tilsigtet Retsforfølgning, men af rent politisk Sikkerhedshensyn eller som en »Beskyttelsesarrest« for at beskytte den anholdte mod politiske Modstandere.«

Poul Andersen synes ligeledes at anse det som fastslaaet, at Grundlovens § 78 kun vedrører Anholdelse og Fængsling, der finder Sted som Led i en Strafforfølgning, jfr. saaledes U. f. R. 1938 B. Side 261. Samme Sted antager han, at Reglen i Grundlovens § 78 kun giver en for Lovgivningsmagten bindende Kompetenceregulering vedrørende Beslutninger, der gaar ud paa Frihedsberøvelse. Saadanne Beslutninger kan som Hovedregel kun fattes af en Dommer, undtagelsesvis dog af en Øvrighedsmyndighed, men de materielle Regler om, under hvilke Betingelser Frihedsberøvelse kan anordnes, fastsættes af Lovgivningsmagten.

I »Den danske Strafferetspleje« Side 659—661 antager Hurwitz, at Grundlovens § 78 omfatter anden Frihedsberøvelse end den, der er begrundet ved Strafforfølgning. Han anerkender vel visse Arter af administrativ Frihedsberøvelse, saasom Fremmedloven, Indgreb overfor Sindssyge, Frihedsberøvelse i Medfør af Forsorgslovgivningen, Epidemilovgivningen o. s. v., men naar man kommer udenfor saadanne bestemt afgrænsede Tilfælde, anser han Grundlovens § 78 for anvendelig paa enhver Art af Frihedsberøvelse. Han udtaler herom: »Naar Grundloven vil sikre den, der undergives Retsforfølgning for en Forbrydelse, herunder en politisk Lovovertrædelse, Retskontrol med Hensyn til Frihedsberøvelsen under Sagens Gang, maa den saa meget mere udelukke, at en Person helt uden Retsforfølgning berøves sin Frihed af politiske Grunde, f. Eks. formodet statsfarlig Virksomhed eller Sindelag«.

Der er saaledes ingenlunde Enighed i Teorien, men den almindelige Mening synes dog at gaa ud paa, at den rent administrative Frihedsberøvelse kun kan finde Sted i stærkt begrænset Omfang og med bestemte konkrete Formaal.

Jeg synes, at Hurwitz har Ret i, at man vanskeligt kan fortolke Grundlovens § 78 saaledes, at den vel giver Beskyttelse for den, der sigtes for en Forbrydelse, men ikke nogensomhelst Beskyttelse for den, der ikke er sigtet for en Forbrydelse. Jeg kan derfor ikke se, at det er muligt at give en Lov, der hjemler administrativ Frihedsberøvelse paa Grundlag af Frygt for Deltagelse i kommunistisk Aktion eller Agitation. Selvom man faar en saadan Lov, bør Domstolene formentlig alligevel, naar Sagen bliver forelagt dem, kræve Bevis for, at Frihedsberøvelsen er hjemlet i Nodretsgrundsaetningen og tilsidesaette Loven som grundlovsstridig, hvis dette ikke er Tilfaeldet.

Det maa dog erkendes, at Spørgsmaalet er tvivlsomt, og hvis man paa Grund af Nødssituationen alligevel vil søge at faa Bestemmelsen gennemført, var det maaske hensigtsmæssigt i Loven at angive Nødssituationen. Dette kunde f. Eks. ske ved at affatte 1ste Punktum i Udkastets § 2 saaledes: »Personer, hvis Adfærd har givet Føje til at befrygte Deltagelse i kommunistisk Aktion eller Agitation, kan efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter.«

Løvrigt kan der maaske være Tvivl om, hvorvidt Afgørelsen af, om en Persons Adfærd har givet Føje til at befrygte Deltagelse i kommunistisk Aktion eller Agitation, henhører under Justitsministerens Skøn eller under Domstolene. Det er formentlig Tanken, at Afgørelsen skal bero paa Justitsministerens Skøn, saaledes at Domstolene ikke kan tilsidesætte dette Skøn, og denne Fortolkning bør vel fastslaas i Motiverne.

En anden Mulighed var det at holde sig op ad Poul Andersens Fortolkning, saaledes at man søger at overholde Grundlovens formelle Betingelser om Fremstilling for en Dommer og om, at Retten afgør Spørgsmaalet. Dette kunde f. Eks. ske ved, at man i Stedet for eller ved Siden af Udkastets § 2, sidste Pkt., optager en Bestemmelse af omtrent følgende Indhold:

»Enhver, der tages i Forvaring, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer, der ved Kendelse beslutter, om Forvaringen skal opretholdes. Begæringen om Forvaringens Opretholdelse vil, naar Justitsministerens Bestemmelse eller hans Godkendelse foreligger, være at tage til Følge, medmindre der maa antages at foreligge en aabenbar Fejltagelse med Hensyn til vedkommendes Identitet eller tidligere politiske Adfærd, eller Forvaringen maa anses aabenbart upaakrævet af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter.

Forvaringen skal ophæves, saa snart den ikke længere skønnes nødvendig af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter. Bestemmelse herom træffes af Justitsministeren. Den Forvarede kan dog til enhver Tid forlange Spørgsmaalet forelagt den Ret, der har afsagt Kendelsen, og Retten træffer da Afgørelse efter de i foranstaaende Stykke angivne Retningslinier.

Sagerne behandles i Strafferetsplejens Former. Overfor Rettens Kendelser kan Kæremaal rejses i Overensstemmelse med Reglerne i Retsplejelovens Kap. 85 med de fornødne Lempelser. Kære fra Anklagemyndighedens Side har opsættende Virkning.«

Jeg vil dog ikke mene, at der er vundet noget ved den skitserede Affattelse. Domstolenes Kontrol bliver kun af formel Natur, og det er vel særdeles tvivlsomt, om man herved vil komme mere i Overensstemmelse med Grundlovens § 78 end efter Udkastets § 2 i den nuværende Affattelse. Hertil kommer, at denne Affattelse ikke vil lovliggøre Forholdet for de Personer, der nu hensidder i Forvaring, hvilket derimod formentlig maa siges at være Tilfældet med Udkastets § 2 i dens nuværende Affattelse.

Man bør derfor formentlig vælge mellem at søge Udkastets § 2 gennemført, eventuelt med den foran nævnte Ændring i 1ste Punktum, eller at køre videre uden anden Hjemmel end den, der kan søges i Nødretten. Hvis man tør antage, at Domstolene ikke vil tilsidesætte Udkastets § 2 som grundlovsstridigt, er den førstnævnte Løsning sikkert at foretrække. Maa det derimod befrygtes, at denne Bestemmelse vil blive tilsidesat som grundlovsstridig, synes man helt at maatte blive staaende ved Nødretshjemlen, som Domstolene tidligere (med Hensyn til Mødeforbudet) har anerkendt.

15. Juli 1941.

Herfelt.

**Forslag til Lov om Forbud mod det kommunistiske Parti og mod
kommunistisk Agitation.**

§ 1.

Da det kommunistiske Parti hylder Grundsætninger, der maa betragtes som landsskadelige, og da Tilhængere af dette Parti i deres Bestræbelse for at virkeliggøre disse Grundsætninger har begaaet grove Lovovertrædelser, forbydes det at danne foreningsmæssige kommunistiske Sammenslutninger i Partiøjemed, ligesom saadanne bestaaende Sammenslutninger straks vil være at opløse.

Kommunistisk Virksomhed eller Agitation gennem Presse eller Litteratur, Foredrag eller personlig Paavirkning eller paa anden Maade er forbudt. Dette gælder, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening.

Overtrædelse af foranstaaende Bestemmelser straffes med Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

§ 2.

Personer, hvis Adfærd har givet Føje til at befrygte Deltagelse i kommunistisk Aktion eller Agitation, kan efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter. Om de i Medfør heraf truffne Foranstaltninger giver Justitsministeren Meddelelse til et af Rigsdagens to Ting dannet Udvalg og i Statsraadet.

§ 3.

Den Formue, der maatte tilhøre det kommunistiske Parti eller dets Foreninger og Sammenslutninger samt Partiets og disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign. vil være at tage i Bevaring af det offentlige.

§ 4.

Denne Lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i Kraft straks.

Til Ministermøde.

Den 22. Juni 1941 tidlig om Morgenen modtog Direktør Svenningsen og Departementschef Eivind Larsen fra Præsident Kanstein Anmodning om Foretagelse af en Række Foranstaltninger i Anledning af den lige udbrudte Krig mellem Tyskland og Sovjet-Unionen. Herunder var ogsaa en Anmodning om Anholdelse og Internering af alle førende danske Kommuniste, herunder ogsaa de kommunistiske Rigsdagsmænd samt af alle danske Kommuniste, der kunde mistænkes for Spionage og Sabotage.

Da det maatte anses for umuligt at afslaa Kravet, blev der givet Ordre til, at alle de førende Kommuniste skulde anholdes og foreløbig hensættes i Varetægtsarrest. Der blev anholdt ialt 293, hvoraf dog senere 121 er løsladt, saaledes at der nu hensidder 172 Personer.

Allerede kort efter den 22. Juni 1941 kom der fra tysk Side Forespørgsler om, hvad man her i Landet agtede at gøre ved Kommunistpartiet, idet det var tydeligt at forstaa, at man fra tysk Side vilde anse det for ønskeligt, at det blev forbudt. Der er siden kommet flere fornyede Forespørgsler, og det maa sikkert antages, at saafremt der ikke af den danske Regering gennemføres et Forbud mod det kommunistiske Parti, vil der før eller senere kunde ventes et tysk Krav om, at et saadant Forbud gennemføres.

Et Forbud mod det kommunistiske Parti og kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger er ikke i Strid med Grundloven, idet denne kun tillader at danne Foreninger med *lovligt* Øjemed, og de juridiske Forfattere er enige om, at Lovgivningsmagten herefter kan fastsætte, i hvilket Øjemed det skal være forbudt at danne Foreninger. Det kunde indvendes mod Forbudet, at man herved aabner en Udvej til at forbyde politiske Partier, saaledes at det næste Gang kan ramme et andet Parti. Hertil er dog at sige, at Forbudet mod det kommunistiske Parti i første Række begrundes ved, at Partiets udtalte Hensigt er ved Vold at tage Magten i Samfundet, og at dets Øjemed herefter allerede er i Strid med Bestemmelserne i Straffelovens 13. Kapitel. Dernæst er det jo Tanken, at Forbudet skal gennemføres ved Lov, og et Forbud ved Lov kan kun gennemføres af den, der har Flertal i begge Rigsdagens Ting. Der er derfor næppe nogen Fare for, at Forbudet skal have videregaaende Konsekvenser.

Der foreslaas ogsaa Forbud mod kommunistisk Virksomhed og Agitation. Et saadant Forbud kan gives, uden at man derved kommer i Strid med Grundlovens Bestemmelser. Grundloven overlader ganske til Lovgivningsmagten at fastsætte, hvilke Handlinger der skal være strafbare.

Bestemmelsen i § 2 i Forslaget om, at Personer, hvis Adfærd har givet Føje til at befrygte Deltagelse i kommunistisk Aktion eller Agitation, efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse kan tages i Forvaring, naar det skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter, er efter min Mening nødvendiggjort ved de Anholdelser af førende Kommuniste, der allerede er foretaget. Det er noget tvivlsomt, om denne Bestemmelse ikke er i Strid med Grundlovens § 78, men de fleste Forfattere hævder dog, at *Lovgivningsmagten* — men altsaa ikke Administrationen — kan træffe Bestemmelse om, i hvilke Tilfælde der skal kunne ske administrativ Frihedsberøvelse. Jeg kan i Fortrolighed oplyse, at jeg har droftet Spørgsmaalet med Højesteretspræsident, Dr. juris Troels G. Jørgensen, der er af den bestemte Mening, at en

Bestemmelse som § 2 ikke vil være grundlovsstridig og ikke vil blive tilsidesat af Domstolene.

Det er naturligvis beklageligt, at det overhovedet skal være nødvendigt at komme med Forslag til en saadan Lov, men som Forholdene ligger, mener jeg, at vi bliver nødt til at gennemføre Forbud mod det kommunistiske Parti før eller senere, og at vi staar os ved at gennemføre det nu af os selv i Stedet for at vente, til vi bliver tvunget til at gøre det. Med Hensyn til § 2 om Forvaringstagelse er Anholdelse af Kommunisterne jo allerede sket, og selv om jeg mener at denne Anholdelse under de foreliggende Omstændigheder forsaavidt er lovlig, som den er hjemlet ved Nødretsgrundsætningen, mener jeg det dog absolut rigtigst, at Rigsdagen giver sin Godkendelse af det skete ved at vedtage en Lov, der hjemler saadan Forvaringstagelse.

Fortroligt Udkast.

JUSTITSMINISTERIET

24. Juli 1941.

**Forslag til Lov om Forbud mod det kommunistiske Parti
og mod kommunistisk Agitation.**

§ 1.

Da det kommunistiske Parti hylder Grundsætninger, der maa betragtes som landsskadelige, og da Tilhængere af dette Parti i deres Bestræbelser for at virkeliggøre disse Grundsætninger har begaaet grove Lovovertrædelser, forbydes det at danne foreningsmæssige kommunistiske Sammenslutninger i Partiøjemed, ligesom saadanne bestaaende Sammenslutninger straks vil være at opløse.

Kommunistisk Virksomhed eller Agitation gennem Presse eller Litteratur, Foredrag eller personlig Paavirkning eller paa anden Maade er forbudt. Dette gælder, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening.

Overtrædelse af foranstaaende Bestemmelser straffes med Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

§ 2.

Personer, hvis Adfærd har givet Føje til at befrygte Deltagelse i kommunistisk Aktion eller Agitation, kan efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter. Om de i Medfør heraf truffne Foranstaltninger giver Justitsministeren Meddelelse til et af Rigsdagens to Ting dannet Udvalg og i Statsraadet.

§ 3.

Den Formue, der maatte tilhøre det kommunistiske Parti eller dets Foreninger og Sammenslutninger, samt Partiets og disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign. vil være at tage i Bevaring af det offentlige.

§ 4.

Denne Lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i Kraft straks.

Bemærkninger til Lovforslaget.

Til § 1.

Det kommunistiske Parti har hidtil været anset som lovligt og har bl. a. i Medfør af Lov om Valg til Rigsdagen Nr. 139 af 11. April 1920 § 24 kunnet deltage i Valg til Rigsdagen som Parti. Der har ganske vist af og til hævet sig Røster, som har hævdet, at Partiet var ulovligt og burde opløses, da det maatte anses som en Forening med ulovligt Øjemed, jfr. Grundlovens § 85. Der kan i saa Henseende henvises til, at Partiets Repræsentanter i Folketinget har erkendt, at det er Kommunisternes Hensigt med

Vold at tage Magten i Samfundet, jfr. f. Eks. Rigsdagstidende 1932—33, Folketingets Forhandlinger Sp. 4614. Man har imidlertid ikke fundet tilstrækkelig Anledning til Indskriden mod Partiet, idet man har ment, at det under normale Forhold ikke frembød nogen Fare for Samfundet, da der var tilstrækkeligt Værn mod dets omstyrtende Tendenser i de Magtmidler, som Regeringen raader over, og i Straffelovgivningens Bestemmelser, ligesom man har ment, at Partiets nævnte Hensigt til med Vold at tage Magten i Samfundet var af mere teore-

tisk Karakter, og at Forsøg paa Virkeliggørelse heraf i al Fald ikke var nær forestaaende.

I den senere Tid har det dog vist sig, at Personer, der var Medlemmer af Partiet eller havde nær Forbindelse med det, har søgt at fremme Partiets Formaal ved Volds- og Terrorhandlinger. Ved Københavns Byrets Dom af 7. Juli 1941 er saaledes 7 Personer idømt Straffe af Fængsel fra 2½ til 16 Aar for Foretagelse af Skibsattentater. Det er i Dommen oplyst, at der under Ledelse af den tidligere tyske kommunistiske Rigsdagsmand Ernst Wollweber bestod en international Terrororganisation, hvis Formaal var at foretage Attentater navnlig paa Skibe og Skibsværfter. Det er oplyst, at det var Gruppens Formaal særlig at foretage Sprængstofattentater paa Skibe, der sejlede for Magter, som var Sovjet-Unionen fjendtligsindet, og at det i det hele var Hensigten at hjælpe Sovjetrusland og dets Ideer, navnlig med Henblik paa en kommende Krig. Terrorgruppen har her i Landet den 3. September 1935 foretaget Attentat paa S/S »United States«, den 28. Januar 1938 og den 9. April 1938 paa Gdynia-Amerika Liniens Passagerdamper »Batory« og den 9. April 1938 paa den italienske Damper »Felce«. Det var endvidere den samme Terrorgruppe, som den 23. Maj 1938 foretog Sprængstofattentat paa 2 spanske Trawlere i Frederikshavn, for hvilken Handling 4 Personer ved Vestre Landsrets Dom af 9. September 1938 (U. f. R. 1938 Side 1089) er idømt Straf.

Under den ved Københavns Byrets Dom af 7. Juli 1941 paadømte Sag var endvidere 13 andre Personer tiltalt for Meddelagtighed i Skibsattentaterne, men de blev ved Dommen frifundet. Det var oplyst, at de paagældende, der var Medlemmer eller Tilhængere af det kommunistiske Parti, havde ydet Terrorgruppens Medlemmer Bistand paa forskellig Maade, bl. a. ved at yde dem Logis, skaffe dem Lokaler til Møder, modtage Breve for dem o. s. v. De blev frifundet, fordi det ikke kunde anses godtgjort, at de havde haft Kendskab til Terrorgruppens ulovlige Formaal, idet de hævdede, at de havde ydet Bistand i den Tro, at det drejede sig om almindelig kommunistisk Virksomhed. De paagældende frifundne Personers Forhold viser, at der er den særlige Fare ved kommunistiske Terrororganisationer, at de overalt hos Medlemmer af det kommunistiske Parti

eller Personer med kommunistiske Sympatier kan paaregne Hjælp til Fremme af deres kommunistiske Virksomhed, uden at der spørges om, hvorvidt denne Virksomhed er i Strid med Landets Love eller ikke.

Under normale Forhold vilde man maaske dog kunne anse det Værn, som Straffeloven yder, for tilstrækkeligt, men under de nuværende vanskelige Forhold udsætter de kommunistiske Handlinger ikke blot Menneskeliv og store Værdier for Fare, men de bliver tillige en Fare for Statens Sikkerhed. Dette gælder i særlig Grad, fordi disse Handlinger udøves til Fordel for en fremmed krigsførende Magt og er rettet mod andre fremmede Magter, som er i Krig med eller fjendtligt indstillet overfor denne Magt.

Hertil kommer, at det kommunistiske Parti er Led i en international Organisation, hvis øverste Ledelse befinder sig i et Land, der for Tiden er i Krig, og som Danmark har afbrudt den diplomatiske Forbindelse med.

Under disse Omstændigheder maa Regeringen anse det som en absolut Nødvendighed af Hensyn til Statens Sikkerhed og Velfærd, at det kommunistiske Parti og dette Partis foreningsmæssige Sammenslutninger opløses. Dette kunde formentlig i Henhold til Grundlovens § 85 ske uden Lov, da Partiets Formaal maa anses for ulovligt, men da man hidtil har set bort herfra og behandlet Partiet som lovligt, finder man det rettest, at Lovgivningsmagten træffer Bestemelse om Opløsningen. Det bemærkes herved, at Grundlovens § 85 kun tilsikrer Borgerne Ret til at danne Foreninger i *lovligt* Øjemed, og at Spørgsmaalet om, hvorvidt dette Øjemed er lovligt, er overladt til Lovgivningsmagten, jfr. saaledes Berlin: Den danske Statsforfatningsret II Side 442 ff.

Endvidere har man anset det for nødvendigt, at al kommunistisk Agitation forbydes, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening. Illegale Sammenslutninger uden egentlig Foreningsorganisation er vanskelige at komme til Livs, og det er under de nuværende Forhold tvingende nødvendig, at den kommunistiske Agitation med dens statsomstyrtende Tendenser og dens Virksomhed til Fordel for fremmede Magter ophører.

Ifølge § 1, 3die Stykke, foreslaas Overtrædelser straffet med Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

Til § 2.

Da Krigen mellem Tyskland og Sovjet-Unionen udbrød den 22. Juni 1941, medførte det kommunistiske Partis foran beskrevne Forhold en ganske særlig Fare for Statens Sikkerhed. Det blev derfor uomgængeligt nødvendigt, at Regeringen straks foranledigede, at de ledende Kommunistere blev taget i Forvaring af Politiet. Til et saadant Skridt findes der ikke i dansk Ret nogen udtrykkelig Lovhjemmel. Det er imidlertid anerkendt i den danske statsretlige Teori, at Regeringen, navnlig under Hensyn til, at den danske Grundlov ikke indeholder Hjemmel til at dekretere Undtagelsestilstand i Tilfælde af Krig eller lignende alvorlige Begivenheder, er berettiget til, naar en Nødssituation foreligger, der udsætter Statens Sikkerhed og Velfærd for Fare, at træffe de Foranstaltninger, som denne Nødssituation nødvendiggør. Der er derfor efter Justitsministeriets Formening i Nødretsgrundsætningen fuld Hjemmel til den skete Forvaringstagelse.

Imidlertid finder Justitsministeriet det ønskeligt, at der tilvejebringes Lovhjemmel til Forvaringstagelsen, der maa forventes at være uundgaaelig endnu i nogen Tid, ligesom den Mulighed foreligger, at det ogsaa senere kan blive nødvendigt at lade Personer, af hvem kommunistisk Virksomhed kan befrygtes, tage i Forvaring. Man har derfor ved Lovforslaget § 2 foreslaaet, at Personer, hvis Adfærd har givet Føje til at befrygte Deltagelse i kommunistisk Aktion eller Agitation, efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse skal kunne tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter.

I den statsretlige Teori hersker der nogen Uoverensstemmelse med Hensyn til, i hvilket Omfang Grundlovens § 78 hindrer administrativ Frihedsberøvelse. Det er almindelig anerkendt, at administrativ Frihedsberøvelse uanset Grundlovens § 78 kan ske i en Række Tilfælde, saaledes f. Eks. overfor Sindssyge, overfor Udlændinge, der skal udvises eller udsendes af Landet, i Medfør af Sundheds- og Forsorgslovgivningen o. s. v. Den almindeligst antagne Fortolkning af Grundlovens § 78 er, at den udelukkende tager Sigte paa Anholdelse og Fængsling, der sker som Led i en strafferetlig Forfølgning, jfr. saaledes Matzen: Den danske Statsforfatningsret 1ste Udgave,

3die Del, Side 283 og 2den Udgave, 3die Del, Side 334, Poul Andersen: Dansk Forvaltningsret Side 379 og Berlin: Den danske Statsforfatningsret II Side 375, men dog i modsat Retning Side 376—77. Mod den nævnte Fortolkning af Grundlovens § 78 udtaler Hurwitz sig i »Den danske Strafferetspleje« Side 659—61.

Justitsministeriet maa i Overensstemmelse med Flertallet af de nævnte statsretlige Forfattere mene, at Grundlovens § 78 kun omhandler Anholdelse og Fængsling som Led i en strafferetlig Forfølgning, og at det udenfor dette Omraade i al Fald maa staa *Lovgivningsmagten* frit at fastsætte de nærmere Regler for, i hvilke Tilfælde Frihedsberøvelse kan finde Sted.

Justitsministeriet er paa den anden Side klar over, at det er meget betænkeligt at hjemle Adgang til administrativ Frihedsberøvelse i videre Omfang, end dette hidtil har været anerkendt. Det er imidlertid som foran nævnt under de nuværende ekstraordinære Forhold tvungende nødvendigt, at der er Adgang til en saadan administrativ Frihedsberøvelse, naar Statens Sikkerhed og dens Forhold til fremmede Magter kræver det. Den i § 2 foreslaaede Adgang til administrativ Frihedsberøvelse gaar i Virkeligheden ikke videre, end det allerede er hjemlet ved Nødretsgrundsætningen. For at give yderlige Garanti mod Misbrug foreslaas det derhos, at Justitsministeren om de Foranstaltninger, som han træffer i Henhold til denne Bemyndigelse, skal give Meddelelse til et af Rigsdagens to Ting nedsat Udvalg og i Statsraadet.

Til § 3.

I Straffelovens § 77, Stk. 3, er det fastsat: »Opløses en Forening i Henhold til Dom, vil Foreningens Formue være at inddrage til Fordel for Statskassen og Foreningens Arkiv, Protokoller o. lign. at tage i Bevaring af det offentlige«. Denne Bestemmelse er ikke direkte anvendelig paa Opløsning af det kommunistiske Parti og dette Partis foreningsmæssige Sammenslutninger i Henhold til § 1, idet Opløsningen sker ved Lov og ikke ved Dom. Da Opløsning ved Dom forudsætter, at Foreningens Formaal før Dommen har været ulovligt, medens det kommunistiske Parti og de kommunistiske Foreninger hidtil har været behandlet som lovlige, er Straffelovens § 77, Stk. 3, heller ikke analogisk anvendelig.

I § 3 foreslaas det, at den Formue, der maatte tilhøre det kommunistiske Parti eller dets Foreninger og Sammenslutninger samt Partiets og disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign, vil være at tage i Bevaring af det offentlige. For saa vidt angaar Formuen, adskiller Forslaget sig fra Straffelovens § 77, Stk. 3, derved, at Formuen ikke vil være at inddrage i Statskassen, men kun at tage i Bevaring af det offentlige. Det bliver da at afgøre efter dansk Rets almindelige Regler, om Formuen kan udbetales til Kreditorer eller andre berettigede, hvilket eventuelt maa ske ved Skifterettens Foranstaltning.

Til § 4.

Det foreslaas, at Loven skal træde i Kraft straks.

H Ø J E S T E R E T

København, 29. Juli 1941.

Hr. Justitsminister E. Thune Jacobsen.

Under Henvisning til, at Justitsministeriet forbereder et Lovforslag mod Kommunismen, har Hr. Justitsministeren henstillet til mig, om jeg vilde være i Stand til fra et Domstolssynspunkt at fremsætte Udtalelser om væsentlige Sider af denne Sags Ordning. De har yderligere oplyst, at der straks efter Udbruddet af den tysk-russiske Krig den 22. f. M. efter Begæring fra tysk Side foretoges Fængsling af herværende Kommuniste i et Antal af ca. 400, hvoraf dog nogle senere er frigivne.

I denne Anledning skal jeg gerne udtale følgende:

Jeg gaar ud fra, at en eventuel Lov maatte indeholde Forbud under Straf mod at danne eller opretholde kommunistiske foreningsmæssige Sammenlutninger og Regler om Beslaglæggelse af hidtil bestaaende Foreningers Penge midler og Arkivalier.

Fra et Domstolssynspunkt finder jeg særlig Grund til at omtale Spørgsmaalet om Frihedsberøvelser af præventiv Art. De nysnævnte Fængslinger falder ind under dette Synspunkt, og Statsmagten har altsaa vedkendt sig den Opfattelse, at begrundet Frygt for, at en Person vil hengive sig til kommunistisk Agitation eller Aktion, selv om dette endnu ikke er sket, saaledes at Strafansvar ikke er paadraget, dog bør være tilstrækkelig til, at man paa ubestemt Tid berøver ham Friheden, idet Følgerne for den danske Stat nu i Fremtiden ellers kunde blive katastrofale.

Til gyldig at foretage en saadan præventiv Frihedsberøvelse kræves i Almindelighed Lovhjemmel, der altsaa for Tiden ikke haves. Politiets Foretagelse af Kommunistfængslingerne i afvigte Maaned berettigedes imidlertid uden Tvivl ved en statsretlig Nødretsbetragtning, men en saadan har kun en begrænset Rækkevidde, nemlig som et foreløbigt Skridt, der ikke kan undvære Lovgivningsmagtens efterfølgende og snarest mulig erhvervede Godkendelse. Enhver af de fængslede Kommuniste er i Øjeblikket i Stand til at rejse en borgerlig Retssag mod Justitsministeriet paa Statens og Statskassens Vegne med Paastand om, at den foretagne Frihedsberøvelse eller dens Fortsættelse fra Dommens Dato eller et tidligere Tidspunkt kendes ulovlig og forpligtende til Erstatning, smlgn. Højesterets Dom af 30. Januar 1925 i den af A. J. T. Berning mod Ministeriet anlagte Sag om Erstatning for ulovmedholdelig Tilbageholdelse af Berning efter udstaaet Straf som farlig i kønssædelig Hen seende.

Det her bemærkede indeholder Elementerne til Besvarelse af Spørgsmaalet om Domstolens Stilling over for saadanne Søgemaal, der næppe vil udeblive, hvis Lovordningen trækker længere Tid ud. Det forudsættes, at Loven endnu ikke foreligger, naar Dommen afsiges. Selve Fængslingen og en vis kortere Tid derefter vil da antagelig være dækket af Nødretsbetragtningen. Men for saa vidt dersom Sagen nærmere vil foreligge oplyst — ikke kan regnes

med Lovgivningsmagts Sanktion derigennem, at der bliver givet en almindelig Regel om Adgang til præventiv Fængsling af Kommunismens Tilhængere, maa der uden al Tvivl indtræde Domfældelse af Ministeriet muligvis endog med Hensyn til selve Fængslingen og det omtalte kortere Tidsrum.

I Henhold hertil maa jeg fra et Domstolssynspunkt paapege Nødvendigheden af, *at* der tilvejebringes Lovhjemmel for præventiv Frihedsberøvelse af Kommunismens Tilhængere og, *at* dette — under Hensyn til den allerede forløbne Tid — sker uden nogetsomhelst yderligere Ophold.

Jeg skal endnu tilføje, at det forekommer mig utvivlsomt, at Grundlovens Regler om retsligt Forhør over Anholdte og Afsigelse af Fængslingskendelse inden en vis Frist er uden Anvendelse paa disse præventive Fængslinger.

Med Højagtelse

Troels G. Jørgensen.

Fortroligt Udkast.

JUSTITSMINISTERIET

5. August 1941.

**Forslag til Lov om Forbud mod det kommunistiske Parti
og mod kommunistisk Virksomhed.**

§ 1.

Da det kommunistiske Parti i sine Bestræbelser for at virkeliggøre sine Grundsætninger har begaaet grove Lovovertrædelser, forbydes det at danne foreningsmæssige kommunistiske Sammenslutninger, ligesom saadanne bestaaende Sammenslutninger straks vil være at opløse.

Kommunistisk Virksomhed eller Agitation gennem Presse eller Litteratur, Foredrag eller personlig Paavirkning eller paa anden Maade er forbudt. Dette gælder, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening.

Overtrædelse af foranstaaende Bestemmelser straffes med Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

§ 2.

Personer, hvis Adfærd har givet Føje til at befrygte Deltagelse i kommunistisk Virksomhed eller Agitation, kan efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter. Om de i Medfør heraf trufne Foranstaltninger giver Justitsministeren Meddelelse til et af Rigsdagens to Ting dannet Udvalg og i Statsraadet.

§ 3.

Den Formue, der maatte tilhøre det kommunistiske Parti eller dets Foreninger og Sammenslutninger, samt Partiets og disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign. vil være at tage i Bevaring af det offentlige.

§ 4.

Denne Lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i Kraft straks.

Bemærkninger til Lovforslaget.

Til § 1.

Det kommunistiske Parti har hidtil været anset som lovligt og har bl. a. i Medfør af Lov om Valg til Rigsdagen Nr. 139 af 11. April 1920 § 24 kunnet deltage i Valg til Rigsdagen som Parti. Der har ganske vist af og til hævet sig Røster, som har hævdet, at Partiet var ulovligt og burde opløses, da det maatte anses som en Forening med ulovligt Øjemed, jfr. Grundlovens § 85. Der kan i saa Henseende henvises til, at Partiets Repræsentanter i Folketinget har erkendt, at det er Kommunisternes Hensigt

med Vold at tage Magten i Samfundet, jfr. f. Eks. Rigsdagstidende 1932—33, Folketingets Forhandlinger Sp. 4614. Man har imidlertid ikke fundet tilstrækkelig Anledning til Indskriden mod Partiet, idet man har ment, at det under normale Forhold ikke frembød nogen Fare for Samfundet, da der var tilstrækkelig Værn mod dets omstyrtende Tendenser i de Magtmidler, som Regeringen raader over, og i Straffelovgivningens Bestemmelser, ligesom man har ment, at Partiets nævnte Hensigt til med Vold at tage Magten i Samfundet var af mere

teoretisk Karakter, og at Forsøg paa Virkeliggørelse heraf i alt Fald ikke var nær forestaaende.

I den senere Tid har det dog vist sig, at Personer, der var Medlemmer af Partiet eller havde nær Forbindelse med det, har søgt at fremme Partiets Formaal ved Volds- og Terrorhandlinger. Ved Københavns Byrets Dom af 7. Juli 1941 er saaledes 7 Personer idømt Straffe af Fængsel fra 2¹/₂ til 16 Aar for Foretagelse af Skibsattentater. Det er i Dommen oplyst, at der under Ledelse af den tidligere tyske kommunistiske Rigsdagsmand Ernst Wollweber bestod en international Terrororganisation, hvis Formaal var at foretage Attentater navnlig paa Skibe og Skibsværfter. Det er oplyst, at det var Gruppens Formaal særlig at foretage Sprængstofattentater paa Skibe, der sejlede for Magter, som var Sovjetunionen fjendtligsindet, og at det i det hele var Hensigten at hjælpe Sovjetrusland og dets Ideer, navnlig med Henblik paa en kommende Krig. Terrorgruppen har her i Landet den 3. September 1935 foretaget Attentat paa S/S »United States«, den 28. Januar 1938 og den 9. April 1938 paa Gdynia-Amerika Liniens Passagerdamper »Batory« og den 9. April 1938 paa den italienske Damper »Felce«. Det var endvidere den samme Terrorgruppe, som den 23. Maj 1938 foretog Sprængstofattentat paa 2 spanske Trawlere i Frederikshavn, for hvilken Handling 4 Personer ved Vestre Landsrets Dom af 9. September 1938 (U. f. R. 1938 Side 1089) er idømt Straf.

Under den ved Københavns Byrets Dom af 7. Juli 1941 paadømte Sag var endvidere 13 andre Personer tiltalt for Meddelagtighed i Skibsattentaterne, men de blev ved Dommen frifundet. Det var oplyst, at de paagældende, der var Medlemmer eller Tilhængere af det kommunistiske Parti, havde ydet Terrorgruppens Medlemmer Bistand paa forskellig Maade, bl. a. ved at yde dem Logis, skaffe dem Lokaler til Møder, modtage Breve for dem o. s. v. De blev frifundet, fordi det ikke kunde anses godtgjort, at de havde haft Kendskab til Terrorgruppens ulovlige Formaal, idet de hævdede, at de havde ydet deres Bistand i den Tro, at det drejede sig om almindelig kommunistisk Virksomhed. De paagældende frifundne Personers Forhold viser, at der er den særlige Fare ved kommunistiske Terrororganisationer, at de overaalt hos Medlemmer af det kommunistiske Parti

eller Personer med kommunistiske Sympatier kan paaregne Hjælp til Fremme af deres kommunistiske Virksomhed, uden at der spørges om, hvorvidt denne Virksomhed er i Strid med Landets Love eller ikke.

Under normale Forhold vilde man maaske dog kunne anse det Værn, som Straffeloven yder, for tilstrækkelig, men under de nuværende vanskelige Forhold udsætter de kommunistiske Handlinger ikke blot Menneskeliv og store Værdier for Fare, men de bliver tillige en Fare for Statens Sikkerhed. Dette gælder i særlig Grad, fordi disse Handlinger udøves til Fordel for en fremmed krigsførende Magt og er rettet mod andre fremmede Magter, som er i Krig med eller fjendtligt indstillet over for denne Magt.

Hertil kommer, at det kommunistiske Parti er Led i en international Organisation, hvis øverste Ledelse befinder sig i et Land, der for Tiden er i Krig, og som Danmark har afbrudt den diplomatiske Forbindelse med, og modtager sine Ordre direkte fra dette Land.

Under disse Omstændigheder maa Regeringen anse det som en absolut Nødvendighed af Hensyn til Statens Sikkerhed og Velfærd, at det kommunistiske Parti og dette Partis foreningsmæssige Sammenslutninger opløses. Dette kunde formentlig i Henhold til Grundlovens § 85 ske uden Lov, da Partiets Formaal maa anses for ulovligt, men da man hidtil har set bort herfra og behandlet Partiet som lovligt, finder man det rettest, at Lovgivningsmagten træffer Bestemmelse om Opløsningen. Det bemærkes herved, at Grundlovens § 85 kun tilsikrer Borgerne Ret til at danne Foreninger i *lovligt* Øjemed, og at Spørgsmaalet om, hvorvidt dette Øjemed er lovligt, er overladt til Lovgivningsmagten, jfr. saaledes Berlin: Den danske Statsforfatningsret II Side 442 ff.

Endvidere har man anset det for nødvendigt, at al kommunistisk Agitation forbydes, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening. Illegale Sammenslutninger uden egentlig Foreningsorganisation er vanskelige at komme til Livs, og det er under de nuværende Forhold tvingende nødvendigt, at den kommunistiske Agitation med dens statsomstyrtende Tendenser og dens Virksomhed til Fordel for fremmed Magt ophører.

Ifølge § 1, 3die Stykke, foreslaas

Overtrædelser straffet med Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

Til § 2.

Da Krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen udbrød den 22. Juni 1941, medførte det kommunistiske Partis foran beskrevne Forhold en ganske særlig Fare for Statens Sikkerhed. Det blev derfor uomgængelig nødvendigt, at Regeringen straks foranledigede, at de ledende Kommunistere blev taget i Forvaring af Politiet. Til et saadant Skridt findes der ikke i dansk Ret nogen udtrykkelig Lovhjemmel. Det er imidlertid anerkendt i den danske statsretlige Teori, at Regeringen, navnlig under Hensyn til, at den danske Grundlov ikke indeholder Hjemmel til at dekretre Undtagelsestilstand i Tilfælde af Krig eller lignende alvorlige Begivenheder, er berettiget til, naar en Nødssituation foreligger, der udsætter Statens Sikkerhed og Velfærd for Fare, at træffe de Foranstaltninger, som denne Nødssituation nødvendiggør. Der er derfor efter Justitsministeriets Formening i Nødrætsgrundlægningen fuld Hjemmel til den skete Forvaringstagelse.

Imidlertid finder Justitsministeriet det ønskeligt, at der tilvejebringes Lovhjemmel til Forvaringstagelsen, der maa forventes at være uundgaelig endnu i nogen Tid, ligesom den Mulighed foreligger, at det ogsaa senere kan blive nødvendigt at lade Personer, af hvem kommunistisk Virksomhed kan befrygtes, tage i Forvaring. Man har derfor ved Lovforslaget § 2 foreslaaet, at Personer, hvis Adfærd har givet Føje til at befrygte Deltagelse i kommunistisk Aktion eller Agitation, efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse skal kunne tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter.

I den statsretlige Teori hersker der nogen Uoverensstemmelse med Hensyn til, i hvilket Omfang Grundlovens § 78 hindrer administrativ Frihedsberøvelse. Det er almindeligt anerkendt, at administrativ Frihedsberøvelse uanset Grundlovens § 78 kan ske i en Række Tilfælde, saaledes f. Eks. over for sindssyge, over for Udlændinge, der skal udvises eller udsendes af Landet, i Medfør af Sundheds- og Forsorgslovgivningen o. s. v. Den almindeligst antagne Fortolkning af Grundlovens § 78 er, at den udelukkende tager Sigte paa Anholdelse og Fængsling, der sker som Led i en

strafferetlig Forfølgning, jfr. saaledes Matzen: Den danske Statsforfatningsret 1ste Udgave, 3die Del, Side 283, og 2den Udgave, 3die Del, Side 334, Poul Andersen: Dansk Forvaltningsret Side 379 og Berlin: Den danske Statsforfatningsret II Side 375, men dog i modsat Retning Side 376—77. Mod den nævnte Fortolkning af Grundlovens § 78 udtaler Hurwitz sig i »Den danske Strafferetspleje« Side 659—61.

Justitsministeriet maa i Overensstemmelse med Flertallet af de nævnte statsretlige Forfattere mene, at Grundlovens § 78 kun omhandler Anholdelse og Fængsling som Led i en strafferetlig Forfølgning, og at det uden for dette Omraade i alt Fald maa staa *Lovgivningsmagten* frit at fastsætte de nærmere Regler for, i hvilke Tilfælde Frihedsberøvelse kan finde Sted.

Justitsministeriet er paa den anden Side klar over, at det er meget betænkeligt at hjemle Adgang til administrativ Frihedsberøvelse i videre Omfang, end dette hidtil har været anerkendt. Det er imidlertid som foran nævnt under de nuværende ekstraordinære Forhold tvingende nødvendigt, at der er Adgang til en saadan administrativ Frihedsberøvelse, naar Statens Sikkerhed og dens Forhold til fremmede Magter kræver det. Den i § 2 foreslaaede Adgang til administrativ Frihedsberøvelse gaar i Virkeligheden ikke videre, end det allerede er hjemlet ved Nødrætsgrundlægningen. For at give yderligere Garanti mod Misbrug foreslaas det derhos, at Justitsministeren om de Foranstaltninger, som han træffer i Henhold til denne Bemyndigelse, skal give Meddelelse til et af Rigsdagens to Ting nedsat Udvalg og i Statsraadet.

Til § 3.

I Straffelovens § 77, Stk. 3, er det fastsat: »Opløses en Forening i Henhold til Dom, vil Foreningens Formue være at inddrage til Fordel for Statskassen og Foreningens Arkiv, Protokoller o. lign. at tage i Bevaring af det offentlige«. Denne Bestemmelse er ikke direkte anvendelig paa Opløsning af det kommunistiske Parti og dette Partis foreningsmæssige Sammenslutninger i Henhold til § 1, idet Opløsningen sker ved Lov og ikke ved Dom. Da Opløsning ved Dom forudsætter, at Foreningens Formaal før Dommen har været ulovligt, medens det kommunistiske Parti og de kommunistiske Foreninger hidtil har været behand-

let som lovlige, er Straffelovens § 77, Stk. 3, heller ikke analogisk anvendelig.

I § 3 foreslaas det, at den Formue, der maatte tilhøre det kommunistiske Parti eller dets Foreninger og Sammenslutninger samt Partiets og disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign. vil være at tage i Bevaring af det offentlige. For saa vidt angaar Formuen, adskiller Forslaget sig fra Straffelovens § 77, Stk. 3, derved, at

Formuen ikke vil være at inddrage i Statskassen, men kun at tage i Bevaring af det offentlige. Det bliver da at afgøre efter dansk Rets almindelige Regler, om Formuen kan udbetales til Kreditorer eller andre berettigede, hvilket eventuelt maa ske ved Skifterettens Foranstaltning.

Til § 4.

Det foreslaas, at Loven skal træde i Kraft straks.

Fortroligt Udkast.

JUSTITSMINISTERIET

15. August 1941.

**Forslag til Lov om Forbud mod kommunistiske Foreninger og
og mod kommunistisk Virksomhed.**

§ 1.

Alle kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger forbydes, og de bestaaende kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger vil straks være at opløse.

Kommunistisk Virksomhed eller Agitation af enhver Art er forbudt. Dette gælder, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening.

Overtrædelse af foranstaaende Bestemmelser straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

§ 2.

Personer, hvis Adfærd har givet særlig Grund til at antage, at de vil deltage i kommunistisk Virksomhed eller Agitation, kan efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter.

Enhver, der tages i Forvaring i Medfør af 1ste Stykke, skal inden 24 Timer fremstilles for Københavns Byret, der ved Kendelse beslutter, om Forvaringen skal opretholdes. Begæringen om Forvaringens Opretholdelse vil, naar Justitsministerens Bestemmelse eller hans Godkendelse foreligger, være at tage til Følge, medmindre der maa antages at foreligge en aabenbar Fejltagelse med Hensyn til vedkommendes Identitet eller hidtidige Deltagelse i kommunistisk Virksomhed eller Agitation.

Saafernt det ikke kan naas inden 24 Timer at fremstille den, der er taget i Forvaring, for Københavns Byret, vil han inden samme Frist være at fremstille for en anden Dommer ved Underret, der modtager hans Forklaring. Beslutning om Forvaringstagelse træffes ogsaa i dette Tilfælde snarest muligt af Københavns Byret.

Overfor Byrettens Kendelse kan saavel den, der er taget i Forvaring, som det offentlige rejse Kæremaal til Højesteret. Kæremaal, der rejses af det offentlige, har opsættende Virkning.

Forvaringen skal ophøre, saa snart den ikke længere skønnes nødvendig af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter. Bestemmelse herom træffes af Justitsministeren.

Justitsministeren giver hver 3die Maaned til et af Rigsdagens to Ting nedsat Udvalg Meddelelse om, hvilke Personer der er eller i den forløbne Periode har været taget i Forvaring i Medfør af foranstaaende Bestemmelser, med Angivelse af Grundlaget for Forvaringstagelsen.

§ 3.

Den Formue, der maatte tilhøre de kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger, samt disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign. vil være at tage i Bevaring af det offentlige.

§ 4.

Denne Lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i Kraft straks.

Bemærkninger til Lovforslaget.

Til § 1.

De kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger og kommunistisk Virksomhed i det hele taget frembyder under de Forhold, som for Tiden hersker, en særlig Fare for Statens Sikkerhed og Velfærd. Som Følge af Partiets nære Tilknytning til en fremmed Magt er der en nærliggende Fare for, at dets Medlemmer og Tilhængere her i Landet til Støtte for denne Magt skal foretage Handlinger, der er ulovlige og til største Skade for danske Interesser.

Det har allerede vist sig, at Personer, der var eller havde været Medlemmer af det kommunistiske Parti eller havde nær Forbindelse med det, har foretaget Volds- og Terrorhandlinger til Støtte for en fremmed Magt. Ved Københavns Byrets Dom af 7. Juli 1941 er saaledes 7 Personer idømt Straffe af Fængsel fra 2½ til 16 Aar for Foretagelse af Skibsattentater. Det er i Dommen oplyst, at der under Ledelse af den tidligere tyske kommunistiske Rigsdagsmand Ernst Wollweber bestod en international Terrororganisation, hvis Formaal var at foretage Attentater navnlig paa Skibe og Skibsværfter. Det er oplyst, at det var Gruppens Formaal særlig at foretage Sprængstofattentater paa Skibe, der sejlede for Magter, som var Sovjetunionen fjendtligsindet, og at det i det hele var Hensigten at hjælpe Sovjetrusland og dets Ideer, navnlig med Henblik paa en kommende Krig. Terrorgruppen har her i Landet den 3. September 1935 foretaget Attentat paa S/S »United States«, den 28. Januar 1938 og den 9. April 1938 paa Gdynia-Amerika Liniens Passagerdamper »Batory« og den 9. April 1938 paa den italienske Damper »Felce«. Det var endvidere den samme Terrorgruppe, som den 23. Maj 1938 foretog Sprængstofattentat paa 2 spanske Trawlere i Frederikshavn, for hvilken Handling 4 Personer ved Vestre Landsrets Dom af 9. September 1938 (U. f. R. 1938 Side 1089) er idømt Straf.

Under den ved Københavns Byrets Dom af 7. Juli 1941 paadømte Sag var endvidere 13 andre Personer tiltalt for Meddelagtighed i Skibsattentaterne. Det var oplyst, at de paagældende, der var Medlemmer eller Tilhængere af det kom-

munistiske Parti, havde ydet Terrorgruppens Medlemmer Bistand paa forskellig Maade, bl. a. ved at yde dem Logis, skaffe dem Lokaler til Møder, modtage Breve for dem o. s. v. De blev imidlertid frifundet, fordi det ikke kunde anses godtgjort, at de havde haft Kendskab til Terrorgruppens ulovlige Formaal, idet de hævdede, at de havde ydet deres Bistand i den Tro, at det drejede sig om almindelig kommunistisk Virksomhed. De paagældende frifundne Personers Forhold viser, at der er den særlige Fare ved kommunistiske Terrororganisationer, at de overalt hos Medlemmer af det kommunistiske Parti eller Personer med kommunistiske Sympatier kan paaregne Hjælp til Fremme af deres kommunistiske Virksomhed, uden at der spørges om, hvorvidt denne Virksomhed er i Strid med Landets Love eller ikke.

Under normale Forhold vilde man maaske dog kunne anse det Værn, som Straffeloven yder, for tilstrækkeligt, men under de nuværende vanskelige Forhold udsætter de kommunistiske Handlinger ikke blot Menneskeliv og store Værdier for Fare, men de bliver tillige en Fare for Statens Sikkerhed og Velfærd, og Regeringen maa derfor anse det som en absolut Nødvendighed, at alle kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger opløses. Det bemærkes herved, at Grundlovens § 85 tilsikrer Borgerne Ret til at danne Foreninger i *lovligt* Øjemed, men Spørgsmaalet om, hvorvidt en Forenings Øjemed er lovligt, er overladt til Lovgivningsmagten, jfr. Berlin: Den danske Statsforfatningsret II Side 442 ff.

Endvidere har man anset det for nødvendigt, at al kommunistisk Virksomhed og Agitation forbydes, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening. Illegale Sammenslutninger uden egentlig Foreningsorganisation er vanskelige at komme til Livs, og det er under de nuværende Forhold tvungende nødvendigt, at den kommunistiske Virksomhed og Agitation med dens statsomstyrtende Tendenser og dens Virksomhed til Fordel for fremmed Magt ophører.

Ifølge § 1, 3die Stykke, foreslaas Overtrædelser straffet med Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

Til § 2.

Da Krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen udbrød den 22. Juni 1941, medførte den foran beskrevne kommunistiske Virksomhed en ganske særlig Fare for Statens Sikkerhed. Det blev derfor uomgængelig nødvendigt, at Regeringen straks foranledigede, at de ledende Kommunistere blev taget i Forvaring af Politiet. Til et saadant Skridt findes der ikke i dansk Ret nogen udtrykkelig Lovhjemmel. Det er imidlertid anerkendt i den danske statsretlige Teori, at Regeringen, navnlig under Hensyn til, at den danske Grundlov ikke indeholder Hjemmel til at dekretere Undtagelsestilstand i Tilfælde af Krig eller lignende alvorlige Begivenheder, er berettiget til, naar en Nødssituation foreligger, der udsætter Statens Sikkerhed og Velfærd for Fare, at træffe de Foranstaltninger, som denne Nødssituation nødvendiggør. Der er derfor efter Justitsministeriets Formening i Nødretsgrundsætningen fuld Hjemmel til den skete Forvaringstagelse.

Imidlertid finder Justitsministeriet, at der bør tilvejebringes Lovhjemmel til Forvaringstagelsen, der maa forventes, at være uundgaaelig endnu i nogen Tid, ligesom den Mulighed foreligger, at det ogsaa senere kan blive nødvendigt at lade Personer, af hvem kommunistisk Virksomhed maa befrygtes, tage i Forvaring. Man har derfor ved Lovforslagets § 2, 1ste Stykke, foreslaaet, at Personer, hvis Adfærd har givet særlig Grund til at antage, at de vil deltage i kommunistisk Virksomhed eller Agitation, efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse skal kunne tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter.

Justitsministeriet er af den Opfattelse, at Grundlovens § 78 ikke er til Hinder for, at *Lovgivningsmagten* fastsætter Regler om en saadan Frihedsberøvelse, naar det, som under de nuværende ekstraordinære Forhold, er tvingende nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed og dens Forhold til fremmede Magter. Den i § 2 foreslaaede Adgang til administrativ Frihedsberøvelse gaar i Virkeligheden ikke videre, end det allerede er hjemlet ved Nødretsgrundsætningen.

For at give de efter Omstændighederne mulige Garantier mod Misbrug er det i Paragraffens 2det Stykke fastsat, at enhver, der tages i Forvaring i Medfør af 1ste Stykke, inden 24 Timer skal frem-

stilles for Københavns Byret, der ved Kendelse beslutter, om Forvaringen skal opretholdes. Begæringen om Forvaringens Opretholdelse vil, naar Justitsministerens Bestemmelse eller hans Godkendelse foreligger, være at tage til Følge, medmindre der maa antages at foreligge en aabenbar Fejltagelse med Hensyn til vedkommendes Identitet eller hans hidtidige Deltagelse i kommunistisk Virksomhed eller Agitation.

Man har fundet det nødvendigt, at disse Sager, i hvilke særlige Hensyn gør sig gældende, uanset de almindelige Værnetingsregler henlægges til en bestemt Ret. Da dette kan vanskeliggøre Fremstilling inden 24 Timer, foreslaas det i 3die Stykke, at der, naar denne Frist ikke kan overholdes, skal ske Fremstilling inden samme Frist for en anden Dommer ved Underret, som modtager vedkommendes Forklaring, medens Beslutningen om Forvaringstagelse ogsaa i dette Tilfælde skal træffes af Københavns Byret.

Under Hensyn til disse Sagers Vigtighed og Betydning for de paagældende foreslaas det i 4de Stykke, at Byrettens Afgørelser skal kunne paakæres direkte til Højesteret. Da det er nødvendigt, at den af Justitsministeren truffne Bestemmelse om Forvaringstagelse staar ved Magt, indtil Domstolenes endelige Afgørelse foreligger, foreslaas det, at Kæremaal, der rejses af det offentlige, skal have opsættende Virkning.

I 5te Stykke gives den i og for sig selvfølgelig Regel, at Forvaringen ikke maa udstrækkes længere, end det i 1ste Stykke angivne Grundlag for den nødvendiggør. Bestemmelse om dens Ophør træffes af Justitsministeren.

Endelig foreslaas det i 6te Stykke, at Justitsministeren hver 3die Maaned til et af Rigsdagens to Ting nedsat Udvalg skal give Meddelelse om, hvilke Personer der er eller i den forløbne Periode har været taget i Forvaring. Meddelelsen skal indeholde Oplysning om Grundlaget for Forvaringstagelsen.

Til § 3.

I Straffelovens § 77, Stk. 3, er det fastsat: »Opløses en Forening i Henhold til Dom, vil Foreningens Formue være at inddrage til Fordel for Statskassen og Foreningens Arkiv, Protokoller o. lign. at tage i Bevaring af det offentlige«. Denne Bestemmelse er ikke direkte anvendelig paa Opløsning af de kommu-

nistiske Foreninger og Sammenslutninger i Henhold til § 1, idet Opløsningen sker ved Lov og ikke ved Dom.

I § 3 foreslaas det, at den Formue, der maatte tilhøre de kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger samt disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign. vil være at tage i Bevaring af det offentlige. For saa vidt angaar Formuen, adskiller Forslaget sig fra Straffelovens § 77, Stk. 3, der ved, at Formuen ikke vil være at ind-

drage i Statskassen, men kun at tage i Bevaring af det offentlige. Det bliver da at afgøre efter dansk Rets almindelige Regler, om Formuen kan udbetales til Kreditorer eller andre berettigede, hvilket eventuelt maa ske ved Skifterettens Foranstaltning.

Til § 4.

Det foreslaas, at Loven skal træde i Kraft straks.

263.

**Svarskrivelse fra Rigspolitichef Thune Jacobsen vedrørende
Forberedelsen af Kommunistloven.**

Hellerup, den 29. August 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Herved tillader jeg mig til den ærede Kommission at indsende en Besvarelse af de i Kommissionens Skrivelse af 27. Juni d. A. (i Besvarelsen betegnet x) under 1, 3, 4, 5, 6, 7 og 8 stillede Spørgsmaal samt det i Kommissionens Skrivelse af 12. Juli d. A. (i Besvarelsen betegnet y) under 5 stillede Spørgsmaal.

Det fornødne Materiale til Besvarelsen af Spørgsmaal 2 x har jeg endnu ikke modtaget fra Fængselsvæsenet, og det Materiale, jeg fra Justitsministeriet har faaet tilsendt angaaende Spørgsmaal 9 x, har jeg maattet anmode om at faa suppleret.

Fra Fængselsdirektoratet har jeg først den 23. ds. modtaget Materiale til Besvarelse af de i Kommissionens Skrivelse af 12. Juli d. A. (y) under 1—4 stillede Spørgsmaal. Da jeg imidlertid maa have det mig af Fængselsdirektøren tilsendte Materiale suppleret med visse Oplysninger, vil der formentlig hengaa endnu en Uges Tid, inden jeg ser mig i Stand til at besvare de nævnte Spørgsmaal.

E. Thune Jacobsen.

Rigspolitichef Thune Jacobsens Redegørelse.

Forberedelsen af Loven af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistisk Virksomhed, herunder hvorvidt Udtalelser herom har været indhentet hos Højesterets daværende Præsident Dr. Troels G. Jørgensen.

I Ministeriet forelaa der ved min Tiltræden et foreløbigt Lovudkast om Foranstaltninger mod Kommunismen, og da der allerede var forløbet 17 Dage efter Anholdelserne, hvormed jeg iøvrigt som Rigspolitichef intet havde haft at gøre, hastede det med Ordningen af dette vanskelige Anliggende, hvortil jeg mødte uden særlig Forberedelse. Da jeg modtog Besøg af Præsidenten for Højesteret, Dr. jur. Troels G. Jørgensen, kom vi ind paa Emnet, og jeg henstillede til Præsidenten at skitsere sine Anskuelser om de nødvendige Regler skriftligt. Jeg modtog derfor fra ham Udkastet Bilag D, der i Modsætning til Ministeriets Udkast indeholdt en Interneringsregel. Idet jeg fandt at maatte slutte mig til Anskuelsen om Nødvendigheden af en saadan Lovregel, henstillede jeg noget senere til Præsidenten at fremstille den domstolsmæssige Begrundelse af denne og modtog Skrivelsen af 29. Juli Bilag J. I Rigsdagsudvalget kom de Anskuelser til Orde, at man kunde nøjes med en kgl. Anordning, og at Forvaringen kunde opretholdes paa Basis af Frivillighed begrundet paa Frygt for tysk Internering. Det erkendtes dog, at Rigsdagen maatte deltage i Ordningen, idet Forholdet var dette, at Fængslingerne ønskedes opretholdt ogsaa mod de paagældendes Vilje, at der skulde være Mulighed for at foretage nye lignende Fængslinger, og at Frihedsberøvelse er et Lovgivningsanliggende. Kun paa Grund af den øjeblikkelige Nødssituation og i Forventning om efterfølgende Lovhjemmel havde Politimestrene kunnet anse sig berettigede og forpligtede til at opfylde Ordren om Anholdelse, men saa snart Lovgivningen havde faaet Tid og Lejlighed til at tage Standpunkt til Spørgsmaalet, var det nødvendigt, at der fra dette egentlig kompetente Organ fremkom en positiv Bekræftelse af, at Fængsling rettelig var sket og fremtidig kunde ske. Under Rigsdagsforhandlingen, der havde krævet nogen Tid, fremkom der Forslag om Fremstilling af de internerede for Dommer efter Analogien af Grundlovens § 78. Om disse retsplejemæssige Ændringer konfererede jeg, foruden med Ministeriets Embedsmænd, paany med Højesteretspræsidenten, der tillige var Formand for Retsplejeudvalget. Den fremrykkede Tid og Ferietiden tillod ikke at indkalde dette Udvalg til Møde. Jeg kan iøvrigt henholde mig til hoslagte Udtalelse, Bilag I, som den forhenværende Højesteretspræsident har stillet til min Raadighed.

E. Thune Jacobsen.

1. Jeg har i Tilslutning til en Samtale med Justitsminister E. Thune Jacobsen og efter Henstilling om skriftligt at skitsere mine ved den Lejlighed udtalte Anskuelser om de nødvendige Regler leveret et Udkast, der er forelagt mig som Bilag D. § 3 i dette er en Gentagelse af det foreliggende ministerielle Udkast, og Optagelsen i § 1 af en Begrundelse for Lovens Udstedelse — sammenlign de oprindelige Bemærkninger til Lovudkast — skyldes den Antagelse, at Rigsdagen var hjemsendt, og at Loven saaledes maatte udstedes som foreløbig.
2. Jeg har efter Anmodning afgivet en skriftlig Udtalelse til Justitsministeren om, at det var nødvendigt at tilvejebringe en Lov om Frihedsberøvelse af visse Kommuner, saafremt det ønskedes fremtidig at kunne foretage Fængslinger som de skete, og saafremt det ønskedes undgaaet, at de allerede fængslede ved Søgsmaal mod det offentlige erhvervede Dom til Frigørelse. I denne Henseende henviste jeg til Højesterets Dom af 30. Januar 1925.
3. Efter at der var forevist mig, der var Formand for Retsplejeudvalget, et Ændringsforslag om Fremstilling for Dommer af de i Forvaring tagne Personer, hvorefter Dommerens Prøvelse, foruden Spørgsmaal om aabenbar Fejltagelse med Hensyn til vedkommendes Identitet eller hidtidige Deltagelse i kommunistisk Virksomhed eller Agitation, skulde omfatte, om der havde været tilstrækkelig Grund til at tage den fremstillede Person i Forvaring, udtalte jeg mundtligt, at det sidstnævnte Tilfælde efter min Formening ikke egnede sig til at blive taget med. Dette støttede jeg paa, at Spørgsmaalet efter almindelige statsretlige Grundsætninger om Forholdet mellem Administration og Domstole ikke havde Karakteren af et Grænsespørgsmaal efter Grundlovens § 70, men af et Spørgsmaal om Udøvelse af Myndighed inden for Administrationens Omraade. Politiske Erfaringer vil være væsentlige for at vurdere Betydningen af foreliggende Oplysninger, og et vist udenrigspolitisk Skøn maatte indgaa i Overvejelser. Denne vilde derfor ikke kunne faa en tilstrækkelig selvstændig Karakter fra Rettens Side. Hvis Kæremaalet skulde gaa fra Byretten til Højesteret, hvad der ved samme Lejlighed blev drøftet, vilde den efter det anførte unyttige Procedure om dette Punkt blive meget tyngende for Retten.

Jeg har ved denne Lejlighed ogsaa udtalt mig om de Detailler, der findes i Lovens § 2, Stk. 3.

Endelig berørtes det naturligt, at Forskriften i Grundlovens § 78 om Fremstilling for Dommer efter almindelig statsretlig Forstaaelse kun omfatter Tilfælde, hvori der er anholdt for Lovovertrædelse, saaledes at Ændringsforslaget havde Karakter af en fri Analogi.

Det tilføjes, at de paagældende Henvendelser skete til mig personlig og paa et Tidspunkt, da Retten havde Sommerferie, samt at Retsplejeudvalget ikke kunde sammenkaldes.

14. Juli 1945.

Troels G. Jørgensen.

264.

Redegørelse fra Rigspolitichef Thune Jacobsen.*Angaaende Kommunistloven af 22. August 1941 set fra et juridisk Synspunkt.*

I de Besvarelser, som jeg skriftligt og mundtligt har givet af Spørgsmaal vedrørende Kommunisterne og deres Behandling, mangler endnu en Redegørelse for, hvorledes jeg juridisk ser paa Kommunistloven. De to allerede stillede Spørgsmaal om Lovens Forberedelse og Optagelsen af Interneringsreglen kommer nemlig ikke ind paa dette centrale Problem. Jeg anser det imidlertid for paakrævet, at det fornødne herom kommer til at fremgaa af den P. K.s Beretning, og anmoder derfor om, at min Fremstilling her maa indgaa som Bilag til Kommissionens Betænkning.

Det er saa meget mere paakrævet, som der i Pressen og Mand og Mand imellem i Aarenes Løb har været talt om Grundlovsstridighed og Grundlovsbrud, naturligvis navnlig fra kommunistisk, men desværre ogsaa fra anden Side, og dette til Trods for, at Højesteret og andre Retter ikke har anfægtet Kommunistlovens Anvendelse. Der fremkommer herved en lidet holdbar Situation, ogsaa efter vedkommende Partiers Andel i Kommunistlovens Tilblivelse. At den statsretlige Viden-skab endnu efter 5 Aars Forløb ikke har udtalt sig i Sagen, har i høj Grad bidraget hertil.

For at behandle Spørgsmaalet saa simpelt og klart og samtidig saa udtømmende som muligt gaar jeg kronologisk frem og taler altsaa først om Fængslingerne Natten til den 22. Juni 1941, der foregik 14 Dage før jeg blev Justitsminister og uden min Viden og Medvirken.

Da de danske Myndigheder paa dette Tidspunkt efterkom det tyske Paakrav om øjeblikkelig Fængsling af formentlig farlige Kommuniste, manglede der den specielle positive Lovhjemmel til at foretage dette Skridt. Det følger nemlig af almindelige statsretlige Grundsætninger, at Øvrigheden ikke kan foretage Indgreb i den personlige Frihed uden Lovhjemmel. Grundlovens § 2, hvorefter den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening, maa anses anvendelig paa et Anliggende som det nævnte. Heraf følger imidlertid ikke, at Fængslingernes Udførelse var lovløs og grundlovsstridig, fordi vi nemlig i dansk Ret, ogsaa i Statsretten, efter »Forholdets Natur og Lovgivningens Grundsætninger« anerkender en uskreven Nødret til i Nødssituationer at gøre særlig stærkt paakrævede Indgreb i Goder, der i Forhold til de for overhængende Fare udsatte Goder staar som væsentlig mindre betydningsfulde, dog naturligvis kun i det paakrævede Omfang. Naar Indgrebet dengang blev beordret, og Ordren blev efterkommet, har den naturligvis af alle paagældende været opfattet som havende Hjemmel i Nødretten, der har Rang som en almindelig Lov. Denne Opfattelse deler jeg. Hvis der var gjort Modstand af en Person, der søgtes fængslet, antager jeg altsaa, at Domstolene vilde have godkendt den Opfattelse, at man stod over for en af Nødretshensyn betinget Tvang, paa samme Maade som Rigsdagen senere anerkendte Tilstedeværelsen af en Nødssituation.

Et er imidlertid selve Fængslingen, et andet er det Spørgsmaal, hvor længe der lovmæssigt kunde leves videre paa Nødretsgrundlaget. Jeg kom her til den Opfattelse, som havde faaet Udtryk i det tidligere omtalte Responsum, jeg modtog fra Præsidenten for Højesteret, at Nødretsbetragtningen kun havde en begrænset Bærekraft. Som allerede sagt maatte Nødretsindgrebet ikke have større Omfang end paakrævet, men det er klart, at Administrationen — og efter min Tiltrædelse var det mig, der udøvede Frihedsberøvelsen — ikke maatte lade Afvigelsen fra det normale blive større end nødvendig. Jeg vilde bryde Nødrettens Rammer, hvis jeg ikke straks

bragte Spørgsmaalet for Lovgivningsmagten. Thi ellers blev det uvist, om denne som den grundlovmæssige Herre over Spørgsmaalet overhovedet vilde have Tilstanden opretholdt. Ligesom hvis man tænker sig, at Rigsdagen i en Beslutning tog Afstand fra den skete Fængsling, maatte det ventes, at Domstolene, hvis de fængslede anlagde Sag mod Ministeriet med Paastand om Løsgivelse, under saadanne Forhold vilde give Paastanden Medhold. Jeg optog derfor i Lovforslaget den Regel, at Justitsministeren kunde foretage Frihedsberøvelse af Kommuniste i visse, nærmere angivne Tilfælde, der ogsaa dækkede de allerede foretagne Indgreb. Ved at tiltræde dette skabte Lovgivningsmagten den specielle Hjemmel for fremtidige Frihedsberøvelser, der manglede i Juni 1941. Middelbart maatte Reglen ses som en Godkendelse af det administrative Indgreb; der kunde nu have været udfærdiget ministerielle Resolutioner, (idet jeg forudsætter, at de paagældendes Situation var uforandret), men det var en unødvendig Formalitet, og udtrykkelig at forme Reglen som en Godkendelse af Fængslingerne af 22. Juni forekom mindre tiltalende.

Loven blev af mig i Rigsdagen og i Bemærkningerne til Forslaget forelagt med Henvisning til de stærke og paatrængende Interesser, der krævede denne ekstraordinære Lovgivning. Vedtagelsen betød en Anerkendelse af en Nødsituation, der havde bestaaet og endnu bestod, og endvidere af, at en saadan Situation under alle Omstændigheder gjorde det berettiget moralsk og juridisk at gennemføre en saa ekstraordinær og over for den personlige Frihed indgribende Ordning.

Naar Rigsdagsdebatten, der i øvrigt kun førtes i Folketinget, og som Afslutning af Udvalgsbehandlingen, der var ført i Nimandsudvalget, kom ind paa Kommunistpartiets Fortid, havde det ikke Relation til dette Spørgsmaal, men til Spørgsmaalet om Forbud mod kommunistiske Foreninger, og det var naturligt at fremhæve, at der allerede i Forvejen havde været formelt Grundlag for med Henvisning til det ulovlige Formaal at forbyde Foreningerne endog administrativt.

Under Forberedelsen af Forslaget var det i Justitsministeriet blevet omtalt, at Professor Dr. juris Stephan Hurwitz i sin Aaret før udgivne Lærebog i Retspleje ved Omtalen af Grundlovens § 78 (Grundlovsforhør) havde fremsat den Mening, at denne Paragraf forbyder Lovgivningsmagten at hjemle Frihedsberøvelse paa Grund af politisk Anskuelse. Den Opinion, der — meget naturligt — var misfornøjet med Kommunistloven, greb denne Teori, idet man gik ud fra, at den var anvendelig ogsaa paa denne Lovs Regel om Frihedsberøvelse, uagtet Grundlaget her ikke er den blotte politiske Anskuelse, men en antaget særlig Tilbøjelighed til visse af Loven med Straf belagte Virksomheder. Hvorvidt denne Forudsætning var rigtig, udtalte Professoren sig ikke om. Der syntes altsaa at rejse sig det Spørgsmaal, om den Lov, der med fremtidig Virkning skulde autorisere Frihedsindgreb, overhovedet forfatningsmæssigt gyldigt kunde gives, og herpaa kunde der støttes en Forventning om, at Domstolene, naar Dekreterne af 22. Juni analogt med Grundlovsforhør kom for Retten, vilde frakende dem fremtidig Virkning, men til dette Spørgsmaal behøvede jeg ikke under de foreliggende Omstændigheder at tage Stilling og gjorde det derfor heller ikke.

Som allerede nævnt var mit Synspunkt, at den foreliggende statsretlige Nødsituation under alle Omstændigheder nu gjorde Kommunistlovens Regel tilladelig, og Rigsdagen fulgte denne Opfattelse.

Af den Tanke, at Grundloven i Nødsituationer kan give Plads for Indgreb, der under normale Forhold er tilladte, er der gjort Anvendelse i Justitsministeriets Skrivelse af 12. April 1940 angaaende politimæssigt Forbud mod Forsamlinger under Tag, hvilket efter Grundlovens § 86 ikke kan finde Sted.

Mit Resultat er altsaa, at Fængslingerne af 22. Juni 1941 og Opretholdelsen deraf i Tidsrummet til Lovens Stadfæstelse den 22. August hjemles af Nødretsreglen, og at fornøden Lovhjemmel for den senere Tid findes i Loven, der, hvis dette er nødvendigt, kan søge sin Berettigelse over for Grundloven i den Begrænsning af dennes Indhold, som kan grundes paa Nødretsreglen.

Der bliver følgelig ikke paa noget Punkt Plads til at tale om Grundlovsstridighed, hvis man derved forstaar noget, Domstolene kunde tage Stilling til. Hvis man derimod vil tale om Grundlovsstridighed i den Betydning, at det ikke stemmer med Grundlovens Aand — da den i § 78 viser sin Omsorg for den personlige Frihed — at gaa saa haardt frem mod dette Retsgode, saa kan jeg tiltræde en saadan moralsk Vurdering, men naturligvis kun under normale Forhold. Naar man i sin Tid ikke

vilde forbyde kommunistiske Foreninger, vilde man saa meget mindre finde det overensstemmende med vore Lovgivningsidealer at anvende præventiv Fængsling, men under Besættelsen maatte Betragtningen være en anden. Jeg kunde i og for sig ikke finde Ole Bjørn Krafts Ord i Folketinget ubeføjede, men afgørende var det, at Statens og Befolkningens Interesser nu gjorde sig gældende paa en ganske særlig Maade.

Efter Lovens Ikrafttræden kom der i Tidsskriftet »Juristen«s September-Hæfte til at foreligge en Kommentar til Loven, hvori Højesteretspræsidenten tog Afstand fra Professor Hurwitz' Teori og dermed fra, at der overhovedet kunde blive Spørgsmaal om en Kollision mellem Loven og Grundloven. De stadfæstende Kendelser, der fremkom fra Højesterets Kæremaalsudvalg angaaende Fængslingerne af 22. Juni giver i deres Præmisser ingen nærmere Begrundelse, heller ikke i de faa Tilfælde, hvor saadanne Grunde er anført i Byrettens forudgaaende Kendelse, fordi der var fremsat Protester mod Lovmedholdeligheden. I disse Tilfælde hedder det i Udvalgets Kendelser, at der havde manglet Føje til Protesten. Om der heri ligger, at der heller ikke under normale Forhold kunde ske Paaberaabelse af Grundlovens § 78, er ikke sikkert, men i alt Fald maa der være fundet Hjemmet i Nødrætsbetragtningen.

Hellerup, den 1. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

265.

Artikel i »Juristen« den 1. september 1941, side 497—504.

Dansk Lov mod Kommunismen af Højesteretspræsident, Dr. jur. Troels G. Jørgensen.

I Folketingets Forhandlinger i Samlingen 1932/33 vil man finde Referat af et Ordskifte om Kommunismen. Under Behandlingen af en Forespørgsel til Justitsministeren om Fængslingen af en kommunistisk Meningsfælle blev der af det konservative Medlem Victor Fürschel rettet det Spørgsmaal til den kommunistiske Fører Aksel Larsen, hvad der forfatningsmæssigt var Partiets Øjemed, idet Taleren erklærede at ville godtgøre, at dette Øjemed var ulovligt, saa at Partiet i Medfør af Grundlovens § 85 ikke havde Krav paa Anerkendelse af sin Foreningsfrihed. Der fremkom, Sp. 4614, det Svar, at det var Kommunismens »absolute Hensigt *med Vold* at tage Magten i dette Samfund«. Tidligere Udtalelser af samme Medlem om Partiets Stilling under en kommende »Revolution« mod Kapitalismen havde været mere ubestemte, idet der derved kunde være sigtet til social Kamp i større Almindelighed, navnlig som Generalstrejke. Der blev ikke af det forefaldne taget Anledning til at forstyrre Partiets Organisation, hvilket efter nævnte Grundlovsbestemmelse maatte være sket ad Rettens Vej ved Søgsmaal i Straffesags Form, jfr. Retsplejelovens § 684, Nr. 2, eller ved retsligt Forbud, idet Indskriden ikke kan ske ved en Øvrighedsforanstaltning. Partiet har efter Lov Nr. 139 af 11. April 1920 § 24 kunnet deltage i Valg til Rigsdagen som officielt anerkendt Vælgerorganisation og har gjort det med Fremgang. Dets Repræsentanters Antal er steget fra 2 til 3.

Naar Statsmagten havde slaaet sig til Ro med, at Faren for forbryderisk Optræden fra dette politiske Mindretal ikke var overhængende, holdt dette vel i det Store og Hele Stik, men nogle Aar senere markerede to Domme, afsagt henholdsvis af Vestre Landsret den 9. September 1938 og af Københavns Byret den 7. Juli 1941, at Billedet var forandret. Den første Dom oplyste om Sprængstofattentat den 23. Maj 1938 paa 2 spanske Trawlere i Frederikshavn og den sidste Dom oplyste, at den internationale kommunistiske Terrororganisation, hvortil de 4 i 1938 dømte Personer hørte, i Aarene 1935 og 1938 her i Landet endvidere havde foretaget Attentat paa S/S »United States«, paa Gdynia-Amerika Liniens Passagerdamper »Batory« og paa den italienske Damper »Febe«. Bandens Formaal var særlig at foretage Sprængstofattentater paa Skibe, der sejlede for Magter, der var Sovjet-Unionen fjendtligsindet, og det var i det Hele dens Hensigt at hjælpe Sovjetrusland og dets Ideer, navnlig med Henblik paa en kommende Krig. 7 Personer straffedes under sidstnævnte Sag med indtil 16 Aars Fængsel.

Med Krigsudbrudet mellem Tyskland og Rusland den 22. Juni 1941 var Forholdet indtraadt i en ny Fase. Der maatte ud fra de angivne Formaal kunne forventes øget Aktivitet mod den Magt, Rusland nu befandt sig i Krigstilstand overfor, og Aktiviteten vilde have let ved at finde Æmner her i Landet, der holdtes besat af Ruslands militære Modstander. Denne paa sin Side maatte værge sig mod Faren, hvilket fik umiddelbart Udslag i en Anmodning om at sikre sig de ledende Kommunisters Person, og det danske Politi skred da til Fængsling af et ikke ubetydeligt Antal Personer. Fængselsopholdet er gennemført i den mildest mulige Form.

Dette er Baggrunden for den Lov »om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed«, som blev forelagt Rigsdagen af Justitsminister

E. Thune Jacobsen, og som opnaaede Stadfæstelse den 23. August 1941. Loven, der ikke gælder for Færøerne, og som straks traadte i Kraft, udtaler i sin § 1 de i dens Titel angivne Forbud med Tilføjelse af Strafbestemmelser, i sin § 2 hjemler den Frihedsberøvelse af Kommunismens Tilhængere og i sin § 3 Foranstaltninger med Hensyn til de forbudte Organisationers Formue og Arkivalier.

Loven er saaledes ganske kort, og det samme gælder Affattelsen af dens enkelte Regler. Begrebet Kommunisme er ikke nærmere defineret, men dette kan ogsaa anses for overflødig, da Partiet hidtil har haft en officiel Tilværelse som Rigsdagsparti. Væsentlig er iøvrigt dets Tilknytning til Sovjetstyret og den Kendsgerning, at det modtager sine Ordre direkte fra dette fremmede Land, med hvilket Danmark for Tiden har afbrudt den diplomatiske Forbindelse. Lovbemærkningerne udtrykker det saaledes: »Som Følge af Partiets nære Tilknytning til en fremmed Magt er der en nærliggende Fare for, at dets Medlemmer og Tilhængere her i Landet til Støtte for denne Magt skal foretage Handlinger, der er ulovlige og til største Skade for danske Interesser«.

Det første Forbud vender sig mod »alle kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger«, altsaa mod deres Ret til at eksistere, og i Forlængelse heraf hedder det, at de bestaaende kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger straks vil være at opløse. Dette sidste kunde læses som et Paalæg til Styrelserne om at erklære dem for ophørt, men opfattes bedst i Forbindelse med Reglen i § 3 om Tagen i Bevaring af Formue og Arkiv m. v., altsaa som et Paalæg til Politiet om straks at foretage disse Handlinger. Medens Regeringen som ovenfor nævnt hidtil havde afholdt sig fra ved Henvendelse til Domstolene at søge Foreningerne erklæret ulovlige efter gældende Retsgrundsætninger, har den ved at erhverve Loven naaet dette Resultat uden Hensyn til, om det vilde kunne være naaet ved Dom. Retternes Virksomhed vil da være indskrænket til at afgøre, om der foreligger en foreningsmæssig Sammenslutning, og om Foreningsformaalet er kommunistisk. Straffebestemmelsen i 3. Stykke, der ogsaa gælder §'ens andet Forbud, hjemler herfor Anvendelse af Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

Lovens andet Forbud lyder: »Kommunistisk Virksomhed eller Agitation af enhver Art er forbudt. Dette gælder, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening«. Af det bemærkede fremgaar, at kommunistisk Virksomhed vil kunne antage Skikkelse af Forbrydelser, der rammes af den borgerlige Straffelov, og der foreligger forsaavidt Konkurrence af Straffebud. Men Virksomheden kan ogsaa være en særlig Forseelse. Ovennævnte Straffesag fra Københavns Byret er i saa Henseende oplysende. 13 af de under denne tiltalte, der var Kommuniste, havde her paa forskellig Maade ydet Terrorgruppens Medlemmer Bistand ved at give dem Logi, skaffe Lokaler, modtage Breve til dem o. l., men uden Kendskab til de hjulpede konkrete Forehavender, hvorfor der dengang manglede Hjemmel til at straffe denne Virksomhed. Det anførte viser ogsaa den Fare, der truer fra de mindre fremtrædende Medlemmer af dette aktivistisk indstillede Parti. Til »Agitation« er føjet »af enhver Art«, hvormed det maa antages at være tilsigtet at gøre Forbudet rummeligt. Hermed stemmer ogsaa, at Straffen kan gaa ned til Bøde. Reglen maa følgelig omfatte ikke blot den store Agitation gennem Skrift — i Presse eller Bogform — eller Foredrag for Forsamlinger, men ogsaa den lille Agitation gennem personlig Paavirkning, Paamaling af Tegn og Symboler eller Bæren paa Person af saadanne.

De omtalte Regler er præventive og skal middelbart hindre, at den egentlige kommunistiske Aktion eller Bedrift bliver udført. Samme Karakter har Lovens næste Regel, der hjemler Tagen i Forvaring, saaledes at end ikke Virksomheden eller Agitationen kan finde Sted. Den er anvendelig paa »Personer, hvis Adfærd har givet særlig Grund til at antage, at de vil deltage i kommunistisk Virksomhed eller Agitation«, og den kan anvendes, efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse, »naar det skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter«. Denne Vending angiver Begrundelsen for det betydelige Indgreb i den personlige Frihed, en Begrundelse, der naturligvis stadig skal kunne skønnes anvendelig. Den kan ogsaa siges at tjene som Begrundelse for hele

Loven, hvis Indhold er saa ekstraordinært, at det er hensigtsmæssigt, at den selv citerer sin saglige Hjemmel. At Ministeren har faaet denne Kompetence, og at Lovgivningsmagten har givet ham den, er af letkendelig Værdi for Styrelsens Selvstændighed. Foruden at udtale, at Forvaringer skal ophøre, naar de anførte Hensyn ikke længere virker, og at Justitsministeren tager Bestemmelse herom, bestemmer Loven, at Ministeren hver 3die Maaned giver et af Rigsdagens to Ting nedsat Udvalg Meddelelse om, hvilke Personer der er eller i den forløbne Periode har været taget i Forvaring med Angivelse af Grundlaget herfor. Ordningen giver en vis Garanti mod Ensidighed eller Skødesløshed ved Reglens Administration, men fører ikke denne over paa andre Hænder. Reglen i § 2 er givet som en almindelig til enhver Tid gældende Norm og indeholder tillige Legalisering af Fængslingerne af 22. Juni 1941.

Medens Lovens to Forbudsregler ikke giver Anledning til at prøve dens Forhold til Grundloven, idet der ikke er Tvivl om, at den almindelige Lovgivningsmagt og ikke Grundloven trækker Grænserne for Foreningsfriheden, ligger det anderledes med dens Tilladelse til Frihedsberøvelse. Grundlovens § 78 rejser her det Spørgsmaal, om Lovgivningsmagten overhovedet har Handlefrihed til at hjemle Frihedsberøvelse paa et Grundlag som her bestemt, og om dette dog i hvert Fald ikke kræver Retternes Medvirken, medens Loven helt og holdent lader den ske administrativt. § 78 er Reglen om, at enhver, der anholdes, inden 24 Timer skal stilles for en Dommer, og om at der inden en derfra regnet Frist skal afsiges Dommerkendelse om Fængslings-spørgsmaalet.

Den førstnævnte Mening er udtalt af Professor Stephan Hurwitz i Den danske Strafferetspleje (1940), hvor det S. 659-61 gøres gældende, at man fra § 78 maa drage følgende Slutning: naar Grundloven vil give en Retskontrol — Fængslingskompetencens Henlæggelse til Domstolene — til Bedste for Personer, der forfølges til Straf, maa den saa meget mere udelukke, at Personer i rent politisk Øjemed berøves Friheden uden Retsforfølgning, og da Fremstilling for en Dommer og Afsigelse af Fængslingskendelse i disse Forhold vilde være en tom og formaalsløs Akt, forsaavidt som der ikke vilde være visse legale Forskrifter at kontrollere for Dommeren, maa Resultatet være, at Grundloven overhovedet ikke vil tillade, at der foretages Frihedsberøvelser paa det anførte Grundlag. Naar det Grundlovsforslag, der i Marts 1939 vedtoges i Rigsdagen, men ikke gennemførtes, havde følgende Bestemmelse: »Den personlige Frihed er ukrænkelig. Paa Grund af sin politiske eller religiøse Overbevisning kan ingen dansk Borger underkastes nogen Form for Frihedsberøvelse«, opfattes denne Regel overensstemmende hermed som given ex tuto og som allerede gældende nu. Det forekommer mig dog klart, at denne Slutning sammenstiller helt uensartede Ting. Derfra at Strafferetsplejen og dens Frihedsindgreb stilles under juridisk Kontrol, kan der ikke sluttes til, at der overhovedet ikk maa gives visse Love om præventiv Frihedsberøvelse. Iøvrigt vilde det ikke være en udtømmende Karakteristik af den her omhandlede Regel, at den hjemler Frihedsberøvelse paa Grund af en politisk Overbevisning. Det maa tilføjes, at denne Overbevisning har et kriminelt Tilsnit, og Reglen kan saaledes siges at være en Mellemtag mellem en Regel om strafferetlig Frihedsberøvelse og Regler om de i Grundlovsforslaget nævnte Tilfælde.

De statsretlige Forfattere er enige om, at § 78 kun har for Øje, at Frihedsberøvelse sker som Led i en strafferetlig Forfølgning. Her er der derimod Tale om noget rent præventivt, og naar Berlin Statsforfatningsretten II S. 376-77 dog vil anvende § 78 ved Anholdelse af politiske Sikkerhedshensyn eller som »Beskyttelsesarrest« for at værne anholdte mod politiske Modstandere, maa hertil som ovenfor anført siges, at Fremstilling for Dommeren i slige Tilfælde i Hovedsagen vilde være formaalsløs, saa at den fornødne Lighed med Grundlovsreglen ikke vilde være tilstede. Det er jo ogsaa anerkendt, at Fremstilling for Dommer ikke analogisk skal anvendes, naar Personer tilbageholdes for at udvises eller udleveres, som sindssyge, for som Sømænd at afleveres ombord o. s. v., hvormed ikke er sagt, at dette ikke i nogle af disse Tilfælde kunde være en hensigtsmæssig Regel at indføre.

Som Resultat maa da fastholdes, at der her er lovgivet helt uafhængig af Grundloven.

Imidlertid er der dog anordnet en vis retslig Kontrol, nemlig en Pligt for Politiet til inden 24 Timer at fremstille den i Forvaring tagne for Underrettsdommeren. Den Kendelse om Frigivelse, der maatte blive Frugten heraf, kan dog kun støttes paa to Grunde, nemlig at der foreligger en aabenbar Fejltagelse enten med Hensyn til Vedkommendes Identitet eller med Hensyn til hans hidtidige Deltagelse i kommunistisk Virksomhed eller Agitation.*) Spørgsmaalet, om der er tilstrækkelig Grund til Frihedsberøvelsen efter de i Loven givne Retningslinier, er derimod — efter Sagens Natur — Dommeren uvedkommende. Overensstemmende med, hvad der er indført med Hensyn til de i Forbindelse med Besættelsen staaende Retsforfølgninger, er det yderligere fastsat, at Fremstillingen skal ske for Københavns Byret, hvor de fornødne Oplysninger om disse Forhold da vil kunne samles. Kan betimelig Fremstilling i København ikke naas, sker Fremstilling for en anden Dommer ved Underret, der modtager Vedkommendes Forklaring. Beslutning om Forvaringstagelse træffes ogsaa i dette Tilfælde snarest muligt af Københavns Byret. Om der hertil behøves personlig Fremstilling for Byretten, maa denne altsaa afgøre. Begæringen om at tage i Forvaring kan naturligvis altid frafalde paa Grundlag af, hvad der oplyses. Byretskendelsen kan fra begge Sider kæres til Højesteret, for det offentlige Vedkommende med opsættende Virkning.

Til Belysning af dette Led i Kommunistloven maa der endnu spørges: har det været nødvendigt at give en Lov om Frihedsberøvelse, og maa det ikke siges, at Fængslingerne af 22. Juni 1941 var berettigede ifølge en Nødretsbetragtning, og een Gang lovlige maa de vedblivende være lovlige? Bortset fra, at der behøves en staaende Norm og ikke blot ønskes en Legalisering af den enkelte administrative Handling, maa der imidlertid hertil bemærkes følgende:

Det stemmer med dansk statsretlig Opfattelse, at der i en statsretlig Nødssituation uden særlig Tilkendegivelse kan ske Fravigelse fra grundlovmæssig Kompetencefordeling, saaledes at den udøvende Magts Beføjelser udvides. I denne Henseende kan henvises til, at Militærmyndighederne i vore Krige udøvede politimæssige Beføjelser overfor den civile Befolkning. Administrationen kunde med Føje anse Nødmidlet berettiget, fordi en Lov ikke kunde tilvejebringes uden en ret væsentlig Udsættelse, hvorved bemærkes, at en foreløbig Lov ikke kunde udstedes, da Rigsdagen var inde. Men Nødssituationen ophæver ikke, at Lovgivningsmagten er den kompetente Myndighed til at anordne nye Tilfælde af Frihedsberøvelse, jfr. Højesterets Dom af 30. Januar 1925 i »Berningsagen«. Saasnart Lovgivningsmagten kan tale, maa den derfor tale, og hvad den siger eller ikke siger, bliver afgørende for Domstolene, til hvilke de i Forvaring tagne har deres Søgsmalsret. Med andre Ord, hvis ingen Lov var udkommet eller en Lov, der ikke omtalte Forvaring, havde der maattet gives Medhold til Søgmaal om Befrielse og Erstatning.

Lovens Slutningsbestemmelse hjemler, at Formue, der maatte tilhøre det kommunistiske Parti eller dets Foreninger og Sammenslutninger, samt Partiets og disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. l. vil være at tage i Bevaring af det offentlige. Nogen strafferetlig »Inddragning«, Konfiskation, foregaar ikke herved, thi Foreningerne har hidtil været anerkendt som lovlige, forsaavidt som ingen Dom herom er blevet fremkaldt, og Loven gaar kun ud paa for Fremtiden at gøre dem ulovlige. Paa de Spørgsmaal, som maatte kunne opstaa, efter at eventuelle Kreditorer er dækket, skal ikke gaas nærmere ind. Arkiverne maa forblive i det offentlige Værg.

Det vil være bemærket, at Loven ikke angaar det kommunistiske Parti som saadant, men kun kommunistiske Foreninger. Det maa være en Følge af Forbudet mod kommunistisk Virksomhed eller Agitation, at Partiet ikke kan figurere som Stemmesamler efter Rigsdagsvalglovens § 24. Et andet Spørgsmaal er imidlertid, om Loven indvirker paa bestaaende Rigsdags- eller kommunale Mandater. Dette kan ikke antages, da de valgte ikke er at opfatte som Fuldmægtige for Vælgerne, Grundlovens § 55.

*) Heri kan ikke ligge, at Administrationen behøver at kunne paaberaabe sig en saadan tidligere Deltagelse.

266.

Uddrag af *Juristen* 1948, side 93-110, 137-140 og 284.

Troels G. Jørgensen og Besættelsestiden.

Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie. København 1947, Gyldendalske Boghandel, 270 Sider.

Anmeldt af Professor, Dr. jur. O. A. Borum.

— — — Kommunisterne var 22. Juni 1941 efter derom fremsat tysk Krav blevet interneret af den daværende Justitsminister Harald Petersen. Begrundelsen herfor var Nødretssynspunktet: Tog vi dem ikke, vilde Tyskerne selv gøre det; man ansaa det for bedst at følge den tyske Ordre, baade af Hensyn til de danske Kommuniste og for ikke paa dette Tidspunkt at vælte Spillet overende.

Var Fængslingen ikke i Strid med Grundlovens § 78? Der er herom forskellige Meninger. Troels G. Jørgensen mener nej og henviser til en privat Udtalelse fra Professor Poul Andersen; naar det siges, at denne endnu ikke har naaet at give sin Opfattelse literært Udtryk, er dette forsaavidt urigtigt, som Poul Andersen tidligere har givet Udtryk for sin Opfattelse af Spørgsmaalet i U. f. R. 1938 B., S. 261-62, jfr. ogsaa Forvaltningsretten, 2. Udg. 1946, S. 530, Note 2. Dr. Jørgensen søger at fremstille Sagen, som om den modsatte Opfattelse var opfundet af Professor Hurwitz, og skriver S. 183 »det tør vel nok siges, at et saa vidtrækkende Fortolkningsfund, gjort 91 Aar efter Fremkomsten af Grundloven 1849, paa Forhaand maa vente Skepsis«. Dette er galt, forsaavidt som Professor Berlin allerede tidligere, nemlig i Den Danske Statsforfatningsret, II. Del 1939, S. 379, havde udtalt samme Anskuelse: »Et Spørgsmaal er det imidlertid, om ikke en saadan Lov maatte anses for grundlovsstridig, nemlig som tilsigtende en bevidst Omgaaelse af Grl. § 78, da ellers det Værn mod vilkaarlig Fængsling, som denne Grundlovsparagraf netop tilsigter at yde, ganske vilde svigte, naar det mest tiltrængtes«. For mit eget Vedkommende skal jeg udtale, at jeg er enig med Berlin og Hurwitz*) i, at en Internering i Koncentrationslejr af politiske Modstandere er stridende mod Grundlovens § 78. Angaaende Konsekvensen af dette Standpunkt skal jeg bemærke, at forsaavidt Anholdelsen af Kommunisterne var hjemlet i Nødretssynspunktet, maatte ogsaa Opretholdelsen af Interneringen være dækket af samme Synspunkt. En Lov, der godkender Interneringen, gør efter min Opfattelse hverken til eller fra med Hensyn til Spørgsmaalet om Domstolenes Stilling til Opretholdelse af Frihedsberøvelsen. Troels G. Jørgensen har senere søgt at provokere en Diskussion om »de mange til Kommunistloven knyttede juridiske Spørgsmaal«. Der er efter min Opfattelse ikke Grund til at tage en saadan Diskussion op. Den kan kun forplumre det centrale, at den danske Stat Sommeren 1941 ikke havde nogen Grund til eller noget Ønske om en Diskriminering af Kommunisterne. Interneringen af denne Gruppe af danske Medborgere, der udelukkende skete efter tysk

*) Naar Forf. S. 181, Note 2, og S. 189 søger at give Indtryk af, at Hurwitz senere ved sin Artikel i »stud. jur.« i Januar 1946 har opgivet Teorien om Grundlovsstridighed, savner dette efter min Formening Grundlag. Hurwitz skriver ordret: Ingen Enkeltforanstaltning har skadet Tilliden til det danske Retsvæsen saa meget som Fængslingen af Kommuniste uden Retsgrundlag i Sommeren 1941 og den efterfølgende »Legalisering« og »Retskomedie«. — Klarere kan man vist ikke udtrykke sig.

Ordre, var en klar og oprørende Krænkelser af de bærende Principper i dansk Retsopfattelse. Landstinget gav Lovforslaget den rette Behandling. I Referatet fra Rigsdagstidende af alle tre Behandlinger hedder det: Ingen bad om Ordet. At en Dommer, endelige Højesterets Præsident, skulde medvirke til Udarbejdelsen af en saadan Lov og yderligere — før Højesteret havde taget sin Stilling — skrive en Kommentar til Loven, hvori dens Grundlovsmæssighed forsvares, maatte dengang og maa endnu betragtes som en Handlemaade, der var egnet til at svække Tilliden og Respekten for den paagældende.

Hvordan kunde noget saadant ske? Dr. Jørgensen beretter herom S. 176-77, at han ved Thune Jacobsens Overtagelse af Justitsministeriet hilste paa Ministeren, der ved den Lejlighed bl. a. udtalete, at han gennem Præsidenten vilde holde Retten underrettet om Hovedbegivenheder paa det politimæssige Omraade og haabede lejlighedsvis i rene Retsspørgsmaal at kunne have Føling med Retten. Dette gjorde Thune Jacobsen snart efter Anvendelse af, idet han udbad sig en Udtalelse om de fængslede Kommunisters Retsstilling, med Hensyn til om Fængslingen kunde oprettholdes paa ubestemt Tid alene paa Grundlag af det derom afgivne Øvrighedsdekret. »I Ferietiden i Juli og August kunde en Udtalelse fra den samlede Ret ikke erhverves. Jeg afgav da det Responsum i det rejste abstrakte Retsspørgsmaal, at Erhvervelsen af Lovhjemmel var nødvendig, hvis der ikke skulde gives Medhold til et Søgmaal om Frigivelse, jfr. Højesteretsdom af 30. Januar 1925, og dette lagdes til Grund for Loven, saa at den kom til at indeholde de fornødne Bestemmelser«. I Pressen — hedder det videre — har det været hævdet, at min Handlen havde et politisk Præg og derfor disharmonerede med min Stilling. Dr. Jørgensens Svar er: Der var ikke det mindste politiske Initiativ i Udførelsen af denne Oplysningstjeneste, og vedkommende Pressemand maa have været helt ukendt med Højesterets traditionelle Stilling som en juridisk Hjælper specielt overfor Justitsministeriet.

Anmelderen maa bekende, at han er ligesaa uvidende som vedkommende Pressemand om, at Højesteret skulde være en Slags juridisk Bistand for Justitsministeriet. Før Grundloven 1849 kunde noget saadant siges, men ikke efter. Jeg er saa heldig at kunne henvise til en Autoritet, nemlig Troels G. Jørgensen: Bidrag til Højesterets Historie 1939, S. 12, hvor der staar: »I denne Forbindelse kan nævnes, at Retten tidligere i Tiden er blevet raadspurgt af Kancelliet om almindelige Retsspørgsmaal og har afgivet Erklæringer herover«. Kancelliet forsvandt som bekendt i 1849. I Nutiden giver Højesteret ikke abstrakte Udtalelser om Retsspørgsmaal. Kun hvor der er Tale om Ændringer i Rettens egen Virksomhed, offentlig og mundtlig Votering, særlige Højesteretssagførere o. l., har man søgt og faaet Rettens Udtalelse.

Hvad man imidlertid end maa mene herom, savner Præsidenten i hvert Fald enhver Kompetence eller Hjemmel til at udtale sig paa egen Haand. Gør han det alligevel, kompromitterer han sin ophøjede Stilling som Landets første Dommer og er i Virkeligheden inhabil i de Retssager, der derefter forelægges Retten til Afgørelse. Indvendingen, at der i Ferietiden ikke kunde erhverves en Udtalelse fra den samlede Ret, gælder ikke. Dommerne var under Forholdene i Sommeren 1941 ikke længere borte, end at de uden Vanskelighed kunde have været hjemkaldt. Var dette sket, havde man utvivlsomt fået standset Præsidentens Medvirken ved Tilvejebringelsen af denne politiske Lov. Man havde undgaaet, at Præsidenten havde optraadt som Justitsministeriets Raadgiver ved Udarbejdelsen af Enkeltheder af Loven, se Bogen S. 178, og man har undgaaet det, som er det værste ved Præsidentens Optraeden, hans Offentliggørelse af Artiklen: Dansk Lov mod Kommunismen i Juristens Nr. den 2. September 1941 (S. 497-504). Denne blev forstaaet og kan efter min Mening ikke forstaaes paa anden Maade end som et Forsvar, en Sigen god for Loven. Offentliggørelsen af denne Artikel var overflødig og skadelig. Den Kommentar, som Præsidenten præsterede, var overflødig, og Spørgsmaalet om Lovens Grundlovsmæssighed var det Højesterets Sag at tage Stilling til *efter stedfunden Procedure heraf*, uden at dens Præsident forinden udenretligt havde udtalt sin Mening herom. Højesterets to første Kendelser i de af de internerede rejste Kæremaal er først afsagt den 8. September, d. v. s. en lille Uge efter, at det paagældende Nr. af Juristen var ud-

kommet. Vilde Præsidenten partout udtale sig om denne Lov — skønt Tavshed var mest passende — burde han i alle Fald have ventet til Højesterets Afgørelse var falden. — — — — —

Svar paa et Angreb.

— — — — — Til Belysning af Spørgsmaalet om Kommunistfængslingernes Grundlovmæssighed oplyses det, at allerede Professor Berlin i 1939 har rejst Tvivl desangaaende (»Omgaaelse af Grundlovens § 78«), en Tvivl Anmelderen nu tiltræder i den Form, at Internering i Koncentrationslejr af politiske Modstandere er stridende mod § 78. Hvis Sagen skulde drøftes, maatte jeg bede erindret, at Loven angik en objektivt begrundet Mistanke om en Hensigt, hvis Realisation samtidig blev gjort strafbar med indtil 8 Aars Fængsel. Men Anm. vil ikke drøfte noget, fordi det vil »forplumre det centrale«, Nødretssynspunktet. Det er ikke omtalt, at fra deres Side, der ikke vilde anerkende Nødretten, men ansaa Eftergivenheden for forkastelig, kunde der forudses at ville lyde: Grundlovsbrud! og denne Beskyldning interesserede det ialtfald mig at holde borte i Domstolenes Interesse.

Den anden Sætning, der antages, er, at Opretholdelsen af Interneringen ligesom dens Fuldførelse 22. Juni fortsat dækkedes af Nødretsreglen, saa at en Lov var overflødig. Hertil maa jeg mene, at den Respekt, som Domstolene skylder Lovgivningsmagten, gør det uantageligt, at Ministeriet kunde undvære Rigsdagens Standpunkttagen, jfr. Grl. § 2, baade med Hensyn til de bestaaende Interneringer og til eventuelle fremtidige. Ministeren maatte skaffe sig Delegation af en Competence, og herfor vilde Domstolene staa paa Vagt. Nogen Diskussion aabnes heller ikke her. Udtalelsen om den klare og oprørende Karakter af de bærende Principper i dansk Retsopfattelse har mit Bifald som Udtryk for det, jeg kalder politisk (moralsk) Grundlovsstridighed. Men vil man have Domstolene til at statuere formel Grundlovsstrid, faas det ikke for saa billigt Køb; saa maa der gives Argumenter i Bytte. Dog, da Grl. § 78 citeres, har Anm. givet samme Begrundelse som Kollegerne, men vil blot ikke diskutere den, hvad andre dog vil. Jeg henviser til mine tre Diskussionsindlæg af 12., 14. og 18. Februar i Bladet Information. Jeg indrømmer, at jeg ansaa og anser begge de anførte Spørgsmaal som meget elementære, og jeg tror ikke, de kan holdes udenfor juridisk Diskussion. Det førstnævnte af dem berørtes mig bekendt ikke af nogen Rigsdagmand; om det sidste skal afdøde Dr. Munch have ment, at en kgl. Anordning var tilstrækkelig. Iøvrigt henvises til min Bog. — — — — —

Troels G. Jørgensen.

Og Bemærkninger hertil.

— — — — — Jeg vil ikke diskutere Kommunistlov med Dr. Jørgensen. Det er slet ikke herom det drejer sig, men om Højesteretspræsidentens Medvirken ved Udarbejdelsen af og Forsvar for den Lov, som han nu selv kalder politisk (moralsk) grundlovsstridig.

Jeg konstaterer, at Troels G. Jørgensen ikke forsøger at fastholde sin urigtige Paastand om Højesteret som en juridisk Bistand for Justitsministeriet. Naar Justitsministeren ikke havde den Takt at indse, at Højesterets Præsident var den sidste, som burde indblandes i Kommunistlovens Forberedelse, havde det været den letteste Sag for Præsidenten at sætte ham paa Plads. — — — — —

O. A. Borum.

Replik.

Professor O. A. Borum bebrejder mig S. 139 manglende Takt ved i 1941 som Justitsminister at have »indblandet Højesterets Præsident i Kommunistlovens Forberedelse«, da jeg af denne fik en Erklæring om Nødvendigheden af Lovhjemmel til Interneringen. Jeg skal ikke udtale mig om Spørgsmaalet i dets Almindelighed, men i denne konkrete Sag maa jeg afvise Kritikken. Lovens Forberedelse havde to Sider, den tyskprægede Opbygning af Tvangsloven, der alene var Politikernes, derunder mit Job, og den danskprægede: de Retsgarantier, der kunde skaffes Kommunisterne. Erklæringen imødegik den Opfattelse, at Frihedsberøvelsen fortsat kunde behandles som et Foretagende, om hvis Forsvarlighed efter en Nødretsbetragtning alene Domstolene havde at skønne. Den gik nemlig ud paa, at en Ret vilde kræve Rigsdagsbehandling. Dermed vil det kompetente Organ bindende overfor Domstolene afgøre, om der var en Nødssituation eller ikke, i sidste Fald vilde det betyde Friheden. Da det bekræftende Svar efter dansk Statsret ogsaa vilde betyde, at en mulig grundlovsmæssig Skranke for en saadan Lovgivning skulde vige, involverede Erklæringens Afgivelse ikke Standpunkttagen til det grundlovsmæssige.

Erklæringens Indsats faldt da helt og fuldt indenfor den »danskprægede Side« af Loven, og at mødes med Bebrejdelser for svigtende »Takt og Tone« ved Professorens Bedømmelse af mit Arbejde med Udbygningen af denne Side af Loven, synes mig at vidne om svigtende Skønsomhed hos Professoren.

E. Thune Jacobsen.

Professor Borum svarer:

Når justitsministeren i en retsstat på forhånd sikrer sig en erklæring fra højesterets præsident om grundlovsmæssigheden af en lov, der sætter en hel gruppe af borgere udenfor loven, og som højesteret senere skal tage stilling til, er det vist ganske overordentlig »skønsomt« at betegne dette som »manglende takt«. Man må forbavses over, at dette endnu ikke er gået op for en forhenværende justitsminister.

O. A. Borum.

267.

Uddrag af Ugeskrift for Retsvæsen 1948, Afdeling B, side 33—41 og 81—83.

Betragtninger i Anledning af Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie.
Af Knud Illum.

Størst Interesse knytter der sig i hvert Fald paa nærværende Tidspunkt til Forfatterens Fremstilling af de Begivenheder under den tyske Besættelse, der har givet Anledning til hyppige Angreb paa Højesteret og dens Præsident saavel i Besættelsestiden i den illegale Presse som senere. Kritikken har navnlig samlet sig om tre Punkter, nemlig Kommunistloven, Behandlingen af la Cour Sagen og Præsidentens Henvendelse til Kongen i September 1943 angaaende Regeringsdannelse. Paa disse Punkter har Forfatteren nærmere gjort Rede for sin og Rettens Handlemaade.

Af denne Fremstilling faar man det Indtryk, at Højesterets Præsident i en for Landet meget kritisk Periode har vist en forbavsende Mangel paa Evne til at samarbejde med den øvrige Ret. Skønt Forfatteren ellers ikke savner Forstaaelse af Højesterets centrale Stilling inden for det danske Statsliv, har han Gang paa Gang i Sager af afgørende Betydning for Landets Retsliv handlet uden om den øvrige Ret, tilsyneladende ganske uden Forstaaelse for, at Højesterets Præsident vel staar i Spidsen for Retten, men dog kun kan betragtes som primus inter pares. Karakteristisk er følgende Udtalelse: »Medens man bifaldd, at Norges Højesteret under Nødstilstanden deroppe tog Affære som Landets Administrator og uden for Rets-salen optog en juridisk Polemik med den af Tyskerne indsatte Myndighed, saa man skævt til, at en ledende dansk Dommer paa normal litterær Vis undersøgte en dansk Lov, hvis Grundlovsmæssighed en Repræsentant for Universitetet havde gjort tvivlsom — —« (S. 175). Forfatteren synes slet ikke at forstaa Betydningen af den Indsats, der gøres af en enig Højesteret i Sammenligning med et enkelt Medlems emsige Optræden uden Kontakt med den øvrige Ret. Selv om Højesteret burde indtage en vis Tilbageholdenhed med Hensyn til Spørgsmaal, der var politisk betonet, er det vel forstaaeligt, at Justitsminister Thune Jacobsen ved sin Tiltræden ytrede Ønske om at have Føling med Retten i Retsspørgsmaal. Mindre heldigt var det imidlertid, at denne Kontakt kun udviklede sig til en Forbindelse med Rettens Præsident.

I Anledning af Overvejelserne angaaende Kommunistloven søgte Justitsminister Thune Jacobsen saaledes at indhente Rettens Erklæring; men paa Grund af Retsferie paatog Præsidenten sig at afgive Erklæring om, hvorvidt det vilde være nødvendigt at vedtage en Interneringslov, hvilket Spørgsmaal han besvarede bekræftende. Mere i Egenskab af Formand for Retsplejeudvalget har han tiltraadt den uheldige Ordning, der sluttelig blev gennemført med Hensyn til Domstolenes Medvirken ved Interneringerne (se herom S. 176 ff.). Naar Afgørelsen af Internerings-spørgsmaalet i det væsentlige overlodes til Administrationen, synes det urimeligt at overlade det ganske uvæsentlige Spørgsmaal om aabenbar Fejltagelse med Hensyn til Identitet eller hidtidig Deltagelse i kommunistisk Virksomhed eller Agitation til Domstolene, der kun kunde kompromitteres ved en saadan Medvirkning ved Lovens Anvendelse.

Justitsminister Thune Jacobsen anfører (i »Paa en Uriaspost«, S. 81), at han ikke bad Præsidenten om en Udtalelse om Kommunistlovens Grundlovsmæssighed, og Forfatteren udtaler ligeledes, at han kun udtalte sig om det abstrakte Retsspørgsmaal om Nødvendigheden af Lovhjemmel for Interneringen. Dette er for saa vidt rigtigt, som den paa Højesterets Brevpapir afgivne Erklæring kun vedrørte dette

Spørgsmaal. Inden denne Erklærings Afgivelse har Præsidenten imidlertid haft et Udkast til Loven til Gennemsyn og tiltraadt det. For mig er det ikke tilstrækkelig Begrundelse for, at Præsidenten handlede paa egen Haand i denne Sag, at Højesteret havde Retsferie. Dette kunde ikke have været til Hinder for, at han havde søgt Føling med Kolleger, hvilket i en Sag af denne Art kunde have haft afgørende Betydning.

Efter Lovens Gennemførelse fremkom Forfatterens Redegørelse i Bladet »Juristen«, 1. September 1941, S. 497 ff.). Denne Artikel opfattedes af den juridiske Almenhed som et Forsvar for Kommunistloven. Forfatteren benægter Berettigelsen hertil (S. 179 ff.). Ganske vist indledes Artiklen med »Paavisningen af Kommunistpartiets ulovlige Formaal«. Dette skulde være nødvendigt af Hensyn til den rent juridiske Kommentar til Bestemmelsen om Kommunistpartiets Opløsning, og de Kendsgeringer, som nævnes, er kun Data, der stod at læse i Rigsdagstidende i Lovens Motiver og Ordførernes Taler.

Netop Overensstemmelsen mellem Forfatterens Argumentation i »Juristen« og Motiverne til Loven viser imidlertid, at Artiklen kun kan læses som et Forsvar for Kommunistloven. Selv om denne Lov — som andre Love i Besættelsetiden — var gennemført under tysk Tvang, maatte de politiske Myndigheder i en vis Udstrækning gøre gode Miner til slet Spil. Inden for Regeringen var der svære Betænkeligheder ved at gaa med til Kommunistloven, og man tager næppe fejl, naar man gisner om, at man veg tilbage for at bringe et offentligt Forsvar for det Skridt, der var taget under tysk Pres. Biter Nødvendighed fordrede, at man i Lovens Motiver angav en Begrundelse for Lovens Gennemførelse, der kun lidet stemte med almene, danske Synspunkter.

Derfor var det et Slag i Ansigtet paa den almindelige Retsfølelse, da Højesterets Præsident gjorde Motivernes Ord til sine egne i sin Artikel i »Juristen«. Det var ikke ham, men kun Rigsdagen, der handlede under Tvang; derfor havde han ikke nødig at tale, som han gjorde. Og derfor paakaldte Artiklen Harmen i vide Kredse af Befolkningen, som med Smerte var Vidne til, at danske Medborgere i Strid med Grundlovens Aand blev underkastet Frihedsberøvelse med Fare for en værre Skæbne i tyske Fangelejre.

I vide Kredse er man gaaet ud fra, at Kommunistlovens Interneringsbestemmelser var i Strid med Grundloven; dette var sikkert ogsaa den almindelige Anskuelse i Befolkningen, da Loven blev givet. Forfatteren angiver, at Artiklens Formaal var at oplyse om denne Anskuelses Urigtighed; herigennem kunde det undgaaes, at Ansvaret for Lovens Anvendelse blev lagt paa Domstolene. Om Forfatteren har Ret i sin juridiske Fortolkning, er for mig mindre afgørende; meget taler for, at man ved Udformningen af Bestemmelserne om de grundlovsmæssige Frihedsrettigheder kun har haft det Formaal at give Værn mod Administrationens Overgreb. Den Mulighed, at Folkets valgte Repræsentation vilde gøre Indgreb i den enkeltes Frihed ved særlige Lovbestemmelser, synes at have ligget den Tids Tankegang fjern. Efter Parlamentarismens Indførelse, hvor der er mindre Realitetsindhold i Adskillelsen af Administrationen og Lovgivningsmagten, er Frihedsrettighederne mere blevet akcentuerede som Frihed for Statens Overgreb. Man har forstaaet, at Folkestyret i sig selv ikke frembyder ubetinget Garanti mod Forfølgning af et politisk Mindretal. Og man søger at fortolke Grundloven saaledes, at den ogsaa giver Værn ved Domstolene mod Lovgivningsmagten.

De Subtiliteter, som Diskussionen om disse Problemer kan give Anledning til, maatte imidlertid forekomme ganske uvæsentlige i Forhold til den Tvangssituation, som man var stillet overfor. Var det rigtigt, at Nødretsbetragtninger kunde begrunde den administrative Internering, maatte Nødtilstanden ogsaa være det virkelige Motiv til, at man affandt sig med Interneringsloven. Dette fandt paa en meget klog Maade Udtryk i Byrettens Motivering for dens Afgørelse, hvori det hedder:

»Da den i nærværende Sag omhandlede Lov efter det for Retten oplyste er vedtaget paa under de foreliggende ekstraordinære Forhold og under behørig Hensyntagen til Nødretsgrundlægningen fuld forsvarlig og grundlovsmæssig Maade, da Grundlovens § 78 ikke er til Hinder for under de nuværende anormale Forhold,

at Lovgivningsmagten, naar det er tvungende nødvendigt at Hensyn til Statens Sikkerhed og dens Forhold til fremmede Magter, fastsætter særlige Regler vedrørende en i Grundloven hverken direkte eller indirekte omtalt eller forudsat Art af Frihedsberøvelse . . . « (Citeret efter la Cour, Danmark under Besættelsen I, S. 618).

I Byrettens Afgørelse, der er tiltraadt af Højesterets Kæremaalsudvalg i Kendelser af 8. September 1941 (jfr. U. f. R. 1941, 1070), ligger formentlig Sagens Kærne udtrykt. Det vanskelige Spørgsmaal, om man skulde bøje sig for Tvangen, eller om man skulde give efter for Presset baade for Landets Skyld og for de interneredes egen Skuld, maatte i første Række være et politisk Spørgsmaal, og Ansvarret derfor hviler følgelig hovedsagelig paa de politiske Myndigheder. Heroverfor maatte Spørgsmaalet om Grundlovens Anvendelse i Fredstid være ganske underordnet; og det var ikke egnet til at vække Tillid til Domstolene, at Højesterets Præsident indlod sig paa en Undersøgelse heraf.

S. 190 ff. søger Forfatteren at forklare, hvorfor han ikke i sin Artikel paa-beraabe sig Nødssynspunktet. Fremstillingen er her saa ordrig, at den — som det Gang paa Gang sker, naar han nærmer sig de Punkter, for hvilke han er angrebet — er nærmest uigennemskuelig ved en flygtig Gennemlæsning. Tankegangen er imidlertid den, at Nødretsbetragtninger ikke vilde kunne berettigede til en fortsat Internering, men kun til foreløbige Foranstaltninger. »Det maatte tilkomme Lovgivningsmagten endelig at afgøre, om Nødretssynspunktet kunde akcepteres«. Altsaa, Præsidenten fremstillede Kommunistloven som et Stykke normal Lovgivning, *selv om* Betegnelsen af Loven som ekstraordinær i hans Mund skal tilkendegive, at Loven var »i Strid med Grundlovens Aand«. Men han erkender i Virkeligheden Berettigelsen af den rejste Kritik, naar han selv formulerer Problemet saaledes, at Rigsdagen stod over for Valget, hvorvidt »Nødretssynspunktet kunde akcepteres«.

Sluttelig maatte det betragtes som *meget ubetimeligt*, at Artiklen fremkom, inden Højesteret havde taget Stilling til Interneringsspørgsmaalet. Hvornaar en Dommer kan tage Ordet i en offentlig Debat, er altid et Spørgsmaal om Takt. En ganske særlig Tilbageholdenhed med Hensyn til at ytre sig maa naturligvis paa hvile Præsidenten for Højesteret, indtil Retten har talt. Kun meget afgørende Grunde, som ikke forelaa paa det daværende Tidspunkt, kunde have motiveret det enestaaende Skridt, som Præsidenten tog. Præsidentens Handlemaade i Kommunistisagen viste med Tydelighed, hvor beklagelig fjernt han stod fra, hvad der rørte sig i det danske Folk. I Stedet for som tilsigtede at medvirke til en Styrkelse af Tilliden til Domstolene maatte hans Artikel derfor fremkalde det Indtryk, at Højesteret vilde være et alt for lydigt Redskab for Besættelsesmagten. Og ved sin egenmægtige Fremfærd satte han sine Kolleger i en pinlig Situation; skønt det er almindelig kendt, at de ikke billigede det skete, vilde en offentlig Afstandtagen fra Præsidenten have bragt hele vor Retspleje i Skudlinien.

Svar paa et Angreb.

Af fhv. Højesteretspræsident *Troels G. Jørgensen*.

Min Raadgivning ad Domstolsprøvelsen var begrænset til at gøre opmærksom paa, at Prøvelse af Skelligheden ikke egnede sig for Domstolene. Hvad der vilde komme ud af denne Erklæring overfor det foreliggende Forslag, vidste hverken Ministeren eller jeg, da den afgaves. Realiteten af dette Punkt har jeg sidst udviklet i en Artikel i Bladet Information 18. Februar. Jeg har ikke haft noget at gøre med at godkende det færdige Lovudkast. Dette synes nævnt som et Argument for, at jeg tog Standpunkt til Grundlovsmæssigheden, men Lovens Tekst sagde intet herom, og at Situationen gjorde den grundlovsmæssig, er vi enige om.

Min Bladartikels Karakter af Forsvar for Loven findes godtgjort ved dens Overensstemmelse med Lovens Motiver og Ordførernes Taler. Jeg mener, Forholdet

var dette, at Motiverne talte om Nødssituationen, af nærliggende Grunde holdt i svævende Udtryk, medens de Data, der havde Interesse for den af Grundlovshensyn naturlige Paavisning af Partiets ulovlige Formaal, fremførtes i Rigsdagen særlig med Fynd og Klem af en bestemt Taler, medens min Omtale deraf var ganske tør. Jeg formaar herefter ikke at finde det bevisende.

Efter rigtigt at have gengivet, at jeg havde det Formaal at gardere Domstolene mod Anklage for Grundlovsbrud (nemlig fra dem, der ikke anerkendte Nødssynspunktet), udtaler Prof. Illum, at Spørgsmaalet om den almindelige Grundlovmæssighed er mindre afgørende og fører til uvæsentlige Subtiliteter. Derfor tages der ikke Standpunkt til det, men der tales om en Tendens i Nutiden til i stigende Grad at søge Værn ved Domstolene mod Lovgivningsmagten, hvilket jeg maa lade ligge. Resultatet er, at heller ikke nysnævnte Formaal med Fortolkningen har Interesse og Værdi, skønt den netop ikke kolliderer med den ogsaa af mig anerkendte Nødretsbehandling. Jeg omtaler denne, idet jeg begynder med at sige, at Administrationen først stod overfor den, og fortsætter med at sige, at Lovgivningsmagten derpaa stillede overfor den, og at den havde Krav paa at blive dette. Om sidstnævnte Betragtning deles, fremgaar ikke af det bemærkede.

Taktspørgsmaalet skal jeg ikke diskutere. Kritikken vilde have mere Vægt, hvis der kunde fortælles om, at det paastaaede Forsvar for at give Loven havde været taget til Indtægt fra tysk Side.

Jeg har altsaa under det første Punkt savnet Begrundelse for den foretagne Beskæring af Problemerne.

Bemærkninger til foranstaaende.

Af Knud Illum.

Med Betænkelighed har Redaktionen af Ugeskrift for Retsvæsen imødekommet en indtrængende Henstilling om Optagelse af foranstaaende Indlæg. Saavel i Dagspressen som ved dette Indlæg har den tidligere Højesteretspræsident søgt at udviske Indtrykket af sin Handlemaade ved Indgaaen paa mindre væsentlige Detaljer vedrørende de Begivenheder, som lægges ham til Last. Han fremhæver saaledes, at han ikke kan have Medansvar for Kommunistloven, fordi han ikke har godkendt det endelige Udkast. Noget saadant har jeg ikke anført; derimod er jeg fremkommet med den Oplysning, at Præsidenten, før han afgav Erklæring om det uforsvarlige i at opretholde Interneringen af Kommunisterne uden Lovhjemmel, havde sagt god for et Lovudkast, der indeholdt en Interneringsbestemmelse. Han har dermed paa Forhaand taget Stilling til Interneringens Grundlovmæssighed, hvilket er ganske forbi-gaaet i hans Bog.

Jeg har ikke udtalt, at Kommunistloven var grundlovmæssig, men kun, at Rigsdagen maatte have Afgørelsen i denne Sag, og at Domstolene derfor maatte akceptere den bag Loven liggende Nødretsbehandling. Præsidenten kredser stadig om den Betragtning, at han dog havde Ret i sin Grundlovsfortolkning, og forlanger Svar paa Spørgsmaalet herom. Han kan — eller vil — altsaa ikke forstaa, at dette Spørgsmaal var uden Betydning i den foreliggende Situation, som Befolkningen meget lettere vilde kunne forstaa uden Præsidentens Vejledning.

268.

(A. nr. 46, bilag 23.)

Justitsministeriets Cirkulæreskrivelse af 4. September 1941, hvorved Overtrædelse af Lov Nr. 349 af 22. August 1941 formelt henlægges til Statsadvokaten.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 4. September 1941.

Cirkulæreskrivelse til Rigsadvokaten, samtlige Statsadvokater, Rigspolitichefen, Politidirektøren i København og samtlige Politimestre.

I Forbindelse med Justitsministeriets Cirkulæreskrivelse af 28. Juni 1941 og deri nævnte tidligere Cirkulæreskrivelser angaaende Overdragelse af Behandlingen af forskellige Straffesager til kst. Statsadvokat Kjalke (Statsadvokaten for særlige Anliggender) skal man herved meddele, at Sager vedrørende Overtrædelse af Lov Nr. 349 af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed henlægges under det til nævnte Statsadvokat overdragne Hverv.

Der vil derfor ogsaa, for saa vidt angaar disse Sager, være at forholde efter de i Justitsministeriets Cirkulæreskrivelse af 8. Juni 1940 angivne Retningslinier, saaledes at Forespørgsler i Tvivlstilfælde rettes til Statsadvokaten.

E. Thune Jacobsen.

Th. Gjerulff,
fg.

269.

(A. nr. 46, bilag 19.)

**Skrivelse af 18. September 1941 fra De samvirkende Fagforbund i Danmark vedrørende
Kommunisters Tillidshverv.**

DE SAMVIRKENDE FAGFORBUND
I DANMARK

København, den 18. September 1941.

Cirkulære Nr. 54/1941.

*Til Forbundene, der er tilsluttet De samvirkende Fagforbund.
Arbejdernes Fællesorganisationer til Underretning.*

Kommunisters Tillidshverv:

Efter at «Lov Nr. 349 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed» er gennemført paa Rigsdagen den 20. August d. A., har De samvirkende Fagforbund været indkaldt til en Konference hos Justitsministeren, der overfor vor Repræsentant gjorde opmærksom paa de Konsekvenser, som Loven indeholdt, og opfordrede dansk Fagbevægelse til at efterleve Lovens Hensigt ved at anmode de kommunistiske Funktionærer og Tillidsmænd, der endnu maatte beklæde Tillidshverv indenfor Fagbevægelsen, om — af Hensyn til den samlede Fagbevægelses fremtidige Stilling — at nedlægge disse Hverv.

Hermed er selvfølgelig underforstået, at man ikke fremtidig vælger Folk til saadanne Hverv, om hvem man ved, at de har staaet som Medlemmer af det kommunistiske Parti indtil eller umiddelbart før dette Partis Opløsning.

Paa dette Grundlag har De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg behandlet Henvendelsen og er blevet enigt om at stille følgende Forslag til Formandsmødet, der afholdtes den 17. September 1941:

»Paa dertil givne Foranledning og under Henvisning til den af Rigsdagen den 20. August i Aar gennemførte Lov overfor det kommunistiske Parti retter De samvirkende Fagforbunds Formandsmøde — af Hensyn til Fagbevægelsens hele Stilling under de nuværende alvorlige og unormale Forhold — en Henstilling til de Kommuniste, der endnu maatte beklæde Tillidshverv indenfor dansk Fagbevægelse, om at fratræde disse.«

Dette Forslag blev vedtaget, og vi beder derfor de enkelte Forbund om at lade denne Henvendelse gaa videre, dels som en Advarsel fra den danske Justitsminister til de enkelte Funktionærer og Tillidsmænd, som personlig løber en Risiko for Internering, forsaavidt Henstillingen ikke efterkommes, og dels af Hensyn til Fagbevægelsens fremtidige Stilling.

Vi gentager vor Anmodning til Forbundene om at lade denne alvorlige Henstilling, der som foran nævnt er tiltraadt af Formandsmødet, gaa videre til Afdelinger og Klubber.

P. P. V.

Laur. Hansen.

Chr. Jensen.

270.

(A. nr. 46, bilag 25.)

**Justitsministeriets Cirkulæreskrivelse af 18. November 1941 angaaende Kontrol med
kommunistisk Virksomhed eller Agitation.**

JUSTITSMINISTERIET

København, den 18. November 1941.

*Cirkulæreskrivelse til
Politidirektøren i København og Politimestrene.*

Ifølge § 1, Stk. 2, i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed er kommunistisk Virksomhed eller Agitation af enhver Art forbudt, hvilket gælder, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening.

Paa given Foranledning skal man anmode d'Herrer om at have Opmærksomheden henvendt paa, om der i Politikredsen sker Uddeling af Skrifter, Pjecer o. lign. af kommunistisk Indhold, foretages Bemalinger eller Paa-skrifter paa Plankeværker, Gader el. lign. af saadant Indhold eller foretages Indsamling af Penge eller andet til kommunistisk Formaal.

Der bør navnlig fra Politiets Side føres Kontrol med, om der paa denne eller anden Maade foretages kommunistisk Agitation paa Kontrolsteder for Udbetaling af Arbejdsløshedsunderstøttelse, i Folkekøkkener eller paa lignende Steder. I Tilfælde af Bemalinger og lignende bør der foruden energisk Efterforskning iværksættes passende Forholdsregler for at *hindre Gentagelser*, f. Eks. ved øget Patrouillering. Bemalinger *skal fjernes saa snart som muligt*, efter at der er optaget Beskrivelse, evt. Fotografi, og, hvor det er muligt, sikret Prøver af den anvendte Maling.

For saa vidt Overtrædelse af fornævnte Bestemmelse konstateres, bør der straks indledes Undersøgelse til Udfindelse af Gerningsmanden, og Sagen, der som meddelt i Justitsministeriets Cirkulæreskrivelse af 4. September 1941 henhører under Statsadvokaten for særlige Anliggender, bør fremmes med størst mulig Hurtighed. Indberetning til Statsadvokaten for særlige Anliggender bør ske omgaaende og uanset om Gerningsmanden kan findes.

E. Thune Jacobsen.

Herfelt.

271.

Notits af 20. oktober 1942 vedrørende samtale i udenrigsministeriet samme dag mellem daværende direktør Svenningsen og præsident Kanstein.

A F S K R I F T

Præsident Kanstein indfandt sig Dags Formiddag efter eget Ønske til en Samtale hos undertegnede. Han begyndte med at sige, at Kommunisterne voldte ham Bekymringer. Sidste Nummer af »Land og Folk« — for den 18. ds. — indeholdt en direkte Opfordring til aaben Modstand. Det var efter Kansteins Mening nødvendigt, at der blev truffet rigoristiske Forholdsregler for at modvirke Kommunisternes Propaganda. I denne Forbindelse var han kommet paa den Tanke, at det vilde være hensigtsmæssigt, om de ca. 130 Funktionærer i det kommunistiske Parti, der i sin Tid blev interneret, men senere igen løsladt, nu paany blev interneret. Han mente at have visse Holdepunkter for, at der blandt disse 130 kommunistiske Funktionærer var Elementer, som paa den ene eller den anden Maade havde Forbindelse med Sabotagen.

Kanstein havde til Hensigt at tale med Departementschef Eivind Larsen i denne Anledning, men da det drejede sig om et Spørgsmaal, der vel i første Række var af politisk Karakter, havde han ment det rigtigst at tage det op overfor Udenrigsministeriet.

Kanstein omtalte, at han med Hensyn til Horserød-Lejren var i Forhandling med Justitsministeriet. Det var nødvendigt, at Interneringen i denne Lejr blev gennemført noget strengere end hidtil, saaledes at man kunde sige, at de internerede virkelig var »ausgeschaltet«. Det maatte nødvendigvis navnlig gaa ud over de interneredes Adgang til Brevskrivning og til at modtage Besøg. Det var dog ikke Meningen at indføre den samme strenge Behandling som i tyske Koncentrationslejre.

Den nye General havde talt til Præsident Kanstein om den tiltagende Sabotage og meddelt ham, at det var hans Agt i Fremtiden at gøre Kommunerne ansvarlige for eventuelle nye Sabotagehandlinger. Generalen tænkte i denne Henseende baade paa Straf og Erstatning in natura af de Genstande, der maatte blive ødelagt ved Sabotage. Generalen havde vistnok endnu ikke truffet endelig Beslutning i den heromhandlede Henseende, men det var som sagt i Øjeblikket hans Hensigt at gøre kollektivt Ansvar gældende i Fremtiden.

Hr. Kanstein kom i Samtalens Løb igen ind paa det gamle Spørgsmaal om Regeringens Føring. Det var stadig dette, man fra tysk Side savnede. Danmark befandt sig jo i en Nødstig, og i saadanne Tider maatte Regeringen selvsagt gribe meget stærkere ind end ellers.

Angaaende Samarbejdet med det danske Politi udtalte Kanstein sig anerkendende. Han sagde, at man fra tysk Side var meget glad ved Samarbejdet med Statsadvokat Hoff. Man havde i den senere Tid kunnet notere betydelige Fremskridt i Sagerne mod »de frie Danske«, og der havde ogsaa i Kommunistisagerne været smukke Resultater.

Den 20. Oktober 1942.

Nils Svenningsen (Stempel).

272.

Referat af et på Dagmarhus den 26. oktober 1942 afholdt møde, hvori departementschef Eivind Larsen og statsadvokat Hoff deltog.

Møde den 26. 10. 42 kl. 11 på Dagmarhus om internering af yderligere kommunister.

Tilstede var fra tysk side Regierungsdirektor Dr. Stalman og Polizeiatte Dr. Fest; fra dansk Side departementschef Eivind Larsen og undertegnede.

Dr. Stalman indledede med at meddele, at stigningen i antallet af illegale kommunistiske skrifter og i sabotagetilfældene havde bevirket, at man fra tysk side måtte ønske flere kommunister interneret for at sætte en stopper for den kommunistiske virksomhed; det drejer sig om følgende 3 grupper.

1. Sådanne mindre kommunistiske partifunktionærer, som vel var blevet anholdt i sin tid, men senere havde fået lov til at gå, fordi de ansås for uskadelige.
2. Sådanne aktive kommunister, som politiet har under observation, men ikke er skredet ind imod, fordi det ønskes at få konstateret deres forbindelser.
3. Personer, som har deltaget i Spanienskampene på kommunisternes side.

Med hensyn til gruppe 1. fremhævede departementschefen, at det her i mange tilfælde sikkert drejede sig om ganske ubetydelige og uskadelige personer, som intet havde foretaget sig siden forbudet mod kommunistisk virksomhed. Stalman bemærkede hertil, at det var muligt, at disse personer var harmløse, men formodningen måtte være for, at de var med i det nye illegale arbejde.

Det var nødvendigt straks at sætte hele denne gruppe fast, senere kunne man rimeligvis forhandle om undtagelser.

ad gruppe 3. oplyste Stalman, at man måtte antage, at disse personer, der tidligere havde deltaget aktivt i kampen for kommunismen, også nu var virksomme. Eivind Larsen fremhævede, at en del sikkert kun var eventyrere og ikke egentlige kommunister.

Man mente ikke, at antallet var særlig stort.

ad gruppe 2. oplyste Stalman, at man anerkendte, at det danske politi undertiden ventede med at gribe til for at komme længere ind i kommunisternes organisation, men det drejede sig om at give kommunisterne et chok.

Fra tysk side ønskede man, forinden der blev skredet til aktion, at se de danske lister over de tre grupper, og at sammenholde dem med de tyske lister.

(Hoff).

273.

(A. nr. 47, bilag 46.)

**Skrivelse af 6. Juli 1943 fra den Befuldmægtigede til Statsadvokaten for særlige Anliggender.
(Vedrørende Internering af Personer dømt ved Københavns Byret).**

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES REICHES
IN DÄNEMARK

Kopenhagen, den 6. Juli 1943.

An den Staatsadvokaten für besondere Angelegenheiten, Herrn Oberstaatsanwalt Troels Hoff o.V.i.A., Kopenhagen.

Betrifft: Urteils des Kopenhagener Stadtgerichtes.

Vorgang: Ohne.

Ich bitte, gegen die am 22. Juni d. J. ergangenen Urteils des Kopenhagener Stadtgerichts in Sachen gegen

Kaj Erik Dalby, geboren 16. Januar 1915, und

Emil Robert Reinholdt Hansen, geboren 1. Juli 1907, Berufung mit dem Ziel einer höheren Bestrafung einzulegen, da die ergangenen Urteile in keinem sachlichen Verhältnis zu den begangenen Verfehlungen der Genannten stehen.

Weiterhin bitte ich, die kürzlich wegen kommunistischer Betätigung verurteilten Funktionäre:

1. Aage Kristinus Gunner Kristian Jacobsen, geb. 16. April 1910,
2. Albert Frerslev, geb. 14. Juni 1909,
3. Holger Jensen, geb. 13. Januar 1901,
4. Otto Christian Steenberg, geb. 26. Januar 1912,
5. Viggo Betzer Andersen, geb. 30. November 1904,
6. Jens Peter Jensen, geb. 11. März 1897,
7. Holger Laurits Jensen, geb. 20. Mai 1903,
8. Anker Kyrsted, geb. 4. Juli 1905,
9. Alfred Edvard Pedersen, geb. 8. April 1911,

nach Strafverbüßung in Internierungshaft zu nehmen, da diese sämtlich nicht die Gewähr bieten, nach Freilassung nicht wieder rückfällig zu werden. Es wird dazu bemerkt, dass auch diese Urteile nach hiesiger Auffassung viel zu milde gehalten sind.

I.V.

Der Leiter der Hauptabteilung II

Im Auftrage

sign. — — —

273 a.

Oversættelse.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE FOR RIGET
I DANMARK

København, den 6. Juli 1943.*Til Statsadvokaten for særlige Anliggender, Hr. Overstatsadvokat
Troels Hoff eller hans Stedfortræder, København.*

Ang.: Domme afsagt af Københavns Byret.

Henviſning: Ingen.

Jeg anmoder om, at de af Københavns Byret den 22. Juni d. A. afsagte Domme i Sagerne mod

Kaj Erik Dalby, født den 16. Januar 1915, og

Emil Robert Reinholdt Hansen, født den 1. Juli 1907,

maa blive paaankede, for at Straffen kan sættes op, eftersom de fældede Domme ikke staar i noget sagligt Forhold til de af de omtalte begaaede Lovovertrædelser.

Endvidere anmoder jeg om, at de for nylig for kommunistisk Virksomhed dømte Funktionærer:

- 1) Aage Kristinus Gunner Kristian Jacobsen, født d. 16. April 1910,
- 2) Albert Frerslev, født d. 14. Juni 1909,
- 3) Holger Jensen, født d. 13. Januar 1901,
- 4) Otto Christian Steenberg, født d. 26. Januar 1912,
- 5) Viggo Betzer Andersen, født d. 30. November 1904,
- 6) Jens Peter Jensen, født d. 11. Marts 1897,
- 7) Holger Laurits Jensen, født d. 20. Maj 1903,
- 8) Anker Kyrsted, født d. 4. Juli 1905,
- 9) Alfred Edvard Pedersen, født d. 8. April 1911,

efter Afsoning af Straffen maa blive sat i Interneringsfængsel, da samtlige disse ikke frembyder nogen Garanti for, at de efter Løsladelsen ikke paa ny vil gøre sig skyldige i Gentakelse. Det bemærkes herved, at ogsaa disse Domme, efter hvad man her mener, er faldet alt for mildt ud.

Efter Fuldmagt
Lederen af Hovedafdeling II

E. B..

(sign.) — — —

24.

Behandlingen af de internerede kommunister.

Aktstykker:

274. Fhv. justitsminister Harald Petersens redegørelse af 14. juli 1945 for de interneredes behandling	1023
275. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 5. september 1945 ..	1024
276. Justitsministeriets skrivelse af 14. august 1945 til kommissionen med fremsendelse af redegørelse	1025
277. Fængselsdirektørens redegørelse af 21. august 1945*) angående de interneredes, særligt forfatteren Hans Kirks, behandling m. v.	1026
Bilag 1. Justitsministeriets cirkulære af 27. juni 1941	1030
Bilag 2. Justitsministeriets cirkulære af 21. juli 1941	1031
Bilag 3. Inspektøren for Københavns fængslers kundgørelse af 24. juni 1941	
278. Justitsministeriets skrivelse af 14. september 1945 til kommissionen med fremsendelse af redegørelser	1032
Bilag 1. Direktoratet for fængselsvæsenets redegørelse af 14. september 1945 angående de interneredes behandling	1034
Bilag 2. Justitsministeriets redegørelse af april 1943 angående de overfor kommunisterne trufne forholdsregler	1036
Bilag 3. Justitsministeriets redegørelse til brug ved justitsministerens forhandling med kommunistudvalget den 25. februar 1943	1042
279. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens skrivelse af 25. september 1945 til kommissionen med fremsendelse af aktstykker	1044
Bilag A. Justitsministerens notits angående konference med Præsident Kanstein 1. oktober 1941	1045
Bilag B. Justitsministerens dagbog af 10. juni 1942	1046
Bilag C. Justitsministerens dagbog af 9. og 18. november 1942 samt 30. januar 1943	1047
Bilag D. Justitsministerens notits angående konference med Præsident Kanstein den 29. maj 1943	1048
280. Justitsministeriets skrivelse af 10. oktober 1946 til kommissionen, kommissionens skrivelse af 24. marts 1947 til justitsministeriet og justitsministeriets skrivelser af 16. og 23. april s. å. til kommissionen angående tyske henvendelser om interneringen	1049
Bilag A. Dr. Fests skrivelse af 24. november 1941 til statsadvokaten for særlige anliggender	1053
Bilag B. Regierungsdirektor Stalmanns skrivelse af 7. august 1942 til departementschef Eivind Larsen	1055
Bilag C. Præsident Kansteins notits af 25. september 1942	1057
281. Justitsministeriets husorden for de i statens lejr i Horserød i medfør af § 2, stk. 1, i lov nr. 349 af 22. august 1941 til forvaring indsatte personer	1061
A. Husorden af 16. september 1941	1061
B. Ændringer af 12. marts 1942	1064
C. Husorden af 27. august 1942	1065
D. Husorden af 28. oktober 1942	1068
282. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 25. november 1946 angående de interneredes stillen til appel	1072
Bilag. Fængselsinspektør Bentzens notits af 12. november 1946	1073
283. Fhv. kirkeminister Th. V. Povlsens virksomhed i Horserødlejren	1074

*) Fængselsdirektørens redegørelse er optrykt som A. nr. 277, 284, A, 286, A og 285, A; bilagene 1—3 ad A. nr. 277, bilag 4 som A. nr. 281, A, bilagene 5—39 ad A. nr. 284, bilagene 40—47 ad A. nr. 286 samt bilagene 48 og 49 ad A. nr. 285.

A. Landsretssagfører Carl Madsens skrivelse af 18. december 1941 til justitsministeriet	1074
B. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 7. januar 1942 til justitsministeriet	1076
C. Landsretssagfører Carl Madsens skrivelse af 2. januar 1942 til fhv. kirkeminister Povlsen	1077
D. Fhv. kirkeminister Povlens skrivelse af 18. december 1941 til landsretssagfører Carl Madsen	1078
E. Fhv. kirkeminister Povlens skrivelse af 18. december 1941 til ingeniør Kaplan	1079
F. Justitsministeriets skrivelse af 16. januar 1942 til landsretssagfører Carl Madsen	1080
G. Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1947 til kommissionen angående fhv. kirkeminister Povlens virksomhed i Horserødlejren	1081
Bilag 1. Landsretssagfører Carl Madsens skrivelse af 28. august 1942 til justitsministeren	1082
Bilag 2. Fængselspræsen ved Københavns fængsleres skrivelse af 29. september 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1083
284. Forfatteren Hans Kirks fjernelse fra Horserød og anbringelse i Københavns vestre fængsel	1084
A. Fængselsdirektørens redegørelse af 21. august 1945. (Se foran A. nr. 277).	
Bilag 5. Justitsministeriets skrivelse af 18. november 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1084
Bilag 6. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 31. oktober 1941 til justitsministeriet	1085
Bilag 7. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 30. oktober 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1086
Bilag 8. Overbetjent C. V. L. Jensens notits af 26. oktober 1941	1087
Bilag 9. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 6. november 1941 til justitsministeriet	1088
Bilag 10. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 31. oktober 1941 til justitsministeren	1089
Bilag 11. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 2. november 1941 til justitsministeren	1090
Bilag 12. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 31. oktober 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1091
Bilag 13. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 1. november 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1092
Bilag 14. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 2. november 1941 til lederen af statens lejr i Horserød	1093
Bilag 15. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 10. november 1941 til justitsministeren	1094
Bilag 16. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 11. september 1941 til justitsministeriet	1095
Bilag 17. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 15. september 1941 til adjunkt Johs. Nørvig	1096
Bilag 18. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 16. september 1941 til justitsministeriet	1097
Bilag 19. Justitsministeriets skrivelse af 24. september 1941 til forfatteren Hans Kirk	1098
Bilag 20. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 15. november 1941 til justitsministeren	1099
Underbilag. Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 13. november 1941 til fru Edith Kirk	1100

Bilag 21.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 18. november 1941 til justitsministeriet	1101
Bilag 22.	Justitsministeriets skrivelse af 24. november 1941 til inspektøren for Københavns fængsler	1102
Bilag 23.	Inspektøren for Københavns fængslers skrivelse af 26. januar 1942 til justitsministeriet	1103
Bilag 24.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 1. februar 1942 til justitsministeriet	1104
Bilag 25.	Justitsministeriets skrivelse af 20. februar 1942 til forfatteren Hans Kirk	1105
Bilag 26.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 25. december 1941 til justitsministeren	1106
Bilag 27.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 26. oktober 1941 til justitsministeriet	1108
Bilag 28.	Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 6. november 1941 til justitsministeriet	1109
Bilag 29.	Københavns opdagelsespolitits notits af 18. november 1941	1110
Bilag 30.	Justitsministeriets skrivelse af 9. december 1941 til forfatteren Hans Kirk	1111
Bilag 31.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 12. december 1941 til justitsministeriet	1112
Bilag 32.	Justitsministeriets skrivelse af 17. januar 1942 til forfatteren Hans Kirk	1113
Bilag 33.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 23. januar 1942 til justitsministeriet	1114
Bilag 34.	Inspektøren for Københavns fængslers skrivelse af 21. maj 1942 til justitsministeriet	1115
Bilag 35.	Justitsministeriets skrivelse af 22. maj 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1116
Bilag 36.	Fængselsinspektør Borcks skrivelse af 4. august 1945 til fængselsdirektøren	1117
Bilag 37.	Præsident Kansteins notits af 25. september 1942. (Se foran A. nr. 280, bilag C.)	
Bilag 38.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 4. september 1942 til justitsministeren	1119
Bilag 39.	Forfatteren Hans Kirks skrivelse af 28. februar 1943 til justitsministeren	1120
	B. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1945	1121
Bilag.	Justitsministerens notits angående konference med Præsident Kanstein den 3. august 1943	1122
285.	Omstændighederne ved Teit Kærns, Arne Jepsens og Martin Nielsens udlevering til Gestapo den 14. december 1942 og omstændighederne ved udleveringen af Martin Nielsens papirer til Gestapo samme dag	1123
	A. Fængselsdirektørens redegørelse af 21. august 1945. (Se foran A. nr. 277).	
Bilag 48.	Inspektøren for Københavns fængslers skrivelse af 18. juli 1945 til direktoratet for fængselsvæsenet	1123
Bilag 49.	Statsadvokaten for særlige anliggenders skrivelse af 11. december 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1125
	B. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1945	1126
286.	Omstændighederne ved de i Horserød internerede kommunisters overflytning til Københavns vestre fængsel den 13. december 1942	1127
	A. Fængselsdirektørens redegørelse af 21. august 1945. (Se foran A. nr. 277).	
Bilag 40.	Justitsministeriets skrivelse af 15. december 1942 til lederen af statens lejr i Horserød	1127

Bilag 41.	Lederen af statens lejr i Horserøds indberetning af 18. december 1942 til justitsministeriet	1128
Bilag 42.	Politiadvokat Hye-Knudsens forhørsprotokol af 19. december 1942	1132
Bilag 43.	Landsretssagfører Robert Mikkelsen m. fl.s skrivelse af 21. december 1942 til justitsministeren	1140
Bilag 44.	Justitsministeriets skrivelse af 11. januar 1943 til lederen af statens lejr i Horserød	1143
Bilag 45.	Justitsministeriets skrivelse af 15. december 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1144
Bilag 46.	Justitsministeriets skrivelse af 18. december 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1145
Bilag 47.	Justitsministeriets skrivelse af 1. februar 1942 til inspektøren for Københavns fængsler	1146
B.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1945	1147
287.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 26. november 1946 for oprettelsen af infirmeri i Horserødlejren	1148
Bilag 1.	Fængselsdirektørens skrivelse af 14. november 1946 til fhv. justitsminister Thune Jacobsen	1149
Bilag 2.	Lejrudvalget i Horserøds skrivelse af 19. februar 1943 til sundhedsstyrelsen	1150
	Underbilag a. Ernst M. Jensens skrivelse af 9. februar 1943	1152
	Underbilag b. Karl K. Niensens skrivelse af 10. februar 1943	1153
	Underbilag c. Karl Lund Niensens skrivelse af 12. februar 1943 ..	1154
	Underbilag d. I. C. P. Stolles skrivelse af 8. februar 1943	1155
	Underbilag e. C. C. Nytorps skrivelse af 17. februar 1943	1156
Bilag 3.	Kredslæge Boertmanns erklæring af 20. februar 1943	1157
Bilag 4.	Det i medfør af § 2, sidste stykke, i lov nr. 349 af 22. august 1941 om forbud mod kommunistiske foreninger og mod kommunistisk virksomhed nedsatte udvalgs skrivelse af 5. marts 1943 til justitsministeren	1159
Bilag 5.	Lejrudvalget i Horserøds skrivelse af 21. marts 1943 til justitsministeriet	1160
	Underbilag a. Justitsministeriets påtegning af 27. marts 1943	1161
	Underbilag b. Kredslæge Boertmanns erklæring af 1. april 1943	1162
	Underbilag c. Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 3. april 1943 til justitsministeriet	1163
Bilag 6.	Lederen af statens lejr i Horserøds skrivelse af 30. marts 1943 til justitsministeriet	1164
Bilag 7.	Fængselsdirektørens notits af 31. marts 1943 angående møde i Horserødlejren den 30. s. m.	1165
Bilag 8.	Sundhedsstyrelsens skrivelse af 14. maj 1943 til direktoratet for fængselsvæsenet	1166
288.	Den af det i medfør af § 2, sidste stykke, i lov nr. 349 af 22. august 1941 om forbud mod kommunistiske foreninger og mod kommunistisk virksomhed nedsatte udvalg førte protokol	1167
A.	Fhv. justitsminister Steinckes skrivelse af 23. marts 1946 til kommissionen	1167
B.	Kommunistudvalgets protokol	1167
289.	Justitsministeriets skrivelse af 6. maj 1947 til kommissionen angående klage over behandlingen af de internerede	1177
Bilag.	Forskellige interneredes hustruers skrivelse af 10. maj 1945 til justitsministeren	1178
290.	Justitsministeriets skrivelse af 31. august 1948 til kommissionen angående klage over departementschef Eivind Larsen	1179

Bilag. Sognerådsmedlem Bernh. Hemmingsens skrivelse af 29. juli 1948 til justitsministeren	1180
291. Sekretær Eigil Larsens skrivelse af 31. juli 1945 til statsadvokat Carl Madsen med anmodning om rejsning af tiltale mod fængselsinspektør Bentzen	1182
292. Sekretær Eigil Larsens skrivelse af 10. april 1947 til auditøren ved tjenestemandsdømstolen, med auditørens fremsendelsespåtegning af 17. maj s. å. til justitsministeriet, justitsministeriets tilbagesendelsespåtegning af 13. juni s. å. til auditøren og auditørens fremsendelsespåtegning af 8. september s. å. til kommissionen	1186
293. Fængselsinspektør Bentzens redegørelse af 31. maj 1947 angående de mod ham rejste beskyldninger	1187
294. Auditøren ved tjenestemandsdømstolens rapportafhøringer af 24. juni og 12. juli samt 5., 18., 20. og 25. august 1947 angående klager over fængselsinspektør Bentzen	1191

Stenografiske referater:

Eigil Thune Jacobsen: Sp. 145, 177, 578.
 Cuno Gjerstrup: Sp. 293, 296.
 Cai Jensen: Sp. 309, 317.
 Hans Tetens: Sp. 365, 379.
 Harald Verner Dinesen: Sp. 465.
 Christian Vilhelm Madsen: Sp. 506.
 Alfred Klaudius Bentzen: Sp. 521.

Andre Aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 278.
 Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 2, 22, 23, 26, 28, 41.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 423, 448, 450, 453—455, 461, 463, 469, 481, 488, 493.
 Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 590, 591, 594—596, 606, 610, 620, 680, 684, 696, 714, 715, 717, 718, 748, 758, 759, 806, 813, 823.
 Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykker:

Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 11. november 1946 for understøttelsen til de internerede kommunisters familier	VIII nr. 00
Fhv. arbejds- og socialminister Kjærbo's redegørelse af 9. juli 1945 for understøttelsen til de internerede kommunisters familier, med bilag	VIII nr. 00.
Fhv. indenrigsminister Jørgen Jørgensens redegørelse af 12. juli 1949 for nægtelsen i marts 1943 af internerede kommunisters adgang til at afgive stemme ved valgene, med bilag	VIII nr. 00

Anden litteratur:

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 83, 84, 96—104, 132.

274.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Harald Petersen.

Efter hvilke Regler blev de den 22. Juni 1941 arresterede Kommunistere behandlet i Tiden indtil Kommunistlovens Vedtagelse?

Som det fremgaar af min Beretning til Kommissionen af 6. Juli 1945*), mødte det tyske Krav om Internering mig aldeles uforberedt, hvorfor der ikke var andet at gøre end indtil videre at anbringe de internerede i de almindelige Arresthuse. Ved min Samtale med Statsadvokaten for særlige Anliggender om Formiddagen den 22. Juni 1941 instruerede jeg ham straks om, at der skulde ydes de internerede alle de Lempelser i Opholdet som overhovedet gør ligt, og jeg har ingen Grund til at betvivle, at saavel Statsadvokaten som Fængselsmyndighederne har efterkommet denne Instruks.

Ved Skrivelse af 27. Juni 1941 fra Fængselsdirektoratet blev Politimestrene instrueret om, at de internerede foreløbig af politimæssige Hensyn skulde holdes indbyrdes isolerede. (Dette var i Virkeligheden et fra tysk Side fremsat Krav). Besøg og Brevveksling maatte kun finde Sted med Politiets Tilladelse. Der skulde gives mindst 1½ Times Ophold i fri Luft daglig, og Forplejningen skulde være bedre end den for Varetægtsfanger sædvanlige. Iøvrigt skulde de paagældendes Ophold gøres saa lempeligt, som Forholdene og Indsættelsens Øjemed tillod.

Da det fra dansk Side ønskedes, at de internerede snarest skulde anbringes samlet og under friere Forhold, toges Spørgsmaalet om Tilvejebringelse og Indretning af et dertil egnet Sted straks op til Behandling og førte til Indretningen af Horserødlejren.

(14. Juli 1945).

Harald Petersen.

*) A. nr. 232.

275.

Svarskrivelse af 5. September 1945 fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Efter hvilke Regler blev de den 22. Juni 1941 arresterede Kommunistere behandlet i Tiden indtil Kommunistlovens Vedtagelse?

Jeg kan herom henholde mig til de af Fængselsdirektør Tetens givne Oplysninger.

E. Thune Jacobsen.

276.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 14. August 1945.

*Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

I Skrivelse af 13. Juli 1945 har fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen meddelt, at den ærede Kommission har anmodet ham om skriftlig at give Oplysning om følgende Spørgsmaal:

1) Efter hvilke Regler blev de den 22. Juni 1941 arresterede Kommuniste behandlet i Tiden indtil Kommunistlovens Vedtagelse?

2) Omstændighederne ved Forfatteren Hans Kirks Fjernelse fra Horserød og Aarsagen til, at han i mere end et Aar blev holdt i Enecelle i Vestre Fængsel.

3) Omstændighederne ved de i Horserød internerede Kommunisters Overflytning til Vestre Fængsel den 13. December 1942. Hvem har Ansvaret for, at Politiet ved den Løjlighed anvendte Vold?

4) Omstændighederne ved Teit Kærns, Arne Jepsens og Martin Nielsens Udlevering til Gestapo den 14. December 1942 og Omstændighederne ved Udleveringen af Martin Nielsens Papirer til Gestapo samme Dag.

5) Hvordan var Samarbejdet mellem det danske Politi og Gestapo organiseret før og efter Antikominternpagten? Efter hvilke Principper blev de Politifolk, der var med i dette Samarbejde, udvalgt?

Fhv. Justitsminister Thune Jacobsen har anmodet Justitsministeriet om paa Grundlag af det i Ministeriet foreliggende Materiale at redegøre for de stillede Spørgsmaal.

Foranlediget heraf skal man, idet bemærkes, at der angaaende Spørgsmaalene 1)–3) og tildels 4) udarbejdes Redegørelser af Direktoratet for Fængselsvæsenet, hoslagt fremsende de i Justitsministeriet udarbejdede Redegørelser angaaende Spørgsmaalene 4) og 5).

Genpart af denne Skrivelse og det med den fremsendte Materiale er tilstillet fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen..

Busch-Jensen.

E. Andersen,

1g.

277.

Redegørelse fra Fængselsdirektør Tetens.

DIREKTORATET FOR
FÆNGSELSVÆSENET
Direktøren.

København, den 21. August 1945.

*Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

I Anledning af at Kommissionen i Skrivelse af 12. Juli 1945 har anmodet om Oplysning vedrørende følgende Spørgsmaal, skal jeg til hvert Spørgsmaal fremkomme med de vedføjede Oplysninger:

1) *Efter hvilke Regler blev de den 22. Juni 1941 arresterede Kommunistere behandlet i Tiden indtil Kommunistlovens Vedtagelse?*

Hertil bemærkes:

De internerede Kommunistere blev under deres Ophold i Københavns Fængsler og Arresthusene i Tiden indtil Kommunistlovens Vedtagelse behandlet i Overensstemmelse med nærmere i Justitsministeriets Cirkulærskrivelser af 27. Juni og 21. Juli 1941 angivne Retningslinier.

Jeg vedlægger et Eksemplar af de nævnte Cirkulærer (Bilag 1 og Bilag 2) tilligemed et Eksemplar af en af Inspektøren for Københavns Fængsler under 24. Juni 1941 udfærdiget Bekendtgørelse (Bilag 3).*)

2) *Omstændighederne ved Forfatteren Hans Kirks Fjernelse fra Horserød og Aarsagen til, at han i mere end et Aar blev holdt i Enecelle paa Vestre Fængsel.*

Hertil bemærkes:

Forfatteren Hans Kirk blev den 19. November 1941 i Henhold til Justitsministerens Beslutning i Skrivelse af 18. November 1941 overflyttet fra Lejren i Horserød til Københavns Vestre Fængsel. Overflyttelsen skete i Medfør af § 14 i den af Justitsministeren under 16. September 1941 udfærdigede Husorden for de internerede. 1 Eksemplar af den dagældende Husorden af 16. September 1941 for de internerede vedlægges (Bilag 4). Endvidere vedlægges Afskrift af Justitsministeriets ovennævnte Skrivelse af 18. November 1941 (Bilag 5), og jeg henviser til det deri oplyste om Grundlaget for den trufne Beslutning. Endvidere vedlægges Afskrift af Skrivelse af 31. Oktober 1941 (Bilag 6) fra Lederen af Horserødlejren med Indstilling om Kirks Overførelse til Vestre Fængsel samt af den deri omtalte Skrivelse af 30. Oktober 1941 fra Kirk til Lejrens Leder (Bilag 7) og Notits fra Overbetjenten (Bilag 8). Fremdeles vedlægges Afskrift af Kontinuationsskrivelse af 6. November 1941 fra Lejrens Leder (Bilag 9) samt af de deri omtalte 2 Breve af 31. Oktober 1941 og 2. November 1941 fra Kirk til Justitsministeren (Bilag 10 og 11) og 3 Breve fra Kirk til Lederen af Horserødlejren (Bilag 12—14) samt af et senere fremsendt Brev af 10. November 1941 fra Kirk til Justitsministeren (Bilag 15). De i Lederens ovennævnte Indstilling af 31. Oktober 1941 omtalte tilbageholdte 10 Breve samt 2 med Lederens Skrivelse af 12. November 1941 indsendte

*) Bilag 1—3 er trykt Side 1030—1032, Bilag 4 Side 1061—1063, Bilag 5—39 Side 1084—1120, Bilag 40—47 Side 1127—1146 og Bilag 48—49 Side 1123—1125.

yderligere 2 tilbageholdte Breve, der retter sig til Hans Kirks private bekendte, medsendes ikke, men vil, hvis Kommissionen ønsker det, blive fremsendt.

Til yderligere Oplysning vedlægges derhos Afskrift af følgende Dokumenter fra Tiden før Hans Kirks Overflytning til Vestre Fængsel:

Brev af 11. September 1941 fra Hans Kirk til Justitsministeriet (Bilag 16), det deri omtalte Brev (Bilag 17), Lederens Fremsendelsesskrivelse af 16. September 1941 (Bilag 18) og Justitsministeriets Svarskrivelse af 24. September 1941 (Bilag 19), Brev af 15. November 1941 med Bilag fra Hans Kirk til Justitsministeriet (Bilag 20), Brev af 18. November 1941 fra Hans Kirk til Justitsministeriet (Bilag 21).

Overførelsen af Hans Kirk til Vestre Fængsel gav Anledning til, at samtlige internerede i 3 Dage ikke gav Møde til Maaltiderne.

Justitsministeriet bestemte i Skrivelse af 24. November 1941, hvoraf Afskrift vedlægges (Bilag 22), at Hans Kirk under Opholdet i Vestre Fængsel vilde være at behandle paa samme Maade som de øvrige i Henhold til Lov Nr. 349 af 22. August 1941 i Forvaring tagne Personer.

Medens der ikke iøvrigt paa det paagældende Tidspunkt hensad mandlige internerede i Vestre Fængsel, blev der efterhaanden ganske midlertidigt overflyttet nogle internerede fra Horserød til Vestre Fængsel af Helbredsgrunde.

Det blev ikke tilladt Hans Kirk at være i Fællesskab med disse, hvorm nærmere henvises til de vedlagte Afskrifter af Skrivelse af 26. Januar 1942 fra Inspektøren for Københavns Fængsler (Bilag 23), Brev af 1. Februar 1942 fra Hans Kirk (Bilag 24) og Justitsministeriets Svarskrivelse af 20. Februar 1942 til Hans Kirk (Bilag 25), hvori udtaltes, at det ikke for Tiden kunde tillades ham at være i Fællesskab med de fra Statens Lejr i Horserød ganske midlertidigt til Københavns Vestre Fængsel overflyttede Personer, da han var tilbageført fra Lejren paa Grund af hans udæskende Optræden overfor Lejrens Ledelse og den uheldige Indflydelse, han udøvede paa de andre indsatte, og da de Skrivelser, han havde indsendt til Ministeriet, ikke tydede paa, at der var indtraadt nogen Ændring i hele hans Indstilling. I denne Forbindelse henvises derhos til vedlagte Afskrift af Hans Kirks Brev af 26. December 1941 til Justitsministeren (Bilag 26) og til vedlagte Afskrifter af Hans Kirks Brev af 26. Oktober 1941 (Bilag 27), Lederens Erklæring af 6. November 1941 (Bilag 28), en af Statsadvokaten for særlige Anliggender indsendt Notits af 18. November 1941 fra Københavns Opdagelsespoliti (Bilag 29), Justitsministeriets Svarskrivelse af 9. December 1941 (Bilag 30), et nyt Brev af 12. December 1941 fra Hans Kirk (Bilag 31), Justitsministeriets Svarskrivelse af 17. Januar 1942 (Bilag 32) og et nyt Brev af 23. Januar 1942 fra Hans Kirk (Bilag 33).

Hans Kirks Ophold i Vestre Fængsel varede indtil den 4. Juni 1942, altsaa i ca. 6½ Maaned, idet Inspektøren for Københavns Fængsler i Skrivelse af 21. Maj 1942, hvoraf Afskrift vedlægges (Bilag 34), indstillede, at han fik Adgang til Samkvem med de øvrige internerede, hvorefter Justitsministeriet ved Skrivelse af 22. Maj 1942, hvoraf Afskrift vedlægges (Bilag 35), traf Beslutning om hans fornyede Overflytning til Horserød.

Opholdet i Horserød varede imidlertid kun faa Dage, idet hele Lejren efter Justitsministeriets Bestemmelse blev rømmet den 11. Juni 1942 og samtlige i Horserød internerede overflyttet til Vestre Fængsel paa Grund af nogle den 10. og 11. Juni 1942 stedfundne Undvigelses fra Lejren gennem en underjordisk Gang. Under dette Ophold i Vestre Fængsel var der ikke fastsat Særbestemmelser for Behandlingen af Hans Kirk. Med Hensyn til Behandlingen af Hans Kirk i dette Tidsrum har jeg indhentet den i Afskrift vedlagte Skrivelse af 4. August 1945 fra den daværende Viceinspektør ved Københavns Fængsler (Bilag 36).

Ved Lejrens Genaabning den 26. Oktober 1942 blev efter Indstilling af Statsadvokaten for særlige Anliggender og Lederen af Horserødlejren, og efter at der fra tysk Side var fremsat Krav om, at de særlig aktive blandt de internerede Komunister skulde tilbageholdes i Vestre Fængsel, jfr. vedlagte Afskrift af Notits af 25. September 1942 fra »Der Bevollmægtigte des Deutschen

Reiches« (Bilag 37), et lille Antal af de internerede, deriblandt Hans Kirk, ikke overført til Horserød. Et Brev af 4. September 1942 fra Hans Kirk til Justitsministeren vedlægges i Afskrift (Bilag 38).

Efter at en iværksat Udvidelse af Lejren i Horserød var tilendebragt, blev Hans Kirk endelig den 27. Marts 1943 overført til Lejren sammen med en De andre internerede. Fra den seneste Periode af Hans Kirks Ophold i Vestre Fængsel vedlægges Afskrift af et Brev af 28. Februar 1943 fra Kirk til Justitsministeren vedlægges i Afskrift (Bilag 38):

3) *Omstændighederne ved de i Horserød internerede Kommunisters Overflytning til Vestre Fængsel den 13. December 1942. Hvem har Ansvaret for, at Politiet ved denne Lejlighed anvendte Vold?*

Hertil bemærkes:

Overflytningen til Vestre Fængsel den 13. December 1942 af de internerede Kommunistere skete i Henhold til Justitsministerens Bestemmelse, efter at der var opstaaet alvorlige Uroligheder i Lejren som Følge af, at Teit Kærn og Arne Jepsen af Politiet (Statsadvokatens Afdeling) var forlangt overflyttet til Politigaarden. Samtidig blev et tilsvarende Antal af de i Vestre Fængsel hensiddende internerede overført til Horserød. Der henvises til vedlagte Afskrift af Justitsministeriets Skrivelse af 15. December 1942 (Bilag 40). Af Lederen af Lejren blev der afgivet den i Afskrift vedlagte Indberetning om det passerede (Bilag 41). Efter Anmodning af Justitsministeriet foretog Politadvokat Hye-Knudsen en Undersøgelse af det forefaldne ved Afhøring af Personalet og enkelte af de tilstedeværende Politimænd, og jeg vedlægger en Udskrift af denne Undersøgelse, til hvilken jeg skal henvise (Bilag 42). Endelig vedlægges Afskrift af et Brev af 21. December 1942 fra den da internerede Landsretssagfører Robert Mikkelsen m. fl. (Bilag 43). Alle disse Dokumenter har været tilstillet det ved Lov af 22. August 1941 nedsatte Rigsdagsudvalg.

Efter de foreliggende Oplysninger blev der ikke anvendt Vold mod de internerede, men disse ydede Modstand mod Politiet, og de blev derfor af dette med Magt ført til deres respektive Afdelinger i Lejren. Kun i et enkelt Tilfælde, hvor en af de internerede ydede voldsom Modstand og tildelte den paagældende Politimand Slag og Spark i Hovedet, blev der gjort Brug af Staven, hvortil den kommanderende Politimand gav Ordre, jfr. Udskriften S. 1138.

I Skrivelse af 11. Januar 1943, hvoraf Afskrift vedlægges (Bilag 44), billigede Justitsministeriet de af Lederen af Horserødlejren truffne Dispositioner.

Med Hensyn til Behandlingen i Vestre Fængsel af de dertil overførte internerede blev der i Justitsministeriets Skrivelse af 15. December 1942, hvoraf Afskrift vedlægges (Bilag 45), bestemt, at de internerede skulde anbringes 2 og 2 i Cellerne og forskellige andre Indskrænkninger gennemføres. De fastsatte Inskrænkninger blev ved Justitsministeriets Skrivelse af 18. December 1942, hvoraf Afskrift vedlægges (Bilag 46), ophævet fra den 23. December 1942 med Undtagelse af Adgang til indbyrdes Forbindelse.

For 11 internerede, der ikke havde deltaget i Demonstrationerne, blev alle Indskrænkningerne ved Justitsministeriets Skrivelse af 19. December 1942 dog straks ophævet. Endelig blev der ved Justitsministeriets Skrivelse af 1. Februar 1943, hvoraf Afskrift vedlægges (Bilag 43), givet alle internerede vid Adgang til indbyrdes Fællesskab.

4) *Omstændighederne ved Teit Kærns, Arne Jepsens og Martin Nielsens Udlevering til Gestapo den 14. December 1942 og Omstændighederne ved Udleveringen af Martin Nielsens Papirer til Gestapo samme Dag.*

Hertil bemærkes:

Jeg har ikke haft Kendskab til Omstændighederne ved Udleveringen af de paagældende til de tyske Myndigheder, men jeg har fra Inspektøren for

Københavns Fængsler indhentet de i vedlagte Afskrift af Skrivelse af 18. Juli 1945 med 1 Bilag indeholdte Oplysninger, til hvilke jeg skal henvise (Bilag 48—49).

Da Kommissionen har meddelt, at ligelydende Spørgsmaal er tilstillet fhv. Justitsminister Harald Petersen ad Spørgsmaal 1¹⁾ og fhv. Justitsminister Thune Jacobsen ad Spørgsmaal 1—4²⁾, har jeg tilstillet disse Genpart af Besvarelsen af de respektive Spørgsmaal med Bilag.

Tetens.

¹⁾ A. nr. 274. ²⁾ A. nr. 284, B, 286, B og 285, B.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 27. Juni 1941.

Cirkulærskrivelse til samtlige Politimestre.

I Anledning af, at der i en Del Arresthuse for Tiden er indsat nogle Personer som internerede, skal man med Hensyn til de paagældendes Behandling meddele følgende:

De indsatte er undergivet de Indskrænkninger, der følger af Anbringelsens Øjemed, og som er nødvendige til Sikring af deres Tilstedeværelse samt til Opretholdelse af Ordenen i Arresthuset.

De indsatte bør foreløbig holdes indbyrdes isolerede.

Besøg og Brevskrivning maa kun finde Sted med Politiets Tilladelse. Det bør tilkendegives de indsatte, at Tilladelse til Besøg kun vil blive givet til nærmeste paarørende eller i Tilfælde af strengt nødvendige Forretningsanliggender og under saadan Kontrol, som Politiet anser nødvendig. Omtale i Breve og ved Besøg af Forhold, der staar i Forbindelse med Indsættelsen, er ikke tilladt.

De indsatte skal saavidt muligt have *mindst* 1½ Times Ophold i fri Luft daglig.

Fjernelse af Beklædningsgenstande m. m. fra Cellerne om Aftenen skal kun finde Sted, hvis særlige Forhold taler herfor.

Foruden den sædvanlige Forplejning gives der de indsatte daglig en Kop Kaffe (eller Kaffeestatning) med Fløde og Sukker samt til Aftensmaden 20 gr. Paalæg ekstra. Udgiften herved afholdes af Politimesterens Kasse efter Regning, der vedhæftes Arrestforvarerens maanedlige Opgørelse over de ham tilkommende Forplejningspenge m. m.

Iøvrigt behandles de indsatte i Henseende til Overholdelse af Op- og Afmønstringstiderne, Adgang til at benytte Sengen om Dagen, Adgang til Tobaksrygning, til Modtagelse af Ekstraforplejning, til Køb af Uge- og Dagblade, til Læsning o. s. v. saa lempeligt, som Forholdene og Indsættelsens Øjemed tillader.

Der vedlægges en Genpart af nærværende Skrivelse til Udlevering til Arrestforvareren.

Harald Petersen.

Tetens.

Fortroligt.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 21. Juli 1941.

Cirkulærskrivelse til samtlige Politimestre.

I Forbindelse med Justitsministeriets Cirkulærskrivelse af 27. Juni 1941 angaaende Behandlingen af de for Tiden som Internerede i en Del Arresthuse indsatte Personer skal man meddele, at det ikke længere er paakrævet, at de indsatte holdes indbyrdes isolerede. I det Omfang, hvori Hensynet til Sikringen af deres Tilstedeværelse og til Opretholdelse af Ordenen i Arresthuset tillader det, kan der herefter gives de indsatte, som maatte ønske det, Adgang til indbyrdes Fællesskab, herunder ogsaa under Ophold i fri Luft.

Man henleder Opmærksomheden paa det ønskelige i, at der gives de indsatte Adgang til Ophold i fri Luft i saa vid Udstrækning som muligt, saaledes at det, hvis Forholdene tillader det, udstrækkes udover det i ovennævnte Cirkulærskrivelse af 27. Juni 1941 nævnte Tidsrum af 1½ Time daglig. Under Opholdet i fri Luft maa de fornødne sikkerhedsmæssige Hensyn iagttages.

Der vedlægges et Eksempplar af nærværende Skrivelse til Udlevering til Arrestforvareren.

E. Thune Jacobsen.

Tetens.

Kundgørelse Nr. 48.*Bekendtgørelse om Behandlingen af de for Tiden internerede Personer.*

Der foretages ikke sædvanlig *Op- og Afmønstring* af de Internerede, men Potteudskylning og Cellerengøring maa være foretaget, forinden Omdeling af Morgenmaaltid begyndes Kl. 6³/₄. De Internerede skal ikke om Aftenen aflevere deres Beklædningsgenstande, men Lyset slukkes til den fastsatte Tid Kl. 21.

Det tillades de Internerede at have deres *Seng slaaet ned om Dagen* og at benytte den om Dagen, naar de ønsker det. Naar en Enkeltcelle er belagt med mere end 1 Interneret, skal Sengen dog være slaaet op om Dagen.

De Internerede skal have mindst 1¹/₂ Times *Ophold i fri Luft* daglig.

De Internerede *forplejes* med Fængslets reglementerede Forplejning med Tillæg om Morgen af 15 g Smør og om Aftenen af skiftevis den fastsatte Ration af Leverpostej eller Pølse foruden den fastsatte Ration af Ost.

Det tillades de Internerede at ryge *Tobak* saavel under Gaardtur som i Cellen, og de maa til dette Øjemed være i Besiddelse af Tændstikker.

De Interneredes *Korrespondance* censureres af Politiet.

Besøg tillades kun med Sanktion af Politiet.

Besøg kan aflægges daglig, men uden for de reglementerede Besøgstider, og det enkelte Besøgs Varighed kan, saafremt Forholdene tillader det, udstrækkes til 15 Minutter.

Under Besøget maa de paarørende til den Betjent, der overværer Besøget, *aflevere Tobak og Forplejningsvarer* i meget maadeholdent Omfang samt 1 à 2 Bøger. Betjenten skal udpakke og nøje visitere det afleverede, inden det ved Besøgets Slutning udleveres den Internerede, og det maa navnlig paases, at der ikke i det afleverede findes Breve.

De *Internerede* maa *ikke aflevere* noget som helst til de paarørende under Besøget, men Ting, der ønskes udleveret fra Fængslet, afgives til Indleveringen.

Penge til de Internerede indbetales i Indleveringen.

For Adgang til *Køb af Uge- og Dagblade samt Ekstraforplejningsvarer* gælder de for Varetægtsfanger gældende Regler.

Københavns Fængsler, den 24. Juni 1941.

(sign.) **Waagensen.**

278.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 14. September 1945.

*Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

I Skrivelse af 27. Juli 1945 til fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen har den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45 bl. a. forespurgt den daværende Justitsminister og den daværende Socialminister om Behandlingen af de internerede Kommunistere og Understøttelsen til deres Familier. Fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen har derefter anmodet Direktoratet for Fængselsvæsenet om at faa tilstillet det fornødne Materiale til Besvarelsen af Spørgsmaalet.

Man har derfor under Dags Dato tilstillet fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen Afskrift af det hermed følgende Materiale, nemlig:

Redegørelse af Dags Dato fra Direktoratet for Fængselsvæsenet (Bilag 1),
Ekstraktafskrift af en i April 1943 i Justitsministeriet udarbejdet Redegørelse vedrørende de overfor de danske Kommunistere truffne Forholdsregler (Bilag 2),

Ekstraktafskrift af en i Februar 1943 udarbejdet Redegørelse til Brug ved Justitsministerens Forhandling med Kommunistudvalget (Bilag 3),

Ændringer af 12. Marts 1942 til Husorden af 16. September 1941 for Statens Lejr i Horserød (Bilag 4),

Husorden af 27. August 1942 (Bilag 5) og

Husorden af 28. Oktober 1942 (Bilag 6).*)

Busch-Jensen.

Hye-Knudsen.

*) Bilag 1—3 er trykt Side 1034—1043; Bilag 4—6 Side 1064—1071 som A. nr. 281, B—D.

Redegørelse vedrørende Behandlingen af de internerede Kommuniste.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 14. September 1945.

I Skrivelse af 27. Juni 1945 til fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen har den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45 bl. a. forespurgt den daværende Justitsminister og den daværende Socialminister om Behandlingen af de internerede Kommuniste og Understøttelser til deres Familier.

Fhv. Justitsminister Thune Jacobsen har derefter den 29. August 1945 anmodet Direktoratet for Fængselsvæsenet om at faa tilstillet det fornødne Materiale til Besvarelsen af Spørgsmaalet.

Med Hensyn til Behandlingen af de internerede Kommuniste henvises til vedlagte Ekstraktafskrift af en i April 1943 i Justitsministeriet udarbejdet Redegørelse vedrørende de overfor de danske Kommuniste truffne Forholdsregler (Bilag 2) samt Ekstraktafskrift af Redegørelse til Brug ved Justitsministerens Forhandling med Kommunistudvalget den 25. Februar 1943 (Bilag 3), hvilken sidste Redegørelse navnlig omhandler Forholdene under Kommunisternes Ophold i Københavns Fængsler.

Med Hensyn til Behandlingen af Kommunisterne i det Tidsrum, der ligger efter Udarbejdelsen af den ovennævnte Redegørelse af April 1943 skal oplyses, at det efter længere Tids Forhandling mellem Justitsministeren og de tyske Myndigheder i Juli Maaned 1943 lykkedes at faa de tyske Myndigheders Sanktion til, at de interneredes Hustruer kunde aflægge ukontrolleret Besøg hos deres Mænd. Der blev herefter indrettet en særlig Besøgsbarak, der bestod af et Fælleslokale og en Del mindre Værelser, og Besøg kunde herefter gennemføres uden Overværelse af nogen af Personalet. Efter Krav fra de tyske Myndigheder maatte besøgende imidlertid underkaste sig personlig Visitation, som dog blev gennemført yderst lempeligt. Nyordningen blev gennemført i Slutningen af Juli 1943.

Endelig blev der i Foraaret 1943, for at tilvejebringe bedre Anbringelsesforhold for de kvindelige Kommuniste, i Horserød opført en Barak med Enkeltværelser og en fælles Opholdsstue. Barakken blev taget i Brug i Begyndelsen af Juni Maaned 1943.

Den af Justitsministeriet for Statens Lejr i Horserød oprindeligt udfærdigede Husorden er af 16. September 1941. Et Eksemplar af denne er tidligere fremsendt til Kommissionen med Skrivelse af 21. August 1945 fra Fængselsdirektør Tetens, som Bilag 4¹⁾.

Under 12. Marts 1942 fastsatte Justitsministeriet forskellige Ændringer til Husordenen af 16. September 1941 angaaende dels Forhøjelse af Beløbet til Køb af Smaafornödenheder o. l., og dels nærmere Præcision af Regler for Adgang til Besøg og Brevveksling, dels Indførelse af Tilladelse til at nyde spirituøse Drikke i Lejren. Et Eksemplar af Ændringerne af 12. Marts 1942 til Husordenen²⁾ vedlægges (Bilag 4).

1) A. nr. 281, A. 2) A. nr. 281, B.

Under 27. August 1942 udfærdigedes af Justitsministeriet en ny Husorden¹⁾, der i alt væsentlig var en Sammenarbejdning af den tidligere Husorden og det ovennævnte Tillæg, suppleret med enkelte andre Bestemmelser. Et Eksempplar af denne Husorden vedlægges (Bilag 5).

Endelig udfærdigede Justitsministeriet under 28. Oktober 1942 en ny Husorden²⁾, i hvilken var indført de Ændringer, som var nødvendiggjort efter de af de tyske Myndigheder som Betingelse for Lejrens Genaabning stillede Krav. Et Eksempplar af de af de tyske Myndigheder stillede Krav³⁾ er tidligere fremsendt til Kommissionen som Bilag 37 til Skrivelse af 21. August 1945 fra Fængselsdirektør Tetens. Et Eksempplar af Husordenen af 28. Oktober 1942 vedlægges (Bilag 6).

Hvad angaar Spørgsmaalet om Understøttelse til de internerede Kommunisters Familier henvises til det i Redegørelsen, Bilag 2, Side 1036—1037, oplyste. Justitsministeriet har udover det dér anførte ikke haft noget med Spørgsmaalet at gøre, men dette har henhørt under Arbejds- og Socialministeriet, hvortil alle Henvendelser angaaende Understøttelsesspørgsmaalet blev over-sendt.

1) A. nr. 281, C. 2) A. nr. 281, D. 3) A. nr. 280, bilag C.

Ekstraktafskrift af Redegørelse vedrørende de over for de danske Kommunister truffne Forholdsregler.

(Udarbejdet i April 1943.)

Ved Skrivelse af 27. Juni 1941 fra Justitsministeriet blev Politimestrene instruerede om, at de internerede foreløbig af politimæssige Hensyn skulde holdes indbyrdes isolerede, og Besøg og Brevveksling maatte kun finde Sted med Politiets Tilladelse. Der skulde gives mindst 1½ Times Ophold i fri Luft daglig, og Forplejningen skulde være bedre end den for Varetægtsfanger sædvanlige. Iøvrigt skulde de paagældendes Ophold gøres saa lempeligt, som Forholdene og Indsættelsens Øjemed tillod. Ved Forhandling med Tyskerne opnaaedes det, at Kravet om, at de anholdte skulde forvares enkeltvis, blev frafaldet, saaledes at man i Slutningen af Juli 1941 kunde meddele Politimestrene, at det ikke længere var paakrævet, at de indsatte holdtes indbyrdes isoleret.

Da det syntes ønskeligt at anbringe de i Forvaring tagne samlet og under friere Forhold, end det var muligt i Arresthusene, optoges Spørgsmaalet om Tilvejebringelse og Indretning af et dertil egnet Sted straks til Overvejelse. Det besluttedes at indrette en Afdeling for de mandlige internerede i en Del af den Lejr i Horserød, der under forrige Verdenskrig blev opført til syge og saarede Krigsfanger. Den saaledes indrettede Lejr bestod af 6 Bygninger, af hvilke de 3, der rummede ialt 48 Værelser samt i hver Bygning en stor fælles Opholdsstue og Vaske- rum og Badeværelse m. m., blev anvendt til Indkvartering af de internerede. Ved Lejrens Ibrugtagelse kort før Lovens Vedtagelse den 22. August 1941 blev der overført 107 Personer til Lejren, og de paagældende blev derfor indkvarteret 2 og 3 sammen i hvert Værelse. Udover disse Lokalteter rummede Lejren en Administrationsbygning samt en saakaldt Casinobygning med Køkken samt Spisesal for de internerede, Gymnastiksal for disse og nogle Lokaler, der indrettedes som Snedker- værksteder. I en særlig Bygning indrettedes Skolelokaler og lignende for de internerede. Lejren blev indhegnet med et 2,5 m højt Traadhegn, foroven forsynet med 5 Rækker Pigtraad. Bevogtningen i Lejren overtoges af Fængselsvæsenets Personale.

De kvindelige internerede har til Stadighed været anbragt i Vestre Fængsel i København, hvor de, saa længe Pladsforholdene tillod det, var indkvarteret i en særlig Afdeling, der blev indrettet i Fængslets Sygeafdeling, og hvor der foruden et Værelse til hver af de internerede var indrettet fælles Opholdsrum.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om de forvaredes Familiers økonomiske Stilling indledtes der af Direktoratet for Fængselsvæsenet mundtlige Forhandlinger med Arbejds- og Socialministeriet, paa hvis Opfordring der tilvejebragtes nærmere Oplysninger om de forvaredes Erhvervsforhold og Forsørgerpligter. Ved Skrivelse af 26. September 1941 oversendtes Oplysningerne til Arbejds- og Socialministeriet med Bemærkning, at Justitsministeriet fandt det ønskeligt, at der med tilbagevirkende Kraft blev truffet en saadan Særordning vedrørende de paagældendes Forsørgerforhold, at det økonomiske Grundlag for Familiernes Eksistens ikke væsentlig forrykkes. Af Arbejds- og Socialministeriet blev der derefter underhaanden givet de Kommuner, hvori de interneredes Familier opholdt sig, Meddelelse om, at Regeringen havde fundet det rettest, at der ydedes de paagældende og deres Familier en saadan Hjælp, at Indgrebet i deres Familiers Forhold blev saa lidet føleligt som muligt, idet Udgangspunktet maa være, at de Former, hvorunder Familierne hidtil havde eksisteret, kan opretholdes, saaledes med Hensyn til Bolig, Børns Anbringelse i Lære o. lign. Det blev endvidere overfor Udvalgene fremhævet, at det

vilde være ønskeligt, at der som almindelig Kommunehjælp, men uden at rejse Krav om Tilbagebetaling, ydes de internerede og deres Familier Hjælp i Overensstemmelse med Principperne i Forsorgslovens § 281 angaaende Hjælp til indkaldte og deres Familier under Militærtjeneste, og at der vises de paarørende, der vel i Almindelighed ikke hører til dem, der ellers kommer paa Socialkontorerne, et særligt Hensyn, saaledes at Modtagelsen af Hjælp blev saa lidt generende som muligt, f. Eks. ved Udbetaling af Understøttelse udenfor den sædvanlige Udbetalingstid.

Som foran nævnt blev Lejren i Horserød taget i Brug umiddelbart før 22. August 1941.

For Lejren udarbejdedes af Justitsministeriet en Husorden, byggende paa det Princip, at de internerede kun skulde undergives de Indskrænkninger, der følger af Forvaringens Øjemed, og som er nødvendige til Sikring af deres Tilstedeværelse i Lejren og til Opretholdelse af god Orden i denne. Det blev derhos fastsat, at de internerede burde udelukkes fra enhver Form for politisk Virksomhed, ligesom de heller ikke maatte varetage Tillidshverv, herunder deltage i Arbejdet i Fagbevægelsen. Det blev endvidere fastsat, at der skulde gennemføres en fuldstændig effektiv Kontrol med de indsattes Forbindelse med Omverdenen, og i Overensstemmelse hermed blev der fastsat nærmere Regler om Besøgsordningen og om de indsattes Adgang til Brevveksling. Med Hensyn til Besøg var Ordningen den, at de indsatte maatte modtage Besøg 1 Gang om Ugen af Ægtefælle og nærmeste paarørende, hvorhos Lejrens Leder i særlige Tilfælde kunde give Tilladelse til yderligere Besøg. Besøgene skulde overværes af en af Lejrens Personale, og Besøgstiden maatte ikke indskrænkes til under 1 Time pr. Gang. Besøgstiden var normalt 1—2 Timer, undertiden længere. Med Hensyn til Omfanget af Brevskrivning blev der ikke fastsat nogen Begrænsning, men Brevene skulde gennemlæses forinden Afsendelsen; de indsatte maatte korrespondere med Ægtefælle og nærmeste paarørende og andre dem nærstaaende Personer samt med Personer, som de havde Forretningsforbindelse med. Brevene maatte ikke i usømmelig Form indeholde Omtale af politiske Forhold eller Forhold vedrørende Lejren. Ved et af Justitsministeriet i Marts 1942 udfærdiget Tillæg til Husordenen blev det under Hensyn til, at de internerede i vidt Omfang ikke havde overholdt Bestemmelserne med Hensyn til Brevenes Indhold, fastsat, at Brevene kun maatte indeholde saadanne Meddelelser, som var betinget af Hensynet til Opretholdelsen af den private og personlige, eventuelt forretningsmæssige Forbindelse mellem den indsatte og de paagældende, og der blev derhos fastsat tilsvarende Begrænsning af de Anliggender, der maatte drøftes under Besøg.

Fra Oktober 1941 blev der truffet den Ordning, at de interneredes Hustruer een Gang om Maanedene (for de paa Sjælland bosiddende dog 2 Gange maanedlig) fik Udgiften til Befordring fra deres Hjemsted til Lejren godtgjort, og fra April 1942 blev der til de paagældende ydet et Beløb af 20 Kr. pr. Rejse til Afholdelse af andre med Rejsen forbundne Udgifter, sidstnævnte Beløb er fra 1. Februar 1943 forhøjet til 25 Kr. Der udbetales dog normalt kun saadant Tilskud til paarørende, der har Bopæl uden for Sjælland. Hustruer, der har Bopæl paa Sjælland uden for København, faar et Beløb paa 10 Kr. Under Hensyn til den almindelige Indskrænkning i Rutebiltrafikken har der af Lejren i et ikke ringe Omfang været betalt for de besøgendes Befordring mellem Helsingør og Lejren i Taxavogne.

Med den af Hensynet til de interneredes Tilstedeværelse i Lejren og af Hensynet til Orden og Sikkerhed i denne fulgte Begrænsning blev Behandlingen af de internerede iøvrigt fastsat lempeligst muligt, i hvilken Henseende oplyses:

De indsatte maa uden for Mørklægningstiden færdes frit inden for Lejrens Område, bortset fra den Del af Terrænet, der ligger nærmest Hegnet. Under Mørklægningen skal de opholde sig i Bygningerne, hvor de oprindeligt maatte færdes indtil Kl. 24, efter hvilket Tidspunkt de maatte opholde sig paa deres Værelser, hvor Lyset kun undtagelsesvis maatte brænde efter dette Tidspunkt.

Der har ikke været paalagt de indsatte Arbejdspligt udover Pligt til at renholde Lokalerne i Lejren og fyre i Kakkelovnene. I denne Forbindelse bemærkes iøvrigt, at de internerede vægrede sig ved at udføre Arbejde i Lejren bortset fra

nødvendigt Rengøringsarbejde, medmindre der derfor ydedes dem sædvanlig tariffmæssig Betaling. Da det af praktiske Hensyn ikke lod sig gøre at gennemføre en saadan Ordning, eventuelt kombineret med Bortfald af offentlig Hjælp til Familierne, har der kun været paalagt dem de forannævnte Rengøringsarbejder m. m. Iøvrigt har de internerede erklæret, at de ikke har Interesse i at faa almindeligt ensformigt Arbejde, saasom Brændehugning, Istandsættelsesarbejder ved Lejren og lignende.

De indsatte maa under Ophold i Lejren benytte deres egne Beklædningsgenstande, men de kan, hvis de ønsker det, faa udleveret alle nødvendige Beklædningsgenstande til Brug i Lejren, og de har med Undtagelse af ganske enkelte til daglig anvendt Lejrens Beklædning. Justitsministeriet har endvidere givet Bemyndigelse til, at de indsatte ud over den Beklædning, de faar udleveret til daglig Brug i Lejren, forsynes med Tøj til Brug under Besøg og ved Rejser og lignende, og der er i saa Henseende til hver enkelt anskaffet et almindeligt Jakkesæt, Overtøj, Hovedbeklædning, et Par Sko og 2 Manchetskjorter.

Der blev truffet en Ordning, hvorefter de internerede kunde faa udlaant Bøger fra offentlige Biblioteker. Af Justitsministeriet er der iøvrigt fastsat den Begrænsning for Indbringning af Bøger, at de indsatte, bortset fra faglige Bøger og lignende, kun maa modtage Bøger til personlig Brug, naar de kommer direkte fra en Boghandler. Lejren har et ikke ringe Avishold, og der udleveres til de internerede en Række indenlandske Aviser. De internerede har Adgang til at aflytte den danske Radios Udsendelser.

Der er i betydeligt Omfang af Lejren foretaget Anskaffelse af Undervisningsmateriale til Brug for de internerede, og disse har ved Hjælp af egne Lærerkrafter etableret Sprogundervisning og Gymnastik; bortset fra Bøger til almindelig Undervisning er der i ikke ubetydeligt Omfang anskaffet Bøger til særlige Studier, herunder de almindelige Lærebøger til Brug ved Forberedelse til Studentereksamen, Realeksamen og Mellemskoleeksamen.

Som foran nævnt er der indrettet Snedkerværksteder, hvor de indsatte kan beskæftige sig med forskellige Husflidsarbejder. Alt Værktøj stilles til Raadighed af Lejren, og der er derhos af denne ydet hver af de indsatte et mindre Beløb een Gang for alle*) til Indkøb af Materialer.

Forplejningen i Lejren er den samme som den, der gives Lejrens Personale, og der er stort set kun forekommet ganske betydningsløse Klager over Forplejningen.

Kredslægen i Helsingør er antaget som Læge ved Lejren, og de internerede har regelmæssigt 1 Gang om Ugen Adgang til at fremstille sig for Lægen. Denne tilkaldes iøvrigt, saa snart der er Anledning dertil. Der kommer ligeledes mindst 1 Gang om Ugen en Tandlæge til Stede i Lejren, og der er i et meget betydeligt Omfang udført Tandlægebehandling for Lejrens Regning. Der har fra de interneredes Side flere Gange været klaget over Lægen. Klagerne har været forelagt Sundhedsstyrelsen, der i Skrivelse af 19. December 1941 og senere i Skrivelse af 7. Maj 1942 udtalte, at Kredslæge Boertmann var Sundhedsstyrelsen bekendt som en meget omhyggelig og samvittighedsfuldt arbejdende Embedslæge, saaledes at der ikke fra Styrelsen kunde herske nogen Tvivl om, at han ogsaa røgtede sit Hverv som Læge for de internerede paa bedste Maade. Efter Sundhedsstyrelsens Formening var der heller i det foreliggende Materiale Grundlag for at rette nogen Klage over Lægens Behandling af de internerede. En Repræsentant for Sundhedsstyrelsen har efter Besigtigelse af Lejren i Marts 1943 udtalt, at han fandt de hygiejniske Forhold gode, og for yderligere at forbedre Forholdene er man nu ved at indrette en Sygeafdeling, ligesom der er antaget en Sygeplejerske.

Efter Sundhedsstyrelsens Raad blev der i Marts 1942 foretaget en Røntgenundersøgelse af samtlige de forvarede i Lejren, ved hvilken der ikke hos nogen af disse blev paavist Tegn til Lungetuberkulose. I Marts 1943 foranstalttes paany en tilsvarende Undersøgelse.

De indsatte har Adgang til at modtage eller forskaffe sig Nydelsesmidler i det Omfang, hvori det er foreneligt med Maadehold, og de har derhos bortset fra

*) Dog gentaget hvert Aar.

den allerførste Tid af Opholdet ogsaa haft Lejlighed til udefra at modtage egentlige Forplejningsvarer. Af Lejren blev der oprindeligt ydet hver af de indsatte et Beløb af 75 Øre daglig til Brug ved Indkøb af Smaaafornødenheder. Dette Beløb blev fra Marts 1942 forhøjet til 1 Kr. 25 Øre pr. Dag og er fra Marts 1943 yderligere forhøjet til 1 Kr. 50 Øre pr. Dag. De indsatte, der var beskæftiget ved Rengøringsarbejde og Fyring, fik herfor udbetalt et Beløb af 2 Kr. pr. Dag. Dette Arbejde har været tilrettelagt saaledes, at der gennemgaaende har været mindst 25 af de indsatte beskæftiget ved dette Arbejde hver Dag. Det kan iøvrigt i denne Forbindelse bemærkes, at de indsatte af Lejren faar udleveret Toiletmidler og Toiletgenstande i fornødent Omfang, saaledes at de ikke selv behøver at anskaffe saadant.

Til Trods for at Behandlingen af de i Lejren indsatte Kommunistere blev gjort saa lempelig som Forholdene tillod det, fremkom der dog fra de interneredes Side til Stadighed Krav om betydelige Forbedringer og Klager over Forholdene i Lejren. Justitsministeriet maatte efter at have undersøgt disse Klager i alt væsentligt betegne dem som grundløse. I Husordenen var det bestemt, at internerede, der har vist sig uegnede til Ophold i Lejren, kan overføres til Vestre Fængsel. I Henhold til denne Bestemmelse blev der i November 1941 af Lejrens Leder truffet Bestemmelse om Overflytning af en af de internerede (Hans Kirk) til Vestre Fængsel, hvilken Overflytning senere blev godkendt af Justitsministeriet. Kirk var til Stadighed saavel mundtlig over for Lejrens Leder som i skriftlige Henvendelser til Statsadvokaten for særlige Anliggender og Justitsministeriet meget voldsom i sin Kritik af Interneringen og Forholdene i Lejren, og hans udæskende Optræden og modvillige Indstilling paavirkede paa uheldig Vis de øvrige forvarede og skabte Uro i Lejren, saaledes at hans Fjernelse var nødvendig. De øvrige internerede etablerede iøvrigt paa denne Foranledning Sultestrejke, der varede i 3 Dage.

Fra de internerede blev der til Stadighed fremsat Klager over, at der ikke var et passende Antal Enkeltværelser til Raadighed, og da man, navnlig naar man ikke kunde regne med en ganske kortvarig Internering, maatte finde det rimeligt i et vist Omfang at kunne imødekomme Ønsker om Enkeltværelser, besluttede Justitsministeriet at foretage en Udvidelse af Lejren ved Inddragning af nogle af de Barakker, der iøvrigt var til Raadighed. Denne Udvidelse fandt Sted i Vinteren 1941—42, men da den strenge Frost forsinkede Arbejdet, var Udvidelsen først tilendebragt den 31. Marts 1942. Ved Udvidelsen opnaaedes, at man fik Disposition bl. a. over en Bygning med 21 Enkeltværelser. Bygningen blev grundigt istandsat og Værelserne forsynet med nyt Inventar. Samtidig blev der foretaget en Hovedreparation af de øvrige Bygninger, i hvilke de internerede var indkvarteret. Ved denne Hovedreparation blev Bygningerne forsynet med muret Sokkel for at imødegaa Fodkulde, og endvidere blev samtlige Værelser ny-istandsat med Vægbeklædning og Maling. Disse Arbejder blev færdige i Foraaret 1942. Fra Lejrens Udvidelse i Marts 1942 blev de internerede indkvarteret med ca. 25 Mand i Enkeltværelser og Resten i 2-Mands Værelser. Der var endvidere ved Udvidelsen tilvejebragt flere og større Værkstedslokaler, en nyindrettet Gymnastiksal og forskellige Lokaler, der benyttes af de internerede til Tegnesteue, Maleratelier m. m. Endvidere var der tilvejebragt Mulighed for, at de internerede kunde drive forskellig Friluftsidræt, og der blev af Lejren foretaget de nødvendige Anskaffelser til Brug herved, i alt væsentligt i Overensstemmelse med de interneredes egne Ønsker.

Ved den forannævnte Ændring af Husordenen af 12. Marts 1942 blev det fastsat, at Nydelsen af spirituose Drikke, herunder bayersk Øl, var tilladt i det Omfang, i hvilket det efter Lederens Skøn var foreneligt med Maadehold samt Orden og Sikkerhed i Lejren. Allerede nogen Tid forud herfor var der iøvrigt truffet Bestemmelse om, at de internerede om Søndagen skulde have serveret en Pilsner til Maden. Af andre Lempelser kan nævnes, at der i Foraaret 1942 blev givet Tilladelse til, at de internerede under Ledsagelse af Lejrens Personale foretog Spadsereture i Lejrens Omegn, hvilken Ordning paa Grund af de neden for nævnte Undvigelse dog ikke naaede at træde i Kraft, og til, at nogle af de internerede, der var Kunstmalere, opholdt sig under Bevogtning uden for Lejrens Omraade for at male. Justitsministeriet havde endvidere paa dette Tidspunkt under Overvejelse at søge gennemført en Ordning, hvorefter de interneredes Hustruer kunde besøge de internerede uden Kontrol, og saaledes at Besøget foregik i de

interneredes Værelser inde i Lejren, men da de nævnte Undvigelses fandt Sted, maatte Tanken herom opgives.

I Begyndelsen af Juni Maaned 1942 fandt der imidlertid som nævnt nogle Undvigelses Sted fra Lejren, idet i alt 6 Personer flygtede gennem en underjordisk Gang, som de havde gravet fra en af Bygningerne ud i Skoven uden for Lejren. 4 af de paagældende blev kort efter paagrebet af Lejrens Personale, men 2 af dem er endnu ikke paagrebet. Undvigelsen gav Anledning til, at Justitsministeriet besluttede, at alle de internerede den 11. Juni 1942 skulde overflyttes til Vestre Fængsel.

Den Interesse, man fra tysk Side allerede tidligere havde vist for de Forholdsregler over Kommunisterne, der fra dansk Side blev truffet, blev, efter at de tyske Myndigheder i Overensstemmelse med de gældende Aftaler havde faaet Meddelelse om Undvigelserne, yderligere skærpet, idet man gjorde gældende, at Sikkerhedshensyn maatte kræve en strengere Bevogtning og Isolering af de forvarede. Sideløbende hermed var overhovedet Bekæmpelsen af den kommunistiske Propaganda, der netop ved denne Tid var i livlig Vækst, et af de Punkter, hvortil Tyskerne ved mundtlig Henvendelse over for Udenrigsministeriet og Justitsministeriet stadig kom tilbage med Anker over, at der ikke fra dansk Side blev vist tilstrækkelig Foretagsomhed. Det var, forinden Lejren paany kunde tages i Brug, nødvendigt at foretage ret omfattende Arbejder med Henblik paa at fjerne Muligheden for en Gentagelse af Undvigelserne. Da bl. a. den herskende Pladsmangel i Fængslerne gjorde det ønskeligt, at Lejren snarest muligt kunde genaabnes for de forvarede, blev disse Arbejder saa hurtigt som muligt sat i Gang. I Slutningen af August 1942 var Lejren klar til at tages i Brug paany, og der var udfærdiget en Husorden af 27. August 1942, der i alt væsentligt var en Sammenarbejdning af den tidligere Husorden og et senere Tillæg og supplerende Bestemmelser til denne. Det bestemtes dog af Sikkerhedshensyn paa Grund af Erfaringerne fra Undvigelserne, at de forvarede efter Kl. 22 ikke maa opholde sig uden for de dem anviste Værelser, og at Dørene til disse skal laases Kl. 23. Dette er dog senere lempet saaledes, at de internerede maa opholde sig uden for deres Værelser i Barakkerne, hvor de er indkvarteret indtil Kl. 23, og at Dørene til Værelserne først skal laases Kl. 23,30.

Fra tysk Side vilde man imidlertid ikke give Tilslutning til de forvarede Kommunisters Overflytning til Lejren, forinden man havde haft Lejlighed til at besigtige den. Den 24. September 1942 besøgte derfor Regierungsdirektor Dr. Stalmann og Polizeiatteché Dr. Fest Lejren ledsaget af Departementschef Eivind Larsen og Statsadvokat Hoff og gennemgik Sikkerhedsforanstaltningerne, ligesom de forskellige Barakker blev beset. Fra tysk Side gav man Udtryk for, at man fandt Værelsernes Møblering for overdaadig, og man forhørte sig om Reglerne for Besøg og Brevveksling. Den følgende Dag erklærede man fra tysk Side, at man principielt ikke havde Betænkelighed ved de forvarede Kommunisters Tilbageføring til Hoserød med Undtagelse af dem, der havde vist sig særlig aktive, og som skulde blive i Vestre Fængsel. Man stillede dog som Betingelse for Overførelsen forskellige Krav med Hensyn til Sikkerhedsforholdsregler mod Flugtforsøg, navnlig i Tilfælde af Brand, Patrouillering, Opbevaring af Værktøj m. v. De i Værelserne staaende Bordlamper krævedes fjernet. (De forvarede havde anvendt Ledninger fra Bordlamperne til Belysning af den underjordiske Gang, igennem hvilken Undvigelserne fandt Sted). Det væsentligste Krav gik imidlertid ud paa, at de forvarede kun maatte modtage Besøg een Gang hveranden Maaned og kun af Hustruer, Forældre og Børn, hvorhos Besøget, der skulde finde Sted under Kontrol i et særligt Besøgslokale, ikke maatte vare over en Time. De maatte kun modtage og skrive eet Brev maanedlig og kun skrive til Hustruer, Forældre og Børn. Brevene skulde censureres ved Statsadvokaten for særlige Anliggender's Foranstaltning. Departementschef Eivind Larsen, der modtog den tyske Note, gjorde gældende, at disse Krav med Hensyn til Brevveksling og Besøg var urimeligt strenge og derhos upaakrævede, idet han gjorde Rede for den Kontrol, under hvilken Besøg og Brevveksling fandt Sted, og udtalte, at han mente at kunne sige, at Justitsministeren ikke vilde bøje sig for Kravene. Besøg og Brevveksling een Gang ugentlig maatte man fra dansk Side finde rimeligt. Bortset fra, at man gik med til Besøget en Gang maanedlig.

stillede man sig imidlertid fra tysk Side absolut afvisende over for Indrømmelser, idet man bl. a. slog paa, at der var den Mulighed, at hele Forholdet kunde blive unddraget dansk Ledelse. Det blev herefter nødvendigt at imødekomme de tyske Krav og ændre Husordenen i Overensstemmelse hermed, hvorefter Lejren genaabnedes den 26. Oktober 1942 og de forvarede overførtes hertil med Undtagelse af ca. 20 Mand, der efter tysk Ønske skulde forblive i Vestre Fængsel.

Da der i Begyndelsen af November 1942 toges ca. 250 Personer i Forvaring, kunde disse selvsagt ikke alle anbringes i Lejren i Horserød, men maatte for Størstedelens Vedkommende anbringes i Vestre Fængsel. Ganske vist var Lejren, inden den blev genaabnet i Oktober, blevet udvidet, idet en af Bygningerne var blevet indrettet med 20 mindre Værelser, hvorved der skabtes Mulighed for Anbringelse af et stort Antal internerede i Enkeltværelser. Lejren rummede herefter, fordelt i 5 Bygninger, ialt 85 Værelser til Indkvartering af internerede, men saafremt de fleste af de forvarede skulde kunne anbringes i Lejren, var en meget større Udvidelse paakrævet. Dette var saa meget mere ønskeligt, som Pladsmangelen i Vestre Fængsel i vidt Omfang nødvendiggjorde Anbringelse af to eller tre Personer i samme Enkeltmandscelle, hvilket naturligvis har været forbundet med de største Ulemper og Vanskeligheder for de paagældende. Man gik derfor straks i Gang med Planer til Udvidelse af Lejren, hvorefter 2 umiddelbart Syd for Lejren beliggende Bygninger inddrages under Lejren og ombygges, saaledes at de kommer til at rumme hver 19 Værelser, der kan belægges med 1—2 Mand. Endvidere opføres der i Forbindelse med disse 2 Bygninger 2 nye Barakker med ialt 72 Enkeltværelser samt 2 særlige Barakker, der vil muliggøre Indretning af yderligere Værkstedslokaler. Ogsaa den tidligere som Emigrantlejr anvendte Del af Horserød-lejren, der ikke havde direkte Forbindelse med den oprindelige Lejr, skal indrettes til Husning af forvarede, idet 2 Bygninger ligeledes ombygges, saaledes at de hver rummer 19 Værelser til 1—2 Mand, hvorhos der opføres en ny Barak med ialt 48 Enkeltværelser. Ved denne Udvidelse tilvejebringes saaledes ca. 200 nye Værelser.

Arbejdet med Udvidelse af Lejren har været noget forsinket paa Grund af Vanskeligheder med at fremskaffe Materiale til Indhegning, men de nye Bygninger er nu taget i Brug, og Lejren har herefter Plads til ialt ca. 335 Mand, hvoraf ca. 200 i Enkeltværelser.

Ekstraktafskrift af Redegørelse til Brug ved Justitsministerens Forhandling med Kommunistudvalget den 25. Februar 1943.

I Københavns Fængsler og i Statens Lejr i Horserød er der for Tiden interneret ialt 358 Personer. I Københavns Fængsler hendsidder der 183 mandlige internerede og 15 Kvinder, og i Statens Lejr i Horserød er der interneret 170 Mænd. Som det vil være bekendt er man for Tiden ved at udvide Lejren i Horserød, saaledes at den, der hidtil havde afgivet Plads til Indkvartering af ialt ca. 145 Mand, hvoraf ca. 25 i Enkeltværelser, efter Udvidelsen skulde kunne rumme ialt ca. 335 Mand, hvoraf ca. 200 i Enkeltværelser.

De første af de nye Barakker m. v. ved Lejren ventes at kunne tages i Brug midt i Marts Maaned. Arbejdet har været lidt forsinket, idet der har vist sig Vanskeligheder med at fremskaffe Materialer til Lejrens Indhegning.

Vanskelige Forhold i Københavns Fængsler.

Som det vil være bekendt, hersker der inden for Statens Fængsler den største Pladsmangel. For Københavns Fængslers Vedkommende regner man normalt med at have 480 Pladser til Mænd, deraf 438 i Eneceller, og i Kvindefængslet 68 Enkeltceller samt 4 Celler hver med Plads til 3 Fanger, d. v. s. i alt 560 Pladser, medens der for Tiden hendsidder i Vestre Fængsel ca. 740 Mænd og ca. 200 Kvinder, og det til Trods for, at der til Tyskerne er afgivet begge Fængslets Sygehuse med ca. 40 Pladser og yderligere en Afdeling i Fængslet med ca. 36 Celler. Iøvrigt skal oplyses, at der er indrettet en Afdeling for Københavns Fængsler paa Arbejdsanstalten Sundholm, hvilken Afdeling rummer ca. 160 Fanger.

Som det vil fremgaa heraf, har det været nødvendigt i stort Omfang at anbringe flere Fanger i samme Celle, hvilket selvsagt har været forbundet med de største Vanskeligheder og Ulemper for de paagældende. Disse Vanskeligheder har været særlig fremtrædende, siden Antallet af internerede fra Begyndelsen af November 1942 blev forøget med ca. 150 Personer.

1) Fængslet havde ikke tilstrækkelig Beholdning af Senge til det stærkt udvidede Belæg, og en Del af de indsatte maatte derfor ligge paa Madrasser paa Gulvet. Saa hurtigt som muligt søgte man dels paa Fængslets Værksteder dels ved Indkøb at skaffe et tilstrækkeligt Antal Senge, men der gik nogen Tid, inden dette lykkedes.

2) De samme Vanskeligheder havde man ved at fremskaffe tilstrækkeligt Undertøj, og de vanskelige Forsyningsforhold medførte ogsaa her, at der gik nogen Tid, hvor de internerede ikke kunde skifte Tøj saa hyppigt som foreskrevet.

3) Køkkenets Kapacitet var ikke tilstrækkelig til at tage denne Stigning i Madleverancerne, og da der jævnlige opstod mindre Madforgiftninger, som ikke standsede trods foretagen Rengøring og Desinfektion, blev det efter Aftale med Fængslets Læge besluttet, at Køkkenet midlertidigt skulde lukkes, og Fangerne forplejes i Øjeblikket med varm Mad fra Københavns Folkekøkken. Køkkenets mange tekniske Installationer har iøvrigt vist sig ikke at være helt tidssvarende, og der er nu ved at blive raadet Bod herpaa, bl. a. ved Anskaffelse af nyt Køleanlæg m. v.

4) Fængslets Toiletforhold har heller ikke uden Ulempe kunnet klare det store Belæg, men ogsaa her søgte man straks at afhjælpe Manglen ved en betydelig Forøgelse af Antallet af W. C.er.

5) Besøgsforholdene har ikke været helt tilfredsstillende, idet det store Antal Besøg til de mange Personer har medført Ventetid for de besøgende, uden at man havde dertil egnede Venterum. Der er imidlertid truffet Bestemmelse om Opførelse af en Træbarak uden for Fængslets Port beregnet dels til Venterum, dels til Indlevering af Ekstraforplejning.

6) Det forøgede Belæg har ogsaa medført Vanskeligheder med Hensyn til Personalet. Personalet har været for faatalligt, og siden December 1942 er der antaget 33 mandlige Reservebetjente og 7 kvindelige Reservebetjente, men Personalet maa forøges yderligere. Dette giver imidlertid ogsaa Anledning til Vanskeligheder, idet det daglige Arbejde for en stor Del maa udføres af et ungt og uøvet Betjentkorps. Det bemærkes herved, at Københavns Fængsler foruden Personale til selve Fængslet maa afgive Personale til Fængselsafdelingen paa Sundholm og for en Del ogsaa til Statens Lejr i Horserød. Selvom Personalet efter Inspektørens Udtalelse har arbejdet med den bedste Vilje, har Inspektøren dog fundet Anledning til at foretage en særlig Indskærpelse over for Personalet om at vise Høflighed, passende Velvilje og Forstaaelse over for de Personer, der paa Grund af de særlige Forhold er anbragt i Fængslet.

279.

Svarskrivelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Hellerup, den 25. September 1945.

*Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

Fra Fængselsdirektøren har jeg nu modtaget en Redegørelse for det af Kommissionen i Skr. af 27. Juni 1945 under 2 stillede Spørgsmaal.

Jeg kan henholde mig til de i denne Redegørelse givne Oplysninger og vedlægger nærværende Skrivelse under

- A. Ekstraktafskrift af Referat af min Konference med Hr. Kanstein den 1. Oktober 1941.
- B. Udskrift af Dagbog for den 10. Juni 1942.
- C. Udskrift af Dagbog for 9. November 42, 18. November 42 og 30. Januar 43.
- D. Ekstraktafskrift af Referat af min Konference med Præsident Kannstein den 29. Maj 1943.

Da en kortfattet Besvarelse af de enkelte Spørgsmaal, som Kommissionen har stillet mig, imidlertid maa være utilfredsstillende for mig — og formentlig ogsaa for den ærede Kommission, hvis jeg ikke samtidig faar Lejlighed til at gøre Rede for mine Forudsætninger for at overtage Ministerposten, for mit Arbejde i Ministeriet med de politimæssige Opgaver og mine Forhandlinger med tyske Myndigheder, har jeg udarbejdet en kortfattet Redegørelse for disse Forhold.

Den skulde kunne virke fremmende for Forstaaelsen af den Linie, jeg har ment at burde følge i min Embedstid og derigennem ogsaa indirekte kaste Lys over de Spørgsmaal, som Kommissionen har stillet mig.

E. Thune Jacobsen.

**Ekstraktafskrift af Referat af min Konference med Præsident Kanstein
den 1. Oktober 1941.**

Jeg fandt Anledning til at gøre Hr. Kanstein opmærksom paa, at de Kommuniste, der i Øjeblikket befandt sig i Horserødlejren, ikke vilde være i Stand til at indse, paa hvilket Grundlag de var interneret. Disse Menneskers Synspunkt var, at Partiet først ved Loven af 22. August 1941 blev forbudt, at deres Virksomhed indtil da havde været lovlig, og at deres Indsættelse iøvrigt stred imod Grundloven.

Dette Synspunkt kunde man ikke afdisputere dem, og derfor saa jeg gerne, at jeg, i det Omfang det var forsvarligt, løslod en Del af de Kommuniste, der maatte anses for mindre farlige, naturligvis under fornødne Kauteler. Saafremt de derefter forsaa sig mod Loven, vilde de naturligvis blive indsat paany efter at være forfulgt til Straf.

Hr. Kanstein forstod Synspunktet og erklærede, at han intet havde at indvende derimod.

E. Thune Jacobsen.

Udskrift af Dagbog.

Onsdag den 10. Juni 1942. Flugtforsøg fra Horserødlejren af Martin Nielsen m. fl. Givet Ordre til, at de internerede overføres til Vestre Fængsel, idet der er stor Fare for, at man fra tysk Side vil gribe ind og tage Spørgsmaalet om Koncentrationslejr i Tyskland op. Efter en bedre Sikring af Lejren maa man efterhaanden føre de internerede tilbage, naar der er faldet Ro om Sagen.

E. Thune Jacobsen.

Udskrift af Dagbog.

Mandag den 9. November 1942. Givet Eivind Larsen Ordre til nøje at undersøge de Kommunisters Forhold, der var indsat som internerede paa tysk Forlangende, idet det efter Breve til mig fra forskellige kunde synes, at Fejltagelser ikke var udelukkede.

Onsdag den 18. November 1942. Kl. 2¹/₂ Møde med Eivind Larsen, Tetens og Bentzen angaaende Horserødlejren. Angav mit Synspunkt: Fra tysk Side har man fremsat Krav om stærke Restriktioner i Behandlingen af Kommunisterne; modsvarende dette maa vi nu sørge for inden for de afstukne Rammer at behandle Kommunisterne saa godt som muligt; Horserødlejren maa derfor udvides, saa at de internerede faar større Bevægelsesfrihed, og Enkeltværelser i det Omfang, de kan skaffes, og Kostspørgsmaalet maa overvejes, saaledes at de ved saa god Kost som muligt holdes skadeløse. Iøvrigt maa vi have en Lejr for de spanske Frontkæmpere.

Lørdag den 30. Januar 1943. Indskærpet Kontorchef Tetens, at han maa drage Omsorg for, at de, der sidder i Vestre Fængsel for politiske Forbrydelser, bliver behandlet høfligt og ordentligt af Fængselspersonalet.

E. Thune Jacobsen.

**Ekstraktafskrift af Referat af min Konference med
Præsident Kanstein den 29. Maj 1943.**

Med Hensyn til de i Lejren ved Horserød internerede Kommunistere gjorde jeg opmærksom paa, at de Mennesker, det her drejede sig om, efter dansk Lov ikke havde gjort sig skyldig i nogen Forbrydelse, at det kun var Tidernes Ugunst, der havde bevirket, at vi havde maattet internere dem; derfor følte jeg en særlig Forpligtelse over for disse Mennesker og var utilfreds med Omfanget af de Indskrænkninger, der efter tysk Anmodning overgik dem. Jeg pegede desuden paa det Forhold, at de internerede ikke havde Lejlighed til frit Samkvem med deres Hustruer; ofte kunde jeg nu se af de Breve, der passerede mig, at Kvinderne var ved at svigte deres Mænd, og dette skabte en stor Uro blandt de internerede. Der var nu forløbet to Aar siden deres Internering, og hvor længe de endnu skulde sidde interneret, kunde man ikke vide. Under disse Omstændigheder maatte jeg finde det menneskeligt rimeligt, om man løsnede Baandene for dem, saa at de fik Adgang til uhindret Samkvem med deres Hustruer. Lejrens Inspektør havde tilraadet det og paatog sig Ansvar for, at Sikkerhedshensynet ikke vilde lide Skade derved. Jeg maatte derfor indtrængende henstille til Kanstein, at vi fandt en Løsning paa dette Spørgsmaal.

Efter gentagne Gange at have mindet Kanstein om dette Spørgsmaal havde jeg de første Dage i August samme Aar en Konference med ham, hvorunder jeg bebrejdede ham, at der endnu ikke var givet Svar. Kannstein gav derefter sit Samtykke til, at de internerede maatte have Samkvem med deres Hustruer, og Meddelelse herom blev øjeblikkelig givet Fængselsdirektøren, for at han straks kunde ordne det fornødne.

E. Thune Jacobsen.

280.

Tyske henvendelser angående interneringen.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 10. Oktober 1946.

Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 27. September 1946 skal man hoslagt fremsende:

1. Afskrift af Skrivelse af 7. August 1942 fra Regierungsdirektor Dr. Stalman stilet til Departementschef Eivind Larsen.
2. Afskrift af Skrivelse af 25. September 1942 fra den tyske Rigsbefuldmægtigede.
3. Afskrift af Brevveksling vedrørende Pastor Povlsens Besøg i Horserødlejren, som formentlig er identisk med den i Kommissionens Skrivelse under Punkt 3 omtalte.*)

Det tilføjes, at det i Kommissionens Skrivelse omtalte Klageskrift formentlig er et af de med Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945 til fhv. Justitsminister Thune Jacobsen til Udtalelse i Tilknytning til Skrivelsens Punkt 8 fremsendte Aktstykker.

A. L. Elmquist.

Erik Vetti.

*) Bilagene vedrørende Pastor Povlsen er trykt under A. nr. 283.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 24. Marts 1947.

Til Justitsministeriet.

Kommissionen udbeder sig tilstillet: . . . Skrivelse fra Dr. Fest til Justitsministeriet af December 1941, hvori ønskes Underretning om, efter hvilke Regler man gav de i Horserød forsvarede Kommuniste Adgang til Besøg. . . .

Holm.

Egil Olsen.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 16. April 1947.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 24. Marts 1947 fremsendes hoslagt:

Den af Kommissionen nævnte Skrivelse fra Dr. Fest til Justitsministeriet af December 1941 findes ikke i Justitsministeriets Sag og har heller ikke kunnet findes i Statsadvokaten for særlige Anliggendes Arkiv. Af Notaterne i Justitsministeriets Sag angaaende den omhandlede Henvendelse fremgaar, at denne af Dr. Fest var rettet til Statsadvokat Kjalke, og at Fest havde anmodet om Underretning om, efter hvilke Regler man gav de i Horserød forvarede Kommuniste Adgang til at faa Besøg, samt om, hvorvidt det var rigtigt, at de besøgende Slægtninge kunde faa deres Rejseudgifter dækket af Forsorgsmyndighederne, hvorhos han udbad sig et Eksemplar af Husordenen.

Statsadvokat Kjalke forelagde den 9. December 1941 Spørgsmaalet for Justitsministeriet. Efter at Sagen af Departementschef Eivind Larsen havde været nævnt for Justitsministeren, blev Statsadvokat Kjalke den 12. December 1941 instrueret om at give Fest et Eksemplar af Husordenen, men være tilbageholdende med Hensyn til de øvrige rejste Spørgsmaal, saaledes at han kunde faa Lejlighed til at danne sig en Opfattelse af den Interesse, der laa bag den. Husordenen blev herefter udleveret af Statsadvokaten, saavidt det kan ses, uden at man iøvrigt kom ind paa de stillede Spørgsmaal. . . .

A. L. Elmquist.

Erik Vetli.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 23. April 1947.

+ 1 Bilag.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Forbindelse med Justitsministeriets Skrivelse af 16. April 1947, hvori bl. a. redegjordes for den i Kommissionens Skrivelse af 24. Marts 1947 omtalte Henvendelse fra Dr. Fest af December 1941 vedrørende Besøgsreglerne for de i Horserød forvarede Kommuniste, skal man hoslagt fremsende Afskrift af Skrivelse af 24. November 1941 fra Dr. Fest til Statsadvokaten for særlige Anliggender, hvilken Skrivelse nu er fundet blandt Akter i Statsadvokatens Arkiv.

Det tilføjes, at Skrivelsen af Statsadvokat Kjalke er forsynet med følgende Paategning:

»13. December 1941 talt med Dr. Fest og givet ham et Eksempplar af Husordenen. Meddelt, at jeg vanskeligt kan give Oplysninger om Spørgsmaalet Rejseomkostninger. Kj.«

A. L. Elmquist.

Erik Vetli.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Der Beauftragte für Fragen
der innere Verwaltung

Kopenhagen, Dagmarhus, den 24. Nov. 1941.

Inn. V. 3 (K) B. Nr. 739/41

An den
Staatsanwalt für besondere Angelegenheiten, Herrn Oberstaatsanwalt
Poul *Kjalke*, oViA., in Kopenhagen, Politigaarden.

Betrifft: Internierungslager Horseröd.

Vorgang: Ohne.

Nach einer hier vorliegenden Mitteilung werden die im Lager Horseröd verwahrten Kommunisten monatlich von ihren Ehefrauen bzw. von nächsten Angehörigen besucht. Die Reisekosten zu den monatlichen Besuchen werden den Frauen bzw. Angehörigen auf vorherigen Antrag bei dem Sozialkontor der Heimatstadt von Kopenhagen aus zugesandt.

Ich darf bitten, mir mitzuteilen, in welcher Weise der Besuch von Angehörigen im Kommunisten-Lager geregelt ist. Ist es zutreffend, dass den Angehörigen der Kommunisten Reisekosten von Sozialbehörden gewährt bzw. erstattet werden? Für Übersendung eines Abdruckes der bestehenden Lagerordnung wäre ich dankbar.

Im Auftrage:

Navn sign.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE
FOR DET TYSKE RIGE
Den Befuldmægtigede for Spørgsmaal
vedrørende den indre Forvaltning.

København, Dagmarhus, den 24. Nov. 1941.

Inn. V. 3 (K) B. Nr. 739/41

Til

Statsadvokaten for særlige Anliggender, Hr. Overstatsadvokat Poul Kjalke, eller hans Stedfortræder, i København, Politigaarden.

Ang.: Interneringslejr Horserød.

Henvisning: Ingen.

Efter en her foreliggende Meddelelse faar de i Horserødlejren i Forvaring tagne Kommunistler en Gang om Maaneden Besøg af deres Hustruer eller af deres nærmeste Paarørende. Rejseomkostningerne til de maanedlige Besøg sendes fra København til Hustruerne eller til de Paarørende efter forudgaaet Begæring hos Socialkontoret i Hjembyen.

Jeg anmoder om, at det maa blive mig meddelt, paa hvilken Maade de Paarørendes Besøg i Kommunislejren er ordnet. Passer det, at Kommunisterne Paarørende faar betalt eller godgjort Rejseomkostningerne af Socialmyndighederne? For Tilsendelsen af et Aftryk af det gældende Lejrreglement vilde jeg være taknemmelig.

E. B.

(sign.) Navn.

**Skrivelse fra Regieringsdirektor Dr. Stalman, stilet til
Departementschef Eivind Larsen.**

DER BEVOLLMÄCHTIGTE
DES DEUTSCHEN REICHES
DER BEAUFTRAGTE FÜR FRAGEN
DER INNEREN VERWALTUNG

7. August 1942.

Über bestimmte Vorgänge im Vestre Faengsel ist uns folgende Meldung zugegangen:

In einem Gebäude des Vestre Faengsel ist eine Anzahl von Kommunisten untergebracht. Nach dem Essen, das sie in einem Gemeinschaftsraum einnehmen, sollen regelmässig die »Internationale« und das Lied »Zu Mantua in Banden« sowie andere herausfordernde Lieder gesungen werden. Auch wenn die Kommunisten auf dem Gefängnishof spazieren gehen, sollen sie sich mit dem Singen derartiger Lieder vergnügen. Die Kommunisten sollen sich damit brüsten, dass sie im Gefängnis tun könnten, was sie wollten. Anscheinend hat die Gefängnisverwaltung gegen diese recht eigenartigen Zustände bisher nichts Wirksames unternommen.

Ich wäre Ihnen sehr dankbar, wenn Sie eine Untersuchung der Angelegenheit vornehmen würden.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE
FOR DET TYSKE RIGE

Den befuldmægtigede for
Spørgsmaal vedrørende den
indre Forvaltning.

—
Den 7. August 1942.

Angaaende bestemte Begivenheder i Vestre Fængsel er der tilgaaet os følgende Indberetning:

I en Bygning i Vestre Fængsel er der interneret en Del Kommuniste. Efter Maaltidet, som de indtager i et Fælleslokale, skal der regelmæssigt være afsunget »Internationale« og Sangen »Zu Mantua in Banden«, samt andre udæskende Sange. Ogsaa naar Kommunisterne gaar Tur i Fængselsgaarden, skal de more sig med at synge den Slags Sange. Kommunisterne skal prale med, at de i Fængslet kan gøre, hvad de vil. Tilsyneladende har Fængselsbestyrelsen hidtil ikke foretaget sig noget effektivt mod disse temmelig ejendommelige Tilstande.

Jeg vil være Dem taknemmelig for, om De vilde foretage en Under-søgelse af Sagen.

Notiz.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE
DES DEUTSCHEN REICHES
DER BEAUFTRAGTE FÜR FRAGEN
DER INNEREN VERWALTUNG

Betrifft: Lager Horserød.

Von deutscher Seite bestehen gegen die Wiederbelegung des Lagers Horserød mit den zurzeit im Vestre Faengsel untergebrachten internierten Kommunisten mit Ausnahme derjenigen, die sich als besonders aktiv erwiesen haben und deshalb im Vestre Faengsel bleiben sollen — grundsätzlich keine Bedenken. Es wird aber gebeten, im einzelnen folgendes neu zu regeln:

1. *Tischlampen.*

Aus Sicherheitsgründen werden aus den Zimmern die Tischlampen entfernt.

2. *Radio.*

Aus den gleichen Gründen wird eine bessere Sicherung hinsichtlich des Radiohörens in den einzelnen Baracken geschaffen. Zweckmässig erscheint die Einrichtung von an eine zentrale Radioanlage angeschlossenen Lautsprechern.

3. *Brandsicherung.*

Alle Baracken werden von Brandsachverständigen gründlich auf Brandgefahr hin untersucht; die nötigen Sicherungsmassnahmen, vor allem hinsichtlich etwaiger Fluchtversuche bei ausbrechenden Bränden, werden getroffen.

4. *Patrouillen.*

Die um das Lager patrouillierenden Posten werden so eingeteilt, dass ein Fluchtversuch unter allen Umständen ausgeschlossen ist.

5. *Werkstätten.*

Die in den Werkstätten hergestellten Gegenstände dürfen grundsätzlich nicht aus dem Lager herausgebracht werden; sie dürfen auch nicht an Familienangehörige gegeben werden.

Die Herstellung von Erinnerungsstücken irgendwelcher Art mit Maleien vom Lager, der Aufschrift »Horserød« u. ä. wird untersagt. Alle zurzeit in der Werkstatt befindlichen Erinnerungsstücke werden vor Wiedereinzug der Insassen fortgenommen und vernichtet.

Es wird dafür gesorgt, dass die in den Werkstätten vorhandenen Werkzeuge nicht aus den Werkstätten herausgelangen und irgendwie missbraucht werden. Es wird täglich kontrolliert, ob alles Werkzeug vorhanden ist.

6. *Briefverkehr.*

Den Lagerinsassen wird lediglich gestattet, im Monat *einen* Brief zu schreiben und einen Brief zu empfangen.

Als Briefempfänger kommen nur nächte Angehörige: Ehefrauen, Eltern, Kinder infrage.

Die Briefe müssen über den Staatsadvokaten für besondere Angelegenheiten laufen, der sie einzeln prüfen lässt.

7. *Besuche.*

Den Lagerinsassen wird höchstens alle zwei Monate ein Besuch durch nächte Angehörige (Ehefrauen, Eltern, Kinder) gestattet.

Der Besuch muss in einem besonderen Besuchraum stattfinden. Das Betreten des Wohnraumes des besuchten Insassen sowie aller anderen Räume ist untersagt. Der Besuch darf nicht über eine Stunde dauern.

Während des Besuches muss ein Polizeibeamter ständig zugegen sein.

Jeder Besuch bedarf der vorherigen Anmeldung und Genehmigung durch den Staatsadvokaten für besondere Angelegenheiten.

8. *Lagerordnung.*

Zur Aufrechterhaltung der Disziplin wird eine Lagerordnung aufgestellt, die die Autorität der Lagerleitung sicherstellt und für Verstöße gegen die Ordnung energisches Einschreiten vorsieht.

Solchen Insassen, die die Lagerordnung nicht einhalten oder deren Verhalten sonstwie zu beanstanden ist, wird auf längere Zeit die Erlaubnis, Briefe zu schreiben oder zu erhalten und Besuche zu empfangen, entzogen.

Kopenhagen, den 25. September 1942.

Notits.EN BEFULDMÆGTIGEDE
FOR DET TYSKE RIGE

Den befuldmægtigede for
pørgsmaal vedrørende den
indre Forvaltning.

Ang.: Horserødlejren.

Fra tysk Side foreligger der principielt ingen Betænkeligheder ved igen at indsætte i Horserødlejren de for Tiden i Vestre Fængsel indsatte internerede Kommuniste med Undtagelse af dem, der har vist sig særlig aktive og derfor bør blive i Vestre Fængsel. Man anmoder dog om, at der i Detailler maa blive givet følgende nye Regler:

1. *Bordlamper.*

Af Sikkerhedshensyn fjernes Bordlamperne fra Værelserne.

2. *Radio.*

Af samme Hensyn etableres der en bedre Sikkerhed med Hensyn til Benyttelse af Radio i de enkelte Barakker. Det forekommer at være heldigt at installere Højtalere i Tilslutning til et centralt Radioanlæg.

3. *Brandsikkerhed.*

Alle Barakker undersøges grundigt af Brandeksperter med Hensyn til Brandfaren; der træffes de nødvendige Sikkerhedsforanstaltninger, navnlig med Hensyn til eventuelle Flugtforsøg, hvis der skulde opstaa Brand.

4. *Patrouiller.*

De Vagtposter, der patrouillerer omkring Lejren, inddeles saaledes, at et Flugtforsøg under alle Omstændigheder er udelukket.

5. *Værksteder.*

De i Værkstederne fremstillede Genstande maa principielt ikke fjernes fra Lejren; de maa heller ikke gives til Familiemedlemmer.

Fremstilling af Souvenirs af en hvilken som helst Art med Malerier af Lejren, Paaskriften »Horserød« o. l. forbydes. Alle de Souvenirs, der for Tiden findes i Værkstedet, skal, før de internerede igen flytter ind, bortfjernes og tilintetgøres.

Der drages Omsorg for, at det i Værkstederne værende Værktøj ikke kommer ud af Værkstederne og paa nogen Maade misbruges. Det skal hver Dag kontrolleres, om alt Værktøj er til Stede.

6. *Brevveksling.*

De indsatte har kun Lov til hver Maaned at skrive eet Brev og modtage eet Brev.

Som Brevmodtagere kommer kun i Betragtning de nærmeste Paa-rørende: Hustruer, Forældre og Børn.

Brevene skal gaa gennem Statsadvokaten for særlige Anliggender, der lader hvert enkelt af dem undersøge.

7. *Besøg.*

De indsatte har i det højeste kun Lov til hver anden Maaned at faa Besøg af de nærmeste Paarørende (Hustruer, Forældre, Børn).

Besøget skal finde Sted i et særligt Besøgsrum. Det er forbudt at gaa ind i det Opholdsrum, der benyttes af den indsatte, som faar Besøg; det samme gælder om alle andre Rum. Besøget maa ikke vare mere end en Time.

Under Besøget skal en Politimand stadig være til Stede.

Hvert Besøg skal i Forvejen anmeldes til og godkendes af Statsadvokaten for særlige Anliggender.

8. *Lejrreglement.*

Til Opretholdelse af Disciplinen udstedes et Lejrreglement, der sikrer Lejrledelsens Autoritet og giver Bestemmelser om energisk Indgriben i Tilfælde af Overtrædelser af Reglementet.

Saadanne indsatte, der ikke overholder Lejrreglementet eller hvis Optræden paa anden Maade giver Anledning til Klage, mister for længere Tid Tilladelsen til at skrive eller modtage Breve og til at modtage Besøg.

København, den 25. September 1942.

281.

Husordener for Horserødlejren.

A*).

Husorden (af 16. September 1941) for de i Statens Lejr i Horserød i Medfør af § 2, Stk. 1, i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 til Forvaring indsatte Personer.

§ 1.

De i Lejren anbragte Personer er undergivet de Indskrænkninger, der følger af Forvaringens Øjemed, og som er nødvendige til Sikring af deres Tilstedeværelse i Lejren og til Opretholdelse af god Orden i denne, alt i Overensstemmelse med de derom i nærværende Husorden og af Lejrens Leder fastsatte Bestemmelser.

§ 2.

Det er deres Pligt at vise Lejrens Personale ubetinget Lydighed og i enhver Henseende at efterkomme de dem givne Ordre og Anvisninger, og de skal til enhver Tid iagttage Ro og god Orden.

§ 3.

De indsatte har Pligt til selv at renholde de Værelser, i hvilke de er indkvarteret.

De er derhos pligtige at udføre alle øvrige Arbejder vedrørende Renholdelse af Lejren, Brændehugning til Lejrens Forbrug, Fyring o. lign. Endvidere kan der gives dem Adgang til at udføre Arbejder vedrørende Istandsættelse og Vedligeholdelse af Lejrens Bygninger samt andre i Forbindelse med Lejrens indre Drift staaende Arbejder.

Indsatte, der beskæftiges ved Arbejder, som nævnt i 2. og 3. Stk., tillægges der et af Justitsministeriet nærmere fastsat Beløb.

§ 4.

De indsatte har Ret til at beskæftige sig med Arbejde, som de selv forskaffer sig, naar saadant Arbejde efter Lederens Skøn ikke strider mod god Orden og Sikkerhed i Lejren. Udbyttet af selvforskaffet Arbejde tilfalder den paagældende selv. Alle Udgifter vedrørende selvforskaffet Arbejde, saasom Udgifter til Anskaffelse af Værktøj og Materialer og til Forsendelse m. v., afholdes af den paagældende.

§ 5.

Om Adgangen til at modtage Besøg og om Brevveksling gælder følgende Regler:

Besøg: De indsatte har Ret til een Gang ugentlig at modtage Besøg af Ægtefælle og nærmeste Slægtninge. Tilladelse til at modtage yderligere Besøg herunder Besøg af andre, de indsatte nærstaaende Personer, kan i særlige Tilfælde gives af Lejrens Leder. Besøgene skal foregaa under Overværelse af en af Personalet og iøvrigt paa den Maade, som fastsættes af Lejrens Leder. Denne fastsætter derhos de af Hensynet til Lejrordenen nødvendiggjorte nærmere Regler om, paa hvilke Dage og Tider af Dagen Besøg maa finde Sted, og om Besøgets Varighed, der dog ikke kan indskrænkes til under 1 Time pr. Gang. Under Besøgene maa der ikke i usømmelig Form ske Omtale af politiske Forhold eller af Forhold vedrørende Lejren. Lejrens Leder kan i Tilfælde, hvor en besøgende ikke overholder de for Besøg fastsatte Regler eller givne Anvisninger, eller hvor den paagældende

*) Fremsendt til kommissionen som bilag 4 til fængselsdirektørens redegørelse af 21. august 1945, jfr. fodnoten s. 1018.

under Besøg i Lejren ikke optræder paa sømmelig Maade, under Justitsministeriets Approbation bestemme, at vedkommende for et nærmere fastsat Tidsrum udelukkes fra Besøg i Lejren.

Brevveksling: De indsatte har Ret til at modtage Breve fra og afsende Breve til Ægtefælle og nærmeste Slægtninge og andre dem nærstaaende Personer og Personer, med hvem de staar i Forretningsforhold. Brevene, der gennemlæses inden Afsendelsen, respektive Udleveringen, maa ikke i usømmelig Form indeholde Omtale af politiske Forhold eller af Forhold vedrørende Lejren. Breve tilbageholdes af Lejrens Leder, naar det skønnes nødvendigt af Hensyn til Sikkerheden eller Forvaringens Øjemed, eller naar Brevene skønnes at være af utilladeligt Indhold. Om Tilbageholdelse af Breve gives der snarest muligt den paagældende Underretning. Lejrens Leder kan derhos, saafremt Brevvekslingen antager et saa stort Omfang, at Ekspeditionen vanskeliggøres, træffe Bestemmelse om Begrænsning af Brevvekslingen. Brevpapir og Skrivemateriale udleveres ved Lejrens Foranstaltning efter Anmodning. Lejren afholder for hver af de indsatte Udgiften til Frankering af 2 almindelige Breve pr. Uge, medens de paagældende iøvrigt selv maa afholde Udgiften til Porto.

§ 6.

De indsatte har Ret til at benytte egne Beklædningsgenstande, medmindre dette udelukkes af Ordens- eller Sikkerhedshensyn. I saa Tilfælde, eller hvis de mangler nødvendige Klædningsstykker, bliver de ved Lejrens Foranstaltning at forsyne med det nødvendige til Brug under Opholdet i Lejren. Det kan paalægges de indsatte under Arbejdet at benytte Arbejdstøj. Dette udleveres ved Lejrens Foranstaltning. Vask af eget Undertøj og Linned finder Sted ved Lejrens Foranstaltning. Lejrens Leder fastsætter iøvrigt de nærmere Regler vedrørende Beklædningen.

§ 7.

De indsatte erholder den anordnede Forplejning. Af ordensmæssige Grunde tillades det dem ikke herudover at forskaaffe sig egentlige Forplejningsvarer.

De indsatte har Adgang til for egne Midler at forskaaffe sig eller fra deres paarørende modtage Nydelsesmidler i det Omfang, i hvilket dette er foreneligt med god Orden i Lejren, herunder Maadehold. Brugen af Røgtobak er tilladt, men maa kun finde Sted paa en saadan Maade, at den ikke bliver til Ulempe for de andre i Lejren anbragte Personer eller medfører Brandfare. Nærmere Regler herom fastsættes af Lejrens Leder. Nydelse af spirituøse Drikke, herunder bayersk Øl, er ikke tilladt.

§ 8.

Dagsorden fastsættes af Lejrens Leder. Arbejdstiden ved det i § 3 omhandlede pligtige Arbejde maa ikke fastsættes til mere end 8 Timer pr. Dag.

Lejrens Leder kan af ordens- og sikkerhedsmæssige Hensyn fastsætte Begrænsninger for de indsattes Adgang til frit at færdes indenfor Lejrens Omraade.

§ 9.

De indsatte er pligtige, naar det af ordens- og sikkerhedsmæssige Hensyn skønnes nødvendigt, at lade sig underkaste personlig Ransagning.

§ 10.

Ved Indsættelsen i Lejren skal den indsatte aflevere de Genstande, som han af Hensyn til Orden og Sikkerhed eller Forvaringens Øjemed ikke bør være i Besiddelse af, herunder egentlige Værdisager og rede Penge.

Saadanne Genstande opbevares ved Lejrens Foranstaltning, og der optages for hver indsat en Fortegnelse over de i Forvaring tagne Effekter.

Lejren fører Regnskab over medbragte, tilsendte og fra Lejren oppebaarne Penge, saaledes at der for hver enkelt indsat oprettes en Konto. Om dennes Stilling meddeles der efter Anmodning den paagældende Oplysning.

§ 11.

I Sygdomstilfælde behandles den indsatte efter Anvisning af den af Lejrens Leder tilkaldte Læge.

§ 12.

De indsatte har Adgang til Udlaan af Bøger, der fremskaffes ved Lejrens Foranstaltning, eller som stilles til Raadighed for de paagældende af offentlige Bogsamlinger. Det kan derudover i særlige Tilfælde, naar sikkerhedsmæssige Hensyn ikke udelukker dette, af Lejrens Leder tillades dem at faa tilsendt Bøger af videnskabelig, teknisk eller lignende Art.

Udlevering af Bøger af politisk Indhold er ikke tilladt.

Der gives de indsatte Adgang til Avislæsning efter derom af Justitsministeriet godkendte Regler.

Der gives de indsatte Adgang til at aflytte den danske Statsradiofonis Udsendelser. Nærmere Regler herom fastsættes af Lederen.

§ 13.

Har de indsatte noget at andrage om eller nogen Meddelelse at give, eller føler de sig forurettet og ønsker at beklage sig i den Anledning, kan de begære sig fremstillet for Lejrens Leder.

Saafernt de indsatte ønsker at henvende sig skriftligt til Øvrigheden, rettes derom Henvendelse til Lejrens Leder, der drager Omsorg for Skrivelsens Fremsendelse til Justitsministeriet. Henvendelser til Justitsministeriet kan af den paagældende afleveres til Lejrens Leder i lukket Kuvert, der skal være forsynet med Afsenderens Navn.

§ 14.

En indsat, der gentagne Gange eller paa grov Maade har tilsidesat de ham ifølge nærværende Husorden paahvilende Pligter, eller som iøvrigt ved sit hele Forhold har vist sig uegnet til Ophold i Lejren, kan af Lejrens Leder under Justitsministeriets Approbation overføres til Københavns Vestre Fængsel.

Under Opholdet i Fængslet holdes den paagældende isoleret, og der gives ham ikke Adgang til Indkøb af Ekstraforplejning eller til iøvrigt at nyde de Rettigheder, der efter de gældende Bestemmelser tilkommer Varetægtsfanger. Om den paagældende Adgang til Besøg og Brevveksling træffes Bestemmelse i hvert enkelt Tilfælde.

Justitsministeriet, den 16. September 1941.

E. Thune Jacobsen.

Tetens.

B.

Ændringer af 12. Marts 1942 i Husordenen for Horserødlejren.

Justitsministeriet fastsætter herved følgende Ændringer i den under 16. September 1941 udfærdigede Husorden for de i Statens Lejr i Horserød i Medfør af § 2, Stk. 1, i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 til Forvaring indsatte Personer.

Til § 3 føjes som nyt Stk. 4:

»Der ydes hver af de indsatte et Beløb af 1 Kr. 25 Øre daglig til Indkøb af Smaaforbrødsvarer o. l. Indsatte, der oppebærer Lønning fra Stat eller Kommune, kan dog ikke tillige oppebære Dagpenge.«

§ 5 affattes saaledes:

»Om Adgang til at modtage Besøg og Brevveksling gælder følgende Regler:

Besøg: De indsatte har Ret til een Gang ugentlig at modtage Besøg af Ægtefælle og nærmeste Slægtninge. Tilladelse til at modtage yderligere Besøg, herunder Besøg af andre, de indsatte nærstaaende Personer, kan i særlige Tilfælde gives af Lejrens Leder. Besøgene skal foregaa under Overværelse af en af Personalet og iøvrigt paa den Maade, som fastsættes af Lejrens Leder. Denne fastsætter derhos de af Hensynet til Lejrordenen nødvendiggjorte nærmere Regler om, paa hvilke Dage og Tider af Dagen Besøg maa finde Sted, og om Besøgets Varighed, der dog ikke kan indskrænkes til under 1 Time pr. Gang. Under Besøgene maa der kun drøftes saadanne Anliggender, som er betinget af Hensyn til Opretholdelsen af den private og personlige, eventuelt forretningsmæssige Forbindelse mellem den indsatte og de paagældende. Under Besøget maa der saaledes ikke ske Omtale af politiske Forhold, herunder Krigsbegivenheder, eller af Forhold, der staar i Forbindelse med de paagældendes Forvaringstagelse. Omtale af Forhold vedrørende Lejren maa kun ske, forsaavidt saadan Omtale er betinget af Hensynet til Opretholdelse af de indsattes Forbindelse med deres nærmeste paarørende.

Brevveksling: De indsatte har Ret til at modtage Breve fra og afsende Breve til Ægtefælle og nærmeste Slægtninge og andre dem nærstaaende Personer og Personer, med hvem de staar i Forretningsforhold. Brevene, der gennemlæses inden Afsendelsen, respektive Udleveringen, maa kun indeholde saadanne Meddelelser, som er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af den private og personlige, eventuelt forretningsmæssige Forbindelse mellem den indsatte og de paagældende. Brevene maa saaledes ikke indeholde Omtale af politiske Forhold, herunder Krigsbegivenheder, eller af Forhold, der staar i Forbindelse med de paagældendes Forvaringstagelse. Omtale af Forhold vedrørende Lejren maa kun ske, forsaavidt saadan Omtale er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af de indsattes Forbindelse med deres nærmeste paarørende. Breve tilbageholdes af Lejrens Leder, naar det skønnes nødvendigt af Hensyn til Sikkerheden eller Forvaringens Øjemed, eller naar Brevene skønnes at være af utilladeligt Indhold. Om Tilbageholdelse af Breve gives der snarest muligt den paagældende Underretning. Lejrens Leder kan derhos, saafremt Brevvekslingen antager et saa stort Omfang, at Ekspeditionen vanskeliggøres, træffe Bestemmelse om Begrænsning af Brevvekslingen. Brevpapir og Skrivemateriale udleveres ved Lejrens Foranstaltning efter Anmodning. Lejren afholder for hver af de indsatte Udgiften til Frankering af 2 almindelige Breve pr. Uge, medens de paagældende iøvrigt selv maa afholde Udgiften til Porto.«

I § 7, Stk. 2, udgaar sidste Punktum, og som nyt Stk. 3 tilføjes følgende:

»Nydelse af spirituøse Drikke, herunder bayersk Øl, er tilladt i det Omfang, i hvilket det efter Lederens Skøn er foreneligt med Maadehold samt Orden og Sikkerhed i Lejren.«

Justitsministeriet, den 12. Marts 1942.

E. Thune Jacobsen.

Tetens.

C.

Husorden (af 27. August 1942) for de i Statens Lejr i Horserød i Medfør af § 2, Stk. 1, i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 til Forvaring indsatte Personer.

§ 1.

De i Lejren anbragte Personer er undergivet de Indskrænkninger, der følger af Forvaringens Øjemed, og som er nødvendige til Sikring af Tilstedeværelse i Lejren og til Opretholdelse af god Orden i denne, alt i Overensstemmelse med de derom i nærværende Husorden og af Lejrens Leder fastsatte Bestemmelser.

§ 2.

Det er de indsatte forbudt at beskæftige sig med politisk Virksomhed eller Agitation af enhver Art, herunder Studiekredsarbejde, Oplysningsarbejde, Anbringelse af politiske Symboler, Billeder o. l.

§ 3.

Det er deres Pligt at vise Lejrens Personale ubetinget Lydighed og i enhver Henseende at efterkomme de dem givne Ordre og Anvisninger, og de skal til enhver Tid iagttage Ro og god Orden.

§ 4.

De indsatte har Pligt til selv at renholde de Værelser, i hvilke de er indkvarteret.

De er derhos pligtige at udføre alle øvrige Arbejder vedrørende Renholdelse af Lejren, Brændehugning til Lejrens Forbrug, Fyring o. l.

Endvidere kan der gives dem Adgang til at udføre Arbejde vedrørende Istandsættelse og Vedligeholdelse af Lejrens Bygninger samt andre i Forbindelse med Lejrens indre Drift staaende Arbejder.

Indsatte, der beskæftiges ved Arbejder, som nævnt i 2. og 3. Stk., tillægges der et af Justitsministeriet nærmere fastsat Beløb.

Der ydes hver af de indsatte et Beløb af 1 Kr. 25 Øre daglig til Indkøb af Smaafornödenheder o. l. Indsatte, der oppebærer Lønning fra Stat eller Kommune, kan dog ikke tillige oppebære Dagpenge.

De foran i Stk. 4 og 5 omhandlede Pengeydelse kan anvendes som Erstatning for Skade eller Ødelæggelse, som den indsatte under Opholdet i Lejren bliver ansvarlig for ved forsætlig eller uagtsom Beskadigelse af Bygninger, Inventariegenstande, herunder Beklædningsgenstande, Bøger, Værktøj o. l. Beslutning herom træffes af Lejrens Leder, efter at den indsatte har haft Adgang til at udtale sig. Naar saadan Beslutning er truffet, afgives Indberetning herom til Justitsministeriet.

§ 5.

De indsatte har Ret til at beskæftige sig med Arbejde, som de selv forskaffer sig, naar saadant Arbejde efter Lederens Skøn ikke strider mod god Orden og Sikkerhed i Lejren. Udbyttet af selvforskaffet Arbejde tilfalder den paagældende selv. Alle Udgifter vedrørende selvforskaffet Arbejde, saasom Udgifter til Anskaffelse af Værktøj og Materialer og til Forsendelse m. v., afholdes af den paagældende. Fra Lejrens Værkstedlokaler maa intet Værktøj, Arbejdsmateriale e. l. fjernes.

§ 6.

Om Adgang til at modtage Besøg og om Brevveksling gælder følgende Regler:

Besøg: De indsatte har Ret til een Gang ugentlig at modtage Besøg af Ægtefælle og nærmeste Slægtninge. Tilladelse til at modtage yderligere Besøg, herunder Besøg af andre, de indsatte nærstaaende Personer, kan i særlige Tilfælde gives af Lejrens Leder. Besøgene skal foregaa under Overværelse af en af Personalet og iøvrigt paa den Maade, som fastsættes af Lejrens Leder. Denne fastsætter derhos de af Hensynet til Lejrordenen nødvendiggjorte nærmere Regler om, paa hvilke Dage og Tider af Dagen Besøg maa finde Sted, og om Besøgets Varighed, der dog ikke kan indskrænkes til under 1 Time pr. Gang. Under Besøgene maa der kun drøftes saadanne Anliggender, som er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af

den private og personlige, eventuelt forretningsmæssige Forbindelse mellem den indsatte og de paagældende. Under Besøget maa der saaledes ikke ske Omtale af politiske Forhold, herunder Krigsbegivenheder, eller af Forhold, der staar i Forbindelse med de paagældendes Forvaringstagelse. Omtale af Forhold vedrørende Lejren maa kun ske, forsaa vidt saadan Omtale er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af de indsattes Forbindelse med deres nærmere Paarørende. Lejrens Leder kan i Tilfælde, hvor en besøgende ikke overholder de for Besøg fastsatte Regler eller givne Anvisninger, eller hvor den paagældende under Besøget i Lejren ikke optræder paa sømmelig Maade, under Justitsministeriets Approbation bestemme, at vedkommende for et nærmere fastsat Tidsrum udelukkes fra Besøg i Lejren.

Brevveksling. De indsatte har Ret til at modtage Breve fra og afsende Breve til Ægtefælle og nærmeste Slægtninge og andre dem nærstaaende Personer og Personer, med hvem de staar i Forretningsforhold. Brevene, der gennemlæses inden Afsendelsen, respektive Udleveringen, maa kun indeholde saadanne Meddelelser, som er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af den private og personlige, eventuelt forretningsmæssige Forbindelse mellem den indsatte og de paagældende. Brevene maa saaledes ikke indeholde Omtale af politiske Forhold, herunder Krigsbegivenheder, eller af Forhold, der staar i Forbindelse med de paagældendes Forvaringstagelse. Omtale af Forhold vedrørende Lejren maa kun ske, for saa vidt saadan Omtale er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af de indsattes Forbindelse med deres nærmeste paarørende. Breve tilbageholdes af Lejrens Leder, naar det skønnes nødvendigt af Hensyn til Sikkerheden eller Forvaringens Øjemed, eller naar Brevene skønnes at være af utiladeligt Indhold. Om Tilbageholdelse af Breve gives der snarest muligt den paagældende Underretning. Lejrens Leder kan derhos, saafremt Brevvekslingen antager et saa stort Omfang, at Ekspeditionen vanskeliggøres, træffe Bestemmelse om Begrænsning af Brevvekslingen. Brevpapir og Skrivemateriale udleveres ved Lejrens Foranstaltning efter Anmodning. Lejren afholder for hver af de indsatte Udgiften til Frankering af 2 almindelige Breve pr. Uge, medens de paagældende iøvrigt selv maa afholde Udgiften til Porto.

En indsat, der overtræder de i nærværende Husorden eller af Lejrens Leder fastsatte Bestemmelser vedrørende Besøg og Brevveksling, kan af Lejrens Leder for et nærmere fastsat Tidsrum, dog ikke udover 3 Maaned, udelukkes fra Adgang til Besøg og/eller Brevveksling. Om Iværksættelse af saadanne Foranstaltninger afgiver Lejrens Leder Indberetning til Justitsministeriet.

§ 7.

De indsatte har Ret til at benytte egne Beklædningsgenstande, medmindre dette udelukkes af Ordens- eller Sikkerhedshensyn. I saa Tilfælde, eller hvis de mangler nødvendige Klædningsstykker, bliver de ved Lejrens Foranstaltning at forsyne med det nødvendige til Brug under Opholdet i Lejren. Det kan paalægges de indsatte under Arbejdet at benytte Arbejdstøj. Dette udleveres ved Lejrens Foranstaltning. Lejrens Leder fastsætter iøvrigt de nærmere Regler vedrørende Beklædningen.

§ 8.

De indsatte erholder den anordnede Forplejning.

De indsatte har Adgang til for egne Midler at forskaffe sig eller fra deres paarørende modtage Nydelsesmidler og enkelte Forplejningsvarer i det Omfang, i hvilket dette er foreneligt med god Orden i Lejren, herunder Maadehold. Brugen af Røgtobak er tilladt, men maa kun finde Sted paa en saadan Maade, at den ikke bliver til Ulempe for de andre i Lejren anbragte Personer eller medfører Brandfare. Nærmere Regler herom fastsættes af Lejrens Leder. Nydelse af spirituøse Drikke, herunder bayersk Øl, er tilladt i det Omfang, i hvilket det efter Lederens Skøn er foreneligt med Maadehold samt Orden og Sikkerhed i Lejren.

§ 9.

De indsatte skal indenfor den anordnede Mørklægningsstid, bortset fra Maaltiderne, opholde sig i de Bygninger, i hvilke de er indkvarteret. De maa efter

Kl. 22 ikke opholde sig udenfor de dem anviste Værelser, og Dørene til disse skal aflaaes Kl. 23. Efter Kl. 24 maa der ikke brænde Lys paa Værelserne. Iøvrigt fastsættes Dagsordenen af Lejrens Leder. Arbejdstiden ved det i § 4 omhandlede pligtige Arbejde maa ikke fastsættes til mere end 8 Timer pr. Dag.

Lejrens Leder fastsætter iøvrigt de af ordens- og sikkerhedsmæssige Hensyn paakrævede Begrænsninger i de indsatte Adgang til frit at færdes indenfor Lejrens Omraade.

§ 10.

De indsatte er pligtige, naar det af ordens- og sikkerhedsmæssige Hensyn skønnes nødvendigt, at lade sig underkaste personlig Ransagning.

§ 11.

Ved Indsættelsen i Lejren skal den indsatte aflevere de Genstande, som han af Hensyn til Orden og Sikkerhed eller Forvaringens Øjemed ikke bør være i Besiddelse af, herunder egentlige Værdisager og rede Penge.

Saadanne Genstande opbevares ved Lejrens Foranstaltning, og der optages for hver indsat en Fortegnelse over de i Forvaring tagne Effekter.

Lejren fører Regnskab over medbragte, tilsendte og fra Lejren oppebaarne Penge, saaledes at der for hver enkelt indsat oprettes en Konto. Om dennes Stilling meddeles der efter Anmodning den paagældende Oplysning.

§ 12.

I Sygdomstilfælde behandles den indsatte efter Anvisning af den af Lejrens Leder tilkaldte Læge.

§ 13.

De indsatte har Adgang til Udlaan af Bøger, der fremskaffes ved Lejrens Foranstaltning, eller som stilles til Raadighed for de paagældende af offentlige Bogsamlinger. Det kan derudover i særlige Tilfælde, naar sikkerhedsmæssige Hensyn ikke udelukker dette, af Lejrens Leder tillades dem at faa tilsendt Bøger af videnskabelig, teknisk eller lignende Art.

Udlevering af Bøger af politisk Indhold er ikke tilladt.

Der gives de indsatte Adgang til Avislæsning efter derom af Justitsministeriet godkendte Regler.

Der gives de indsatte Adgang til at aflytte den danske Statsradiofonis Udsendelser. Nærmere Regler herom fastsættes af Lederen.

§ 14.

Har de indsatte noget at andrage om eller nogen Meddelelse at give, eller føler de sig forurettet og ønsker at beklage sig i den Anledning, kan de begære sig fremstillet for Lejrens Leder.

Saafernt de indsatte ønsker at henvende sig skriftligt til Øvrigheden, rettes derom Henvendelse til Lejrens Leder, der drager Omsorg for Skrivelsernes Fremsendelse til Justitsministeriet. Henvendelser til Justitsministeriet kan af den paagældende afleveres til Lejrens Leder i lukket Kuvert, der skal være forsynet med Afsenderens Navn.

§ 15.

En indsat, der gentagne Gange eller paa grov Maade har tilsidesat de ham ifølge nærværende Husorden paahvilende Pligter, eller som iøvrigt ved sit hele Forhold har vist sig uegnet til Ophold i Lejren, kan af Lejrens Leder under Justitsministeriets Approbation overføres til Københavns Vestre Fængsel.

Under Opholdet i Fængslet holdes den paagældende isoleret, og der gives ham ikke Adgang til Indkøb af Ekstraforplejning eller til iøvrigt at nyde de Rettigheder, der efter de gældende Bestemmelser tilkommer Varetægtsfanger. Om den paagældendes Adgang til Besøg og Brevveksling træffes Bestemmelse i hvert enkelt Tilfælde.

Justitsministeriet, den 27. August 1942.

E. Thune Jacobsen.

*Kiørboe,
fg.*

D.

Husorden

(af 28. Oktober 1942)

for

de i Statens Lejr i Horserød i Medfør af § 2, Stk. 1, i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 til Forvaring indsatte Personer.

§ 1.

De i Lejren anbragte Personer er undergivet de Indskrænkninger, der følger af Forvaringens Øjemed, og som er nødvendige til Sikring af deres Tilstedeværelse i Lejren og til Opretholdelse af god Orden i denne, alt i Overensstemmelse med de derom i nærværende Husorden og af Lejrens Leder fastsatte Bestemmelser.

§ 2.

Det er de indsatte forbudt at beskæftige sig med politisk Virksomhed eller Agitation af enhver Art, herunder Studiekredsarbejde, Oplysningsarbejde, Anbringelse af politiske Symboler, Billeder o. l.

§ 3.

Det er deres Pligt at vise Lejrens Personale ubetinget Lydighed og i enhver Henseende at efterkomme de dem givne Ordre og Anvisninger, og de skal til enhver Tid iagttage Ro og god Orden.

§ 4.

De indsatte har Pligt til selv at renholde de Værelser, i hvilke de er indkvarteret.

De er derhos pligtige at udføre alle øvrige Arbejder vedrørende Renholdelse af Lejren, Brændehugning til Lejrens Forbrug, Fyring o. l.

Endvidere kan der gives dem Adgang til at udføre Arbejde vedrørende Istandsættelse og Vedligeholdelse af Lejrens Bygninger samt andre i Forbindelse med Lejrens indre Drift staaende Arbejder.

Indsatte, der beskæftiges ved Arbejder, som nævnt i 2. og 3. Stk., tillægges der et af Justitsministeriet nærmere fastsat Beløb.

Der ydes hver af de indsatte et Beløb af 1 Kr. 25 Øre daglig til Indkøb af Smaafor nødenheder o. l. Indsatte, der oppebærer Lønning fra Stat eller Kommune, kan dog ikke tillige oppebære Dagpenge.

De foran i Stk. 4 og 5 omhandlede Pengeydelse kan anvendes som Erstatning for Skade eller Ødelæggelse, som den indsatte under Opholdet i Lejren bliver ansvarlig for ved fortsættelig eller uagtsom Beskadigelse af Bygninger, Inventariegenstande, herunder Beklædningsgenstande, Bøger, Værktøj o. l. Beslutning herom træffes af Lejrens Leder, efter at den indsatte har haft Adgang til at udtale sig. Naar en saadan Beslutning er truffet, afgives Indberetning herom til Justitsministeriet.

§ 5.

De indsatte har Ret til at beskæftige sig med Arbejde, som de selv forskaffer sig, naar saadant Arbejde efter Lederens Skøn ikke strider mod god Orden og Sikkerhed i Lejren. Udbyttet af selvforskaffet Arbejde tilfalder den paagældende selv. Alle Udgifter vedrørende selvforskaffet Arbejde, saasom Udgifter til Anskaffelse af Værktøj og Materialer og til Forsendelse m. v., afholdes af den paagældende. Fra Lejrens Værkstedslokaler maa intet Værktøj, Arbejds materiale el. l. fjernes. Genstande, der er fremstillet i Lejren, maa ikke udbringes af denne, med mindre Lederen i særlige Tilfælde giver Tilladelse dertil.

§ 6.

Om Adgang til at modtage Besøg og om Brevveksling gælder følgende Regler:

Besøg: De indsatte vil med Tilladelse af Statsadvokaten for særlige Anliggender 1 Gang maanedlig kunne modtage Besøg af nærmeste Paarørende (Ægtefælle, Forældre, Børn). Besøgene, hvis Varighed ikke kan overstige 1 Time, skal foregaa under Overværelse af en af Personalet og iøvrigt paa den Maade, som fastsættes af Lejrens Leder. Denne fastsætter derhos de af Hensynet til Lejrordenen nødvendiggjorte nærmere Regler om, paa hvilke Dage og Tider af Dagen Besøg maa finde Sted. Under Besøgene maa der kun drøftes saadanne Anliggender, som er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af den private og personlige Forbindelse mellem den indsatte og de paagældende. Under Besøget maa der saaledes ikke ske Omtale af politiske Forhold, herunder Krigsbegivenheder, eller af Forhold, der staar i Forbindelse med de paagældendes Forvaringstagelse. Omtale af Forhold vedrørende Lejren maa kun ske, for saa vidt saadan Omtale er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af de indsattes Forbindelse med deres nærmere Paarørende. Lejrens Leder kan i Tilfælde, hvor en besøgende ikke overholder de for Besøg fastsatte Regler eller givne Anvisninger, eller hvor den paagældende under Besøget i Lejren ikke optræder paa sømmelig Maade, under Justitsministeriets Approbation bestemme, at vedkommende for et nærmere fastsat Tidsrum udelukkes fra Besøg i Lejren.

Brevveksling: De indsatte har Ret til 1 Gang maanedlig at modtage Brev fra og afsende Brev til nærmeste Paarørende (Ægtefælle, Forældre, Børn). Ind- og udgaaende Breve gennemlæses ved Foranstaltning af Statsadvokaten for særlige Anliggender. Afgaaende Breve afleveres i aaben Stand til Lejrens Ledelse. Brevene maa kun indeholde saadanne Meddelelser, som er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af den private og personlige Forbindelse mellem den indsatte og de paagældende. De maa saaledes ikke indeholde Omtale af politiske Forhold, herunder Krigsbegivenheder, eller af Forhold, der staar i Forbindelse med de paagældendes Forvaringstagelse. Omtale af Forhold vedrørende Lejren maa kun ske, for saa vidt saadan Omtale er betinget af Hensynet til Opretholdelsen af de indsattes Forbindelse med deres nærmeste paarørende. Breve tilbageholdes, naar det skønnes nødvendigt af Hensyn til Sikkerheden eller Forvaringens Øjemed, eller naar Brevene skønnes at være af utilladeligt Indhold. Om Tilbageholdelse af Breve gives der snarest muligt den paagældende Underretning. Brevpapir og Skrivemateriale udleveres ved Lejrens Foranstaltning efter Anmodning. Lejren afholder for hver af de indsatte Udgiften til Frankering af Breve.

§ 7.

De indsatte har Ret til at benytte egne Beklædningsgenstande, medmindre dette udelukkes af Ordens- eller Sikkerhedshensyn. I saa Tilfælde, eller hvis de mangler nødvendige Klædningsstykker, bliver de ved Lejrens Foranstaltning at forsyne med det nødvendige til Brug under Opholdet i Lejren. Det kan paalægges de indsatte under Arbejdet at benytte Arbejdstøj. Dette udleveres ved Lejrens Foranstaltning. Lejrens Leder fastsætter iøvrigt de nærmere Regler vedrørende Beklædningen.

§ 8.

De indsatte erholder den anordnede Forplejning.

De indsatte har Adgang til for egne Midler at forskaffe sig eller fra deres paarørende modtage Nydelsesmidler og enkelte Forplejningsvarer i det Omfang, i hvilket dette er foreneligt med god Orden i Lejren, herunder Maadehold. Brugen af Røgtobak er tilladt, men maa kun finde Sted paa en saadan Maade, at den ikke bliver til Ulempe for de andre i Lejren anbragte Personer eller medfører Brandfare. Nærmere Regler herom fastsættes af Lejrens Leder. Nydelse af spirituose Drikke, herunder bayersk Øl er tilladt i det Omfang, i hvilket det efter Lederens Skøn er foreneligt med Maadehold samt Orden og Sikkerhed i Lejren.

§ 9.

De indsatte skal indenfor den anordnede Mørklægningstid, bortset fra Maaltiderne, opholde sig i de Bygninger, i hvilke de er indkvarteret. De maa efter Kl. 22 ikke opholde sig udenfor de dem anviste Værelser, og Dørene til disse skal aflaaes Kl. 23. Efter Kl. 24 maa der ikke brænde Lys paa Værelserne. Iøvrigt fastsættes Dagsordenen af Lejrens Leder. Arbejdstiden ved det i § 4 omhandlede pligtige Arbejde maa ikke fastsættes til mere end 8 Timer pr. Dag.

Lejrens Leder fastsætter iøvrigt de af ordens- og sikkerhedsmæssige Hensyn paakrævede Begrænsninger i de indsattes Adgang til frit at færdes indenfor Lejrens Omraade.

§ 10.

De indsatte er pligtige, naar det af ordens- og sikkerhedsmæssige Hensyn skønnes nødvendigt, at lade sig underkaste personlig Ransagning.

§ 11.

Ved Indsættelse i Lejren skal den indsatte aflevere de Genstande, som han af Hensyn til Orden og Sikkerhed eller Forvaringens Øjemed ikke bør være i Besiddelse af, herunder egentlige Værdisager og rede Penge.

Saadanne Genstande opbevares ved Lejrens Foranstaltning, og der optages for hver indsat en Fortegnelse over de i Forvaring tagne Effekter.

Lejren fører Regnskab over medbragte, tilsendte og fra Lejren oppebaarne Penge, saaledes at der for hver enkelt indsat oprettes en Konto. Om dennes Stilling meddeles der efter Anmodning den paagældende Oplysning.

§ 12.

I Sygdomstilfælde behandles den indsatte efter Anvisning af den af Lejrens Leder tilkaldte Læge.

§ 13.

De indsatte har Adgang til Udlaan af Bøger, der fremskaffes ved Lejrens Foranstaltning, eller som stilles til Raadighed for de paagældende af offentlige Bogsamlinger. Der kan derudover i særlige Tilfælde, naar sikkerhedsmæssige Hensyn ikke udelukker dette, af Lejrens Leder tillades dem at faa tilsendt Bøger af videnskabelig, teknisk eller lignende Art.

Udlevering af Bøger af politisk Indhold er ikke tilladt.

Der gives de indsatte Adgang til Avislæsning efter derom af Justitsministeriet godkendte Regler.

Der gives de indsatte Adgang til at aflytte den danske Statsradiofonis Udsendelser. Nærmere Regler herom fastsættes af Lederen.

§ 14.

Har de indsatte noget at andrage om eller nogen Meddelelse at give, eller føler de sig forurettet og ønsker at beklage sig i den Anledning, kan de begære sig fremstillet for Lejrens Leder.

Saaframt de indsatte ønsker at henvende sig skriftligt til Øvrigheden, rettes derom Henvendelse til Lejrens Leder, der drager Omsorg for Skrivelsernes Fremsendelse til Justitsministeriet. Henvendelser til Justitsministeriet kan af den paagældende afleveres til Lejrens Leder i lukket Kuvert, der skal være forsynet med Afsenderens Navn.

§ 15.

En indsat, der overtræder de i nærværende Husorden eller af Lejrens Leder fastsatte Bestemmelser, kan af Lejrens Leder for et Tidsrum af indtil 6 Maaneder udelukkes fra Adgang til Besøg og/eller Brevveksling. Om Iværksættelse af saadanne Foranstaltninger afgiver Lejrens Leder Indberetning til Justitsministeriet.

En indsat, der gentagne Gange eller paa grov Maade har tilsidesat de ham ifølge nærværende Husorden paahvilende Pligter, eller som iøvrigt ved sit Forhold har vist sig uegnet til Ophold i Lejren, kan af Lejrens Leder under Justitsministeriets Approbation overføres til Københavns Vestre Fængsel.

Under Opholdet i Fængslet holdes den paagældende isoleret, og der gives ham ikke Adgang til Indkøb af Ekstraforplejning eller til iøvrigt at nyde de Rettigheder, der efter de gældende Bestemmelser tilkommer Varetægtsfanger. Om den paagældendes Adgang til Besøg og Brevveksling træffes Bestemmelse i hvert enkelt Tilfælde.

Justitsministeriet, den 28. Oktober 1942.

E. Thune Jacobsen.

Kiørboe.

ig.

282.**De interneredes Stillen til Appel.****Svarskrivelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.**

I Anledning af, at Inspektør Bentzen i Horserødlejren under Begyndelsen af Interneringen havde indført en Ordning, hvorefter de internerede 3 Gange daglig skulde stille op til Appel m. m., rejstes Spørgsmaalet om, hvorvidt De fandt en saadan Foranstaltning passende ud fra Interneringens Formaal. De udtalte, at De ønskede at tale med Inspektøren om denne Sag, forinden De kunde svare.

Jeg vedlægger en Notits af 12. November 1946 fra Fængselsinspektør Bentzen, hvoraf fremgaar, at den i Spørgsmaalet omtalte Appel m. m. drejer sig om en af Sikkerhedshensyn nødvendiggjort Optælling til Konstatering af de interneredes Tilstedeværelse i Lejren, at der om dette Spørgsmaals rette Løsning har været forhandlet mellem de interneredes Talsmand og Inspektøren, og at det Ønske, der var fremsat fra de interneredes Side om en Ændring af den Ordning, som i Begyndelsen var truffet, blev imødekommet. Til Justitsministeriet ses overhovedet ikke at være indgaaet nogen Klage vedrørende dette Spørgsmaal.

Hellerup, den 25. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

Notits.

I Anledning af den af den parlamentariske Kommission i Skrivelse af 2. November 1946 til fhv. Justitsminister Thune Jacobsen stillede Forespørgsel vedrørende en af mig i Horserødlejren under Begyndelsen af Interneringen indført Ordning, »hvorefter de internerede 3 Gange daglig skulde stille op til Appel m. m.«, skal jeg oplyse følgende:

Der blev straks fra Lejrens Ibrugtagelse i Slutningen af August 1941 fastsat den Ordning, at de internerede maatte færdes frit indenfor Lejrens Omraade. Der var imidlertid forinden Ibrugtagelsen af Ministeriet og Statsadvokatens Afdeling mundtligt blevet givet mig Direktiver, hvoraf bl. a. fremgik, at de interneredes Tilstedeværelse i Lejren skulde sikres, og at der skulde gennemføres en fuldstændig effektiv Kontrol med deres Forbindelse med Omverdenen, og da de internerede var indkvarteret i flere Bygninger, og Lejrens Omraade var meget uoverskueligt, kunde de interneredes Tilstedeværelse ikke konstateres paa anden Maade end ved Optælling.

Der var derfor fastsat den Ordning, at der før de 3 Hovedmaaltider (Kl. 8, Kl. 12 og Kl. 18), der blev indtaget i en fælles Spisesal i en særlig Bygning, skulde holdes »Mandtal«. I den Meddelelse, der herom blev tilstillet de internerede skriftligt, blev det fastsat, at de internerede, naar der blev ringet til Spisning, skulde stille op udenfor de Bygninger, i hvilke de var indkvarteret (i Regnvej og indenfor Mørklægningstiden dog paa Gangen i Bygningen), og naar Personalet derefter ved Optælling havde konstateret, at alle var tilstede, gik de internerede samlet til Spisesalen.

De interneredes Talsmand henvendte sig imidlertid til mig med Anmodning om, at de internerede maatte blive fritaget for Opstilling til Mandtal, idet Forholdet var det, at ikke alle de internerede straks gav Møde, naar der blev ringet til Spisning, og at Optællingen derfor blev forsinket, saaledes at det kunde vare nogle Minutter, inden de internerede kunde gaa til Spisesalen. For at imødekomme dette Ønske blev Ordningen ændret, saaledes at de internerede ved Ringning til Spisning skulde gaa direkte til Spisesalen, og der blev da ved Indgangen til denne af Overbetjenten foretaget Optælling af de internerede, der gav Møde til Spisning.

Ordningen med Mandtal særskilt for hver Bygning bestod kun i kort Tid og var i hvert Fald ophævet i Slutningen af Oktober 1941.

Jeg skal tilføje, at der i den Interneringslejr for britiske og franske Statsborgere, der blev oprettet ved Hald i Maj 1940, var indført en tilsvarende Ordning med Hensyn til Mandtal, og at det var denne Ordning, der ikke havde givet Anledning til nogen Vanskelighed, der blev taget som Mønster for den oprindelige Ordning i Horserød.

København, den 12. November 1946.

Bentzen,

Fængselsinspektør.

283.

Pastor Povlsens Virksomhed i Horserødlejren.

A.

A F S K R I F T

Til

Justitsministeriet.

Undertegnede Landsretssagfører Carl Madsen, der for Tiden er interneret i Statens Lejr i Horserød, tillader mig herved at henvende mig i Ministeriet i følgende Anledning:

Den 17. ds. havde jeg til Afsendelse afleveret et Brev som vedlagte Afskrift til fhv. Kirkeminister Pastor Povlsen, som jeg i denne Anledning henvendte mig til i Kraft af den Opfattelse, at han skulde være autoriseret til at være et Mellemed mellem os og Myndighederne, men hertil kommer, at jeg personligt kender Pastor Povlsen. — I Dag blev jeg indkaldt til Lejrens Inspektør, der meddelte mig, at Brevet ikke kunde passere, hvorefter det af Inspektøren tilbageholdtes. Inspektøren forklarede mig, at Grunden til Brevets Tilbageholdelse var den i dette indeholdte Anmodning til Pastor Povlsen om paa nogle af de interneredes Vegne at rette Henvendelse til Justitsministeriet for at søge udvirket, at Ministeriet vilde stille en egnet Lærer til Raadighed for os til en videregaaende Undervisning i Fransk. — Da dette var et Anliggende, som vedrørte Lejrens Ledelse, udtalte Inspektøren som sin Opfattelse, at det ikke maatte omhandles i Brevet til Pastor Povlsen.

I den Anledning anmoder jeg Justitsministeriet om en Udtalelse om, hvorvidt samme med Inspektøren er enigt i denne Opfattelse. Jeg er af den Formening, at vi netop skal have Adgang til gennem Pastor Povlsen at staa i nem Forbindelse med Autoriteterne, ikke alene i Forsørgelsesanliggender, men i alle Spørgsmaal, hvor vi mener, at det er af Betydning for os gennem en Mellemand at føre Forhandlinger med Ministeriet, og det er mig bekendt, at Pastor Povlsen ogsaa har forhandlet med Ministeriet i Anledning af Spørgsmaal, der ikke har forsørgelsesmæssig Karakter. For saa vidt denne Opfattelse af Pastor Povlsens Virksomhed er korrekt, maa jeg ogsaa finde det naturligt, at vi, der jævnligen har Adgang til mundtlige Samtaler med Pastoren, ogsaa skriftligt kan henvende os til ham. — Jeg kan heller ikke se, at der skulde foreligge en Forbigaaelse af Lejrens lokale Ledelse, idet jeg gaar ud fra, at Ansættelse af en saadan Lærer under alle Omstændigheder er et Spørgsmaal, der maa finde sin Afgørelse i Ministeriet. — Men rent bortset herfra, kender jeg som bemærket Pastor Povlsen privat, og jeg antager derfor, at jeg kan korrespondere med ham, naar blot jeg iagttager Husordenens Forskrifter. Disse gaar jo ud paa, jfr. § 5, at Breve ikke »i usømmelig Form« maa »indeholde Omtale af politiske Forhold eller af Forhold vedrørende Lejren«. Anden Begrænsning findes saa vidt jeg kan se ikke. Jeg har hidtil opfattet Bestemmelsen saaledes, at Ordene »i usømmelig Form« refererede sig saavel til politiske Forhold som til Forhold vedrørende Lejren, saaledes at det med andre Ord skulde være tilladt at omtale Lejrens Forhold i den iøvrigt tilladte Korrespondance, naar blot det sker i sømmelig Form. — Saaledes mener jeg ogsaa, at Lejrens Ledelse hidtil har praktiseret Bestemmelsen, idet jeg mange Gange — men naturligvis stæde i strengt sømmelige Former — har skrevet til mine Paarørende vedrørende forskellige Forhold, som angaar Lejren, og disse Breve er da heller ikke — i hvert Fald ikke i den senere Tid — blevet standset. — Skønt jeg ikke vil lægge Skjul paa, at jeg med mange fremragende Jurister er af den Opfattelse, at Retsgrundlaget for min Internering er utilstrækkeligt, og at jeg anser Lov Nr. 349 af 22. August

1941 for at være i Strid med Grundloven, hvorhos jeg er af den Formening, at jeg selv efter Kommunistlovens Forudsætninger ikke burde være interneret, er jeg under de foreliggende faktiske Omstændigheder indstillet paa at efterleve Husordenens Forskrifter. Det er derfor ogsaa af principiel Interesse for mig at faa fastslaaet, hvorvidt Justitsministeriet mener, at Husordenen ved det foreliggende Brev til Pastor Povlsen er overtraadt, saaledes at jeg i Fremtiden ved, om Forhold vedrørende Lejren overhovedet ikke maa omtales i Breve.

Jeg benytter samtidig Lejligheden til at forelægge Ministeriet vor Anmodning om, at der maa blive arrangeret en videregaaende Undervisning i Fransk her i Lejren, idet der er betydelig Interesse for en saadan Undervisning, gennem hvilken vi paa en nyttig Maade kan gøre den Tid, vi er tvunget til at opholde os her i Lejren, frugtbringende.

p. t. Statens Lejr i Horserød, den 18. December 1941.

Ærbødigst

Carl Madsen (sign.).

B.

A F S K R I F T

STATENS LEJRI HORSERØD,

pr. Helsingør.

7. Januar 1942.

6 Bilag.

Idet jeg tilbagesender vedlagte med Justitsministeriets Skrivelse af 20. December 1941 (41¹⁴³/₄₁) fremsendte Sag, skal jeg udtale:

Det er min Opfattelse, at Pastor Povlsen har faaet Tilladelse til at indfinde sig i Statens Lejr i Horserød med det Formaal at udøve Virksomhed af lignende Art, som den han udøvede i Emigrantlejren i Horserød, d. v. s. i Forstaaelse med de indsatte at arrangere Foredrag for dem nærmest af belærende Art. Pastor Povlsen har nogle Gange i de sidste Maaneder aflagt Besøg i Lejren. Da han har haft Adgang til at tale med de indsatte uden Kontrol fra Lejrens Side, kender jeg ikke Formaalet med hans Besøg, men disse er i hvert Fald ikke resulteret i Afholdelse af noget Foredrag. Pastor Povlsen har kun een Gang — nemlig ved hans næstsidste Besøg i December Maaned — henvendt sig til mig. Ved denne Lejlighed meddelte han mig, at han agtede at tale med de indsatte om Understøttelse af deres paarørende, hvilket, som han fremhævede, jo var Spørgsmaal, der laa udenfor Lejrlederens Omraade.

Jeg har tilbageholdt det paagældende Brev, fordi jeg har ment, at Pastor Povlsen ikke indtager en saadan Stilling i Forholdet mellem de indsatte og Justitsministeriet, at disse gennem ham kan henvende sig til Justitsministeriet i Spørgsmaal, der vedrører Lejrens Drift.

Den indsatte Carl Madsen giver nu Udtryk for, at Pastor Povlsen skulde være »autoriseret til at være Mellemlid mellem os og Myndighederne«, og at de indsatte »netop skal have Adgang til gennem Pastor Povlsen at staa i nem Forbindelse med Autoriteterne, ikke alene i Forsørgelsesansliggender, men i alle Spørgsmaal, hvor vi mener, at det er af Betydning for os gennem en Mellemand at føre Forhandlinger med Ministeriet.«

Saaledes som Spørgsmaal om de indsattes økonomiske Forhold har udviklet sig, finder jeg det rimeligt, at dette Spørgsmaal betragtes som værende Lejrens Leder uvedkommende. Jeg vil derimod finde det uhensigtsmæssigt, om man i Spørgsmaalet, der vedrører Lejrens Drift og de indsattes Behandling i Overensstemmelse med Husordenen, anerkender en Udenforstaaende som berettiget til udenom Lejrens Leder at forhandle med Ministeriet paa de indsattes Vegne.

Carl Madsens Henvisning til Husordenen skal jeg ikke komme nærmere ind paa, idet Tilbageholdelse af Brevet som nævnt ikke er sket i Medfør af Husordenen. Det drejer sig jo her ikke om den Korrespondance af den i Husordenen nævnte Art. Henvisningen til hans private Bekendtskab til Pastor Povlsen synes mig at savne Betydning. Hvis man betragter Pastor Povlsen som en privat Bekendt af Madsen, der i Medfør af Husordenen undtagelsesvis af Lejrens Leder havde faaet Tilladelse til Besøg, maatte disse Besøg jo ogsaa kontrolleres.

Til Belysning af Pastor Povlsens Virksomhed vedlægger jeg Afskrift af 2 Breve fra ham fra indsatte. Endvidere vedlægger jeg Ekstrakt-Afskrift af et Brev fra Carl Madsen til Pastor Povlsen.

(sign.) **Bentzen.**

C.**27 Carl Madsen til Pastor Povlsen, Øverødvej, Holte.**

»Iøvrigt beder jeg Dem ved Lejlighed foranledige, at Magistraten, naar der svares paa Skrivelser fra de internerede i Forsørgelsesspørgsmaal, ikke gør det paa den Maade, at man tilskriver Lejrens Ledelse til videre Underretning for den internerede, men at man direkte tilskriver den paagældende. Den anden Fremgangsmaade er i disse Tilfælde ganske malplaceret.«

Afskriftens Rigtighed bekræftes.

(2. Januar 1942).

D.

Afskrift af Brev fra Pastor Th. Povlsen til Nr. 27 — Carl M. Madsen.

Kære Lrsf. C. Madsen.

Samtlige Klager over Understøttelser jeg fik i Lørdags, har jeg efter Samraad med Pastor Amby givet til Dr. Munch, der selv ønskede at gaa til Socialministeren med dem.

Antagelig paa Lørdag taler Pastor Amby og jeg med Justitsministeren. Om det gaar vel, kommer jeg til Horserød paa Mandag, muligvis om Formiddagen ellers ved sædvanlig Tid. Hils Arkitekt Heiberg og bed ham tilgive mig, at jeg har set fejl, det er Arkitekt Poul Henningsen, der staar som Ejer af »Kompositionen« paa den frie Udstilling.

Venlig Hilsen

sign. **Th. Povlsen.**

(18. December 1941).

E.**Afskrift af Brev fra Pastor Th. Povlsen til Nr. 114 — Max Kaplan.**

Hr. Ingeniør Kaplan.

Jeg talte med Distriktsingeniør Svendsen om Sagen. Deres Løn ligger til Udbetaling, man havde blot ikke vidst, hvor man skulde sende den hen. Distriktsingeniøren vilde *meget gerne* have Dem til at arbejde for Vandbygningsvæsenet, men havde ikke ment, at Finansministeriet ønskede det. Jeg har derefter talt med Departementschef Kofoed om Sagen. Han mente ikke, der kunde være noget i Vejen for, at De fik sendt Arbejde op, og vilde selv tale med Distriktsingeniøren eller Direktøren derom. Jeg haaber, det snart skal gaa i Orden.

Venlig Hilsen

sign. **Th. Povlsen.**

(18. December 1941).

F.

A F S K R I F T

JUSTITSMINISTERIET

København, den 16. Januar 1942.

Hr. Carl Marius Madsen, Statens Lejr i Horserød.

I en af Lejrens Leder hertil indsendt Skrivelse har De besværet Dem over, at et af Dem til fhv. Kirkeminister, Pastor Povlsen skrevet Brev, hvori De har anmodet Pastoren om at være de indsatte behjælpelig med hos Myndighederne at faa udvirket, at de indsatte kan faa Undervisning i Fransk, er blevet tilbageholdt.

De har derhos meddelt, at De var af den Formening, at de indsatte gennem Pastor Povlsen kunde staa i Forbindelse med Myndighederne.

Foranlediget heraf skal man meddele, at der er givet Pastor Povlsen Tilladelse til at aflægge Besøg i Lejren af Hensyn til Spørgsmaalet om ved frivillige Kræfter at foranstalte Undervisning eller Afholdelse af Foredrag for de indsatte, samt Spørgsmaal vedrørende de indsattes selvforskaffede Arbejde. Man er derhos indforstaaet med, at Pastor Povlsen paa de indsattes Vegne tager sig af Spørgsmaal vedrørende de indsattes Forsørgerforhold. Pastor Povlsen har derimod ikke Bemyndigelse til paa de indsattes Vegne at foretage Henvendelser til Myndighederne eller andre angaaende Spørgsmaal, der vedrører Lejrens Forhold eller Interneringen iøvrigt. Den af Lederen foretagne Tilbageholdelse af Deres Brev til Pastor Povlsen har derfor været velbegrundet.

E. Thune Jacobsen.

Kiørboe (sign.)

G.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 18. Juni 1947.

+ 2 Bilag.

*Til**Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.*

I Skrivelse af 24. Marts 1947 til Justitsministeriet har Kommissionen udbedt sig tilstillet Fængselsinspektørens Skrivelse af 9. September 1942 til Fængselspræsten, hvori forespørges, om Pastor Povlsen maatte betragtes som urovækkende overfor Fangerne. Efter foretagen Undersøgelse viser det sig, at den ovennævnte Skrivelse vedrører en Sag, hvorunder den daværende internerede Carl Marius Madsen den 28. August fra Vestre Fængsel indsendte en Klage til Justitsminister Thune Jacobsen over, at det med Hensyn til Pastor Povlsens Besøg var blevet fastsat, at de ikke maatte strække sig over $\frac{1}{2}$ Time, og at de skulde kontrolleres paa samme Maade som almindelige Besøg. Denne Skrivelse, hvoraf Afskrift vedlægges, blev den 5. September 1942 sendt til Udtalelse hos Inspektøren for Københavns Fængsler, der, som det fremgaar af ligeledes vedlagte Afskrift af Skrivelse af 29. September 1942 fra Fængselspræsten ved Københavns Fængsler, Kristen Amby, den 9. September udbad sig en Udtalelse fra Fængselspræsten, hvorefter Inspektøren den 9. Oktober 1942 tilbagesendte Sagen til Ministeriet under Henvisning til Fængselspræstens Erklæring.

Da Pastor Povlsen kort Tid efter afgik ved Døden, blev Sagen henlagt.

A. L. Elmquist.

Carsten Jepsen.

Til

Justitsminister Thune Jacobsen.

I Gaar indfandt Pastor Povlsen sig efter længere Tids Sygdom i Fængslet for at tale med følgende af de indespærrede: Knudaage Larsen, Hans Kirk og undertegnede Carl Madsen. Da det forinden Besøget meddeltes os, at det ikke maatte strække sig over $\frac{1}{2}$ Time, og at det skulde kontrolleres paa ganske samme Maade som de almindelige Besøg, nedlagde vi Indsigelse overfor Viceinspektøren. Efter at denne telefonisk havde henvendt sig til Ministeriet, meddelte han os, at han efter Ministeriets Ordre maatte fastholde, at Besøget skulde kontrolleres, og med Hensyn til dets Varighed kunde han ikke strække sig længere end til at bevilge en Time.

Dersom disse nye Regler skal fastholdes, maa jeg fastslaa, at man i højeste Grad vanskeliggør Pastor Povlsens værdifulde og af alle de indespærrede stærkt paaskønnede Arbejde for os. Det ligger i Sagens Natur, at de indespærrede ikke ønsker andre indblandede i de ganske private Forhold, der drøftes med Pastor Povlsen under hans Besøg, og dersom der ikke kan gives længere Besøg end en Time, er det overhovedet umuligt for Pastor Povlsen at tale med de enkelte indespærrede. Normalt strækker hans Besøg sig over flere Timer.

Da Ministeriet formentlig ikke vil insinuere, at Pastor Povlsen i noget Tilfælde har misbrugt eller kan forventes at ville misbruge den Tilladelse, han har haft til ukontrollerede Samtaler med os, kan jeg fastslaa, at Ministeriets Beslutning savner ethvert sagligt Grundlag. Den maa derfor opfattes og bliver uundgaaeligt af de indespærrede opfattet som et nyt Udslag af Myndighedernes Bestræbelser for at skabe saa mange Vanskeligheder og Irritationsmomenter som muligt og for i det hele taget at gøre os den daglige Tilværelse utaalelig. Den ligger fuldstændig paa Linie med de mange Repressalier, som man i den senere Tid har truffet overfor os.

Ministeriets Stilling bliver saa meget uforklarligere derved, at man ikke har haft noget at erindre imod, at f. Eks. Pastor Engberg har aflagt ukontrolleret Besøg hos en af de indespærrede; at specielt Pastor Povlsens Besøg skal kontrolleres, skyldes maaske den Omstændighed, det er blevet Ministeriet bekendt, at Pastor Povlsen har formaaet at vinde de indespærredes fulde Tillid, og at disse sætter megen Pris paa hans Besøg.

Jeg skal herved tillade mig at nedlægge Protest imod Ministeriets Adfærd i denne Sag, og jeg henstiller til Deres Overvejelse, om det ikke snart vilde være anbefalelsesværdigt, om De søgte at foranledige, at Deres Embedsmænd bestræbte sig for at fjerne foreliggende Irritationsmomenter i Stedet for med Flid og Opfindsomhed at skabe nye.

Vestre Fængsel, den 28. August 1942.

Carl Madsen (sign.)

KOPI

ØBENHAVNS FÆNGSLER
Fængselspræsten.

Den 29. September 1942.

Til Fængselsinspektøren.

Hr. Fængselsinspektøren har under 9. ds. udbedt sig en Udtalelse af mig angaaende internerede *Carl Marius Madsens* til Justitsministeriet den 28. August d. A. afsendte Brev.

I Brevet besværer Madsen sig over, at de Besøg, fhv. Kirkeminister Povlsen aflægger de internerede, skal foregaa under Kontrol. Det hævdes endvidere, at Pastor Gunnar Engberg har aflagt ukontrolleret Besøg hos en indespærret.

Med Hensyn til den Praksis, der er skabt ved Fangebesøg i Københavns Fængsler af Folkekirkens Præster, maa det vist nok siges, at Præsterne for saa vidt de er vedkommende Fanges Sjælesørger, har Adgang til ukontrolleret Besøg hos Fangerne.

Det er da et Spørgsmaal, om denne Praksis uden videre bør gælde, naar det ikke drejer sig om Fanger, men om internerede.

Efter min Anskuelse er de Grunde, der kan anføres for at tillade denne Praksis endnu mere afgørende, naar det drejer sig om internerede. Den internerede vil i Reglen ikke have en Fornemmelse af egen Skyld, fordi han befinder sig i Fængsel. Han vil derfor have Vanskelighed ved at møde den, der for ham repræsenterer Myndighederne, med den Tillid, der er en afgørende Forudsætning for Sjælesørgergerningen.

Hvorvidt Sjælesørgersynspunktet bør anvendes overfor de internerede Kommuniste kan naturligvis fra et borgerligt Standpunkt omtvistes, men fra et kirkeligt kan der ingen Tvivl være. Kirken maa efter sit Væsen møde alle paa lige Fod.

Hvordan Sjælesørgergerningen i de enkelte Tilfælde udøves, om der tales om »Sjælen« eller overhovedet om Religion, er en Sag, der kun vedkommer de 2 deltagende Parter. Den virksomme og med Evangeliet bedst stemmende Sjælesorg kan meget vel udelukkende dreje sig om rent menneskelige og praktiske Ting.

For saa vidt angaar Pastor Povlsens Forhold til de internerede Kommuniste, maa det for det første hævdes, at han er Præst i Folkekirken og dernæst, at han mødes med en særlig Tillid fra de internerede.

Det er forstaaeligt, at man ikke kan møde mig, der som Embedsmand er knyttet til selve Justitsvæsenet, med den samme umiddelbare Tillid.

Rent bortset fra hvad jeg maa hævde er en internerets Ret i Forholdet til en af Folkekirkens Præster som Sjælesørger, vil jeg mene, at det ogsaa er det mest hensigtsmæssige og det rigtigste, da de internerede har fattet den Tillid til Pastor Povlsen, de har, at han uhindret og uden Kontrol har Adgang til at besøge dem og tale med dem saa ofte, han og de ønsker.

Dertil kommer, at Pastor Povlsen er særlig egnet til denne Gerning og har Forudsætningen for at udøve den saaledes, at de internerede føler, at der dog er et Menneske, de helt kan betro sig til, hvilket er en Betingelse for, at Sjælesørgergerningen har nogen virkelig Værdi.

284.

Hans Kirks Fjernelse fra Horserød og Anbringelse i Vestre Fængsel.

A.

Redegørelse fra Fængselsdirektør Tetens.

Redegørelsen er trykt foran under A. nr. 277, s. 1026—1028.

Bilag 5.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 18. November 1941.

Til Lederen af Statens Lejr i Horserød.

I Skrivelse af 31. Oktober 1941 (I. Nr. 6) har De indstillet, at den i Lejren indsatte Hans Rudolf Kirk i Medfør af Husordenens § 14 overføres til Københavns Vestre Fængsel, idet han efter Deres Skøn har vist sig uegnet til Forvaring under de givne Forhold i Lejren. I saa Henseende har De blandt andet anført, *at* den paagældende til Stadighed udviser upassende og udæskende Optræden, *at* hans hele modvillige Indstilling i den senere Tid er forstærket i betydelig Grad, og *at* han efter Deres Skøn ved sit Forhold øver en meget uheldig Indflydelse paa de andre indsatte, saaledes at det kan befrygtes, at der herved vil forvoldes yderligere Uro i Lejren. De har derhos til nærmere Oplysning forelagt Ministeriet et betydeligt Antal Breve fra den paagældende, som De har tilbageholdt paa Grund af deres Indhold. Endelig har De oplyst, at De for mere end en Maaned siden har tilkendegivet ham, at en Fortsættelse af hans Optræden kunde medføre Overflyttelse til Københavns Vestre Fængsel.

Foranlediget heraf skal man meddele, at Justitsministeriet herved bifalder, at den paagældende i Medfør af Husordenens § 14 overføres til Københavns Vestre Fængsel.

Det tilføjes, at man samtidig hermed har underrettet dettes Inspektør om foranstaaende.

(sign.) **Thune Jacobsen.**(sign.) **Tetens.**

TATENS LEJRIHORSERØD
pr. Helsingør.

Den 31. Oktober 1941.

12 Bilag.

Til Justitsministeriet.

Herved skal jeg anmode om Justitsministeriets Approbation paa, at den her indsatte Forfatter Hans Rudolf Kirk i Medfør af Husordenens § 14 overføres til Københavns Vestre Fængsel.

I Skrivelse af 16. September 1941 (DfF. 41³⁷/41) udtalte jeg, at Kirk efter mit Skøn er uegnet til Forvaring under de Forhold, som Lejren byder, og at han ved sin Indstilling er en Kilde til Forstyrrelse af Ro og Orden, og i min Skrivelse af 20. September 1941, i hvilken jeg fremkom med en Redegørelse vedrørende Lejren, fremhævede jeg Kirk som et af de uheldige Elementer. Naar jeg alligevel ikke tidligere har indstillet ham til Overførelse til Vestre Fængsel, skyldes det, at jeg har villet afvente, om han ikke efter nogen Tids Forløb kunde falde saa meget til Ro, at han kunde opholde sig her. Dette er imidlertid ikke sket. Han er stadig meget voldsom i sin Kritik af Lejren, som han betegner som uanvendelig til Formaalet og sundhedsfarlig, og han klager over næsten ethvert Forhold. Han er yderst bekymret for sit eget Helbred, men ønsker ikke at følge de Anvisninger, der gives af Lejrens Læge, ligesom han bestemte protesterer mod at blive overflyttet til Fængslets Sygeafdeling til Undersøgelse og eventuelt Behandling. Han er ved enhver Lejlighed urimelig og kontrær, og han føler det tilsyneladende som grov Forfølgelse, hvis man ikke i eet og alt vil dele hans Opfattelse af Situationen, jfr. ogsaa hans vedlagte Brev til mig af 30. ds. Han besværer sig endvidere over, at det er ham umuligt under de givne Forhold at beskæftige sig med litterært Arbejde. Til nogen Belysning af hans Indstilling vedlægger jeg 10 tilbageholdte Breve, en Notits fra Overbetjenten af 26. ds. og et Brev til mig fra Kirk af 30. ds.

Kirks Beklagelser og Besværinger, hans upassende og udæskende Optræden og hans hele modvillige Indstilling er i den senere Tid forstærket i betydelig Grad, saaledes at han allerede derved er ganske uegnet til Forvaring under de givne Forhold. Hertil kommer imidlertid, at der ikke kan være nogen Tvivl om, at han ved sin Optræden og i det skjulte øver en meget uheldig Indflydelse paa de andre indsatte, saaledes at det ogsaa vil være særdeles ønskeligt at faa ham fjernet, inden han naar at forvolde yderligere Uro. Det er mit bestemte Indtryk, at hans Optræden i væsentlig Grad er Udslag af ond Vilje, men det er tillige muligt, at der er Tale om mentale Forstyrrelser, eventuelt som Følge af Indespærringen, og derfor og som Følge af de stadig Beklagelser over hans legemlige Helbredstilstand kunde der formentlig ogsaa være god Grund til at lade ham undersøge paa Fængslets Sygeafdeling. Jeg vil ikke undlade at gøre opmærksom paa, at Kirk for nogen Tid siden til mig har udtalt, at hvis han skulde overføres til Vestre Fængsel (Sygeafdelingen), maatte vi først »slaa Hovedet i Stykker paa ham«. Iøvrigt har jeg for mere end en Maaned siden tilkendegivet ham, at en Fortsættelse af hans kontrære Optræden kunde medføre Overflyttelse til Fængslet.

Jeg tillader mig at henstille, at Overflyttelse sker *snarest muligt*, og at Kirks Adgang til Besøg og Brevveksling paa Vestre Fængsel begrænses noget i Forhold til det her i Lejren tilladte.

(sign.) **Bentzen.**

30. Oktober 1941.

Til Inspektøren.

Jeg skal hermed meddele Dem, at jeg agter at spørge Justitsministeren, hvorvidt man finder det tilstedeligt, at De tilbageholder mit Brev til Direktør, Frk. Ingeborg Andersen.

Samtidig tør jeg maaske henstille til Dem, at De for Fremtiden, naar jeg nødes til at føre Samtaler med Dem, anvender en mere embedsmæssig korrekt og mindre arrogant Tone, end det ved min sidste Fremstilling for Dem og ved andre Lejligheder har været Tilfældet. Jeg formoder ikke, at Deres Instruks direkte forbyder Dem at vise de Internerede almindelig borgerlig Høflighed.

Nr. 6.

(sign.) **Hans Kirk.**

Den 26. Oktober 1941.

NOTITS

Undertegnede tillader sig herved at meddele Hr. Inspektøren, at 6 — Kirk i Gaar efter Middag kom og klagede over Spegesilden, de havde faaet til Middag, den var baade for salt og harsk. Jeg sagde, at jeg endnu ikke havde smagt paa Silden, men der var jo ingen anden, der havde klaget.

Da der blev taget af Bordet, var der kun 3 Stk. Spegesild retur.

Efter min Formening var Silden upaaklagelig, og flere af Personalet udtalte sig under Spisningen i Messen paa samme Maade.

I Dag til Middag sagde jeg til 6 — Kirk, at jeg ikke kunde smage eller se, at der var noget i Vejen med den Sild, jeg havde faaet, ligesom der heller ingen anden havde klaget over Silden, men Kirk paastod, at Silden var uspiselig, og næste Gang vilde han sende den til Justitsministeren, samtidig sagde han, at Buddingen, de havde faaet i Dag ogsaa var ganske uspiselig, den var alt for sød.

Mærkelig nok kom andre af de indsatte uopfordret og udtalte »det var vel nok en dejlig Budding«.

(sign.) C. V. L. Jensen.

STATENS LEJRIHORSERØD

pr. Helsingør.

Den 6. November 1941.

+ 6 Bilag.

Til Justitsministeriet.

Under Henvisning til min Skrivelse af 31. Oktober 1941 angaaende Hans Rudolf Kirk fremsendes herved et Brev af 31. Oktober 1941 fra den paagældende til Justitsministeren, i hvilket han bl. a. anmoder om, at Censuren af hans Korrespondance henlægges til Politiet. Det af Kirk nævnte Brev er fremsendt med fornævnte Skrivelse.

Jeg vedlægger endvidere et Brev af 2. November 1941 fra Kirk til Justitsministeren angaaende Spørgsmaalet om, hvorvidt det skal paalægges Lejren at give Kirk Kvittering for Bøger, som Lejren besørger afsendt for ham. Jeg fastholder, at Lejren ikke kan give saadan Kvittering. Dels anser jeg en Kvittering for reelt betydningsløs, dels finder jeg det uanstændigt, om man vilde paalægge Lejren dette, idet Forlangendet fra Kirk's Side givetvis kun er ment som en Uartighed. Jeg kan iøvrigt anføre, at Forfatteren Hans Scherfig har afkrævet Kvittering for en Pakke Tobak, han har sendt til Kirk. Dette Krav har jeg negligeret. Der er ingen Tvivl om, at Imødekommen af Kirks Anmodning vil faa vidtrækkende Konsekvenser med Hensyn til det meget betydelige Antal Ind- og Udleveringer, der foregaar gennem Lejrens Personale. Det skal iøvrigt bemærkes, at Kirk senest i Gaar atter har bestilt 4 Værker fra Biblioteket.

Jeg vedlægger 3 Breve, jeg har faaet fra Kirk, og bemærker, at den Betjent, der aabnede den af Kirk omtalte Pakke, mente at kunne huske, at der ikke havde været Brev med. Da Kirk hævdede det modsatte, telefonerede jeg straks til Afsenderen, der bekræftede, at der havde været et Kort med. Kortet maa være bortkastet med Indpakningen.

Ogsaa paa dette Punkt maa Kirks Fremstilling siges at være perfid, og det nu foreliggende kan kun bestyrke mig i min Overbevisning om, at han for Tiden er ganske uegnet til Forvaring her.

Til yderligere Oplysning af Kirks Indstilling vedlægges et Digt, som han har forfattet for en anden af de indsatte. Digtet er tilbageholdt paa Grund af dets Indhold.

(sign.) **Bentzen.**

Statens Lejr i Horserød, den 31. Oktober 1941.

Hr. Justitsminister.

For ca. 6 Uger siden blev jeg fremstillet for Inspektøren, der meddelte mig, at hvis jeg fortsatte med at skrive Breve, der omtalte Lejrens Forhold »i en usømmelig Tone«, agtede han at indstille til Justitsministeriet, at jeg blev overført til Vestre Fængsel.

Som Følge af denne Advarsel og hele min retsløse Stilling har jeg, siden jeg modtog Inspektørens Advarsel, holdt mig fra i Breve at meddele mit Syn paa Lejrens Tilstand, ligesom jeg for at undgaa at sætte Inspektørens Følelsesliv i Bevægelse har omtalt Lejrledelsen med den dybeste Diskretion.

Imidlertid har jeg ment mig berettiget til at fortælle min Familje og de Venner, jeg staar i brevlig Forbindelse med, hvad Grunden var, til at de kun fik korte og intetsigende Breve fra mig, og jeg har derfor i Brevene nævnt, at jeg vilde blive overført til Vestre Fængsel, hvis jeg fortalte om Lejrens Forhold, idet det var helt umuligt for mig at finde en »Tone«, som Inspektøren fandt passende. Mod denne Bemærkning, som er gentaget i mindst en halv Snes Breve, har Inspektionen ikke haft noget at indvende, før jeg i Gaar blev fremstillet for Inspektøren, der meddelte, at et Brev til Direktør, Magister Frk. Ingeborg Andersen, Gyldendal, var standset, fordi det indeholdt den Bemærkning, at det ikke var mig muligt at omtale Forholdet her i Lejren og dermed mine Muligheder for at skrive en paabegyndt Bog færdig, uden at løbe den Risiko at blive overført til Fængslet under Betingelser, der ikke vilde blive behagelige, og som mit Helbred næppe vilde kunne svare til.

I de to Maaneder jeg sad i Vestre Fængsel, skrev jeg adskillige Breve, uden at noget af dem blev standset eller nogen Ytring i dem paatalt af Politiet, mens jeg her føler mig under en ganske vilkaarlig Censur, hvor man den ene Dag glat lader passere, hvad man den næste finder groft usømmeligt. Jeg tillader mig derfor at anmode Justitsministeren om at gøre Dem bekendt med det omhandlede Brev til Frk. Ingeborg Andersen og meddele mig, om De finder noget »usømmeligt« eller noget, der er i Strid med Lejrens Reglement.

Da Inspektørens Fremgangsmaade vedrørende Censuren af mine Breve under alle Omstændigheder forekommer mig i høj Grad vilkaarlig, og da jeg føler mig brøstholden over den Tone, som han ved flere Lejligheder har fundet det passende at anvende, hvorfor jeg saavidt muligt kunde ønske at undgaa personlige Samtaler med ham, anmoder jeg endvidere om, at Censuren af min Korrespondance for Fremtiden maa ske gennem Politiet.

Deres ærbødige
(sign.) **Hans Kirk.**

Horsørød 2. November 1941.

Hr. Justitsminister.

For nogle Maaneder siden rettede jeg fra Vestre Fængsel gennem en Ven en Henvendelse til Overbibliotekarerne ved Universitetsbiblioteket og Det kgl. Bibliotek for at opnaa, at de fængslede Intellektuelle, som ønskede i Fængslet og under Interneringen at beskæftige sig med litterært og videnskabeligt Arbejde, kunde faa de nødvendige Lempelser i Adgangen til Laan af Bøger. Ved en overordentlig Hjælpsomhed og Imødekommenhed fra de to Overbibliotekarers Side blev der truffet en Ordning, saaledes at vi nu gennem Kredsbiblioteket i Helsingør uden Forsinkelse kan faa Værker tilsendt fra de to Hovedbiblioteker.

Under Fængslingen og Interneringen har jeg gjort Brug af denne Mulighed for at laane Bøger fra Det kgl. Bibliotek, og jeg har bl. a. laant fire Bøger om Antillerne. Disse Bøger, der dels er paa Tysk og dels paa Engelsk, er udgivet i Midten af det syttende Aarhundrede, og jeg formoder, at de er af en temmelig betydelig Værdi, og at det vilde volde store Vanskeligheder at erstatte dem, hvis de skulde bortkomme.

Da jeg forleden ønskede disse fire Bøger sendt tilbage til Det kgl. Bibliotek, anmodede jeg Inspektionen om, at der maatte gives mig en Kvittering for, at Bøgerne var afleveret af mig til Inspektionen, idet Forholdet jo ligger saaledes, at den videre Fremsendelse af Bøgerne foretages af Lejrens Ledelse, men min Anmodning blev nægtet, uden anden Motivering, end at noget saadant kunde man ikke »komme ind paa«.

Det drejer sig som nævnt om Værker, som formentlig er af betydelig Værdi, og der er vel næppe Tvivl om, at Lejrens Ledelse, naar Bøgerne er rigtigt afleveret af mig, har det fulde Ansvar for, at Bøgerne naar i god Behold til det kgl. Bibliotek. Men naar man nægter mig en skriftlig Kvittering for, at Bøgerne er modtaget af Inspektionen til Videreforsendelse, vil det jo i givet Fald være aldeles umuligt for mig at bevise, at jeg har indleveret dem til Videreforsendelse, og et eventuelt Erstatningsansvar vil altsaa i Realiteten falde paa mig.

De vil sikkert forstaa, at jeg under mine nuværende økonomiske Forhold ikke er i Stand til i givet Tilfælde at fyldestgøre et Erstatningskrav fra Biblioteket, og hvis jeg ikke faar Bevis for, at Bøgerne er afleveret fra min Haand, tør jeg ikke paatage mig den Risiko at laane Bøger af Værdi fra Bibliotekerne, og den trufne Ordning med d'Herrer Overbibliotekarere vil saaledes for mit Vedkommende blive ganske illusorisk. Jeg skal tilføje, at en Meddelelse af Kvittering for Værker af særlig Kostbarhed jo givetvis ikke vil bebyrde Inspektionen med Arbejde af Betydning, idet denne Tilladelse til at laane Specialværker ifølge særlig Tilladelse, ifølge Sagens Natur næppe vil blive anvendt i større Udstrækning, men kun rent undtagelsesvis.

Jeg tillader mig derfor at anmode Justitsministeren om, at det maa blive henstillet til Inspektionen, at min Anmodning om Meddelelse af Kvittering for Værker af særlig Kostbarhed tages til Følge, idet jeg ellers vil være afskaaret fra at laane Bøger, der kan være af væsentlig Betydning for mit fremtidige Arbejde under Interneringen.

Deres ærbødige

(sign.) **Hans Kirk.**

31. Oktober 1941.

Til Inspektionen.

For nogle Dage siden afleverede jeg en Pakke, indeholdende fire Bøger, der skulde sendes til Det kgl. Bibliotek.

Da det drejer sig om værdifulde Værker, ønsker jeg Bevis for, at Værkerne er afleveret af mig til Lejrledelsen, og jeg maa derfor anmode om at modtage den maskinskrevne Kvittering, som jeg afleverede sammen med Bogpakken, tilbage i underskrevet Stand.

Nr. 6.

Hans Kirk.

Den 1. November 1941.

Til Inspektionen.

For flere Dage siden modtog jeg en Kasse Frugt fra en af mine Bekendte i Lyngby. Kassen indeholdt et Brev, som blev holdt tilbage ved Aabningen.

Da man vel næppe kan være to-tre Dage om at læse en Skrivelse igennem, maa jeg gaa ud fra, at man af en eller anden Grund har sendt Brevet tilbage til Afsenderen, og jeg maa i saa Fald beklage mig over, at der ikke er givet mig Meddelelse om, at man har returneret Brevet og af hvilken Grund.

Nr. 6.

(sign.) **Hans Kirk.**

Den 2. November 1941.

Til Inspektøren.

Efter at det nu har vist sig, at et Brev til mig er bortkommet paa Lejrens Kontor, skønt det fra Lejrledelsens Side bestemt var nægtet, at det paagældende Brev havde været med i Pakken, kunde det jo være muligt, at min Anmodning om ved Forsendelse af kostbare Værker til Det kgl. Bibliotek at faa et Bevis for, at Bøgerne af mig rigtigt er afleveret til Lejrens Ledelse, vil det synes mere rimelig end det aabenbart i Gaar var Tilfældet. Hvis denne Eventualitet skulde være indtraadt, og man er villig til at imødekomme min Anmodning, bedes vedlagte Brev til Justitsministeren leveret mig tilbage.

Nr. 6.
(sign.) **Hans Kirk.**

Koncentrationslejren i Horserød, 10. November 1941.

Hr. Justitsminister Thune Jacobsen.

Lederen af Deres Koncentrationslejr har idag ladet mig fremstille for at meddele mig, at to Breve, henholdsvis til Professor Hartvig Frisch og til min Søster, Fru Ellen Veibel, ikke vilde blive fremsendt. Paa min Forespørgsel om Grunden til Tilbageholdelsen erklærede Inspektøren, at Brevet til Professor Frisch ikke kunde passere paa Grund af dets »Form og Tone«, og at Brevet til Fru Ellen Veibel var standset, dels paa Grund af Udtrykket »den taabelige Malerisag«, dels paa Grund af en Bemærkning om, at en kronisk Mavesygdom, jeg lider af, her i Lejren kun kan behandles med de Kvaksalvermidler, som Lægerne plejer at bruge til Sygekassepatienter, hvilket efter Inspektørens Formening involverede en usømmelig Kritik af den til Lejren knyttede Læge, og dels paa Grund af en Bemærkning om den fremadskridende Bureaukratisering af Statslivet og en dertil knyttet Passus om, at vi jo har faaet »nogle kønne Planter« at se.

Jeg maa i den Anledning hævde, at Brevet til Professor Frisch, som det fremgaar af baade Form og Indhold, er skrevet til en gammel Ven, hvilket naturligt maa paavirke Sprogtonen. Det synes imidlertid ikke at være gaaet op for Koncentrationslejrens Leder, at man i en privat Korrespondance — og privat maa vor Korrespondance vel være, selv om vi skal have fremmede Næser i den — selvfølgelig benytter sig af et andet Sprog end Kancellistilen eller den Dagsbefalingstone, som man møder i Udfærdigelser fra Lejrens Kontor.

Hvad Brevet til Fru Ellen Veibel angaar, hentyder Udtrykket »den taabelige Malerisag« til det Forbud mod Udstilling af nogle her i Lejren malede Malerier, som Ministeriet for kort Tid siden fandt sig foranlediget til delvis at ophæve. Med Ordet taabelig har jeg villet udtrykke, at jeg fandt den første, trufne Bestemmelse mindre vel overvejet, og da Forbudet blev hævet, kan det vel næppe siges, at Ministeriets Syn paa Sagen har været stort anderledes end mit. Naar jeg videre skriver, at jeg her i Lejren kun kan behandles med de Kvaksalvermidler, som man plejer at bruge til Sygekassepatienter, kan det alene af den Grund ikke være nogen Usømmelighed mod Lejrens Læger, at han som Embedslæge ikke har nogen Sygekassepraksis, og dernæst maatte Fornærmelsen, hvis der overhovedet kunde findes noget usømmeligt i en Mistillid til den overfladiske Undersøgelse, som en Læge uden et Hospitals Hjælpemidler nødvendigt er indskrænket til at foretage, ramme saa at sige hele den privatpraktiserende Lægestand, og man maa dog vist betvivle, at den almindelige danske Lægeforening behøver Støtte af Koncentrationslejrens Leder til Hævdelse af sin Standsære.

De sidste Betragtninger i Brevet til Fru Ellen Veibel finder jeg det aldeles overflødigt at gaa nærmere ind paa. Det er en almindelig Betragtning, hvis Rigtighed næppe nogen vil benægte, og da jeg ikke i Brevet har nævnt Navnet paa nogen til Lejren knyttet Person, kan Lejrens Reglement for Brevskrivning ikke siges at være overtraadt.

Jeg maa saaledes fastholde, at den skete Standsning af de to Breve er uberegtiget, og jeg anmoder derfor om, at Brevene maa blive sendt til Adressaterne. Samtidig gentager jeg min tidligere fremsatte Anmodning om, at min Korrespondance for Fremtiden maa gaa gennem Politiet, saaledes at den unddrages Kontrol af Koncentrationslejrens Funktionærer.

Deres ærbødige

(sign.) **Hans Kirk.**

Statens Lejr i Horserød, 11. September 1941.

1 Bilag

Til Justitsministeriet.

Den 5. ds. afsendte undertegnede vedlagte Brev fra Statens Lejr i Horserød, og idag har jeg paa Grund af forkert Adressering modtaget det retur fra Postvæsenet.

Som det fremgaar af Brevets Udseende, er der af Lejrens Inspektion foretaget Udstregning i Teksten, og om denne Foranstaltning er der ikke givet mig nogen Meddelelse.

Jeg tillader mig i den Anledning at forespørge, om man finder det tilladeligt, at der uden Brevskriverens Viden og Samtykke finder Ændringer Sted i afgaaende Breves Tekst, og navnlig om man finder saadanne Rettelser tilstedelige, der maa fremtræde som en Forfalskning af Brevets Indhold.

(sign.) **Hans Kirk.** ✓

Statens Lejr i Horserød 15. September 1941.

Fra Nr. 6, Hans Kirk
til Adjunkt Johs. Nørvig, Trekanten 15.
Valby.

Kære Nørvig.

Mange Tak for Æblerne, som er et forfriskende Supplement til Lejrens vitaminfattige Kost!

Om Forholdene i Lejren er jeg afskaaret fra at udtale mig, men saa meget kan jeg vel sige, at *hvis* der fra en bestemt Side skulde udsprede Rygter om
..... kan du roligt dementere dem.

Hilsen, din hengivne

(sign.) **Hans Kirk.**

STATENS LEJRIHORSERØD
pr. Helsingør.

Den 16. September 1941.
Hermed 2 Breve.

Til Justitsministeriet, København K.

Til hoslagte Besværing fra Hans Rudolf Kirk bemærkes:

Det har altid været Kutyme ved Brevcensur at udstrege enkelte Dele af Brevet, naar man derved kunde undgaa Kassation af hele Brevet. Denne Praksis har jeg oprindelig ikke fulgt her, men kort før det af Kirk skrevne Brev kom til Censur, havde en anden af de indsatte bebrejdet mig, at jeg ikke havde indskrænket mig til i et Brev at udstrege de Bemærkninger, der førte til Brevets Tilbageholdelse, saaledes at Omskrivning af Brevet kunde undgaaes. Den i Kirks Brev udstregede Passus lød saaledes: »den Hensynsfuldhed, hvormed vi behandles«.

Kirk har faaet flere Breve tilbageholdt paa Grund af usømmelig Skrivemaade. Han stiller sig hver Gang ganske uforstaaende overfor Tilbageholdelsen, og han er i det hele efter mit Skøn ganske uegnet til Forvaring under de Forhold, Lejren byder. Han er derhos efter mit Skøn ved hele sin Indstilling en Kilde til Forstyrrelse af den Ro og Orden som bør herske i en saadan Lejr, og som ved passende fast Optræden overfor Urostifterne kunde etableres.

(sign.) **Bentzen.**

JUSTITSMINISTERIET

København, den 24. September 1941.

*Til Hr. Hans Rudolf Kirk,
Statens Lejr i Horserød.*

I en hertil indsendt Skrivelse har De besværet Dem over, at Lejrens Leder har foretaget en Udstregning i et af Dem til Afsendelse afleveret Brev.

Foranlediget heraf skal man meddele, at det som det fremgaar af den for Lejren udfærdigede Husorden, paahviler Lederen at gennemlæse Breve til og fra de indsatte og at tilbageholde Breve, naar det skønnes nødvendigt af Hensyn til Sikkerheden eller Forvaringens Øjemed, eller naar Brevet skønnes at være af utilladeligt Indhold. I Undtagelsestilfælde har Lederen, naar det kun har drejet sig om en enkelt Passus, der ikke fandtes at burde passere, udstreget denne Passus i Stedet for at kassere hele Brevet til Omskrivning, hvilket iøvrigt er i Overensstemmelse med et Ønske, der er fremsat af en anden af de indsatte. Justitsministeriet har intet fundet hertil at bemærke, men denne Fremgangsmaade vil dog ikke fremtidig blive benyttet mod vedkommende indsattes Ønske.

Det tilføjes, at den Udstregning, der er foretaget i Deres Brev, ikke ses at fremtræde som en Forfalskning af dettes Indhold.

(sign.) **Thune Jacobsen.**

Tetens.

Horsersød, 15. November 1941.

Hr. Justitsminister.

Inspektør Bentzen lod mig i Gaar fremstille og meddelte mig, at det i Genpart vedlagte Brev til min Kone var standset paa Grund af den i Brevet indeholdte Bemærkning om, at her i Lejren hersker »ret ejendommelige hygiejniske Forhold«.

Jeg maa protestere mod denne Afgørelse, som formentlig er i afgjort Strid med det for Lejren udarbejdede Reglement, der kræver, at Breve ikke i usømmelig Form maa indeholde Omtale af Lejrens Forhold. Det nævnte Udtryk kan fornuftigvis ikke siges at rumme noget usømmeligt, idet der kun siges, at de hygiejniske Forhold i Lejren ikke er, som man kunde vente, naar man tager den almindelige hygiejniske Standard her i Landet i Betragtning. Og jeg maa tilføje, at naar man paa den Maade karakteriserer Forholdene i en Lejr, *hvor* Mennesker uden foregaaende Lægeundersøgelse og uden Hensyn til Smittefare pakkes sammen i Tremandskamre, der har mindre Rumindhold pr. Individ, end Bygningslovgivningen forudsætter for Pigeværelser, *hvor* man lader alvorligt syge Mennesker henligge uden kyndig Pleje, *hvor* man i utætte og forfaldne Barakker udsætter ældre og gigtsvage Mennesker for Træk og Kulde, *hvor* Badeforholdene er af ganske primitiv Art, *hvor* Mennesker maa sove i Rum, der er fyldt af Støv fra Tørvefyring, og *hvor* Lægeforholdene iøvrigt er af en Art, som der nærmere er redegjort for i Klage, indsendt til Justitsministeriet af Skibsbygger Egil Larsen paa samtlige Interneredes Vegne — saa er det en Karakteristik af yderste Høflighed og Diskretion af Forhold, der i høj Grad maa siges at være udenfor det sædvanlige.

Samtidig henstiller jeg, at der gives Inspektøren Paalæg om at træffe saadanne Dispositioner, at Betjente, der lider af epidemiske Sygdomme, som i dette Tilfælde Kighoste, fritages for Tjeneste, saalænge de frembyder Smittefare, og navnlig at det paases, at de *ikke* gør Tjeneste ved Kontrollen af Besøgene, hvor Børn af alle Aldre er til Stede og saaledes udsættes for Smitte. Jeg skal tilføje, at Inspektøren ved min Fremstilling for ham Fredag var ganske uvidende om, at Betjenten var angrebet af Kighoste, endskønt Betjenten allerede Onsdag var taget under Behandling af Lægen for denne Sygdom.

Deres ærbødige

(sign.) **Hans Kirk.**

Horsørød, 13, November 1941.

Fange Nr. 6, Hans Kirk.
Til Fru Edith Kirk.

Kære Edith.

Du talte sidste Søndag om, at du vilde tage Johan med herop en af de første Søndage, og selvfølgelig vil jeg meget gerne se Drengen, men jeg tror ikke, at det vil være forsvarligt. Sagen er den, at en af Betjentene har Kighoste, og jeg skulde tage meget Fejl, hvis han ikke stadig gør Tjeneste. Det kan saaledes udmærket ske, at han kommer til at kontrollere under Besøget, og bliver det Tilfældet, kan man jo risikere, at Drengen bliver smittet. Jeg vil ogsaa finde det rigtigt, at du advarer andre Mødre, som havde tænkt sig at tage Børnene med herop. Kighoste er jo en forbandet generende Sygdom, der er jo ingen Grund til ligefrem at paaføre Børnene den, nu lige op til den haarde Vinter. Under andre Forhold vilde man vel gaa ud fra, at en Betjent med en smitsom Sygdom ikke fik Lov til at færdes i en Lejr, hvor mange Mennesker er stuvet sammen, og navnlig at der blev sørget for, at han ikke kom i Berøring med Børn, men her hersker jo, som du ved, ret ejendommelige hygiejniske Forhold, og som sagt, jeg betvivler meget, at han er fjernet fra Tjeneste. I hvert Fald er der ingen Grund til at løbe nogen Risiko.

Med mit Helbred gaar det stadig værre — nu er Kulden jo sat ind, og Smer-teanfaldene bliver hyppigere.

De kærligste Hilsener

Hans.

Horsørød, 18. November 1941.

Til Justitsministeriet.

Koncentrationslejrens Inspektør har i Dag ladet mig fremstille for at meddele mig, at et Brev fra mig til Forfatterinden Fru Agnes Henningsen er blevet standset.

Grunden til Tilbageholdelsen var efter Inspektørens Angivende en Bemærkning i Brevet om, at Pastor Poulsen havde været i Besøg i Lejren, og at jeg var glad for at hilse paa denne højtdannede Mand. Hertil sluttede sig nogle Linier om, at der naturligvis mellem de Internerede var mange udmærkede og højt kultiverede Arbejdere, og at jeg iøvrigt ikke havde Grund til Klage over de menige Betjente, der optraadte høfligt og korrekt.

Paa min Anmodning om en nærmere Forklaring af det usømmelige og reglementsstridige i disse Ytringer, oplyste Inspektøren, at han »for en Gangs Skyld« var enig med mig i min Karakteristik af Pastor Poulsen, ligesaa lidt som han havde noget at indvende mod mine Bemærkninger om de Internerede eller de menige Betjente. Derimod gjorde han med tilsyneladende Bitterhed gældende, at den omtalte Passus i Brevet rummede en Kritik af hans Dannelsesstrin. Paa min videre Forespørgsel erklærede han dog, at jeg ikke paa nogen Maade var forpligtet til direkte at omtale ham som en dannet Mand.

Naturligvis vilde det være ganske forkert af mig, hvis jeg overfor det høje Ministerium, der fra mig har modtaget Klage over Inspektør Bentzens Uhøflighed — en Klage, som de allerfleste af de Internerede er rede til at tilslutte sig — vilde nægte, at jeg anser Koncentrationslejrens Leder for en ganske udannet Person. Men det har ligget helt udenfor min Hensigt at udtale mig om Inspektørens Dannelsesstrin i Brevet til Fru Agnes Henningsen. Jeg er saa heldig at kunne regne Fru Henningsen mellem mine gode Venner, og hun følger med bekymret Venlighed min Skæbne. Jeg skriver hyppigt til hende, og det faldt mig ganske naturligt at nævne Pastor Poulsens Besøg, men da jeg havde skrevet den paagældende Sætning, faldt det mig ind, at Bemærkningen muligvis kunde misforstaas, saaledes at hun fik det Indtryk, at jeg befandt mig i daarligt Selskab. Derfor tilføjede jeg de følgende Sætninger om de Internerede og de menige Betjente. Om Inspektør Bentzen nævnes der i Brevet ikke et Ord, ligesaa lidt som der i de nævnte Sætninger findes nogen Hentydning til ham, hvis Navn og Eksistens vel iøvrigt tør formodes at være Fru Agnes Henningsen ganske ukendt.

Jeg kan kun forklare mig denne og andre af Inspektørens Reaktioner derved, at han lider af et sygeligt Mindreværds kompleks, der til Tider berøver ham det sunde Omdømme. Og da det i lang Tid har været mig klart, at Inspektøren reagerede paa en særlig følelsesbetonet Maade overfor mig, har jeg allerede for nogen Tid siden anmodet Ministeriet om, at min Korrespondance maa blive henlagt til Politiets Kontrol. Jeg tillader mig paany at bringe denne Anmodning i Erindring.

Deres ærbødige

(sign.) **Hans Kirk.**

JUSTITSMINISTERIET

København, den 24. November 1941.

Til

Inspektøren for Københavns Fængsler.

I Anledning af Hr. Inspektørens Skrivelse af 20. November 1941 (M. 23785) angaaende Hans Rudolf Kirk, der i Medfør af den for Statens Lejr i Horserød gældende Husordens § 14 er overflyttet til Københavns Vestre Fængsel, bestemmer Justitsministeriet herved, at indsatte vil være at behandle paa samme Maade som de øvrige i Henhold til Lov Nr. 349 af 22. August 1941 i Forvaring tagne Personer.

(sign.) **E. Thune Jacobsen.**

H. Tetens.

KØBENHAVNS FÆNGSLER

Den 26. Januar 1942.

Til

Justitsministeriet,

Direktøren for Fængselsvæsenet.

Da den her internerede Hans Rudolf Kirk har spurgt, om han maa komme i Fællesskab med de her internerede Kommuniste, som af Helbreds-hensyn er overflyttet hertil fra Statens Lejr i Horserød, skal jeg forespørge, om saadan Tilladelse maatte kunne gives ham, idet jeg skal henvise til Justitsministeriets Skrivelse af 24. November 1941 (D.f.F. Jr. Nr. 41¹⁰⁰/1941), som jeg har forstaaet saaledes, at den ikke giver Hjemmel til at fravige Kravet om Kirks Isolation.

(sign.) **Waagensen.**

Vestre Fængsel, 1. Februar 1942.

Til Justitsministeriet.

Som det vil være Ministeriet bekendt, har Inspektøren for Vestre Fængsel udbedt sig en Udtalelse fra Fængselsdirektoratet om, hvorvidt jeg, efter at der er givet andre internerede Mænd her i Fængslet Adgang til fælles Gaardtur og Samvær i Cellerne, stadig skal holdes strengt isoleret.

For at der ikke i Forholdet mellem Ministeriet og mig skal indsnige sig selv den ringeste Misforstaaelse, skal jeg gøre opmærksom paa, at det uanset den Form, jeg har givet min Henvendelse til Inspektør Waagensen, ikke paa nogen Maade drejer sig om en Ansøgning, som jeg retter til Ministeriet.

Det er et Krav, jeg stiller.

Jeg støtter det paa følgende:

1) Alle Internerede i Horserød var og er enige om, at vi under ingen Omstændigheder vil tolerere nogen Disciplinærstraf efter det for Lejren gældende Tugthusreglement, og da jeg paa en fuldstændig skandaløs Maade blev ført til Vestre Fængsel for at udstaa Disciplinærstraf i H. til Tugthusreglementets § 11, gik mine Kammerater i Sultestrejke, som først blev standset, da der fra Ministeriet blev givet dem Løfte om, at der ikke vilde blive tildelt mig nogen som helst Form for Disciplinærstraf.

2) Samtidig gik jeg i Sultestrejke, som jeg standsede, da jeg gennem Fængselsinspektør Waagensen fik Sikkerhed for, at Ministeriet var gaaet ind paa det under 1 nævnte Krav.

Ganske vist fik jeg nogen Tid senere Afslag paa en Anmodning til Inspektøren om at faa Lejlighed til at være sammen med de Internerede paa Sygehuset, og Afslaget motiveredes med, at Ministeriet krævede, at jeg blev holdt isoleret — et Forhold, som jeg i en personlig Skrivelse til Justitsministeren har protesteret imod — men da jeg gik ud fra, at dette Forbud havde en generel Karakter og iøvrigt var et Udslag af den smaalige Hadefuldhed, som stadig har præget Ministeriets smaaaborgerlige Bureaukrater i deres Holdning overfor de internerede Arbejdere og Intellektuelle, gjorde jeg ikke videre ud af Sagen.

3) I Anledning af mine Besøgsforhold modtog jeg fra Ministeriet Brev Nr. 20592 af 22. December, underskrevet af den agtede Haand Tetens, hvori der til yderligere Bekræftelse meddeles mig, at jeg »vil være at behandle paa samme Maade som de øvrige i Henhold til Lov Nr. 349 af 22. August 1941 i Forvaring tagne Personer«, og at det deraf følger, at jeg med H. t. Besøg er stillet ligesom de øvrige forvarede, der hensidder i Københavns Vestre Fængsel.

Det er mig ikke muligt at indse, hvordan selv Hr. Tetens vil kunne vægre sig ved at indrømme, at det ogsaa følger deraf, at jeg med Hensyn til Gaardtur og Lejlighed til Samvær er ganske ligestillet med de andre internerede Fanger, som befinder sig her.

Jeg foreslaar derfor, at De i Stedet for at spille mere af den Tid, som Landets Borgere betaler Dem Kost og Løn for, paa at overveje, hvordan De kan gøre Tilværelsen saa plagagtig som muligt for mig, telefonerer til Fængselsinspektør Waagensen, at det naturligvis ikke et Øjeblik har været Deres Agt at bryde et givet Løfte.

(sign.) Hans Kirk.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 20. Februar 1942.

*Til Hr. Hans Rudolf Kirk,
Københavns Fængsler.*

I Anledning af Deres hertil indsendte Skrivelse skal man meddele, at Justitsministeriet ikke for Tiden vil kunne tillade, at De faar Adgang til at være i Fællesskab med de fra Statens Lejr i Horserød ganske midlertidigt til Københavns Vestre Fængsel overflyttede Personer, da De er tilbageført fra Lejren paa Grund af Deres udæskende Optræden overfor Lejrens Ledelse og den uheldige Indflydelse, De udøvede paa de andre indsatte, og da de Skrivelser, De har indsendt til Ministeriet, ikke tyder paa, at der er indtraadt nogen Ændring i hele Deres Indstilling.

(sign.) E. Thune Jacobsen.

Tetens.

Vestre Fængsel, 25. December 1941.

Hr. Justitsminister Thune Jacobsen.

Som det muligvis er Dem bekendt, har Fængselsdirektoratet fastholdt, at jeg — formodentlig for ikke paany at »stifte Uro« — skal holdes isoleret, saaledes at der ikke gives mig Lejlighed til Samvær med andre Internerede, der befinder sig i Vestre Fængsel.

Under Deres Ledelse af Justitsministeriet har man jo aabenbart ganske afskaffet den lille Formalitet at give Folk Meddelelse om, hvad de i Grunden straffes for, og det er vel helt paa Linje med Deres Ministeriums almindelige Fremgangsmaade overfor Folk af min politiske Art, at man ikke har nedladt sig til at antyde hvori min Urostiftelse i Horserødleiren i Grunden har bestaaet. Hvis det imidlertid maa betragtes som Urostiftelse i Breve at give Udtryk for, at Hønsesusene derude er uegnede til Beboelse, synes det jo nu, som om sagkyndige Myndigheder giver mig Ret, eftersom der jo nu er bevilget et meget betydeligt Beløb til at sætte Skurene i beboelig Stand. Og hvis det er et Symptom paa Urostiftelse overfor Justitsministeriet at give Udtryk for den Opfattelse, at Lejrens Inspektør er ganske uskikket til sin Opgave og iøvrigt en i alle Henseender smaatskaaret Herre, hvis Forhold til de Internerede fra første Færd har været præget af rent patologiske Træk, saaledes denne Opfattelse i hvert Fald ikke blot af samtlige Fanger i Horserød, men af adskillige andre, der har været i Forbindelse med Inspektør Bentzen.

Jeg kan altsaa ikke ane den egentlige Grund til, at De fortsat holder mig i streng Isolation, men da jeg med den Udvikling, Landet gennemløber, betragter det som en ret nærliggende Eventualitet, at De — trods Deres Forsikringer, som jeg ikke tror over en Dørtærskel — en skønne Dag udleverer mig og andre Internerede som Gidsler, vil De næppe have noget imod, at jeg, mens Tid er, giver Udtryk for den Mistillid, som ikke blot jeg, men alle indenfor Pigtraadshegnet og ikke saa ganske faa udenfor, nærer til Dem og deres Politiks Hæderlighed.

Det kan ikke være nogen Hemmelighed for Dem, at vi i vor Kreds ansaa Dem ikke blot for en loyal Embedsmand, hvis Ord stod til Troende, men ogsaa for et begavet og frisindet Menneske. Derfor regnede vi, da De overtog Justitsministeriet, med at de Foranstaltninger, som man var tvunget til at foretage, vilde faa en anstændig Karakter, og at vi vilde blive behandlet som politiske Fanger og ikke som Forbrydere. Vi blev skuffet fra første Færd. De gennemførte Kommunistloven. De motiverede den *ikke* med, at Landet for Tiden ikke var suverænt, og at Grundloven derfor var ude af Kraft de facto. De lavede tværtimod en Række politiske Prokuratorkunster, og skønt De saa vel som jeg ved, at Loven er grundlovsstridig og dens Gennemførelse Højforræderi, begik De for at tækkes visse Magthavere dette Grundlovsbrud uden at blinke. De fandt naturligvis Dommere, der var nyttige Hjælpere. Naturligvis.

Og under Deres Forelæggelsestale veg De ikke tilbage fra at benytte den Sabotagesag, hvor enkelte tidligere Medlemmer af det kommunistiske Parti paastaar at være indviklet, paa en bundløgnagtig og perfid Maade. De fremstillede med bedre Vidende vort Parti som en Bande af Attentatmagere, der maatte uskadeliggøres, skønt ethvert Menneske i Landet jo vidste, efter hvis Pibe, De dansede. De Medlem af Ministeriet Stauning, havde den Dristighed at sige om os, at vi var afhængige af en fremmed Magt.

Loven gav Dem Haands- og Halsret ikke blot over ethvert Medlem af vort Parti, men over ethvert frisindet Menneske i Landet. Hvordan benyttede De den? De stillede den til Raadighed for den Klike af socialdemokratiske Fagforeningsbureaukrater, som er samlet i HIPA, og den blev brugt ikke blot til at fjerne enhver, der var mistænkt for kommunistiske Sympatier, men til overhovedet at terrorisere enhver Opposition. De er endog gaaet saa vidt, at Deres Politi har forhørt partiløse Tillidsmænd i Fagforeningerne, om hvorledes de har stemt ved Valgene. I et Land, hvor der er hemmelig Afstemning!

Straks efter vor Overflyttelse til Horserød, og den latterlige Retskomedie med Afsigelse af Interneringskendelser, udtalte De Dem til Pressen. De fremstillede det overfor Offentligheden, som om vi boede som Officerer. Hvordan vi i Virkeligheden havde det, ved De saa vel som jeg. Der blev ikke taget det ringeste Hensyn til vore Klager, vi var Genstand for daglig Chikane fra den Inspektør, som De havde valgt til vor Fangevogter. Gang paa Gang gjorde vi Dem opmærksom paa, at vore Familjer var i Nød. Gang paa Gang lovede De, at der nok skulde blive gjort noget for dem. Der kom et ynkeligt Cirkulære, som Socialkontorerne kunde rette sig efter, hvis de havde Lyst, og kaste i Papirkurven, hvis de foretrak det. Den internerede Arbejdsmand Wagners Kone faar den Dag i Dag 13 eller 17 Kr. om Ugen fra Socialkontoret i Gentofte. Den internerede Skov har lige faaet Meddelelse om, at Aarhus Socialkontor ikke agter at rette sig en Døjt efter, hvad Socialministeriet siger. De gjorde den politiske Arrestation af os til en Krig mod vore Hjem. Fordi vi var Kommuniste, skulde vore Kvinder og Børn til Skræk og Advarsel sulte.

De kom ud til os i Horserød, og som De husker, var jeg Medlem af det Udvalg, der var valgt til at forhandle imod Dem. Et Spørgsmaal blev rettet til Dem: Faar vi Karakter her i Koncentrationslejren, har Indstilling fra Inspektøren nogen Betydning for vor Løsladelse? De svarede med et klart Nej. En Time efter at De var ude af Porten, blev de Internerede Peter P. Rohde og Sartori kaldt ind til Statsadvokaten, som var der samme Dag. Han spurgte dem ud om deres Forhold og meddelte dem, at de var indstillet til Løsladelse — af Inspektøren! Vi forhørte os om, hvorfor standsede Breve ikke kunde udleveres os, og om det var Mening, at Udtalelser i dem skulde bruges imod os. De svarede, at det var der ikke Tale om, og at Brevene kun blev opbevaret, for at der kunde være et Materiale, hvis vi »til sin Tid« vilde klage. Men i den Skrivelse, som sendte mig til Vestre Fængsel, var tilbageholdte Breve brugt som Anklagemateriale, og under Skrivelsen stod Navnet Thune Jacobsen.

I stort og smaat har De behandlet os med en Hensynsløshed, som ikke gør os Tak skyldig. Ganske vist har De overfor et Par af vore Kvinder udtalt, at De ikke vilde gøre det sidste Skridt — udlevere os som Gidsler. De »vaagede over vore Hoveder«, sagde De. Hvis det virkelig er Tilfældet, er det en ejendommelig Medhjælper De har valgt Dem i Deres humane Vagttjeneste. Jeg er temmelig overbevist om, at Inspektør Bentzen uden videre Skrupler vil udføre ogsaa den Embedspligt at udlevere os til Fusilering, og jeg er sikker paa, at hvis det virkelig skulde ske, kan der nok findes en ligesaa smuk og overbevisende Motivering, som Tilfældet var ved Deres Forelæggelse af Kommunistloven.

Jeg nærer i og for sig ingen Illusion om, at De vil ophæve Deres og Fængselsdirektoratets Beslutning om min Isolation. Jeg agter heller ikke at bede Dem om noget som helst. Det er min oprigtige Overbevisning, at De ikke har opført Dem, som man kan forlange af en ærlig Mand. Men De skal vide, at jeg protesterer mod Deres Hensynsløshed mod mig og mine Kammerater.

Deres ærbødige

(sign.) **Hans Kirk.**

Statens Lejr i Horserød, 26. Okt. 1941.

Til Justitsministeriet.

Lejrens Inspektør har meddelt mig, at det ikke er tilladt mig at skrive til eller modtage Breve fra Arkitekt Poul Henningsen og Forfatteren Otto Gelsted, uden at der af Inspektøren er givet mig nogen som helst Motivering af dette Forbud.

Det drejer sig om to personlige Venner af mig, der saavidt mig bekendt ikke tilhører noget politisk Parti, og det vilde ikke misklæde Ministeriet, om man ulejlige sig med at meddele mig, af hvilke Grunde man foretager denne yderligere Indskrænkning i mine almindelige borgerlige Rettigheder.

(sign.) **Hans Kirk.**

Statens Lejr i Horserød, pr. Helsingør, den 6. November 1941.

Tilbagesendes *Justitsministeriet* med Bemærkning, at Statsadvokaten for særlige Anliggender paa Forespørgsel herfra har erklæret, at den omhandlede Korrespondance ikke bør finde Sted under Hensyn til de paagældendes hidtidige politiske Stilling. Jeg mener at have givet Kirk denne Begrundelse, han kan naturligvis i hvert Fald ikke have været uvidende om den.

(sign.) **Bentzen.**

Københavns Opdagelsespoliti, Afdeling D,
den 18. November 1941.

NOTITS

Forfatteren Otto Gelsted (⁴/₁₁ 1888) er i Afdeling D's Kartotek over Kommuniste registreret for kommunistisk Virksomhed i 1929, — 1937, — 1938, — 1939, og han har endvidere i 1940 og 1941 været kommunistisk Medarbejder ved Bladet »Kultur og Politik« og »Arbejderbladet«.

Arkitekt Poul Henningsen (Ordrup ⁹/₉ 1894) er i Afdeling D's Kartotek over Kommuniste registreret for kommunistisk Virksomhed i 1931, — 1933, — 1934, — 1936, — 1937, — 1938, — og 1940.

Der er endvidere *underhaanden* meddelt til Afdelingen, at han gennem en Del Aar ydede meget betydelige økonomiske Bidrag til D.K.P. og »Arbejderbladet«.

(sign.) **Chr. Madsen.**

JUSTITSMINISTERIET

øbenhavn, den 9. December 1941.

*Til Hr. Hans Rudolf Kirk,
Københavns Fængsler.*

I Anledning af Deres Besværing over at Lederen af Statens Lejr i Horserød har forbudt Dem at korrespondere med Arkitekt Poul Henningsen og Forfatteren Otto Gelsted skal man meddele, at Forbudet skyldes de paa-gældendes politiske Stilling.

(sign.) **E. Thune Jacobsen.**

(sign.) *Tetens.*

Vestre Fængsel, 12. December 1941.

Til Justitsministeriet.

Af Deres Skrivelse af 9. ds. — Journ. Nr. D.f.F. 41/110 1941, Brev Nr. 19697 — synes det at fremgaa, at det er Inspektøren i Horserød, der har forbudt mig at korrespondere med Arkitekt Poul Henningsen og Forfatteren Otto Gelsted. Jeg skal i den Anledning gøre opmærksom paa, skønt det formentlig med tilstrækkelig Tydelighed fremgik af min Skrivelse til Justitsministeriet, at Inspektør Bentzen overfor mig har fremstillet Forholdet, som om der forelaa en udtrykkelig Ordre fra Justitsministeriet, hvis Motivering var ham ubekendt.

Jeg maa altsaa formode, at det er Hr. Bentzens Skøn over de to Herrers politiske Stilling, der har motiveret Forbudet, og da denne Persons særdeles omfattende Uvidenhed ogsaa strækker sig til Politik, vilde det være vanskeligt at regne ud, hvad der i Grunden har foranlediget denne ret paafaldende Foranstaltning. Poul Henningsen har igennem en Snes Aar været personlig Ven af mig, og det samme gælder Otto Gelsted, der desuden er min Svoger. Imidlertid indeholdt Dagbladet »Fædrelandet«, efter hvad der er blevet mig meddelt, paa samme Tidspunkt, som Inspektør Bentzen dikterede sit Forbud, nogle Artikler, hvor man angreb Poul Henningsen og Otto Gelsted, og der er næppe Tvivl om, at Inspektøren for Deres Koncentrationslejr har forstaaet his masters voice.

Det vil imidlertid være Justitsministeriet bekendt, at det i sin Tid eksisterende Forbud mod, at de Internerede stod i skriftlig Forbindelse med Forfatteren Martin Andersen Nexø, hvis »politiske Stilling« tør siges at være uomtvistelig, forlængst er hævet, saaledes at jeg kan skrive Breve til og modtage Breve fra Martin Andersen Nexø. De vil sikkert give mig Ret i, at det er aldeles inkonsekvent da at hævde et Forbud mod min Brevveksling med Poul Henningsen og Otto Gelsted.

Hvis Justitsministeriet trods alt agter at gøre Inspektør Bentzens Synspunkt til sit, tør jeg anmode om Besvarelse af følgende Spørgsmaal:

Er det Frits Clausen og hans Organ »Fædrelandet«, der informerer det danske Justitsministerium om, hvilke Personer der maa anses for politisk mistænkelige.

Hvis dette ikke skulde være Tilfældet, hvilke objektive Kendsgerninger har da formet Justitsministeriets Syn paa de to Herrers »politiske Stilling«?

Deres ærbødige

(sign.) **Hans Kirk.**

JUSTITSMINISTERIET

København, den 17. Januar 1942.

*Til Hr. Hans Rudolf Kirk,
Københavns Fængsler.*

I Anledning af Deres fornyede Besværing over, at det er forbudt Dem at korrespondere med Arkitekt Poul Henningsen og Forfatteren Otto Gelsted, skal man meddele, at Afgørelsen herom er truffet efter Forhandling med vedkommende Politimyndigheder paa Grundlag af disses Kendskab til de paa-gældendes politiske Virksomhed.

Foranlediget ved Deres Brevs højst usømmelige Indhold skal man tilføje, at De, hvis De fortsætter med Skrivelser af lignende Karakter, ikke vil kunne forvente at modtage Svar paa fremtidige Henvendelser.

(sign.) E. Thune Jacobsen.

H. Tetens.

Vestre Fængsel, den 23. Januar 1942.

Til Justitsministeriet.

Jeg faar ud af Deres Skrivelse Nr. 931, at Inspektøren for Koncentrationslejren, før han udstedte det Forbud mod min Brevveksling med Otto Gelsted og Poul Henningsen, som han overfor mig usandfærdigt gav ud for ministeriel Ordre, mens det i Virkeligheden var foranlediget af ham selv, har haft en Konference med en eller anden Størrelse i Politiet, og at de to kloge Hoveder er kommet til det Resultat, at hvis jeg fik Lejlighed til at meddele Gelsted eller Henningsen noget om mit Befindende, kunde Følgerne blive af statsfarlig Karakter.

Det er sandsynligt, at man ikke er nysgerrig i Ministeriet, ellers laa det jo nær, at man undersøgte, hvad den paagældende »Politimyndighed« i Grunden forstaar ved »politisk Virksomhed«. Otto Gelsted er en frisindet Lyriker og er ikke Medlem af vort kommunistiske Parti. Poul Henningsen er en frisindet Teater-skribent og Kronikør, og hvis Politiet kan læse, maa det vide, at han adskillige Gange har udtrykt Meninger, der er i afgjort Strid med kommunistiske Synspunkter. Derimod har han været en værdifuld Repræsentant for det borgerlige frisindede og humane Livssyn, som ogsaa en vis Justitsminister tilsluttede sig i de Tider, da det betalte sig for en højstaaende Embedsmand at være frisindet og Demokrat.

Man behøver ikke at være Opfinder af de dybe Tallerkner for at fatte, at det, der har bevæget Horserødsinspektøren og »vedkommende Politimyndigheder«, som Justitsministeriet disket udtrykker sig, til at udstede Forbudet, er de i mit tidligere Brev omtalte Artikler i »Fædrelandet«, hvor Gelsted og Poul Henningsen blev angrebet for »Kulturbolsjevisme«. Naar man kender Hr. Bentzen, kan denne tjenstvillige Holdning overfor de Clausenske Krav naturligvis ikke i mindste Maade undre, mere forbløffende er det unægtelig, at Justitsministeriet stiller sig paa samme Geled. Men jeg har vel ikke andet at gøre end at komplimentere Justitsministeren for den ekvilibristiske Færdighed, hvormed han selv i de mindste Bagateller er i Stand til at underordne sig dominerende politiske Kræfters Indflydelse.

Skrivelse Nr. 931 slutter med en mørk Forudsigelse af, at hvis jeg fortsætter med »Skriverier« af »usømmeligt Indhold« vil jeg miste min medborgerlige Ret til at modtage behørigt journaliseret, rubriceret og paraferet Afslag paa enhver Anmodning, som jeg under min lovstridigede Fængsling maatte sende Justitsministeriet. Overfor denne alvorfulde Trusel maa jeg for det første bemærke, at jeg fra Koncentrationslejren har sendt Ministeriet en Række begrundede Klager, som jeg ikke har modtaget Skyggen af et Svar paa, og for det andet maa jeg oplyse, at jeg ikke er saa stærkt forelsket i de Herrer, at det vil berøve mig min Nattesøvn, hvis jeg maa undvære Breve underskrevet med Navnene Thune Jacobsen og Tetens. Jeg gaar desuden ud fra, at selv om d'Herrer ikke ønsker at svare mig, vil De inden længe faa tilstrækkeligt meget at svare paa og til.

For en Ordens Skyld skal jeg tilføje, at ingen af mine Breve har indeholdt noget, der efter de foreliggende Omstændigheder kan kaldes usømmeligt, selv om det vilde være urigtigt af mig at nægte, at jeg helt og fuldt deler den Foragt, som enhver god dansk Mand maa være for det Ministerium, der har paataget sig det som sin Opgave at korrumpere dansk Retsvæsen.

(sign.) **Hans Kirk.**

KØBENHAVNS FÆNGSLER

Den 21. Maj 1942.

ad J. Nr. 41¹⁰⁰/1941.

*Til Justitsministeriet,
Direktøren for Fængselsvæsenet.*

Den 19. November 1941 blev *den internerede Forfatter Hans Kirk overflyttet fra Statens Lejr i Horserød til Vestre Fængsel* i Medfør af Justitsministeriets Skrivelse af 18. s. M. I Henhold til § 14, Stk. 2 i Husordenen for Lejren blev han hensat i Enkeltcelle her. I Medfør af Justitsministeriets Skrivelse af 24. s. M. gives der ham — bortset fra Isolationen — samme Behandling som den, der bliver de øvrige her internerede Kommuniste til Del.

Den internerede har nu hensiddet i $\frac{1}{2}$ Aar i Enkeltcelle. Det har ikke kunnet undgaas, at denne Isolation har virket deprimerende paa ham, og han udtaler selv, at han er blevet sløvet deraf og efterhaanden har mistet sin Arbejdsevne og sin Arbejdslyst. Det forekommer mig derfor betænkeligt fortsat at opretholde denne Isolation, og jeg skal derfor henstille, om det ikke nu bør tillades ham at have Samkvem med de øvrige her internerede Kommuniste.

(sign.) **Waagensen.**

JUSTITSMINISTERIET

København, den 22. Maj 1942.

Til Inspektøren for Københavns Fængsler.

I Anledning af Hr. Inspektørens Skrivelse af 21. Maj 1942 (M. 23785) angaaende Hans Rudolf Kirk, der den 19. November 1941 i Medfør af § 14 i den for Statens Lejr i Horserød gældende Husorden er blevet overført fra Lejren til Københavns Fængsler, bestemmer Justitsministeriet herved, at den paagældende vil være at tilbageføre til Lejren.

Det bedes tilkendegivet ham, at han paany vil blive overført til Københavns Vestre Fængsel, saafremt han ikke vil indordne sig under Forholdene i Lejren.

(sign.) E. Thune Jacobsen.

(sign.) Kiørboe.

STATSFÆNGSLET I VRIDSLØSELILLE
pr. Glostrup.

Den 4. August 1945.

Til
Fængselsdirektøren.

Efter Hr. Fængselsdirektørens Opfordring skal jeg, der forrettede Tjeneste som Viceinspektør ved Københavns Fængsler (Vestre Fængsel) i 1942, vedrørende Forfatteren Hans Kirks Ophold paa Fængslet i Tiden efter 11. Juni 1942 udtale, at jeg formener, at den paagældende ved Indsættelsen den 11. Juni 1942 som Følge af Pladsforholdene blev anbragt i Celle sammen med en anden interneret. Jeg kan ikke nu huske bestemt, hvornaar han blev anbragt i Encelle, men ud paa Sommeren mener jeg, at han havde faaet anvist Encelle. I hvert Tilfælde hensad han formentlig i Encelle i Efteraarsmaanederne 1942, idet jeg mener at kunne erindre, at jeg under Inspektør Waagensens Rejse i Sverrig havde en Samtale med Hans Kirk i Cellen.

Forsaavidt angaar Anbringelsen i Encelle i Tiden efter 11. Juni 1942 maa jeg mene, at dette er sket i Forstaaelse med Hans Kirk og efter hans Ønske, idet de internerede, som ønskede at dele Celle, fik Adgang dertil, medens omvendt de internerede, som ønskede Encelle, saavidt Pladsforholdene tillod det, fik deres Ønske opfyldt.

(sign.) **Borck.**
fg.

Notiz af 25. September 1942 fra den tyske Rigsbefuldmægtigede.

(Trykt foran under A. nr. 280, bilag C, s. 1057).

Vestre Fængsel 4/9 1942.

Hr. Justitsminister E. Thune Jacobsen.

Viceinspektøren for Vestre Fængsel har ladet mig fremstille, for at meddele mig, at jeg efter Deres Ordre skal tilbageholdes i Fængslet, naar de øvrige Internerede i nær Fremtid føres til Horserød, samt at det vil være mig forbudt at staa i skriftlig Forbindelse med mine Kammerater i Koncentrationslejren. Paa min Forespørgsel svarede Viceinspektøren, at Grunden til denne Beslutning, der jo i Realiteten betyder, at man idømmer mig en ny Disciplinærstraf, var ham ubekendt.

Som De ved, havde jeg, da samtlige Internerede med den for Dem karakteristiske Brutalitet blev transporteret til Vestre Fængsel, opholdt mig i Koncentrationslejren i nøjagtig otte Dage. Det vilde være af ikke ringe Interesse for mig og flere andre at faa oplyst, om jeg i denne Uge har gjort mig skyldig i Forseelser og reglementsstridige Handlinger, som har kunnet berettige Dem til arbitrært at idømme mig en ny Fængselsstraf paa ubestemt Tid.

Hvis De agter at svare, at jeg i Almindelighed af den justitsministerielle Visdom skønnes uegnet til Ophold i Deres Koncentrationslejr, men har min rette Plads i et Fængsel, tør jeg maaske bede Dem oplyse mig om, hvorledes min Uegnethed har manifesteret sig i Dagene fra den 4. til den 11. Juni. Iøvrigt skal jeg igen henlede Deres Opmærksomhed paa, at Inspektør Bentzen, hvis Indstilling velsagtens har foranlediget Deres Afgørelse, efterhaanden i ret vide Kredse nyder al ønskelig Anerkendelse for sin Uduelighed og bemærkelsesværdige Stupiditet, ligesom hans rent menneskelige Egenskabers særlige Art ikke er nogen Hemmelighed for nogen, der har haft mindste Berøring med ham. Imidlertid lader det jo til, at han stadig er et nyttigt Redskab for den grundlovsstridige og landsforræderske Virksomhed, som De som købt Agent for fremmede Magthavere har paataget Dem at udføre.

(sign.) **Hans Kirk.**

Vestre Fængsel, den 28/2 1943.

Hr. Minister Thune Jacobsen.

Jeg har flere Gange bedt Dem oplyse, hvad der er Deres Bevæggrund til paany at holde mig isoleret i Vestre Fængsel under Former, der kun kan opfattes som Disciplinærstraf. Det er ikke lykkedes mig at opnaa nogen Udtalelse fra Dem, og den patologiske Løgnagtighed, som kendetegner Deres Personlighed, vilde vel ogsaa medføre, at et Svar mere fik Karakter af en psykologisk Kuriositet end af en Redegørelse.

Af Udtalelser, som Inspektør Bentzen har fremsat overfor et Udvalg af mine Kammerater, er det mig imidlertid bekendt, at Beslutningen om min Isolering er taget efter et af ham fremsat Ønske — og det tør vel siges at være ganske betegnende for den Tilstand af Retsløshed, som De har indført i Danmark, at en underordnet Funktionær saaledes er i Stand til at udstede et lettere de cachet, hvorefter en uberygtet Borger paa ubestemt Tid underkastes Fængselsstraf.

Udviklingen paa Fronterne har jo medført, at De og Deres Bande af Landsforrædere og sammensvorne Embedsmænd er blevet ængstelige for at have holdt paa den gale Hest, og De har ladet Bentzen, hvis notoriske Uduelighed og personlige Slubbertagtighed fra den første Dag har været Dem bekendt, falde tilbage paa en mere ubemærket Stilling, formodentlig i det Haab, at det vil gøre Dem Defensoratet lettere, naar engang i Fremtiden Deres Manipulationer med Lov og Ret og Deres Rakkertjeneste for Tyskere og danske Nazister bliver draget frem for Offentligheden.

Hvis Deres energiske Samarbejde med Gestapo giver Dem Tid dertil, vil jeg finde det rimeligt, at De meddeler mig, om det skete Inspektørskifte i Horserødlejren vil medføre, at jeg føres til Lejren sammen med de øvrige Internerede, eller om De mener, at jeg har yderligere Fængselsstraf behov.

(sign.) **Hans Kirk.**

B.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Omstændighederne ved Forfatteren Hans Kirks Fjernelse fra Horserød og Aarsagen til, at han i mere end et Aar blev holdt i Enecelle paa Vestre Fængsel?

Som det af den af Fængselsdirektøren afgivne Beretning fremgaar, blev *Forfatteren Hans Kirk*, der den 22. August 1941 fra Vestre Fængsel var overflyttet til Horserødlejren, den 18. November 1941 i Medfør af § 14 i den af Justitsministeriet under 16. September 1941 udfærdigede Husorden for de internerede tilbageført til Vestre Fængsel paa Grundlag af en Indstilling fra Lejrens Inspektør, efter at denne allerede en Maaned forinden havde tilkendegivet Kirk, at en Fortsættelse af dennes upassende og udæskende Optræden kunde medføre hans Tilbageførelse til Københavns Vestre Fængsel. At Tyskerne med Opmærksomhed fulgte Forholdene i Lejren, var jeg Gang paa Gang gjort opmærksom paa af Præsident Kannstein, der over for mig betonede Nødvendigheden af, at der ikke her herskede Uorden eller Uro, idet dette kunde medføre Fare for, at man fra tysk Side overtog Interneringen. For at imødegaa denne Eventualitet var det saaledes nødvendigt at fjerne urovækkende Elementer. Jeg maa maaske her tilføje, at alene den uheldige Indflydelse, Kirk udøvede over for de andre internerede, var bestemmende for Justitsministeriets Afgørelse.

Den 22. Maj 1942 blev Kirk paany overført til Horserødlejren, men det Udbrudsforsøg, der fandt Sted fra Lejren den 10. og 11. Juni, nødvendiggjorde, at alle de internerede omgaaende blev overført til Vestre Fængsel, hvis man vilde foregribe en Indblanding fra tysk Side. Under Kirks Ophold i Vestre Fængsel i dette Tidsrum var der ikke fastsat Særbestemmelser for Behandlingen af ham. Jeg henviser her til Inspektør Borcks Udtalelse af 4. August 1945 (Bilag 36 til de af Fængselsdirektøren afgivne Oplysninger).

Naar Kirk ikke ved Horserødlejrens Genaabning den 26. Oktober 1942 blev tilbageført til denne, skyldes det et Krav fra tysk Side om, at enkelte særlig aktive internerede skulde tilbageholdes i Vestre Fængsel, men efter Lejrens Udvidelse den 27. Marts 1943 blev Kirk sammen med en Del andre internerede paany overført til Lejren, hvorfra han saa Lejlighed til at undvige Natten til den 29. August 1943.

Den 3. August 1943 havde jeg en Konference med Præsident Kanstein bl. a. om Løsladelse af forskellige Danske. Herunder bragte jeg ogsaa Forfatteren Kirk i Forslag, og jeg nærer ikke Tvivl om, at jeg senere vilde have kunnet gennemføre hans Løsladelse. Regeringens Afgang fandt imidlertid Sted den 29. August.

Jeg vedlægger som Bilag en Afskrift af min Konference den 3. August 1943 med Præsident Kanstein.

E. Thune Jacobsen.

*Ekstraktafskrift af Konference med Præsident Kannstein Tirsdag den
3. August 1943.*

.....

Jeg gik derefter over til at fremsætte enkelte Ønsker over for Præsidenten. Jeg nævnede først en kvindelig Læge, *Frøken Ammundsen*, som endnu hensad i Fængslet for at have ydet Hjælp til en Faldskærmsspringer. Hendes Straf havde ganske vist været ret mild, idet man havde taget Hensyn til hendes svage Konstitution, men jeg kunde nu ønske, at hun blev løsladt før Tiden, fordi hendes Helbred var slet, og hun havde ondt ved at taale Fængselsopholdet; det vilde efter min Mening i store Lægekredse gøre et godt Indtryk, om hun blev løsladt. Kannstein lovede straks at tage Spørgsmaalet op.

Jeg talte derefter om de unge Mennesker fra *Churchill-Klubben* i Aalborg, som hensad i Nyborg Fængsel; jeg kunde tænke mig, at nogle af disse, der stod til lavere Straffe, nu kunde blive løsladt; det drejede sig jo om ganske unge Mennesker, og jeg ansaa det ikke forbundet med nogen Risiko nu at løslade dem. Kannstein bad mig om en Indstilling desangaaende.

Jeg talte derefter *Biblioteksdirektør Døssings* Sag, idet jeg gjorde opmærksom paa, at jeg fra Hundreder af Bibliotekarere havde faaet Protestadresser angaaende Døssing, idet man harmedes over, at danske Myndigheder havde frataget Biblioteksdirektøren hans Embedsfunktioner og berøvet dansk Folkebiblioteksvæsen dets første Kraft; efter alt hvad der for mig forelaa oplyst om Døssing, kunde jeg ikke antage, at han var Kommunist (hvad man fra tysk Side havde villet hævde), og jeg overleverede Kannstein i Oversættelse et Brev, jeg havde modtaget fra en af mine gamle Venner og Ungdomskammerater, Landsretssagfører Krebs i Esbjerg, hvori denne gav Udtryk for sit Syn paa Døssing; det vilde efter min Mening gøre et godt Indtryk, om man nu lod Døssing paany overtage sit Embede, og jeg ansaa det personlig for at være uden Formaal fremdeles at holde ham borte derfra. Kannstein lovede at overveje Spørgsmaalet.

Jeg nævnede endelig *Forfatteren Kirk* og *Arkitekten Heiberg*, der som Kommunistere hensad i Horserødlejren. De var ganske vist begge stive Kommunistere, og Statsadvokaten for særlige Anliggender var betænkelig ved, at jeg netop nævnede dem for Præsidenten, idet man fra Afdelingens Side fandt, at der var mange, som var bedre egnede i Lejren til nu at blive løsladt, at man havde indledt Forhandlinger med de tyske Myndigheder herom, og at man nødig vilde have, at det skulde virke kompromitterende for Afdelingens Arbejde for at faa frigivet disse, om jeg nu fremdrog de før nævnte Personer. Jeg maatte imidlertid gøre opmærksom paa, at Kirk var en bekendt Forfatter, og at Forfatterforbundet stærkt var gaaet ind for hans Løsladelse, og at man fra Arkitektens Side meget havde ønsket Arkitekt Heiberg løsladt, idet hans Arbejde med Boligbyggeri var særdeles værdifuldt, saaledes at man daarligt nu kunde undvære ham i dette Arbejde. Jeg bad Kannstein tænke nærmere over Spørgsmaalet om deres Løsladelse, idet jeg dog senere vilde vende tilbage dertil.

E. Thune Jacobsen.

285.

**Omstændighederne ved Teit Kærns, Arne Jepsens og Martin Nielsens
Udlevering til Gestapo den 14. December 1942 og Omstændighederne ved
Udleveringen af Martin Nielsens Papirer til Gestapo samme Dag.**

A.

Redegørelse fra Fængselsdirektør Tetens.

(Redegørelsen er trykt foran under A. nr. 277, s. 1028—1029).

Bilag 48.

ØBENHAVNS FÆNGSLER

Vestre Fængsel

Den 18. Juli 1945.

Til

Direktoratet for Fængselsvæsenet.

Under Henvisning til mundtlig Konference i Direktoratet skal jeg angaaende Udleveringen til de tyske Myndigheder af de her i sin Tid paa Vestre Fængsel anbragte Kommuniste:

Jeppe Arne Jepsen,
Arild Teit Kærn,
Martin Nielsen,

oplyse følgende.

Førstnævnte Jepsen ses anholdt den 26. Juni 1941 til Foranstaltning for Statsadvokaten for særlige Anliggender sigtet for Tyveri, og blev den 16. Juli s. A. ved Byretten idømt 60 Dages Fængsel ÷ 12 Dg., hvilken Dom blev formildet ved Østre Landsret den 1. September s. A. til Fængsel i 60 Dage ÷ 44 Dage betinget, hvorefter han den 2. s. M. overflyttedes til Horserød. Herfra tilbageflyttedes han den 11. Juni 1942 og opholdt sig her i Fængslet til den 26. Oktober s. A., da han paany gik til Horserød. Den 12. December s. A. tilbageførtes han fra Horserød og blev den 14. s. M. overført til den tyske Afdeling. Om den paagældendes Udlevering henvises til vedlagte Afskrift af Skrivelse fra Statsadvokaten for særlige Anliggender til Fængslet den 11. December 1942. Han tilbageleveredes fra den tyske Afdeling den 21. Januar 1943 til fornyet Internering og afgik til Horserød den 16. April s. A.

Kærn interneredes den 11. Maj 1942 her og overflyttedes til Horserød den 23. s. M. Den 11. Juni s. A. tilbageførtes han hertil, indtil han paany den 26. Oktober gik til Horserød. Den 12. December tilbageførtes han hertil paany, og blev den 14. s. M. overført til den herværende tyske Afdeling, hvorfra han paany kom tilbage den 21. Januar 1943 og den 7. Maj derefter paany afgik til Horserød.

Udleveringen af disse Fanger er sket gennem Vagten, det vil sige den vagthavende Overbetjent paa Vestre Fængsel direkte til de tyske Myndigheder.

Martin Nielsen interneredes den 22. Juni 1941 og gik den 20. August s. A. til Horserød hvorfra han tilbageførtes den 20. April 1942. Han gik tilbage til Horserød den 11. Maj s. A., men førtes paany til Vestre Fængsel den 10. Juni s. A., efter at han var bortgaaet fra Horserødlejren, og den 14. December udleveredes han til de tyske Myndigheder.

Medens de tidligere Udleveringer var blevet ekspederet af den daværende Vagtmester Nielsen vilde denne helst være fri for at foretage Udleveringen af Martin Nielsen, fordi denne, efter Vagtmesterens Opgivende, havde været meget fremtrædende i sin Optræden overfor Vagtmesteren, og Vagtmesteren forelagde derfor mig Spørgsmaalet den 14. December om Formiddagen paa Kontoret, hvorved bemærkes, at jeg fungerede som Inspektør fra den 13. s. M. i Anledning af Fængselsinspektør Waagensens Sygdom og pludselige Død. Jeg var saaledes uden Kendskab til nævnte Martin Nielsen og hans Optræden, men da det blev fremstillet for mig, at det ikke vilde være heldigt at meddele Martin Nielsen, at han skulde udleveres, saalænge han opholdt sig paa 4. Etage i Fængslet, idet det da let vilde komme til Demonstrationer og Uro blandt de Internerede, bifaldt jeg at en anden Overbetjent H. Jensen (nuværende 1. Overbetjent) foretog Udleveringen, der derefter skete paa den Maade, at Overbetjenten hentede Nielsen fra 4. Etage til Stueetagen i Fængslet, foregivende, at han skulde paa Kontoret, og først nede i Stueetagen blev det derefter meddelt ham, at han skulde udleveres til de tyske Myndigheder. Paa dette Tidspunkt disponerede disse over en Del af den saakaldte Søndre Fløj bl. a. 1. Etage, og den tyske Afdeling var kun adskilt fra den danske Afdeling ved et løst ophængt Forhæng i den panoptiske Korridor. Overbetjenten, med hvem jeg har talt om Sagen, fulgte Martin Nielsen hen til Forhængen, sagde til ham, at han skulde derind og løftede Gardinet noget til Side, og de tyske Tjenestemænd stod saa inden for Gardinet og modtog Fangen.

Da der om denne Udlevering bl. a. af den daværende Internerede Hans Kirk forskellige Steder er afgivet en ganske fejlagtig Skildring, der bl. a. gaar ud paa, at Overbetjent Jensen ved denne Lejlighed skulde have anvendt korporlig Magt overfor Martin Nielsen, skal jeg bemærke, at dette er ganske urigtigt. Overbetjent Jensen har overfor mig anført, at der overhovedet ikke var Anledning til at anvende nogen Tvang.

Fornævnte Vagtmester Nielsen, der nu er afskediget p. G. af Alder, har overfor mig meddelt, at han havde overdraget Overbetjent Jensen at foretage fornævnte Udlevering, og da ogsaa Vagtmesteren kunde tænke sig, at der muligt kunde opstaa Uro, havde han taget Opstilling paa Galleriet paa 2. Etage, hvorfra han kunde nøje overse selve Udleveringen, og han har for faa Dage siden overfor mig forklaret i nøje Overensstemmelse med foranstaaende og tilføjet at kunne beedige, at der ikke er anvendt Vold el. l. overfor Martin Nielsen.

Med Hensyn til Udleveringen af Martin Niensens Papirer skal oplyses, at det er alm. Praksis i Fængslet, at alle en Fanges i Cellen beroende Ejendele i Tilfælde af hans Afgang fra Fængslet følger ham. I det foreliggende Tilfælde, hvor Martin Nielsen ikke medbragte sine personlige Effekter ved Udleveringen til den tyske Afdeling, blev disse sammenpakket og — vistnok Dagen efter — rent ekspeditions-mæssigt som i andre Tilfælde ved Fangers Afgang fra Fængslet, afgivet til den tyske Afdeling, uden at vedkommende har været opmærksom paa, at der med Hensyn til Papirerne, hvis Art og Indhold iøvrigt var Fængslet ubekendt, kunde være særlige Hensyn at tage.

Martin Nielsen kom tilbage fra den tyske Afdeling den 21. Januar 1943 og opholdt sig paany her, indtil han den 7. Maj s. A. overflyttedes til Horserød.

(sign.) Cai Jensen.

TSADVOKATEN FOR SÆRLIGE ANLIGGENDER

*Politigaarden, København V.,
den 11. December 1942.*

Inspektøren for Københavns Fængsler.

Der Beauftragte für Fragen der inneren Verwaltung har ved Skrivelse af 7. December 1942 anmodet om, at de internerede danske Statsborgere

- 1) Jeppe Arne Jepsen, født 21. 9. 1901 i Jerne,
- 2) Arild Teit Kærn, født i Randers 14. 6. 1908,
- 3) Martin Nielsen, født i Gjødvad 12. 12. 1900, og
- 4) Helge Theil Kjerulff, født i Odense 31. 8. 1910,

maa blive overført til den tyske Afdeling i Vestre Fængsel, da de sigtes for illegal kommunistisk Virksomhed.

Efter de førte Forhandlinger har Justitsministeriet bestemt, at de paa-gældende kan udleveres mod Protest.

Jepsen og Kærn vil den 12. 12. 42 blive overført fra Lejren i Horserød til Vestre Fængsel, hvor de bedes modtaget, indtil de sammen med Nielsen og Kjerulff afhentes af de tyske Myndigheder. Meddelelse om Afhentningen bedes indsendt hertil.

(sign.) **Troels Hoff,**
kst.

B.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Omstændighederne ved Teit Kærns, Arne Jepsens og Martin Nielsens Udlevering til Gestapo den 14. December 1942 og Omstændighederne ved Udleveringen af Martin Nielsens Papirer til Gestapo samme Dag.

Af de til Det i Medfør af § 2, sidste Stk., i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed nedsatte Udvalg den 19. Marts 1943 fremsendte Fortegnelser fremgaar, at de 3 nævnte Personer: Arild Teit Kærn, Martin Nielsen og Jeppe Arne Jepsen samt Helge Theil Kierulff, der alle var interneret, den 14. December 1942 overførtes til tysk Fængsel og at de den 23. Januar 1943 førtes tilbage til dansk Jurisdiktion. Mod Helge Theil Kierulff og Arild Teit Kærn rejstes Tiltale for Overtrædelse af Lov Nr. 349 af 22. August 1941 § 1. Martin Nielsen og Jeppe Arne Jepsen toges paany i Forvaring.

Tidligere var efter tysk Krav Johnny Peter Nielsen, Helga Kastoft og Harald Ferdinand Nielsen efter tysk Krav udleveret til den tyske Afdeling af Vestre Fængsel henholdsvis den 24. November, 25. November og 30. November 1942. Helga Kastoft blev den 22. Februar 1943 ført tilbage til dansk Fængsel. Harald Ferdinand Nielsen og Johnny Peter Nielsen blev den 12. April 1943 af en tysk Krigsret idømt livsvarigt Tugthus for Sabotage og førtes til Tyskland til Afsoning.

Om disse 7 Tilfælde tilskrev Justitsministeriet i Skrivelse af 10. Februar 1943 det nævnte Rigsdagsudvalg saaledes:

»I Skrivelse af 28. Januar 1943 har det ærede Udvalg udbedt sig Oplysning om, af hvilke Grunde de i den til Udvalget med Justitsministeriets Skrivelse af 22. December 1942 fremsendte Fortegnelse opførte 7 Personer er overført fra Interne- ring til tysk Fængsel.

Foranlediget heraf skal man meddele, at Overførelsen har fundet Sted efter tysk Krav, idet de paagældende sigtes for illegal kommunistisk Virksomhed. Der blev fra dansk Side uden Resultat protesteret mod Overførelsen. Af de paagældende er Martin Nielsen, Jeppe Arne Jepsen, Arild Teit Kærn og Helge Theil Kierulff den 23. Januar 1943 atter overgivet de danske Myndigheder. De to førstnævnte er paany taget i Forvaring, medens de to sidstnævnte er fængslet, idet de efter den overfor det danske Politi afgivne Forklaring med Føje kan sigtes for Overtrædelse af § 1 i Loven om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed.

Af de Personer, der endnu hensidder i tysk Fængsel, sigtes Johnny Peter Nielsen som angivet i Fortegnelsen for Sabotage, og dette gælder formentlig ogsaa Harald Ferdinand Nielsen. Helga Kastoft, der er gift med Folketingsmand Aksel Larsen, sigtes for Meddelagtighed i sin Ægtefælles illegale Virksomhed.«

Om de nærmere Omstændigheder ved Udleveringen foreligger ingen Akter i Justitsministeriet, ligesom der intet findes om Udlevering af Martin Nielsens Papirer.

E. Thune Jacobsen.

286.

Omstændighederne ved de i Horserød internerede Kommunisters Overflytning til Vestre Fængsel den 13. December 1942.

A.

Redegørelse fra Fængselsdirektør Tetens.

(Redegørelsen er trykt foran under A. nr. 277, s. 1028).

Bilag 40.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 15. December 1942.

Til

Lederen af Statens Lejr i Horserød.

Justitsministeriet bekræfter herved den den 12. December 1942 mundtligt truffne Bestemmelse, hvorefter de i Statens Lejr i Horserød i Medfør af § 2, Stk. 1, i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 til Forvaring indsatte Personer paa Grund af de i Lejren samme Dag stedfundne alvorlige Uroligheder og Demonstrationer vilde være at tilbageføre til Københavns Vestre Fængsel, medens et tilsvarende Antal af de i Vestre Fængsel i Medfør af samme Lovbestemmelse hensiddende Personer, som ikke tidligere havde været anbragt i Lejren i Horserød, vilde være at overføre til denne.

(sign.) **E. Thune Jacobsen.**

(sign.) Kiørboe.

Den 18. December 1942.

Til Justitsministeriet.

Om de den 12. og 13. December 1942 stedfundne Uroligheder i Statens Lejr i Horserød skal jeg indberette:

Den 11. December modtog jeg under en Telefonsamtale med Politikommissær Odmær Underretning om, at de internerede Arild Teit Kern og Jeppe Arne Jepsen skulde overføres til Vestre Fængsel, og det aftaltes, at der den 12. om Formiddagen skulde komme en Transportvogn fra København for at afhente de 2 paagældende, og at Transportføreren vilde medbringe en Skrivelse fra Statsadvokaten angaaende Overflytningen. Det blev ikke direkte meddelt mig, at der var Tale om en Udlevering til de tyske Myndigheder, men jeg var klar over, at dette var Tilfældet.

Da Politivognen ankom til Lejren den 13. December Kl. ca. 10.30, lod jeg to af Fængselsbetjentene give Besked til de 2 internerede om at pakke deres Effekter sammen og meddele dem, at de efter Ordre fra Statsadvokaten skulde overføres til Vestre Fængsel. Ved Vognens Ankomst til Lejren havde Hovedparten af de 140 internerede forsamlet sig paa Pladsen foran Administrationsbygningen. Imidlertid havde de to, der skulde overføres, paabegyndt Indpakningen, men Kern nægtede derefter — vist nok efter Paavirkning af Knudaage Larsen og Robert Mikelsen — at fortsætte Indpakningen, idet han overfor Inspektionsbetjenten, der skulde hente ham til Kontorbygningen, erklærede, at han ikke vilde lade sig overføre til Fængslet. Paa samme Maade nægtede den anden internerede, Jepsen, overfor den tilstedeværende Betjent at fortsætte Indpakningen, før han havde talt med mig. Jeg talte derefter med den paagældende i Kontorbygningen og forklarede ham, at jeg ikke kunde oplyse andet end, at jeg efter Ordre skulde lade ham overføre til Vestre Fængsel. Han erklærede derefter overfor mig, at han vilde efterkomme Ordren om at pakke sine Effekter og lade sig overføre.

Kort efter fik jeg paany Melding om, at begge de paagældende vilde modsætte sig Overflytningen, og da de øvrige internerede stadig i stort Antal havde forsamlet sig foran Indgangen til Kontorbygningen, lod jeg Lejrens disponible Personale, herunder Natholdet alarmere til Møde i Kontorbygningen. Med Henblik paa Muligheden af, at der fra de interneredes Side vilde blive ydet Modstand mod Overflytningen, anmodede jeg derefter Rigspolitiets Uddannelsesskole for Reservepolitibetjente i Horserødlejren om i paakommende Tilfælde at ville yde Lejren Assistance, og Overbetjent Melby Hansen stillede straks en Styrke bestaaende af ca. 1 Deling til Raadighed og kort derefter yderligere ca. 2 Delinger. Disse Styrker holdtes indtil videre i Beredskab udenfor den indhegnede Lejr.

Da jeg, saaledes som Situationen havde udviklet sig, maatte forudse, at Gennemførelsen af Ordren om Overflytning til Vestre Fængsel ikke kunde ske uden Magtanvendelse, og da jeg til det sidste vilde undgaa dette, tilkaldte jeg det 3-Mands Udvalg af de internerede, som hidtil med mig paa de andres Vegne havde drøftet Fællesanliggender (Davidsen, Wager og Kaj Christensen).

Jeg foreholdt dette Udvalg, at de internerede ved den Holdning, de indtog, var i Færd med at betræde en farlig Vej, og at fortsatte Demonstrationer mod Overførelsen af de 2 Mand til Fængslet maatte befrygtes at ville medføre de alvorligste Konsekvenser for samtlige de internerede og evt. for andre. Jeg henstillede derfor meget indtrængende til dem, at de som deres Kammeraters Tillidsmænd forhindrede fortsatte Demonstrationer, idet jeg betonedede, at der endnu var Mulighed

for at trække sig tilbage paa en fornuftig Maade, men at de paa den anden Side maatte gøre sig klart, at det var min Pligt at sørge for Overførelsen af de 2 Mand, og at denne Overførelse under alle Omstændigheder vilde blive iværksat.

De 3 internerede, der allerede ved deres Ankomst til mit Kontor var i en yderst ophidset Tilstand, erklærede kategorisk, at de ikke kunde foreslaa deres Kammerater at ophøre med Demonstrationerne. De forlangte energisk at faa udleveret Statsadvokatens Skrivelse til mig angaaende Overflytningen, hvilket jeg naturligvis afslog, idet jeg dog oplyste dem om, at der kun forelaa en kort formel Anmodning til mig om til Overbringeren af Skrивelsen at udlevere de paagældende, for at de kunde overføres til Vestre Fængsel. De erklærede rent ud dette for Usandhed og fastholdt Kravet om Udlevering af Skrивelsen.

De erklærede videre, at de var klar over, at de 2 internerede skulde udleveres til Tyskerne paa samme Maade, som den kort forinden til Vestre Fængsel overflyttede Harald Nielsen var blevet det, og de tilføjede, at de internerede derfor vilde modsætte sig Overflytningen, idet de udtrykkeligt sagde, at hvis de 2 skulde udleveres til Tyskerne, kunde Tyskerne selv hente dem i Lejren.

Paa fornyet Foreholdelse af mig af det farlige i deres Holdning erklærede de, at de ikke vilde gaa med til Overflytningen, før de fra Statsadvokaten eller Justitsministeren havde modtaget Garanti for, at ingen af de internerede blev udleveret til Tyskerne, og de forlangte bestemt, at jeg i hvert Fald intet foretog mig, før Statsadvokaten personlig var kommet til Stede i Lejren. De erklærede derhos udtrykkeligt, at de nu vilde sørge for, at det danske Folk blev bekendt med, hvor Kommunerne i Horserød stod.

Jeg foreholdt dem endnu en Gang, at de burde afstaa fra denne Kurs, og at Overflytningen af de 2 Mand vilde blive gennemført uanset de øvriges Holdning, samt at de ved at fortsætte med deres Modstand alene kunde opnaa at skade sig selv og de andre, og jeg foreholdt dem, at Situationen efter mit Skøn var saa alvorlig, at enhver Form for Demonstration maatte undgaas, og at det derfor var tvungende nødvendigt, at de nu kom til Erkendelse af, at deres Standpunkt var uholdbart. Jeg tilføjede, at jeg ikke kunde se Anledning til at underrette Statsadvokaten eller Ministeriet om deres Standpunkt, forinden jeg foretog videre.

Heroverfor fastholdt de imidlertid med lige stor Styrke deres Krav om

- 1) Udlevering af Statsadvokatens Skrivelse,
- 2) Garanti for, at ingen interneret blev udlevet til Tyskerne, og
- 3) Statsadvokatens omgaaende Tilstedekomst i Lejren, ligesom de endnu en Gang fastholdt, at de vilde vise det danske Folk, hvor de stod.

De erklærede sig dog paa min indtrængende Henstilling villige til at meddele deres Kammerater min Opfattelse, og jeg fastsatte en Frist af 10 Minutter, inden hvilken enhver Form for Demonstration maatte være ophørt.

Min Samtale med 3-Mands Udvalget overværedes af Overbetjent Abstrup.

Umiddelbart efter min Samtale med Udvalget forsøgte jeg en telefonisk Henvendelse til Statsadvokaten for at gøre denne bekendt med Samtalen. Da jeg ikke traf Statsadvokaten, underrettede jeg Politikommissær Odmar om Forholdene, men Politikommissæren erklærede kort, at de 2 Mand *skulde* overføres. Efter 20 Minutters Forløb lod jeg Inspektionsbetjent Johannes Jensen forhøre, om de 2 internerede frivilligt vilde medfølge til Kontoret, men der blev svaret, at det vilde de ikke, og at Udvalget ikke ønskede at tale mere med mig.

Jeg gav derefter Ordre til, at de internerede skulde beordres til deres Afdelinger, og at disse skulde besættes med 8 Betjente i hver Afdeling; ligeledes lod jeg de udvendige Poster fordoble, hvorhos jeg udsatte 3 Dobbeltposter paa Terrænet.

De internerede efterkom imidlertid ikke denne Ordre, idet kun enkelte begav sig til deres Afdelinger, medens der i Afdelingerne B og D, hvor de 2 internerede, der skulde overflyttes, var indkvarteret, forsamlede sig hvert Sted mindst 50 internerede, der anbragte sig i Samlingsstuerne, og saaledes at de to internerede, der skulde flyttes, var gemt bag de øvrige. Alle indtog en yderst truende Holdning.

Det var paa dette Tidspunkt klart, at det ikke var muligt at gennemføre Overflytningen med det gode, og efter de af Udvalget fremsatte Krav og som Følge af den ophidsede Stemning, som de internerede efterhaanden havde oparbejdet, og som bl. a. gav sig Udtryk i, at de overøste Betjentene og Politiet med Smædeord

(f. Eks. Rakkerknægt, Nazisvin) og holdt kommunistiske Brandtaler, kunde der ikke være nogen fornuftig Tvivl om, at der nu maatte gribes ind paa en haandfast Maade, hvis Lejrens Personale fortsat skulde kunne beherske Situationen og undgaa Tumulter, hvis Konsekvenser ikke lod sig overse. Jeg lod derfor den fra Politiskolen afgivne Reservestyrke marchere ind i Lejren, hvorefter jeg selv ledsaget af Overbetjenten og Overbetjentene fra Politiskolen, der havde Kommandoen over Styrken, indfandt mig først i Afdeling D, hvor som foran nævnt 50 Mand havde besat Samlingsstuen og dækkede den internerede Kern. Jeg opfordrede de forsamlede Kommuniste til ufortøvet at begive sig til de dem anviste Værelser, idet jeg paa samme Maade som overfor Udvalget foreholdt dem, at Demonstrationerne for deres Skyld straks maatte ophøre, og at de nu havde den sidste Chance for, at Overflytningen kunde forløbe uden alvorlige Konsekvenser. De svarede med nye kommunistiske Brandtaler og en Regn af Smædeord, og da jeg ansaa det for aldeles uforsvarligt at forsøge først at hente Kern frem bag de forsamlede mindst 50 ophidsede Kommuniste, gav jeg Ordre til med Magt at bringe samtlige disse til deres Værelser. Denne Ordre udførtes hovedsagelig af Politiets Folk, idet der til hver Bygning kun var nogle enkelte af Lejrens egne Betjente til Disposition. Ordrens Gennemførelse vanskeliggjordes noget ved, at der faa Dage forinden var overført 60 nye internerede til Lejren, og at Lejrens Personale ikke paa staaende Fod var i Stand til at identificere disse, ligesom man ikke under de givne Forhold straks kunde være klar over, hvor den enkelte internerede var indkvarteret. De indsatte ydede for Hovedpartens Vedkommende voldsom Modstand, idet de sparkede og slog om sig, naar Betjentene greb dem. De øvrige gjorde passiv Modstand, bl. a. saaledes at de paagældende ikke gik, men maatte slæbes bort. Da de øvrige internerede paa denne Maade fra blevet ført til Deres Afdelinger, blev Kern baaret til Kontorbygningen.

Efter at Afdeling D's Samlingsstue var ryddet, fortsatte man Rydningen paa samme Maade af de øvrige Afdelinger, og dette forløb i alt væsentligt paa samme Maade, altsaa saaledes at der blev ydet kraftig Modstand, ligesom der holdtes Taler til Betjentene og udslyngedes Smædeord mod dem og mig. En Undtagelse dannede dog Afdeling E, hvorfra tilsyneladende kun enkelte havde deltaget i Demonstrationerne.

Efter at samtlige internerede paa denne Maade var blevet fordelt i de respektive Afdelinger, blev der ved Hjælp af Lejrens Personale og en Afdeling af Politiskolens Folk etableret ekstra Vagt i Bygningerne, paa Terrænet og paa de udvendige Poster.

De internerede Kern og Jepsen, der nu befandt sig i Hovedbygningen, gik nu under Ledsagelse til Transportvognen og blev ført bort.

Resten af Dagen fortsatte de internerede fra Vinduerne at udslynge Smæde- raab mod Personalet og Politiets Folk, ligesom de jævnlige afsang kommunistiske Sange, derunder »Internationale«.

Under Kampen med de internerede modtog en Del af Betjentene Slag og Spark, og i et enkelt Tilfælde var dette af alvorlig Art, idet en Betjent fra Politiskolen blev sparket med en Træsko i Ansigtet og i Underlivet. Herom optages ved Politiskolens Foranstaltning særlig Rapport.

Efter at det var blevet besluttet, at samtlige internerede skulde overflyttes til Vestre Fængsel, meddelte jeg den 13. December Kl. ca. 8.30 de 70 internerede, der først skulde overføres, at Transporten vilde finde Sted, og paa samme Maade meddeltes om Eftermiddagen Beslutningen om Transporten til de resterende. Saavel da jeg paa de enkelte Afdelinger tilkendegav Beslutningen om Overførelsen til Vestre Fængsel, som paa det Tidspunkt, da Transporten skulde finde Sted, blev der paany holdt kommunistiske Taler og udslynget Skældsord. De internerede gik frivilligt fra Afdelingerne til Transportvognen. Ogsaa ved denne Lejlighed blev der afsunget kommunistiske Kampsange, ligesom der blev fremsat Trusler om blodig Hævn. De internerede fik Lejlighed til selv at pakke deres Ejendele sammen og, om de ønskede det, at medtage disse eller efterlade dem forsynet med Navn til senere Oversendelse.

Det forefaldne maa betegnes som et egentligt Mytteri. De internerede tilkendegav tydeligt deres Vilje til at skabe Uro og til at modsætte sig den givne Ordres Udførelse, og de erklærede udtrykkeligt, at de vilde skabe en Situation, der

kunde aabne det danske Folks Øjne. Deres saaledes tilkendegivne Vilje og ubetingede Krav maatte bevirke, at jeg som ansvarlig for Opretholdelsen af Orden og Disciplin i Lejren maatte beslutte mig til uden yderligere Diskussion med de internerede at iværksætte de forannævnte Foranstaltninger til Udførelse af Ordren om Overførelse til Fængslet og til Genoprettelse i videst muligt Omfang af Ro og Orden i Lejren. Det er sandsynligt, at jeg ved at give efter for de indsattes Krav og ved at udsætte Gennemførelsen af Ordren om Overflytning, indtil jeg evt. havde kunnet formaa Statsadvokaten til at komme til Stede, kunde have undgaaet den med Magt gennemførte Overflytning. En saadan Kapitulation vilde imidlertid bevirke, at ikke alene min egen men ogsaa det øvrige Personales Stilling vilde være blevet ganske uholdbar, saaledes at i hvert Fald hele Lejrens overordnede Personale straks havde maattet udskiftes, og der er for mig heller ingen Tvivl om, at en saadan Fremgangsmaade tillige vilde have bevirket, at det ikke vilde have været muligt at gennemføre nogen Form for Disciplin i Lejren.

Jeg er imidlertid klar over, at de trufne Dispositioner, ogsaa fra ikke kommunistisk Side, vil blive gjort til Genstand for Angreb og Kritik, og jeg maa derfor, hvis jeg skal fortsætte som Lejrens Leder, anmode om en udtrykkelig Tilkendegivelse af, at Ministeriet i Princippet kan billige de af mig paa egen Haand trufne Dispositioner.

Jeg finder Anledning til at gøre Ministeriet opmærksom paa, at det ogsaa før Urolighederne i Lejren stod mig klart, at de paagældende internerede, dog formentlig bortset fra Hovedparten af de sidst overflyttede 60 Mand, efterhaanden var mere fanatiske i deres kommunistiske Indstilling end paa noget tidligere Tidspunkt, og at der selv efter Martin Nielsens og de øvrige Hovedføreres Bortflytning fra Lejren i denne bestod en fast organiseret politisk Organisation, der ikke tillod de mere besindige blandt de indsatte at give Udtryk for deres Stilling. Som Hovedmænd blandt de internerede maa i saa Henseende nævnes Knudaage Larsen, Ib Hauge, Robert Mikkelsen, Kern, Redder, Ludvig Hansen, Davidsen, Kaj Christensen, Lauritz Lynnerup, Rasmus Larsen, Refstrup, Kaplan, Emmanuel Hansen og Edvard Heiberg, men bortset fra disse har utvivlsomt en lang Række af de øvrige indsatte provokeret Modstand. Paa den anden Side er der utvivlsomt en Del af de internerede, der dels ikke har deltaget i Demonstrationerne, dels kun har deltaget af Frygt for de nævnte ledende Kommuniste i Lejren. Det er imidlertid ikke muligt for mig med nogen Sikkerhed at afgøre, hvem der hører til de sidstnævnte Kategorier, bortset fra en Gruppe af de internerede bestaaende af følgende 11 Mand, nemlig Thøgersen, Danielsen, Harald Olesen, Ejnar Hansen, Søren Knudsen, Adolf Petersen, Moltke, Hegner, Eskildsen, Melchior og Finkelstein, der siden Lejrens Genaabning tilsyneladende har været fuldstændig boykottet af de øvrige, efter mit Skøn fordi de vilde følge en mere besindig Kurs, og derved er de kommet i Opposition til den egentlig politiske Ledelse i Lejren. Disse 11 var blandt de i Afdeling E internerede, og de deltog ikke i Demonstrationerne. Jeg meddelte de paagældende, at jeg vilde være tilbøjelig til at foreslaa, at de forblev i Lejren, og de erklærede, at det vilde de gerne, men at de, som Situationen havde udviklet sig, ikke syntes, at de kunde modtage Tilbudet, formentlig hovedsagelig fordi de derved vilde komme i yderligere Konflikt med de andre. Efter mit Skøn bør disse 11 Mand imidlertid ikke omfattes af de disciplinære Foranstaltninger mod de overførte, og jeg vil ligeledes finde det rimeligt, at man i nær Fremtid overvejer Spørgsmaalet om deres Tilbageførelse til Lejren.

(sign.) **Bentzen,**

Vicefængselsinspektør.

UDSKRIFT AF FORHØRSProtokol

Forhøret afholdt af Politiadvokat Hye-Knudsen.

Aar 1942 den 19. December Kl. 10.30 blev der afholdt Forhør i Statens Lejr i Horserød i Anledning af de Episoder, der havde fundet Sted den 12. og 13. December 1942 som Følge af, at to af de internerede, Arild Teit Kern og Jeppe Arne Jepsen, efter Ordre fra Statsadvokaten for særlige Anliggender skulde overføres til Vestre Fængsel.

Til Stede var Forhørslederen Politiadvokat Hye-Knudsen og som Protokolfører fungerende Sekretær i Direktoratet for Fængselsvæsenet Busk.

Derefter mødte som Vidne *Overbetjent Karl Abstrup*, der forklarer, at han havde Tjeneste som Overbetjent i Lejren Lørdag den 12. December 1942. Dagen forinden havde han faaet vide, at der var kommet skriftlig Ordre fra Statsadvokaten om Overførelse til Vestre Fængsel af de internerede Kern og Jepsen. Da Politiets Bil kom til Lejren den 13. Kl. ca. 10.30 blev Inspektionsbetjent Jensen og Fængselsbetjent Thomsen sendt over til Afdelingerne B og D for at give Jepsen og Kern Besked paa, at de skulde pakke deres Sager. Kpt. gik selv over i Afdeling B for at se, hvordan det gik, og han saa, at Jepsen ganske roligt begyndte at pakke sine Ejendele sammen. Kpt. gik saa ud fra, at det var i Orden, og gik tilbage til Administrationsbygningen. Lidt efter kom Inspektionsbetjent Jensen tilbage og forklarede, at Kern havde nægtet at lade sig overføre. Kpt. tilføjer, at han, medens han var i Afdeling B, blev tiltalt af en af de internerede Knudaage Larsen, som sagde, at det kunde ikke blive ved at gaa med disse Udleveringer, og at der vilde blive Balade, og at det var de internerede, der blev provokeret. Kpt. bemærker, at det er hans Indtryk, at K. Larsen er en af Hovedmændene, der har Ansvaret for de følgende Begivenheder.

Da Inspektionsbetjent Jensen havde givet Meddelelse om, at Kern og Jepsen nu nægtede at efterkomme Ordren, tilkaldte Lederen de interneredes 3-Mands Udvalg, der bestaar af Svend Wagner, Kaj Christensen og Heinrich Stig Davidsen. Kpt. overværede Forhandlingen med Udvalget, og han forklarer, at Lederen meget indtrængende opfordrede Udvalget til at sørge for, at Lejren igen faldt til Ro, idet han foreholdt dem, at den Ordre, han havde faaet fra Statsadvokaten, skulde efterkommes, og det eneste, de vilde opnaa ved deres Demonstration, var at skabe Vanskeligheder for sig selv. Udvalget forlangte derefter, at Statsadvokaten for særlige Anliggender omgaaende skulde komme til Stede, hvortil Lederen bemærkede, at det ikke kunde lade sig gøre. De forlangte at faa Statsadvokatens skriftlige Ordre at se. Lederen svarede hertil, at han havde faaet en skriftlig Ordre til Udlevering, men de kunde ikke faa Skrivelsen at se, men maatte tro ham paa hans Ord. Endelig stillede Udvalget Krav om Garanti for, at de to internerede ikke blev udleveret til Tyskerne, men hertil svarede Lederen, at han selvfølgelig ikke kunde give dem nogen Garantier, men den Ordre, han havde faaet, lød alene paa Overførelse til Vestre Fængsel. Sluttelig sagde Lederen til dem, at han vilde give dem en Tidsfrist paa 10 Minutter til at faa Situationen afspændt, og Udvalget skulde saa efter 10 Minutters Forløb komme tilbage og give Besked paa, om de vilde ændre deres Holdning. Han ventede derefter 20 Minutter, men da der stadig ingen kom, blev Inspektionsbetjent Jensen sendt over for at faa et Svar fra Udvalget, og han kom tilbage og meddelte, at Udvalget ikke havde noget at tale med Lederen om. Kpt. tilføjer, at medens Forhandlingerne med Udvalget fandt Sted, havde Størsteparten af de øvrige internerede forsamlet sig paa Pladsen foran Spisesalen. Da man paa dette Tidspunkt ikke havde nogen Sikkerhed for, hvad de forsamlede internerede kunde finde paa, blev hele Lejrens Ledelse alarmeret, og samtidig rettedes Henvendelse til Politiskolen, og i Løbet af kort Tid kom Overbetjentene Melbye Hansen, Faber-Hansen og Caspersen tilligemed en hel Del Betjente. Posterne udenfor Af-

spærringen blev fordoblet, ligesom der blev sat Poster paa Terrænet indenfor Afspærringen og i Bygningerne. Da dette var gjort, gik Lederen tillige med Kpt. og Overbetjent Faber-Hansen ind i Afdeling D. Paa Samlingsstuen var der samlet ca. 50 internerede. I den fjerneste Krog af Lokalet stod Kern, og udenom ham stod i tætte Rækker de øvrige, saaledes at de dannede en fast Brømme. Straks da de kom ind i Samlingsstuen, stod en af de internerede, Ludvig Hansen, frem og holdt en Tale og sagde bl. a., at nu fik Lejrens Personale en udmærket Lejlighed til at vise, om de var danske eller tyske. Lejrens Leder talte til de internerede og sagde, at han endnu en Gang vilde opfordre dem til at gaa roligt hver til sit, idet de ved at fortsætte Demonstrationen kun vilde skabe Vanskeligheder for sig selv. Hele Stemningen i Lokalet blandt de internerede var meget ophidset. De internerede raabte i Munden paa hinanden, og da de fortsat ikke paa nogen Maade gjorde Tegn til, at de vilde efterkomme Ordren om at gaa til deres Værelser, gav Lederen Besked om, at Ordren skulde gennemføres med Magt. Overbetjent Faber-Hansen gav derefter Ordre til sine Politibetjente, der havde opholdt sig udenfor, og man tog derefter de internerede een efter een og førte dem til deres Værelser, hvor de blev laaset inde. De internerede gjorde den Modstand, de kunde. De smed sig ned, og nogle af dem sparkede og slog, alt imedens de skældte Betjentene ud for Nazisvin, Bondekarle o. s. v. Saavidt Kpt. ved, klarede Betjentene Overførelsen, uden at Stavene blev brugt. Kun i et enkelt Tilfælde blev de anvendt overfor en interneret fra Afdeling B ved Navn Refstrup, der havde sparket en Betjent i Ansigtet. Da de internerede var blevet fjernet, fik man til sidst fat i Kern, som ogsaa gjorde voldsom Modstand, saaledes at det var nødvendigt at bære ham over i Administrationsbygningen. Da han var kommet derover, faldt han imidlertid straks til Ro og gav ikke Anledning til nogen Vanskeligheder. Da Forholdene var bragt i Orden paa Afdeling D, gik man til Afdeling B, hvor akkurat det samme gentog sig. Lederen opfordrede de internerede til at afstaa fra Demonstrationen og i Ro begive sig til deres Værelser, men de reagerede ikke heroverfor og indtog den samme truende Holdning, som de internerede paa Afdeling D. Paa Afdeling B var det Knudaage Larsen, der var Ordfører for de internerede, og han holdt en Tale af samme Indhold som Ludvig Hansens Tale. Den internerede Jepsen gjorde ogsaa Modstand ved Overførelsen, saaledes at det ogsaa var nødvendigt at bære ham over i Administrationsbygningen, men da han var kommet derover, faldt han ogsaa til Ro.

Kort Tid derefter blev de kørt bort. De internerede, som var anbragt paa deres Værelser, har under og umiddelbart efter Oprintrerne, saasart nogen af Personalet viste sig paa Pladsen, fortsat med deres Raaben: »Nazisvin« o. lign. Lederen blev tilraabt med Ord som »Røvpuler«, »Undermaaler« o. lign., og »Du faar sgu nok et Trækors«.

Stemningen i hele Lejren var saa ophidset, at man fandt det mest tilraadeligt at lade de internerede forblive paa de enkelte Afdelinger, og der fik de ogsaa Maden serveret. Praktisk talt alle internerede nægtede imidlertid at spise Maden, og denne gik retur. Da de om Aftenen skulde have Mad, blev denne serveret paa Afdelingerne som sædvanligt, og de internerede spiste Maden.

Om Aftenen herskede der Ro i Lejren, og det er Kpt.s Indtryk, at dette bl. a. skyldtes, at de internerede var begyndt at tænke paa, hvilke Konsekvenser deres Opræden kunde faa for dem.

Kpt. bemærker, at man Resten af Lørdagen og Søndagen havde bibeholdt den Forstærkning af Posterne, der var blevet indført, og for at kunne gøre det havde man maattet modtage Forstærkning af Politiet.

Kpt. tilføjer, at det er hans Indtryk, at Situationen Lørdag Formiddag var saa alvorlig, at der efter hans Mening ikke var andet at gøre end at anvende Magt, saafremt man skulde have noget som helst Haab om fremtidigt at kunne gennemføre Disciplin i Lejren.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derefter mødte *Inspektionsbetjent Johannes Jensen*, der forklarer, at han havde Tjeneste paa Overbetjentkontoret den 12. December. Om Formiddagen kom der en Politibil fra København med 4 Personer, der skulde hensættes i Lejren,

og samtidig skulde Bilen have med tilbage de internerede Kern og Jepsen. Da de 4 nye ankom, var de fleste internerede forsamlede paa Pladsen i Nærheden af Administrationsbygningen, formentlig for at modtage de 4 nye. Kpt. fik af Overbetjenten Anmodning om at sørge for, at der blev sendt Besked til de internerede Kern og Jepsen om, at de skulde pakke deres Sager, da de skulde tilbage til Københavns Vestre Fængsel. Kpt. sendte Fængselsbetjent H. C. Thomsen til Afdeling B for at hente Jepsen, og Fængselsbetjent A. Lundsberg blev sendt til Afdeling D efter Kern. Lidt efter gik Kpt. ud for at se, hvordan det gik, og han kom ned paa Afdeling D, hvor Kern tilsyneladende var beskæftiget med at pakke sammen. Der var yderligere kommet til Stede Robert Mikkelsen og Knudaage Larsen, og Kpt. havde Indtryk af, at disse to Personer har faaet Kern til at modsætte sig Overførelsen. Kpt. var paa dette Tidspunkt ikke klar over, at Kern vilde gøre Vanskeligheder, og han gik saa videre til Afdeling B, hvor han traf Jepsen. Denne insisterede paa at komme til at tale med Lederen, og Kpt. fulgtes med ham til Lederen. Bagefter blev Jepsen af en Betjent ledsaget tilbage til Afdelingen. Da man herefter var blevet klar over, at de internerede Kern og Jepsen ikke frivilligt vilde lade sig overføre, fik Kpt. Ordre til at tilkalde 3-Mands Udvalget, og dette kom derpaa til Lederen, som det forhandlede med. Nogen Tid efter at Forhandlingerne var færdige, fik Kpt. Besked om at gaa til Udvalget for at høre Grunden til, at der ikke fremkom noget Svar, men da Kpt. kom ned paa Afdeling D, hvor han traf David- sen, blev der svaret, at de internerede intet havde at tale med Lederen om. Paa dette Tidspunkt havde de interneret forsamlet sig henholdsvis paa Afdeling D og B, og de indtog en truende Holdning, og Kpt. var af den Opfattelse, at det var umuligt at genoprette Ro og Orden uden Magtanvendelse. Efter at Posterne var blevet forstærket og Kystpolitiet tilkaldt, var Kpt. sammen med Lederen og Overbetjenten paa Afd. D. Da de kom derned, holdt den internerede Ludv. Hansen Tale til Betjentene og foreholdt dem, at hvis de medvirkede til, at de internerede blev fjernet fra Lejren, var det det samme, som hvis de udleverede dem til Tyskerne og gik disses Ærinde. Samtidig raabte de andre internerede Skældsord til Betjentene, saasom »Nazisvin«, »Drabant«, »Labaner« m. m. Lederen foreholdt dem derefter i en Tale paa en rolig og behersket Maade, at de maatte være klar over, at deres Holdning kunde medføre de alvorligste Konsekvenser, hvis de fortsatte, og at det var en Ordre fra Statsadvokaten, at de to internerede skulde overføres, og at denne Ordre vilde blive efterkommet, uanset hvilken Holdning man indtog. Da de internerede alligevel fortsatte med deres Raaben og ikke gjorde Tegn til at ville flytte sig i Overensstemmelse med den Opfordring, de havde faaet til at begive sig til de respektive Afdelinger, gav Lederen Ordre til, at de med Magt skulde føres til deres Afdelinger. En Deling af Kystpolitiet paa 24 Mand under Ledelse af Overbetjent Faber Hansen, der opholdt sig udenfor Afdelingen, blev derpaa sat ind for at flytte de internerede, og det skete paa den Maade, at de tog een ad Gangen og førte dem ud af Afdelingen, hvor saa Kpt. gav Oplysning om, hvor de hørte til, hvorpaa de anbragtes paa deres Værelser. Herunder gjorde de internerede den voldsomste Modstand med Undtagelse af ganske enkelte. De slog fra sig og sparkede og smed sig ned, og i de allerfleste Tilfælde maatte Betjentene bære dem til Værelserne. Da de først var anbragt her, blev de rolige. Da Afd. D var ryddet paa denne Maade, hvorved Kpt. bemærker, at to Fængselsbetjente tog sig af Dr. Kærn som sidste Mand — Dr. Kærn gjorde voldsom Modstand, men blev ført til Administrationsbygningen i sit Molskinstøj, til Trods for at han havde faaet Tilbud om at klæde sig om —, gik man over til Afd. B, som blev ryddet paa samme Maade. Modstanden var her om muligt større end Afd. D, og navnlig gjorde K. Larsen voldsom Modstand, og da han var blevet anbragt paa sit Værelse, sparkede og slog han paa Døren. Bortset herfra var der ikke større Vanskeligheder med de internerede, men hele Eftermiddagen raabte og skreg de, hver Gang der kom en af Personalet i Nærheden, Skældsord som »Nazisvin« og hver Gang Kpt. viste sig, raabte de: »Bondekarlen Jensen«! — Da de internerede skulde have Middagsmad, vægrede de sig ved at spise, og Maden kom urørt tilbage. Resten af Dagen var Samlingsstuerne paa Afdelingen laaset, men Værelserne var ikke aflaaede.

Kpt. bemærker, at han betragtede hele Situationen som yderst alvorlig, nærmest som Mytteri, og han siger, at det forekommer ham et helt Under, at Situatio-

nen kunde klares, uden at det blev nødvendigt at bruge Stavene. Kpt. tilføjer, at han har gjort Tjeneste i Lejren i 2½ Aar, og der har aldrig tidligere været Episoder, der blot tilnærmelsesvis lignede den omhandlede, og han mener, at det i den givne Situation var absolut nødvendigt at anvende Magt overfor de internerede, hvis man ikke helt vilde overlade dem Styret.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derefter mødte *Inspektionsbetjent Chr. Rasmussen*, der forklarede, at han den 12. December havde Tjeneste paa Overbetjentkontoret. Efter at 3-Mands Udvalget havde haft Foretræde hos Lederen, fik Kpt. Ordre til at overtage Ledelsen paa Afd. E. Han har saaledes ikke selv overværet Begivenhederne paa Afd. D og B — 4 af de internerede paa Afdeling E havde under Demonstrationen opholdt sig paa B eller D, og de blev af Politibetjente af Kystpolitiet baaret ned til Afdeling E, hvor Kpt. modtog dem. De maatte bæres, da de ikke selv vilde gaa. En af de internerede, Rohde, smed sig paa Gulvet inde i Afdelingen og vilde ikke rejse sig, men han blev saa af Fængselsbetjenten ført ind til sit Værelse. — Nede paa Afdelingen afsang de internerede »Internationale« og raabte »Leve Sovjet«, og de generede ved forskellige Tilraab Kystbetjentene.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derefter mødte *Fængselsbetjent Axel Lundsbjerg*, der forklarede, at han gjorde Tjeneste i Lejren den 12. December. Om Formiddagen fik han af Inspektionsbetjent Jensen Ordre til at gaa til Kærn og give ham Besked paa, at han skulde pakke sine Sager, da han skulde overføres til Vestre Fængsel. Kærn bemærkede, at det var han ikke glad for, for det var vel til den tyske Afdeling. — Hertil svarede Kpt., at det kendte han intet til. Kpt. tilføjer, at da han kom til Afdelingen, var Kærn der ikke, og han gik da op til Snedkerværkstedet for at søge efter ham. Der var han dog ikke, men Kpt. fandt ham saa i en Klynge internerede, der havde taget Opstilling ved Administrationsbygningen. De internerede paa Snedkerværkstedet havde nemlig kunnet se, at der var kommet en Politibil, og de var saa gaaet hen for at se, hvilke nye der kom. Da Kpt. saa gik med Kærn, har de andre internerede aabenbart opdaget, at Politibilens Ankomst havde Forbindelse med Kærns Fjernelse, og kort Tid efter, medens Kærn endnu gik og pakkede, kom der ca. 40—50 internerede, og de sagde til Kærn, at han ikke skulde pakke, for han skulde vel føres ind til den tyske Afdeling. — Kærn holdt saa op med at pakke, og Kpt. gik tilbage og gav Besked til Inspektionsbetjenten om, at Kærn ikke vilde adlyde Ordren. Efter at 3-Mands-Udvalget havde haft Foretræde for Lederen, og hele Personalet var blevet alarmeret og forstærket med Politi, fik Kpt. Post i Afd. A, hvor der er anbragt 32 Mand. Af dem var de 28 borte, og de blev senere baaret til Afdelingen af Politiet. Nogle af dem gik dog selv, men de fleste gjorde voldsom Modstand. De internerede var stærkt ophidsede og skældte Personalet ud for Forrædere, og særlig to af dem: Rasmus Larsen og Redder udtalte, at de nok skulde huske Kpt. De fire, der i *Forvejen* opholdt sig paa Afdeling A, har ikke paa nogen Maade deltaget i Tumulterne.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derefter mødte *Fængselsbetjent Hans Chr. Thomsen*, der forklarede, at han gjorde Tjeneste i Lejren den 12. December. Om Formiddagen fik han af Inspektionsbetjent Jensen Besked paa, at han skulde gaa til Afdeling B og sige til Jepsen, at han skulde pakke, da han skulde overføres til Vestre Fængsel. Jepsen stillede sig noget uforstaaende og spurgte om Grunden til Overførelsen, men det kunde Kpt. ikke svare paa. Jepsen spurgte saa, om han maatte gaa lidt, og han gik en halv Snes Minutter, og Kpt. saa, at han gik over til Knud Aage Larsen. Da han kom tilbage, hjalp Kpt. ham med at pakke, men lidt efter kom Knud Aage Larsen, og han sagde noget om, at det var en Nervekrig, der blev ført mod de internerede, og de vidste ikke, hvis Tur det var næste Gang, og han sagde ogsaa, at Kærn ikke vilde lade sig overføre, og at de internerede fordrede at se Dokumenterne. Jepsen

fortsatte dog med at pakke, men lidt efter — Knud Aage Larsen var stadig til Stede — sagde han, at han nu indtog samme Standpunkt som Kærn. Knud Aage Larsen sagde til Kpt., at det var uforskammet, at de danske Betjente gik og passede paa dem for bagefter at udlevere dem til den tyske Galge. Der var i Mellemtiden kommet en Snes andre internerede til Stede, og Kpt. gik saa tilbage til Overbetjenten og meddelte, at Jepsen ikke vilde lade sig overføre. Kpt. bemærker, at det er hans bestemte Indtryk, at der ikke vilde have været nogensomhelst Vanskelighed med Jepsen, hvis han ikke var blevet overtalt af Knud Aage Larsen. Til de øvrige Begivenheder har Kpt. ikke noget nærmere Kendskab ved Selvsyn, da han Resten af Dagen havde udv. Post, men han hørte, at der hele Eftermiddagen blev raabt og skreget, og at de internerede sang »Internationale« og lignende Sange.

Kpt. tilføjer, at Knud Aage Larsen, inden Kpt. forlod Afd. B, sagde til ham, at nu skulde han jo ikke fortælle Overbetjenten, hvad der var blevet talt om paa Afdelingen!

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derefter mødte *Fængselsbetjent Kaj Henry Vilbrand*, der forklarer, at han gjorde Tjeneste i Lejren 12. December. Efter at 3-Mands-Udvalget havde været hos Lederen, fik han Ordre til sammen med Fængselsbetjent Sommer-Rasmussen, Svend Andersen og to Kystbetjente at begive sig til Samlingsstuen paa Afdeling D, hvor de skulde opfordre de internerede til at begive sig til deres Værelser. Straks da de kom, blev de modtaget med en Tale af den internerede Ludvig Hansen, hvori han bl. a. sagde, at nu var det Tiden for dem at tage deres Standpunkt, og de internerede saa gerne, at de sluttede sig til deres Rækker o. lign. Fængselsbetjent Sommer-Rasmussen opfordrede dem til — der var ca. 40 paa Samlingsstuen — at gaa til deres Værelser. Der var ingen af dem, der gjorde Tegn til at ville efterkomme Ordren. De var ikke ligefrem truende, men det var klart for Betjentene, at Ordren ikke vilde blive adlydt. Kort Tid efter indfandt Lederen sig sammen med Overbetjenten og en Overbetjent fra Kystpolitiet. Lederen blev modtaget med en lignende Tale af Ludvig Hansen, og Lederen tog Ordet og foreholdt de internerede, at det kunde faa de alvorligste Konsekvenser for dem, hvis de fortsat nægtede at adlyde Ordren, og der var ikke noget at gøre ved, at de to internerede skulde overføres. Det var en Ordre. De internerede fremkom derefter med en Udtalelse om, at saa vilde de hellere hentes allesammen af Tyskerne. Lederen foreholdt dem endnu en Gang, at de endnu kunde naa at ændre Holdning, men da de vedblev at raabe og skrigte og ikke gjorde Tegn til at flytte sig, blev der givet Ordre til Politiet om at fjerne dem og hensætte dem paa deres Værelser. Kpt. var med til at udpege de internerede, der hørte til paa anden Afdeling, og da de var fjernet, blev de internerede fra Afd. D af Fængselsbetjente ført til deres Værelser. Inde paa Samlingsstuen gjorde de internerede kun passiv Modstand, men ude paa Gangen gjorde de virkelig Modstand, men Kpt. har ikke set, at de har slaaet eller sparket, men hele Tiden skældte de ud paa det frygteligste. Resten af Eftermiddagen var der ingen større Vanskeligheder med de internerede, men hver Gang de var i Nærheden af en Betjent, skældte de ud. Da de skulde have Middagsmad vilde 23 af de 32 paa Afdelingen gerne have Mad, medens Resten ikke vilde have noget. Da Maden kom, vilde dog en Del af de 23 ikke spise, og en af de internerede fremkom med en Udtalelse om, at de ikke vilde spise den Mad, som Betjentene havde rørt ved med deres Hænder.

Kpt. bemærker, at de internerede under Episoden paa Afd. D var meget ophidsede, og selvom Kpt. ikke følte sig selv truet i den Forstand, at han ventede, at de internerede vilde gaa over til Haandgribeligheder, saa ophidsede de dog hinanden i den Grad, at man ikke paa Forhaand kunde vide, hvad det vilde udvikle sig til, og det er Kpt.s Indtryk, at det var absolut nødvendigt med Magt at sprede den ophidsede Forsamling.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derpaa mødte *Fængselsbetjent Kaj Sommer Rasmussen*, der forklarer, at han den 12. December havde Tjeneste i Lejren. Han afgiver Forklaring, og da denne

ganske stemmer med den af Fængselsbetjent Vilbrand afgivne Forklaring, fik han denne forelæst og erklærer, at han ganske kan tiltræde denne Forklaring, idet han tilføjer, at da han havde opfordret de internerede til at gaa paa Værelserne, var der een — Kpt. ved ikke hvem — der raabte: »Jeg foreslaar, vi bliver!«, hvortil der raabtes: »Hør, hør!«.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derpaa mødte *Fængselsbetjent Svend Andersen*, der forklarer, at han den 12. December havde Tjeneste i Lejren. Kpt. forklarer ganske i Overensstemmelse med den af Fængselsbetjent Vilbrand afgivne Forklaring, som derefter blev oplæst for ham. Kpt. tilføjer, at de internerede var truende i deres Udtalelser overfor Betjentene. En af dem sagde bl. a.: »I Dag er det jer, der ekspederer os. Næste Gang bliver det os, der ekspederer jer, og det bliver over i en anden Verden!«. Den internerede Robert Mikkelsen stod under hele Episoden med korslagte Arme, og han udtalte, at hvis de vilde have ham, kunde de tage ham. Kpt. bemærker, at han opfattede Situationen som meget faretruende, og han er af den Opfattelse, at det udelukkende er Tilkaldelsen af Assistanzen fra Politiet, som bevirkede, at der ikke blev Tale om, at de internerede gik over til Haandgribeligheder.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derpaa mødte *Inspektionsbetjent Eigil Andersen Risager*, der forklarer, at han den 12. December havde fri efter Nattevagt, men sammen med Lejrens øvrige Personale blev alarmeret Kl. ca. 11 paa Grund af Uroen. Kpt. fik den Opgave at holde Orden i Afdelingerne A og B. Han gik straks til Afd. A, hvor der var Ro, og fortsatte til B, hvor der paa Samlingsstuen var forsamlet ca. 60 internerede. Den mest fremtrædende var Knudaage Larsen, som sagde, at de internerede forlangte at vide, om Kærn og Jepsen skulde udleveres til Tyskerne, og de forlangte at se Dokumenterne, hvorefter de skulde udleveres. Han sagde samtidig noget om, at nu skulde det vise sig, om Betjentene var gode danske Mænd, eller om de var i Tyskernes Sold. — Kpt. opfordrede dem til at gaa hver til sit, idet han sagde, at dette var en Ordre fra Lederen, men de internerede reagerede ikke, og Knudaage Larsen fortsatte med sine Krav, Kpt. gik saa tilbage til Lederen og afgav Melding og gik saa tilbage til Afd. B. — Da han kom tilbage, indtog de internerede den samme Stilling, men da de kort efter saa, at de internerede i Afd. D blev baaret bort, blev Stämningen meget ophidset. De skældte Betjentene ud for »Nazisvin«, »Slagtere«, »Rækkerknægte« og raabte »Føj for Satan«, og de indtog en truende Holdning, og Stämningen var saadan, at Kpt. en Overgang var bange for, at det skulde komme til Haandgribeligheder. Da Betjentene var færdige i Afd. D, kom de over til Afd. B og begyndte at føre de internerede bort. Forinden havde Lederen sammen med Overbetjenten indfundet sig og opfordret de internerede til at ændre deres Holdning, idet han foreholdt dem, at deres Holdning kunde faa de alvorligste Konsekvenser for dem.

Men de internerede fortsatte med deres Forlangende, og da Kystbetjentene kom til Stede, blev der sagt til dem, at i Dag skulde det vise sig, om de var i Tyskernes Sold. De tog først Knudaage Larsen. Han strittede imod, men slog ikke. Alle de internerede gjorde mere eller mindre Modstand, og en enkelt, Refstrup, slog og sparkede og ramte derved en Kystbetjent i Ansigtet. Kpt. bemærker, at det er hans Indtryk, at der i den givne Situation ikke var andet at gøre end at anvende Magt, hvorved han yderligere gør opmærksom paa, at de internerede er noget fanatiske og kun er i Stand til at se en Sag fra een Side. Kpt. tilføjer, at det er hans Indtryk, at de internerede havde besluttet sig til at forhindre Overførelsen af Kærn og Jepsen, og at det udelukkende er den Omstændighed, at der blev tilkaldt Forstærkning, der gjorde, at det lykkedes at beherske Situationen og undgaa Haandgemæng. Kpt. har kun bemærket, at Stavene har været brugt en enkelt Gang overfor ovennævnte internerede Refstrup.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derpaa mødte *Overbetjent II af Kystpolitiet Ib Fabr. Hansen*, der forklarer, at han den 12. December 1942 kort før Kl. 12 fik telf. Henvendelse fra Lederen af Lejren om, hvorvidt Uddannelseslejren for Reservepolitibetjente kunde stille Mand-

skab til Disposition, da der var stærk Uro i Statens Lejr. Kpt. havde paa det Tidspunkt kun en halv Snes Mand disponible, men dette var slet ikke tilstrækkeligt. Kort efter kom Skolen tilbage fra Øvelse, og Kpt. sendte sin Kollega Melby-Hansen over med en Styrke paa ca. 21 Mand. Kort Tid efter telefonerede Lederen, at de maatte have yderligere Forstærkning, og Kpt. marcherede saa til Lejren med 42 Mand. Da Kpt. kom over i Lejren, blev han modtaget af Lederen, og de fulgtes saa ned til Afdeling D. Kpt. havde 6 Politibetjente med sig, og Resten af Styrken stod lige udenfor Afd. D. Stemningen i Barakken var stærkt ophidset, og Kpt. havde det Indtryk, at det var ved at udarte sig til Haandgribeligheder. Kpt. hørte, at Lederen i en Tale opfordrede de internerede til at gaa til deres Værelser, og Kpt. havde nærmest den Opfattelse, at Lederen udviste mere Taalmod, end man normalt kunde vente i en saadan Situation. En af de internerede traadte frem og holdt en Tale, som Kpt. opfattede nærmest rettet til Betjentene, idet han bl. a. sagde, at de nu skulde betænke sig paa, hvad de gjorde mod Landsmænd, da alle, der var med til saadanne Skændselsgerninger, vilde blive draget til Ansvar. Lederen opfordrede dem paany til at begive sig til Værelserne, men hertil raabte alle: »Nej, vi bliver her!« Lejrens Leder anmodede Kpt. om at lade Samlingsstuen rydde, og Kpt. gav Ordre til sine Betjente. De internerede gjorde herunder voldsom Modstand, idet de smed sig paa Gulvet, omklamrede Borde, Stole og Betjentenes Ben, ligesom de, naar man skulde have fat i dem, skubbende Møbler frem for sig. Modstanden var saadan, at der maatte 4—6 Betjente til at fjerne hver enkelt interneret. De fleste af de internerede blev ved med at gøre Modstand, lige til de var afleveret i de respektive Afdelinger. Kpt. bemærker, at han i hvert enkelt Tilfælde henvendte sig til den paagældende internerede og spurgte ham, om han vilde gaa frivilligt, og det var først derefter, at der blev givet Ordre til Betjentene om at fjerne vedkommende. Der blev under Bortfjernelsen ikke paa nogen Maade udøvet Repressalier overfor de paagældende, og der har ikke været anvendt Stav eller andre Vaaben, bortset fra et enkelt Tilfælde, hvor en interneret, Refstrup, havde slaaet en Reservebetjent først under Bæltstedet og derefter i Ansigtet med knyttet Haand. Derefter blev han lagt ned, men derunder fik han Lejlighed til med sine Træsko at sparke samme Betjent i Hovedet. Kpt. gav da Betjenten Ordre til at trække Staven. Betjenten gav derefter den paagældende et Par Slag over Ryggen, og der kom saa Forstærkning, og Staven blev ikke yderligere anvendt.

Da de var færdige med at rydde Afd. D, tog de fat paa Afd. B, og dette gik paa ganske tilsvarende Maade, idet Lederen ogsaa her først forinden opfordrede de internerede til at opgive Modstanden. Kpt. tilføjer, at de internerede under hele Episoden, der vel varede en god Times Tid, overfusede Betjente med Tilraab som: »Nazisvin«, »Bødler«, »Rakkere«, »Rakkerknægte«, »læg Mærke til ham med de to Stjerner, han skal staa til Regnskab en Dag«.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derefter frattraadte Sekretær Busk, og i Stedet tiltraadte Fængselsassistent S. Carlsen som Protokolfører.

Derpaa mødte *Overbetjent Erik Melby Hansen*, der forklarede, at der paa Foranledning af Inspektør Bentzen blev tilkaldt Assistance i Anledning af Uroligheder. Der blev straks sendt en Deling til Lejren under Ledsagelse af Komp. Det var det hjemmeværende Personale, der blev sendt 1. Gang, idet de øvrige var til Skydeøvelse. Straks efter disses Hjemkomst blev der sendt yderligere Assistance, og alle havde fuld Udrustning. Komp. forklarer, at han ikke var med paa Afdelingerne og ikke kan forklare nærmere udover, at de alle blev mødt med Tilraab som »Nazisvin«, »I tjener Blodpenge« o. lign. Komp. havde tilrettelagt sit Arbejde saaledes, at han var forberedt paa at kunne hindre de internerede i at trænge ud, idet man ikke paa Forhaand havde nærmere Oplysning om, hvori Urolighederne bestod. Komp. opholdt sig under hele Episoden paa Terrainet lige ved Administrationsbygningen, og helt her op kunde man høre de interneredes Raab, og det er hans Indtryk, at de internerede var stærkt ophidsede. Komp. var klar over, at han, da han mødte første Gang med 20 Mand, ikke kunde stille noget op med dem overfor den ophidsede Forsamling.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derefter mødte *Fængselsbetjent Axel Larsen*, der forklarer, at han Lørdag den 12. December 1942 om Formiddagen, efter at Urolighederne var begyndt, blev sendt til Tjeneste i Afd. B. Om Begivenhederne der forklarer han ganske som Inspektionsbetjent Risager, hvis Forklaring blev oplæst for ham, dog havde han ikke Indtryk af, at det var ved at udarte sig til Haandgemæng, men efter den Holdning de internerede indtog, vilde det have været umuligt at faa overført de 2 internerede og genoprettet Ro og Orden uden Assistance. Komp. har bemærket, at Refstrup har slaaet og sparket efter en Betjent, og han har hørt, at de andre internerede har belbrejdet ham dette.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derefter fremstod *Fængselsbetjent Carlaage Geisle*, der forklarer, at han Lørdag den 12. December om Formiddagen, efter at Urolighederne var begyndt blev sendt til Tjeneste i Afdeling B. Om Begivenhederne der forklarer han ganske som Inspektionsbetjent Risager, hvis Forklaring han blev gjort bekendt med. Komp. bemærker, at det var hans Indtryk, at Situationen i Afd. B var meget alvorlig, og at de med det forhaandenværende Personale ikke vilde have været i Stand til at faa fat i den internerede Jepsen og faa Ro og Orden genoprettet. De internerede gjorde stærk Modstand overfor Politiet. Komp. forklarer, at Overbetjent Faber Hansen i hvert enkelt Tilfælde opfordrede de internerede til at følge med. Komp. tilføjer, at han efter Episoden har talt med Knudaage Larsen og Tøgersen; de var begge kede af det skete og udtalte at det maatte skrives paa Ophidselskontoen.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

Derefter fremstod *Fængselsbetjent F. S. Bech*, der forklarer, at han Lørdag den 12. December om Formiddagen, efter at Urolighederne var begyndt, blev sendt til Tjeneste paa Afd. B. Han forklarer ganske i Overensstemmelse med Inspektionsbetjent Risager, hvis Forklaring blev oplæst for ham, idet han tilføjer, at det var hans Indtryk, at Situationen var meget faretruende, idet de internerede var stærkt ophidsede. Komp. var klar over, at de fem Mand, der var sendt ned til Afdelingen, ikke kunde stille noget op alene. De internerede gjorde stærk Modstand, da de blev taget. Nogle af dem slog fra sig og sparkede, navnlig Knudaage Larsen, og de hagede sig fast i Borde og Stole. Ingen af Betjentene har slaaet de internerede. Komp. tilføjer, at han havde faaet den Opgave at hente Jepsen, og dette sagde han, da han kom ned paa Afdelingen, men Knudaage Larsen sagde hertil: »Ham faar De ikke, har De et Dokument at fremvise?« Inspektionsbetjenten gik derefter for at meddele det passerede til Overbetjenten.

Oplæst.

Vedtaget.

Aftraadt.

(sign.) **Hye-Knudsen.**

sign. *S. Carlsen.*
Ass.

Vestre Fængsel, den 21. December 1942.

Til Justitsministeren.

Underskrevne internerede i h. t. lov af 22. Aug. 1941, som 13. ds. er overført fra Horserødlejren til Vestre Fængsel, ønsker herved overfor Justitsministeren at give en redegørelse for de forhold, som førte til denne seneste overflytning til fængslet:

I en skrivelse som vi sendte ministeriet, medens vi i sommer hensad her i fængslet, stillede vi blandt andet krav, at der blev ansat en ny leder af Horserødlejren inden vi paany flyttedes dertil. Dette krav stilledes uafhængigt af spørgsmaalet om de almindelige vilkaar for interneringen, idet det stod os klart, at lejrens leder kun i begrænset omfang havde indflydelse herpaa. Vi mente derimod, at inspektør Bentzen havde vist sig uegnet til denne stilling. Han var ude af stand til at forhandle med de internerede om de mange daglige mere eller mindre væsentlige spørgsmaal og bevirkede ved sin optræden, at hver enkelt af de internerede gang paa gang følte sig udsat for personlig chikane og urimelig behandling, saa det — afsat fra vanskeligheden ved i længden at taale den ulovlige og urimelige indespærring — blev en stadig prøvelse at tolerere Hr. Bentzens maade at varetage sin stilling paa. Vi henviste til, at denne opfattelse ikke var resultat af en særlig irritabilitet hos de internerede, idet vi fuldtud var i stand til at forhandle f. eks. med daværende inspektør Waagensen her i fængslet, trods de saalangt vanskeligere ydre forhold her.

Da der ved vor overflytning til lejren sidst i Oktober ikke var sket nogen ændring, stod det os klart, at forholdene vilde blive vanskelige.

Da nu de ydre forhold i lejren — trods en række ofte paatalte mangler — selvfølgelig var gunstigere end forholdene i fængslet, og da vi iøvrigt — selv om vi protesterer mod vor indespærring — ikke havde noget ønske om strid og konflikt med de tilfældige personer, som af højere ansvarlige er sat til at bevogte os, blev der i de uger, der fulgte, fra vor side gjort meget for, trods det stærkt skærpede reglement, at skabe taalelige forhold.

Tilsvarende bestræbelser udfoldedes ikke fra inspektørens side.

Flere gange om ugen omdeltes til alle internerede cirkulærer, som indførte forværringer i de forud skærpede vilkaar, og i sine afgørelser overfor de enkelte internerede fremkaldte inspektør Bentzen stadig den følelse hos os, at der var tale om personlig chikane.

Skønt husordenen overlod ordningen af besøg til inspektøren, hævdede denne, at der var højere ordre til, at den internerede og den besøgende — i modsætning til tidligere — skulde sidde paa hver sin side af besøgsbordet med en betjent imellem sig; personlig ransagning blev praktiseret skønt denne krænkende foranstaltning ikke før havde været iværksat, og der udsendtes forbud mod tilsendelse af pakker fra andre end den nærtpaarørende, der var korrespondanceret med. Dette medførte ikke, at de paagældende pakker ikke blev modtaget, men blot at de tilbagesendtes afsenderen til omadressering igennem den paagældende interneredes hustru, og førte altsaa kun til belastning af transportvæsenet, ødelæggelse af fordærvelige varer og forsinkelse og ærgrelse for de internerede og deres paarørende. En kurv med blomster og fødevarer til en fødselsdag, blev saaledes »beslaglagt« som »demonstrativ« (den var pakket og sendt fra en neutral blomsterforretning), fødevarerne udleveredes og frugten returneredes og fremkom paany

til udlevering nogen tid efter — da en væsentlig del af det fremsendte var fordærvet. I et andet tilfælde udleveredes en pottaplante først efter at blomsten havde været taget ud af potten og jorden undersøgt — og efter at en rød blomst udtrykkeligt var forlangt afklippet.

Lignende tilfælde forekom til stadighed, og alligevel var der upaaklagelig ro i lejren og ingen af de mange, der følte sig krænket, forløb sig.

Omkring 1. December blev støberiarbejder Harald Nielsen afhentet fra lejren — angiveligt til afhøring hos politiet i København. Der fandt ingen som helst demonstration eller protester sted i denne anledning. Nogle dage efter oplystes det, at Harald Nielsen var udleveret til de tyske myndigheder og nu sad i tysk fængsel. Dette gjorde naturligvis et stærkt Indtryk paa de øvrige internerede.

Den 12. December kom der meddelelse om, at Dr. med Teit Kærn og telegrafist Arne Jepsen paa samme maade skulde transporteres til København. Vi frygtede alle, at det igen drejede sig om Udlevering til Tyskerne, og der bredte sig en vel nok forstaaelig uro ved at se, at vi kunde risikere een og to ad gangen at blive udleveret uden forudgaaende underretning og uden besked om sigtelse eller vilkaar for videre behandling.

Et udvalg anmodede paa vore vegne inspektøren om at faa en forhandling med statsadvokaten for særlige anliggender, saaledes som vi efter husordenen maatte være berettiget til, eller om dog at faa forevist den skrivelse, hvorved udleveringen til politiet krævedes. Inspektøren afviste blankt udvalget og meddelte, at Kærn og Jepsen vilde blive hentet med det samme. Disse erklærede nu, at de saalænge man forholdt os ret til at faa besked gennem statsadvokaten ikke frivilligt vilde forlade Lejren.

Faa minutter efter mødte nogle fængselsbetjente i barak »D«, hvor dr. Kærn var, og anmodede ham om at følge med. Da han afslog dette, gik de igen. Vel ca. 10 minutter efter kom inspektør Bentzen ledsaget af et stort antal betjente af kystpolitiet til barakkens samlingsstue.

Der var her samlet ca. 50 internerede og een af disse udtalte, at vi protesterede mod at vore kammerater udleveredes til tyske myndigheder, og at vi opfordrede saavel inspektøren som betjentene til ikke at medvirke hertil. Han sagde at ingen vilde modsætte sig undersøgelse eller domfældelse ved danske domstole, men at vi ikke kunde anerkende nogen pligt til at møde for tyske, og heller ikke anerkendte danske myndigheders ret til at udlevere os. Han betonedede yderligere flere gange at vi var tilstede for at tilkendegive vor protest og at vi ikke vilde forlade barakken, som vi var opfordret til, da vi mente at have ret til at være der, men at der ikke fra vor side var tale om nogen anvendelse af vold og at ingen vilde udøve modværg eller vold overfor politiet.

I stedet for nu, som det var ventet, at lade politiet bortføre dr. Kærn der sad i samlingsstuen, gav inspektøren betjentene ordre til at trække hver enkelt tilstedeværende til sin barak eller sit værelse, og hermed hengik ca. $\frac{1}{2}$ time idet nogle førtes og nogle bares bort uden at der forefaldt noget tilfælde af modstand. Først som en af de sidste blev dr. Kærn — ligeledes uden modstand — baaret til administrationsbarakken.

Inspektøren begav sig saa med betjentene til barak »B«, hvor Arne Jepsen boede. En interneret udtalte sig her paa lignende maade som det var sket i barak »D«. Inspektøren gav her betjentene ordre til at føre de internerede bort uden først at opfordre mere end en enkelt udenfor samlingsstuen til frivilligt at fjerne sig, og betjentene, der formodentlig var oprevne ved den dem paalagte mærkelige opgave og vel havde ordre til at skynde sig, greb her temmelig brutalt ind og væltede flere gange internerede om for at bære dem bort uden først at søge at faa dem til at gaa med. Det skal herunder være sket, at en betjent har faaet et spark over skinnebenet, men det er givet, at dette er sket uforsætligt ved et fald og dette tilfælde er det eneste, hvor nogen betjent kan have lidt overløst medens flere af de internerede ved den haarde behandling fik mindre kvæstelser.

De i de to barakker værende internerede bevarede selvbeherskelsen og gav kun deres protest og mishag tilkende ved en del tilraab, endskønt den af Hr. Bentzen anvendte fremgangsmaade virkede stærkt provokerende og ikke kunde

tænkes bedre tilrettelagt om hensigten havde været bevidst at fremkalde sammenstød.

Ogsaa i barak »B« blev Arne Jepsen først som den sidste uden modstand baaret til administrationsbarakken, skønt han, ligesom Teit Kærn, uden vanskelighed kunde være ført bort først uden nogen indgriben overfor de øvrige internerede.

Ca. 40 internerede havde i løbet af den forholdsvis korte tid, hvori alt dette passerede, ikke faaet kendskab til, hvad der foregik, og opdagede først, at noget usædvanligt var paa færde da der ankom politi som forbød dem at forlade deres barakker, kort før deres kammerater blev ført eller baaret ind i barakkerne.

Efter at Jepsen og Kærn var borttransporterede blev samtlige internerede læaset inde paa deres værelser — resp. barakker, og dagen efter blev vi alle transporterede til Vestre Fængsel, hvor vi efter at være underkastet kropsvsitation blev indsat to og to i celler, der var snavsede efter langvarig benyttelse til andre, umiddelbart fraflyttede, og hvori der næsten overalt til den ene mand kun var et sengeleje bestaaende af en tynd, slidt halmmadrass paa cellens stengulv. Vi var nu berøvet alle ejendele og uden mulighed for nogensomhelst beskæftigelse, idet man nægtede os ikke blot tobak, men ogsaa enhver læsning, kort, skrivematerialer o.s.v. Mange af os havde da ikke faaet mad i ca. 1 døgn. Først paa anden- og trediedagen efter vor overflytning efter at forbindelse med fængslets nye inspektør var opnaaet begyndte disse forhold at afhjælpes, dog saaledes at vi ifølge et i mellemtiden uddelt cirkulære var berøvet ret til rygning, besøg, samkvem og ekstraforplejning uden nogen tidsbegrænsning for denne disciplinærstraf.

Denne foranstaltning er uberettiget, dels fordi vor forklaring til sagen ikke er indhentet forinden man — alene paa basis af fængselsvæsenets rapporter — træffer bestemmelse i sagen, dels fordi ingen har foretaget sig noget, der kan begrunde saadanne indgreb og fordi i hvert fald mange af os overhovedet ikke har haft nogen andel i det passerede.

Der er, som det fremgaar af foranstaaende, sket det, at en stor del af de internerede — vel ialt ca. 100 — spontant og i uro og protest over de iværksatte udleveringer til tyskerne, har samlet sig i de to barakker, dels for at tage afsked med de to kammerater, som vi ikke vidste naar, eller om vi overhovedet skulde gense, dels for ved vor tilstedeværelse og gennem en kammerats ordførerskab at tilkendegive vor protest mod det, der fandt sted.

Vold eller voldelig modstand fra vor side er ikke forekommet.

Vi finder i det skete et yderligere bevis for at Hr. Bentzen savner kvalifikation som leder, idet man jo ikke tør antage, at det drejer sig om et bevidst forsøg paa gennem fremkaldelse af voldsomme sammenstød at sprænge lejren.

Idet vi protesterer mod at man gang paa gang fra ministeriets side disponerer efter Hr. Bentzens indstillinger uden at søge nogensomhelst oplysning eller forklaring fra vor Side, har vi foreløbig ønsket at give denne redegørelse.

(sign.) Knudaage Larsen.

(sign.) Robert Mikkelsen.

(sign.) Laurits Jouert.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 11. Januar 1943.

Til

Lederen af Statens Lejr i Horserød.

I Anledning af Deres Indberetning af 18. December 1942 angaaende de i Statens Lejr i Horserød den 12. og 13. December 1942 stedfundne Uroligheder skal man meddele, at Justitsministeriet kan billige de af Dem truffne Dispositioner.

(sign.) **E. Thune Jacobsen.**

(sign.) *Kiørboe.*

JUSTITSMINISTERIET

København, den 15. December 1942.

Til

Inspektøren for Københavns Fængsler.

Under Dags Dato har Justitsministeriet tilskrevet Lederen af Statens Lejr i Horserød, saaledes:

»Justitsministeriet bekræfter herved den den 12. December 1942 mundtligt truffne Bestemmelse, hvorefter de i Statens Lejr i Horserød i Medfør af § 2, Stk. 1, i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 til Forvaring indsatte Personer paa Grund af de i Lejren samme Dag stedfundne alvorlige Uroligheder og Demonstrationer vilde være at tilbageføre til Københavns Vestre Fængsel, medens et tilsvarende Antal af de i Vestre Fængsel i Medfør af samme Lovbestemmelse hensiddende Personer, som ikke tidligere havde været anbragt i Lejren i Horserød, vilde være at overføre til denne«.

Hvilket herved meddeles, idet tilføjes, at der med Hensyn til Behandlingen af de fra Lejren overførte Personer fastsættes følgende:

De internerede anbringes 2 og 2 i Cellerne, men maa iøvrigt ikke have nogen Forbindelse indbyrdes. Besøg udefra kan ikke tilstedes. Tobaksrygning er ikke tilladt. Ekstraforplejning og lign. maa ikke købes eller modtages. Om Brevveksling gælder de i Husordenen for Lejren i Horserød fastsatte Regler.

(sign.) **E. Thune Jacobsen.**

(sign.) Kiørboe.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 18. December 1942.

Til

Inspektøren for Københavns Fængsler.

I Forbindelse med Skrivelse herfra af 15. December 1942 angaaende de fra Statens Lejr i Horserød den 13. December til Vestre Fængsel overførte Personer bestemmer Justitsministeriet herved, at de ved nævnte Skrivelse fastsatte Indskrænkninger med Hensyn til Modtagelse af Besøg, Tobaksrygning og Modtagelse af Ekstraforplejning og lignende ophæves fra den 23. December 1942. De fastsatte Indskrænkninger angaaende de paagældendes Adgang til indbyrdes Forbindelse forbliver indtil videre uændrede.

(sign.) **E. Thune Jacobsen.**

(sign.) *Kjørboe.*

JUSTITSMINISTERIET

København, den 1. Februar 1943.

Til

Inspektøren for Københavns Fængsler.

I Anledning af Hr. Inspektørens Skrivelse af 25. Januar 1943 (31/43) fastsætter Justitsministeriet herved følgende Bestemmelser angaaende Adgang til Fællesskab for de til Vestre Fængsel den 13. December 1942 fra Statens Lejr i Horserød overførte internerede.

Der gives de internerede Adgang til holdvis efter nærmere Bestemmelse af Inspektøren at opholde sig i fri Luft paa det aabne Terræn mellem Fængslets Fløje. Endvidere gives der de internerede Adgang til indenfor et af Inspektøren nærmere fastsat Tidsrum i Cellerne at aflægge Besøg for aflaaet Dør hos andre internerede, der er anbragt paa samme Etage i Fængselsfløjen.

(sign.) E. Thune Jacobsen.

(sign.) Kiørboe.

B.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

omstændighederne ved de i Horserød internerede Kommunisters Overflytning til Vestre Fængsel den 13. December 1942. Hvem har Ansvar for, at Politiet ved denne Lejlighed anvendte Vold?

5. 9. 45.

Jeg kan henholde mig til de af Fængselsdirektøren givne Oplysninger, som viser, at der ved denne Lejlighed var Tale om et egentligt Mytteri, og at der som følge heraf var overhængende Fare for, at Tyskerne vilde overtage Lejren, hvis der ikke fra dansk Side blev truffet kraftige Foranstaltninger. Af den af Fængselsdirektøren som Bilag 42 vedlagte Forhørsudskrift vil fremgaa, at der ved denne Lejlighed ikke blev øvet større Magtanvendelse over for de internerede end nødvendigt for at overvinde deres Modstand.

287.

Oprettelse af Infirmeri i Horserødlejren.**Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.**

Har der været anden Foranledning til, at der i Horserødlejren blev indrettet et Infirmeri, end de interneredes indsendte Klage over Kredslægen?

Det ses ikke, om Spørgsmaalet skal betragtes som en Anke, og i bekræftende Fald, hvem denne Anke skulde være rettet imod.

Jeg fremsender derfor en fra Fængselsdirektøren til mig fremsendt Skrivelse af 14. November 1946 med dermed fulgte Bilag, hvoraf fremgaar, at der ved Ombygning af en af Barakkerne i Horserødlejren i 1942 var forbeholdt nogle Stuer til Sygeværelser, men at de internerede ønskede, at Stuerne blev inddraget til almindelig Belægning for at muliggøre Forøgelse af Antallet af Eneværelser, og tog dem i Brug hertil, og at de interneredes Klager over Kredslægen, Boertmann, af Sundhedsstyrelsen i Skrivelse af 14. Maj 1943 er besvaret derhen, at de interneredes Klager over svigtende Hygiejne og mangelfuldt lægeligt Tilsyn efter det Kendskab, Sundhedsstyrelsen har kunnet erhverve sig til Forholdene, bl. a. gennem en Inspektion af Lejren, maa antages at være ubeføjede.

Det er for mig yderligere oplyst, at Lægen ved Vestre Fængsel, Thune Andersen, i Skrivelse af 16. Februar 1943 henledte Fængselsdirektoratets Opmærksomhed paa det uheldige i, at lettere Sygdomstilfælde i Horserødlejren skulde indtransporteres til og behandles i Vestre Fængsels Sygeafdeling, hvorfor han foreslog, at der indrettedes et Infirmeri i Horserødlejren. Ved den Forhandling der derefter den 30. Marts 1943 fandt Sted i Lejren, i hvilken den fungerende Fængselsdirektør, Vestre Fængsels Læge, Kredslæge Boertmann og Dr. Juul Henningsen fra Sundhedsstyrelsen deltog, og hvor ogsaa den Klage blev drøftet, som var indsendt af de internerede den 19. Februar 1943, vedtog man at indstille, at der indrettedes et Infirmeri i Lejren, og at der blev antaget en faguddannet Sygeplejerske. Motiveringen for dette sidste var, at man under den forøgede Belægning af Lejren maatte regne med nogle flere Sygdomstilfælde, og man gik ud fra, at et Tilsyn med de syge af faguddannet Personale dels vilde betyde en Sikkerhed for Lejrens Administration, dels virke beroligende paa de internerede, for hvem Lejrens Sygepleje m. v. erfaringsmæssigt havde vist sig at være et meget vigtigt Punkt. Kredslægen, Boertmann, gik stærkt ind for Forslaget, fordi han fandt det meget uheldigt, at Lægeundersøgelser af sengeliggende internerede fandt Sted i de forskellige Barakker, idet alle de internerede samledes og gav sit Besyv med over for Lægen.

Lejrens Inspektion fik straks af Fængselsdirektøren Bemyndigelse til at antage en Sygeplejerske.

Et Infirmeri blev derefter hurtigst muligt indrettet.

Af det foran anførte ses, at Fængselsmyndighederne forinden de interneredes Klage over Sundhedsforholdene den 19. Februar 1943 fremkom havde taget Spørgsmaalet om Indrettelsen af et Infirmeri op.

Hellerup, d. 26. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

DIREKTORATET FOR FÆNGSELSVÆSENET
 Direktøren.

Den 14. November 1946.

Hr. Rigspolitichef E. Thune Jacobsen, Hambros Allé 28, Hellerup.

Under Henvisning til Den parlamentariske Kommissions Skrivelse af 2. November 1946 skal jeg oplyse følgende:

.....
 Angaaende Indretning af et Infirmeri i Horserødlejren henvises til følgende:

Afskrift af Skrivelse af 5. Marts 1943 fra det i Medfør af § 2 sidste Stk. i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed nedsatte Udvalg.

Afskrift af et i Direktoratets Sag beroende Notat vedrørende et den 30. Marts 1943 i Horserødlejren afholdt Møde med en Repræsentant for Sundhedsstyrelsen og andre angaaende Indretning af Sygeafdelingen.

Afskrift af Skrivelse af 30. Marts 1943 fra Lejrens Leder angaaende Sygeafdelingen.

Iøvrigt kan oplyses, at der ved Ombygningen af en af Barakkerne i 1942 var forbeholdt nogle Stuer til Sygeværelser, men de internerede ønskede, at Stuerne blev inddraget til almindelig Belægning for at muliggøre Forøgelse af Antallet af Eneværelser og tog dem i Brug hertil.

Med Hensyn til de interneredes Klage over Kredslæge Boertmann henvises til følgende Bilag:

Afskrift af de interneredes Skrivelse af 19. Februar 1943 til Sundhedsstyrelsen med 5 Bilag, Kredslæge Boertmanns Erklæring af 20. Februar 1943, en ny Henvendelse af 21. Marts 1943 fra de internerede med paategnet Erklæring af 1. April 1943 fra Kredslæge Boertmann og af 3. April 1943 fra Lejrens Ledelse, samt Afskrift af Sundhedsstyrelsens Erklæring af 14. April 1943.

Tetens.

Horserød, den 19. Februar 1943.

Til Sundhedstyrelsen.

Ved nærværende skal vi som Repræsentanter for 175 Internerede i Statens Interneringslejr i Horserød tillade os at anmode Sundhedsstyrelsen om at tage Stilling til de lægelige Forhold her i Lejren i Henhold til nedennævnte Eksempler paa Sygebehandling, der dels er saadanne, som undertegnede Udvalg har konstateret, og dels er meddelt af Patienter blandt de Internerede.

De Internerede, der næsten uden Undtagelse er Sygekassemedlemmer og vant til Sygdomsbehandling ved Sygekasselæger og dermed forbunden Speciallægebehandling, er som p. t. Internerede ude af Stand til at sikre sig sædvanlig lægelig Behandling, men alene henvist til den for Horserødlejren ansatte Læges Ordinationer og Behandlinger. Personel og Materiel til en forsvarelig Sygdomsbehandling forefindes ikke, og der har derfor forekommet en Række Sygdomstilfælde, hvor Behandlingen — eller Manglen paa en saadan — har været lægeligt uforsvarlig.

De Omstændigheder, hvorunder de Internerede nu lever, i Forbindelse med Forandring af Kosten og Beboelsen (Lejren bestaar af kolde Træbaraker) afstedkommer en Del Sygdomstilfælde, som Lægen imidlertid behandler meget overfladisk. Indtil fornylig, hvor de Internerede satte samlet ind herimod, tillod Lægen, at Pasning af sengeliggende Syge overlodes til og var afhængig af tilfældige Internerede saavel med Hensyn til Servering af Mad, den Syges Hygiejne og hans Værelses Rengøring, ligesom de Syge blev liggende i de tomands Værelser, det overvejende Flertal af de Internerede bebor, uden Hensyn til Sygdommens Art. Baggrunden for dette er formentlig, at Lægen kun to Gange om Ugen kommer i Lejren et Par Timer, medens det lægelige Ansvar, saavel som de praktiske Sygdomsbehandlinger iøvrigt, alene er overladt og paahviler en samariteruddannet Fængselsbetjent, der vistnok alene med Hensyn til Viljen er fornødent kvalificeret.

Vi skal endvidere paatale det meningsløse i, at de Internerede i Horserødlejren under Sygdom ikke af Lejrens ansvarlige Læge kan indlægges paa et Hospital, men i saadanne Tilfælde overføres til Vestre Fængsels Sygeafdeling, hvis Læge alene kan træffe Afgørelse herom. Vi finder denne Praksis meningsløs, dels fordi de Internerede ikke er Forbrydere, og deres Ophold i Horserød ingen Forbindelse bør have med Vestre Fængsels Sygepraksis, og især fordi denne omstændelige Praksis kan sinke Sygdomsbehandling i akutte Tilfælde til Fare for Patienternes Liv og Sundhed.

De Internerede har hidtil ved samlet Indsats udvirket, at Patienter, hvis Sygdom gav Anledning til Ængstelse, blev overflyttet til Vestre Fængsel til Hospitalsbehandling,

at der nu er fremskaffet et større Antal af Materiel til Sygdomsbehandling (Glas, Pipetter m. v.), og

at daglig Pasning af sengeliggende Syge — som en midlertidig Foranstaltning — nu er overladt samariteruddannede Internerede.

Men da vi anser det for uforsvarligt, at Lejrens Læge i hvert Tilfælde under Pres af de Internerede skal drives til Handlinger, som hans Stilling som Læge naturligt burde diktere ham, ønsker vi gennem Dem Skridt foretaget til en Forandring.

Det fremgaar iøvrigt af medfølgende Bilag I*), at Lægen selv i akute Sygdomstilfælde tager sin Pligt og sit Ansvar meget let (Tilfældet Norlin).

Bilag II viser, at det Materiel, der staar til Raadighed for den enlige Fængselsbetjent, har været saa beskedent, at den samme Pipette maatte anvendes til Patienter med Næse-, Øre-, Øjen- og andre Lidelser med det Resultat, at en Øjenpatient er behandlet med Efterladenskaber fra en tidligere Ørepatient (?) og derved udsat for alvorlig Skade paa sit Syn, et Uheld, der lige saa godt kunde være blevet en alvorlig Ulykke. (Tilfældet Carl Nielsen).

Bilagene III og IV viser, at saadanne Internerede, som enten tidligere har haft eller som Følge af Forholdene nu har Behov for Behandling af Specialister, tilses og behandles meget overfladisk og nægtes en lægelig forsvarlig Specialbehandling. (Tilfældene Carl Lund og Stolle).

Bilag V viser Lægens Forsømmelighed overfor de hygiejniske Foranstaltninger, som man maa anse for paakrævet.

Heroverfor finder vi det uforsvarligt,
 at der ikke er en stadig Lægevagt til Raadighed,
 at Pasning af de Syge ikke overlades til uddannede Sygeplejere,
 at det fornødne Materiel til Sygdomsbehandling ikke er til Stede, og
 at den ansvarlige Læge er uvillig saavel til at ordinære Hospitalsbehandling som Speciallægebehandling og hidtil kun har handlet efter direkte Pres af de Internede.

Det er vort Haab, at De deler vor principielle Opfattelse: at de Internerede i Statens Interneringslejr i Sygdomstilfælde alene skal behandles ud fra lægelige Grunde, og at der ved Deres Indgriben vil blive sat en Stopper for de uforsvarlige Forhold.

Med Højagtelse
 for Lejrudvalget.

5 Bilag.

Kopi af ovenstaaende er tilsendt:

Justitsministeriet,
 Statsadvokaten for særlige Anliggender,
 Rigsdagens Udvalg for de Internerede,
 Lejrens Inspektør,
 Lejrens Læge.

*) Bilagene I-V betegnes i nærværende aktstykkесamling som underbilag a-e.

ERNST M. JENSEN

Den 9. Februar 1943.

Da jeg har boet sammen med Norlin, der nu er overført til Vestre Fængsels Sygeafdeling, fra den 14/12 42 til den 8/2 43 og har set, hvor modbydeligt den Mand er blevet behandlet af Lejrens Læge, ønsker jeg herved at fremsende en Klage mod ham overfor Udvalget.

Kl. 3 Søndag Morgen den 7. Februar vaagnede jeg ved at høre ham banke paa Døren, men endnu før Betjenten fik laaset Døren op, faldt Norlin omkuld og var et Øjeblik bevidstløs. Han faldt saa uheldigt, at Betjenten næsten ikke kunde komme ind ad Døren, og da han kom ind, lagde vi ham op i Sen-gen, hvorefter en Inspektionsbetjent blev tilkaldt.

Norlin bad om, at Lægen omgaaende maatte blive tilkaldt, hvad Betjenten dog ikke var glad for; men da Norlin holdt paa sit, blev der ringet efter Lægen, som nok saa køligt havde sagt: »Giv ham to Albyltabletter og lad ham vente til i Morgen.«

Norlin forlangte endnu engang Lægen tilkaldt, og da han forstod, at det ikke hjalp, forlangte han nogle Draaber, som han navngav; men der var ikke noget at gøre, han maatte nøjes med de to Tabletter, og hverken han eller jeg fik Søvn den Nat.

Da Norlin Dagen efter skulde have Besøg, forsøgte vi at faa Lov til at lade hans besøgende gaa over paa hans Værelse, men dette kunde heller ikke lykkes, hvorimod han kunde blive baaret i en Baare over paa et Sygeværelse og faa Besøg dér. Men da han ikke vilde forskrække sine Søkende og Mor alt for meget, stod han op; men faa Minutter efter, at han var staaet op, Kl. ca. 10,30 kom der en ny Læge og gav ham noget, som kunde faa Smerterne bort.

Jeg spørger nu, hvorfor kunde den Læge ikke komme om Natten?

Hvorfor skal en Mand pines i ligeved 10 Timer, før han bliver behandlet?

(sign.) Ernst M. Jensen.

KARL K. NIELSEN
Nr. 293.

Horsørød, den 10/2 1943.

Fredag den 5. ds. om Formiddagen fik jeg ved Behandlingen af mine Øjne noget forkert Vædske i Øjenene, og Resultatet var meget stærke Smerter og Hævelse af Øjenlaagene.

Da jeg med det samme gjorde Sygebetjenten opmærksom herpaa, sagde han, at det var fordi, han kun havde een Pipette til de forskellige Behandlinger.

Han forsøgte ved Udskyldninger af Øjnene at ophæve den uheldige Virkning af Væsken, hvilket dog ikke lykkedes, og jeg blev da kørt til Lejrens Læge, Kredslægen i Helsingør, og fik den nødvendige Behandling, for at dulme Smerterne, samt et Par mørke Briller, da jeg ikke kunde taale Dagslyset.

Smerterne efter Uheldet er endnu til Stede, og jeg kan stadig ikke taale Lyset i Øjnene og bliver stadig behandlet herfor.

(sign.) **Karl K. Nielsen.**

KARL LUND NIELSEN
Nr. 210.

Horserød, den 12-2-43.

Undertegnede fremsætter hermed følgende Klage over den Behandling, jeg er blevet til Del fra Lægens Side.

Jeg, som er Tjener, har meget vanskelige Fødder, ligesom jeg har stærkt udviklede Aareknuder paa begge Ben. Jeg kan anføre, at jeg grundet paa dette Forhold er kasseret som Soldat.

Allerede ved min Internering paa Vestre Fængsel blev mine Fødder undersøgt, og Lægen var klar over det berettigede i, at jeg fik særligt Fodtøj. Imidlertid overflyttedes vi til Horserød; her forklarede jeg Lægen om mine Fødder og gjorde opmærksom paa, at jeg var vant til speciel Fodbehandling to Gange maanedlig, ligesom jeg forklarede, at jeg ikke tidligere havde benyttet Træsko og Kludesko.

Lægen afslog trods dette min Anmodning om Støvler med det Resultat, at jeg for Smerter i Fødder og Ben maatte gaa i Seng.

Den Undersøgelse, der fra Lægens Side er blevet mig til Del, er under al Kritik. Han saa paa Fødderne og afslog mit Ønske om andet Fodtøj; ligeledes undersøgte han mig ikke, da jeg laa i Sengen.

Jeg forbeholder mig Ret til senere, dersom det viser sig, at Lægens daarlige Behandling skulde faa Følger, at drage ham til Ansvar.

(sign.) **Carl Lund.**

Horserød, den 8. Febr. 1943.

Umiddelbart efter vor Ankomst til Lejren, den 14. December 1942, henvendte jeg mig til Lejrens Læge og lod ham vide, at jeg har vanskelige Fødder. Jeg har nedgroede Negle og Ligtorne paa Tærne og kan saaledes ikke selv ordne mine Fødder, men er vant til at faa en regulær Fodbehandling en Gang om Maaneden paa en Fodklinik eller af en lægeuddannet Fodspecialist.

Jeg, der havde siddet paa Vestre Fængsel fra den 2/11 42, anmodede nu om at faa en saadan Behandling. Det kunde ikke lade sig gøre, sagde Lægen, men han gav mig en Pimpsten til at gnide Ligtornene med. Dette hjalp naturligvis ikke, og mine Fødder er nu, da jeg ikke har faaet Fodpleje i over 3 Maaneder, meget ømme, og det volder mig store Smerter at gaa.

I sidste Uge henvendte jeg mig til Hr. Inspektør Jensen og forelagde ham Sagen. Inspektøren mente, at det skulde ordineres af Lægen, og jeg henvendte mig da igen til Lægen den 3. ds. Han saa paa Fødderne og stak lidt i en Ligtorn med en Saks samt dryppede lidt Jod paa en Negl. Jeg lod Lægen vide, at det ikke var en Fodbehandling og gentog min Anmodning om at faa en Fodlæge eller en Fodspecialist herud, idet jeg tilføjede, at jeg ikke ansaa det for vanskeligt at skaffe en saadan. Hertil svarede Lægen, »at man kunde jo ikke lade alle og enhver komme herud til Lejren«, og med denne Besked maatte jeg gaa med samt mine ømme Fødder.

(sign.) J. C. P. Stolle.

226, C. C. NYTORP

Horserød, den 17/2 1943.

Undertegnede, der har ligget syg her i Lejren i ca. 4 Uger, føler mig foranlediget til at besvære mig over Lægens Behandling.

Navnlig finder jeg det i høj Grad uhygiejnisk, at Lægen foretager Injektioner uden forudgaaende Rensning eller Desinfektion af Huden, ligesom han gentagne Gange har befølt mine Testikler uden at aftage sine Handsker.

Det bemærkes, at jeg har været under regelmæssig Lægebehandling siden Slutningen af 1937 og har gennemgaaet utallige Undersøgelser og faaet Snese af Injektioner; men jeg har aldrig tidligere været Genstand for en saadan Behandlingsmaade.

(sign.) **Nytorp.**

KREDSLÆGE BOERTMANN
Helsingør.

Helsingør, den 20. Februar 1943.

Vedrørende de af Lejrudvalget i Statens Interneringslejr i Horserød indsendte Klager af 19. Februar til:

Justitsministeriet,
Statsadvokaten for særlige Anliggender,
Rigsdagens Udvalg for de internerede,
Lejrens Inspektør og
Sundhedsstyrelsen,

over Lægeforholdene i Lejren skal jeg i Almindelighed bemærke, at Sundhedstilstanden i det store og hele har været god.

Ved de interneredes Overflytning til Lejren fremkom der en Del ukomplicerede Forkølelsetilfælde, som nu er overstaaede.

Der er i stor Udstrækning efter de interneredes Ønske givet Forkølelsevaccine. I øvrigt er de behandlet med Sengeleje, Codyl og Hostemixtur efter Behov.

Med Hensyn til Klagen over, at Lægen kun kommer et Par Timer et Par Gange om Ugen, skal jeg oplyse, at jeg i Januar Maaned har været 14 Gange paa Besøg i Lejren, altsaa næsten hver anden Dag, og i Februar til Dato 10 Gange.

Da jeg i Løbet af 15 Minutter kan komme til Stede efter Tilkaldelse, ses der ikke at være nogen Grund for de internerede til Ængstelse i den Retning.

Det er jo et gammelt Klagemaal, at jeg ikke kan indlægge Patienter direkte paa Hospital, men maa lade dem overføre til Vestre Fængsels Sygeafdeling. Jeg maa jo rette mig efter de Instruktioner, der er givet mig, men skal dog tilføje, at jeg aldrig vilde betænke mig paa at indlægge en Patient direkte, saafremt dette var nødvendigt.

For dette Hold af internerede har det ikke været paakrævet, men tidligere er der indlagt Patienter paa Esbønderup Sygehus med Blindtarmsbetændelse og brækket Ben.

Med Hensyn til Sygeplejen har jeg til Assistance en overordentlig dygtig og interesseret Fængselsbetjent, der har Samariteruddannelse.

Det er ganske forkert at sige, at jeg skal drives til at gøre min Pligt under Pres af de internerede. At jeg gerne lytter til deres Henstillinger, naar de fremsættes roligt og sagligt, er en anden Sag.

Vedrørende de enkelte Klager, der er vedlagt som Bilag, skal jeg bemærke.

Bilag 1*). Det drejer sig om en Mand, der lider af traumatisk Neurose og ikke har været til at mætte med Piller, Draaber og Mixtur. Han har ved Indlæggelsen pralet med, at der ikke er en af Søndags- og Natlægerne, der ikke kender ham. Da jeg har anset ham for at være forfalden til narcotica, har jeg forsøgt at reducere hans Forbrug. Det var besluttet, at han skulde føres tilbage til Vestre Fængsel som uegnet til Ophold her, og Natten før var det, at han vilde tvinge mig ud for at faa Indsprøjtning, hvilket jeg med velberaaden Hu nægtede. Ved Lægebesøget næste Formiddag havde han det da ogsaa godt og blev kørt ind.

*) Bilagene 1-5 betegnes i nærværende aktstykkesamling som underbilag a-e.

Bilag 2. Nævnte Patient, der har en kronisk Bindehindekatarrh i Øjnene, og efter Øjenlægens Raad blev dryppet med Zinkdraaber, blev dryppet med en Pipette, hvori der havde været andre Øjendraaber. Han blev straks kørt ind til mig og skyllet ud, og Øjenlægen erklærede Dagen efter, at der ikke var sket Øjet nogen Skade.

Vi har senere anskaffet en Del flere Pipetter, saa noget lignende ikke kan gentage sig.

Bilag 3. Det drejer sig om en Tjener, der har uhinderlige Aareknuder paa begge Ben. Han har hævdet, at han ikke kan gaa med Træsko, og da jeg ikke har kunnet give ham Medhold deri, har han i lang Tid lagt sig til Sengs.

Jeg har ikke Spor imod, at han faar Støvler eller Sko, men naar det fastholdes, at dette Snørgsmaal afgøres af Lægen, maa jeg rette mig efter mit lægelige Skøn.

Bilag 4. Skrædder Stolle har Klotæer. Jeg har tilbudt ham at klippe dem med en Afhidertang, hvilket var uhviret, men han har afslaaet det, fordi jeg ikke var Specialist i Fodlidelser. Iøvrigt har vi ladet en »Fod-specialist« tage ud til ham.

Bilag 5. Nytorp har en gammel Tahes dorsalis og har faaet Vismuthinjectioner her. For 1 Maaned siden fik han Blærebetændelse og som Følge heraf en Bitestikelbetændelse. Han er den eneste Patient, der virkelig har været syg her, og han har tigget og bedt, om han maatte blive herude, idet han havde fuld Tillid til mig, og han har da ogsaa været den flinkeste Patient, som vi har gjort alt, hvad der staar i vor Magt for at pleje og passe godt. Der blev taget et Extractafskrift af et Brev, som han i Begyndelsen sendte til sin Kone. Det lød:

»... jeg har det godt herude. Her er paa alle Maader bedre end i Fængslet. Jeg kom *omgaaende* til Lægen. Han var flink og ordinerede de nødvendige Piller for mine Smerter, og i Morgen skal jeg genontage den afbrudte Kur. Som du ser, er her Orden i Sagerne, saa du maa endelig ikke nære Bekymringer for mit Helbred.«

Jeg tilser ham stadig og har intet mærket til, at han har skiftet Mening om mig, saa jeg er bleven noget forbavset over hans Klage. At jeg ikke spritter Huden af før Iniectionen (af Vismuth) er ikke rigtigt, men det er nok muligt, at jeg en Gang har beholdt min Handske paa ved Beføling af hans Testikel, hvilket da ikke skulde kunne gøre ham nogen Skade.

I det store og hele maa jeg afvise Klagerne over mig som ubegrundede, men jeg indrømmer, at det er en meget vanskelig Lægegerning herude. Jeg bestræber mig dog paa at gøre, hvad jeg kan for de internerede indenfor de Rammer, som er sat mig.

(sign.) **Martin Boertmann.**

Rigsdagen, den 5. Marts 1943.

*Det i Medfør af § 2, sidste Stykk, i Lov
Nr. 349 af 22. August 1941 om Forbud
mod kommunistiske Foreninger og mod
kommunistisk Virksomhed nedsatte
Udvalg.*

Til Justitsministeren.

Udvalget takker for Justitsministeriets Skrivelse af 25. Februar d. A., hvoraf man har bemærket, at der i væsentlig Grad er raadet eller søges raadet Bod paa de fremsendte Klager, men Udvalget vil sætte Pris paa snarest at modtage Meddelelse om, hvilket endeligt Standpunkt der tages til Spørgsmaalet om Forhøjelse af Dagpenge, Udvidelse af Besøgstilladelser samt udvidet Adgang til Brevskrivning.

Endvidere afventer Udvalget med Interesse endelig Udtalelse fra Ministeriet angaaende de fremsendte Klager over Lægeforholdene. Allerede paa nærværende Tidspunkt mener Udvalget dog at maatte udtale, at efter det for Udvalget foreliggende, skønnes Læge- og Sygeplejeforholdene ikke fuldt forsvarelige, og særlig maa Udvalget mene, at der i Lejren burde være et Infirmeri.

Der er i Udvalget Enighed om, at den nuværende Ordning af Forsorgen for de interneredes Familier baade principielt og praktisk synes noget uheldig. Udvalget vil derfor sætte Pris paa, hvis Justitsministeren under den Forhandling, som Ministeren tidligere har lovet Udvalget at ville føre med Socialministeren angaaende dette Forhold, vilde fremhæve, at den almindelige Forsorgslovgivning ikke tager Sigte paa Forhold som de her foreliggende. Man er i Udvalget vel klar over, at Socialministeren gennem særlige Henstillinger til Kommunerne har søgt at skabe en Ordning paa dette Omraade. Udvalget finder imidlertid, at en Ordning burde gennemføres fra Statens Side i Forbindelse med Interneringslovgivningen.

Sluttelig udbeder Udvalget sig snarest en Meddelelse fra Justitsministeren om, hvornaar det med Ministeren aftalte Besøg i Lejren vil kunne finde Sted, idet Udvalget vilde sætte Pris paa, at Besøget blev aflagt saa hurtigt som muligt.

P. U. V.

Steincke. (sign.)

sign. Navn.

UDVALGET FOR DE INTERNEREDE
Statens Lejr, Horserød pr. Helsingør.

21. Marts 1943.

I Fortsættelse af vore tidligere Klager over den lægelige Behandling af de Internerede skal vi tilføje nedenstaaende Eksempler og gøre opmærksom paa, at Lægens Optræden overfor syge Internerede gør det nødvendigt, at en Forandring og et Personskifte finder Sted.

Fredag den 12. Marts Kl. 23 blev en Interneret pludselig syg med stærke Mavesmerter, og hans Kammerater foranledigede derfor Vagtbetjenten og senere Kl. 23.45 Lægen tilkaldt. Lægen undersøgte den Syge dog uden at tage hans Temperatur og — skønt det viste sig, at han laa i Sengen fuldt paa-klædt — uden at foranledige ham afklædt. Efter at have givet den Syge en Injektion og paalagt hans Medbeboer at drage Omsorg for, at han intet spiste den følgende Dag, fjernede Lægen sig, idet han nægtede at lade den Syge indlægge paa Hospital. Da hans Smertes stadig tiltog, foranledigede de øvrige Internerede, at Lejrens Inspektør tilkaldtes, hvorefter den Syge i Løbet af Natten blev kørt paa Hospitalet til Behandling her. Vi understreger det urimelige i, at Lægens overfladiske Behandling af de Syge stadig tvinger til vor og Inspektørens Mellekomst.

I et andet Tilfælde har en Interneret igennem 5 Uger lidt af en Underlivsbetændelse, der næsten umuliggør hans Vandladning, uden at han endnu er kommet under Sygdomsbehandling, og sidst har Lægen vist sin Malkonduite ved at foranledige en Interneret — som gennem 6 Uger har ventet sine Brillers retur fra Øjenlægen — korporlig fjernet fra Konsultationen.

Med Indførelsen af denne sidste Form for lægelig Praksis har Lejrens Læge efter vor Formening stærkt understreget sine manglende Evner til at bestride Opgaven som de Interneredes Læge. Vedkommende Interneredes Syn er meget svagt, og den eksempelløse lange Ventetid har paavirket hans Syn og hele psykiske Tilstand, hvilket Lægen kvitterer med at lade ham korporligt fjerne fra Konsultationen, en Praksis vi indtrængende gør opmærksom paa vil medføre en meget uheldig Udvikling af Forholdene, hvorfor vi meget henstiller, at et Personskifte og Løsning paa Spørgsmaalet nu gennemføres.

P. U. V.

Johs. Larsen.

JUSTITSMINISTERIET

København.

Lederen af Statens Lejr i Horserød.

En Udtalelse over Sagen udbedes, efter Omstændighederne snarest be-
lejligt, herunder en Udtalelse fra Lejrens Læge.

Justitsministeriet,

Direktøren for Fængselsvæsenet, den 27. Marts 1943.

Tetens,
fg.

KREDSLÆGE BOERTMANN
Helsingør.

Helsingør, den 1. April 1943.

ad 1. Det er rigtigt, at den internerede Hjalmar Christensen tilkaldte mig Kl. 23. Han klagede over Smerter i Maven, men der var ingen Tegn til nogen alvorlig Sygdom, og han overdrev sine Klager meget stærkt.

Jeg gav ham en Morfinindsprøjtning og lovede at se til ham næste Morgen. Han ønskede at blive indlagt paa Hospital med det samme, hvad jeg ingen Anledning fandt til.

Imidlertid satte hele Barakken sig i Bevægelse og tilkaldte Viceinspektøren, og vi blev saa enige om at indlægge ham med det samme paa Esbønderup Sygehus af Hensyn til Uroen paa Barakken.

Efter et Par Dages Forløb blev han udskrevet med Diagnosen: Overdrivelse og har siden haft det godt.

Det er rigtigt, at han laa med sine Bukser paa, men da hans eneste Svar paa Spørgsmaal og Tilbud om Hjælp var: »For Helvede«, fandt jeg ingen Anledning til yderligere at beskæftige mig med ham.

ad 2. Jeg kender ikke noget hertil, det er det bare Vrøvl.

ad 3. Det er rigtigt, at jeg sammen med Fængselsbetjenten satte Altschuler ud af Lægeværelset, hvor han plantede sig og erklærede, at han ikke forlod Værelset, førend jeg havde skaffet ham hans Briller. Paa Grund af Materialmangel er Leveringen af Briller til de internerede trukket ud.

Da han ikke vilde gaa trods Henstillinger, og der stod 20—30 Mennesker og ventede paa at komme ind, satte vi ham korporlig ud uden dog at anvende Vold.

Altschuler hører til de meget kværulerende, som vi har haft mange Vanskeligheder med, og for Tiden er han anbragt paa Vestre Fængsel.

M. Boertmann. (sign.)

Fremsendes tjenstligt til *Direktoratet for Fængselsvæsenet*, idet jeg kan henvise til foranstaaende Udtalelse fra Lejrens Læge. Jeg skal, vedrørende Tilfælde Nr. 1, tilføje, at jeg blev tilkaldt kort Tid efter, at Lægen havde været her den paagældende Nat, ikke fordi den syge krævede det, men de øvrige internerede paa Barakken var meget urolige og nægtede overfor Vagtmesteren at gaa i Seng igen. Ved Henvendelse til Kredslægen oplyste denne, at den internerede sandsynligvis ikke fejlede noget særligt, og at han ikke af rent lægelige Grunde kunde indlægges paa Sygehus. Paa min Henstilling gik Lægen dog med til at indlægge ham for at skaffe Ro paa den paagældende Afdeling. Overfor de internerede fremhævede jeg derefter, at Lægen ikke havde handlet overfladisk eller forandret sit Skøn, men at hans Indlæggelse af Patienten paa Sygehus kun kunde opfattes som en Venlighed overfor de øvrige internerede.

Statens Lejr i Horserød, pr. Helsingør, den 3. April 1943.

C. Gjerstrup,
fg.

STATENS LEJR I HORSERØD
pr. Helsingør.

Den 30. Marts 1943.

*Til Justitsministeriet,
København K.*

Under Henvisning til Forhandlinger paa Møde i Lejren, i hvilket deltog den fungerende Fængselsdirektør, Kontorchef Tetens, Dr. Thune Andersen, Vestre Fængsel, Kredslæge Boertmann og som Repræsentant for Sundhedsstyrelsen Dr. Juul Henningsen, indstilles, at man for at kunne behandle lettere Sygdomstilfælde i Leiren og derved undgaa Indlæggelse paa fremmed Sygehus indretter et Antal Sygeværrelser i den vestlige Halvdel af Barak F, hvor der kan skaffes 8 Sygestuer, 1 Vagtstue og 1 Stue til en Sygeplejerske. Afdelingen tænkes adskilt fra den øvrige Bygning ved Opstilling af et Skillerum med Gennemgangsdør, men det vil være nødvendigt at indrette et Toilet-rum, om hvilket man i Dag har forhandlet med Justitsministeriets Arkitekt, der i Løbet af nogle Dage vil besigtige Forholdene og fremkomme med Forslag i saa Henseende. Indretningen af denne Afdeling vil kunne ske meget hurtigt, idet det fornødne Inventar forefindes men blot skal istandsættes, og man vil meget anbefale, at der straks gives Bemyndigelse til Antagelse af en faguddannet Sygeplejerske, da man under den forøgede Belægning af Lejren maa regne med nogle flere Sygdomstilfælde, og idet man kan gaa ud fra, at et Til-syn med de syge af faguddannet Personale dels vil betyde en Sikkerhed for Lejrens Administration og dels virke beroligende paa de internerede, for hvem Lejrens Sygepleje m. v. erfaringsmæssigt har vist sig at være et meget vigtigt Punkt.

Forsaaavidt der er Tale om alvorligere Sygdomstilfælde, kan de paagældende overflyttes til Sygeafdelingen paa Vestre Fængsel, eventuelt undtagelsesvis indlægges paa fremmed Sygehus.

Carl Jensen. (sign.)

Den 31. Marts 1943.

Den 30. Marts 1943 fandt der i Statens Lejr i Horserød en Konference Sted angaaende Læge- og Sygeplejeforholdene i Lejren. Til Stede var Inspektør Cai Jensen, Viceinspektør Gjerstrup, Lejrens Læge Kredslæge Boertmann, Fængselslæge ved Københavns Fængler Thune Andersen og som Repræsentant for Sundhedsstyrelsen Dr. Juul Henningsen samt Kontorchef Hye-Knudsen og undertegnede.

Efter at Lejren var beset, var man enige om, at det vilde være ønskeligt i en af de ombyggede Barakker at indrette en Sygeafdeling. Den ene Ende af Barakken indeholdende 10 Stuer skulde herefter afskildres ved en Væg. Et Værelse skulde indrettes til Vagtstue og de øvrige til Sygeværelser. Endvidere skulde der indrettes et W.C. Kredslægen gik stærkt ind for Forslaget, idet det under de nuværende Forhold var meget uheldigt, at alle Lægeundersøgelser af sengeliggende internerede fandt Sted i de forskellige Barakker, idet alle de internerede samlede sig og gav deres Besyv med overfor Lægen. Man var enige om, at der, naar der indrettes en Sygeafdeling, skal antages en Sygeplejerske. I Sygeafdelingen kan dog kun anbringes internerede, som lider af lettere Sygdomstilfælde. Inspektøren fik straks Bemyndigelse til at antage en Sygeplejerske, og han anmodedes om snarest at indsende Indstilling til Godkendelse angaaende Indretning af Sygeafdelingen og bl. a. indeholdende Oplysning om Maalene paa Værelserne.

Fra lægelig Side blev det fremhævet, at det maatte betragtes som nødvendigt at indrette et stort Køleskab med 3—4 Rum for Lejren, idet den til Raadighed værende Kælder ikke er tilstrækkelig kold om Sommeren.

Iøvrigt fandt Sundhedsstyrelsens Repræsentant ikke Anledning til at fremkomme med nogen Bemærkninger til den hygiejniske Tilstand i Lejren eller dennes Forhold iøvrigt.

Tt.

Direktoratet for Fængselsvæsenet.

Tilbagesendes med Bemærkning, at de interneredes Klager over svigtende Hygiejne og mangelfuldt lægeligt Tilsyn, efter det Kendskab Sundhedsstyrelsen har kunnet erhverve sig til Forholdene bl. a. gennem en Inspektion af Lejren, maa antages at være ubeføjede. Med Hensyn til Klagen over langsom Levering af Brilller skal oplyses, at der for visse Glas er Vanskeligheder ved at skaffe dem, og at andre Patienter ogsaa kommer ud for Ventetid. Glassene kommer stadig mere uregelmæssigt fra Tyskland.

Sundhedsstyrelsen, den 14. Maj 1943.

Frandsen. (sign.)

.....
sign. Navn.

288.

Kommunistudvalgets Protokol.

A.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Steincke.

København, den 23. Marts 1946.

Til

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte
Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.*

I Anledning af den ærede Kommissions Henvendelse til mig af 20. ds vedrørende Udlevering af det i sin Tid i Henhold til Lov Nr. 349 af 22. August 1941 nedsatte Udvalgs Protokol skal jeg hermed fremsende samme, idet jeg skal tilføje, at der foruden Protokollen findes et omfattende Materiale, dels vedrørende Justitsministeriets Redegørelse for de forskellige Forholdsregler og Fortegnelser over de forskellige løsladte internerede, dels vedrørende andre i Udvalget særligt fremdragne Spørgsmaal.

Steincke.

B.

Protokollens Indhold.

I Skrivelse af 17. Oktober meddeler Formanden for det af Rigsdagen i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Fællesudvalg til Valg af Medlemmer til Kommissioner og Hverv, at Fællesudvalget har valgt:

Folketingsmand	Alsing Andersen,
Landstingsmand	C. F. Sørensen,
Folketingsmand	Elgaard,
Landstingsmand	Stensballe,
Folketingsmand	Ole Bjørn Kraft,
—	Kristen Amby,
—	A. M. Hansen,
—	P. Munch og
—	Oluf Pedersen

til at indtræde i det i § 2, Stk. 6, i Lov Nr. 349 af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed nævnte Udvalg.

Konstituerende Møde afholdtes Fredag den 31. Oktober 1941 Kl. 10.30.

Til Formand valgtes P. Munch.

Til Sekretær Oluf Pedersen.

1. Udvalget holdt Møde den 12. November 1941 Kl. 16.00.

Alle Medlemmer var mødt.

Justitsminister Thune Jacobsen gav en nærmere Redegørelse for Interneringen af Kommunisterne uden dog herved at vilde give Rigsdagen et Medansvar Der var interneret 109, deraf 99 i Horserød og 7 deraf 6 Kvinder i Vestre Fængsel 2 i dets Sygeafdeling.

26 var frigivet efter Lovens Vedtagelse.

19 eftersøges.

Ministeren omtalte nærmere Horserødlejren og redegjorde for Husordenen, der dog ikke strengt overholdes.

Omtalte Forhandlinger med Arbejds- og Socialministeren om Understøttelsen af de interneredes Familier.

Ministeren ønskede Lejren udvidet og forbedret for ca. 90.000 Kr.

Fra tysk Side blander man sig ikke i Behandlingen, men ønsker stærk Isolering af Hensyn til Frygt for Sabotage.

Nogle tvivlsomme Fængselsbetjente er blevet skiftet ud ved Udskiftning.

Amby fandt en fast Understøttelsesordning bedre, end at den var lagt ud til Kommunerne, og ønskede en fast Ordning med f. Eks. 70 Kr. ugentlig + Børnetillæg.

Efter hvilke Principper er der interneret?

Elgaard: Kan Udvalgene et eller andet Sted faa Navnene at se?

Gives der en generel Begrundelse? Der sidder een ganske uden enhver Oprørstanke.

Justitsministeren: Arbejds- og Socialministeriet mente ikke at kunne paatage sig Udbetaling af Understøttelserne.

Er Udvalget enig med *Amby*?

Munch syntes, det var naturligt. Justitsministeriet maatte efter de indhentede Oplysninger klare, hvad den Enkelte skal have.

Alsing Andersen var ikke imod, at Pengene sendtes fra et Statskontor, men det var rimeligt at tale med Arbejds- og Socialministeren.

Justitsministeren: Den 22. Juni skete Interneringen i Huj og Hast, der var ogsaa fra tysk Side Lister.

Principielt er Medlemmer af Centralkomiteen og Kandidater ved offentlige Valg interneret.

Omtalte *Andersen Nexø*, der ikke vilde være fri, førend det meddeltes, at han sad for egen Regning.

Munch: Vi vil gerne se Listerne.

Alsing Andersen gennemgik Brev fra Fru Martin Nielsen.

Justitsministeren oplyste, at Besøg var besværlig, da det tog næsten en hel Dag for en Times Besøg. Der blev betalt en Billet mdl. helt fra Jylland til nærmeste Familie.

Amby ønskede, at Ægtefæller fik Adgang til Samtale i Enrum.

Oluf Pedersen: De værste er jo paa fri Fod, uden at noget er sket. Dette sker jo kun af Hensyn til Tyskerne.

Justitsministeren: Politiet vil gerne have Aksel Larsen, der driver Agitation, hvilket er meget uheldigt.

Jeg søger at gøre Forholdene saa gode, som jeg kan uden Vrøvl fra Tyskerne.

Det bestemtes, at Sagerne henlægges paa 3. Kontor i Justitsministeriet.

Oluf Pedersen.

2. Udvalget afholdt Møde Fredag den 12. December Kl. 15.00.

Alle Medlemmer var mødt.

Munch oplæste en Redegørelse fra Arbejds- og Socialministeriet angaaende Hjælpen til de interneredes Familier.

Der var Oplysning angaaende 2. Marts.

Til Byggeri i Lejren har Finansudvalget bevilget 100.000 Kr.

Sørensen ønskede Oplysningerne mangfoldiggjort, ligesom de lovede Lister.

Oluf Pedersen oplyste, at disse var lovet fra Justitsministeren, og der var rykket for dem, og de var nu lovet i Dag.

Amby redegjorde for Sultestrejken i Lejren. Han fandt Behandlingen urimelig.

Oluf Pedersen: Fra Aalborg er fremsat den Tanke at betale direkte ligesom til de internerede Sømænds Familier.

Munch saa ogsaa gerne en almindelig Ordning.

Amby: Det maa være muligt med et fast Beløb.

Elgaard: Jeg er principielt enig med Amby.

Kraft ønskede Generaliebladet for den enkelte til hvert Medlem af Udvalget. Dette Ønske skal fremsættes overfor Justitsministeren. De sociale Oplysninger mangfoldiggøres af Bureauet.

Nyt Møde Onsdag Formiddag.

Oluf Pedersen.

3. Udvalget holdt Møde Onsdag den 16. December 1941 Kl. 10.00.

Mødt var: Alsing Andersen, C. F. Sørensen, Kraft, A. M. Hansen, Munch og Oluf Pedersen.

Arbejds- og Socialministeren oplyste, at der i Ministeriet var Enighed om, dog med lidt Forbehold af Undervisningsministeren, at den Understøttelsesform der er, ikke kan ændres.

Tyskerne er forøvrigt opmærksom paa, at der ydes Rejsehjælp til Konerne.

Er der Fejl, skal de blive rettet, men endnu er intet konkret Tilfælde rejst.

Alsing Andersen: Er Sagen behandlet i Ministeriet, maa vi staa sammen og ikke lade os bruge af de Internerede imod Ministeriet.

A. M. Hansen: Der er jo kun Oplysning om en Trediedel og det har varet længe.

Kraft: Vi har forsaavidt intet hermed at gøre, men en fast Ordning vil skabe Ro.

Arbejds- og Socialministeren: Der er givet Direktiv om saa liden Ændring i de Interneredes Økonomi som muligt.

Oluf Pedersen: Jeg har som andre faaet Brev med Klager. Havde vi faaet Oplysning, kan de afvises.

Alsing Andersen: De enkelte Medlemmer kan ikke svare. Det giver Virvar.

Arbejds- og Socialministeren gav Oplysning om forskellige Klager og truffne Ordninger.

Oluf Pedersen.

4. Udvalget holdt Møde Torsdag den 15. Januar 1942 Kl. 15.30.

Mødt var: C. F. Sørensen, Stensballe, Kraft, Amby, Munch, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Formanden oplyste, at Generaliebladene nu forelaa.

Understøttelsen til de Internerede var næppe altid ordnet tilfredsstillende. men Socialministeren forhandler antagelig herom.

Pastor Povlsens Arbejde blev omtalt.

C. F. Sørensen: Hvad Mandat har han?

Munch: Intet officielt, men interesseret.

Amby: Povlsen har gjort et godt Arbejde.

Man saa paa de enkelte af de Interneredes Sager og aftalte, at Generaliebladene blev fremlagt i Bureauet, og at Medlemmerne dør gennemser dem for saa i Udvalget at gennemgaa dem med Justitsministeren. Nyt Møde i næste Uge.

Oluf Pedersen.

5. Udvalget afholdt Møde Torsdag den 29. Januar 1942 Kl. 15.30.

Mødt var: Alsing Andersen, Stensballe, Amby, A. M. Hansen, Munch og Oluf Pedersen.

Justitsministeren var til Stede.

Munch omtalte de modtagne Lister. Principperne var uklare, særligt naar man saa paa, hvem der var frigivet.

Justitsministeren omtalte Horserødlejrens Udvidelse, dens Kostforhold, Besøgsforhold og Pengeforholdene for de Interneredes Familie, der jo nu laa hos Arbejds- og Socialministeren.

Enhver Klage blev undersøgt.

Man gør, hvad man kan, men fra tysk Side Indvendinger om, om de Intererede behandles for godt. Ministeren havde svaret, at vi selv bedst ved, hvordan de bør behandles, og vi ønsker at give dem den bedst mulige Behandling.

Det var ikke Ministerens Opgave at fylde Lejren. Antallet skulde gerne ned under 100.

For 37 var der Tale om Løsladelse.

Naar de spørges, om de vil undlade Agitation eller opgive Hverv indenfor Fagforeningen, og svarer Nej, kan de jo ikke straks spørges igen.

Omtalte I 85, Jenny Laurine Hansen, der vist kan gives fri.

Ambly: Hun benægter at være Kommunist og har intet Begreb om dette.

Oluf Pedersen: Der er næppe noget at gøre ved dem, der nægter i Fremtiden at drive den forbudte Virksomhed, men saa iøvrigt gerne, at man frigør alle og saa satte dem ind efter Dom og til Straf, som overtræder Loven.

Alsing Andersen: Man bør ikke regne dem, der kritiserer i en Fagforening, for Kommuniste.

Ministeren oplyste, at der forhandles om Frigivelse af:

I 78 Jarner,

I 80 Laura Hansigne Erden,

I 83 Kristine Sofie Jensen, og

I 82 Signe Elisabeth Freid, gift Larsen,

alle de fems Sag var rejst af Medlemmer af Udvalget.

Spørgsmaalet om Carl Madsens Frigivelse rejstes. Ministeren vidste ikke, om han var mellem de 37.

Alsing Andersen: Vi ønsker ikke at presse Ministeren, som maa have Ansvaret.

Oluf Pedersen.

6. Udvalget afholdt Møde 18. Februar 1942 Kl. 15.30.

Mødt var: Alsing Andersen, C. F. Sørensen, Ambly, A. M. Hansen, Munch og Oluf Pedersen.

Alsing Andersen havde talt med Arbejds- og Socialministeren om en Ordning, saa der blev en mere normal Ydelse fra sociale Udvalg og en ekstraordinær Ydelse fra Staten til Supplering gennem et Udvalg bestaaende af et Medlem fra hvert af de fem Partier og tre fra henholdsvis Finans-, Justits- og Socialministeriet. — Forslaget blev vel modtaget, og Arbejds- og Socialministeren tilkaldt. Ministeren udtalte, at det Udvalg der maatte bestemme, hvad den enkelte skulde have og med Hensyn til Udbetalingen.

Oluf Pedersen: Kan Udvalget bevilge et Beløb og de sociale Udvalg supplere.

Arbejds- og Socialministeren: Nej.

A. M. Hansen: Det maa vel blive Medlemmer fra Udvalget her.

Ministeren fandt dette naturligt og saa snart Medlemmer er udpeget, vil Udvalget blive nedsat.

7. Udvalget afholdt Møde Torsdag den 26. Februar 1942.

Mødt var: Munch, Elgaard, Kraft, Alsing Andersen, Sørensen og Oluf Pedersen, senere Stensballe.

Munch oplyste, at Venstre havde udtrykt Betænkelighed ved den omtalte Ordning. Han kunde tænke sig, at det nævnte Tremandsudvalg af Embedsmænd lavede et Udkast, der forelagdes her i Udvalget.

Elgaard var imod, at vi blandede os ind i Administrationen.

Kraft fandt en Nyordning af Understøttelsen nødvendig.

Elgaard mente, at der altid vilde blive Utilfredshed.

Oluf Pedersen syntes, at Munchs Forslag var godt.

Elgaard: Ministeren bør selv sørge for en ensartet Behandling.

Kraft foreslog et Par Medlemmer af Udvalget til sammen med de tre Embedsmænd at lave en Ordning.

Elgaard: Ministeren kan jo selv vælge et Par i eller udenfor vort Udvalg.
Munch: Det kan tænkes, at Ministeren vilde henvende sig til Amby og Pastor Povlsen.

— Det aftales, at Munch taler med Arbejds- og Socialministeren herom.
 En Klage over Lægen i Lejren skal forelægges Justitsministeren.

Oluf Pedersen.

8. Udvalget afholdt Møde den 1. Juli 1942 Kl. 15.00.

Alle Medlemmer, undt. Formanden (Munch), Elgaard og Stensballe var mødt.

Oluf Pedersen bød Velkommen til Mødet, der var indkaldt efter Ønske af Munch, som var syg.

Vi havde sidst Møde med Justitsministeren den 29. Januar. Der blev da stillet os i Udsigt, at 37 vilde blive løsladt, saa vi kom ned under 100. Efter de foreliggende Lister er løsladt 13 og interneret 6 eller en Nedgang paa kun 7.

Til Udvalgets Medlemmer er oversendt en Klage fra Folketingsmand Martin Nielsen, som vi maaske skal bede Justitsministeren give en Redegørelse i Tilslutning til, selv om dette ikke hører med til Udvalgets Opgaver.

A. M. Hansen: Det er uheldigt, om vi faar helt andre Opgaver.

Kraft: Der er en beklagelig Uklarhed, men maaske rigtigt med en Skrivelse til Justitsministeriet.

Beklageligt at vi ikke har faaet Listen før.

Amby: Listerne er ret ligegyldige, naar vi ikke har med Realiteterne at gøre. Vi har Folk siddende, der ikke er Kommunistere.

Justitsministeren kom nu til Stede.

Oluf Pedersen bød Ministeren Velkommen og beklagede, at der var gaaet for lang Tid med Listerne. Dette maa rettes for Eftertiden.

Jeg vil bede Ministeren om Motivering for de ny Internerede.

Justitsministeren oplæste Begrundelsen. Omtalte, at Kern var en dygtig Læge, men Familien kommunistisk, Søn Nr. 2 er anholdt for Drab.

Listerne skal for Fremtiden komme hver tredie Maaned.

Der er indtruffen Begivenheder, som gør en videre Løsladelse vanskelig. Bladet »Frit Danmark« er udgivet af en løsladt Kommunist.

Omtalte nærmere en Drabssag og Flugtforsøget fra Horserød Lejren, hvorefter alle var overført til Vestre Fængsel.

— Der forhandles om Forholdene i Lejren og Muligheden for, at Ministeren indbød Udvalgets Medlemmer til et Besøg i Lejren, men Ansvaret maa være Ministerens.

Justitsministeren: Jeg har Ansvaret og maa bære det.

Oluf Pedersen.

Det i Efteraaret 1942 valgte Udvalg bestod af:

Steincke,
 Chr. Christiansen,
 Elmquist,
 Vagn Bro,
 Bjørn Kraft,
 Amby,
 Anna Westergaard.
 Rager,
 Oluf Pedersen.

Udvalget konstituerede sig Onsdag d. 9. December Kl. 10.50 med Steincke som Formand og Rager som Sekretær.

I Mødet deltog Steincke, Chr. Christiansen, Elmquist, Amby, Westergaard og Rager. Udvalget havde 9. December Kl. 11 Samraad med Justitsministeren. Efter Formandens Ønske lovede *Ministeren* Udvalget en Fortegnelse over alle p. t. inter-

nerede med Data for hver enkelt. *Ministeren* fremsatte en Redegørelse, hvorefter der var Adgang for Medlemmerne til i Justitsministeriet at se Akter i Sager om Kommunitsager. Der redegjordes for Forholdene i Horserødlejren og i Vestre Fængsel, hvilket sidste Sted der p. t. var fortvivlende stærk Overfyldning. Tysk Besigtigelse af Lejren i Horserød og Gennemsyn af dennes Reglement havde nødvendiggjort forskellige Skærper, særlig havde Disciplinen været for slap. Der var bevilget ca. 600.000 Kr. til Udvidelser af Horserødlejren til 335 Mand i 214 Værelser. Særlig Lejr til 90, hvoraf 50 i Enkeltværelser for spanske Frontkæmpere. I Dag 353 forvarede, hvoraf 140 i Horserød, de 213 i Vestre Fængsel. 2. November 1942 forvarede nogle kommunistiske underordnede Funktionærer. 8 løsladt efter Byretskendelse.

Amby fandt, at Komfort etc. maatte være alene dansk Sag. *Justitsministeren* pegede paa, at et Forbud mod Bordlamper begrundes med Faremoment ved disse. *Amby* beklagede de umulige Forhold i Vestre Fængsel. Et særligt Fængsel, f. Eks. paa Blegdamsvejen, burdes anvises Tyskerne.

Elmquist mente, at Kommunistagitationen voksede og havde faaet en vis national Karakter. Mod Sabotage burde der gaas kraftigt frem, hvis Kravet om dansk Retshaandhævelse skulde kunne hævdes. Disciplinen burde bringes i Orden. Fik af Ministeren Bekræftelse paa, at denne fulgte hver enkelt Interneterets Sag og selv resolverede hver Gang, en Person blev udleveret til Tyskerne.

Der fandt iøvrigt en længere Forhandling Sted angaaende en Række Sagen vedkommende Spørgsmaal.

Rager.

Udvalget holdt Møde Torsdag d. 28. Januar 1943 Kl. 11.

Materiale fra Justitsministeren forelaa med en af Bureauet foraarsaget betydelig Forsinkelse. Formanden gav en Hovedoversigt over Materialet, og man vedtog, at Medlemmerne vilde gøre sig bekendt med Indholdet. Man drøftede Spørgsmaalet om de fra Internering til tysk Fængsel overførte og de som Kommuniste i tysk Fængsel hensiddende. Hvorfor 7 var overført til tysk Fængsel vilde man spørge om. ligeledes om de 39's Forhold.

Rager.

Onsdag den 17. Februar Kl. 10.30.

Det fra Justitsministeriet fremsendte Materiale var gennemgaaet for Steincke og Amby. En Skrivelse fra Justitsministeriet ang. de 7 Personer oplæstes af Formanden. Der redegjordes ligeledes for de 39. Det fremgik heraf, at endnu 8 var i tysk Fængsel. Det vedtoges at forespørge Justitsmin., hvorledes det efter de tidl. Forh. mell. danske og tyske Myndigheder kan forklares, at de i Min. Skr. af 10. Februar omhandlede Personer eller i hvert Fald Flertallet af disse, der kun synes at være sigtet for illegal kommunistisk Virksomhed, saaledes som denne falder ind under Lovene, holdes tilbage i tysk Fængsel.

Det vedtoges at henstille, at Nr. 17—45—76—99—100—102—105—109—110—111—112—114—117—118—121—122—125—126—127—128—129—130—132—134—136—139—141—142—143—145—146—147—148—151—153—154—155—156—158—164 fra Kbhvn. og 70—72—73—74—76—78 fra Provinsen blev løsladt. Sorteringen var foretaget af Steincke og Amby, hvis Indstilling eenstemmig vedtoges, men det bemærkes, at der desuden var en Række, der dog ikke var saa absolut klare som de nævnte, men om hvilke S. og A. ogsaa var enige. Til disse toges senere Stilling.

Rager fremførte nogle overfor ham fremsatte Anker ang. de interneredes Spisegrejer, Toiletforhold om Natten og Udlevering af Undertøj, og *Elmquist* anker vedr. Natteleje i overbelagte Eneceller. Man vil forhandle med Justitsministeriet herom.

Bro havde meldt Forfald og Anna Westergaard var ikke til Stede.

Rager.

Fredag d. 12. Marts Kl. 15.30.

Justitsministeren meddelte, at en Redegørelse en af de første Dage forelaa. Ønskede gerne snarest Udvalgets Besøg i Horserød. Udvalget mente, at det maatte vente til efter Valget. 6 til Formanden ankomne Forespørgsler vilde denne sende videre til Justitsministeren. Sanktioneredes.

Rager.

Møde Torsdag den 25. Marts Kl. 15.45.

Man drøftede Spørgsmaalet om de 46 Spanienskæmpere samt en Klage fra de internerede særligt angaaende:

- 1) For smaa Dagpenge. (1,25—2.00 Kr. daglig ønskedes).
- 2) Tilskud til Indkøb af Træ som Materiale til Arbejde ønskedes forøget.
- 3) Udvidet Forbindelse med Familierne ønskedes.
- 4) Der klagedes over Brevcensuren, og Tilladelse til at skrive oftere ønskedes.
- 5) Lægetilsynet var mangelfuldt, og der ønskedes stadig Lægevagt, uddannet Sygeplejepersonale og Materiel til Behandling af Syge.

Et Brev fra det ikke tilstedeværende Medlem af Udvalget Elmquist oplæstes og vedlagdes Udvalgets Akter.

Man drøftede Spørgsmaalet om, hvorvidt de interneredes Familier burde have deres Underholdsbidrag udbetalt andetsteds end paa Socialkontorerne.

Kl. 14.10 kom Justitsminister Thune Jacobsen til Stede.

Formanden refererede de indkomne Klager og Elmquists Skrivelse.

Justitsministeren afleverede en længere skriftlig Redegørelse, der blev vedlagt Udvalgets Akter. Ministeren vilde iøvrigt sende Udvalget en skriftlig Redegørelse for de interneredes Forhold fra Interneringens Begyndelse til Dato.

Der var nu interneret i alt 358, deraf befandt 170 Mænd sig i Horserød, medens 15 Kvinder og 183 Mænd var i København.

Udvidelsen af Horserødlejren vilde formentlig være færdig i Marts, og der blev da i Lejren Plads til 335, hvoraf 100 kunde faa Eneværelse.

I Vestre Fængsel var der uhyggelig Pladsmangel. Der kunde normalt huses 560, men der fandtes 940, og saa havde Tyskerne endda 36 Pladser plus Sygehusets 40 Pladser overladt. Ministeren redegjorde for de deraf følgende uheldige Forhold. Der nævntes, at der var Sengemangel, der manglede Undertøj, Køkkenet var ikke stort nok, og da der havde været Uorden i dets tekniske Anlæg, havde man oplevet en Madforgiftning. Dernæst manglede man Personale, og der var alt for faa WC'er.

Man var i Gang med Udbedring af Manglerne. Der var købt og fremstillet Senge og købt Undertøj, Maden leveres midlertidigt fra Folkekøkkenerne, medens Fængslets eget Køkken udvides, og der er ansat 40 nye dels mandlige, dels kvindelige Betjente. Der byggedes en Træbarak til Modtagelse af Besøgende.

Der var til Personalet udstedt et Cirkulære om at vise sømmelig og god Optræden overfor de internerede.

I Horserød var ansat en ny Lejrleder, og det syntes at virke heldigt. Skærperne vedrørende Brevskrivning skyldtes tyske Ønsker, men der forhandlede om Lempelser. Lægeforholdene undersøgtes. Ministeren var meget parat til at gøre alt, hvad der var muligt for at bedre Forholdene, inden for de Grænser, som det af Hensyn til Tyskernes Krav var muligt.

Ministeren vilde tale med Socialministeren om Udbetaling af Underholdsbidrag udenom Socialkontorerne.

Paa Udvalgets indtrængende Anmodning lovede Ministeren hurtigst at ville forhandle med Tyskerne om Frigivelse af de 46 Spanienskæmpere. Det havde virket uheldigt for Sagens hurtige Behandling, at to af dem, der havde stjaalet Aerolit i Fakse, havde kæmpet i Spanien.

Spørgsmaalet om Dagpenge blev ikke behandlet.

Rager.

Møde Torsdag den 4. April Kl. 15.30.

Formanden konstaterede, at Medlemmerne havde haft Lejlighed til at gennemgaa det foreliggende Aktmateriale. Han mente, at det vilde være rigtigst, at

Udvalget i en Skrivelse til Ministeren præciserede sine Ønsker, og nævnte herunder at Lægeforsørgelse ikke syntes at være betryggende ordnede, ligesom der burde træffes en fast social Ordning med Hensyn til Forsørgelsen af de interneredes Familier. Man drøftede Indholdet af en Skrivelse og opnaaede Enighed om en saadan, som derefter sendtes til Ministeren.

Man drøftede det ønskelige i, at Udvalget fik Lejlighed til at aflægge et Besøg i Lejren snarest.

Rdger.

Da Rigsdagssamlingen afbrødes af Hensyn til udskevne Nyvalg til Folketinget og den mindre Halvdel af Landstinget, afholdtes der ikke flere Møder, ligesom Lejrbesøget ikke lod sig gennemføre.

Rager.

Fredag d. 7. Maj holdt det efter Rigsdagsvalgene valgte Udvalg konstituerende Møde. Til Stede var Chr. Christiansen, Kraft, Norlev, Rager og Westergaard. Bro havde skriftlig meldt Forfald og ligeledes havde Steincke Forfald paa Grund af Hospitalsophold.

Til Formand valgtes Steincke, til Sekretær Rager.

Rager.

Onsdag d. 12. Maj Kl. 10¹/₂.

Til Stede: Bro, Christiansen, Norlev, Kraft, Amby, Westergaard og Rager.

Det vedtoges i Brev at beklage overfor Ministeriet, at de kvindelige Interne stadig hensad i Vestre Fængsel, og at Internerede i visse Tilfælde var i Celle med Forbrydere. Der ønskedes i næste Møde Samraad med Ministeren.

Rager.

Møde Tirsdag den 25. Maj Kl. 10¹/₂.

Til Stede Amby, Christiansen, Kraft, Norlev, Rager og Westergaard. Formanden Steincke var stadig sygmeldt. Bro havde meldt Forfald paa Elmquists og egne Vegne.

Rager forelagde to Skrivelser til Udvalget omhandlende Klage over det sociale Udvalg i Esbjerg og Magistraten i København angaaende to specielle Forhold. Det vedtoges, at Skrivelserne sendtes til Socialministeren.

Fra Præsidiat var modtaget en til dette sendt Skrivelse, hvori en Fader klagede over den Maade, hvorpaa hans Søn, der var dømt for politisk Forbrydelse, behandlede i Fængslet. Man vedtog at returnere Skrivelsen til Præsidiat, da den behandlede Sag var Udvalget uvedkommende.

Man vedtog, at alle til Udvalget indgaaede Skrivelser burde besvares, idet man overfor Brevskriversne anerkendte Modtagelsen af Skrivelserne og oplyste, at disse af Udvalget var videregivne til det Ministerium, hvorunder de paaklagede Forhold sorterede.

Med Hensyn til Besøg i Lejren ved Horserød og i Vestre Fængsel vedtog man at afvente, om Udvalgets Formand ikke blev rask saa hurtigt, at man kunde opsætte, til han kom tilbage til Arbejdet.

Kl. 10.45 kom Justitsminister Thune Jacobsen til Samraad.

Ministeren anmodede om, at hans Udtalelser maatte blive behandlet absolut fortroligt, dette var ikke mindst ønskeligt af Hensyn til de internerede.

Der var nu interneret 260 Mænd i Horserød, 30 Mænd og 11 Kvinder i Vestre Fængsel. For de 30 Mænds Vedkommende gjaldt det, at det var efter eget Ønske, at de forblev i Fængslet i Stedet for at flyttes til Lejren.

Dagpengene til Smaafornødenheder var forhøjet fra Kr. 1,25 til Kr. 1,50

pr. Dag. Internerede, der oppebar Lønning fra Stat eller Kommune, fik Kr. 0,50 pr. Dag.

Udvidelse af Besøgstilladelse haabede Ministeren snart at kunne give, og han ventede, at de internerede vilde faa Lejlighed til at tale med deres Hustruer uden Kontrols Tilstedeværelse. Han vilde derudover forsøge at skaffe Ægtefæller Adgang til Samvær.

Tilladelse til udvidet Brevveksling vilde blive forsøgt udvirket.

De fremsendte Klager over Lægeforholdene i Lejren var undersøgt af Sundhedsstyrelsen, der havde foretaget Undersøgelser paa Stedet. Klagerne havde man derefter betegnet som ubeføjede. Imidlertid var der nu i Lejren indrettet et Infirmeri med 8 Sygestuer. Det var klart til at tages i Brug i de nærmeste Dage, og uddannet Sygeplejerske vilde stadig være i Infirmeriet. Ved sværere Sygdomme vilde man stadig benytte Indlæggelse paa Esbønderup Sygehus eller i Vestre Fængsels Sygeafdeling.

Kvinderne i Vestre Fængsel havde man oprindelig anbragt i dettes Sygeafdeling, hvor hver havde haft sit Værelse, og hvor der desuden var en Samlingsstue. Imidlertid var disse Lokaler taget i Brug af Tyskerne, og derefter havde Kvinderne været anbragt paa lidet tilfredsstillende Vis. Nu var der en Barak under Bygning i Horserød Lejren bestemt for Kvinderne, og man haabede at kunne faa dem anbragt i den omkring 1. Juni.

Hvad Klager over Socialhjælpen til de interneredes Familier angik, oplyste Ministeren, at Socialministeren vilde forhandle med Udvalget derom.

Frigivelsen af Spanienskæmperne var sket omtrent i det Omfang, som Udvalget havde ønsket, idet der var frigivet 50—60, men Fortegnelse vilde blive tilstillet Udvalget.

Internerede havde aldrig været anbragt i Celle med kriminelle sigtede. Klagen herover var saaledes grundløs, men den skyldtes formentlig, at man i nogle Tilfælde havde maattet anbringe Personer, der var sigtet for politisk Forbrydelse i Celle sammen med kriminelt sigtede.

En interneret, Albert Nielsen, var død paa Rigshospitalet efter to Selvmordsforsøg. Dødsårsagen var en Blodprop. Sundhedsstyrelsen havde haft Lejlighed til at undersøge Sagen og havde sagt god for Behandlingen af den paagældende. Ministeren overlod Udvalget til Laans alle Papirer i denne Sag, men betonedede, at de maatte leveres tilbage til Ministeriet.

Ministeren omtalte de Enkelttilfælde, der var rejst overfor ham i Udvalgets Skrivelse og efterlod en Redegørelse, hvoraf fremgik, at 2 af de nævnte ikke kunde ventes løsladt, om 2 forhandles, en femte vilde næppe kunne ventes løsladt. Redegørelsen vedlagdes Protokollen.

Amby berørte Muligheden af at faa Arkitekt Heiberg løsladt. Ministeren oplyste, at denne, der er norsk Statsborger, i sin Tid havde følt sig tilfreds med at blive interneret her, da han ellers risikerede at blive ført til Norge. Hvis Heiberg blev psykisk lidende og en Lægeattest udviste dette, kunde Sagen eventuelt tages op.

Ministeren tog til Efterretning Udvalgets Vedtagelse med Hensyn til Besvarelse af indkomne Skrivelser og fandt Fremgangsmaaden rigtig.

Rager omtalte Besøgene, og Ministeren ønskede meget gerne et Besøg i Lejren. Rager mente, at der nu ikke længere forelaa Grund til Besøg i Fængslet, og heri var Udvalget enigt. Man enedes med Ministeren om foreløbig at opsætte Besøget i Lejren til man saa, hvornaar Steincke kunde blive i Stand til at deltage i det.

Efter Indbydelse af Justitsministeren besøgte Udvalget Lejren i Horserød Lørdag den 3. Juli 1943.

Chr. Christiansen og Norlev havde meldt Forfald.

Efter at den større Mandslejr var besøgt, modtog Udvalget i Lejrens Besøgs-værelse et Udvalg bestaaende af d'Hrr. Johs. Hansen (Formand), Ludv. Hansen og Davidsen.

Udvalget beklagede sig over Besøgsordningen og henviste særlig til det uheldige Forhold, at de internerede ikke havde Lejlighed til at pleje Omgang med deres Hustruer. De nævnedde Albert Nielsens selvforskyldte Død, der imidlertid skyldtes et Nervesammenbrud, og flere af de interneredes Hustruer havde maattet

tage Ophold paa Nerveklivnikker. Med Hensyn til Hjælpen til de interneredes Familier var denne ganske vist blevet bedre i den sidste Tid, men man var dog i de fleste Tilfælde ikke tilfreds endnu, da man mente, at Hjælpen i Gennemsnit kun laa paa ca. 47 pCt. af, hvad de paagældende Husstande havde haft at raade over, inden Forsørgeren interneredes. Dernæst beskæftigede de internerede sig meget med Tanken om, hvad der vilde ske med dem, hvis en fremmed Magt overtog Regeringen i Landet. Endelig pegede Udvalget paa, at der stadig var en Del interneret, der ikke havde været Medlemmer af Kommunistpartiet, da det var legalt. Steincke omtalte Udvalgets Beføjelser og Udvalgets Fremgangsmaade i Arbejdet.

Efter nogle Udtalelser fra de andre Udvalgsmedlemmer, fortsattes Rundgangen i Lejren med et Besøg i den mindre Mandslejr og i Kvindelejren.

Det oplystes for Udvalget, at der kun i Vestre Fængsel sad nogle faa internerede, der selv foretrak at blive der. Alle, der ønskede det, fik anvist Enkeltværelse. Sygeafdeling var indrettet, den blev beset, men den benyttedes kun yderst lidt. Til internerede, der ønskede at arbejde, var der indrettet Snedkerværksteder, hvor Arbejdet tilrettelagdes af en faguddannet Fængselsbetjent. I Kvindelejren var kun interneret 6, idet de øvrige tidligere internerede Kvinder var løsladt. Udvalget udtalte Ønske om, at der, da der i denne Lejr ikke var Bevoksning paa Lejrpladsen, stillede nogle Solskærme til Disposition.

Udvalget havde Lejlighed til at se Køkkenerne, hvor Middagsefterretten, Sildemakrel, tilberedtes, ligesom man saa Tørkosten, der gjorde et udmærket Indtryk baade kvalitetsmæssig og i Retning af Variation. De interneredes Udvalg klagede da overhovedet ikke over Forplejningen.

Justitsministeren udtalte overfor Udvalget, at han var klar over, at Forholdene laa betydelig bedre i Lejren, efter at der var sket en Ombytning af den tidligere Lejrkommandant med den nuværende, men han hævdede samtidig, at det i Begyndelsen havde været nødvendigt at optræde mere bestemt og skarpt end nu.

Klager over Behandlingen af de internerede.**289.**

JUSTITSMINISTERIET

*København, den 6. Maj 1947.***+ 1 Bilag.***Den Parlamentariske Kommission, Rigsdagen.**Vedr. Klage til Justitsministeren fra Frk. Else Hansen m. fl. over for Fængselsdirektør Tetens og Vicefængselsinspektør Bentzen.*

Under Henvisning til personlig Samtale og Aftale med fhv. Justitsminister Buch-Jensen fremsendes hermed ovennævnte Sag til Den parlamentariske Kommission.

A. L. Elmquist.

*Til
Justitsministeren.*

Vi underskrevne retter denne Henvendelse til Justitsministeren for at anmode om, at Fængselsdirektør Tetens og Vicefængselsinspektør Bentzen i Fængselsdirektoratet fjernes fra deres Stillinger paa Grund af utilbørlig og landsskadelig Optræden under Besættelsestiden.

Vore Mænd har i disse Aar i korte og længere Tid været interneret af danske Myndigheder i Henhold til den grundlovsstridige og nu ophævede Kommunistlov. I Henhold til denne Lov skulde vore Mænd berøves Friheden, men ikke undergives nogen Form for Straf.

Som Leder af Horserødlejren i de første Par Aar efter denne Lejrs Oprettelse har Vicefængselsinspektør Bentzen imidlertid ved gennemført chikanøs, urimelig haardhændet og smaalig Administration, gjort hvad han kunde for at forvandle Interneringslejren til en Slags Straffekoloni og Gang paa Gang ved provokatoriske, udæskende Forholdsregler fremtvunget Demonstrationer, som han benyttede til Gennemførelse af nye Straffeforanstaltninger som for Exempel Overførelse til Vestre Fængsel.

Fængselsdirektør Tetens har Ansvar for, at disse Forhold tolereredes, samt for, at de Forhold, hvorunder Interneringen foregik paa Vestre Fængsel, i Perioder endog var langt strengere end dem, man bød almindelige Straffefanger.

Til yderligere Belysning af disse Klagepunkter kan vi anføre utallige Enkeltilfælde, og vi anmoder om at faa Lejlighed til nærmere at redegøre herfor ved eventuel personlig Foretræden.

København den 10. Maj 1945.

Ærbødigst

Else Hansen , A. F. Beyersvej 6, II.	Else Lund , Bakkevej 46, F.
Judith Bergstrøm , Christiansmindevej 12, IV.	Mary Stolle , Tøjmastervej 16, I.
Anna Nielsen , Theklavej 31 a, II.	Harriet Larsen , Alsgade 12, III.
Grete Mikkelsen , Ved Lindevangen 32.	Yrsa Hægstedt , Blankavej 28, III.
Eli Jepsen , Beatevej 30, St.	Katrine Lynnerup , Møllevej 16, Nørresundby.
Eva Nielsen , Søllerødgade 41, II.	Ebba Sørensen , Søllerødgade 43, III.

290.

USTITSMINISTERIET

øbenhavn, den 31. August 1948.

*Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold
til Grundlovens § 45.*

Hoslagte Skrivelse fra Sogneraadmedlem Bernhard Hemmingsen, Herlev,
skal man oversende til Kommissionen, da den vedrører Forhold, som er Genstand for
Kommissionens Undersøgelser.

Brevskriveren er underrettet om Oversendelsen.

Busch-Jensen.

Erik Vetli.

BERNH. HEMMINGSEN,

Sognerådsmedlem.

Hjortespringsvej 77.

Herlev, den 29. Juli 1948.

Hr. Justitsminister Busch-Jensen.

Som ganske almindelig avislæser har jeg i de senere dage fulgt de forskellige blades omtale af omstændigheder med det forsvundne kartotekskort for departementschef Eivind Larsen og har senest læst Deres indlæg i »Land og Folk« for i går, hvor De udtaler, at De ville sætte pris på at få oplysninger om, hvor De skal spørge for at få noget at vide om det forsvundne kort.

Nu er jeg ganske vist ikke i stand til at oplyse noget om det forsvundne kort, men var det ikke en idé simpelt hen at skrive et nyt kort? Så kunne man jo passende påføre dette kort alle de oplysninger, der tjener til at belyse bemeldte herres optræden under besættelsen med henblik på en kommende retsforfølgning mod Eivind Larsen.

Såfremt man efter omhyggelig overvejelse i det høje ministerium — eventuelt med påfølgende drøftelse i statsrådet og subsidiært nedsættelse af en sagkyndig kommission til nærmere undersøgelse af forslagens gennemførelse — skulle beslutte sig til at skrive et nyt kort, vil jeg gerne tillade mig at henlede Deres opmærksomhed på, at man for at få alle oplysninger med passende kunne begynde med at undersøge departementschefens andel i de omstændigheder, der har forbindelse med kommunisternes arrestation og indespærring under krigen.

Man kunne jo f. eks. nærmere efterprøve departementschefens optræden over for interneredes pårørende, som under besættelsen henvendte sig i justitsministeriet. Det var jo muligt, at man så fik sådanne oplysninger, at Eivind Larsen så måtte afskediges som tjenestemand uden anvendelse af nogen af de ekstraordinære lovbestemmelser, som er vedtaget efter kapitulationen. Det er ingen påstand fra min side, men kun henvisning til et spor, som kan forfølges nærmere.

Man kunne endvidere efterforske, om der før og under besættelsen fandtes folk, som i forståelse med det tyske gesandtskab begik indbrud i private hjem og forretningslokaler og på den måde skaffede materiale, som senere blev benyttet af justitsministeren til at mistænke nogen for kommunistisk virksomhed med påfølgende indespærring på ubestemt tid som konsekvens. Hvis man så fik oplyst, om noget sådant har fundet sted, ville det vel være godt at få undersøgt, om Eivind Larsen som højtstående politiembedsmand har haft kendskab til denne fremgangsmåde og eventuelt ansvar for materialets senere anvendelse mod danske borgere, eller om der måske skulle vise sig et nyt spor, der peger i retning af en af hans efterfølgere som statsadvokat for særlige anliggender, hr. Troels Hoff.

Man kunne f. eks. også efterforske, om der under krigen af justitsminister Thune Jacobsen blev udstedt nogen ordre om, at personer, der havde udmærket sig ved tappehed under krigen i Spanien, skulle lænkes sammen på hænder og fødder og transporteres fra provinsen til København på den måde til skræk og advarsel for andre, som kunne finde på at udvise et lignende initiativ i kampen herhjemme imod tyskerne. Hvis det så blev konstateret, at noget sådant er sket, ville det vel være

på sin plads at få oplyst, hvilken andel Eivind Larsen som departementschef i justitsministeriet eventuelt måtte have haft i udstedelsen af en sådan ordre.

For at De ikke skal begynde helt på lykke og fromme, vil jeg anbefale Dem at begynde med at gennemlæse akterne i sagerne vedrørende de mennesker, der blev arresteret den 2. og 7. november 1942.

Jeg er klar over, at De som justitsminister naturligvis er stærkt optaget og derfor straks frasigter en række henvendelser fra tilfældige, ubekendte mennesker. For at De ikke skal spilde nogen kostbar tid med måske forgæves at følge de spor, jeg her har henledt Deres opmærksomhed på, gør jeg derfor opmærksom på, at jeg — som allerede nævnt — kun er en ganske almindelig avislæser, der ikke ved ret meget mere, end hvad der i tidens løb har stået i et eller andet blad. Hvad jeg har hørt eller set derudover, stammer fra et kartotek, der måske har været lige så ufuldkomment som justitsministeriets kartotek over unationale politifolk. Det er et kartotek, som jeg som interneret i Horserød under besættelsen udarbejdede over alle de personer, der blev interneret i h. t. den grundlovsstridige »kommunistlov« af 22. august 1941. De vil måske endnu i justitsministeriets arkiver kunne finde notater om, at jeg på et vist tidspunkt i koncentrationslejren i Horserød havde fået overladt et ekstra lokale for at kunne være mine kammerater behjælpelig som socialrådgiver (senere sammen med statsadvokat Carl Madsen). Vort kartotek omfattede kun 400 personer godt og vel, og det gik op i luer natten til den 29. august 1943. Alle de notater, der indeholdt oplysninger om navne på politifolk, som havde deltaget i ulovlige arrestationer, og beskrivelsen af fremgangsmåden i de grelleste tilfælde samt navne på de af mine kammerater, der f. eks. kunne fortælle noget om Eivind Larsen, var i forvejen gennem et åbentstående vindue blæst ud i skoven over hegnet, og jeg har aldrig senere fået tid til at rejse til Nordsjælland og samle dem igen. Skulle jeg nogen sinde komme så vidt, skal det være mig en fornøjelse at stille alle oplysninger til justitsministerens disposition. Indtil da må jeg nøjes med at henvise Dem til at lade uvildige mennesker foretage en systematisk gennemgang af akterne i sagerne vedrørende de grundlovsstridigt fængslede i tiden fra 22. juni 1941 til 29. august 1943 og få de deri indeholdte oplysninger suppleret med udtalelser af de pågældende selv. Hvis min hukommelse ikke svigter meget afgørende, vil jeg mene, at De derigennem vil kunne komme i besiddelse af ganske godt stof til belysning af politiets og justitsministeriets embedsmænds optræden under besættelsen.

Denne henvendelse rettes udelukkende i h. t. Deres udtalelse til pressen for at give Dem spor at arbejde videre med. Jeg vil ikke være i stand til ved en eventuel politiafhøring at give nærmere oplysninger, fordi mit helbred under fængselsophold og illegalitet er blevet påvirket på en sådan måde, at jeg i reglen er ganske ude af stand til at huske noget som helst, når jeg taler med politifolk eller justitsministerielle embedsmænd, som jeg ikke på forhånd kender.

Deres ærbødige

B. Hemmingsen.

291.

København, den 31. Juli 1945.

Herr Statsadvokat Carl Madsen.

Paa Grundlag af nedenstaaende Redegørelse anmoder jeg Herr Statsadvokaten om at rejse Tiltale mod Fængselsinspektør Bentzen for Embedsmisbrug.

Som yderligere Bevis for Rigtigheden i det her fremførte kan jeg henvise til Folketingsmedlemmerne Martin Nielsen og Svend Nielsen samt Forfatteren Hans Kirk.

Den 22. Juni 1941 blev jeg arresteret og via Helsingør Arrest sendt til Vestre Fængsel for den 20/8 1941 sammen med 106 andre ligeledes ulovligt arresterede at blive overført til Horserødlejren. Der var ikke, og blev heller ikke, rejst nogen Anklage imod nogen af os, der blev indsat i Horserødlejren. Der var altsaa ikke Tale om nogen Straffeforanstaltninger og derfor heller ikke nogen Grund til at foretage Indgreb i vore personlige Forhold under Indespærringen.

Som nævnt kom jeg til Horserødlejren den 20/8 1941. Ved Ankomsten hertil blev vi holdvis ført ind i den oprettede Spisesal, hvor Fængselsinspektør Bentzen ved en Tale vilde informere os om Forholdene. I Stedet for Information om vore Forhold blev det til en Gennemgang af en Række Regler, der som Fængselsinspektøren sagde: »senere vilde blive trykt og benævnt Husordenen«. Disse Regler skulde vi overholde, ellers vilde vi blive idømt Diciplinærstraffe. I sin Tale bemærkede Fængselsinspektøren bl. a.: »at vi vilde ikke faa nogen Barber til at klippe os, da han erfaringsmæssigt vidste, at det ikke varede længe, før vi rev Haarene af Hovedet paa hinanden — og derfor var en Barber overflødig«. Endvidere maatte vi aflevere vore Penge og Nøgler uden nogen nærmere Forklaring. Ved Bortkørslen fra Vestre Fængsel var alle vore Sager pakket sammen og blev paa Lastbiler kørt til Horserødlejren. Trods gentagne Henvendelser til Fængselsinspektør Bentzen og trods det, at vore Sager under Vestre Fængsels Kontrol var indbragt til os, var det umuligt at faa vore Kufferter udleverede ved Ankomsten til Lejren. Først senere, efter en omhyggelig Ransagning, blev vore Sager os udleveret — dog uden en Række Bøger af vidt forskellig Art, som Fængselsinspektøren ikke vilde tillade os at læse. Blandt disse tilbageholdte Bøger var der alm. Digtsamlinger, Sangbøger og forskellige faglige Bøger. Blandt de tilbageholdte Bøger var der ogsaa »Middelalderens Historie« paa Tysk, og da Inspektøren blev forespurgt om Grunden til, at den ikke maatte udleveres, var Svaret: »Den er trykt i Moskva, og det er Grund nok.«

Ved Indsættelsen i Horserødlejren blev vi anbragt 4 Mand i hvert Værelse. Værelset havde et Areal paa 14,6 m² og et Kubikindhold af 42,1 m³. Om ordentlige Senge vilde Inspektøren ikke høre Tale. De opstillede Køjesenge var tilstrækkelige — hævdede han. At det senere lykkedes at faa alm. Senge, skyldtes kun et nedsat Udvalgs energiske Arbejde. I Værelset var et lille Bord, ikke større end, at kun een Mand kunde benytte det. Paa den udvendige Side af Barakkerne var der Jernstænger for Vinduerne, saaledes at Vinduerne ikke kunde aabnes. Dørene blev af Inspektøren forlangt laaset Kl. 19,00 om Aftenen, trods Sommeren og den af Tyskerne indførte Sommertid. Der manglede Hovedpuder i Køjerne, og Inspektørens Uvilje mod at anskaffe nogle var meget stor.

Brevskrivning maatte finde Sted een Gang ugentlig og endda kun til den nærmeste Familie. Besøg maatte finde Sted 2 Gange 1/2 Time maanedlig under Op-

syn af en Fængselsbetjent. Paa alle Omraader viste Inspektøren Ufordragelighed overfor de indsattes Forhold. Den 16. September 1941 blev der »paa Grundlag af Inspektørens Erfaringer« udarbejdet en Husorden for Horsørøllejren. I denne hedder det i de forskellige Paragraffer — f. Eks. i § 5: »og iøvrigt paa den Maade, som fastsættes af Lejrens Leder«. Dette var tillige altid det Svar, man fik, ved Henvendelser til Justitsministeriet eller til Fængselsdirektør Tetens — Inspektøren maatte afgøre det. Men selv om Inspektøren med Lethed havde kunnet gøre Forholdene taalelige, saa blev de det ikke, før Fængselsinspektøren blev fjernet, og der kom ny Ledelse for Lejren.

Kort Tid efter Indsættelsen i Lejren blev jeg af mine Kammerater valgt til Formand for en Lejrfond, vi oprettede. Dette medførte, at jeg overtog alle Forhandlinger med Inspektør Bentzen og derfor har Førstehaandskendskab til Arbejdet med at faa gennemført Forbedringer. Jeg vedblev med disse Forhandlinger til kort Tid før min Bortgang fra Lejren den 9. Juni 1942 og medtog da alle mine Notater om Forhandlinger og Klager igennem den forløbne Tid. Den 11/9 1941 havde jeg den første Forhandling med Inspektøren og omtalte her en Række Spørgsmaal, hvoraf jeg skal nævne nogle faa for at vise, hvor lidt Inspektøren havde foretaget af eget Initiativ i de forløbne 23 Dage: Anskaffelse af Hovedpuder — bedre Tæpper — Brevskrivning — Besøg — Dørene ikke laases — varm Drik om Aftenen — Adgang til Kursus — større Borde paa Værelserne — Jernstængerne for Vinduerne fjernes — Litteratur — Klipping af de indsatte — Tandcream — Ret til at gaa med Privat-tøj — Udlevering af vore Bøger og Kufferter, vi havde med fra Vestre Fængsel — og mange andre Spørgsmaal.

Forhandlingerne fortsattes stadig med mere eller mindre Held, navnlig det sidste. Det lykkedes mig f. Eks. ikke at overbevise Inspektøren om det urimelige i den af ham skabte Besøgsordning. Ej heller om Brevskrivning eller Lægeforshold. Først den 15/3 efter utallige Forhandlinger blev det muligt for vore paarørende at overlade os Romaner og lignende fra vort Hjem.

Den 2/12 1941 havde jeg til yderligere Eksempel en Forhandling med Inspektøren om Forholdene ved Julen, idet vi foreslog Ekstrabesøg i Julen, eventuelt saaledes at Besøgsforholdene blev lempet 1. Juledag og Nytaarsdag paa den Maade, at der blev arrangeret et fælles Kaffebord for de besøgende og de indsatte. Dette blev bestemt afvist, og Motivering var, at der ikke var Betjente nok til at overvaage Besøget. Aaret efter — da Forholdene var betydeligt mere skærpede, kunde det godt lade sig gøre, men da var der ganske vist ogsaa en anden Ledelse.

I den Tid, jeg førte Forhandlingerne med Inspektøren, kom de indsatte til mig med deres Klager, som jeg saa forebragte Inspektøren i Haab om en Ændring i det paaklagede. Jeg skal nævne nogle faa Eksempler paa Arterne af Klagerne.

Den 6/11 1941 blev Breve og Telegrammer tilbageholdt til Svend Jørgensen. Svaret var: »Jeg er ikke forpligtet til at give Meddelelse, naar noget skal tilbageholdes.«

Den 6/11 1941 blev Blomster til Eigil Larsen — Robert Mikkelsen — Edv. Heiberg og Hans Kirk tilbageholdt uden Meddelelse. Senere erfarede jeg dette og fik samtidig Besked om, at der var sendt mig en Flaske Vin, en Lagkage og en Del Tobak fra Forfatteren Hans Scherfig. Da jeg omtalte Spørgsmaalet for Inspektøren, meddelte han, at han ikke var forpligtet til at meddele mig, naar noget blev tilbageholdt. Overbringerne — sagde Inspektøren — kunde have faaet det med tilbage, men han undlod at gøre dem opmærksom paa dette, hvorfor alle Blomsterne stod og visnede i et Værelse i Administrationsbarakken. Lagkagen blev 10 Dage efter sendt tilbage til Hans Scherfig, medens Vin og Tobak forsvandt, uden at det var muligt at opklare hvordan og hvorhen.

Den 3/9 1941 blev en Del Materiale fra en faglig Kongres tilbageholdt og nægtet udleveret til Wilhelm Müche.

Den 5/12 1941 fik Martin Andersen en voldsom Tandpine. Tandlægen havde i Forvejen set paa Tænderne og gjort opmærksom paa, at han maatte til Helsingør

til Behandling, om han fik Smerter. Trods dette nægtede Inspektøren at sende ham afsted med den Motivering, at en Mand ikke kunde sendes til Helsingør, blot fordi han kom og meddelte, at han havde Tandpine.

Den 10/11 1941 havde Gelius Lund en Samtale med Inspektøren om Anskaffelse af Undervisningsmateriale. Samtalen endte med en regulær Udsmidning, da Inspektøren — paa det Tidspunkt — ikke yderligere vilde stille Materiale til Raadighed.

Den 2/9 1941 modtog Svend Nielsen en Pakke med Ost, Smør og The. Dette blev returneret, »da det var unødvendigt med Ekstraforplejning«.

Den 18/11 1941 var Emanuel Hansen inde hos Inspektøren til en Forhandling angående Oprettelsen af et Tegnekursus og Bevilling af Materialer hertil. Inspektøren vilde absolut ikke gaa med til noget saadant og sagde, at hvis Emanuel Hansen »fortsatte med sine Bemærkninger, saa var der da jo forskellige Ting, man kunde gøre«. Ved samme Forhandling anmodede Emanuel Hansen om at faa udleveret de Fagblade, der var ham tilsendt. Svaret var: »Det lader sig ikke gøre, og desuden er de forsvundet, muligvis er de smidt væk sammen med Indpakkingspapiret«.

Den 25/9 1941 blev der tilsendt, bl. meget andet, Gustav Skov en Del Bouillonterninger. Trods gentagne Henvendelser lykkedes det ikke at faa dem udleveret.

I det hele taget blev Ændringer kun gennemført efter gentagne Forhandlinger. Da Besøgsordningen blev en Smule lempet, maatte vi ikke tage Kaffe eller The med til de besøgende. De besøgende kom langvejs fra, vi havde selv betalt og selv lavet Kaffen, men først efter gentagne Forhandlinger fik jeg udvirket Tilladelsen.

Da vi fik Tilladelse til at modtage Blomster, blev røde Blomster klippet af, da Inspektøren opfattede det som Propaganda. Da Martin Bjørner havde Fødselsdag, fik han fra sin Søn et Telegram, denne selv havde forfærdiget. Inspektøren opfattede ogsaa dette som Propaganda og videresendte Telegrammet til Politiet i Frederikssund, der derved blev tvunget til at afholde Forhør over Martin Bjørners Søn »for kommunistisk Virksomhed«.

Brevcensuren var meget skarp. Selv om der blev givet Tilladelse til Korrespondance med den nærmeste Familie og nærstaaende Personer (§ 5 i »Husordenen«), saa blev denne Tilladelse stadig overtraadt af Fængselsinspektør Bentzen. Jeg maatte saaledes ikke korrespondere med Hans Scherfig, som er en mangeaarig personlig Ven til mig. Hans Kirk maatte ikke skrive til sin Svoger Otto Gelsted. Det blev os ligeledes forbudt at skrive til de af vore Kammerater, der var løsladt, ligesom Breve fra disse blev stoppet, uden at vi fik Meddelelse herom. Der maa i det hele taget bero en Del Breve hos Fængselsinspektøren, som han i Tidens Løb stoppede. Disse maa jo nu kunne udleveres til de rette Personer. Gang paa Gang modtog vi Breve fulde af Overstregninger — jeg vedlægger et særlig grelt Eksempel. Her er ikke blot Overstregninger, men tillige er der udklippet et stort Stykke. Det ejendommelige er, at Brevet er afsendt fra Vestre Fængsel og altsaa censureret her. Man skulde tro, at dette var nok, men ikke for Fængselsinspektør Bentzen. Jeg tilod mig at foreholde ham det ejendommelige i at udøve Censur, naar Brevene gik fra den ene Fængselsafdeling til den anden, i saa Fald skulde det jo ogsaa forbydes os andre at tale sammen. Inspektørens Svar var, at det sikkert ogsaa vilde være bedst, da han havde os mistænkt for at drive kommunistisk Propaganda!

Var et Brev uden Afsenderadresse, blev Modtageren meget skarpt forhørt af Inspektøren, før Brevet blev udleveret, om det da ikke blev lagt til Side, hvad det oftest gjorde.

Det var de ejendommeligste Spørgsmaal, man kunde komme ud for fra Inspektørens Side. Saaledes den 1/11 1941, da Rasmus Larsen blev indkaldt i Anledning af et Brev fra hans Søster: »Hvordan kan det være Deres Søster, naar hun hedder Nielsen, og De hedder Larsen« — lød Spørgsmaalet. Rasmus Larsen forklarede, at hun naturligvis var gift, hvorefter der blev tilføjet: »Nu skal vi undersøge det« — og Brevet blev henlagt, til dette var sket. Jeg understreger, saavel i

dette, som i alle andre Tilfælde, var det ikke Brevenes Indhold, der var noget at udsætte paa, det var et Forsøg fra Inspektørens Side paa, paa Trods af Husordenens § 5, at indskrænke vor Forbindelse med Familie og Venner mest muligt.

Samtidig vil jeg gerne nævne, at Inspektørens Opførsel imod os i visse Tilfælde blev optaget af andre af de ledende Personer for Lejren. Saaledes kan jeg særlig nævne Overbetjent Jensen, der til slut blev forflyttet den 28/2 1942, da Klagerne imod ham tog Overhaand. Overbetjent Jensen var om muligt endnu mere ufordragelig og arrogant end Fængselsinspektør Bentzen, af hvem han altid fik Medhold.

Med disse Linier haaber jeg at have redegjort for Sagen og venter derfor, at Fængselsinspektør Bentzen maa blive draget til Ansvar for det grove Embedsmisbrug, han efter min Mening har begaaet.

København, den 31. Juli 1945.

Eigil Larsen, Kastelsvej 38¹.

292.

EIGIL LARSEN

Bjelkes Allé 27,

København N.

*Den 10. April 1947.**Auditøren ved Tjenestemandsdømstolen, Hr. Statsadvokat H. Olafson,
Vesterport, V.*

Undertegnede Eigil Larsen, boende Bjelkes Allé 27, København N., indsendte under 31. Juli 1945 en Klage over Fængselsinspektør Alfred Claudius Bentzen i Anledning af hans Forhold under Besættelsen.

Klagen indsendtes til 2. ekstraordinære Statsadvokatur, der ved Skrivelse af 6. August 1945, Journ. Nr. 281, meddelte mig, at Sagen var oversendt til Auditøren i Tjenestemandssager.

Idet jeg vedlægger en Kopi*) af den i sin Tid indsendte Klage, tillader jeg mig at forespørge, hvorvidt og hvorledes Sagen er blevet fremmet.

Forholdet er det, at jeg under Besættelsen var interneret i Horserødlejren, hvor Hr. Bentzen fungerede som Inspektør. I al den Tid, Hr. Bentzen virkede som saadan, optraadte han højst uheldigt overfor de internerede. Han chikanerede os daglig paa enhver optænkelig Maade, han var tydelig nok fjendtlig indstillet overfor os, og det gav sig Udtryk i den Maade, hvorpaa han behandlede os. Om Hr. Bentzens Optræden vil der kunne oplyses en Mængde Enkeltheder ved Afhøring af tidligere internerede og gennem hans Indberetninger til Fængselsdirektoratet. Det var ikke blot Smaachikanerier, han gjorde os til Genstand for, men Gang paa Gang foranledigede han, at nogle af de internerede, som han i særlig Grad havde forset sig paa, indsattes maanedsviis i Vestre Fængsel paa Disciplinærstraf.

De internerede i Horserødlejren er af den Opfattelse, at Hr. Bentzens Holdning under Krigen har været national uværdig i en saadan Grad, at hans Forbliven som Tjenestemand er utilstedelig.

Under Hensyn hertil, under Henvisning til det i min Klage anførte og i Forventning om, at Sagen maa blive oplyst gennem grundige Afhøringer, beder jeg om Meddelelse om, hvornaar Sagen kan ventes fremmet.

Ærbødigst

Eigil Larsen.

*) Optrykt som A. nr. 291.

293.

Fængselsinspektør Bentzens Redegørelse af 31. Maj 1947 vedrørende de mod ham rejste Beskyldninger.

I Anledning af den af Hr. Eigel Larsen til Auditøren ved Tjenestemandsdomsstolen rettede Henvendelse af 10. April 1947, bilagt Afskrift af en Henvendelse af 31. Juli 1945 fra ham til Statsadvokat Carl Madsen skal jeg bemærke følgende:

Hr. Larsen stiller Tingene fuldkommen paa Hovedet.

Det var ikke mig, der var fjendtligt indstillet overfor de internerede Kommuniste, men det var disse, der fra den første Time af deres Ophold i Horserødlejren gav Udtryk for, at de nærrede et uforsonligt Fjendskab mod de Myndigheder — Rigsdagen, Justitsministeriet, Politiet og Fængselsvæsenet —, der havde foranlediget og iværksat deres Internering, og det blev mig, der som Leder af Lejren og som dagligt tilstedeværende Repræsentant for Myndighederne blev Offer for denne fjendtlige Indstilling.

Jeg tvivler om, at nogen dansk Embedsmand nogensinde under Udførelse af sin Tjeneste har været Genstand for værre Behandling end den, jeg var Genstand for under min Tjeneste i Horserødlejren, hvor jeg fra den første Begyndelse og til Stagedhed fra Kommunisternes Side blev mødt med grov Uhøflighed, Fornærmelser, Forhaanelser og Trusler, alt uden at der efter min bedste Overbevisning med blot Skygge af Ret kan rettes anden Bebrejdelse mod mig end den, at jeg opfattede det som en Tjenestepligt at udføre det Arbejde, der var paalagt mig som et Led i Genneførelsen af den af Rigsdagen vedtagne Lov vedrørende Kommunisterne.

Paastanden om, at jeg »tydeligt nok var fjendtligt indstillet« overfor Kommunisterne og »dagligt paa enhver optænkelig Maade« chikanerede dem, er grebet ud af Luften.

Jeg var tværtimod klar over, at man under de særlige Forhold, der raadede dengang, maatte indrømme dem en meget bred Margin for deres Reaktionen, og jeg har iøvrigt aldrig haft nogen udpræget politisk Indstilling eller Interesse, der skulde kunne have paavirket min tjenstlige Stilling til eller Holdning overfor internerede Kommuniste.

Baggrunden for min Udførelse af Tjenesten i Horserød har for mig alene været den Situation, som dengang forelaa, og de Direktiver og Anvisninger, som blev givet mig, og som jeg kan sammenfatte i, *at* man fra dansk Side var gaaet med til Interneringen af Kommunisterne for ved dette mindre Onde at undgaa det større Onde, som tyske Foranstaltninger overfor et betydeligt større Antal Personer vilde være, *at* Interneringen skulde gøres saa lempelig, som Forholdene tillod, *men at* de interneredes Forvaring skulde være effektiv, *at* Undvigelseser skulde forhindres, og *at* der skulde være effektiv Kontrol med deres Forbindelse med Omverdenen, samt *at* det skulde være dem forbudt at drive politisk Virksomhed eller at deltage i Fagbevægelsens Arbejde.

Naar man fra ansvarlig Side indtog dette Standpunkt, kan man ikke i Dag med Rimelighed hævde, at jeg dengang skulde have handlet i Strid dermed, og der er jo formentlig heller ikke i Dag nogen Tvivl om, at en Til sidesættelse dengang af de stillede Sikkerhedskrav vilde have medført de alvorlige Følger, som man netop søgte at undgaa ved Forvaringstagens af et Antal Kommuniste.

Til den i Henvendelsen til Statsadvokat Carl Madsen foretagne Opregning af Embedsmisbrug, som jeg skulde have gjort mig skyldig i, kan jeg kun erklære, at

dens Gengivelse af faktiske Forhold er dels urigtig, dels i allerhøjeste Grad tendentiøs, og at dens Citater af mine Udtalelser og Bemærkninger er enten helt urigtige eller i bedste Fald fordrejede og løsrevet fra Sammenhængen, og jeg kan kun opfatte den som foretaget mod bedre Viden eller udfra en fanatisk Hævnfølelse, der er fremkaldt af den i de interneredes Øjne grundlovsstridige Internering, og som altsaa ogsaa skulde og aabenbart stadig skal gaa ud over mig.

Til Gengivelsen af, hvad der skal være foregaaet ved de interneredes Ankomst til Horserødlejren, skal jeg, da Fremstillingen giver et fuldkommen falsk Billede af det virkelig passerede, oplyse, at det, der foregik, var følgende:

Der forelaa ikke ved Lejrens Ibrugtagelse og de interneredes første Anbringelse i Lejren noget Reglement, Husorden eller lignende, udfærdiget af Justitsministeriet, og det var derfor naturligt og paakrævet, naar man vilde internere danske Kommuniste — saa vidt jeg nu erindrer i et Antal af ca. 100 —, at der blev givet dem visse faktiske Oplysninger om, hvordan man fra Myndighedernes Side havde tænkt sig Interneringen gennemført, og om det daglige Liv i Lejren. Jeg valgte da som det, jeg ansaa for den bedste Fremgangsmaade, at gøre dette ved i mundtlig Form at give de Retningslinier for Opholdet, som var aftalt med Justitsministeriet, og som senere paa alle væsentlige Punkter fandt Udtryk i den af Ministeriet udfærdigede Husorden. Da Spisesalen ikke kunde rumme alle de internerede, maatte jeg gøre det ad 2 Gange.

Det var min Opfattelse, at de internerede paa alle Punkter, hvor de foran nævnte af Myndighederne opstillede Sikkerhedskrav ikke direkte forbød det, skulde have vidtgaaende Adgang til indenfor Lejrens Rammer at ordne deres indbyrdes Forhold og deres daglige Liv, som de vilde, og det gav jeg ved denne saavel som ved senere Lejligheder Udtryk for, ligesom jeg bestræbte mig for indenfor de givne Begrænsninger at undlade, saa vidt det var muligt, at støde an mod de interneredes fjendtlige Indstilling mod Myndighederne.

Det blev mig imidlertid ved denne første Lejlighed inden mange Minutter klart, at mine Forsøg i saa Henseende faldt i meget daarlig Jord, og at alt, hvad jeg sagde og oplyste om, blev mistænkeliggjort og misforstaaet og, som efter en vedtagen Parole, skulde mistænkeliggøres og misforstaaes.

Men jeg vil og kan kategorisk afvise, at jeg af den Grund, eller trods alle Provokationer iøvrigt, skulde have ladet mig forlede til at ændre eller tilsigte at ændre den Kurs, der var afstukket overfor de internerede.

Og med Hensyn til Gennemførelsen af Interneringens Enkeltheder kan jeg kun erklære, at ingen uhildet Vurdering paa Basis af de faktiske Forhold og en korrekt Fremstilling af det passerede, og naar Hensyn tages til den daværende politiske Situation — selvom denne Vurdering foretages nu 5—6 Aar efter Begivenhederne, hvor de talløse Enkeltheder, ofte vedrørende mindre væsentlige Punkter, ikke kan staa klart i nogens Erindring, det være sig Kommunisternes eller min —, kan komme til det Resultat, at der kunde være handlet væsentligt anderledes paa noget afgørende Punkt.

De internerede Kommunisters Opfattelse af Spørgsmaalet kan jeg — i hvert Fald for saa vidt angaar den Gruppe af dem, der dengang var opinionsdannende i Lejren, og som stadig er toneangivende — ikke betragte som uhildet.

Deres principielle Standpunkt, som de fra Begyndelsen gav Udtryk for overfor mig, var, at Interneringen var et Grundlovsbrud, og at enhver, der paa nogen Maade medvirkede til, at den blev gennemført, handlede udansk og senere vilde blive draget til Ansvar herfor. Det var endvidere indlysende, at de drog den Konsekvens af dette Standpunkt, at de ikke paa noget Punkt vilde medvirke til, at Interneringen fik et roligt Forløb, men at de vilde holde Uroen om Interneringen vedlige, og at de vilde opponere mod enhver Form for Autoritet, der hidrørte fra, og mod enhver Embedsmand og da først og fremmest i det daglige mig, der medvirkede til Gennemførelsen af den saakaldte Kommunistlov.

Rammerne for de interneredes Anbringelse var givet ved Valget af Horserødlejren til Interneringssted.

Den Del af Lejren, der oprindeligt kunde faas til Raadighed, var begrænset, og de interneredes Anbringelse var naturligvis i Begyndelsen paavirket heraf, men der blev meget hurtigt indført betydelige Forbedringer paa mange Omraader. En egentlig Udvidelse af Lejren krævede imidlertid Inddragelse af Bygninger, der anvendtes af Børneforsorgsinstitutioner, og som der dengang ikke var Hjemmel til uden videre at beslaglægge, og tildels Nyopførelse af Bygninger. Erindres maa det endvidere, at man ønskede de internerede overført fra Vestre Fængsel hurtigst muligt, saaledes at det var muligt at tilendebringe alle Forberedelser inden Ibrugtagelsen, og dette gælder som nævnt ogsaa Tilvejebringelse af en Husorden, hvilket Savn selvsagt maatte berede mig baade reelle og formelle Vanskeligheder og kunde bibringe de internerede det Indtryk, at det var mig, der havde Hals- og Haandsret over dem og benyttede mig deraf. Det maa heller ikke glemmes, at det drejede sig om en Foranstaltning, hvor man ingen virkelige Erfaringer havde. Med Hensyn til Lejrens Indretning kunde jeg efter Sagens Natur heller ikke paa egen Haand træffe nogen afgørende Disposition, men disse Spørgsmaal maatte afgøres af Justitsministeriet og Bevillingsmyndighederne.

Reglerne for de interneredes Ophold i Lejren var givet ved den af Justitsministeriet forberedte og senere fastsatte Husorden, og i Overensstemmelse med dennes Bestemmelser og de foran refererede Synspunkter maatte de Afgørelser træffes, der var henlagt til Lejrens Leder. At disse Afgørelser — og det maa erindres, at det drejede sig om Enkeltafgørelser i Hundredvis af Tilfælde — ikke kunde falde i Kommunisternes Smag i alle Tilfælde, kan ikke med Rimelighed lægges mig til Last. Det blev mig efter faa Dages Forløb klart, at man kun ved at gaa ind paa alle Forlangender og Krav, som Kommunisterne stillede, kunde erhverve sig en vis Form for Husfred, men udfra de Synspunkter, man fra ansvarlig Side gav Udtryk for, var dette ikke muligt, og det vilde efter al Sandsynlighed ogsaa have ført til Indgriben fra Tyskernes Side med alvorlige Konsekvenser for alle de internerede. Det viste sig jo ogsaa, at der senere, naar Tyskerne greb direkte ind, blev gennemført Skærpselser af Reglerne for Behandlingen af de internerede, tilmeldt paa et Tidspunkt, hvor man fra Ministeriets Side havde besluttet at gennemføre yderligere Lempelser.

Min Embedsførelse i Horserød har ikke paa noget Tidspunkt unddraget sig Dagslyset.

Ministeriet var til enhver Tid bekendt med, hvad der bortset fra Detailafgørelser foregik i Lejren, og ogsaa Repræsentanter fra Rigsdagen besøgte denne, ligesom Repræsentanter for Pressen dels ved Besøg i Lejren, dels paa anden Maade fik Kendskab til Forholdene. Endvidere havde de internerede Adgang til naar som helst at afsende lukkede Skrivelser til Ministeriet, og jeg opfordrede dem som Regel altid til at gøre dette, naar de var utilfredse med mine Afgørelser.

Jeg vil naturligvis ikke paastaa, at jeg under Udførelse af Tjenesten i Horserød ikke kan have begaaet Fejl, men ingen vil vel forlange, at jeg eller iøvrigt nogen anden Tjenestemand i Fængselsvæsenet paa det daværende Tidspunkt, uden Erfaring med Hensyn til Internering af danske Kommuniste og blottet for Kendskab til det politiske Spil, skulde kunne have gennemført denne Opgave, uden at der dengang og ikke mindst nu skulde kunne rettes Kritik mod trufne Dispositioner og Afgørelser.

Jeg maa derimod hævde, at det er en Urimelighed og en Uretfærdighed, at jeg paa Grund af denne Tjeneste, som jeg fra kort efter, at jeg havde tiltraadt den, var mer end villig til at fratræde, hvilket jeg ogsaa gav Udtryk for, stadig skal være Genstand for en systematisk Forfølgelse fra Kommunisternes Side, en Forfølgelse, der ikke begrænser sig til Henvendelser som den foreliggende til Myndighederne, men som ogsaa finder Udtryk i kommunistiske Blade og end ikke viger tilbage for rene Bagvaskelser og Benyttelse af tarvelige, Sagen ganske uvedkommende Angreb og Fornærmelser. I denne Forfølgelseskampagne er Horserødlejren fremstillet som et Sidestykke til en tysk Koncentrationslejr, og Karakteristiken af mig er tilsvarende og gaar altsaa endogsaa saa vidt, at den betegner mine Handlinger som grove

Embedsmisbrug og Udtryk for nationalt uværdig Holdning. Selvom der næppe er nogen, der med blot et ringe Kendskab til Forholdene i Horserødlejren og med nogen Sans for Realiteter og Sandhed — der var næppe noget Sted i tysk-besat Omraade, hvor man paa det daværende Tidspunkt kunde dyrke sine kommunistiske Interesser og fejre Sovjetunionen med større Tryghed end i Horserødlejren —, vil paastaa, at denne Sammenligning og Vurdering kan have Rod i Virkeligheden, har Forfølgelseskampagnen for mig personlig været meget ydmygende og krænkende.

København, den 31. Maj 1947.

A. Bentzen,
Fængselsinspektør.

294.

AUDITØRERNE VED TJENESTE-
MANDSDOMSTOLEN OG UNDER-
SØGELSESKOMMISSIONEN

Tirsdag den 24. Juni 1947.

R A P P O R T

Klage over Fængselsinspektør Alfred Claudius Bentzen, tdlg. Inspektør for Horserødlejren.

I Anledning af at Klageren Eigil Larsen, Bjelkes Allé Nr. 27, i sin Klage af 31. Juli 1945, Side 1184, til Statsadvokat Carl Madsen har oplyst, at Fængselsinspektøren — formentlig i 1941—1942 — videresendte et Telegram, som den internerede Martin Bjørner havde faaet til sin Fødselsdag, til Politiet i Frederikssund, »der derved blev tvunget til at afholde Forhør over Martin Bjørners Søn »for kommunistisk Virksomhed«, har undertegnede i Dag indfundet sig hos *Kriminalassistent M. O. Larsen, Frederikssund*, der efter at være gjort bekendt med ovenstaaende og have gennemgaaet Stationens Kartotek, erklærede, at der ham bekendt ikke har fundet nogen Anmeldelse Sted fra Fængselsinspektørens Side. Kompt., der har været Stationsleder under hele Krigen, har heller ingen Erindring derom. Han bemærker, at Horserødlejren laa i Helsingør Politikreds, og at det er mere sandynligt, at Anmeldelsen, hvis den har fundet Sted, er sket i Helsingør.

Kr.ass. Larsen rettede telefonisk Henvendelse til *Kriminaloverbetjent C. O. Nielsen, Helsingør*, der erklærede, at man heller ikke der kendte noget til, at Martin Bjørner eller dennes Søn af Fængselsinspektør Bentzen skulde være anmeldt for ulovlig Propaganda eller kommunistisk Virksomhed.

S. Pardorf,

Krm.ob.

Kontinueret den 12. Juli 1947.

Undertegnede har den 10. ds. indfundet mig hos Klageren, Eigil Larsen, Bjelkes Allé 27, men han blev ikke truffet.

Han blev derpaa ved Hustruen tilsagt til at give Møde her i Afdelingen i Gaar Kl. 9.30, men en halv Time før Mødetiden ringede han og meddelte, at han ikke kunde komme, da han skulde rejse til Provinsen i Løbet af en halv Time.

Han var fuldt indforstaaet med, at han herefter ikke kunde komme til Afhøring før i Begyndelsen af August Maaned.

Otto Rasmussen,

Krm.obtj.

Kontinueret den 5. August 1947.

Klageren, Sekretær Eigil Larsen, 44 Aar, Bjelkes Allé 27, kan kaldes paa Tlf. Palæ 9836, mødte i Dag her i Afdelingen efter Anmodning og blev udspurgt i Anledning af det i hans Klage af 31. Juli 1945 Pag. 1184 om indklagedes Anmeldelse til Politiet i Frederikssund ang. et Telegram, som Sønnen af den internerede Martin Bjørner havde sendt til Horserødlejren i Anledning af Faderens Fødselsdag.

Kmp., der under sit Horserødfold fra 20. August 1941 til 9. Juni 1942 var Formand for de internerede Kommuniste, blev den 24. September 1941 af Martin Bjørner, hvis Fødselsdag det var, anmodet om at tage sig af en Sag, da Bjørner samme Dag havde været kaldt over til indkl., fordi der var kommet et hjemmelavet Fødselsdagstelegram fra Bjørners Søn i Frederikssund, og dette Telegram betegnede indkl. efter Bjørners Fremstilling som kommunistisk Propaganda, idet der bl. a. var tegnet en rød femtakket Stjerne paa det.

Kmp. henvendte sig straks til indkl., der ikke vilde have med ham at gøre, idet han anførte, at det var en ham ganske uvedkommende Sag, men at Sagen nu vilde gaa sin Gang, og at Propaganda af den Art ikke vilde blive taalt.

En Uges Tid senere kom Bjørners Hustru paa Besøg i Lejren, og straks efter Besøget henvendte Bjørner sig til Kmp. og fortalte, at Hustruen havde forklaret, at Sønnen, der havde afsendt Telegrammet, var blevet afhørt af en Kriminalbetjent i Frederikssund og var blevet adspurgt, om han beskæftigede sig med kommunistisk Virksomhed. Iøvrigt skete der ikke Sønnen noget, men af Sikkerhedshensyn valgte han straks at forsvinde fra Hjemmet, uden at Kmp. dog er i Stand til at sige, hvor han rejste hen, eller hvor længe han blev væk fra Hjemmet.

Kmp. henvendte sig saa igen til indkl., der lige som første Gang var afvisende og gjorde gældende, at Sagen ikke vedkom Kmp., der imidlertid trængte ind paa indkl., der saa sagde noget om, at han var nødt til at forsøge at standse Propaganda af omhandlede Art.

Kmp. siger paa Forespørgsel, at indkl. ikke paa noget Tidspunkt har sagt, at han har sendt nævnte Telegram til Politiet i Frederikssund, men det er en Følgeslutning, som Kmp. har draget, fordi indkl. ikke i nogen Maade har reageret overfor Kmp.s Udtalelser til indkl. om, at han var en Sjøver, der udsatte en ung Mand for Politiafhøring, fordi han sendte sin Fader en Fødselsdagshilsen, paa anden Maade, end at han som forklaret sagde, at han var nødt til — ja, det var hans Pligt — at bremse saadan Propaganda.

Kmp. henstiller, at Martin Bjørner, Fjordhuset pr. Frederikssund, bliver afhørt til Sagen.

Godkendt
Eigil Larsen.

Otto Rasmussen,
Krm.obtj.

Kontinueret den 18. August 1947.

Undertegnede har i Dag indfundet mig hos den af Kmp. Larsen omtalte *Snedker Martin Bjørner* (24. September 1885 i Bloustrød), *Fjordhuset, Frederikssund*, der forklarede, at den under hans Internering i Horserød stedfundne Telegramaffære efter hans bedste Overbevisning drejer sig om et hjemmelavet Telegram, som han i Julen 1941 modtog fra sin Søn, Ingeniør Erik Bjørner, 28 Aar, nu boende Gerritsgade 12, Svendborg, og ikke som af Larsen forklaret til Fødselsdagen i September samme Aar.

Telegrammet var afsendt fra Haslev, hvor Sønnen var paa Haandværkerhøjskole, og det var lavet af rødt Glanspapir, som det man bruger til Julehjerter, og

paa den hvide Side var udhugget en 5-takket Stjerne, hvori var indsat Sønnens Billede, men absolut ikke Hammer og Segl. Der stod iøvrigt kun: »Kære Fader, glædelig Jul og godt Nytaar«, og slet ikke nogen Form for kommunistisk Propaganda.

Kmp. blev kaldt over til indkl. paa Kontoret, hvor han fik Telegrammet forevist med den Tilføjelse, at han ikke kunde faa det udleveret, fordi det var kommunistisk Propaganda, uden at indkl. dog sagde noget om, hvori denne Propaganda efter hans Mening bestod.

Indkl. sagde intet om, at han vilde gøre mere ud af Spørgsmaalet, men nogen Tid efter — maaske en Maaned — kom Kmp.s Hustru og Sønnen paa Besøg i Lejren og fortalte ved den Lejlighed, at Sønnen havde været kaldt til Afhøring hos Kriminalpolitiet i Haslev i Anledning af Telegrammet og var blevet spurgt om, hvorvidt han drev kommunistisk Propaganda. Han havde forklaret, at han slet ikke havde tænkt paa noget saadant, men at han havde faaet Ideen til Telegrammet paa Højskolen, hvor han havde set saadan et Telegram, kun at der var et Jesusbarn i Stjernen i Stedet for et Billede af Kmp.s Søn. Der skete ikke yderligere, og Sønnen blev i Haslev og gjorde sine Studier færdig det følgende Foraar, og der er saaledes ikke Tale om, at han af »Sikkerhedshensyn forsvandt fra Hjemmet«, som Larsen har forklaret.

Kmp. har ganske vist bedt Larsen, der var Tillidsmand i Lejren, om Assistance, men han kender intet til, hvad der er passeret mellem indkl. og Larsen.

Kmp. ved ikke, hvorvidt Telegrammet blev forevist Sønnen hos Kriminalpolitiet i Haslev, men han gaar ud fra det, og i hvert Fald anser han det for givet, at det er indkl., der har underrettet Politiet.

Godkendt og underskrevet i Kladdehog.

Otto Rasmussen,

Krm.obtj.

Kontinueret den 20. August 1947.

Undertegnede har i Dag indfundet sig hos *Kriminalpolitiet i Haslev*, hvor det Journalerne konstateredes, at man den 3. Oktober 1941 fra Kriminalpolitiet i Køge modtog en Sag vedr. Erik Bjørner, Haslev, og denne Sag gik efter endt Afhøring retur til Køge den 7. Oktober 1941. Paa telefonisk Forespørgsel til Køge oplystes det, at man dér har modtaget den omhandlede Sag fra Statsadvokatens Afdeling den 3. August 1941, hvortil den er gaaet retur den 8. Oktober 1941.

Sagen drejede sig om en subsidiær Afhøring af Erik Bjørner i Anledning af et Telegram til Faderen, Martin Bjørner, der var interneret i Horserødlejren.

Kriminaloverbetjent Broholt, Haslev, oplyste, at han — om end ikke i Enkeltsteder — erindrer at have talt med en Person ved Navn Bjørner om et hjemmelavet Fødselsdagstelegram, der var sendt til Faderen, som sad interneret i Horserødlejren. Kmp. kan huske, at Telegrammet var lavet af Glanspapir og var paa Midten forsynet med en 5-takket rød Stjerne, i hvis Centrum sad et Fotografi af afhørte Bjørner. Der stod iøvrigt kun saadan noget som: »Kære Fader! Hjertelig til Lykke paa Fødselsdagen,« men iøvrigt intet og saaledes heller ingen kommunistiske Sentenser.

Udover en kort Afhøring af Erik Bjørner skete der intet i Haslev, og man var ikke siden hørt noget til Sagen.

Otto Rasmussen,

Krm.obtj.

Kontinueret den 25. August 1947.

Undertegnede har i Dag i *Justitsministeriets 6. Kontor* haft Lejlighed til at gennemse Interneringssagen for Martin Bjørner.

Der fandtes deri en Kopi af Skrivelse af 18. Oktober 1941 fra Justitsministeriet — (Direktoratet for Fængselsvæsenet) — Brev Nr. D. f. F. 41⁴⁹ — 1941 — at saalydende Indhold:

»Under Dags Dato har Justitsministeriet tilskrevet Lederen af Statens Fangelejr i Horserød saaledes:

»Ved hoslagt at tilbagesende det med Deres Skrivelse af 24. September 1941 (I. Nr. 49) hertil indsendte »Telegram« fra Eric Bjørner til dennes Fader Martin Marius Bjørner, der er indsat i Lejren, skal man meddele, at man er enig med Dem i, at Forsendelsen ikke bør udleveres den indsatte«.

Hvilket herved meddeles under Henvisning til Herr Statsadvokatens Skrivelse af 10. Oktober 1941.«

Der fandtes endvidere i Sagen Kopier af følgende Fremsendelsespaategninger, vedr. Telegramsagen:

»Tilbagesendes Justitsministeriet under Henvisning til vedl. Rapport af 4 ds. samt med Bemærkning, at det tiltrædes, at det omhandlede Telegram tilbageholdes.

Den 10. Oktober 1941.

est.«

og endvidere:

»Tilstilles med Bilag *Politimesteren i Køge* med Anmodning om, at Eric Bjørner, Haandværkerhøjskolen, Haslev, maa blive afhørt efter Sagens Anledning

Den 30. September 1941.

I. S. F.

Politikommisær.«

Begge Fremsendelsespaategninger er formentlig skrevet i Statsadvokatens Afdeling for særlige Anliggender, men udover det her anførte findes i Interneringssagen intet om omhandlede Telegram.

Otto Rasmussen,

Krm.obtj.

25.

Folketingsmand Aksel Larsens arrestation den 5. november 1942.

Aktstykker:

295. Justitsministeriets redegørelse	1197
Bilag. Statsadvokaten for særlige anliggendes skrivelse af 6. november 1942 til justitsministeriet	1198
296. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 14. november 1945	1200
Bilag. Justitsministeriets skrivelse af 5. november 1945 til kommissionen . .	1201
297. Tyske rapporter af 11., 17. og 26. november 1942 af forhør over Aksel Larsen.	1202

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 201, 204, 237, 268—275, 278—281.

Referater af kommissionsdomstolens afhøringer (A. nr. 260, 261, 442 og 443), side 959, 960.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 9, 10, 22, 23.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 589, 590, 667, 680, 695, 748, 758, 759, 813.

Anden litteratur:

Rigsdagstidende:

Beslutning af folketinget i henhold til grundlovens § 56. 40/41 F. 2540, 2542, B. 1947.

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 126, 133.

295.**Redegørelse fra justitsministeriet.**

Omstændighederne vedrørende Folketingsmand Aksel Larsens Arrestation og Udlevering til Tyskerne.

Der kan herom henvises til hoslagte Afskrift af en Indberetning af 6. November 1942 fra Statstadvokaten for særlige Anliggender.

Det tilføjes, at der med »Aktionen mod danske Kommuniste«, jfr. Indberetningens 1ste—2den Linie, hentydes til de i Oktober 1942 efter tysk Krav foretagne Anholdelser af et større Antal kommunistiske Funktionærer, Spanienskæmpere m. v.

STATSADVOKATEN
 FOR SÆRLIGE ANLIGGENDER
 Politigaarden, København V.

Den 6. November 1942.

Under Forhandlingerne vedrørende Aktionen mod danske Kommunistere overakte Dr. Fest, Dagmarhus, den 31. Oktober 1942 Kl. 11.45 til mig hosfølgende Navneliste med Anmodning om, at de paagældende maatte blive anholdt og afgivet til den tyske Afdeling paa Vestre Fængsel, idet Generalen havde bestemt, at Sagerne mod disse skulde behandles ved den tyske Krigsret.

Det bemærkes, at 6) Hans Petersen (Hejls, 26/4 1910) allerede var anholdt her den 30. Oktober 1942 sigtet for Sabotage, og at han foreløbig har tilstaaet 2 Bombeattentater.

Af de øvrige lykkedes det at identificere:

- 1) Hilding Gustav Albert Zetterkvist (Ullerup, 2/8 1906),
- 2) Erlay Olsen (København, 10/1 1914),
- 3) Knud Hansen Barfod (København, 29/8 1907),
- 5) Harry Andreas Andersen (København, 10/10 1915),
- 8) Poul Skov Hansen (Nr. Sundby, 21/4 1915),
- 9) Ronald Zahle Thomsen (København, 5/9 1911) og
- 10) Hans Holger Hansen (Randers, 18/11 1902),

og af disse blev 1—3, 5, 8 og 9 anholdt den 2. November 1942 og afgivet til den tyske Afdeling paa Vestre Fængsel. Ved Anholdelsen af 1) og 2) deltog tyske Kriminalpolitimænd. 10) var forsvundet fra sin Bopæl. 4) og 7) er ikke identificeret.

Den 4. November 1942 rettede Dr. Fest, Dagmarhus, Anmodning om, at der den følgende Morgen maatte blive stillet 2 Kriminalpolitimænd og 1 Motorvogn til Raadighed ved yderligere Anholdelse af Kommunistere til den tyske Krigsret.

Den 5. November 1942 Kl. 6 foretoges derefter sammen med to tyske Kriminalbetjente Anholdelse af

- 11) Erik Peter Samson (Nykøbing F., 18/1 1918),
- 12) Inger Marie Jensen (Sdr. Ørslev, 15/9 1919) og
- 13) Eli Jensen (Sdr. Ørslev, 9/4 1921), boende Borgskrivervej 1, 3., der alle blev afleveret i den tyske Afdeling paa Vestre Fængsel.

Den 5. November 1942 om Formiddagen indfandt Kriminal-Kommissar Span sig her i Afdelingen og anmodede om, at der maatte blive stillet 2 danske, men tysktalende Kriminalpolitimænd til hans Raadighed til Hjælp ved Behandlingen af den tyske Sag, idet særlig fremhævedes, at jeg derigennem kunde have Førstehaandskendskab til Sagens Forløb. Dette Forlangende blev ikke imødekommet under Henviisning til, at det fandtes rettest, at de Anholdte, der hensattes i tysk Fængsel, blev behandlet udelukkende af Tyskere, men at iøvrigt enhver Form for Assistance ved Anholdelser, Ransagninger o. lign. straks vilde blive ydet efter de hidtidige Retningslinier for Samarbejde med den tyske Krigsret. Kriminal-Kommissar Span var ikke udelt tilfreds med denne Afgørelse, og de tyske Myndigheder vil sikkert paany rejse Problemet om blandede tysk-danske Afhøringer.

Endvidere anmodede Span om, at der — foreløbig til den 7. November 1942 Kl. 24 — maatte blive etableret Vagt paa Bopælen: Borgskrivervej 1, 3. Sal hos Samson, da man havde Formodning om, at den eftersøgte Kommunist, Folketingsmand Aksel Larsen, vilde indfinde sig der. Vagten blev straks etableret med 3 × 3 Kriminalpolitimænd.

Den 5. November 1942 Kl. 16 indfandt sig i Lejligheden
14) 2 Kvinder,

hvoraf den ene medbragte en Pistol; de blev ført til Politigaarden, men nægtede at opgive Generalia. Efter Begæring af Dr. Fest blev de afgivet til den tyske Afdeling paa Vestre Fængsel.

Den 5. November 1942 Kl. 19.35 indfandt sig i Lejligheden en Mandsperson, der blev genkendt som den efterlyste Folketingsmand

15) Aksel Larsen (Brendekilde, 5/8 1897).

Han fandtes i Besiddelse af et Legitimationskort for Chauffør Marius Andreasen, født i Staby den 6/12 1898, udstedt af Gentofte Kommunes Folkeregister den 19/12 1941. Kortet er formentlig falsk. Han nægtede at oplyse noget om sin Identitet og føres til Politigaarden, hvorfra han blev afgivet til Politigaardens Fængsel. Justitsministeren og Departementschef Eivind Larsen blev underrettet, hvorefter den vagthavende paa Dagmarhus ligeledes blev underrettet.

Den 6. November 1942 Kl. 0.30 begærede Dr. Fest telefonisk, at Aksel Larsen skulde overføres til den tyske Afdeling paa Vestre Fængsel til Afhøring, men lovede, at han vilde blive tilbageleveret igen efter endt Afhøring. Efter Omstændighederne blev Kravet imødekommet, og Aksel Larsen blev ogsaa tilbageleveret Kl. 8.30.

I Dag Kl. 10 fremsatte Dr. Fest telefonisk Begæring om, at Aksel Larsen blev overført til den tyske Afdeling paa Vestre Fængsel, og i Dag Kl. ca. 12 blev han mod sædvanlig Protest i Vestre Fængsel afhentet af det tyske Feldgendarmeri og overført til den tyske Afdeling.

Den 5. November 1942 om Eftermiddagen anmodede Kriminal-Kommissar Span om, at der næste Morgen maatte være 6 Kriminalpolitimænd og 3 Motorvogne til Raadighed ved Anholdelse af flere Kommuniste i Sagen.

Den 6. November 1942 Kl. 6 anholdtes derefter:

16) Carl Mortensen (København, 16/9 1912),

17) Johannes Mathias Bertelsen (København, 18/5 1917) og

18) Anna Mygind, Jensens Hustru (Fredericia, 2/2 1903),

som alle blev afleveret til den tyske Afdeling paa Vestre Fængsel.

Troels Hoff,

- est.

296.

Redegørelse fra fhv. justitsminister Thune Jacobsen.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Omstændighederne vedrørende Aksel Larsens Arrestation og Udlevering til Tyskerne.

14. 11. 45.

Hermed tillader jeg mig at indsende til den ærede Kommission en Afskrift af Skrivelse fra Justitsministeriet af 5. November 1945, hvori det meddeles mig, at der ikke i Justitsministeriet foreligger yderligere Aktmateriale til Oplysning om de nærmere Omstændigheder ved Folketingsmand Aksel Larsens Anholdelse.

Justitsministeriets Skrivelse er saalydende:

»Efter Modtagelsen af den med Justitsministeriets Skrivelse af 14. August 1945 fremsendte Redegørelse, blandt andet vedrørende Omstændighederne ved Anholdelsen af Folketingsmand Aksel Larsen, har De anmodet om, at der ved Justitsministeriets Foranstaltning maa blive søgt tilvejebragt yderligere Oplysninger om dette Spørgsmaal til Brug ved Besvarelsen af den Forespørgsel, De har modtaget fra den af Folketinget under den 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Foranlediget heraf skal man meddele, at der ikke i Justitsministeriet foreligger yderligere Aktmateriale, der giver Oplysning om de nærmere Omstændigheder ved Anholdelsen. De Rapporter m. v. vedrørende Anholdelsen, der beror hos Københavns Politi paa Politigaarden, har man forgæves søgt fremskaffet. De maa efter det oplyste ligesom en Del andre Akter antages at være fjernet efter den 19. September 1944 under Tyskernes Besættelse af Politigaarden.

Justitsministeriet har ikke ment nu at burde lade foretage nogen Undersøgelse ved Afhøring af de Polititjenestemænd, der kan have nærmere Kendskab til Sagen, idet en saadan Afhøring formentlig først bør foretages, naar og paa den Maade, det maatte blive bestemt af den Kommission, der maatte blive nedsat til Fortsættelse af den parlamentariske Kommissions Arbejde.«

E. Thune Jacobsen.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 5. November 1945.

*Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

Justitsministeriet har under Dags Dato tilskrevet fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen, Hambrosallé 28, saaledes:

»Efter Modtagelsen af den med Justitsministeriets Skrivelse af 14. August 1945 fremsendte Redegørelse blandt andet vedrørende Omstændighederne ved Anholdelsen af Folketingsmand Aksel Larsen har De anmodet om, at der ved Justitsministeriets Foranstaltning maa blive søgt tilvejebragt yderligere Oplysninger om dette Spørgsmaal til Brug ved Besvarelsen af den Forespørgsel, De har modtaget fra den af Folketinget under den 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Foranlediget heraf skal man meddele, at der ikke i Justitsministeriet foreligger yderligere Aktmateriale, der giver Oplysning om de nærmere Omstændigheder ved Anholdelsen. De Rapporter m. v. vedrørende Anholdelsen, der beroede hos Københavns Politi paa Politigaarden, har man forgæves søgt fremkaffet. De maa efter det oplyste ligesom en Del andre Akter antages at være fjernet efter den 19. September 1944 under Tyskernes Besættelse af Politigaarden.

Justitsministeriet har ikke ment nu at burde lade foretage nogen Under søgelse ved Afhøring af de Polititjenestemænd, der kan have nærmere Kendskab til Sagen, idet en saadan Afhøring formentlig først bør foretages, naar og paa den Maade, det maatte blive bestemt af den Kommission, der maatte blive nedsat til Fortsættelse af den parlamentariske Kommissions Arbejde.«

Hvilket man herved skål meddele i Forbindelse med Justitsministeriets Skrivelse af 14. August 1945.

P. M. V.

E. B.

E. Andersen.

297.

(A. nr. 47, bilag 43.)

Ekstraktafskrift af de fra Forhøret over Aksel Larsen optagne tyske Rapporter.

EKSTRAKTAFSKRIFT

København, den 11. November 1942.

Arrestanten Aksel Larsen, Generalia kendt, var fremstillet. Afhøringen fortsattes.

Spørgsmaal: Jeg minder Dem om den Samtale, som vi havde i Aftes, og hvor vi blev enige om, at De i Dag først skulde begynde med at opgive mig Navnene paa ca. 20 Personer. Jeg beder Dem om at erindre det Tilsagn, som De gav mig i Gaar, og at handle i Overensstemmelse hermed.

Svar: Ved Afslutningen af vore lange ikke protokolleret Samtale, som vi havde i Gaar, foreslog De mig som sagt, at jeg skulde give Oplysninger om ca. 20 Personer, som har arbejdet for mig eller for Partiet. Jeg skulde sige Sandheden om disse Personers Funktioner, derefter skulde der være en Mulighed for, at jeg kunde tage Stilling til andre Fængslede eller Anklagede om, hvorvidt jeg vilde udtale mig om dem eller ikke. Hvis det derigennem kan konstateres, at nogle, maaske mange af de Fængslede kun har begaaet mindre Forseelser, skulde der være Mulighed for, at de snart kunde blive løsladt, eller at de kunde slippe med forholdsvis ringe Straf. Jeg har erklæret mig villig til at give saadanne Oplysninger, og jeg har ogsaa under den fortsatte Afhøring erklæret, at jeg i hvert enkelt Tilfælde enten totalt vil nægte at udtale mig om en Person eller at sige den fulde Sandhed om den paagældendes Arbejde, saavidt jeg kender det.

Som jeg sagde i Gaar kan jeg ikke gøre noget, der efter min Overbevisning er Forræderi mod min Bevægelses Ide, men jeg er klar over, at et Antal af Partifæller for min Skyld sidder arresteret eller i den nærmeste Fremtid vil blive fængslet, Folk som næsten slet ikke har begaaet nogen Forseelse eller i hvert Fald kun har lavet meget lidt. Saavidt det staar i min Magt, vil jeg lette disse Menneskers Lod. Jeg vil derfor give følgende Oplysninger om nogle Personer.

Afhøringen blev afbrudt.

Selv læst og vedtaget og underskrevet.

sign. **Aksel Larsen.**

Sluttet:

sign. **Span.**

København, den 17. November 1942.

Forhandling.

Arrestanten Aksel Larsen, Generalia kendt, var fremstillet. Afhøringen fortsattes.

Spørgsmaal: I Gaar Eftermiddags og i Dag til Formiddag har vi indgaaende drøftet, at det afhænger af Dem, hvilke Straffe de allerede fængslede Kommuniste

og de, som senere vil blive fængslet, skal have. Det er overflødig overfor Dem i Detailler endnu engang at anføre de Grunde, som efter min Overbevisning maa bevæge Dem til at aflægge en ærlig Tilstaaelse. De kender disse Grunde, og jeg anmoder Dem nu om at afgive Forklaring.

De har afbrudt mig og spurgt, om jeg i Enkeltheder endnu engang vilde sige Dem, hvad De skal udtale Dem om, jeg gentager overfor Dem det, som jeg allerede har sagt, og jeg anser det for at være overordentlig vigtigt, at De først udtaler Dem om Deres Forbindelser, Partiledelsen o.s.v., og at De iøvrigt giver Oplysninger om alle de Funktionærer, som De kender. Jeg har sagt Dem, at Deres Forklaring er af væsentlig Betydning for, om de paagældende skal dømmes ved tysk Krigsret eller af de danske Myndigheder.

Selv læst. Vedtaget og underskrevet.

sign. **Aksel Larsen.**

Sluttet:

sign. **Span.**

p. T. København, den 26. November 1942.

Arrestanten Aksel Larsen, Generalia kendt, var fremstillet. Afhøringen fortsattes.

Den sidste skriftlige Afhøring af Arrestanten fandt Sted den 17. November 1942. I Tiden fra den 17. November til den 25. November 1942 skulde der indgaaende forhandles med Aksel Larsen om alle de Spørgsmaal, som maatte klarlægges, inden han blev afhørt til Rapporten. Disse Drøftelser kan foreløbig anses for afsluttet, og Aksel Larsen erklærede den 24. November 1942, at han nu var villig til at afgive en sandfærdig Forklaring.

Aksel Larsen dikterede derefter selv følgende:

»Som De siger, har jeg besluttet mig til, at jeg vil afgive en sandfærdig Forklaring om alt, der vedrører mit Partis almindelige Arbejde, hvilket skyldes, at det under de foreliggende Omstændigheder for mig synes at være det mest rigtige og det eneste forsvarlige overfor de Fængslede og de ikke fængslede Kommuniste. Naturligvis har disse Personer paa Grund af deres egen Indstilling og efter deres Overbevisning udført dette Arbejde, men som Formand for Partiet bærer jeg dog Hovedansvaret for hele deres Virksomhed og saaledes ogsaa Hovedansvaret for disse Personers Skæbne. Jeg vil derfor sige alt, hvad jeg ved, forsaavidt jeg kan huske det.«

26.

Horsørødjren den 28. og 29. august 1943.

Aktstykker:

298.	Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1945 til kommissionen	1207
	Bilag A. Handels- og kontormedhjælperforeningen i Københavns skrivelse af 7. juni 1945 til regeringen med krav om rejsning af tiltale mod fhv. justitsminister Thune Jacobsen og fængselsdirektøren	1208
	Bilag B. Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1945 til Handels- og kontormedhjælperforeningen i København	1209
299.	Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1945 til kommissionen	1210
	Bilag A. Landsretssagfører Carl Madsen m. fl.s skrivelse af 8. juni 1945 til politidirektøren i København med krav om fængsling af og undersøgelse mod fhv. justitsminister Thune Jacobsen	1211
	Bilag B. Justitsministeriets skrivelse af 18. juni 1945 til landsretssagfører Carl Madsen	1214
300.	Folketingsmand Martin Nielsens skrivelse af 18. juni 1945 til politidirektøren i København med anmeldelse mod fhv. justitsminister Thune Jacobsen, fremsendt 25. s. m. til justitsministeriet, oversendt 6. juli s. å. til kommissionen	1215
301.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 29. august 1945 angående begivenhederne i Horserød den 28. og 29. august 1943	1216
302.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens supplerende redegørelser af 7. september 1946	1219
303.	Fhv. statsminister Buhls svarskrivelse af 11. oktober 1946	1223
304.	Departementschef Eivind Larsens svarskrivelse af 13. september 1946	1224
305.	Kommissionens skrivelse af 11. september 1946 til fhv. statsadvokat for særlige anliggender Troels Hoff og dennes svarskrivelse af 17. s. m.	1225
306.	Kommissionens skrivelse af 12. oktober 1946 til fhv. statsadvokat for særlige anliggender Troels Hoff og dennes svarskrivelse af 25. s. m.	1226
307.	Fængselsdirektørens skrivelse af 2. marts 1949 til kommissionen	1228
308.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens skrivelse af 7. oktober 1946 til kommissionen med oplysninger angående fhv. borgerrepræsentant Richard Jensen	1229
309.	Kommissionens skrivelse af 10. oktober 1946 til fhv. borgerrepræsentant Richard Jensen og dennes svarskrivelse af 13. s. m.	1230
310.	Valentin Malmers skrivelse af 14. oktober 1946 til kommissionen med oplysninger om flugten fra Horserøddlejren	1232

Stenografiske referater:

Eigil Thune Jacobsen: Sp. 256, 633.
Axel Hye-Knudsen: Sp. 281.
Cuno Gjerstrup: Sp. 294, 297.
Cai Jensen: Sp. 311.
Johannes Hansen: Sp. 319.
Hartvig Sørensen: Sp. 333.
Hans Tetens: Sp. 377, 380.
Valentin Malmer: Sp. 439.
Ole Christian Riis: Sp. 445.
Nils Thomas Svenningsen: Sp. 460.
Harald Verner Dinesen: Sp. 470.
Chr. Vilhelm Madsen: Sp. 509.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 321.
Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 24, 38—40.

Anden litteratur:

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 84—92, 170, 171.

298.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 18. Juni 1945.

*Til den af Folketinget i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission,
Christiansborg.*

Hoslagt skal man til den af Folketinget i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission oversende en af Handels- og Kontormedhjælperforeningen i København til Statsministeren overleveret, hertil overgivet Anmodning om, at der rejses Anklage ved Domstolene mod fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen og Fængselsdirektør Tetens i Anledning af, at de i Medfør af Lov Nr. 349 af 22. August 1941 i Horserødlejren forvarede Personer ikke blev løsladt i Dagene den 28.—29. August 1943.

Genpart af Justitsministeriets Skrivelse af Dags Dato til Anmelderne vedlægges.

Busch-Jensen.

Herfelt.

HANDELS- OG KONTOR-
MEDHJÆLPER FORENINGEN
I KØBENHAVN

København, den 7. Juni 1945.

Til Regeringen.

Dansk Handels- og Kontormedhjælperforbunds Statskontorafdeling, som tæller 2 600 Statskontorfolk som Medlemmer, ønsker herved at rette Henvendelse til Regeringen i følgende Anledning:

Den 21. Marts 1941 blev vor afholdte og fleraarige Formand, Sekretær i Invalideretten cand. polit. Otto Adolf Melchior, pludselig arresteret af det danske Politi og inddraget i en stort anlagt Sabotageproces, der imidlertid endte med en pure Frifindelse for hans Vedkommende.

Trods sin Frifindelse og til Trods for, at han aldrig havde overtraadt gældende Love, blev han ikke løsladt, men tværtimod interneret i Henhold til Kommunistloven og tilbragte Aar dels i Vestre Fængsel og dels i Horserødlejren.

Fra sin Tjenestemandstilling var han blevet suspenderet, og han maatte derfor lade sig underkaste Tjenestemandsførhør og ofre i Tusindvis af Kroner paa at faa denne Suspension hævet. Det lykkedes, og han blev med tilbagevirkende Kraft fuldt rehabiliteret uden dog derfor at blive løsladt.

Den 28. August 1943 blev han flyttet fra Vestre Fængsel til Horserødlejren, hvor det danske Politi passede godt paa ham, indtil Tyskerne besatte Lejren og siden førte ham til Stutthof Lejren i Tyskland.

Her er han efter mange Lidelser død af Tyfus i Midten af Februar d. A. uden at gense det frie Danmark og sine mange Medlemmer, der gennem alle Aarene har fulgt ham og søgt at hjælpe.

I retfærdig Harme over al den Uret og Forfølgelse, der ogsaa fra de danske Myndigheders Side er udvist overfor denne ganske uskyldige, men idealistiske danske Statsborger, retter vi derfor denne Henvendelse til Regeringen og kræver, at der straks rejses Anklage ved Domstolene mod fhv. Justitsminister Thune Jacobsen og Fængselsdirektør Tetens, der begge kunde have forhindret, at vor afholdte Formand var kommet til Stutthof ved ganske simpelt at slippe ham ud den 28. August 1943, da de danske Myndigheder var klar over Udviklingens Konsekvenser.

Vor Formand blev ikke løsladt trods mange afgivne Løfter herom, og hans tragiske Død kræver derfor, at de nævnte Herrer omgaaende drages til Ansvar efter den nye Straffelov, fordi de forsømte, hvad de efter vor Mening havde Pligt til baade som Embedsmænd, Danskere og Mennesker.

Ærbødigst

Handels- og Kontormedhjælper Foreningen
i København.

Statskontor-Afdelingen.

F. Broholm.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 18. Juni 1945.

*Til Handels- og Kontormedhjælperforeningen i København, Statskontor-
Afdelingen.*

Under Henvisning til den af Handels- og Kontormedhjælperforeningen i København til Statsministeren overgivne hertil oversendte Anmodning om, at der rejses Anklage ved Domstolene mod fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen og Fængselsdirektør Tetens i Anledning af, at de i Medfør af Lov Nr. 349 af 22. August 1941 i Horserødlejren forvarede Personer ikke blev løsladt i Dagene den 28.—29. August 1943, skal man meddele, at Spørgsmaalet om det Ansvar, der eventuelt kan paahvile en Minister for hans Embedshandlinger, i Medfør af Grundlovens § 14 henhører under Rigsrettens Afgørelse. I de Sager, der kan tænkes rejst for Rigsretten i Anledning af Ministres Embedsførelse under Besættelsen, vil de fornødne Oplysninger blive tilvejebragt ved den af Folketinget i dette Øjemed nedsatte parlamentariske Kommission.

Anmodningen er derfor Dags Dato oversendt til denne Kommission.

Busch-Jensen.

Herfelt.

299.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 18. Juni 1945.

*Til den af Folketinget i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission,
Christiansborg.*

Hoslagt skal man til Den af Folketinget i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission oversende en af Landsretssagfører Carl Madsen m. fl. indgiven Anmeldelse mod fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen, der sigtes for at have gjort sig skyldig i strafbart Forhold ved ikke at have draget Omsorg for Løsladelse af de i Medfør af Lov Nr. 349 af 22. August 1941 i Horserødlejren forvarede Personer i Dagene den 28.—29. August 1943.

Genpart af Justitsministeriets Skrivelse af Dags Dato til Anmelderne vedlægges.

Busch-Jensen.

Herfelt.

Til Politidirektøren i København, Politigaarden, København V.

Undertegnede, der alle har været interneret i Horserødlejren i Henhold til Kommunistloven, tillader os herved at henvende os til Politidirektøren i følgende Anledning:

Den 28. August 1943 befandt der sig ca. 250 internerede Kommuniste i Horserødlejrens tre Afdelinger. De var internerede efter Kommunistloven i Henhold til en af daværende Justitsminister Thune Jacobsen for hvert enkelt Tilfælde udfærdiget Interneringsbeslutning. Domstolene havde ifølge Loven ikke Beføjelse til at underkende Ministerens Beslutning, medmindre der forelaa aabenlys Fejltagelse med Hensyn til den interneredes Identitet eller tidligere kommunistisk Virksomhed. Saa vidt vides har Domstolene i Tiden 22. Juni 1941 til 29. August 1943 ikke underkendt nogen Interneringsbeslutning.

Justitsministeren havde herefter det direkte personlige Ansvar for hver enkelt Interneringsbeslutning.

Efter at den tidligere Viceinspektør Bentzen var fjernet fra Lejrens Ledelse og erstattet med Viceinspektør Gjerstrup, der atter sorterede under Inspektør Cai Jensen, Vestre Fængsel, var der opstaaet et fordrageligt Forhold mellem Lejrledelsen og de internerede, og dette gav sig atter Udslag i, at de med en vis Tillid forhandlede med Lejrledelsen om foreliggende Spørgsmaal.

Den 28. August 1943 fandt der Dagen igennem Forhandlinger Sted om hele Situationen. Man var fra Lejrledelsens Side paa det rene med, at Stemningen blandt det danske Bevogtningsmandskab var en saadan, at der ikke fra dets Side vilde blive lagt Hindringer i Vejen, dersom de internerede havde forladt Lejren. Ledelsen henstillede imidlertid paa det instændigste til de internerede ikke at benytte sig heraf. Man understregede de ulykkelige Konsekvenser, det formentes at faa for hele Landet, dersom en Undvigelse fandt Sted paa et Tidspunkt, hvor Forhandlingerne mellem den danske Regering og de tyske Myndigheder endnu paagik. Man bekræftede derhos fra Ledelsens Side et allerede før den 28. August givet Løfte om, at der i paakommende Tilfælde skulde gives de internerede Anledning til Flugt med et passende Forspring. Det meddeltes endvidere de interneredes Tillidsmænd, at den lokale Lejrledelse havde flere af hinanden uafhængige Forbindelser, der rettidigt vilde give Underretning, saafremt Regeringens Forhandlinger med Tyskerne bristede.

De givne Tilsagn fra Lejrledelsens Side bekræftedes flere Gange i Løbet af Dagen, efter at foruroligende Meddelelser var begyndt at indløbe. Sent paa Eftermiddagen ankom de internerede til Lejren, der af forskellige Grunde havde opholdt sig paa Vestre Fængsel, og de berettede, at Fængselsinspektør Cai Jensen uden Varsel havde beordret deres øjeblikkelige Overførelse til Horserødlejren, idet han angav at maatte regne med Tyskernes Overtagelse af Vestre Fængsel. Af denne Aarsag, erklærede han derfor, skulde de paagældende føres til Horserødlejren, hvorfra Flugtmulighederne ansaas for at være bedre end fra Vestre Fængsel. Saa sent som ved Midnatstid bekræftede Lejrledelsen endnu en Gang de givne Løfter.

Det bemærkes, at ikke alene den lokale Lejrledelse, men ogsaa de overordnede Tjenestemænd i Statsadvokaturen for særlige Anliggender tidligere havde lovet de internerede Adgang til Flugt i Tilfælde af, at Tyskerne vilde overtage Lejren.

De interneredes Forhandlingsudvalg drøftede Situationen med Tillidsmændene fra de enkelte Barakker i Lejren, og man indtog derefter det Standpunkt ikke at ville benytte de foreliggende Muligheder for at forlade Lejren, idet man i saa Henseende bøjede sig for Ledelsens Betragtninger, og idet man stoledes paa, at de givne Tilsagn vilde blive overholdt. Man havde bibragt de internerede den bestemte Opfattelse, at alle Forberedelser fra Myndighedernes Side for en hurtig og rettidig Evakuering af Lejren var truffet.

Om Natten blev Telefonkommunikationen mellem Lejren og Omverdenen afbrudt, men selv dette foranledigede ikke Ledelsen til at alarmere de internerede, der efter Henstilling fra deres Tillidsmænd var gaaet til Ro, men var klar til øjeblikkeligt at forlade Lejren i Tilfælde af Alarm.

Om Morgenen tidligt overtog Tyskerne Lejren. Ca. 90 Mand undslap i den almindelige Forvirring, medens Resten — 143 Mænd og 7 Kvinder — overtoges af den tyske Værnemagt.

De paagældende blev en Maaned senere ført til Koncentrationslejren i Stutthof ved Danzig. Mange er døde, det nøjagtige Tal kendes ikke med Sikkerhed. Godt 90 er ankommet til Danmark, og af de resterende skal 31 være befriet af Russerne. Lejren ved Stutthof var en af Tysklands mest berygtede Vernichtungslejre, og de internerede Kommuniste har under deres lange Ophold der været underkastet de største Lidelser og de groveste Mishandlinger. 29 er enten døde eller forsvundet.

Der er ikke Tvivl om, at Thune Jacobsen maa have været paa det rene med, at Værnemagten vilde overtage de internerede, dersom Forhandlingerne mellem Tyskerne og den danske Regering bristede, og han maa have forudset det som en overvejende Sandsynlighed, at de under denne Forudsætning vilde blive ført til Tyskland. Med det Kendskab, han har haft til Behandlingen af de Kommuniste, der faldt i Tyskernes Vold, maa han have indset, at han ved at undlade at træffe fornøden Foranstaltning til Sikring af de internerede Kommuniste vilde blive Skyld i adskilliges Død paa Grund af Mishandlinger og Vanrøgt.

Under disse Forudsætninger og Omstændigheder iøvrigt, maa det have været hans Pligt at foretage de simple og let gennemførlige Foranstaltninger, der kunde sikre, at de internerede ikke faldt i Tyskernes Hænder. Ved at undlade at efterkomme den ham under de foreliggende Forhold paahvilende positive Handlepligt, ses det ikke rettere, end at han har gjort sig skyldig i et Forhold, der omfattes af Bestemmelserne i Lov af 1. Juni 1945 om Tillæg til Borgerlig Straffelov angaaende Forræderi og anden landsskadelig Virksomhed, eller som i hvert Fald ganske kan sidestilles med et saadant.

Der synes herefter at være Føje til at sigte Thune Jacobsen for Meddelagtighed i kvalificeret Frihedsberøvelse efter Forræderilovens § 8, jfr. Borgerlig Straffelovs § 261, Stk. 2, sammenholdt med samme Lovs § 23. Han har haft den bedste Anledning til at følge Forhandlingerne med Tyskerne, og han har haft Førstehaands Kendskab til hele Situationens kritiske Karakter paa et Tidspunkt, da der endnu var god Tid til at træffe Foranstaltninger for at sikre de internerede mod at falde i Tyskernes Magt, og det maa være hans absolutte Pligt at foretage Foranstaltninger af denne Art.

Det naturligste vilde formentlig have været, at han havde foranlediget de internerede transporteret bort fra Lejren paa et tidligere Tidspunkt af Dagen den 28. August og formentlig i hvert Fald ikke senere end det Tidspunkt, paa hvilket Inspektør Cai Jensen beordrede de internerede fra Vestre Fængsel overført til Horserødlejren. De internerede kunde da være under Bevogtning og have faaet Anledning til Undvigelse, dersom Forhandlingerne med Tyskerne bristede, men tilbageført til Horserødlejren, saafremt der opnaaedes en Ordning med Tyskerne, der muliggjorde en fortsat modus vivendi.

Der kunde fremdeles være Grundlag for at rejse Sigtelse for Overtrædelse af Forræderilovens § 8, jfr. Borgerlig Straffelov § 141, om den, der er vidende om, at en Forbrydelse, der medfører Fare for Menneskers Liv eller Velfærd tilsigtes begaaet, og som ikke gør, hvad der staar i hans Magt for at forebygge Forbrydelsen eller dens Følger.

Da Thune Jacobsen ikke kan have været uvidende om den Skæbne, der ventede de internerede Kommuniste, efter at de var kommet i tysk Vold, er der formentlig ogsaa tilstrækkeligt Grundlag for en Sigtelse for Meddelagtighed i Manddrab, jfr. Forræderilovens § 8 sammenholdt med Borgerlig Straffelov § 237 og § 23.

Da vi maa være af den Formening, at forhenværende Justitsminister, nuværende Rigspolitichef, Thune Jacobsen ved sit Forhold overfor de paa hans Foranledning internerede Kommuniste i Dagene 28.—29. August 1943 har gjort sig skyldig i et efter dansk Ret strafbart Forhold, henstilles det, at Sagen tages op til Undersøgelse, og at Thune Jacobsen drages til Ansvar efter Loven. Det henstilles, at den paagældende straks fængsles i Overensstemmelse med § 5 i Lov af 1. Juni 1945 om Tillæg til Retsplejeloven.

Om hvad der passerer i Sagen udbeder vi os Underretning.

København, den 8. Juni 1945.

Ærbødigst

Carl Madsen.

Undertegnede tilslutter os nærværende Politianmeldelse mod fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

København, den 8. Juni 1945.

Helge Larsen, Vævergade 6^b, N.

Poul Rich. Andersen, Nyboesgade 59, Vejle.

Asmus Hansen Dall, p. t. Alsgade 12^a.

Mogens Rahr, Olymposvej 44, Kbhvn. S.

Hans Kirk, Ingemannsvej 7, Kbhvn. V.

Heinr. Davidsen, Kastrupvej 86^a, Kbhvn. S.

Svend Wagner, Rygaards Allé 66, Hellerup.

Johannes Hansen, A. F. Beyersvej 6², F.

Hartvig Sørensen, Søllerødgade 43^a.

Svar paa nærværende Anmeldelse bedes tilsendt Carl Madsen, Jac. Lindbergsvej 8 St. København NV.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 18. Juni 1945.

Hr. Landsretssagfører Carl Madsen, Jac. Lindbergsvej 8 St., NV.

I Anledning af den af Dem og flere andre, der i Medfør af Lov Nr. 388 af 22. August 1941 har været interneret i Horserødlejren, til Politidirektøren i København indgivne Anmeldelse mod fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen, der sigtes for at have gjort sig skyldig i strafbart Forhold ved ikke at have draget Omsorg for Løsladelse af de i Horserødlejren internerede i Dagene den 28.—29. August 1943, skal man meddele, at Spørgsmaalet om det Ansvar, der eventuelt kan paahvile en Minister for hans Embedshandlinger, i Medfør af Grundlovens § 14 henhører under Rigsrettens Afgørelse. I de Sager, der kan tænkes rejst for Rigsretten i Anledning af Ministres Embedsførelse under Besættelsen, vil de fornødne Oplysninger blive tilvejebragt ved den af Folketinget i dette Øjemed nedsatte parlamentariske Kommission. Anmeldelsen er derfor Dags Dato oversendt til denne.

Busch-Jensen.

Herfelt.

300.

Til Politidirektøren i København, Politigaarden, København V.

Efter at jeg er bleven gjort bekendt med, at der den 8. ds. af Carl Madsen, Helge Larsen, Poul Ricard Andersen m. fl. er indgivet Anmeldelse mod fhv. Justitsminister Thune Jacobsen for i sit Forhold til de i Horserød internerede Kommunistere i Forbindelse med disses Udlevering til Tyskerne d. 29. August 1943 at have gjort sig skyldig i et efter dansk Ret strafbart Forhold, skal jeg herved meddele, at jeg som en af de Internerede, der paa Grund af Thune Jacobsens Forbrydelse blev ført til Tilintetgørelseslejren Stutthof, tilslutter mig denne Anmeldelse.

København, den 18. Juni 1945.

Martin Nielsen,
M. F.

Fremsendes til *Justitsministeriet* under Henviſning til Ministeriets Skrivelse af 18. Juni d. A. — Journ. 3. K. 1945 — Nr. 1534 —, idet bemærkes, at Anmelderen, Folketingsmand Martin Nielsen, herfra er gjort bekendt med Indholdet af nævnte Skrivelse.

Politidirektøren i København, den 25. Juni 1945.

Aage Seidenfaden.

Oversendes til Kommissionen i Forbindelse med Justitsministeriets Skrivelse af 18. Juni 1945 vedrørende en mod fhv. Justitsminister Thune Jacobsen indgivet Anmeldelse.

Justitsministeriet, den 6. Juli 1945.

Busch-Jensen.

Herfelt.

*Til den af Folketinget i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission,
Christiansborg.*

301.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Hvilke Foranstaltninger foretog Justitsministeren den 28. August 1943 for at forhindre, at de efter Loven af 22. August 1941 internerede faldt i Tyskernes Hænder?

1. Tyskerne tog Lejren i Besiddelse den 29. August. Da Jødedeportationen den 1. Oktober satte ind, bragtes ogsaa Kommunisterne til Tyskland. Dette, der betød den afgørende Forringelse af deres Stilling, maa vistnok nærmest opfattes som et nyt Indgreb svarende til Jødedeportationen og staaende i Forbindelse med personelle Forandringer i den tyske Administration. I Bilag A til A. nr. 299 fremføres den Ankepost over for mig, at jeg burde have beordret Horserødelejren aabnet for de internerede den 29. August 1943. Berettigelsen af denne efter min Mening meget kortsynede Anke kan jeg ikke anerkende. Jeg anser tværtimod Undladelsen deraf for det eneste forsvarlige under de givne Forhold og skal nu gennemgaa Spørgsmaalets forskellige Momenter.

2. Klageskriftet udvikler, hvorledes Tyskernes Overtagelse af Lejren betød, at 143 internerede kom i tysk Fangenskab, og hvorledes dette var forbundet med svære Lidelser og Dødsfald inden for deres Rækker. Naar det siges, at jeg var bekendt med disse sandsynlige Følger, er det naturligvis rigtigt, at jeg i al Almindelighed var klar over, at tysk Fangenskab vilde være forbundet med følelige Ulemper i Sammenligning med en Bevogtning ved dansk Foranstaltning. Først efter den tyske Kapitulation har vi dog faaet præcisere Oplysninger om, hvad der foregik i de tyske Fangelejre. Mon Klageskriftets Forfatter imidlertid er klar over, at han ved at give sin Klage den Begrundelse, at Interneringens Opretholdelse efter den 29. August 1943 medførte en skæbnesvanger Forringelse af de interneredes Kaar, borttager Grundlaget for den almindelige Klage fra kommunistisk Side over, at Kommunistloven overhovedet havde etableret Internering? Der maa nemlig kunne gaas ud fra, at en Afvisning fra det daværende Ministerium af det tyske Krav af 22. Juni 1941 om Anholdelse af formentlig farlige Kommuniste vilde have medført, at Tyskerne selv havde taget Anholdelsen i deres Haand og sandsynligvis sendt de internerede til Tyskland. At den danske Regering bestemte sig til at lade Frihedsberøvelsen foregaa som en dansk Foranstaltning, kom altsaa til at betyde, at det i over 2 Aar blev undgaaet at prisgive Kommunisterne for den tyske Behandling. Fra kommunistisk Side har der hidtil ikke været ydet nogen Anerkendelse heraf, idet jeg tværtimod modtog idelige Besværinger fra de internerede, tildels i grovt injurerende Form. Klageskriftet kan ikke læses anderledes end som en indirekte Anerkendelse af, at den danske Internering relativt var et Gode for Kommunisterne. Da Kommunistloven var til Forhandling i Rigsdagen, blev dette ogsaa betonet. Fra en enkelt Side antoges det endog, at de internerede selv vilde have den Opfattelse, at Forvaringstagningen tjente deres egen Sikkerhed, saaledes at det ikke skulde være nødvendigt at tilvejebringe Lovhjemmel for en tvangsmæssig Fastholden.

3. For saa vidt det vil blive hævdet, at den Frontforandring i Justitsvæsenets Administration, der indtraadte efter den 29. August, og som medførte, at dansk Retshaandhævelse under Departementschefsstyrelsen holdt sig passiv i »de særlige Anliggender«, ogsaa vilde have bevirket, at de internerede, hvis de ikke straks var blevet overtaget af Tyskerne, havde faaet tildelt deres Frihed af de nye danske Administrationschefer, maa det af de nedenfor under 8 anførte Grunde antages, at disse ikke vilde have indladt sig derpaa.

4. Indledningsvis bemærker jeg endvidere, at Klageskriftet ikke gentager den Beskyldning, der har været fremsat i Dagspressen, at jeg brød et Løfte til de internerede om at aabne for Lejren. For Fuldstændigheds Skyld skal jeg ogsaa omtale dette Punkt, idet jeg skal gentage, hvad jeg herom har bemærket i min nylig udgivne Pjece »Et Tilbageblik«. Længere Tid forinden blev der under et Besøg, jeg gjorde i Lejren, fremsat Anmodning fra Repræsentanter for de internerede om Frigivelse i Tilfælde af en ændret Situation over for Tyskerne. En saadan Ændring vilde kunne foreligge under højst forskellige Forhold. Hvis der kom en engelsk Invasion, vilde Aabningen af Lejren have en særlig Støtte i den engelske Vaabenmagt, som den ellers vilde savne. Mit Svar var og maatte være, at der ikke kunde siges noget bestemt om, hvad der kunde gøres.

5. Det anføres i Klageskriftet, at Lejrledelsen og andre af de tilsynsførende Myndigheder, omend med nogle Betænkeligheder, havde taget det Standpunkt at stille sig imødekommende til Kravet om at forebygge Tyskernes Overtagelse af Lejren ved at tillade en organiseret Flugt fra denne. Der har efter min Anmodning gennem Justitsministeriet været gjort Forsøg paa at faa dette bekræftet ved Henvendelse til de paagældende; dette har ikke givet noget positivt Resultat, og jeg maa saaledes henvise Kommissionen til selv at søge dette Punkt oplyst.

6. Som det ogsaa forudsættes i Klageskriftet, var jeg i hvert Fald ikke gjort bekendt med denne Plan eller i det hele med, at noget særligt var i Gære.

7. Det var inidertid ingenlunde uden for mine Overvejelser, at de internerede, der gennem Radioen var orienterede om, hvad der foregik i Omverdenen, kunde tænkes under det optrækkende Uvejir at ville forsøge en større samlet Undvigelse, saaledes som det ogsaa blev Tilfældet. Under de foreliggende Omstændigheder fandt jeg det forsvarligt at lempe Reglementet om, at Bevogtningspersonalet ved Flugtforsøg skal anvende Skydevaaben mod dem, der ikke standser ved Tilraab. Efter Slutningen af Mødet den 28. August (se under 9) gav jeg derfor Ordre til den fornødne Instruktion herom til Lejrledelsen.

8. Jeg har ovenfor betegnet den rejste Anke som kortsynet, fordi den kun har Horserødlejrens lille Samfund for Øje, men ikke det Samfunds Tarv, som jeg havde at varetage. Den Holdning, Ministeriet den 29. August besluttede sig til over for de tyske Krav om at tilvejebringe Lovhjemmel for Dødsstraf i forskellige Tilfælde og Udredelse af Bod m. v., kan betegnes som en passiv Sabotage, men Aabning af Lejren for de internerede vilde klarlig have Karakteren af en betydningsfuld aktiv Sabotage fra Ministeriets Side. Der var ved den første Indsættelse til Forvaring givet Tyskerne et senere gentaget Tilsagn om kun at løslade internerede med tysk Samtykke i hvert enkelt Tilfælde. Bruddet herpaa vilde give en yderligere Begrundelse for den tyske Retorsion, og Lejrens Aabning vilde sikkert efter tysk Opfattelse paakræve og berettige til en Reaktion af tungeste Vægt rettet saavel mod de paa Flugt værende og andre Kommuniste med deres paarørende som mod hele vort Samfund. At givne Løfters Forudsætninger var bortfaldne ved den tyske Aktion af 29. August, var en juridisk Betragtning, som der ikke vilde være Ørenlyd for.

Jeg skal henlede Opmærksomheden paa to Omraader af større samfundsmæssig Betydning, der vilde være i særlig Fare. Det ene var den fremtidige administrative og lovgivningsmæssige Statsstyrelse, som man haabede paa at kunne faa overført til Departementscheferne. At dette Haab vilde gaa i Opfyldelse, var langt fra sikkert. Mange ventede i dette Styres første Dage, at det i Løbet af et Par Uger vilde komme til at vige Pladsen for en tysk Prolektoratsregering. Nogen Villighed til at udvise den Tolerance over for de danske Interesser, som her blev udvist, og som vedligeholdtes i Resten af Besættelsestiden, kunde sikkert ikke være paaregnet, hvis Ministeriet havde beseglet sin Afgang med en Aktion, hvis Undladelse nu behøjdes mig, idet man forlanger, at Justitsministeren, der ikke havde noget politisk Parti at støtte sig til, skulde paatage sig et politisk Ansvar, som intet af Partierne vilde gaa ind for. Det andet var Jøderne, mod hvem Uvejret brød løs en Maanedes Tid senere samtidig med Kommunisternes Bortførelse til Tyskland. Faren herfor havde jeg længe været opmærksom paa, og den fremstillede sig ogsaa ved denne Lejlighed for mig. Var Deportationen uden Forberedelse kommet dengang i Forbindelse med den 29. August, vilde den have haft et betydeligt større Omfang end i de første Dage af Oktober, da bestemte Forlydender om Overtagelse af Mosaik Troessamfunds Medlemslister allerede havde bestemt mange til Bortrejse. Af Klageskriftet fremgaa

iøvrigt, at Betragtninger som de her anførte blev fremsat af Lejrledelsen, da Kommunerne fremkom med deres Krav om Løsgivelse.

9. Spørgsmaalet havde en saadan Rækkevidde, at det burde drøftes paa Ministermøde, og dette var ogsaa min Bestemmelse. Der blev først Lejlighed til det ved Slutningen af Ministermødet den 28. August, og Departementschef Eivind Larsen der assisterede mig i Mødet, mindede mig derom. Jeg udtalte da i Kredsen af de tilstedeværende den Anmodning, der var blevet fremsat til mig af Repræsentanterne for de internerede, og fra den anden Side af Bordet faldt der fra flere den Bemærkning, at det Spørgsmaal kunde ikke tages op. Jeg fik deraf det Indtryk, at der ikke var Stemning for at aabne Lejren, og for ikke at faa dette fastslaaet af det samlede Ministerium og derigennem blive afskaaret fra paa egen Risiko at foretage en Aktion til Fordel for de internerede forfulgte jeg ikke Emnet dybere. Den Hjelpeaktion jeg besluttede mig til ved en Konference, jeg efter Ministermødet havde med mine Embedsmænd paa mit Kontor, gik ud paa, at der ikke maatte skydes efter de internerede, saafremt disse forsøgte at flygte.

Jeg skal iøvrigt bemærke, at det i Henhold til Kommunistloven nedsatte Udvalg af begge Ting ikke havde foretaget nogen Henvendelse til mig med den foreliggende Situation for Øje, hvori jeg ser et Vidnesbyrd om, at Udvalget heller ikke havde tænkt sig en aktiv Optræden. Mellem Ministermødet og Nimandsudvalget fandt der et Par Gange Meningsudvekslinger Sted, og disse var paa dette Punkt negative.

En vis Sammenligning kan anstilles med de paa Gaarden Store Grunden internerede ca. 40 engelske Undersaatter, der under Udenrigsministeriet bevogtedes af dansk Militær og Politi. Ogsaa disse stod Fare for en Overførelse til Tyskland Internatet overgik til tyske Hænder, og der havde ikke været givet Englænderne Lejlighed til at forlade det.

10. Ministeriets Besvarelse af de tyske Krav afgaves om Eftermiddagen Kl. 4, men skønt Svaret var afslaaende, havde Kravene ikke paa den Maade været ultimative, at der med Sikkerhed kunde gaas ud fra, at Forhandlingerne dermed var endeligt afbrudt. At aabne Lejren, forinden den endelige Tilkendegivelse om Forhandlingernes Afslutning var modtaget, vilde have været det samme som at umuliggøre deres Fortsættelse, altsaa fra min Side en uforsvarlig Handling. Den omtalte Tilkendegivelse fremkom tidligt den næste Morgen, nemlig Kl. 4, til Statsministeren.

11. Efter de foreliggende Oplysninger var Tyskerne imidlertid allerede forinden, nemlig Kl. lidt over 3, indtruffet ved Horserødlejren og en Flugt fra denne efter dette Tidspunkt dermed umuliggjort.

Af foranstaaende fremgaar saaledes, at en Aabning af Lejren, som ikke skulde have virket som en Afbrydelse fra dansk Side af den igangværende Forhandling, hvorfor i alt Fald en enkelt Minister ikke kunde have taget Ansvaret, var faktisk umulig, fordi den tyske Besiddelsestagen var kommet i Forkøbet. Selv bortset herfra maatte det være afgørende, at landsomfattende politiske og sociale Hensyn hvis Vægt maatte antages følt af alle, talte imod at gaa videre end til det af mig foretagne mindre Skridt: at lade en Flugt fra Lejren.

Hvor alvorlig den senere Jødedeportation end følte, maa det ikke overses at den set med tyske Øjne var moderat. Deporterede Jøder fra andre Lande, f. Eks. de norske, af hvilke kun 16 af ca. 700 vendte tilbage, gik en alvorligere Skæbne i Møde end de danske i Theresienstadt, og det vil erindres, at man oprindeligt heller ikke nærede Haab om en Tilbagevenden derfra. Dette kunde være blevet anderledes, og var sandsynligvis blevet det, hvis selve den danske Regering havde sluttet sin Funktion med en Sabotage af de her forudsatte Dimensioner, der baade vilde bryde Regeringens hidtil fulgte Linie og indeholde den stærkest mulige Udfordring til Tyskerne.

Endelig blev der som bekendt i Tilslutning til Aktionen af 29. August foretaget en Mængde Anholdelser af en Række Mænd og Kvinder i fremstaaende Stillinger og ligeledes af en Mængde Officerer. De paagældende løslodes atter efter nogen Tids Forløb, men ogsaa over for dem er det nærliggende, at der af en Aabning af Lejren vilde være blevet taget Anledning til strenge Foranstaltninger.

302.

Supplerende redegørelse fra fhv. justitsminister Thune Jacobsen.

Til Den af Folketinget under 5. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Forbindelse med min under 29. August 1945 fremsendte Besvarelse af Kommissionens Spørgsmaal: »Hvilke Foranstaltninger foretog Justitsministeren den 28. August 1943 for at forhindre, at de efter Loven af 22. August 1941 internerede faldt i Tyskernes Hænder?«, tillader jeg mig herved at fremsende nedenstaaende yderligere Udtalelser, idet jeg til Motivering skal anføre følgende:

Disse nærmere Oplysninger om det ved Ministermødet foregaaede havde jeg oprindeligt tænkt at ville forbeholde til mundtlig Meddelelse i et Kommissionsmøde, men da jeg til Imødegaaelse af de mod mig i Pressen rettede Angreb har fundet mig foranlediget til allerede at omtale en Del af dem i min i Januar d. A. udkomne Bog »Paa en Urias Post«, finder jeg det rigtigst, at disse Meddelelser i deres Helhed forelægges for Kommissionen. Tillige ønsker jeg paa enkelte Punkter at uddybe min Forklaring og min Argumentation.

Tidspunktet til i et Ministermøde at rejse Spørgsmaal om Lejrens Aabning kunde efter Sagens Natur først komme, naar Ministeriets Standpunkt til de tyske Krav var klaret. Departementschef Eivind Larsen mindede mig derom. Jeg bad ikke Statsministeren om at forelægge det, men det bød sig saaledes, at jeg selv bragte det frem i en foreløbig Udtalelse om, at der var dette tidligere fremsatte Ønske fra de internerede, en Udtalelse, der ikke naaede frem til alle de tilstedeværende. Da Udtalelsen fremkaldte den Bemærkning fra den anden Side af Bordet, at dette Spørgsmaal ikke kunde rejses, undlod jeg at bede det forelagt gennem Statsministeren. Nævnte Bemærkning kom fra Handelsminister Halfdan Hendriksen, og saa vidt jeg mindes, fik han Tilslutning fra Ministeren for offentlige Arbejder Gunnar Larsen. Paa et senere Tidspunkt har den daværende Statsminister Scavenius udtalt til mig, at han, hvis Spørgsmaalet var kommet til almindelig Drøftelse, vilde have stillet sig afvisende over for Ønsket om Lejrens Aabning. Statsministeren begrundede bl. a. Berettigelsen af sit Standpunkt ved Henviisning til General Hannekens skriftlige Udtalelse den 29. August: »Jeg venter, at Regeringsmedlemmerne afholder sig fra enhver imod det tyske Rige rettet Handling«, en Udtalelse, hvis truende Karakter understregedes af den omfattende Udtagning af Gidsler — hvorom nærmere nedenfor. Endelig er der for mig refereret en Udtalelse om dette Emne fra Nimandsudvalgets Formand, Folketingsmand V. Buhl, hvorefter denne har udtalt, at han til mange har sagt, at han ikke kunde forstaa den Vrede, der var imod mig, idet man lige saa godt kunde lægge Ansvaret paa ham. Jeg har ligeledes senere i Overværelse af Departementschef Aage Svendsen talt med Departementschef Eivind Larsen om, hvad han kunde huske fra Mødet, og maa herom henvise til de to Departementschefer.

Det siger sig selv, at min senere erhvervede Kundskab om, hvorledes Statsministeren eventuelt havde stillet sig, for mig afgørende har bestyrket, at jeg skønnede rigtigt, naar jeg af de ovenfor refererede Tilkendegivelser, der saa ganske faldt sammen med min egen Indstilling, drog den Slutning, at en Tanke om at beslutte den officielle Aabning af Lejren ingen Chance havde haft for at faa Tilslutning, hvis denne Sag blev formelt forelagt, og saa kunde det kun være uheldigt, at den blev debatteret, da det ikke var udelukket, at Efterretningen om, hvad der havde været drøftet i Ministermøder, trængte ud og naaede frem til tyske Øren. Faktisk var

Ministeriets Medlemmer stadig ude for dette, at Diskretionen blev brudt. Man kunde opleve et Par Timer efter et Ministermøde at høre det nøjagtige Referat derfra i den engelske Radio. Det nævnte Hensyn var ogsaa bestemmende for, at jeg ikke i Mødet talte om den Tanke, jeg havde faaet, at forebygge Brugen af Skydevaaben over for en samlet Rømning. Det vilde have været alt for farligt. Blev den nemlig tiltraadt, hvad jeg maatte antage, og Kundskab herom naaede frem til Tyskerne, var Døren aabnet for lignende Ulykker som ved en officiel Aabning af Lejren. Der kunde ganske vist ogsaa være nogen Fare for, at den justitsministerielle Oprindelse til Ordren angaaende Ikke-Skydning kunde blive bekendt, men jeg turde løbe an paa, at dette kunde undgaas. For saa vidt som jeg har givet denne Ordre, maa jeg delvis besvare det til mig rettede Spørgsmaal positivt. Det var en Foranstaltning sigtende til at forhindre, at de internerede faldt i Tyskernes Hænder, en Haandsrækning, saaledes som den kunde ydes inde fra Justitsministeriet. Forholdene ude paa Stedet maatte være bestemmende for, hvad Virkning den kunde faa.

Den refererede Udtalelse fra Nimandsudvalgets Formand er paa sin Vis lige saa betydningsfuld som Udtalelsen fra den daværende Statsminister. Den viser nemlig Forstaaelsen af, at Spørgsmaalet om officielt at aabne for Horserødlejren var saa stort, at alle de, der den 28. August havde et afgørende Ord at sige, maatte interessere sig for det, og at V. Buhl for sit Vedkommende ikke følte sig tilskyndet til at gaa ind for en positiv Besvarelse deraf. En lignende Slutning maa man kunne drage af den Passivitet, som Kommunistudvalget udviste. Mellem dets Medlemmer var den for Kommunisternes Vel saa varmt interesserede Pastor Amby. Det havde bl. a. den Opgave til varetage de interneredes Interesser i Frihedsberøvelsens Begrænsning. At vi Politikere ikke foretog noget, ikke »tænkte paa«, at der var noget at gøre ved Lejren i Anledning af, at Ministerstyret stod for at holde op, maatte i Virkeligheden betyde, at man instinktivt skønnede, at det var ganske udelukket at gøre noget for de internerede, i alt Fald at gaa til en officiel Beslutning om at aabne Lejrens Porte, lige saa lidt som nogen faldt paa at benytte Lejligheden til fra Straffeanstalterne at løslade dem, der kun af Hensyn til Tyskerne afsonede Straffe. Omvendt vil jeg hævde, at selve det Foretagende officielt at aabne Dørene for Lejren paa den ene Side betød saa meget for Kommunisterne derude og paa den anden Side var af en saa ejendommelig og over for Tyskerne aggressiv Karakter, at den Politiker, der efter sin Bedømmelse af Situationen turde gaa ind derfor, heller ikke vilde kunne forsvare over for sig selv at se Ministermødet slutte uden at have faaet Vished for, at denne Ting vilde gaa i Orden. Men af min Holdning i Ministermødet kunde han kun slutte, at der intet vilde ske. Thi det var efter Ministeriets Praksis givet, at Beslutning om Lejrens Aabning for at give Adgang til dens Tømning maatte være et fælles Anliggende for Ministeriet. I denne Forbindelse kan jeg heller ikke undlade at anføre, hvad jeg i min ovennævnte Bog, Side 176, har meddelt om, at jeg under mit Ophold i Sverige gennem en Bekendt fik Bud fra flere af mine tidligere Ministerkolleger om, at de erkendte, at alt af væsentlig Betydning, som jeg havde foretaget mig i min Ministertid, var godkendt af Regeringen. Til de væsentlige Afgørelser maa sikkert den her omhandlede regnes. Hvis nogen af mine tidligere Kolleger skulde ville hævde at have været indstillet paa at stemme for Lejrens officielle Aabning, vilde jeg derfor mene, at han ligger under for en Selvskuffelse fremkaldt ved den kommunistiske Agitation. Der er den Mærkelighed ved Agitationen om min Undladen af at nedlægge den kommunistiske Horserødlejr samtidig med min Fratræden, at den mig bekendt slet ikke opstod samtidig i den illegale Presse, der dog ikke savnede Aktualitet. Hverken ved senere Sammenkomster med Ministerkolleger eller naar jeg som Tilskuere kom i Justitsministeriet, hørte jeg noget om en dertil knyttet Kritik, og jeg ved, at andre har gjort samme Erfaring. Først da jeg over et Aar senere kom til Sverige, slog den mig i Møde, og maaske har den haft sit Udgangspunkt derovre. Særlig stærkt blev den naturligvis efter Tilbagekomsten fra Stutthof, navnlig da den en Overgang arbejdede med en Paa-stand om, at der var givet Løfter om Lejraabning i kritiske Situationer.

Er Agitationen saaledes først rejst paa et sent Tidspunkt, har den til Gen-gæld været meget ihærdig, og den har behændigt været saaledes tilrettelagt i Pressen og paa Møder, at der kun appelleredes til Befolkningens humane Følelser, medens Ræsonnementet helt blev lagt paa Hylden. Det stemmer dermed, at det foreliggende Anklageskrift udelukkende er begrundet med, at jeg havde den juridiske

Kompetence til at beordre en Oplukning af Lejren, at denne var fysisk mulig, og at der den 28. August fra Kl. 4 Eftermiddag var 11 Timer til Raadighed dertil. Problemet, om det var politisk forsvarligt at aabne for Lejren, berøres overhovedet ikke. Naar Anklagen saaledes lægger Bevisbyrden over paa den Sigtede, anvender den iøvrigt en Fremgangsmaade, der ikke er ukendt i disse Tider. Det har altsaa staaet til mig at gaa til Undersøgelse af den Side af Sagen, og jeg har redegjort for det Resultat, jeg har naaet, nemlig, at den officielle ministerielle Aabning af Lejren vilde være ikke mindre end en Forbrydelse mod Staten og Befolkningen. Den rent humanitære Bedømmelse af Forholdet, der resulterer i Beklagelsen af, at det gik den i Lejren tilbageblevne Skare Kommuniste, som det kom til at gaa, kan jeg og Ministeriets øvrige Medlemmer naturligvis tiltræde. Men jeg maa paa egne og alles Vegne understrege, at Problemet i første Række er politisk, altsaa dette: Gik det an af Hensyn til de Landsinteresser, vi havde at værne, at Ministeriet lod Lejren aabne, naar Tyskerne, stadig i Besiddelse af deres fulde Kraft, sad her i Landet?

Fra en Side, der med et Ræsonnement vil støtte Kommunisternes Appel til den humanitære Følelse, er det blevet fremført, at hele Formaålet med Kommunistfængslingen jo havde været at værne Kommunisterne mod at blive undergivet tysk Bevogtning, altsaa et Beskyttelseshensyn, saa at Konsekvensen derfor den 28. August maatte være, at de, naar dansk Bevogtning ikke længere kunde garanteres dem, løsgaves af Interneringen. Denne Argumentation rammes for det første af samme Indvending som Kommunisternes, nemlig at den vender Ryggen til de praktisk politiske Betragtninger over, hvorledes Tyskerne vilde reagere over for dette, idet den ganske naivt holder sig til, at der jo ikke kom nogen af disse slemme Virkninger, og glemmer, at der heller ikke fremkom nogen Provokation. Men desuden er hele Opbygningen af Ræsonnementet urimelig og uhistorisk. I min Forelæggelsestale den 20. August 1941 erklæres Forvaringstagelsen den 22. Juni for at have været uomgængelig nødvendig, »da Danmark ikke kunde udsætte sig for, at der her i Landet dreves Virksomhed til Støtte for en fremmed Magt«. Det konservative Partis Ordfører, Ole Bjørn Kraft, talte ret indgaaende om det kommunistiske Parti. Dets Karakter og Stilling her i Landet havde, som han sagde, været klar siden den grundlæggende Debat i Folketinget i 1933; det vilde kun virke ynkværligt, om et saadant Parti, naar det kom i Vanskeligheder, pludselig vilde søge Ly bag ved Landsmandsskabets Lov, som det selv saa tydeligt havde tilsidesat gennem sin Holdning. Et saadant Parti vilde være dømt i Landsmænds Øjne. Det første Hensyn for Taleren var Hensynet til Landets vitale Interesser og til Opretholdelsen af den Retningslinje for Retsudøvelsen, som har været herskende her i Landet. Idet han betonede det meget vanskelige i Opgaven at omsætte Lovens Formaal i Paragraffer, tiltraadte han den skete Udformning. Den historisk rigtige Opfattelse af Grundene til, at Lovgivningsmagten gav efter for det tyske Krav om Frihedsberøvelse, er derfor, at man forstod, at Vægningen vilde betyde noget meget alvorligt for hele Landet. En direkte tysk Indgriben vilde derfor være gaaet langt ud over den Ramme, som dansk Politik kunde fastholde efter sit Kendskab til de paagældende. Eksempelvis kan anføres, at Professor Stephan Hurwitz, der hverken var Kommunist eller Salonkommunist, men som paa fagligt Grundlag havde udtalt sig mod Nazismen, stod paa den tyske Liste over Interneringsemner. Indgrebet kunde dernæst have fremkaldt en Rystelse i Befolkningen med Virkninger for det ministerielle Styre, hvis der endog direkte var lagt Haand paa dette. Det maatte nemlig ogsaa være meget tvivlsomt, om dansk Styre, naar man afviste at internere Kommuniste — efter tysk Opfattelse var de præsumtivt deres aktive Modstandere — kunde faa opretholdt Tilladelsen til selv at øve Jurisdiktion over Sabotører m. v. Disse Hensyn var de bestemmende. At det, saa længe Bevogtningen var paa danske Hænder, kunde ses som en Fordel for de internerede at undgaa den strengere tyske Form for Frihedsberøvelse, var et Forhold, der utvivlsomt tjente til at formindske Betænkelighederne ved at give efter. Man kunde kalde det et Biformal, men at gøre det til det egentlige Formaal er at stille Forholdet paa Hovedet.

Idet jeg slutter disse Udviklinger, bør jeg maaske ikke forbigaa Omtale af den Type Medborgere, der jo findes, som trøster sig til at skønne, at Tyskerne ikke vilde have gjort noget videre, hvis Ministeriet havde taget Initiativet til at sætte de internerede i Frihed. Videnskaben tillader vist ikke at benægte nogen Mulighed,

derfor maaske heller ikke denne, men A og Z i min Besvarelse af det foreliggende Spørgsmaal har været, at det, jeg havde at tage til Rettesnor, ikke kunde være Chancerytteri med Landets dyre Interesser, men sund Fornuft og Omsigt, hvori indgik Hensyn til tysk militær Mentalitet, saaledes som jeg kendte den. Det maa være mig tilladt at uddybe dette en Smule.

I mit første Indlæg til Kommissionen har jeg henvist til de alvorlige Ulemper, der tegnede sig for mig som antagelige Følger af en Imødekommen over for Kommunisternes Ønsker, saasom et Veto mod et Departementschefstyre og en fremskyndet og haard Jødedeportation. Bevise, at disse eller andre lignende Følger vilde være indtraadt, kan jeg ikke, og eventuelle Udtalelser herom af Dr. Best m. fl. vilde paa dette Tidspunkt være betydningsløse. Vedkommende Presseorganer har da ogsaa allerede været ude med at bestride Realiteten af saadanne Bekymringer. Jeg behøver imidlertid ikke at stille Krav til Indbildningskraften, men kun til Sandhedskærligheden over for historiske Fakta for at paavise, at mit Skøn over, hvad der kunde ventes, var rigtigt og begrundet. Den 29. August erfarede det, at Tyskerne om Natten samtidig med Kampene med dansk Militær og i Tilslutning til den mod Kongen paa Sorgenfri rettede Militæraktion havde lagt Haand paa ikke blot en Mængde Officerer, bl. a. Prins Axel, men paa ca. 100 Mænd og Kvinder i fremtrædende Stillinger, og havde anbragt disse sidste i en særlig Afdeling af Horserødlejren, hvor de forblev et Stykke Tid. Forholdet var altsaa det, at Tyskerne i Forstaaelse af, at de gennem deres af Ministeriet afviste Krav med paafølgende Veto mod Ministeriet og gennem deres voldelige Adfærd havde spændt Befolkningens Taalmodighed til Bristepunktet, ansaa det for nødvendigt at sikre sig ved at tage Gidsler i meget betydeligt Omfang; thi noget præventivt Formaal over for de paagældende kunde der ikke være Tale om. Disse Frihedsberøvelser havde derfor i Virkeligheden en særdeles alvorlig Karakter, der vilde have afsløret sig, i det Øjeblik det blev vitterligt, at det afgaaende Ministerium havde udfordret Tyskerne under General Hanneken paa den forudsatte Maade. Jeg minder om Generalens Advarsel. Rent talmæssigt vilde det Antal Personer, der da vilde vandre i tysk Fængsel — om ikke noget værre timedes dem — veje anseligt mod Kommunisternes 150. Men hvorledes tror man iøvrigt, at Efterretningen om en Lejraabning vilde have virket ude i Landet? Mon ikke som et direkte Kampsignal fra Ministeriet? Men dettes Vilje var jo Opretholdelsen af et kontinuerligt dansk Styre, og det vilde altsaa komme i Modsigelse mod sig selv ved — for første Gang — at engagere de officielle Statsorganer i Kamphandlinger mod Okkupationsmagten. Vilde dette være en Forbrydelse mod Landet, vilde en saadan Opræden paa egen Haand af Justitsministeren tillige være en Forbrydelse mod det samlede Ministerium. Hvis derfor nogen af Ministeriets Medlemmer var gaaet fra Mødet den 28. August med Tvivl i sit Sind, om Lejren ikke burde have været aabnet officielt, maatte han ved Underretningen om, at 100 Landsmænd foruden Officererne sad som Gidsler for Opfyldelsen af General Hannekens foran omtalte Krav, føle sig fuldt beroliget. Ganske paa samme Maade foreligger Sagen i Dag for enhver tænkende Medborger.

Endelig ønsker jeg med særligt Hensyn til den Form, hvori Spørgsmaalet er stillet, at paapege, at mens Ordren angaaende Ikke-Skydning af den ovenfor angivne Grund udelukkende er udgaaet fra mig, har Beslutningen om ikke officielt at aabne og tømme Lejren en bredere Basis, i Sammenhæng med at den Kompetence til at fatte en saadan Beslutning overhovedet kun i formel Forstand udadtil vilde være Justitsministerens. Han var forpligtet til indadtil at søge Samstemmen med det samlede Ministerium. Jeg har paavist, at jeg ogsaa har iagttaget dette, og at Begivenhedernes Forløb og de foreliggende Oplysninger giver mig Grundlag for at hævde, at den i politiske Overvejelser begrundede Beslutning, der var min, ogsaa maatte være Samlingsministeriets.

Hellerup, den 7. September 1946.

E. Thune Jacobsen.

303.

København, d. 11. Oktober 1946.

Den parlamentariske Kommission.

Til den mig tilsendte Redegørelse af 7. September d. A. fra forhenværende Justitsminister Thune Jacobsen skal jeg bemærke:

Jeg har ikke til nogen udtalt, at jeg ikke kunde forstaa den Vrede, der var imod Hr. Thune Jacobsen, idet man lige saa godt kunde lægge Ansvaret paa mig, og jeg har ikke givet Udtryk for, at jeg ikke følte mig tilskyndet til at gaa ind for en positiv Besvarelse af Spørgsmaalet om Aabning af Horserødlejren den 28. August. Forholdet var simpelthen dette, at jeg den Dag var saa stærkt optaget af Møder og Forhandlinger om hele den højspændte Situation, at Spørgsmaalet om Horserødlejren ikke meldte sig i mine Tanker, og det blev heller ikke nævnte for mig. Ved senere Samtaler, hvor dette Problem kom paa Tale, har jeg sagt, at det var beklageligt, at man ikke den 28. August fra politisk Side havde Spørgsmaalet fremme, og jeg har givet til Kende, at jeg som Formand for Samarbejdsudvalget ikke kunde sige mig fri for Ansvar i saa Henseende. Det er vel sagtens mine Udtalelser i den Retning, der i fejlagtig Gengivelse er gaaet videre til Hr. Thune Jacobsen.

V. Buhl.

304.

JUSTITSMINISTERIET
Departementschef Eivind Larsen.

København, den 13. September 1946.

Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 11. September 1946 skal jeg meddele, at Anledningen til, at jeg den 28. August 1943 i et Ministermøde henledte den daværende Justitsministers Opmærksomhed paa Spørgsmaalet om en eventuel Løsladelse af de internerede Kommuniste, var, at jeg som Situationen udviklede sig ikke mente at kunne se bort fra, at eventuelle tyske Foranstaltninger ogsaa kunde blive rettet mod de paagældende.

Eivind Larsen.

305.

DEN AF FOLKETINGET
 UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
 I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45
 11. September 1946.

Hr. Statsadvokat Troels Hoff, Madvigs Allé 13, V.

Kommissionen anmoder om Oplysning om, hvilke Forhandlinger der i Ugen før 29. August 1943 blev ført med de internerede Kommuniste vedrørende disses Anbringelse og Muligheden for deres Løsladelse i Tilfælde af Tyskernes Fjernelse af danske Myndigheder fra Vestre Fængsel og Horserødlejren.

Holm.

Eigil Olsen.

København, den 17. September 1946.

Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Anledning af Kommissionens Skrivelse af 11. September 1946 skal jeg meddele, at jeg ikke selv har ført Forhandlinger i Ugen før den 29. August 1943 med de internerede Kommuniste vedrørende disses Anbringelse og Mulighed for Løsladelse i Tilfælde af Tyskernes Fjernelse af danske Myndigheder fra Vestre Fængsel og Horserød-Lejren.

Det bemærkes herved, at jeg fra Midten af August Maaned 1943 opholdt mig i Odense paa Grund af den tilspidsede Situation i Byen og først vendte tilbage til København den 28. August 1943.

Troels Hoff.

306.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45
12. Oktober 1946.

Hr. Statsadvokat Troels Hoff, Madvigs Allé 13, V.

Under Henviſning til Kommissionens Skrivelse af 11. f. M. og de i Deres Skrivelse af 17. s. M. indeholdte Oplysninger om, at De ikke ſelv har ført Forhandlinger i Ugen før den 29. August 1943 med de internerede Kommuniste vedrørende diſſes Anbringelse og Mulighed for Løsladelse i Tilfælde af Tyskernes Fjernelse af danſke Myndigheder fra Veſtre Fængſel og Horſerød-Lejren, anmoder Kommissionen Dem ſkriftligt meddele, hvad der paa anden Haand maatte være Dem bekendt om diſſe Forhandlinger, og hvem der paa Myndighedernes Vegne har ført dem.

Holm.

Eigil Olsen.

København, den 25. Oktober 1946.

Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Anledning af Kommissionens Skrivelse af 12. Oktober 1946 vedrørende de Forhandlinger, der i Ugen før 29. August 1943 har fundet Sted om de internerede Kommunisters Anbringelse og Mulighed for Løsladelse fra Vestre Fængsel og Horserødlejren, tillader jeg mig at meddele, at jeg ikke før Kapitulationen er blevet bekendt med de Forhandlinger, som i saa Henseende har fundet Sted. Mit Kendskab til Forhandlingerne hidrører i det væsentlige fra de Meddelelser, der dels fremkom i Dagspressen, dels findes i Rigspolitichef Thune Jacobsens Bog »Paa en Urias Post«.

Troels Hoff.

307

København, den 2. marts 1949.

Den parlamentariske Kommission.

I forbindelse med min tidligere henvendelse til kommissionens formand skal jeg tillade mig at meddele følgende:

Under afhøringerne i den parlamentariske kommission i oktober 1946 forklarede jeg bl. a., at jeg kun mente at have deltaget i 2 møder, som daværende justitsminister Thune-Jacobsen havde haft i Horserød med repræsentanter for de internerede kommunister, men ikke i et 3. møde, som skulle have fundet sted samtidig med rigsdagens kommunistudvalgs besøg i lejren i 1943. Jeg forklarede endvidere, at jeg erindrede, at der på det sidste af de møder, hvor jeg havde været til stede, fra kommunisternes side var blevet berørt spørgsmålet om, hvorledes man ville forholde sig i invasionstilfælde.

Efter at jeg senere har tænkt over spørgsmålet, er jeg kommet til den opfattelse, at jeg vist alligevel har været til stede ved det omtalte 3. møde, som justitsministeren havde med kommunisterne, samme dag som rigsdagsudvalget talte med kommunisterne. Jeg har da henført den stedfundne omtale af, hvad der ville ske i invasionstilfælde, til det tidligere møde, mens den rettelig hører hjemme i mødet fra sommeren 1943.

Tetens.

308.

Hellerup, den 7. Oktober 1946.

*Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

For cirka 14 Dage siden ringede fhv. Borgerrepræsentant Richard Jensen mig op paa min Bopæl og anmodede om at faa Lejlighed til en kortere Samtale med mig. Han indfandt sig derefter i mit Hjem.

Hvad han ønskede var en Oplysning af mig om, hvorvidt en Skrivelse af 10. December 1941, hvoraf han overleverede mig en Kopi, i sin Tid var modtaget i Justitsministeriet. Skrivelsen angik en Anmodning om at faa den ham ved Landsretten d. 2. December s. A. overgaaede Dom prøvet ved Højesteret. Han forespurgte endvidere om, hvor han skulde henvende sig for at faa forskellige Dokumenter i den gamle Sag udleveret. Han fortalte under sin Samtale med mig i den Forbindelse om den Bog, han havde udgivet, og om en Bog, han stod i Begreb med at udgive om sit Ophold i Vridsløse. Han berettede ligeledes om, hvorledes han i September 1944 blev befriet fra Fængslet i Vridsløse, og at han derved havde været heldigere end de Kommuniste, der havde siddet i Horserødlejren. Om disse sagde han, at efter hvad han havde erfaret, skyldtes det Uenighed indenfor de forskellige Fløje af de Internerede, at Flugten kun lykkedes for en Del af dem.

E. Thune Jacobsen.

309.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.

Den 10. Oktober 1946.

Hr. fhv. Borgerrepræsentant Richard Jensen.

I en Skrivelse til Kommissionen har fhv. Justitsminister Thune Jacobsen meddelt, at han for ca. 14 Dage siden i sit Hjem havde en Samtale med Dem, hvorunder De vedrørende de internerede Kommunistere skal have oplyst, at efter hvad De havde erfaret, skyldtes det Uenighed inden for de forskellige Floje af de Internerede, at Flugten kun lykkedes for en Del af dem.

I den Anledning forespørger Kommissionen, om De kan give nærmere Oplysning til Belysning af dette Forhold, eventuelt underrette Kommissionen om, hvem der har givet Dem disse Oplysninger.

Holm.

Eigil Olsen.

RICHARD JENSEN
Sorrentovej 19.

København S., den 13. Oktober 1946.

Til Kommissionen i Henhold til Grundlovens § 45.

I Henhold til Deres Skrivelse af 10. Oktober, hvori De beder mig give Oplysninger om de internerede Kommunisters Flugt fra Horserød, d. 28. August 1943, skal jeg oplyse følgende: Jeg var ikke i Horserød og kan derfor intet oplyse om de nærværende Forhold ved Flugten.

I den Santale med Hr. Thune Jacobsen om Ting, der ikke vedrørte nævnte Forhold, lod Hr. Jacobsen falde Udtalelser, hvori han omtalte nævnte Flugt, men jeg, der var uden Kendskab til disse Forhold, kunde naturligvis intet sige hertil, ligesom jeg ogsaa for nærværende er ude af Stand til at udtale mig herom.

Richard Jensen.

310.

Den 14. Oktober 1946.

Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte kommission i henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I henhold til en avisartikel, hvori jeg ser Ole Riis skal afhøres i kommissionen, tillader jeg mig at anmode om en afhøring, idet jeg besidder kendskab til de faktiske forhold ved den mislykkede flugt fra Horserød den 29. August 1943. Saafremt dette ikke er muligt, vedlægger jeg en redegørelse for denne tragiske episode, der bragte mange af os i tysk koncentrationslejr. Jeg beder Dem fremlægge følgende for den høje kommission.

Eftermiddagen den 28. August 1943, da et hold fanger ankom fra Vestre Fængsel, opsøgte een af disse fanger ved navn Poul Eliassen mig i Barak H. og oplyste mig om, »at nu gaar det snart løs, vi er kommet her ud, fordi tyskerne vil overtage Vestre Fængsel og eventuelt Horserød, vi kommer her, fordi vi bedre kan flygte her fra lejren, om det skulde blive nødvendigt«.

Efter denne samtale sendte vi vor barakformand til vor egen lejrledelse for at blive informeret. Han kom tilbage og forklarede, at vi skulde fra lejrledelsen faa nærmere besked, naar vi skulde forlade lejren. Ved 19-tiden talte jeg og andre med en fængselsbetjent, som oplyste os om, at der vilde ikke blive lagt os hindringer i vejen, naar som helst vi vilde forlade lejren, idet porten var aaben og vagten vilde ikke skyde. Efter dette sendte vi atter formanden til vor ledelse for at berette, at alt var i orden, og naar vi skulde afsted. Han kom tilbage med samme besked plus at enhver, der forlod lejren uden tilladelse, vilde blive hængt ud i den illegale presse som provokatør. Kl. 22 eller 23 hørte vi svensk presse, hvori det blev oplyst, at al telegrafisk og telefonisk forbindelse med Danmark var afbrudt. Dette og fornyede samtaler med fængselspersonalet foranledigede os atter til at sende bud til vor ledelse for at faa klar besked, da vi nu vilde afsted, men igen samme svar. Og nu kom gang paa gang betjentene og sagde: »hvorfor løber I ikke? alt er i orden«, men stadig ventede vi paa besked fra ledelsen. Ved 2—3 tiden om natten hørte vi skydning, og tyskerne besatte lejren, flugt var nu umulig, men vi opdagede at hele Barak G., hvor ledelsen holdt til, var tom, samt at prominente personer fra andre baraker var forsvundet, deriblandt en invalid, som i hvert fald selv ikke var i stand til at forcere hegnet, og alle disse var flygtet uden at give os meddelelse. Resten er jo den høje kommission bekendt.

Med højagtelse

Valentin Malmer,

Landemærket 49 B¹, K.

F.

**De øvrige i tiden mellem den 22. juni 1941 og den 29. august 1943
behandlede og rejste spørgsmål.**

27.

Faldskærmsagenter, allierede flyvere m. v.

Aktstykker:

311. Justitsministeriets skrivelse af 23. juni 1947 til kommissionen angående aftale mellem politiet og faldskærmsagenterne 1237
312. Abwehrstelles skrivelse af 26. januar 1942 til statsadvokaten for særlige anliggender angående dansk politis opsporing af faldskærmspringere 1238
313. Abwehrstelles skrivelse af 10. februar 1942 til statsadvokaten for særlige anliggender 1242
Bilag. Den øverstbefalendes retningslinier af 27. januar 1942 angående bekæmpelse af faldskærmsagenter 1244
314. Justitsministeriets cirkulære af 7. marts 1942 angående politiets forholdsregler overfor faldskærmsagenter 1248
Bilag. Liste over danske politikredse og tyske garnisonskommandanter . . 1250
315. Statsadvokaten for særlige anliggenders skrivelse af 20. april 1942 til Abwehrstelle angående aftale om faldskærmsagenter af dansk nationalitet . . 1252
316. Krigsministeriets skrivelse af 14. august 1942 til justitsministeriet angående hærens forholdsregler overfor fremmede militærpersoner 1253
317. Justitsministeriets cirkulære af 18. august 1942 angående politiets omgående udlevering af pågrebne fremmede militærpersoner til de tyske myndigheder 1254
318. Abwehrstelles skrivelse af 29. september 1942 til statsadvokaten for særlige anliggender angående faldskærmsagenten C. M. Rottbøll 1255
319. Departementschef Eivind Larsens referat angående dansk-tysk drøftelse den 10. december 1942 vedrørende dødsstraf for faldskærmsagenter 1257
320. Statsadvokaten for særlige anliggenders skrivelse af 6. april 1943 til justitsministeriet angående politiets direktiver for forholdet til faldskærmsagenter 1258
321. Udenrigsministeriets skrivelse af 29. juli 1943 til justitsministeriet angående tyske krav til det danske politis ledelse vedrørende behandlingen af nedstyrtede fremmede luftfartøjers besætning 1260
322. Udenrigsministeriets skrivelse af 2. august 1943 til justitsministeriet angående fornyede tyske besværinger over sympatitilkendegivelser overfor nedstyrtede allierede flyvere 1261
323. Justitsministeriets cirkulære af 13. august 1943 angående politiets pligter i forbindelse med nedstyrtede allierede luftfartøjers besætning 1262
324. Justitsministeriets cirkulære af 31. marts 1944, hvorefter politiet ikke mere har pligt til at udfolde selvstændig virksomhed for at tage fremmede militærpersoner i forvaring 1263

Stenografiske referater:

Max Lauritz Janus Weiss: Sp. 420.

Eigil Thune Jacobsen: Sp. 589.

Andre Aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 251—265, 390, 391.

Referater af kommissionsdomstolens afhøringer (A. nr. 260, 261, 442 og 443) side 1716.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 9—11, 14, 28, 37, 41.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 476, 478, 487, 491, 495.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 597, 670, 697, 707, 708, 713, 714, 757—761, 770, 781, 783.

311.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 23. Juni 1947.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til den i Værket Besættelsestidens Fakta, 1. Bind, Side 56 optagne Note, hvori det er anført, at Justitsministeriet til Belysning af Cirkulæreskrivelse af 7. Marts 1942 om Faldskærmsagenter har oplyst, at der mellem Politiet og den i Danmark værende Ledelse af Faldskærmsfolkene var truffet gensidig Aftale om, at der ikke skulde anvendes Skydevaaben, har Kommissionen i Skrivelse af 14. Maj 1947 anmodet om at faa tilstillet nærmere Oplysninger om nævnte Aftales Afslutning og Indhold.

Foranlediget heraf skal man meddele følgende om de faktiske Forhold, der ligger til Grund for den i Noten givne Oplysning:

Efter at Overbetjent Østergaard-Nielsen i September 1942 var blevet skudt af en Faldskærmsmand, Johannesen, kom Overbetjent Weiss og/eller Overbetjent Roland Olsen til Politikommissær Odmar og sagde, at det beroede paa en beklagelig Misforstaaelse, at Johannesen havde skudt paa Østergaard-Nielsen. Johannesen havde sikkert været af den Formening, at Østergaard-Nielsen tilhørte det tyske Politi, og hvis Østergaard-Nielsen havde baaret Kongemærke eller paa anden Maade havde tilkendegivet, at han var dansk Politimand, vilde Skydningen ikke have fundet Sted. Der var imidlertid nu truffet Foranstaltninger til, at der fremtidig ikke vilde blive skudt fra Faldskærmspringernes Side paa danske Politimænd, saafremt disse tydeligt tilkendegav sig som saadanne. At Politiet ikke vilde gøre Brug af Skydevaaben over for Faldskærmsfolk uden i Selvforsvar var jo en Selvfølge. Politikommissær Odmar vidste, at Roland Olsen var i direkte Kontakt med Faldskærmspringere og havde — efter Weiss' Udtalelser — begrundet Formodning om, at ogsaa han havde lignende Forbindelser, hvorfor Politikommissær Odmar instruerede Personalet efter de givne Retningslinier. Det passerede refererede Politikommissær Odmar for Departementschef Eivind Larsen og for Statsadvokat Hoff — dog vistnok uden Kildeangivelse.

Det er saaledes denne Meddelelse, der ligger til Grund for Noten.

A. L. Elmquist.

Chr. Ludvigsen,

312.

(A. nr. 47, bilag 33.)

AFSKRIFT

ABWEHRSTELLE DÄNEMARK

*Kopenhagen, den 26. Januar 1942.*Geheim.

Nr. 582/42/III F. g.

An den
Staatsadvokaten für besondere Angelegenheiten
Herrn Oberstaatsanwalt Poul *Kjalke*, Kopenhagen.

Betrifft: Grundsätzliche Weisungen an die dänische Polizeidienststellen
zur Fahndung nach auf dänischem Gebiet landenden Fallschirm-
springern.

Vorgang: Ohne.

Bei deutschen Dienststellen liegen eine Reihe von erneuten Nachrichten vor, wonach damit zu rechnen ist, dass sowohl von englischer, wie von russischer Seite in den kommende Monaten in steigendem Umfang der Versuch gemacht werden wird, in den von Deutschland in Schutz genommenen Ländern Europas durch Abwurf aus Flugzeugen mittels Fallschirmen Einzelpersonen abzusetzen.

Diese Personen haben den Auftrag,

- 1) durch Sabotage in und an wirtschaftlichen Unternehmungen des betreffenden Landes Schaden anzurichten, von denen angenommen wird, dass sie letzten Endes die deutsche Kriegswirtschaft treffen.
- 2) Durch Fühlungnahme mit im Lande vorhandenen kommunistischen Elementen Terrortrupps zu bilden, die auf alle mögliche Weise, insbesondere auch durch Attentate auf führende Persönlichkeiten des betreffenden Landes Unruhe stiften sollen.

Nach den Bestimmungen der Haager Landkriegesordnung sind Angehörige eines kriegführenden Landes, die in Zivilkleidung auf dem Gebiete eines anderen Staates angetroffen werden, nicht als Angehörige der Wehrmacht des betreffenden Landes zu betrachten und als solche zu bekämpfen, sondern ihre Unschädlichmachung geschieht nach den in dem betreffenden Lande geltenden polizeilichen Bestimmungen.

Der erste Fall dieser Art auf dänischem Gebiet ist der Absprung zweier offensichtlich englischer Agenten in der Nähe von Köge, in der Nacht vom 27. zum 28. Dezember 1941, von denen einer beim Absprung getötet wurde und der andere bisher noch flüchtig ist. Mit der Wiederholung dieses Vorkommnisses, möglicherweise sogar in steigender Zahl, ist in der nächsten Zeit zu rechnen.

An der Auffindung und Unschädlichmachung derartiger Fallschirmabspringer sind die dänischen Behörden zweifellos in hohem Masse interessiert, da sich die Aufträge solcher Fallschirmagenten nach den bei deutschen Stellen vorliegenden Meldungen in erster Linie gegen die Wirtschaft, sowie die öffentliche Ruhe und Sicherheit des betreffenden Landes, in diesem Falle also

Dänemarks richten. Darüber hinaus hat innerhalb Dänemarks die hier eingesetzte deutsche Wehrmacht selbstverständlich ein entscheidendes Interesse daran, dass feindliche Fallschirmabspringer so rechtzeitig aufgefunden und unschädlich gemacht werden, dass ihre Tätigkeit sich nicht zum Schaden des Landes auswirken kann.

Auf Grund der bei dem vorerwähnten Fallschirmabsprung bei Köge gemachten Erfahrungen hat der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark an die ihm unterstellten Wehrmachtsdienststellen einen neuen Befehl herausgegeben, in dem die erforderlichen Massnahmen für schnellste Meldung vorkommender Fallschirmabsprünge, sowie im Anschluss daran für sofortige Erkundung und Verfolgung der abgesprungenen Personen festgelegt worden sind. Es scheint nun erforderlich, für den Fall derartiger Vorkommnisse die Massnahmen der deutschen Wehrmachtsdienststellen und der dänischen Polizei genauestens aufeinander abzustimmen, damit in solchen Fällen keine Unklarheiten bestehen und zweckmässigster Einsatz aller vorhandenen Mittel sichergestellt ist.

Insbesondere ist zu regeln:

- 1) Schnellste Meldung, jedes derartigen Vorkommnisses durch den örtlichen Polizeimeister an die zentrale Politizeistelle in Kopenhagen und von dort aus weiter an den diensttuenden Offizier der Abwehrstelle.
- 2) Gleichzeitig:
Sofortige Verbindungsaufnahme zwischen dem örtlichen Polizeimeister und dem nächsten deutschen Standortältesten zwecks Abstimmung der beiderseitigen Massnahmen.
- 3) Festlegung, auf welchem Wege der diensttuende Offizier der Abwehrstelle Nachts einen massgebenden Herrn der »Abteilung für besondere Angelegenheiten« bei der dänischen Polizei erreichen kann, zwecks sofortiger Besprechung zentral einzuleitender Massnahmen.
- 4) Festlegung, welche dänischen Organisationen, ausser der Polizei, evtl. bei der Suche nach Fallschirmabspringern miteinzusetzen wären (Z.B. in Küstengebieten, die örtlichen Rettungsorganisationen für Schiffbrüchige pp.).

Um die vorstehenden und gegebenenfalls eine Reihe anderer sich weiterhin ergebender Fragen einwandfrei zu klären und eine Abstimmung der von dänischer Seite getroffenen bzw. zu treffenden Massnahmen mit den an die deutschen Truppeneinheiten gegebenen Befehlen herbeizuführen, hält Abwehrstelle eine baldige mündliche Besprechung mit Herrn Oberstaatsanwalt *Kjalke* für notwendig. Es wird um Nachricht gebeten, wann diese Besprechung in den Diensträumen der Abwehrstelle stattfinden kann.

Howoldt.

312 a.

Oversættelse.

ABWEHRSTELLE DÄNEMARK

København, den 26. Januar 1942.

FORTROLIGT

Til

Statsadvokaten for særlige Anliggender,
Hr. Overstatsadvokat Poul *Kjalke*, København, Politigaarden.

Ang.: Principielle Instruktioner til de danske Politimyndigheder til Eftersøgning af Faldskærmsudspringere, der lander paa dansk Omraade.

Henvisning: Ingen.

Hos tyske Myndigheder foreligger en Række nye Efterretninger, hvorefter man maa regne med, at der baade fra engelsk og fra russisk Side i de kommende Maaneder i stigende Grad vil blive gjort Forsøg paa, i de Lande i Europa, som Tyskland har taget i sin Beskyttelse, at landsætte Enkeltpersoner, som kastes ned fra Flyvemaskiner ved Hjælp af Faldskærme.

Disse Personer har det Hverv

- 1) ved Sabotage i og paa Erhvervsvirksomheder i det paagældende Land at anrette Skader, som maa antages til syvende og sidst at ramme den tyske Krigsökonomi,
- 2) ved at opnaa Føling med de i Landet eksisterende kommunistiske Elementer at danne Terrorgrupper, som paa enhver mulig Maade, særlig ogsaa ved Attentater paa førende Personligheder i det paagældende Land, skal stifte Uro.

Efter Bestemmelserne i Haager Landkrigskonventionen skal Personer, der hører til et krigsførende Land og som i civil Paaklædning træffes paa en anden Stats Omraade, ikke betragtes som hørende til vedkommende Lands Værnemagt og bekæmpes som saadanne, men Uskadeliggørelsen af dem sker efter de i det paagældende Land gældende Politibestemmelser.

Det første Tilfælde af denne Art paa dansk Omraade er to, øjensynligt engelske Agenters Nedspringning i Nærheden af Køge Natten fra den 27. til den 28. December 1941; den ene af dem dræbtes ved Nedspringet, og den anden har hidtil holdt sig skjult. Man maa i den nærmeste Tid regne med Gentagelse af den Slags Begivenheder, muligvis endog i stigende Antal.

De danske Myndigheder er utvivlsomt i høj Grad interesserede i at finde og uskadeliggøre den Slags Faldskærmsudspringere, da saadanne Faldskærmsagenters Hverv efter de hos tyske Myndigheder foreliggende Meldinger først og fremmest er rettet mod det paagældende Lands Erhvervsliv, samt mod dets offentlige Ro og Sikkerhed, i dette Tilfælde altsaa Danmarks. Men desuden har indenfor Danmark den her indsatte tyske Værnemagt selvfølgelig en afgørende Interesse i, at fjendtlige Faldskærmsudspringere kan findes og uskadeliggøres saa rettidigt, at deres Virksomhed ikke kan faa skadelige Følger for Landet.

Paa Grundlag af de ved det ovenomtalte Faldskærmsudspring ved Køge gjorte Erfaringer har den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark udstedt en ny Befaling til de ham underordnede militære Myndigheder, i hvil-

ken Befaling der er blevet fastsat de nødvendige Forholdsregler til at muliggøre den hurtigste Melding om stedfindende Faldskærmsudspring, samt i Tilslutning dertil for straks at opspore og forfølge de Personer, som er sprunget ned. Det synes nu paakrævet i Tilfælde af saadanne Begivenheder at tilpasse de Forholdsregler, som tages af de tyske militære Myndigheder og af det danske Politi, saa nøje efter hinanden som muligt, for at der i saadanne Tilfælde ikke skal foreligge Uklarheder og at der kan sikres den hensigtsmæssigste Anvendelse af alle eksisterende Midler.

Navnlig skal ordnes:

- 1) Hurtigst mulig Melding om alle saadanne Begivenheder gennem den lokale Politimester til det centrale Politikontor i København og derfra videre til den tjenstgørende Officer ved Abwehrstelle.
- 2) Samtidig:
 - Øjeblikkelig Etablering af Forbindelse mellem den lokale Politimester og den nærmeste lokale tyske Kommandant for at koordinere de Forholdsregler, som fra begge Sider vil være at træffe.
- 3) Fastsættelse af, ad hvilken Vej den tjenstgørende Officer ved Abwehrstelle om Natten kan komme i Forbindelse med en kompetent Herre af »Afdelingen for særlige Anliggender« ved det danske Politi, for straks at kunne konferere om de Forholdsregler, der centralt skal indledes.
- 4) Fastsættelse af, hvilke danske Organisationer, foruden Politiet, der eventuelt skal træde til ved Eftersøgning af Faldskærmsudspringere (f. Eks. i Kystomraader, de lokale Redningsorganisationer for Skibbrudne osv.).

For paa fyldestgørende Maade at komme til Klarhed over de foranstaaende og eventuelt en Række andre Spørgsmaal, som maatte kunne opstaa, og for at tilvejebringe en Tilpasning af de Forholdsregler, der fra dansk Side er truffet eller skal træffes, med de Befalinger, som er givet de tyske Troppenheder, anser Abwehrstelle en snarlig mundtlig Konference med Hr. Overstatsadvokat Kjalke for nødvendig. Man anmoder om Meddelelse om, hvornaar denne Konference kan finde Sted i Abwehrstelles Lokaler.

Howoldt.

313.

(A. nr. 47, bilag 34.)

A F S K R I F T

ABWEHRSTELLE DÄNEMARK

Kopenhagen, den 10. Februar 1942.

1 Anlage

Geheim.

Ast. Bnr. 630/42 g III F.

An den
Staatsadvokaten für besondere Angelegenheiten
Herrn Oberstaatsanwalt *Poul Kjalke*,
Kopenhagen,
Politigaarden.

Betrifft: Bekämpfung von Fallschirm-Agenten

Vorgang: Ast. Bnr. 582/42 g III F vom 26.I.42
Fernmdl. Rücksprache Staatsadv. Kjalke
mit Kapt. z. S. (Ing.) Howoldt am 10.II.42.

In der Anlage überreicht die Abwehrstelle die von Ihnen erbetene Abschrift des vom Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark herausgegebenen Befehls zur Bekämpfung von Fallschirm-Agenten an die Truppen zu Ihrem persönlichen Gebrauch.

Howoldt.

313 a.

ABWEHRSTELLE DÄNEMARK

København, den 10. Februar 1942.

1 Bilag

Hemmeligt.

Ast. Bnr. 630/42 g III F.

Til
 Statsadvokaten for særlige Anliggender,
 Hr. Overstatsadvokat *Poul Kjalke*,
København,
 Politigaarden.

Ang.: Bekæmpelse af Faldskærmsagenter.*Henvisning:* Ast. Bnr. 582/42 g III F af 26. 1. 42.
 Telef. Konference Statsadv. Kjalke
 med Kapt. z. S. (Ing.) Howoldt den 10. 2. 42.

Som Bilag sender Abwehrstelle den Genpart, som De har udbedt Dem, af den af den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark udstedte Befaling til Hæren til Bekæmpelse af Faldskærms-Agenter til personlig Brug for Dem.

Howoldt.

(A. nr. 47, bilag 35.)

ABSCHRIFT

DER BEFEHLSHABER DER DEUTSCHEN
TRUPPEN IN DÄNEMARK*Kopenhagen, den 27. Januar 1942.*

Der Feind hat in Dänemark (Seeland) Agenten mit Fallschirmen aus Flugzeugen abgesetzt. Es muss bestimmt damit gerechnet werden, dass noch weitere Agenten entweder auch mit Fallschirmen oder durch Landen eines feindlichen Flugzeuges abgesetzt werden, einmal zur Nachrichtengewinnung für den Feind, zum anderen zur Bildung von Sabotage-Trupps gegen militärische oder kriegswichtige Anlagen oder Fabriken, Versorgungseinrichtungen, Transportwege, Brücken oder auch zur Organisation von Partisanen-Trupps. Solche Agenten werden nach den bisherigen Erfahrungen meistens einzeln oder nur zu zweien abgesetzt.

Der Bezugsverfügung, die in den Ziffern 1)–6) die Bekämpfung der Fallschirm-Jäger (= Soldaten) behandelt, sind folgende Bestimmungen als Ziffern 7)–12) hinzuzufügen:

- 7) Feindliche, in *Zivil* gekleidete *Agenten* gehören nicht der feindlichen Wehrmacht an. Sie befinden sich *nicht* in rechtmässiger Kampfausübung und sind daher völkerrechtlich auch *nicht* als kämpfende Soldaten zu behandeln.
- 8) Gefangene *Agenten* stehen nicht der Luftwaffe zur Vernehmung zur Verfügung, sondern *nur* der zuständigen Abwehrstelle (Abwehrnebenstelle). Ebenso ist erbeutetes *Agenten*-Gerät möglichst *unberührt* (Fingerabdrücke pp.) am Fundort durch Posten zu sichern, da über dieses ausschliesslich die zuständige Abwehrstelle verfügt. Unnötiges Betreten der Absprungsstelle und des umliegenden Geländes ist unbedingt zu vermeiden, da hierdurch die Nachsuche durch Spürhunde pp. erschwert wird.
- 9) Das Absetzen solcher Agenten wird meist bei Nacht erfolgen. Alle Wachen und Posten sind auf erhöhte Aufmerksamkeit in dieser Hinsicht beim Herannahen *feindlicher* Flugzeuge hinzuweisen.
- 10) Mit Fallschirm abgesprungene *Agenten* sind ebenso mit Waffengewalt gefangenzunehmen, wie abgesprungene feindliche Fallschirm-Jäger. Bei leisestem Fluchtversuch ist rücksichtslos von der Waffe Gebrauch zu machen.
Bei der Nachsuche und Gefangennahme von *Agenten* sind auch die dänischen Behörden zu beteiligen. Die Standortältesten setzen sich mit den zuständigen dänischen Polizeimeistern, auch für ihre erweiterten Gebiete, dieserhalb in Verbindung. (Absperrungsmassnahmen in weiterem Umkreise um den Landeplatz, Bewachung der Verkehrswege, Sicherstellung schnellster Nachrichtenverbindung zwischen Deutscher Wehrmacht und dänischer Polizei pp.).
- 11) Mit hinterhältigem Verhalten und dem Gebrauch unter der Kleidung versteckter Schusswaffen, die auch mit erhobenen Armen ausgelöst werden können, ist bei solchen Agenten ohne weiteres zu rechnen. Daher ist bei der Festnahme folgendes zu beachten:
 - a) Schon auf grosse Entfernung erhobene Hände, Halt und Kehrtwendung verlangen.

- b) Untersuchung nur *von hinten* und nur im Beisein eines schussfertigen zweiten Mannes, evtl. nach vorheriger Fesselung.
 - c) Fortfall der Bestimmung, die »Verhaftung« durch Handauflegen bekannt zu geben.
- 12) Bei Auffinden von abgeworfenen oder bei Verdacht von Absetzen feindlicher Agenten ist Meldung an Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark *und* an die zuständige Abwehrstelle (Abwehrstelle Dänemark-Kopenhagen oder Abwehrnebenstelle — Aarhus) als Ausnahmegespräch (»Notgespräch«) zu erstatten.«

Für den Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark

Der Chef des Generalstabes

gez. Graf v. **Brandenstein.**

DEN ØVERSTBEFALENDE FOR DET TYSKE
TROPPIER I DANMARK

København, den 27. Januar 1942.

Fjenden har i Danmark (Sjælland) landsat Agenter med Faldskærme fra Flyvemaskiner. Man maa bestemt regne med, at endnu flere Agenter vil blive landsat enten ogsaa med Faldskærme eller ved, at en fjendtlig Flyvemaskine lander, for det første for at skaffe Efterretninger til Fjenden, for det andet for at danne Sabotagegrupper mod militære eller krigsvigtige Anlæg eller Fabrikker, Forsyningsanlæg, Transportveje, Broer eller ogsaa til Organisation af Partisangrupper. Saadanne Agenter bliver efter de hidtidige Erfaringer for det meste landsat enkeltvis eller kun to.

Til den supplerende Anordning, som i Numrene 1—6 behandler Bekæmpelsen af Faldskærmsjægere (= Soldater), skal der føjes følgende Bestemmelser som Numrene 7—12:

- 7) Fjendtlige *civillklædte Agenter* hører ikke til den fjendtlige Værnemagt. De befinder sig *ikke* i retmæssig Kampførelse og skal derfor folkeretligt heller *ikke* behandles som kæmpende Soldater.
- 8) Fangne *Agenter* staar ikke til Disposition for Luftvaabnet til Afhøring, men *kun* for det paagældende Abwehrstelle (Abwehrnebenstelle). Ligeledes skal erobrede *Agent*grejer saa vidt muligt *uberørt* (Fingeraftryk o. l.) sikres ved Vagtposter paa Findestedet, eftersom det udelukkende er det paagældende Abwehrstelle, der disponerer over saadanne Ting. Man skal ubetinget undgaa uden Nødvendighed at betræde Nedspringningsstedet og det omliggende Terræn, da Eftersøgning ved Sporhunde o. l. derved vanskeliggøres.
- 9) Landsætning af den Slags Agenter vil oftest finde Sted om Natten. Alle Vagter og Poster henvises til at vise forøget Opmærksomhed i denne Henseende, naar *fjendtlige* Flyvemaskiner nærmer sig.
- 10) *Agenter*, som er sprunget ned med Faldskærm, skal — ligesom nedsprungne fjendtlige Faldskærmsjægere — tages til Fange med Vaabnemagt. Ved det mindste Flugtforsøg skal der hensynsløst gøres Brug af Vaabnene. Ved Eftersøgning og Tilfangetagelse af *Agenter* skal ogsaa de danske Myndigheder tage Del. De lokale tyske Kommandanter sætter sig desangaaende i Forbindelse med de paagældende danske Politimestre, ogsaa for deres udvidede Omraader (Afspærringsforanstaltninger i videre Omkreds omkring Landingsstedet, Bevogtning af Trafikveje, Sikring af den hurtigst mulige Efterretningsforbindelse mellem den tyske Værnemagt og det danske Politi osv.).
- 11) Man maa paa Forhaand regne med, at saadanne Agenter vil optræde lumsk og gøre Brug af Skydevaaben, som de holder skjult under Tøjet; disse Vaaben kan ogsaa affyres, selv om vedkommende staar med Armene i Vejret. Derfor skal ved Anholdelsen følgende iagttages:
 - a) Allerede i lang Afstand skal man kræve, at vedkommende rækker Hænderne i Vejret, gør holdt og vender Ryggen til.

- b) Ransagningen maa kun ske *bagfra* og kun i Overværelse af en skudklar anden Mand, eventuelt efter at den anholdte først er blevet bundet.
 - c) Bestemmelsen om, at Anholdelsen tilkendegives ved, at man lægger Haanden paa vedkommende, falder bort.
- 12) Ved Eftersporing af nedkastede fjendtlige Agenter eller naar der foreligger Mistanke om Landsætning af saadanne, skal der gives Melding til den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark *og* til det paagældende Abwehrstelle (Abwehrstelle Dänemark-Kopenhagen eller til Abwehrnebenstelle — Aarhus) i Form af Ekspresamtale.

For den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark.

Chefen for Generalstaben

(sign.) Grev v. **Brandenstein**.

314.

Fortroligt.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 7. Marts 1942.

*Cirkulæreskrivelse til
Politidirektøren i København og samtlige Politimestre.*

Som beskrevet i D.P.E. Nr. 5/42 sprang to Personer — øjensynlig engelske Spioner eller Sabotører — Natten mellem den 27. og 28. December 1941 med Faldskærm ud fra en Flyvemaskine i Nærheden af Haslev.

Der foreligger Mulighed for, at der saavel fra engelsk som fra russisk Side i de kommende Maaneder vil blive gjort Forsøg paa fra Flyvemaskine ved Hjælp af Faldskærm at landsætte enkelte Civilpersoner her i Landet, og da det er nødvendigt hurtigst muligt at faa disse Personer anholdt, er der mellem den tyske Værnemagt og de danske Myndigheder truffet Aftale om et snævert Samarbejde mellem de tyske Militærmyndigheder og det danske Politi ved saadanne Lejligheder efter følgende Retningslinier:

Naar en Politimand faar Kundskab om, at Landsætning fra Flyvemaskine finder eller har fundet Sted, skal han uopholdeligt underrette Politimesteren eller dennes Stedfortræder.

Politimesteren underretter øjeblikkelig:

a. Statsadvokaten for særlige Anliggender (Central 1448, Lokal 207), som gennem Rigspolitechefen foranlediger tilkaldt Udrykningshold og Hundeførere samt Teknisk Afdeling og endvidere underretter Abwehrstelle (eller Abwehrnebenstelle).

b. vedkommende Standorttæste.

c. Nabopolitikredsene.

Saafernt Landsætning observeres af de tyske Myndigheder, alarmerer vedkommende Standorttæste:

1. Politimesteren, der underretter Nabopolitikredsene.

2. Abwehrstelle (eller Abwehrnebenstelle), som underretter Statsadvokaten for særlige Anliggender, der forholder sig som under a. med Hensyn til Tilkaldelse af Udrykningshold.

Iøvrigt maa Politimesteren uopholdeligt lade Eftersøgning og Afspærring paabegynde med alt disponibelt Mandskab og i Samarbejde med Nabopolitikredsene. Der maa lægges særlig Vægt paa hurtigst muligt og i videst muligt Omfang at afspærre det formentlige Landingssted samt sikre Bevarelsen af eventuelle Spor, og der bør til Forhindring af Flugt etableres en Afspærring i en Cirkel med Landingsstedet som Centrum og med en Radius, der afpasses efter det Tidsrum, der maa antages at være forløbet siden Landsætningen. Et Generalstabskort i passende Maalestok haves parat til Orientering for Udrykningsholdet, naar dette ankommer.

Det danske Politi foretager det egentlige Eftersøgningsarbejde, saasom Afhøringer, Kansagninger, Kontrol med Vejfarende, Jernbanestationer og -linier, Rutebilstationer og lignende.

Det tyske Militærs Opgaver er Dannelse af større Afspærringskredse samt Gennemøgning af Skove, Afsøgning af større Arealer og lignende, alt efter Aftale mellem vedkommende Standorttæstest og Politimesteren.

Der vedlægges en Fortegnelse over Politikredsene og de forskellige Standorttæstest i Danmark, og det paalægges Politimestrene snarest at optage Forhandling dels med paagældende Standorttæstest, dels med Politimestrene i Nabopolitikredsene til Tilrettelæggelse af de øjeblikkelige Dispositioner, der skal foretages i paakommende Tilfælde.

Opmærksomheden henledes paa den særlig farlige Bevæbning, som den i D.P.E. Nr. 5/42 omhandlede Faldskærmsudspringer var i Besiddelse af, og Personalet bør instrueres om særlig Agtpaagivenhed ved Anholdelse af mistænkelige Personer ved saadanne Lejligheder. Paagældende kan f. Eks. kommanderes til at vende Ryggen til, hvorefter man nærmer sig ham bagfra og ransager hans Person, medens en anden Politimand ved Hjælp af sin Pistol forhindrer ham i at vende sig med Front mod Politifolkene.

Det tilføjes, at der ved Luftværnschefens Foranstaltning vil blive givet Luftværnsposterne Instruktion om til den stedlige Kommandocentral at indberette eventuelle Observationer vedrørende Faldskærmsudspringere eller Flyvemaskiner, hvis Flyvning forekommer mistænkelig, hvorefter Kommandocentralen straks giver Meddelelsen videre til paagældende Politimester til eventuel videre Foranstaltning.

E. Thune Jacobsen.

Herfelt.

Liste over Politikredse og Standortålteste.

Nr.	Standortålteste	
1. Frederiksberg	Standortålteste	København
2. Nordre Birk	—	København
3. Søndre Birk	—	København
4. Roskilde	—	Roskilde
5. Køge	—	Ringsted
6. Helsingør	—	Hillerød
7. Hillerød	—	Hillerød
8. Frederikssund	—	Hillerød
9. Holbæk	—	Roskilde
10. Kalundborg	—	Slagelse
11. Slagelse	—	Slagelse
12. Skælskør	—	Slagelse
13. Ringsted	—	Ringsted
14. Næstved	—	Ringsted
15. St. Hedinge	—	Ringsted
16. Præstø	—	Vordingborg
17. Vordingborg	—	Vordingborg
18. Rønne	—	Bornholm
19. Nykøbing F.	—	Vordingborg
20. Saksøbing	—	Vordingborg
21. Rødby	—	Vordingborg
22. Nakskov	—	Vordingborg
23. Nyborg	—	Odense
24. Svendborg	—	Odense
25. Ærøskøbing	—	Odense
26. Faaborg	—	Odense
27. Odense	—	Odense
28. Odense Herred	—	Odense
29. Kerteminde	—	Odense
30. Bogense	—	Odense
31. Assens	—	Odense
32. Middelfart	—	Odense
33. Fredericia	—	Fredericia
34. Kolding	—	Kolding
35. Vejle	—	Vejle
36. Horsens	—	Fredericia
37. Voer-Nim Herreder	—	Vejle
38. Silkeborg	—	Silkeborg
39. Hasle m. fl. Herreder	—	Silkeborg
40. Hads-Ning Herreder	—	Silkeborg
41. Aarhus	—	Aarhus
42. Grenaa	—	Aarhus
43. Rougsø Herreder	—	Aarhus
44. Randers	—	Viborg
45. Hadsund	—	Viborg
46. Hobro	—	Viborg
47. Nibe	—	Aalborg
48. Aalborg	—	Aalborg

Nr.	Standort	Älteste
49.	Nørresundby	Aalborg
50.	Sæby	Hjørring
51.	Frederikshavn	Hjørring
52.	Hjørring	Hjørring
53.	Thisted	Thisted
54.	Hassing-Refs Herreder	Thisted
55.	Nykøbing M.	Thisted
56.	Skive	Holstebro
57.	Viborg	Viborg
58.	Fjends m. fl. Herreder	Viborg
59.	Herning	Ringkøbing
60.	Holstebro	Holstebro
61.	Lemvig	Holstebro
62.	Ringkøbing	Ringkøbing
63.	Varde	Esbjerg
64.	Esbjerg	Esbjerg
65.	Ribe	Esbjerg
66.	Haderslev	Haderslev
67.	Toftlund	Haderslev
68.	Aabenraa	Aabenraa
69.	Sønderborg	Aabenraa
70.	Graasten	Aabenraa
71.	Tønder	Tønder

315.

(A. nr. 47, bilag 36.)

JUSTITSMINISTERIET
— — —

AFSKRIFT

20. April 1942.

A.S. 5—31 PK/Kah.

Vedr.: Bekæmpelse af Faldskærmsagenter.*Tidl.:* Mundtlige Forhandlinger, senest mellem Kapitän zur See Howoldt og Departementschef Eivind Larsen den 7. April 1942.

Under Henvisning til den seneste Forhandling mellem Kapitän zur See Howoldt og Departementschef Eivind Larsen tillader jeg mig herved at bekræfte den mellem de danske og tyske Myndigheder trufne Aftale, hvorefter Civilpersoner af dansk Nationalitet, der landsættes her i Landet ved Faldskærm for at fremme tyskfjendtlige Formaal, ikke vil blive skudt i Tilfælde af Paagribelse, men derimod vil blive idømt en meget alvorlig Fængselsstraf.

Oberstaatsanwalt.

Abwehrstelle.

Erhalten 21. 4. 1942.

Meyer-Piton,
Major.

316.

AFSKRIFT

KRIGSMINISTERIET

København, d. 14. August 1942.

M 935.

Til
Justitsministeriet.

Krigsministeriet har Dags Dato tilskrevet Udenrigsministeriet saaledes:
»Under Henvisning til det ærede Ministeriums Skrivelse, Journal Nr. 84.F.27., af 16. Juli 1942 vedrørende Behandling af fremmede Militærpersoner skal Krigsministeriet efter Samraad med Marineministeriet udtale, at Hærens Myndigheder, naar de optager og indbringer fremmede Militærpersoner, i Tilfælde hvor disse ikke paa Grund af Forholdene allerede er afleveret til dansk Politi, bør overlevere dem saa hurtigt som muligt direkte til tysk militær Myndighed.

Man har anmodet Generalkommandoen om at instruere Hærens Afdelinger m. fl. i Overensstemmelse med ovenstaaende.«

Hvilket man ikke undlader herved at meddele.

P.M.V.

Navn.

Navn.

317.

JUSTITSMINISTERIET

København, d. 18. August 1942.

J. Nr. 3. K. 1942—1426.

*Cirkulæreskrivelse til
Politidirektøren og samtlige Politimestre.*

Man skal herved anmode D'Herrer om at drage Omsorg for, at Militærpersoner fra et Land, der befinder sig i Krig med Tyskland, og som paagribes af Politiet eller paa anden Maade kommer i dettes Varetægt, *omgaaende* maa blive overgivet til det nærmeste tyske militære Tjenestested.

Saafrømt der fra Befolkningen maatte indgaa Meddelelse om, at saadanne Militærpersoner befinder sig her i Landet, eller Politiet iøvrigt maatte faa Kundskab herom, maa det nærmeste tyske militære Tjenestested ligeledes omgaaende underrettes. Endvidere maa der ufortøvet udsendes Politi til det Sted, hvor de paagældende Militærpersoner opholder sig, for at overtage Bevogtningen af dem og overgive dem til den tyske Værnemagt.

Det tilføjes, at saadanne fremmede Militærpersoner, der optages og indbringes af de danske militære Myndigheder, i Almindelighed af disse vil blive overleveret direkte til tysk militær Myndighed. Afleveres de undtagelsesvis til Politiet, paahviler det dette omgaaende at underrette det nærmeste tyske militære Tjenestested.

E. Thune Jacobsen.

Herfelt.

318.

(A. nr. 47, bilag 37.)

**Skrivelse af 29. september 1942 fra Abwehrstelle til statsadvokaten for særlige anliggender.
(Vedrørende oplysninger om modtaget meddelelse angående Christian Rottbøll).**

ABWEHRSTELLE DÄNEMARK

Kopenhagen, den 29. September 1942.

*An den Staatsadvokaten für besondere Angelegenheiten,
zu Hd. Herrn Oberstaatsanwalt Hoff, Kopenhagen.*

Betr.: Christian Michael Rottbøll, geb. 18. Juni 1919 in Börglum.

Bezug: Ohne.

Nachdem es sich herausgestellt hat, dass der am 26. 9. erschossene Agent mit Obengenanntem wahrscheinlich identisch ist, teilt Abwehrstelle zur Klärung nachfolgend frühere Ermittlungen in der Angelegenheit mit:

Abwehrstelle wurde am 30. Juni 1942 gemeldet, dass R. sich in Kopenhagen aufhalten solle und auf der Vesterbrogade gesehen wurde. Zur Nachprüfung der Richtigkeit dieser Meldung wurde Anfang Juni Quistgaard aufgesucht und unter anderem befragt, ob er ein Zusammentreffen mit Rottbøll vermitteln könne. Quistgaard erklärte seinerzeit, dass er über Rottbøll seit seiner Flucht nichts mehr gehört oder mit ihm in Verbindung gestanden habe. Am gleichen Nachmittag wurde jedoch der Melder der Abwehrstelle angerufen gebeten, am Abend ins Restaurant »Heidelberg«, Studiestraede, zu kommen. Im »Heidelberg« wurde Rottbøll zusammen mit dem Inhaber des »Heidelberg« Staeher angetroffen. R. war mit Staeher gut bekannt und hielt sich hinter dem Barausschank auf. R. ersuchte Melder, zwecks weiterer Besprechungen sich am nächsten Tage mit einer Fahrkarte nach Helsingør 12.10 Uhr zum Zuge 12.21 Uhr auf dem Hauptbahnhof einzufinden. Nach Ansicht des Melders sollte die Reise nach Asserbo in die Villa des Staeher gehen. R. erschien nicht und konnte seitdem nicht gefunden werden.

sign. **Lutze.**

318 a.

Oversættelse.

ABWEHRSTELLE DÄNEMARK

København, den 29. September 1942.

*Til Statsadvokaten for særlige Anliggender,
ved Hr. Overstatsadvokat Hoff, København.*

Ang.: Christian Michael Rottbøll, født 18. Juni 1919 i Børghlum.

Henviſning: Ingen.

Efter at det har vist sig, at den d. 26. 9. skudte Agent rimeligvis er identisk med ovennævnte, meddeler Abwehrstelle følgende tidligere Oplysninger i Sagen til Opklaring:

Det blev den 30. Juni 1942 meldt til Abwehrstelle, at R. skulde opholde sig i København og var blevet set paa Vesterbrogade. For at kontrollere Rigtigheden af denne Meddelelse opsøgte man i Begyndelsen af Juni (sic!) Quistgaard og spurgte ham bl. a., om han kunde faa arrangeret et Møde med Rottbøll. Quistgaard erklærede i sin Tid, at han ikke mere havde hørt noget om Rottbøll efter hans Flugt eller havde staaet i Forbindelse med ham. Men samme Eftermiddag blev Anmelderen ved Abwehrstelle telefonisk anmodet om at komme om Aftenen i Restaurant »Heidelberg«, Studiestræde. I »Heidelberg« blev Rottbøll antruffet sammen med Indehaveren af »Heidelberg«, Staehel. R. var en god Bekendt af Staehel og opholdt sig bag Bardisken. R. anmodede Anmelderen om, for at de kunde tale nærmere sammen, næste Dag at indfinde sig paa Hovedbanegaarden Kl. 12.10 med en Billet til Helsingør med Toget Kl. 12.21. Efter Anmelderens Mening skulde Rejsen gaa til Asserbo til Staehels Villa. R. mødte ikke, og det lykkedes ikke siden at finde ham.

sign. **Lutze.**

319.

(A. nr. 47, bilag 38.)

Departementschef Eivind Larsens Referat af Møde den 10. December 1942 med Kanstein og Stalman. (Vedrørende Dødsstraf over tre Faldskærmsagenter).

Den 10. December 1942 Kl. 12 havde jeg i anden Anledning en Samtale med Kanstein og Stalman paa Dagmarhus. Herunder gav Kanstein sig til at tale om de 3 sidst anholdte Faldskærmsjægere, idet han gav Udtryk for den Opfattelse, at der ikke var nogen Mulighed for at forhindre, at de blev paadømt ved tysk Krigsret, og at Resultatet vilde blive, at de vilde blive skudt. Her over for pegede jeg straks paa den Aftale, der paa mit Forslag i sin Tid kom i Stand mellem General Lüdke og mig, gaaende ud paa, at Danskere, der kom hertil som Faldskærmsjægere og blev paagrebet under Medvirken af det danske Politi, ikke vilde blive skudt. Der blev hertil sagt, at der senere var kommet nye strenge Instrukser fra Berlin om Behandling af Faldskærmsagenter, og at der næppe var nogen Mulighed for her over for at gøre denne Aftale gældende.

Jeg fremhævede meget skarpt det efter min Mening urigtige i dette Synspunkt, idet jeg sagde, at man da i hvert Fald burde have gjort mig opmærksom paa, at der forelaa ændrede Instrukser, som umuliggjorde Overenskomstens fortsatte Bestaaen, og at man da i hvert Fald nu maatte føle sig saa meget bundet, saa disse nye Instrukser først traadte i Kraft med Fremtiden for Øje. Der blev udtalt, at Krigens haarde Nødvendighed næppe tillod det, hvorpaa jeg spurgte, om det virkelig var Mening, at man ikke kunde regne med, at der i Krigstid kunde træffes nogen bindende Aftale med tysk Myndighed.

Jeg gennemgik kort den Argumentation, der laa bag mit Standpunkt, idet jeg fremhævede, at jeg godt forstod det tyske krigsmæssigt betonedede Syn paa Faldskærmsagenter uden Hensyn til deres Nationalitet, Synspunkter, som sikkert faldt sammen med dem, der gjaldt i den anden Lejr, men at det for mig var afgørende, at man ikke maatte forvente, at dansk Politi vilde yde Medvirken til, at danske Personer blev paagrebet og derefter skudt efter tysk Krigsretsdom.

Da man stadig fra tysk Side vendte tilbage til de Betragtninger, der maatte føre til, at Overenskomsten ikke kunde opfyldes, fremhævede jeg, at en Handling i Strid med denne Overenskomst vilde have meget vidtrækkende Følger; hvordan Politistyrken vilde stille sig til det, kunde jeg selvfølgelig ikke sige med Sikkerhed, men saa meget stod i hvert Fald fast, at blev de 3 Mænd skudt, vilde jeg med det samme begære min Afsked, og jeg havde Grund til at formode, at saavel Statsadvokaten som Politikommissær Odmar vilde stille sig paa samme Standpunkt.

Meddelelsen herom gjorde tilsyneladende et alvorligt Indtryk paa Kanstein, og han udtalte, at han paany vilde tale med Dr. Best om Sagen.

Eivind Larsen.

320.

Bekræftet afskrift af skrivelse af 6. april 1943 fra statsadvokaten for særlige anliggender.

STATSADVOKATEN FOR SÆRLIGE ANLIGGENDER

Politigaarden, København V, den 6. April 1943.

Justitsministeriet.

Som det vil være Ministeriet bekendt blev der i Januar 1942 efter Opfordring fra Abwehrstelle Dänemark ført Forhandlinger vedrørende det danske Politis Medvirken til Eftersøgning af civilklædte Faldskærmsspringere, der landsattes paa dansk Omraade. Forhandlingerne resulterede i Udsendelsen af Justitsministeriets fortrolige Cirkulære af 7. 3. 1942. Under de fortsatte Forhandlinger mellem Abwehrstelle og Departementschef Eivind Larsen blev der i April 1942 fra tysk Side givet Tilsagn om, at Civilpersoner af dansk Nationalitet, der landsættes her i Landet ved Faldskærm for at fremme tysk fjendtlige Formaal, ikke vilde blive skudt i Tilfælde af Paagribelse, men derimod vil blive idømt en meget alvorlig Fængselsstraf.

Det vil ligeledes være Ministeriet bekendt, at den første Faldskærmsagent, der blev paagrebet i København i Septemher 1942 tog Gift og afgik ved Døden, og at den anden kort derefter paagrebne blev dræbt ved Revolverskud under Forsøg paa at anholde ham, efter at han havde skudt paa de danske Politimænd.

Den 4. 12. 42 blev yderligere 3 Faldskærmsspringere paagrebet i Høje Skodsborg i Forbindelse med et Forsøg paa at udrejse til Sverige. De var danske, men blev af de tyske Myndigheder krævet udleveret og førtes til Tyskland. Under Forhandlingerne blev det oplyst, at der forelaa Befaling fra Berlin til at alle Faldskærmsagenter uden Undtagelse skulde skydes, og man kunde derfor fra de herværende tyske Myndigheders Side ikke længere staa ved det givne Tilsagn. Under Hensyn til de fra denne Side gjorte Forestillinger under Henvisning til det afgivne Løfte, er de paagældende 3 Faldskærmsspringere imidlertid indtil nu ikke skudt, men opholder sig i Fængsel i Berlin.

Den 26. 3. 1943 anholdt Politiet i Frederikshavn en Mandsperson, der senere har oplyst, at han hedder Adolf Theodor Larsen, født i Løgstør den 9. 12. 1906. Han udvandrede 1. 1. 1924 til Sydamerika, hvor han har opholdt sig til 6. 11. 1941 som Farmer i Argentina. Den 24. 12. 1941 kom han til England, hvor han meldte sig til frivillig Krigstjeneste og blev uddannet som Instruktør i Sabotagehandlinger fortrinsvis med Hensyn til Skibe og Jernbaner. Han blev den 12. 3. 1943 landsat efter sin Forklaring alene med Faldskærm fra en Bombemaskine i Bidstrup Nord for Furesøen, hvorfra han tog til København. Her opholdt han sig, til han den 13. 3. 1943 gennem en Annonce i »Politiken« i Overensstemmelse med sine Instrukser fik Besked om at tage til Frederikshavn og henvende sig til Direktør Carl Christian Edvard Hansen, Frederikshavn Maskinfabrik. Han indfandt sig dér den 19. 3. 1943. Direktør Hansen, hos hvem han har boet indtil sin Anholdelse, har erkendt, at han allerede Dagen efter sin Ankomst oplyste, at han var Faldskærmsagent. Det er oplyst, at han i Frederikshavn har modtaget Besøg af en Person, der ligeledes overnattede hos Direktør Hansen, og at han af denne modtog Instruktioner. Det er endvidere oplyst, at han har haft Forbindelse med stud. theol. Poul Valdemar Bang Olsen, f. 19. 3. 1908, der efter Opfordring fra en Person, han kender som »Elias-

sen« har fungeret som Kurer og bl. a. bragt en Kuffert til Frederikshavn. Ogsaa stud. jur. Erik Nymann, f. 6. 4. 1922, har været i Forbindelse med Eliassen og haft tildelt Opgaver af denne. Alle de omtalte Personer er fængslet til 28. 4. 1943.

Nymann har truffet Bang Olsen paa Støvring Højskole, hvortil han var sendt af »Dansk Samling« for at tale med Forstanderen i Anledning af Valget. Ved Anholdelsen var Olsen i Besiddelse af et Brev adresseret til Skovrider J. M. Dalgas, Haderslev. Han forklarer, at han skulde aflevere Brevet til en Mand i Kongens Have den følgende Formiddag. Den paagældende indfandt sig imidlertid ikke. Brevet som Olsen havde modtaget til Besørgelse af Eliassen indeholder Omtale af Anholdelsen af Larsen og omtaler iøvrigt en hel Del Personer med fingerede Navne, der er Medlemmer af en Organisation, som ogsaa anholdte Larsen var Medlem af, og som er fordelt i Jylland og paa Øerne. Af Sammenhængen kan man lære, at Organisationen ledes fra Udlandet, som man har Forbindelse med gennem en Radiosender i København, og at den tæller formentlig 10—11 Faldskærmsspringere blandt sine Medlemmer. Skovrider Dalgas blev anholdt den 3. 4. 1943 i Haderslev og er fængslet foreløbig for 8 Dage. Han nægter ethvert Kendskab til Organisationen.

Ved Samtaler med Abwehrstelle, Der Bevollmægtigte og Krigsretten har jeg forstaaet, at det maa betragtes som givet, at Larsen vil blive ført til Tyskland og af en Krigsret dømt til Døden.

Da Forholdene ligger saadan, at det maa betragtes som overordentlig sandsynligt, at der i den allernærmeste Tid kan blive Tale om at foretage Anholdelser ikke alene af Hjelpeere, men ogsaa af Faldskærmsspringere, og da Anholdelsen af disse ved dansk Politi, efter at det fra tysk Side givne Tilsagn er taget tilbage, forekommer mig at være af vidtrækkende Betydning politisk og for Politistyrken og dennes Forhold til Befolkningen, skal jeg tillade mig at anmode Justitsministeriet om Direktiver for, i hvilket Omfang Politiet fortsat bør yde Medvirken i saadanne Sager.

321.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 29. Juli 1943.

P.J.I. 84. D. 1. h.

Til

Justitsministeriet.

Det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark har under 22. d. M. tilskrevet Udenrigsministeriet saaledes:

»Bei der Bergung verwundeter oder verletzter Besatzungsmitglieder abgestürztter bzw. abgeschossener feindlicher Flugzeuge durch die dänische Polizei, ist es vor einiger Zeit seitens der dänischen Bevölkerung zu Sympathiekundgebungen gekommen. Auch sind den verletzten Besatzungsmitgliedern Liebesgaben zugestellt worden.

Nach einem Schreiben des Befehlshabers der deutschen Truppen vom 24. März an das dänische Justizministerium ist die dänische Polizei berechtigt, verwundete oder verletzte Besatzungsmitglieder zu bergen und zu betreuen, wenn die dänische Polizei als Erste an der Absturzstelle eintrifft.

Es wird gebeten, die Polizei zu veranlassen, darauf zu achten, dass verwundete oder verletzte Besatzungsmitglieder der Feindstaaten in Krankenhäusern in Einzelzimmern untergebracht werden. Bis zum Eintreffen einer deutschen Wache hat die Polizei die Bewachung zu übernehmen und dafür zu sorgen, dass ausser dem behandelnden Arzt und dem Pflegepersonal keine Zivilpersonen Zutritt zu den Verwundeten erhalten. Ferner ist dafür zu sorgen, dass jegliche Sympathiekundgebungen unterbleiben und dass Liebesgaben, die etwa für die Verletzten abgegeben werden, diesen *nicht* zugestellt werden dürfen. Die nach dem Ermessen des Arztes notwendigen Erfrischungen für die verwundeten Feindflieger dürfen nur von dem für die Versorgung des Verwundeten bestimmten Pflegepersonal verabfolgt werden.

Um eine Mitteilung des Veranlasseten darf ich bitten.«

Ved at meddele dette udbeder man sig Underretning om, hvilke Instruktioner Justitsministeriet i denne Anledning maatte være sindet at meddele de danske Politimyndigheder.

Man vilde derhos sætte Pris paa at blive gjort bekendt med Indholdet af den Skrivelse af 24. Marts, til hvilken der henvises i den Befuldmægtigedes Skrivelse.

F.M.

sign. Nils Svenningsen.

321 a.

Oversættelse.

»Ved Bjergning fra det danske Politis Side af saarede eller tilskadekomne Medlemmer af Besætningen paa nedstyrtede eller nedskudte fjendtlige Flyvemaskiner er det for nylig kommet til Sympatitilkendegivelser fra den danske Befolknings Side. Desuden er der blevet sendt Gaver til de tilskadekomne Medlemmer af Besætningerne.

I Henhold til en Skrivelse af 24. Marts fra den Øverstbefalende for de tyske Tropper til det danske Justitsministerium har det danske Politi Ret til at bjerge og tage sig af saarede eller tilskadekomne Medlemmer af Besætningerne, naar det danske Politi er de første, der kommer til Nedstyrtningsstedet.

Man anmodes om at foranledige Politiet til at have sin Opmærksomhed rettet paa, at saarede eller tilskadekomne Medlemmer af Besætningen fra Fjendestater indlægges i Hospitaller paa Enestuer. Indtil en tysk Vagt kommer til Stede, skal Politiet overtage Bevogtningen og sørge for, at — udover den behandlende Læge og Sygeplejepersonalet — ingen Civilpersoner faar Adgang til de saarede. Endvidere skal der drages Omsorg for, at ingensomhelst Sympatitilkendegivelser finder Sted, og at Gaver, som maatte blive afgivet til de tilskadekomne, *ikke* maa udleveres til disse. De efter Lægens Skøn nødvendige Forfriskninger til de saarede fjendtlige Flyvere maa kun udleveres af det Sygeplejepersonale, der er bestemt til at pleje den saarede.

Jeg maa anmode om en Meddelelse om, hvad der maatte være foranlediget foretaget.«

322.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 2. August 1943.

P.J.I.J. Nr. 84. D. 1. h.

Til
Justitsministeriet.

Under Henvisning til Udenrigsministeriets Skrivelse af 29. f. M. vedrørende Behandlingen af Besætninger fra nedstyrtede eller nedskudte Flyvemaskiner skal man meddele, at man fra det tyske Riges Befuldmægtigede yderligere har modtaget en saalydende Skrivelse af 30. f. M.:

»Im Anschluss an das obige Schreiben teile ich mit, dass wiederum am 27. Juli 1943 im Staatshospital in Sonderburg einem abgeschossenen verwundeten Engländer ein Blumenstrauß überreicht worden ist, obwohl ein Polizeibeamter vor dem Zimmer Wache stand.

Ich möchte diesen Vorfall zur Kenntnis bringen mit der Bitte, haldmöglichst genaue Anweisungen an die Polizei ergehen zu lassen, damit derartige Vorfälle sich nicht immer wiederholen.

Für eine Mitteilung des Veranlassten wäre ich dankbar.«

P.M.V.

E.B.

Dahl.

322 a.

Oversættelse.

I Tilslutning til ovenanførte Skrivelse meddeler jeg, at der igen den 27. Juli 1943 i Statshospitalet i Sønderborg er blevet overrakt en nedskudt saaret Engländer en Blomsterbuket, skønt en Politimand stod Vagt udenfor Værelset.

Jeg vilde gerne indberette denne Episode med Anmodning om, at der snarest muligt maa tilgaa Politiet nøjagtige Instrukser, for at den Slags Tilfælde ikke stadig skal gentage sig.

Jeg vilde være taknemlig for en Meddelelse om, hvad der maatte være foranlediget foretaget.«

323.

Fortroligt.

JUSTITSMINISTERIET

København, d. 13. August 1943.

1943 Nr. 2062.

*Cirkulæreskrivelse til
Politidirektøren i København og samtlige Politimestre.*

I Henhold til Justitsministeriets Cirkulæreskrivelse af 18. August 1942 paahviler det det danske Politi, naar dette kommer først til Stede ved nedskudte eller nødlandede Luftfartøjer, at tage de overlevende Medlemmer af Besætningen i Forvaring og overgive dem til den tyske Værnemagt. For saa vidt angaar saarede eller tilskadekomne Flyvere, som har øjeblikkelig Lægehjælp behov, skal Politiet i Overensstemmelse med Statens civile Luftværns Cirkulæreskrivelse af 29. Maj 1943 drage Omsorg for, at der ydes den fornødne Lægehjælp, evt. ved Indlæggelse paa Sygehus.

Fra de tyske Myndigheder har Justitsministeriet modtaget Meddelelse om, at det i flere Tilfælde er kommet til Sympatitilkendegivelser af forskellig Art fra Befolkningens Side overfor saadanne tilskadekomne Flyvere, hvilket man fra tysk Side har lagt Vægt paa fremtidig søges undgaaet. Man skal i den Anledning anmode d'Herrer om at drage Omsorg for, at tilskadekomne Flyvere under Ophold paa Sygehuset undergives politimæssig Bevogtning, indtil Bevogtningen overtages af den tyske Værnemagt. Ved Henvendelse til vedkommende Sygehus bedes det derhos foranlediget, at Indlæggelse sker paa Enkeltstue, saaledes at de paagældende ikke faar Lejlighed til Samkvem med andre end Lægerne og Plejepersonalet, og at Gaver, herunder Blomster, som eventuelt maatte blive tilsendt dem, ikke udleveres, samt at der i det hele drages Omsorg for, at ogsaa andre Former for Sympatitilkendegivelser overfor dem fra Befolkningens Side søges undgaaet under Opholdet paa Sygehuset.

E. Thune Jacobsen.

Herfelt.

324.

JUSTITSMINISTERIET

København, d. 31. Marts 1944.

3. Ktr. J. Nr. 1944—544.

*Cirkulæreskrivelse til**Politidirektøren i København og samtlige Politimestre.*

I Cirkulæreskrivelser af 18. August 1942 og 13. August 1943 har Justitsministeriet givet Regler om Politiets Forholden over for Militærpersoner fra Lande, der befinder sig i Krig med Tyskland, og som paagribes af Politiet eller paa anden Maade kommer i dettes Varetægt, herunder særlig Flyvere fra nedskudte eller nødlandede Luftfartøjer.

Efter de siden disse Cirkulæreskrivelser Udsendelse indtraadte ændrede Forhold paahviler der ikke længer Politiet Pligt til at udfolde nogen selvstændig Virksomhed for at tage saadanne fremmede Militærpersoner i Forvaring. Politiet bør derfor aldrig selv foretage eller medvirke til Eftersøgning af fremmede Militærpersoner, saafremt det ikke tilsigtes af humanitære Grunde, f. Eks. hvis det maa antages, at der har fundet Udspring Sted over Vandet, eller hvis der er Anledning til at tro, at de paagældende kan befinde sig i hjælpeløs Tilstand.

Derimod vil der som hidtil være at give den tyske Værnemagt omgaaende Underretning, naar fremmede Militærpersoner kommer i Politiets Varetægt, f. Eks. ved, at de indkommer som Skibbrudne, eller naar det danske Politi kommer først til Stede ved nedskudte eller nødlandede Luftfartøjer. Afhentes de paagældende, efter at Underretning er givet den tyske Værnemagt, ikke af denne, vil de eventuelt ved Politiets Foranstaltning kunne overgives til det nærmeste tyske militære Tjenestested. — Ogsaa naar der fra Befolkningen til Politiet indgaar Meddelelse om, at fremmede Militærpersoner under de ovennævnte Omstændigheder befinder sig her i Landet, eller Politiet iøvrigt faar Kundskab herom, maa det nærmeste tyske Tjenestested som hidtil omgaaende underrettes, og de Personer, fra hvem Meddelelsen modtages, bør ikke henvises til selv at give Meddelelse til den tyske Værnemagt. Modtages Meddelelse om, at de paagældende Militærpersoner ønsker at overgive sig som Krigsfanger, kan de afhentes af Politiet og transporteres til nærmeste tyske Tjenestested ved Politiets Foranstaltning.

De paagældende Bestemmelser om Politiets Forhold overfor Militærpersoner fra Lande, der befinder sig i Krig med Tyskland, kommer ikke til Anvendelse, saafremt saadanne Militærpersoners Nærværelse maa antages at skyldes planmæssige Operationer her i Landet, jfr. Justitsministeriets Cirkulæreskrivelse af 10. Juli 1943. I saadant Tilfælde paahviler der ikke Politiet nogen Virksomhed udover, hvad der maatte følge af nævnte Cirkulæreskrivelse.

P. M. V.

Eivind Larsen.

Herfelt.

28.

Særlige sikkerhedsforanstaltninger overfor fanger i danske fængsler m. v.

Aktstykker:

- 325. Justitsministeriets cirkulære af 27. juni 1942 angående undgåelse af, at personer, sigtet for sabotage eller kommunistisk virksomhed, flygter 1267
- 326. Den øverstbefalendes skrivelse af 26. oktober 1942 til statsadvokaten for særlige anliggender angående isolering af personer, sigtet for spionage, sabotage m. v. 1268
- 327. Statsadvokaten for særlige anliggendes cirkulære af 10. november 1942 vedrørende behandlingen af personer, sigtet for spionage, sabotage m. v. . . 1269
- 328. Departementschef Eivind Larsens referat af 23. februar 1943 af dansk-tysk drøftelse om tilbageførelse til afsoning i Danmark af danske statsborgere, hensat i tyske fængsler 1270
- 329. Justitsministeriets reglement af 30. marts 1943 for behandlingen af visse fængselsfanger 1271
- 330. Justitsministeriets udkast af oktober 1943 til inspektionsordre vedrørende særlige sikkerhedsforanstaltninger overfor visse fanger 1272
- 331. Fængselsdirektørens cirkulære af 30. oktober 1943 angående hospitalsindlæggelse af visse fanger 1274
- 332. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 25. november 1946 angående tysk selvtægtig fjernelse af fanger fra danske fængsler 1275
Bilag. Justitsministeriets redegørelse af 1946 1276
- 333. Præsident Kansteins skrivelse af 15. maj 1943 til afdelingschef Hvass angående isolering på privat bopæl af straffet person 1277

Andre Aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 164, 213, 221, 232, 277, 278, 281—284, 361.

Fhv. justitsminister Thune Jacobsens almindelige redegørelser (A. nr. 41 og 42), side 115, 116.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 2, 24, 41.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 462, 465, 466, 477, 493, 495, 496.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 579, 659, 671, 676, 748, 749, 754, 760, 773, 789, 808, 813, 814.

Anden litteratur:

Lovtidende:

Kongelig anordning nr. 178 af 30. marts 1943 angående anvendelse på visse domfældte af anordning af 30. december 1932 angående fuldbyrdselse af fængselsstraf i statsfængsel.

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 60, 61, 111—116, 127, 128, 131.

325.

(A. nr. 47, bilag 1.)

Justitsministeriets Cirkulæreskrivelse af 27. Juni 1942, hvorved indskærpes, at det maa søges undgaaet, at Personer, sigtet for Sabotage eller Overtrædelse af Kommunistloven, flygter.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 27. Juni 1942.

Cirkulæreskrivelse til Rigspolitichefen, Politidirektøren i København og samtlige Politimestre.

Man skal herved anmode d'Herrer om at foranledige, at det indskærpes Politistyrken, at det er ganske særlig magtpaaliggende, at der udvises den største Agtpaagivenhed for at undgaa, at Personer, som er anholdt eller fængslet som sigtet for Overtrædelse af Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 eller Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 eller i Anledning af, at de i Medfør af Lov Nr. 349 af 22. August 1941 er eller skal tages i Forvaring, unddrager sig Strafforfølgning eller Forvaringstagelsen ved Flugt.

Saadanne Personer bør saavidt muligt under Sagens Behandling ikke føres udenfor vedkommende Fængsel eller Arresthus. Saafremt dette i enkelte Tilfælde maatte være nødvendigt, f. Eks. af Hensyn til Fremstilling i Retten eller i Politiets Afhøringslokaler, Paavisning paa Gerningssted el. lign., maa det ske under absolut betryggende Bevogtning og iøvrigt under Iagttagelse af alle fornødne Sikkerhedsforanstalninger.

E. Thune Jacobsen.

Herfelt.

326.

(A. nr. 47, bilag 26.)

**Skrivelse af 26. Oktober 1942 fra Generalen til Statsadvokaten for særlige Anliggender.
(Vedrørende Isolering af Personer, sigtet for Spionage, Sabotage m. v.).**

Oversættelse.

Fortrollig.

BEFEHLSHABER DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

København, den 26. Oktober 1942.

Til Statsadvokaten for særlige Anliggender, Herr Hoff, København.

Vedrørende: Danske Statsborgere, der hendsidder i det danske Politis Varetægt, og som har gjort sig skyldig i Spionage, Sabotage eller skadelig Virksomhed over for den tyske Værnemagt.

Tidligere: Intet.

Lovgivningen i Tyskland betinger, at Personer, der har drevet Spionage eller forøvet Sabotage eller skadelig Virksomhed, eller som mistænkes for at have begaaet strafbare Handlinger, fra Tidspunktet for deres Anholdelse anbringes i Ene-Celle og indtil Domfældelsen fuldstændig afsondres fra Omverdenen; de maa ikke modtage Besøg af Slægtninge eller andre Personer, ikke skrive eller modtage Breve. Ansvar for Gennemførelsen af denne Foranstaltning har den paagældende Fængselsinspektør.

Der Befehlshaber der Deutschen Truppen in Dänemark anmoder om straks at foranledige, at alle de Personer, som for ovennævnte strafbare Handlinger hendsidder i danske Fængsler, ikke mere faar Mulighed for at komme i Forbindelse med Omverdenen (herunder hører ogsaa alle Paarørende), og at Opsynsorganerne under Trusel om Straf instrueres om paa det nøjeste at efterkomme dette Forlangende. Adgang til at tale med Fangerne har kun Sagførere, hvilket i hvert Tilfælde afgøres under Ansvar fra dansk Side. Der maa være Garanti for, at disse ikke paa nogen som helst Maade overbringer Meddelelser.

Skulde de danske Love ikke have tilstrækkelig Hjemmel for dette Forlangende, vil en omgaaende Overførelse af de nævnte Personer i tysk Varetægt blive paakrævet.

Der anmodes om straks at faa Meddelelse om den fra dansk Side trufne Afgørelse.

Für den Befehlshaber der Deutschen Truppen in Dänemark
der Chef des Generalstabes

sign. Oberstleutnant i. G.

327.

(A. nr. 47, bilag 27.)

Cirkulæreskrivelse af 10. November 1942 fra Statsadvokaten for særlige Anliggender til samtlig Politimestre. (Vedrørende Behandlingen af Personer sigtet for Spionage, Sabotage eller anden skadelig Virksomhed overfor den tyske Værnemagt).

STATSADVOKATEN
FOR SÆRLIGE ANLIGGENDER
POLITIGAARDEN

København, den 10. November 1942.

Til samtlige Politimestre.

Jeg skal herved anmode Hr. Politimesteren om at bringe nedenstaaende Særforanstaltninger til Anvendelse paa Varetægtsfanger, der sigtes for Spionage, Sabotage eller anden skadelig Virksomhed over for den tyske Værnemagt:

1. Anbringelse skal ske i Ene-Celle.
2. Al Brevveksling er forbudt, saaledes at Varetægtsfangerne hverken maa afsende eller modtage Breve.
Der er dog intet til Hinder for, at Varetægtsfangerne skriver Breve til Retten, Statsadvokaten for særlige Anliggender og den for dem beskikkede Forsvarer samt Justitsministeriet.
3. Besøg kan overhovedet ikke tillades, ej heller af de nærmeste Slægtinge.
Den for den paagældende beskikkede Forsvarer har dog Ret til ukontrolleret Besøg efter de almindelige Regler.
4. Det kan efter de almindelige Regler tillades Varetægtsfangeren at holde og læse Dagblade, dog kun saafremt det egentlige Annoncestof udelades. (Forretningsannoncer paa Tekstsiderne er det ikke fornødent at afklippe).
5. Bevogtningen af saadanne Varetægtsfanger maa kun betros særligt udvalgt Fængselspersonale, der paa det nøjeste og under Fremhævelse af Straffeansvaret maa instrueres om Overholdelse af foranstaaende særlige Regler.
6. Varetægtsfanger, der er undergivet foranstaaende Bestemmelser, maa ikke stilles til Disposition for andre Myndigheder end Statsadvokaten for særlige Anliggender eller de Politimænd, der paa egne Vegne udfører Sagen.

Saaframt der i noget Tilfælde skulde opstaa Vanskeligheder m. H. til Særforanstaltningernes Gennemførelse, maa dette uophødelig indberettes hertil pr. Fjernskriver eller telefonisk.

Troels Hoff,
cst.

328.

(A. nr. 47, bilag 12.)

Departementschef Eivind Larsens Referat af Møde den 22. Februar 1943 med Reichskriegsgerichtsrat, Dr. Kanter angaaende Tilbageførelse til Danmark af 9 Personer og om Ændring af de danske Afsoningsregler.

I Fortsættelse af de igennem de sidste Maaneder førte Forhandlinger om Tilbageførelse til dansk Fængsel af de 9 Personer, der i Øjeblikket afsoner i tysk Fængsel, havde jeg en Samtale den 22/2 1943 med Dr. Cantor. Denne var trods sit kortvarige Ophold her ganske inde i Situationen og gav Udtryk for, at dette Spørgsmaal efter hans Opfattelse nu maatte kunne løses paa de Linjer, som tidligere havde været fremme, nemlig en Ændring af de danske Afsoningsregler, saaledes at disse i det store og hele kunde falde sammen med den Afsoningsform, som er gældende for Afsoning for Tugthusstraf i Tyskland.

For en halv Snes Dage siden fik jeg overgivet de tyske Regler, der i Mellemtiden havde været til Undersøgelse i Fængselsdirektoratet. Ved et Møde i Dag mellem Kontorchef Tetens, Bentzen, Hoff og mig foretog vi en Gennemgang af de forskellige Punkter, og det viste sig, at der kun forelaa Forskelligheder paa temmelig uvæsentlige Punkter, specielt med Hensyn til Arbejdstid, Arbejdsducør og Besøg og Brevveksling. Ændring af disse Forhold kan ske ved kongelig Anordning (Arbejdsducør og Undervisning) og Resten ved Justitsministerens Bestemmelse. Fængselsdirektoratet er derefter straks gaaet i Gang med at udarbejde et Forslag til Justitsministeren, som kan være Grundlag for den afsluttende Forhandling med Tyskerne.

Netop under Forhandlingerne ringede Cantor mig op og meddelte, at nu havde han opnaaet Generalens endelige Beslutning om, at de 9 Mand snarest kan føres tilbage. Mortensen (der kun afsoner Fængselsstraf) straks og de andre, saa snart de nævnte Ændringer i Afsoningsreglerne kan foreligge.

Den 23. Februar 1943.

sign. **Eivind Larsen.**

329.

(A. nr. 47, bilag 13.)

Justitsministeriets Skrivelse af 30. Marts 1943 om Særregler angaaende Behandlingen af visse Fængselsfanger.

JUSTITSMINISTERIET

*København, den 30. Marts 1943.***Særregler angaaende Behandlingen af visse Fængselsfanger.**

I Medfør af kongelig Anordning af 30. Marts 1943, jfr. kgl. Anordning af 30. December 1932 angaaende Fuldbyrdelse af Fængselsstraf i Statsfængsel, fastsættes herved følgende Regler for Behandlingen af visse Fanger, saaledes at Reglerne kun kommer til Anvendelse efter Justitsministeriets Bestemmelse i hvert enkelt Tilfælde.

1.

De paagældende Fanger udstaar Straffen i en særlig Afdeling i Statsfængslet i Horsens.

2.

Fangerne skal bære en Dragt, der adskiller dem fra de andre Fanger.

3.

Arbejdstiden for Fangerne skal være mindst 10 Timer daglig.

4.

Fangerne maa modtage 1 Besøg hver 3. Maaned, og de maa skrive og modtage 1 Brev hver 6. Uge.

5.

I de første 6 Maaneder af Straffetiden anbringes Fangen i Regelen i Enrum, og der godskrives ham ikke Arbejdspenge. Fangen maa i dette Tidsrum ikke deltage i Undervisning, og der gives ham kun i paatrængende Tilfælde Tilladelse til at modtage et Besøg eller til Brevveksling.

6.

I de næste 6 Maaneder af Straffetiden behandles Fangen i Overensstemmelse med de i Klassereglement for Fanger i Statsfængsel af 30. December 1932 fastsatte Regler for Behandlingen af Fanger paa 1. Klasse og i de følgende 6 Maaneder efter Reglerne for Behandlingen af Fanger paa 2. Klasse, alt under Forudsætning af, at Fangen udviser tilfredsstillende Forhold, og med de Begrænsninger, der følger af det foran under Punkt 4 angaaende Besøg og Brevveksling fastsatte, samt med den yderligere Begrænsning, at Arbejdsducøren kun andrager henholdsvis 10 Øre og 20 Øre pr. Dag.

Naar 18 Maaneder af Straffen er udstaaet, træffer Justitsministeriet efter Indstilling fra Anstaltens Styrelse Bestemmelse om Fangens videre Oprykning i Overensstemmelse med Grundsætningerne i kgl. Anordning af 30. December 1932.

E. Thune Jacobsen.

Hye-Knudsen,
 est.

330.

(A. nr. 48, bilag 16.)

Udkast til Inspektionsordre. (Vedrørende særlige Sikkerhedsforanstaltninger over for visse Fanger).

Naar der hos en Fange opsættes Markeringsskilt sort og hvidt vil følgende være at iagttage:

1.

De nævnte Fanger anbringes paa Posterne U og Z i 4. Etage.

Fanger, der er i Sag sammen, maa kun efter særlig indhentet Tilladelse fra Statsadvokaten for særlige Anliggender, anbringes i samme Celle.

2.

Visitation af Cellen foretages daglig.

3.

Naar Fanger af den heromhandlede Kategori opholder sig uden for deres Celle, skal de altid være under Ledsagelse af 2 Betjente.

4.

Naar Fangen forlader Postomraadet, skal Postbetjenten foretage Kontrolopringning til Overbetjenten (eller Kontoret) for at sikre sig, at det opgivne Formaal er rigtigt.

5.

Ved Rekvisition af Fanger til Afhøring i Undersøgelseskammer eller Byret skal anvendes særlige Blanketter (til Undersøgelseskammer grønne med rød Skraastreg, og til Byret hvide med rød Skraastreg), og disse skal være underskrevet personligt af de af Statsadvokaten for særlige Anliggender dertil bemyndigede Personer. Disse er for Tiden

Faksimilestempel maa ikke anvendes.

6.

Transport fra Vestre Fængsel til Politigaardens Fængsel af Fanger af den heromhandlede Kategori maa kun foregaa med Cellevogn. Ind- eller Udlukning i Cellevognen sker altid under Ledsagelse af 2 Betjente, og Transport paa Politigaarden eller Domhuset sker ligeledes altid under Ledsagelse af 2 Betjente.

7.

Fanger af den heromhandlede Kategori, der fra Politigaardens Fængsel skal udleveres til Politiet, maa kun udleveres enkeltvis, og vedkommende skal afhentes af mindst 2 Betjente. Ved Afhentningen skal afleveres særlig skriftlig Rekvisition, underskrevet af en af de ovennævnte af Statsadvokaten for særlige Anliggender dertil bemyndigede Personer og med Angivelse af Transportførernes Navne og Numrene paa deres Politiskilte.

8.

Saaframt en fra Politigaardens Fængsel udleveret Fange af den heromhandlede Kategori ikke er kommet tilbage til Fængslet senest Kl. 16, skal Over-

betjenten gøre Statsadvokatens Afdeling opmærksom herpaa. Er Fangen endnu ikke tilbageleveret $\frac{1}{2}$ Time før sidste Cellefogns Afgang, rettes der paany Henvendelse til Statsadvokatens Afdeling.

9.

De paa Vestre Fængsel og de paa Politigaardens Fængsel i Dagens Løb modtagne Rekvisitioner vedrørende disse Personer afsendes om Aftenen med Posten til Statsadvokaten for særlige Anliggender personlig, hvorfra de snarest efter Afbenyttelsen tilbagesendes.

10.

Er Lægebehandling af fremmed Læge, Specialist, nødvendig, sker dette saavidt muligt ved Tilkaldelse. Saafremt det er absolut paakrævet, at Behandlingen sker udenfor Fængslet, maa dette kun ske efter forudgaaende Samtykke fra Statsadvokaten for særlige Anliggender.

....., den . Oktober 1943.

Inspektionsskrivelse til Kontoret.

I Forbindelse med Inspektionsordre af D. D. angaaende Fanger, overfor hvem der efter Bestemmelse af Statsadvokaten for særlige Anliggender skal træffes særlige Sikkerhedsforanstaltninger, vil yderligere følgende være at iagttage:

Statsadvokaten for særlige Anliggender tilstiller Fængslet skriftlig Meddelelse om, overfor hvilke Personer der skal træffes særlige Sikkerhedsforanstaltninger. Disse Personer skal behandles efter Reglerne i forannævnte Inspektionsordre og disse Personer kan kun rekvireres ind til Politigaarden eller Retterne ved Rekvisition paa særlig Blanket forsynet med rød Skraastreg.

Paa Kontoret føres en Fortegnelse over de Personer, overfor hvem disse Sikkerhedsforanstaltninger skal iagttages. Denne Fortegnelse maa stadig holdes à jour.

Paa Navnekort*) og Generaliakort gøres Bemærkning herom.

De af Statsadvokaten for særlige Anliggender til at underskrive de nævnte Rekvisitioner bemyndigede Personer er:

— — — —
— — — —
— — — —

*) Kontoret giver omgaaende Vagten Meddelelse, hvorefter Vagten drager Omsorg for, at Markeringsskilt uopholdelig opsættes.

331.

Direktoratet for fængselsvæsenets cirkulæreskrivelse af 30. oktober 1943.

JUSTITSMINISTERIET

Direktøren for Fængselsvæsenet

København K., den 30. Oktober 1943.

Cirkulæreskrivelse til samtlige Arrestinspektører angaaende Indlæggelse paa Hospital af visse i Arresthusene hensiddende Fanger.

Fra Statsadvokaten for særlige Anliggender har Direktoratet modtaget en saalydende Henvendelse:

»I den seneste Tid er i flere Tilfælde Varetægtsfanger eller Strafafsonere, der er sigtet eller dømt for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941, og som har været indlagt paa Hospital til Observation eller Behandling af Sygdom, flygtet fra Hospitalerne ved Bistand fra udefra kommende bevæbnede Personer.

Det er af den mest afgørende Betydning, at enhver Mulighed for saadanne Personers Flugt fremtidig udelukkes. Da det ikke vil være muligt paa tilstrækkelig betryggende Maade at sikre dette under Hospitalsophold, vil det være nødvendigt, at saadan Indlæggelse fremtidig undgaas af Fanger, der sigtes for eller afsoner Straf for Spionage, Sabotage eller illegal Virksomhed i betydeligere Omfang (Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941, Lov Nr. 349 af 22. August 1941 og Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940). Saafremt det i ganske særlige Tilfælde maatte skønnes, at en saadan Fanges Helbredstilstand uundgaaeligt kræver Indlæggelse paa Hospital, idet Behandling i Fængslet er umulig, skal jeg anmode om i hvert enkelt Tilfælde at blive underrettet om den paatænkte Indlæggelse og Grunden til, at den skønnes nødvendig, saaledes at der gives mig Lejlighed til at tage Stilling til dens Forsvarlighed og til, hvilke særlige Forholdsregler der maa tages for at hindre Flugt- eller Befrielsesforsøg.«

Hvilket herved meddeles, idet man anmoder om, at der i Tilfælde, hvor det herefter bliver nødvendigt at indlægge Fanger af de omhandlede Kategorier til Behandling paa Hospital, afgives Indberetning herom til Direktoratet, der herefter vil forelægge Spørgsmaalet for Statsadvokaten. Saafremt Iværksættelsen af Hospitalsindlæggelsen ikke kan afvente Meddelelse fra Statsadvokaten, bedes der senest samtidig med Indlæggelsen givet telefonisk Underretning til Direktoratet.

Der vedlægges en Genpart af nærværende Skrivelse til Udlevering til Arrestforvareren.

E. B.

Benzen.

332.**Svarskrivelse fra Rigspolitichef Thune Jacobsen.**

ad Kommissionens Skrivelse af 2. November 1946:

Foreligger der Enkelttilfælde, hvor Tyskerne ved Selvtægt har fjernet Fanger fra danske Fængsler (der bortses fra Tilfælde, hvor danske Myndigheder under Protest har bøjet sig for Krav om Udlevering)?

Jeg skal henvise til hoslagte Oplysning, som jeg har modtaget fra Justitsministeriet.

Hellerup, den 25. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

ad Kommissionens Skrivelse af 2. November 1946:

Foreligger der Enkeltilfælde, hvor Tyskerne ved Selvtægt har fjernet Fanger fra danske Fængsler?

Der foreligger adskillige Tilfælde, hvor der har foreligget Trusel om Magt-anvendelse; fra Tiden indtil 29. August 1943 kan der formentlig ikke anføres Tilfælde, i hvilke der er anvendt Selvtægt i den Forstand, at der er anvendt Magt, eller at Fanger er fjernet uden danske Myndigheders Vidende.

333.

(A. nr. 47, bilag 45.)

Skrivelse af 15. Maj 1943 fra den Befuldmægtigede til Afdelingschef Hvass, Udenrigsministeriet. (Vedrørende Aftale om, at Døssing tager Ophold i sit Hus i Humlebæk).

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES REICHES
IN DÄNEMARK

Kopenhagen, den 15. Maj 1943.

Herrn Afdelingschef Hvass, Kopenhagen, Udenrigsministeriet.

Sehr geehrter Herr Hvass.

In der Angelegenheit Døssing darf ich Ihnen unter Bezugnahme auf unsere verschiedenen Besprechungen mitteilen, dass wir uns auf die dringlichen Vorstellungen von Ihrer Seite damit einverstanden erklären, dass Døssing bis auf weiteres in seinem Hause in Humlebæk bleibt.

Ich setze dabei voraus,

- 1) dass Døssing nicht ohne polizeiliche, vorher mit uns abzusprechende Genehmigung Humlebæk verlässt;
- 2) dass er keinerlei politische Tätigkeit irgendwelcher Art ausübt oder irgendwelche politischen Verbindungen aufnimmt;
- 3) dass die dänische Regierung die Verantwortung dafür übernimmt, dass Døssing die ihm auferlegten Verpflichtungen einhält;
- 4) dass die dänische Polizei Überwachungsmaßnahmen trifft, die die Möglichkeit eines Rückfälligwerdens Døssing's völlig ausschliessen.

Mit freundlichem Gruss

Ihr sehr ergebener

sign. Kanstein.

333 a.**Oversættelse.**DEN BEFULDMÆGTIGEDE FOR RIGET
I DANMARK

*København, den 15. Maj 1943.**Hr. Afdelingschef Hvass, København, Udenrigsministeriet.*

Meget ærede Hr. Hvass.

I Sagen *Døssing* maa jeg under Henvisning til vore forskellige Konferencer meddele Dem, at vi efter de indtrængende Forestillinger fra Deres Side erklærer os indforstaaet med, at Døssing indtil videre bliver boende i sit Hus i Humlebæk.

I saa Henseende forudsætter jeg,

- 1) at Døssing ikke forlader Humlebæk uden Politiets Tilladelse, der i Forvejen skal aftales med os;
- 2) at han ikke udøver nogen Slags politisk Virksomhed af nogensomhelst Art eller optager nogensomhelst politiske Forbindelser;
- 3) at den danske Regering overtager Ansvaret for, at Døssing overholder de ham paalagte Forpligtelser;
- 4) at det danske Politi træffer kontrollerende Foranstaltninger, som fuldstændig udelukker Muligheden for, at Døssing skal gøre sig skyldig i Gentagelser.

Med venlig Hilsen

Deres meget ærbødige

(sign.) **Kanstein.**

29.

Udkast til undtagelseslovgivning.

Aktstykker:

334. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse vedrørende udarbejdelse af udkast til undtagelseslov, der skulle træde i kraft ved tysk sammenbrud	1281
Bilag A. Udkast af 1940 til lovforslag	1282
Bilag B. Bemærkninger til lovudkastet af 1940	1283
Bilag C. Udkast af 1940 til anordning om forbud mod visse foreninger m. v.	1284
Bilag D. Udenrigsministeriets direktørs notits af 17. juni 1942 angående henvendelse fra Præsident Kanstein	1285
Bilag E. Udkast til lovforslag af 1942*)	
Bilag F. Udkast af 19. juni 1942 til forslag til bekendtgørelse om politiforanstaltninger i visse områder	1286
Bilag G. Udkast af 19. juni 1942 til forslag til lov om diverse undtagelsesbestemmelser	1288
Bilag H. Udkast til forslag til lov om undtagelsestilstand, overrakt Præsident Kanstein den 27. august 1942	1289
Bilag J. Udkast af 6. oktober 1942 til forslag til lov om undtagelsestilstand..	1292

Stenografisk referat:

Eigil Thune Jacobsen: Sp. 243.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Der henvises navnlig til kapitlerne 9, 10, 12—14, 38, 39.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 418, 455, 469, 472, 473, 482.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 692—695, 720, 722, 728—736, 738, 740, 743, 751, 806, 813.

Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykker:

Udenrigsministeriets direktørs redegørelse af 19. juli 1945 for den dansk-tyske krise september-november 1942 IV nr. 91.

*Anden litteratur:**Lovtidende:*

Midlertidig lov nr. 452 af 11. november 1942 om bemyndigelse for regeringen til at træffe bestemmelser til opretholdelse af ro, orden og sikkerhed.

Rigsdagstidende:

Forslag til lov om ophævelse af midlertidig lov nr. 452 af 11. november 1942 om bemyndigelse for regeringen til at træffe bestemmelser til opretholdelse af ro, orden og sikkerhed. 42/43 F. 1596, A. 5087.

*) Bilaget mangler.

334.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Er der i Deres Ministertid udarbejdet Udkast til Undtagelseslov, der skulde træde i Kraft ved tysk Sammenbrud? Hvad gik i saa Fald dette Udkasts Bestemmelser ud paa?

Allerede i 1940 var der udarbejdet et Forslag til midlertidig Lov om Foranstaltninger til Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed m. v. Et Eksemplar af dette Forslag med Bemærkninger vedlægges tillige med et Eksemplar af en sig dertil sluttende Anordning om Forbud mod visse Foreninger, Sammenslutninger og lignende (Bilag A—C). Disse Forslag blev ikke aktuelle.

I Efteraaret 1941 blev der mellem Justitsministeriet og Krigsministeriet ført Forhandlinger med Henblik paa Tilvejebringelse af Hjemmel til Sikring af Opretholdelse af Ro og Orden, naar Krigen og Besættelsen ophørte, bl. a. ogsaa for at sikre, at Kompetenceforholdene mellem Militær og Politi i den da opstaaende Situation var klare. Fra militær Side ansaa man en egentlig Undtagelsestilstandslov for paakrævet, og der udarbejdedes Udkast til en saadan Lov. Nogen endelig Enighed om dette Udkast var ikke naaet, da Sagen i Juni 1942 indtraadte i en ny Fase, idet Kanstein i Fortsættelse af en tidligere Henvendelse fra Gesandt v. Renthe-Pink til Udenrigsministeren den 16. Juni 1942 stillede Forslag om Tilvejebringelse af en Ordning for det Tilfælde, at Vestmagterne foretog Indfald i Danmark (Jylland). Afskrift af Direktør Svenningsens Referat af Henvendelsen vedlægges.*)

Med denne Henvendelse blev Justitsministeren og Statsministeren gjort bekendt, idet Notitsen fremsendtes med en Skrivelse fra Udenrigsministeren, hvori det bl. a. hed: »Forslaget om Udnævnelse af en dansk Generalbefuldmægtiget er saaledes at forstaa, at det er nødvendigt for os i Princippet at gaa ind derpaa, for at vi kan bevare dansk Administration i det paagældende Omraade.« Det, man ønskede fra tysk Side, faldt i Princippet sammen med, hvad man i Forvejen havde arbejdet paa internt: Tilvejebringelse af en Ordning af Statsforvaltningen for det Tilfælde, at en Del af Landet skulde blive afskaaret. Den 26. Juni 1942 indkaldte Forsvarsministeren til Møde angaaende de udarbejdede Forslag m. v. til Love om Undtagelsestilstand.

Eksemplarer af de i dette Møde behandlede Udkast vedlægges som Bilag E—G.

Der blev mellem Kanstein og Repræsentanter for Justitsministeriet og Udenrigsministeriet ført Drøftelser om det af Kanstein rejste Spørgsmaal, og der udarbejdedes et Udkast, der efter at være blevet drøftet i et Ministermøde blev overrakt Kanstein den 27. August 1942. Udkastet vedlægges som Bilag H.

Der hørtes herefter intet til Sagen, før Kanstein i Februar 1943 i en Samtale med Udenrigsministeriets Direktør stillede i Udsigt, at man snart vilde høre fra ham. Den 12. Marts 1943 sendtes efter Anmodning et Eksemplar af Udkastet til Dagmarhus, da det oprindelige Udkast var sendt til Berlin. Den 9. August 1943 anmodede Regeringsdirektør Stalman om en Drøftelse af Sagen, der fandt Sted i Udenrigsministeriet samme Dag. Til Stede var fra dansk Side Direktør Svenningesen og Kontorchef Herfelt. Hr. Stalman ansaa Udkastet for acceptabelt, men mente, at § 7 maatte formuleres saaledes, at det blev muligt at beskikke en Generaladministrator i en Del af Landet ogsaa i det Tilfælde, at *hele* Landet blev erklæret i Undtagelsestilstand. Derefter skete der ikke videre i Sagen. Udkastet af 19. Juni 1942 var blevet omarbejdet som vedlagte Udkast af 6. Oktober 1942 viser (Bilag J).

*) Bilag D.

Forslag til Lov om Foranstaltninger til Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed m. v.

§ 1.

Statsministeren (eller: Regeringen) bemyndiges til at træffe (eller: Ved kgl. Anordning kan der træffes) alle Foranstaltninger, som skønnes nødvendige for at opretholde Ro, Orden og Sikkerhed i Landet eller for at forebygge Handlinger, der ophidser eller tilsigter at ophidse Befolkningen mod Statens lovlige Organer og Institutioner. Der kan herunder bl. a. træffes Bestemmelse om Forbud mod Udgivelse af trykte Skrifter med ulovligt Indhold eller Formaal og udfærdiges nærmere Regler om, hvad der skal anses som ulovligt Øjemed for en Forening.

§ 2.

Overtrædelse af de i Medfør af denne Lov givne Bestemmelser straffes med Bøde eller Hæfte, der kan idømmes i indtil 6 Aar, under skærpende Omstændigheder med Fængsel i samme Tid.

§ 3.

Sager om Overtrædelse af de i Medfør af denne Lov givne Bestemmelser behandles som Politisager. De i Lov om Rettens Pleje Kap. 68 (Beslaglæggelse), Kap. 69 (Ransagning), Kap. 71 (Anholdelse) og Kap. 72 (Fængsling) omhandlede Retsmidler finder dog Anvendelse i samme Omfang som i Sager, som det efter de almindelige Regler i Lov om Rettens Pleje tilkommer Statsadvokaten at forfølge. Nedlægges der af Anklagemyndigheden Paastand om Idømmelse af Frihedsstraf, skal der paa Tiltaltes Forlangende beskikkes ham en Forsvarer.

§ 4.

Denne Lov træder straks i Kraft. Der kan ved kgl. Anordning træffes Bestemmelse om dens Bortfald.

Bemærkninger til Lovforslaget.

Under den nuværende for Landet alvorlige Situation er det af afgørende Betydning, at Ro, Orden og Sikkerhed i Landet kan opretholdes. Der maa kunne skrives øjeblikkeligt ind mod Handlinger, der tilsigter at skabe Uro eller Ophidselse. Kun naar Landets lovlige Myndigheder selv er i Stand til at sikre Ro og Orden, kan Landet vente at naa gennem Tidens Vanskeligheder uden fremmed Indblanding og bevare de Goder, som vort Samfund under den hidtidige Styreform har nydt.

Regeringen maa derfor anse det for uomgængeligt nødvendigt, at den sættes i Stand til med alle Midler at gribe ind overfor Kræfter, der spekulerer i Uro og Ophidselse eller tilsigter at ophidse Befolkningen mod Statens lovlige Organer og Institutioner. For at kunne gøre dette med fuld Virkning maa der handles straks, og da det under alle Omstændigheder vil tage nogen Tid at søge de enkelte Foranstaltninger gennemført ved Lov, maa Regeringen paa egen Haand kunne udstede de hertil sigtende Bestemmelser.

Regeringen foreslaar derfor, at der tillægges Statsministeren Bemyndigelse til at træffe alle Foranstaltninger, som skønnes nødvendige for at opretholde Ro, Orden og Sikkerhed i Landet eller for at forebygge Handlinger, der ophidser eller tilsigter at ophidse Befolkningen mod Statens lovlige Organer og Institutioner. Det fremhæves særlig, at der herunder bl. a. kan træffes Bestemmelse om Forbud mod Udgivelse af trykte Skrifter med ulovligt Indhold eller Formaal og udfærdiges nærmere Regler om, hvad der skal anses som ulovligt Øjemed for en Forening. Aarsagen til, at man særlig fremhæver disse Forhold, er, at Grundloven i §§ 84 og 85 giver Borgerne særlige Rettigheder paa disse Omraader. Disse Grundlovsbestemmelser bør naturligvis i videst muligt Omfang overholdes, men Forholdene kan blive saa alvorlige, at det med Hjemmel i det ogsaa i den statsretlige Teori antagne Nødretsprincip bliver nødvendigt at gøre visse Begrænsninger i disse Rettigheder. Det bemærkes i denne Forbindelse, at Regeringen i den foreliggende Situation med Hjemmel i Nødrets-

princippet har anset det for berettiget uanset Reglen i Grundlovens § 86 at udstede Forbud mod Afholdelse af offentlige Møder, selvom disse ikke afholdes under aaben Himmel, og Justitsministeriet har ved Cirkulære af 12. April 1940 til Politimestrene anmodet disse om at udstede Forbud mod Afholdelse af alle offentlige Møder — Gudstjenester og Møder i Kirker undtagne —, uanset om de agtes afholdt indendørs eller under aaben Himmel; Dispensationer fra dette Forbud er dog givet i det Omfang, hvori det skønnedes forsvarligt.

I Lovforslagets § 2 fastsættes Straffen for Overtrædelse af de i Medfør af Loven givne Bestemmelser. Da Overtrædelserne kan være af meget varierende Strafverdighed, er Strafferammen gjort meget vid. Det bemærkes særlig, at man har fundet det fornødent at fastsætte, at Hæftestrafen, der efter Straffelovens § 44 idømmes fra 7 Dage til 2 Aar og efter Straffelovens § 90 i særlige Tilfælde kan stige indtil 3 Aar, ved Overtrædelse af denne Lov kan idømmes i indtil 6 Aar, idet man har fundet det rimeligt, at den mildere og i den almindelige Mening ikke saa vanærende Hæftestraf i visse Tilfælde kan træde i Stedet for Fængselsstraf, selvom en længere Frihedsstraf er forskyldt.

I § 3 fastsættes det, at Sager om Overtrædelse af de i Medfør af denne Lov givne Bestemmelser uanset Strafferammen, jfr. herved Retsplejelovens § 721, Stk. 1, skal behandles som Politisager. Man har fundet det nødvendigt, at alle disse Sager undergives den hurtigere og simple Politiretsbehandling, dog at man foreslaar, at de for Statsadvokatsager gældende Regler om Anvendelse af Oplysningsmidlerne Beslaglæggelse, Ransagning, Anholdelse og Fængsling skal finde Anvendelse, ligesom man, naar Sagen er af saa alvorlig Karakter, at der af Anklagemyndigheden nedlægges Paa-stand om Idømmelse af Frihedsstraf, har aabnet Adgang for Tiltalte til at faa en Forsvarer beskikket.

UnderHensyn til Forslagets midlertidige Karakter foreslaas det i § 3, at Loven skal kunne ophæves ved kgl. Anordning.

Anordning om Forbud mod visse Foreninger, Sammenslutninger o. lign.

§ 1.

Foreninger, Sammenslutninger o. lign.

1) der ophidser eller tilsigter at ophidse Befolkningen mod Statens lovlige Organer og Institutioner, eller

2) der ved Udrustning med Vaaben eller Redskaber, som kan anvendes til Indøvning i Brugen af Vaaben, eller ved militær lignende Organisation eller Afholdelse af militær lignende Øvelser gøres eller søges gjort egnet til Benyttelse ved Magtanvendelse,
er forbudt og vil straks være at opløse.

§ 2.

Overtrædelse af de i denne Anordning givne Bestemmelser straffes med Bøde eller Hæfte indtil 6 Aar, under skærpende Omstændigheder med Fængsel i samme Tid.

§ 3.

Denne Anordning træder straks i Kraft.

Notits.

Oberführer Kanstein henvendte sig Gaars Dato i Udenrigsministeriet til undertegnede bl. a. for at tale om følgende Spørgsmaal.

Efterhaanden som Krigen skærpedes mere og mere, maatte de tyske Tropper her i Landet indstille sig paa, at der muligvis kunde blive tale om, at Vestmagterne foretog Indfald i Danmark (Jylland) enten ved Landgangsforsøg fra Søen eller ved Landsætning af Faldskærmsjægere fra Luften. Fra tysk Side ansaa man det i og for sig ikke for sandsynligt, at saadanne Indfald vilde finde Sted, men man maatte naturligvis være forberedt paa enhver Eventualitet og kunde derfor ikke lade den her nævnte Mulighed ude af Betragtning. Spørgsmaalet blev saa, hvorledes Forholdene nærmere skulde ordnes her i Landet i Tilfælde af en engelsk Invasion, eller rettere, hvorledes man kunde ordne Sagerne *under Opretholdelse af det nuværende System*. I selve Operationsomraadet, der kunde tænkes at blive større eller mindre alt efter Invasionens Omfang, var det selvfølgelig nødvendigt, at der blev proklameret Undtagelsestilstand, og at den udøvende Magt gik over paa vedkommende tyske militære Øverstkommanderende, samt at der indførtes tysk militær Retspleje. Hvad derimod angaar det saakaldte »Nachschubgebiet«, d. v. s. hele den øvrige Del af Jylland, idet Tilførslerne maatte ske fra Tyskland op gennem Sønderjylland, maatte træffes en særlig Ordning, »es muss besonders betreut werden«. Hr. Kanstein var kommen paa den Idé, at der kunde udnævnes en dansk Generalbefuldmægtiget, som skulde erklære ikke »Ausnahmezustand«, men »Sonderzustand«, og som havde Myndighed til at træffe enhver Foranstaltning paa det politimæssige og i det hele paa det forvaltningsmæssige Omraade, herunder ogsaa Kommunalforvaltningen. Den paagældende maatte yderligere have Beføjelse til at indvirke paa Domstolene, forsaavidt som han skulde kunne dekretere »Schnellverfahren« i Retssager, men Retsplejen skulde altsaa vedblivende udøves af de danske Myndigheder. Hr. Kanstein mente, at den saakaldte Lex Ørum maatte være tilstrækkelig Straffehjemmel.

Dersom den heromhandlede Eventualitet skulde indtræffe, vilde den tyske Øverstkommanderende her i Landet sandsynligvis tage Kvarter i Jylland, og Hr. Kanstein selv vilde i alle Tilfælde gøre dette. Den danske Generalbefuldmægtigede maatte naturligvis udøve sine Funktioner i snævert Samarbejde med den tyske General og dentyske »Beauftragter für innere Verwaltung« (Hr. Kanstein).

Hr. Kanstein havde ikke noget nærmere Forslag at stille med Hensyn til Enkeltheder, han vilde blot forebringe Problemet og udkaste den ovenfor skitserede Idé til en Ordning. Det aftaltes, at nærmere Drøftelse skulde finde Sted en Dag i denne Uge mellem Hr. Kanstein, Hr. Eivind Larsen og undertegnede.

Den 17. Juni 1942.

Nils Svenningsen.

Udkast.

19. Juni 1942.

Forslag til Bekendtgørelse om Politiforanstaltninger i de Omraader, i hvilke der er erklæret Undtagelsestilstand.

I Medfør af § 2 i midlertidig Lov Nr. 219 af 1. Maj 1940 om skærpet Straf for visse Overtrædelser af Borgerlig Straffelov og om Ændring af Politilovgivningens fastsættes herved følgende Bestemmelser, der gælder for de Omraader, i hvilke der ved kgl. Anordning af _____ er erklæret Undtagelsestilstand, saa længe denne Undtagelsestilstand varer.

I. Forbud mod offentlige Møder, Optog m. v.

§ 1.

Det er forbudt uden særlig Tilladelse fra Politiet at indkalde til eller afholde Møder, hvad enten de er offentlige eller lukkede, og uanset om de agtes afholdt indendørs eller under aaben Himmel. Undtagne herfra er dog:

- 1) Gudstjenester og kirkelige Møder, naar de afholdes i Kirker og er uden politisk Karakter.
- 2) Sammenkomster af ren privat Karakter eller videnskabelige, faglige eller sportslige Sammenkomster, naar de er uden Forbindelse med politiske Formaal og Deltagernes Antal ikke overstiger 20.

§ 2.

Offentlige Optog og Demonstrationer af enhver Art, herunder politiske eller faglige Organisationers Deltagelse i Begravelses-, Minde- eller Sørgehøjtideligheder, samt enhver Form for Sammenstimlen er forbudt.

II. Forbud mod Udskænkning og Salg af Spirituosa.

§ 3.

Salg og Udlevering af stærke Drikke, jfr. § 1, 3. og 4. Stk. i Lov Nr. 129 af 15. Marts 1939 om Beværtning og Gæstgiveri samt om Handel med stærke Drikke, er forbudt.

Det samme gælder Udskænkning af stærke Drikke i Beværtninger, Gæstgiverier, Foreningslokaler, Marketenderier m. v.

III. Forbud mod Færdsel m. v.

§ 4.

Færdsel udenfor vedkommendes Bopæl med tilhørende Have og Gaardsplads er forbudt i Tiden mellem Kl. _____ og Kl. _____.

Teater- og Biografteaterforestillinger samt andre Forlystelser, offentlige Møder o. l. skal være afsluttet senest Kl. _____, til hvilket Tidspunkt ogsaa Restaurationer, Kafeer, Butikker o. l. skal være lukkede.

Under ganske særlige Omstændigheder, navnlig i Anledning af Udøvelse af særlige samfundsvigtige Erhverv, kan der gives Tilladelse til Færden i Tiden mellem Kl. _____ og Kl. _____. Henvendelse herom maa rettes til Politimesteren i den Politikreds, hvor vedkommende opholder sig.

§ 5.

Det i § 4 indeholdte Forbud gælder ikke for Politiets Personale eller Militærpersoner under Udøvelsen af deres Tjeneste eller paa Vej til og fra Tjenesten. Forbudet gælder endvidere ikke for Statens civile Luftværns Personale eller for Funktionærer ved Jernbanevæsenet, Post- og Telegrafvæsenet, Toldvæsenet, Telefonvæsenet, Brandvæsenet og andre tilsvarende Funktionærer under Udøvelsen af deres Tjeneste eller paa Vej til og fra Tjenesten, naar de er i Besiddelse af et af vedkommende Styrelse udstedt Bevis for, at de er ansat i den paagældende Tjeneste.

§ 6.

Paa Steder, hvor væbnet Indskriden mod Uroligheder finder Sted, er det forbudt at aabne Vinduer og Døre eller tage Ophold paa Altaner, Tage o. l. ud til de paagældende Gader, Veje og Pladser. Personer, der maatte overtæde dette Forbud, udsætter sig for at blive beskudt.

IV. Forbud mod Ophold udenfor Bopælen.

§ 7.

Politiet kan forbyde alle, der ikke har fast Bopæl i vedkommende Omraade, at rejse til bestemte Omraader, ligesom Personer, der opholder sig i de paagældende Omraader uden at have fast Bopæl der, af Politiet kan udvises derfra.

V. Straf og Ikrafttræden.

§ 8.

Overtrædelse af de i denne Bekendtgørelse givne Bestemmelser straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 2 Aar (8 Aar).

§ 9.

Denne Bekendtgørelse træder straks i Kraft.
Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.

Fortroligt.

Udkast.

19. Juni 1942.

Forslag til Lov om Ikrafttræden af Krigstidsbestemmelserne i Militær Straffelov under Undtagelsestilstand og om Oprettelse af Særdomstole.

§ 1.

Naar Undtagelsestilstand erklæres i nogen Del af Landet, skal Forsvarsministeren være bemyndiget til at lade Krigstidsbestemmelserne i Militær Straffelov træde i Kraft og ved Undtagelsestilstandens Ophør atter at sætte dem ud af Kraft.

§ 2.

For samme Periode skal Forsvarsministeren være bemyndiget til at anordne militære Særretter i fornødent Antal til Behandling og Paadømmelse af militære Straffesager. (Til disse Retter kan henvises de i Lov om Undtagelsestilstand § 7 omhandlede Sager.)

§ 3.

Den militære Særret skal bestaa af en dommerkvalificeret Jurist (Retsplejelovens § 42, 3. Stk.) med særlig Kendskab til militær Ret og af 4 Doms mænd, fire Befalingsmænd, hvoraf dog to erstattes af dertil for hver Sag beordrede menige, naar der mellem de tiltalte findes en menig.

§ 4.

Sagerne behandles efter Militær Retsplejelov tillempet efter de i Lov om Undtagelsestilstand givne særlige Regler.

Udkast.

JUSTITSMINISTERIET

Forslag til Lov om Undtagelsestilstand.

§ 1.

Stk. 1. Naar Hensynet til Statens Sikkerhed og Opretholdelse af Ro og Orden nødvendiggør det, kan ved kgl. Anordning hele Landet eller nærmere angivne Dele deraf erklæres at være i Undtagelsestilstand.

Stk. 2. Naar Undtagelsestilstand er erklæret, gælder de nedenfor angivne særlige Bestemmelser.

§ 2.

Stk. 1. Enhver er pligtig uden Hensyn til de ved Lov tilsikrede Rettigheder ufortøvet at efterkomme de Forbud eller Paabud, der gives af Øvrigheden til Opretholdelse af Ro og Orden eller af Hensyn til Befolkningens Sikkerhed, Forsyningen med Livsfornödenheder og Opretholdelse af samfundsvigtige Virksomheder. For saavidt der herved foretages ekspropriationsmæssige Indgreb i Ejendomsretten, tilkommer der Ejeren fuldstændig Erstatning. I Vægringstilfælde kan Forbudet eller Paabudet straks gennemtvinges ved Anvendelse af den efter Omstændighederne nødvendige Magt.

Stk. 2. Overtrædelse af de i Medfør af Stk. 1 givne Forbud eller Paabud straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

§ 3.

Stk. 1. Begaas nogen af de i Borgerlig Straffelov omhandlede Forbrydelser under Undtagelsestilstanden, anses dette som en særdeles skærpene Omstændighed, og saavel den mindste som den højeste for den paagældende Forbrydelse foreskrevne Straf forhøjes, saafremt dette efter Strafferammen er muligt, til det dobbelte.

Stk. 2. Betinget Straffedom kan kun anvendes, naar Gerningsmanden er under 21 Aar og ikke tidligere er idømt Frihedsstraf, samt naar han har aflagt uforbeholden Tilstaaelse, og naar Gerningen findes at være af ringe Strafværdighed.

§ 4.

Stk. 1. Det er forbudt ved trykt Skrift eller paa anden Maade offentlig at ophidse Befolkningen mod Statens lovlige Organer og Institutioner og at udsprede usandfærdige, misvisende eller forvrængede Meddelelser, der er egnet til at skade disse Organer og Institutioner i Offentlighedens Omdømme.

Stk. 2. Overtrædelse af Stk. 1 straffes med Fængsel. Saafremt Overtrædelsen sker gennem et trykt Skrift, kan det Bogtrykkeri, i hvilket Skriftet er trykt, foreløbig beslaglægges af Politiet og ved Dommen inddrages til Fordel for Statskassen. Abonnementsprotokoller, Kartoteker og lignende vedrørende Abonnenter eller Aftagere af Skriftet kan tages i Forvaring.

§ 5.

Stk. 1. Straffen for Overtrædelse af de af Justitsministeren i Henhold til Lov Nr. 219 af 1. Maj 1940 § 2 udfærdigede Bekendtgørelser og af de af Politidirektøren i København eller en Politimester i Henhold til Lov af 11. Februar 1863 § 9 eller Lov Nr. 21 af 4. Februar 1871 § 7 truffne Bestemmelser kan stige til Fængsel i 8 Aar.

Stk. 2. Straffen for Overtrædelse af de gældende Forbud mod at være i Besiddelse af Vaaben, Ammunition eller Sprængstof, er Fængsel.

§ 6.

Stk. 1. Sager angaaende de i §§ 2 og 5 omhandlede Overtrædelser behandles som Politisager. De i Retsplejelovens Kap. 68 (Beslaglæggelse), Kap. 69 (Ransagning), Kap. 71 (Anholdelse) og Kap. 72 (Fængsling) omhandlede Retsmidler finder Anvendelse i samme Omfang som i Sager, som det efter de almindelige Regler i Retsplejeloven tilkommer Statsadvokaten at forfølge. Nedlægges der af Anklagemyndigheden Paastand om Idømmelse af Fængselsstraf, skal der paa Tiltaltes Forlangende beskikkes ham en Forsvarer. Der kan ikke gives Møde ved valgt Forsvarer.

Stk. 2. I Sager, der efter Retsplejelovens almindelige Regler paatales af Statsadvokaten, skal Nævninger eller Doms mænd ikke medvirke. Sagerne behandles og paakendes i 1. Instans ved Underretten efter Reglerne i Retsplejelovens Kap. 80 med de fornødne Lempelser. Uanset Reglerne i Retsplejelovens Kap. 63 kan Sagerne altid paadømmes ved den Ret, i hvis Kreds Sigtede er blevet paagrebet. Offentlig Forsvarer beskikkes i Overensstemmelse med Reglerne i Retsplejelovens Kap. 66. Der kan ikke gives Møde ved valgt Forsvarer.

Stk. 3. Justitsministeren kan beskikke en eller flere af de bestaaende Underretter eller særlige Domstole, der uanset de almindelige Regler om Værneting kan paadømme de i Stk. 1 og 2 omhandlede Sager.

Stk. 4. De i Stk. 1 og 2 omhandlede Sager skal fremmes med størst mulig Hurtighed. De i Retsplejeloven fastsatte Frister gælder ikke i disse Sager, men Retten paaser, at der gives Sigtede fornøden Tid til hans Forsvar. Ved Behandlingen af disse Sager kan Højesteret afholde Retsmøder udenfor de sædvanlige Sessioner.

Stk. 5. Den Retten ved Retsplejelovens Kap. 68 tillagte Beføjelse til at beslutte Beslaglæggelse og kræve Udlevering af Dokumenter m. v. kan i de i Stk. 1 og 2 nævnte Sager som foreløbig Foranstaltning udøves af Politiet, men Beretning herom skal da snarest og senest inden 48 Timer forelægges for Retten, der afgør, om Beslaglæggelsen skal opretholdes. Uanset Retsplejelovens § 752 kan Politiet gennemse beslaglagte Dokumenter, herunder aabne beslaglagte Breve og andre lukkede Dokumenter. Post-, Telegraf- og Telefonvæsenet samt andre offentlige Myndigheder er pligtige ufortøvet at efterkomme de af Politiet i Efterforskningsøjemed fremsatte Anmodninger.

Stk. 6. Justitsministeren kan bestemme, at Anke og Kære fra Underretten skal ske direkte til Højesteret. Ved Paaanke til Højesteret som 2. Instans kan Anken støttes paa de i Retsplejelovens §§ 943 og 963, Stk. 1, anførte Grunde. I øvrigt finder ved Anke og Kære til Højesteret Reglerne i Retsplejelovens Kap. 82 og 85 Anvendelse med de fornødne Lempelser.

Stk. 7. De i Stk. 1 og 2 omhandlede Sager kan kun efter Rettens Bestemmelse forenes med andre Sager. Bestemmes saadan Forening, behandles Sagen i sin Helhed efter foranstaaende Regler.

Stk. 8. Naar Straffedommen er endelig, vil Straffen snarest være at fuldbyrde, og Indgivelse af Indstilling eller Ansøgning om Benaadning eller Udsættelse med Strafafsoningen har ikke opsættende Virkning.

§ 7.

Saafremt der erklæres Undtagelsestilstand i en Del af Landet, kan Kongen beskikke en Generaladministrator for det paagældende Omraade. Denne Generaladministrator har i Omraadet den politimæssige Overledelse og de Justitsministeren i denne Lov og den øvrige Lovgivning tillagte Beføjelser med Hensyn til Retshaandhævelsen, ligesom andre af de Regeringen tilkommende forvaltningsmæssige Beføjelser kan overdrages ham.

§ 8.

Undtagelsestilstanden ophæves ved kgl. Anordning, saa snart Hensynet til Statens Sikkerhed og Opretholdelse af Ro og Orden ikke længer nødvendiggør den.

§ 9.

Denne Lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i Kraft straks. Der kan ved kgl. Anordning træffes Bestemmelse om dens Bortfald.

Fortroligt.Udkast.

6. Oktober 1942.

Forslag til Lov om Undtagelsestilstand.**K a p i t e l I.***Iværksættelse og Ophævelse af Undtagelsestilstand.***§ 1.**

Naar Hensynet til Landets Forsvar eller til Statens Sikkerhed og Op-
retholdelse af Ro og Orden nødvendiggør det, kan ved kgl. Anordning hele
Landet eller nærmere angivne Dele deraf erklæres at være i Undtagelsestilstand.

§ 2.

Stk. 1. Justitsministeren kan for det Tilfælde, at Dele af Landet maatte blive
afskaaret fra Forbindelse med Regeringen, beskikke en eller flere dertil egnede
Personer til at overtage den politimæssige Overledelse af de afskaarne Lands-
dele. Saafremt Dele af Landet ogsaa er afskaaret fra Forbindelse med den
saaledes beskikkede Leder, træder vedkommende Politimester i hans Sted.

Stk. 2. I Landsdele, der er afskaaret fra Forbindelse med Regeringen, kan den
i Stk. 1 nævnte øverste Politimyndighed i en Nødtilstand, hvor Ro og Orden
ikke paa anden Maade kan opretholdes, erklære Undtagelsestilstand for ind-
traadt. Undtagelsestilstand erklæres ved en Bekendtgørelse, der om muligt
indrykkes i de stedlige Dagblade og kundgøres ved Opslag og paa anden hen-
sigtsmæssig Maade. Naar Forbindelse med Regeringen er genoprettet, indbe-
rettes uopholdeligt om de truffne Foranstaltninger.

§ 3.

Stk. 1. Naar Uroligheder, der har foranlediget Erklæring af Undtagelsestil-
stand, har antaget et saadant Omfang, at militære Styrker maa indsættes i
Kamp til Genoprettelse af Ro og Orden, kan Justitsministeren eller for af-
skaarne Landsdeles Vedkommende den i § 2, Stk. 1, nævnte øverste Politi-
myndighed overdrage den politimæssige Overledelse til de militære Myndig-
heder, saalænge Undtagelsestilstanden bestaar.

Stk. 2. Naar Hensynet til Landets Forsvar gør det nødvendigt, kan den øverste
militære Myndighed i Landsdele, der er afskaaret fra Forbindelse med Re-
geringen, erklære Undtagelsestilstand for indtraadt, og den har da den politi-
mæssige Overledelse i Omraadet. Undtagelsestilstand erklæres ved en Be-
kendtgørelse, der om muligt indrykkes i de stedlige Dagblade og kundgøres
ved Opslag og paa anden hensigtsmæssig Maade. Naar Forbindelse med Rege-
ringen er genoprettet, indberettes uopholdeligt om de truffne Foranstaltninger.

Stk. 3. Naar Uroligheder inden Erklæring af Undtagelsestilstand har antaget
et saadant Omfang, at militære Styrker maa indsættes i *Kamp* til Genoprettelse
af Ro og Orden, kan den øverste militære Myndighed i afskaarne Landsdele
efter Forhandling med den øverste Politimyndighed i Omraadet erklære Und-
tagelsestilstand for indtraadt, og den har da den politimæssige Overledelse i
Omraadet. Stk. 2, 2. og 3. Punktum finder tilsvarende Anvendelse.

§ 4.

Stk. 1. Undtagelsestilstand, der er erklæret i Medfør af §§ 1—3, ophæves ved kgl. Anordning, saa snart Hensynet til Landets Forsvar eller til Statens Sikkerhed og Opretholdelse af Ro og Orden ikke længere nødvendiggør den.

Stk. 2. For Landsdele, der er afskaaret fra Forbindelse med Regeringen, ophæves Undtagelsestilstanden ved Bekendtgørelse, naar Forholdene ikke længere nødvendiggør den. Afgørelsen træffes, uanset om Undtagelsestilstanden er erklæret i Medfør af § 1, §2 eller § 3, af den, der har den politimæssige Overledelse i Omraadet, efter stedfunden Forhandling mellem Politimyndighederne og de militære Myndigheder i Omraadet.

K a p i t e l I I.

Særlige Regler under Undtagelsestilstand.

§ 5.

Naar Undtagelsestilstand er erklæret, gælder de nedenfor angivne særlige Bestemmelser.

§ 6.

Stk. 1. Enhver er pligtig uden Hensyn til de ved Lov tilsikrede Rettigheder ufortøvet at efterkomme de Forbud eller Paabud, der gives af Øvrigheden til Opretholdelse af Ro og Orden eller af Hensyn til Befolkningens Sikkerhed, Forsyningen med Livsfornødenheder og Opretholdelse af samfundsvigtige Virksomheder. For saavidt der herved foretages ekspropriationsmæssige Indgreb i Ejendomsretten, tilkommer der Ejeren fuldstændig Erstatning. I Vægringstilfælde kan Forbudet eller Paabudet straks gennemtvinges ved Anvendelse af den efter Omstændighederne nødvendige Magt, om fornødent ved Vaabenmagt.

Stk. 2. Overtrædelse af de i Medfør af Stk. 1 givne Forbud eller Paabud straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

§ 7.

Stk. 1. Begaas nogen af de i Borgerlig Straffelov omhandlede Forbrydelser under Undtagelsestilstanden, anses dette som en særdeles skærpende Omstændighed, og saavel den mindste som den højeste for den paagældende Forbrydelse foreskrevne Straf forhøjes, saafremt dette efter Strafferammen er muligt, til det dobbelte. Betinget Straffedom kan kun anvendes, naar Gerningsmanden er under 21 Aar, samt naar han har aflagt uforbeholden Tilstaaelse, og naar Gerningen findes at være af ringe Strafværdighed.

Stk. 2. I de i Borgerlig Straffelovs §§ 98, 99, 100, 101, 103, Stk. 1, 105, 111, 112 og 113 omhandlede Tilfælde kan Straffen stige til Livsstraf. Det samme gælder Straffen for Manddrab og grov Legemsbeskadigelse (Straffelovens § 246), naar Forbrydelsen begaas mod nogen til Ordensmagten eller Domsmagten hørende i Anledning af denne Tjeneste.

Stk. 3. Straffen for Overtrædelse af de gældende Forbud mod at være i Besiddelse af Vaaben kan, naar vedkommende under eller i Forbindelse med væbnet Oprør antræffes med Vaaben, Ammunition eller Sprængstof, som han maa antages at have brugt eller villet bruge under Oprøret, stige til Livsstraf.

Stk. 4. Nærmere Regler om Fuldbrydelse af Livsstraf fastsættes ved kgl. Anordning.

Stk. 5. De i Borgerlig Straffelovs Kap. 12 og 13 omhandlede Forbrydelser paatales af det offentlige, uden at Justitsministerens Paabud er nødvendig.

§ 8.

Stk. 1. Det er forbudt ved trykt Skrift eller paa anden Maade, der er egnet til at virke i videre Kredse, at ophidse Befolkningen mod Statens eller Kommunernes lovlige Organer og Institutioner og at udsprede usandfærdige, misvisende eller forvrængede Meddelelser, der er egnet til at skade disse Organer og Institutioner i Offentlighedens Omdømme.

Stk. 2. Overtrædelse af Stk. 1 straffes med Fængsel. Saafremt Overtrædelser sker gennem et trykt Skrift, kan det Bogtrykkeri, i hvilket Skriftet er trykt foreløbig beslaglægges af Politiet og ved Dommen inddrages til Fordel for Statskassen. Abonnementsprotokoller, Kartoteker og lign. vedrørende Abonnente eller Aftagere af Skriftet kan tages i Forvaring.

§ 9.

Stk. 1. Saafremt de i § 8 givne Bestemmelser groft eller gentagne Gange overtrædes gennem et trykt periodisk Skrift, kan Politiet forbyde Skriftet, saa længe Undtagelsestilstanden varer, og beslaglægge de foreliggende Eksemplare af Skriftet. Forbudet omfatter ogsaa Skrifter, der maa anses som en Fortsættelse af det forbudte Skrift, selv om de udkommer under et andet Navn, med anden Redaktør el. lign. Om Nedlæggelsen af saadanne Forbud afgives straks Indberetning til Justitsministeren, der bestemmer, om Forbudet vil være a opretholde.

Stk. 2. Overtrædelse af et i Medfør af Stk. 1 meddelt Forbud straffes med Fængsel.

§ 10.

Stk. 1. Foreninger eller Sammenslutninger, der tilsigter at ophidse Befolkningen mod Statens lovlige Organer og Institutioner eller ved deres Virksomhed giver Anledning til saadan Ophidselse, er forbudt og vil straks være at opløse

Stk. 2. Det er forbudt uden Justitsministerens Samtykke at oprette eller opretholde Foreninger eller Sammenslutninger, der ved Udrustning med Vaaber eller Redskaber, som kan anvendes til Indøvning i Brugen af Vaaben, eller ved militærlignende Organisation eller Afholdelse af militærlignende Øvelser gøres eller søges gjort egnet til Benyttelse ved Magtanvendelse.

Stk. 3. Deltagelse i Foreninger og Sammenslutninger, der oprettes eller opretholdes i Strid med Stk. 1 eller Stk. 2, og Overtrædelse af Vilkaar, der er fastsat af Justitsministeren ved Meddelelse af Samtykke i Henhold til Stk. 2 til en Forenings eller Sammenslutnings Bestaaen, straffes med Fængsel.

Stk. 4. Formuer, der maatte tilhøre en i Henhold til Stk. 1 eller 2 forbudt Forening eller Sammenslutning, inddrages i Statskassen. Medlemsfortegnelser Arkiv, Protokoller o. lign. tages i Forvaring af det offentlige.

§ 11.

Stk. 1. Personer, hvis Adfærd har givet særlig Grund til at antage, at de vil medvirke ved Oprørshandlinger eller andre Handlinger, der alvorligt kan forstyrre Ro og Orden, kan, naar det skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed, tages i Forvaring af Politiet, saa længe Undtagelsestilstanden varer

Stk. 2. Om enhver Forvaringstagelse i Medfør af Stk. 1 afgives der straks Indberetning til Justitsministeren, der bestemmer, om Forvaringstagelsen vil være at opretholde.

§ 12.

Stk. 1. Straffen for Overtrædelse af de af Justitsministeren i Henhold til Lov Nr. 219 af 1. Maj 1940 § 2 udfærdigede Bekendtgørelser og af de af Politidirektøren i København eller en Politimester i Henhold til Lov af 11. Februar 1863 § 9 eller Lov Nr. 21 af 4. Februar 1871 § 7 truffne Bestemmelser kan stige til Fængsel i 8 Aar.

Stk. 2. Straffen for Overtrædelse af de gældende Forbud mod at være i Besiddelse af Vaaben, Ammunition eller Sprængstof er Fængsel, saafremt højere Straf ikke er forskyldt, jfr. § 7, Stk. 3.

§ 13.

Stk. 1. Sager angaaende de i §§ 6 og 12 omhandlede Overtrædelser behandles som Politisager. De i Retsplejelovens Kap. 68 (Beslaglæggelse), Kap. 69 (Ransagning), Kap. 71 (Anholdelse) og Kap. 72 (Fængsling) omhandlede Retsmidler finder Anvendelse i samme Omfang som i Sager, som det efter de almindelige Regler i Retsplejeloven tilkommer Statsadvokaten at forfølge. Neddægges der af Anklagemyndigheden Paastand om Idømmelse af Fængselsstraf, skal der paa Tiltaltes Forlangende beskikkes ham en Forsvarer. Der kan ikke gives Møde ved valgt Forsvarer.

Stk. 2. I Sager, som efter Retsplejelovens almindelige Regler paatales af Statsadvokaten, skal Nævninger eller Domsmænd ikke medvirke. Sagerne behandles og paakendes i 1ste Instans ved Underret efter Reglerne i Retsplejelovens Kap. 80 med de fornødne Lempelser. Uanset Reglerne i Retsplejelovens Kap. 63 kan Sagerne altid paadømmes ved den Ret, i hvis Kreds Sigtede er blevet paagrebet. Offentlig Forsvarer beskikkes i Overensstemmelse med Reglerne i Retsplejelovens Kap. 66. Der kan ikke gives Møde ved valgt Forsvarer.

Stk. 3. Justitsministeren kan beskikke en eller flere af de bestaaende Underretter eller særlige Domstole, der uanset de almindelige Regler om Værneting kan paadømme de i Stk. 1 og 2 omhandlede Sager.

Stk. 4. De i Stk. 1 og 2 omhandlede Sager skal fremmes med størst mulig Hurtighed. De i Retsplejeloven fastsatte Frister gælder ikke i disse Sager, men Retten paaser, at der gives Sigtede fornøden Tid til hans Forsvar. Ved Behandlingen af disse Sager kan Højesteret afholde Retsmøder udenfor de sædvanlige Sessioner.

Stk. 5. Den Retten ved Retsplejeloven Kap. 68 tillagte Beføjelse til at beslutte Beslaglæggelse og kræve Udlevering af Dokumenter m. v. kan i de i Stk. 1 og 2 nævnte Sager som foreløbig Foranstaltning udøves af Politiet, men Beretning herom skal da snarest og senest inden 48 Timer forelægges for Retten, der afgør, om Beslaglæggelsen skal opretholdes. Uanset Retsplejelovens § 752 kan Politiet gennemse beslaglagte Dokumenter, herunder aabne beslaglagte Breve og andre lukkede Dokumenter. Post-, Telegraf- og Telefonvæsenet samt andre offentlige Myndigheder er pligtige ufortøvet at efterkomme de af Politiet i Efterforskningsøjemed fremsatte Anmodninger.

Stk. 6. Anke af de i Stk. 1 og 2 omhandlede Sager kan kun ske med Justitsministerens Tilladelse. Naar Hensynet til Uroens Bekæmpelse gør det paakrævet, kan det ved Dommen bestemmes, at Dommen straks vil være at fuldbyrde, og at Andragende om Anke, Benaadning eller Udsættelse med Straffafsoningen ikke skal have opsættende Virkning.

Stk. 7. Justitsministeren kan bestemme, at Anke og Kære fra Underret skal ske direkte til Højesteret. Ved Paaanke til Højesteret som 2den Instans kan Anken støttes paa de i Retsplejelovens §§ 943 og 963, Stk. 1, anførte Grunde. I øvrigt finder ved Anke og Kære til Højesteret Reglerne i Retsplejelovens Kap. 82 og 85 Anvendelse med de fornødne Lempelser.

Stk. 8. De i Stk. 1 og 2 omhandlede Sager kan kun efter Rettens Bestemmelse forenes med andre Sager. Bestemmes saadan Forening, behandles Sagen i sin Helhed efter foranstaaende Regler.

Stk. 9. De i denne Paragraf fastsatte Bestemmelser finder med de fornødne Lempelser tilsvarende Anvendelse, naar Sagen behandles som militær Straffesag.

§ 14.

Stk. 1. Den, der i Henhold til § 2 eller § 3 har den politimæssige Overledelse, udøver under Undtagelsestilstand de Justitsministeren i denne Lov og den øvrige Lovgivning tillagte Beføjelser med Hensyn til Retshaandhævelsen, ligesom andre af de Regeringen tilkommende forvaltningsmæssige Beføjelser kan overdrages ham.

Stk. 2. Naar de militære Myndigheder har den politimæssige Overledelse, træder de i Militær Straffelov Nr. 114 af 7. Maj 1937 og de i militær Retsplejelov, jfr. Lovbekendtgørelse Nr. 214 af 12. Maj 1937, for Krigstid fastsatte Bestemmelser i Kraft. Forsvarsministeren kan ved Bekendtgørelse sætte disse Bestemmelser i Kraft fra et tidligere Tidspunkt.

Kapitel III.

Ikrafttræden og Ophør.

Denne Lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i Kraft straks. Der kan ved kgl. Anordning træffes Bestemmelse om dens Bortfald.

30.

Schleswigsche Kameradschaft.

Aktstykker:

335. Justitsministeriets skrivelse af 23. juli 1945 til kommissionen, bilagt redogørelse	1299
Bilag A. Udenrigsministeriets direktørs notits af 12. september 1941 angående samtale med Præsident Kanstein	1305
Bilag B. Tysk referat af 16. september 1941 af møde i udenrigsministeriet	1307
Bilag C. Dansk referat af 29. september 1941 af mødet i udenrigsministeriet den 16. s. m.	1311
Bilag D. Justitsministeriets cirkulære af 19. september 1941 angående Schleswigsche Kameradschafts foreningsskydninger	1314
Bilag E. Departementschef Eivind Larsens referat af møde den 22. september 1941	1315
Bilag F. Departementschef Eivind Larsens notits af 3. oktober 1941	1316
Bilag G. Justitsministeriets skrivelse af 11. oktober 1941 til politiadjudanten i de sønderjyske landsdele	1317
Bilag H. Resultat af forhandlingerne vedrørende Schleswigsche Kameradschaft	1318
Bilag J. Meddelelse til offentligheden om de Schleswigsche Kameradschaft meddelte tilladelser	1319
Bilag K. Den tyske gesandts skrivelse af 6. november 1941 til udenrigsministeren	1320

Stenografiske referater:

Eigil Thune Jacobsen: Sp. 118.

Erik Scavenius: Sp. 637.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Der henvises navnlig til kapitlerne 14, 17, 20, 32.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 432, 447—451, 472.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 570, 604, 605, 608, 757.

Anden litteratur:

Der kan bl. a. henvises til:

E. Brix: Den tyske Folkegruppes Organisationer, Besættelsestidens Fakta, I, 1945, side 603—637.

Betænkning afgivet af det af Justitsministeriet nedsatte Udvalg til Overvejelse af Spørgsmaalet om Ændring af Lovene af 1. Juni 1945 om Tillæg til Borgerlig Straffelov og til Lov om Rettens Pleje angaaende Forræderi og anden landskadelig Virksomhed, 1946.

335.**JUSTITSMINISTERIET**

København, den 23. Juli 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945 skal man hoslagt fremsende en i Justitsministeriet udarbejdet Redegørelse angaaende „Schleswigsche Kameradschaft“'s Optræden i Sommeren 1941 og de i den Anledning førte Forhandlinger.

Genparter af Rapporterne i Sagen mod fhv. Trafikminister Gunnar Larsen vil blive fremsendt, saa snart Justitsministeriet modtager dem fra vedkommende Statsadvokat.

Busch-Jensen.

E. Andersen,
fg.

Redegørelse.

Hvad blev der fra den daværende Regering gjort som Modvægt mod „Schleswigsche Kameradschaft“s provokerende Optræden i Sommeren 1941? Blev der gjort Forestillinger i Anledning af Korpsets senere Bevæbning og Uniformering? ↓

I 1933 blev N. S. A. N. (National sozialistische Arbeiterpartei Nordschleswigs) udbygget med en S. A.-Afdeling, der nøje svarede til den tyske S. A.-Institution. I en Indberetning fra 1938 fra Politiajudanten i de sønderjyske Landsdele hedder det: „Hovedvirksomheden i Sommeren og Efteraaret 1933 bestod i „Wehrsport“ eller „Geländesport“, nærmest svarende til Terrænleg, men med et mere militært Præg. Undertiden afholdtes Øvelserne om Natten. De virkede ret uhyggeligt paa Folk. De blev omgivet med en vis Mystik. Undertiden har Avisernes Efterretninger været overdrevne, men ganske harmløse kan man ikke kalde denne Krigssport. Dertil er den tyske S. A.s Betydning for Gennemførelsen af Omvæltningen i Foraaret 1933 for kendt“. Allerede samme Aar (1933) blev S. A. opløst, og i Stedet for blev der oprettet et Schleswigsche Kameradschaft, „S. K.“. „Den reelle Forskel mellem S. A. og S. K. var minimal; Formaalet var vel at tage Brodden af Indvendingen imod, at rigstyske Organisationer havde Afdelinger i Nordslesvig, og som saadanne muligvis kunde forbydes. Der er i hvert Tilfælde siden lagt megen Vægt paa en formel Adskillelse mellem nordslesvigske og tyske Organisationer“.

Efter Besættelsen oplystes det i Vinteren 1940—41, at „Schleswigsche Kameradschaft“ var begyndt at holde Marchøvelser o. lign., til Dels i Uniform. Spørgsmaalet blev af Udenrigsministeriet i Oktober 1940 releveret over for det tyske Gesandtskab, idet man henstillede, at Foreningen fik et Vink om at vise større Tilbageholdenhed med disse Marchøvelser, som vakte stor Uvilje i Befolkningen, der, som det fremhævedes, mente, at disse Foreteelser nød Støtte af den tyske Værnemagt.

Da der den 9. November 1940 havde fundet Marchøvelser Sted i Sønderborg, Aabenraa og Tønder, blev Udenrigsministeriet gjort bekendt med de foreliggende Akter, inden Spørgsmaalet om Rejsning af Tiltale var afgjort. Udenrigsministeriet tilbagesendte Sagen den 31. Januar 1941 med Bemærkning, at det efter Udenrigsministeriets Formening ikke anbefalede sig paa dette Tidspunkt at rejse Tiltale i Anledning af det den 9. November 1940 forefaldne, men at man maatte anbefale, at der i fremtidige Tilfælde af Overtrædelser blev rettet Henvendelse til vedkommende Leder paa nærmere angiven Maade, inden der blev Tale om at rejse Tiltale. Fra Politiajudantens og Anklagemyndighedens Side ansaa man den foreslaaede Fremgangsmaade for overflødig omstændelig og mente, at Advarsel kun burde anvendes i mindre betydende Tilfælde. Da imidlertid Udenrigsministeriet fastholdt sin Opfattelse, blev i en Skrivelse af 21. Juni 1941 Politiajudanten anmodet om at instruere Politimestrene i Sønderjylland om fremtidig at iagttage følgende Fremgangsmaade:

Hvor S. K. el. lign. Foreninger maatte foranstalte Marchøvelser o. lign. paa en saadan Maade, at de derved gør sig skyldige i Overtrædelser af de gældende Forbud mod Optog m. v. eller Politivedtægterne, bør Politiet paa Stedet henvende sig til vedkommende Leder med Opfordring til denne om straks at lade Medlemmerne iagttage de for Ro og Orden gældende Bestemmelser. Vægrer Lederen sig ved at efterkomme denne Opfordring, bør der af Politiet gives ham en Advarsel. Saafremt Overtrædelser derefter fortsættes eller fornyet Overtrædelse finder Sted, bør der paa sædvanlig Maade rejses Tiltale mod de skyldige.

Inden denne Instruktion blev udsendt, havde der den 16. Marts 1941 i Aabenraa og Haderslev fundet Demonstrationer Sted, hvor tyske Mindretalsorganisationer, deriblandt ogsaa S. K., paa „Heldengedenktag“ gik i Optog sammen med Afdelinger af den tyske Værnemagt. Ogsaa disse Sager blev af Udenrigsministeriet optaget til Drøftelse

med Præsident Kanstein, der erklærede, at Værnemagtsens Afdelinger ifølge den dem givne Instruktion ikke maatte have Forbindelse med det tyske Mindretal, saaledes som sket i Haderslev og Aabenraa. Efter de stedfundne Drøftelser mente Udenrigsministeriet (i Skrivelse af 31. Maj 1941) at kunne gaa ud fra, at den tyske Værnemagt i Fremtiden vilde afholde sig fra at arrangere saadanne Fællesoptog med tyske Mindretalsorganisationer, og at burde anbefale, at der ikke foretoges yderligere i disse Sager. Under Henviisning hertil meddelte Justitsministeriet samme Dag som Instruksen til Politimestrene, den 21. Juni 1941, Anklagemyndigheden, at Tiltale i Anledning af det den 16. Marts 1941 i Aabenraa og Haderslev passerede burde undlades. Ogsaa i de øvrige Tilfælde af Demonstrationer fra før 21. Juni 1941 blev det besluttet at undlade Tiltale.

Den 29. Juni 1941 holdt S. K. Møde i Sønderborg. Politimesteren afslog et Andragende om Tilladelse til at foranstalte Optog gennem Byen og advarede mod Overtrædelse af denne Bestemmelse, men Optoget fandt desuagtet Sted, og Deltagerne var for en stor Del i Uniform. Ved Skrivelse af 28. Juli 1941 tiltraadte Justitsministeriet efter Forhandling med Udenrigsministeriet, at der rejstes Tiltale i Sagen.

Efter at det gennem en til Krigsministeriet i Slutningen af Juli 1941 indgaaet Meddelelse var oplyst for Justitsministeriet, at S. K. i den senere Tid skulde have øget sin Virksomhed og var begyndt at holde Skydeøvelser m. v., anmodede Justitsministeriet Politiajudanten om at fremkomme med Indberetning om, hvad der forelaa med Hensyn hertil. Politiajudanten sendte den 15. August 1941 en Redegørelse med indhentede Erklæringer fra de sønderjyske Politimestre. Den bekræftede, at S. K.'s Virksomhed var betydelig forøget, og at der holdtes March- og Skydeøvelser i større Omfang end tidligere, ligesom Medlemmerne meget ofte optraadte i Uniform. Efter de indhentede Oplysninger syntes der ikke at være Tale om en egentlig Udrustning med Gevær af S. K. Formationerne. Fra Tønder forelaa der Oplysning om, at der gennem S. K.'s Leder Overløjtnant Larsen, Aabenraa, var blevet skaffet en Del Rifler til S. K. Afdelinger, til S. K. Afdelingen i Tinglev saaledes ialt 5 Rifler. Riflerne skulde i Udseende og Vægt ganske svare til den tyske Værnemagts Militærkarabin, Model 98. De var dog ikke forsynet med Magasin til 5 Patroner som de rigtige Militærrifler, men skulde lades for hvert Skud. Projektillets Størrelse: 5,6 mm.

Forinden denne Redegørelse indkom, modtog Justitsministeriet den 14. August 1941 en Skrivelse fra Politiajudanten, hvormed han fremsendte et Udsklip af en Annonce om et S. K. Møde i Tinglev den 17. August, hvor der bl. a. skulde afholdes Skydeøvelse. I Annoncen hed det bl. a., at samtlige Geværer skulde medbringes. Politiajudanten udbad sig i den Anledning Forholdsordre.

Justitsministeriet satte sig straks i Forbindelse med Udenrigsministeriet, der samme Dag indledte Forhandling med det tyske Gesandtskab. Gesandtskabet lovede at sætte sig i Forbindelse med Dyrnlæge Møller, og Gesandt Kotze meddelte Dagen efter, at Gesandtskabet nu havde talt med Dyrnlæge Møller, der havde lovet, at der ikke den paagældende Dag skulde blive foretaget nogen ulovlig Handling.

Justitsministeriet sendte derefter den 15. August 1941 følgende Meddelelse pr. Fjernskriver til Politiajudanten:

„I Anledning af Deres Skrivelse af 13. August 1941 angaaende S. K.-Mødet i Tinglev den 17. skal man anmode Dem om at rette Henvendelse til S. K.'s Ledelse og gøre den opmærksom paa, at det efter dansk Ret er ulovligt at være i Besiddelse af Geværer, og at Geværer, som Medlemmerne maatte være i Besiddelse af, derfor straks maa afleveres til Politiet. Endvidere bør der gives en alvorlig Advarsel mod at lade Medlemmerne bære Gevær som annonceret. Dersom Medlemmer Søndag antræffes med Geværer, bør der tages Rapport til senere Undersøgelse. Fratagelse af Geværene bør derimod ikke ske Søndag.

Til fortrolig Underretning tilføjes, at Udenrigsministeriet har drøftet Sagen med det tyske Gesandtskab, der erklærede sig enig i, at S. K. maatte følge de danske Love, og lovede at søge at forhindre Ulovligheder i Forbindelse med Mødet Søndag.

Indberetning udbedes Mandag“.

Mødet i Tinglev blev aflyst.

Sagen gav imidlertid det tyske Gesandtskab Anledning til nærmere Forhandling med Mindretallet i Sønderjylland, derunder Lederen af S. K., Overløjtnant Larsen. S. K. krævede herunder, at der blev givet Foreningen samme Tilladelse til at afholde Skydeøvelse, som Ministeriet havde meddelt de danske Skytteforeninger, og henviste til, at Andragende herom allerede var indsendt. Dette var rigtigt, men Andragendet var endnu

ikke afgjort og blev nu inddraget under de stedfindende Forhandlinger. Gesandtskabet henstillede, at dette Andragende blev imødekommet, og endvidere meddelte man, at det maatte anses for nødvendigt, at man gav de tyske Foreninger i Sønderjylland Tilladelse til at afholde Marchøvelse og til at gaa i Uniform.

Under Forhandlingerne udtalte Hr. von Kotze bl. a.: „Um sie steuern zu können, ist es notwendig, ihnen etwas zu geben“. Han oplyste, at man til Brug for S. K.s i alt 1 500 Medlemmer ønskede efterhaanden at kunne erhverve ca. 100 Geværer af lille Kaliber.

Udenrigsministeriet gjorde Indsigelse mod de fremsatte Krav, men lovede, at Spørgsmaalet fra dansk Side skulde blive gjort til Genstand for Overvejelse.

Efter Afholdelsen af et orienterende internt dansk Møde, hvori ogsaa Politijadjudanten, Amtmand Refslund Thomsen deltog, afholdtes den 25. August 1941 et Møde i Udenrigsministeriet hos Direktør Svenningsen angaaende „S. K.“ og de tyske Nazisters Overtrædelse af Lovgivningen om Forbud mod at bære Uniform, Foranstaltning af Optog og Benyttelse af Vaaben. Tilstede var: Præsident Kanstein, Oberregierungsrat Dr. Stalman, Legationssekretær Dr. Kassler, Departementschef Eivind Larsen, Kontorchef Herfelt, Kontorchef Boas, Direktør Svenningsen og Kontorchef H. J. Hansen.

Direktør Svenningsen fastslog, at S. K.'s Virksomhed i den sidste Tid havde vakt megen Uro og Ængstelse i den danske Befolkning i Sønderjylland, og udtalte bl. a.:

„S. K. førte i den første Tid efter den 9. April 1940 en mindre bemærkelsesværdig Virksomhed, der forekom kun undtagelsesvis Tilfælde, hvor man optraadte i Strid med de danske Bestemmelser, og vi har under Hensyn hertil ikke villet gribe til voldsomme Midler, men har foretrukket at forelægge Sagerne for det tyske Gesandtskab, og takket være dettes gode Medvirken er det i det Hele forløbet i Ro. Desværre mener vi i Forsommeren 1941 at have konstateret et Vendepunkt, idet S. K.'s Virksomhed er blevet mere aktiveret, hvilket formentlig til Dels hænger sammen med D. N. S.'s Demonstrationsforanstaltning i Rødekro den 15. Juni“.

Direktøren refererede forskellige Udtalelser af Dr. Møller og Overløjtnant Larsen samt fra „Nordschleswigsche Zeitung“ om S. K.'s Virksomhed og Program og nævnte, at der ifølge foreliggende Meddelelser skulde finde Drøftelser Sted om Oprettelse af enkelte særlige S. K.-Kaserner i Sønderjylland. Alt dette havde ført til, at man i Sønderjylland havde Indtrykket af, at det her drejede sig om en eller anden militær Organisation med særlige Formaal, om en „Stat i Staten“. Det var ikke saa mærkeligt, at denne Opfattelse var opstaaet, og at Befolkningen var blevet foruroiliget.

Fra tysk Side gjorde Kanstein gældende, at S. K. intet havde med Arbejdet for en Grænseregulering at gøre, ligesom der ikke bestod nogen Forbindelse mellem S. K. og D.N.S.A.P. Aktiveringerne af S.K. Bevægelsen stod i Forbindelse med Krigen mod Rusland. Den var i Baggrunden for S. K.s Ønske om en mere aktiv Optræden og Virksomhed. Dr. Kassler udtalte, at en Del unge i S.K. er gaaet med i Krigen mod Rusland, og at mange af de tilbageblevne unge havde et naturligt Ønske om at uddanne sig for at være beredt til at kunne yde en Indsats.

Drøftelserne blev i øvrigt i Korthed resumeret som følger i Udenrigsministeriets Referat:

„Fra tysk Side hævdes, at der for S.K.'s Vedkommende ikke er Tale om nogen egentlig Uniform, men kun om „en ensartet Beklædning“, der ikke har en Uniforms Egen-skaber. Det er et Udslag af tysk Aand og Nationalitet at opdrage og hærde det unge Mand-skab. Hertil kræves Uniform, Marchøvelser, Terrænsport, Skydning o. lign. Fra dansk Side er der tilsikret Mindretallet fuld Frihed med Hensyn til tysk national Livsud-foldelse. Følgelig maa Mindretallet have Ret til at bære Uniform, marchere, holde Skydeøvelser o. lign.

Fra dansk Side hævdes, at S.K.'s Beklædning er en Uniform i Lovens Forstand. (Herom kan der ikke være den ringeste Tvivl). Det er rigtigt, at Mindretallet har fuld kulturel, aandelig og national Frihed, men det er ikke berettiget herudfra at drage den Slutning, at Mindretallet har Ret til at marchere i Uniform o. s. v., thi her drejer det sig om det rent politimæssige Spørgsmaal om de Regler, hvis Overholdelse er nødvendig til Opretholdelse af Ro og Orden i Landet. Saavel ud fra dette politimæssige Synspunkt som af Hensyn til Stemningen i Befolkningen er det umuligt at skabe to Slags Ret, een for Mindretallet og een for den øvrige Befolkning.

Det danske Standpunkt kan sammenfattes i følgende Punkter:

1. Det er en Selvfølge, at S.K. kan drive Terrænsport, forudsat at det sker inden for de almindeligt tilladte Grænser.
2. Man er villig til at gøre tre generelle Undtagelser fra Uniformsforbudet, nemlig:
 - a. tillade at Uniform bæres paa ikke-offentlige indendørs Møder,
 - b. tillade at Uniform bæres under civilt Overtøj,
 - c. tillade at Talere, Fanevagsmedlemmer og Orkestermedlemmer bærer Uniform ved offentlige Møder.
3. Ved særlige Lejligheder, f. Eks. paa 1. Maj-Dagen og paa Hitlers Fødselsdage vil der kunne gives Dispensation fra Forbudet mod Uniform og Optog.
4. De danske Forhandlere er rede til at gaa ind for, at S.K. som saadan faar Tilladelse til at besidde og benytte 100 Geværer af lille Kaliber paa de almindeligt gældende Betingelser.

5. Ud fra politimæssige Hensyn nærer man fra dansk Side de allerstørste, ja ganske afgørende Betænkeligheder ved ud over det ovenfor nævnte at lempe Uniforms- og Optogsbestemmelserne. Man maa fastholde, at disse Bestemmelser gennemføres over for den tyske Folkegruppe ganske paa samme Maade som over for Befolkningen i øvrigt".

Direktør Svenningsen præciserede ved Mødets Slutning disse fem Punkter som Udtryk for den Stilling, man fra dansk Side havde taget.

Den 12. September 1941 henvendte Præsident Kanstein sig paa ny i denne Sag til Direktør Svenningsen, hvis Referat af Samtalen vedlægges som Bilag A.

Allerede den følgende Dag forespurgte den tyske Gesandt telefonisk om, hvorledes man saa paa det af Hr. Kanstein stillede Kompromisforslag, og stillede i Udsigt, at han en af de allernærmeste Dage vilde henvende sig til Udenrigsministeren i Sagen.

Dette skete, og der fandt den 16. September 1941 et Møde Sted hos Udenrigsministeren. I dette deltog ogsaa Justitsminister Thune Jacobsen. En Afskrift af det fra tysk Side optagne Referat af 16. September 1941 vedlægges som Bilag B. Referatet stemmer i store Træk med det danske Referat af Mødet, der dog ikke trækker Resultaterne saa stærkt op; Afskrift deraf vedlægges som Bilag C.

Som et foreløbigt Resultat af Forhandlingerne meddelte Justitsministeriet ved Skrivelse af 19. September 1941, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag D., S. K. Tilladelse til Afholdelse af Foreningsskydninger paa nærmere angivne Vilkaar, der stemmer med de Tilladelser, der var meddelt de danske Skytteforeninger.

De videre Forhandlinger, der skulde føres af Justitsministeriet, fandt Sted den 22. September 1941. Afskrift af Departementchef Eivind Larsens Referat fra Forhandlingen vedlægges som Bilag E.

Resultatet som formuleret i en Notits af 2. Oktoberr 1941 (vedlagt som Bilag F.) blev forelagt i Ministermøde og tiltraadt.

I Skrivelse af 11. Oktober 1941, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag G., underrettedes Politiajudanten om den trufne Ordning. Politiajudanten var underrettet om, at Skrivelsen ikke maatte offentliggøres.

Den 11. November 1941 — efter Direktør Svenningsens Hjemkomst fra Rejse — afsluttedes Forhandlingerne, hvis endelige Resultat fremgaar af den som Bilag H. vedlagte Oversættelse. Om Ordningen gaves der gennem Ritzaus Bureau en Meddelelse, hvis Ordlyd fremgaar af Bilag J., men som kun maatte offentliggøres i de sønderjyske Dagblade.

Politiajudanten blev gjort bekendt med Ordningen og anmodet om under fortrolige Former at underrette Politimestrene i de sønderjyske Landsdele. Han bemyndigedes til at meddele Dispensationer i Overensstemmelse med de i Protokoilen Afsnit I, Nr. 2, indeholdte Retningslinier.

Fra den tyske Gesandt modtog Udenrigsministeren en Skrivelse af 6. November 1941, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag K.

Som Følge af Forhandlingerne angaaende den trufne Ordning blev efter Forhandling med Udenrigsministeriet Tiltale frafaldet for de Overtrædelser, der fra S. K.'s Side indtil da havde fundet Sted, derunder ogsaa i den ovenfor Side 3 nævnte Sag fra Sønderborg.

I Oktober 1941 kom endnu Indberetninger om enkelte ulovlige Optog foranstaltet af S.K. Der blev ikke rejst Tiltale under Hensyn til, at Forhandlingernes Resultat næppe kunde antages at være blevet bekendt paa Tidspunktet for disse Optog.

De af S.K. og Jungenschaft i Uniform foranstaltede Optog i Aabenraa, Tinglev, Haderslev og Sønderborg den 9. November 1941 gav ikke Anledning til særlige Episoder. Der var i Overensstemmelse med Ordningen givet Tilladelse til disse Optog.

Den 4. November 1941 foretog Direktør Svenningsen og Departementschef Eivind Larsen en Rejse til Sønderjylland, hvor Amtmændene og Politimestrene blev gjort bekendt med de stedfundne Forhandlinger og de trufne Aftaler. Endvidere afholdtes der i Aabenraa et Møde med Repræsentanter for Pressen, der ligeledes blev sat ind i, hvad der var passeret. Af et Referat fra dette Møde citeres: „Der var Enighed om, at S.K.-Ordningen efter Omstændighederne var tilfredsstillende. Det afgørende var ikke, om S.K. fik en større eller mindre Mulighed for at optræde i Uniform eller i den særlige Sportsdragt, men derimod at der var tilvejebragt ganske bestemte Regler, saaledes at den tidligere lovløse Tilstand var afløst af et lovordnet Forhold“.

I det hele synes Ordningen at have bragt Spørgsmaalet om S.K. i et roligere Leje. For den følgende Tid foreligger saa vidt ses ingen Indberetninger til Justitsministeriet om Overtrædelser fra S.K.'s Side, ej heller med Hensyn til Uniformering og Bevæbning.

Notits.

Præsident Kanstein indfandt sig Dags Eftermiddag efter eget Ønske hos undertegnede. Han begyndte med at tale om Forholdene og Stemningen her i Landet i Almindelighed, men kom derefter ind paa det, som vistnok var det egentlige Formaal med hans Besøg, nemlig at drøfte Sagen om »Schleswigsche Kameradschaften«. Nye Synspunkter eller Betragtninger havde Hr. Kanstein ikke at fremføre, han gentog i det væsentlige kun, hvad vi allerede under de tidligere Forhandlinger havde hørt fra tysk Side, og mine Svarbemærkninger maatte naturligvis ogsaa i det væsentlige blive en Gentagelse af de tidligere fremførte danske Betragtninger. Da Hr. Kanstein formulerede et Spørgsmaal saaledes: »Om man da paa dansk Side virkelig kunde have saa store Betæneligheder ved, at Medlemmerne af S. K. gik i »den hvide Skjorte«, bemærkede jeg, at der jo ikke blot var Tale om en hvid Skjorte, men om en ensartet fuldstændig Klædedragt bestaaende af hvid Skjorte, sorte Bukser, lange Støvler, Skraarem og Bælte samt ensartet Hovedbeklædning. En saadan Paaklædning havde afgjort Karakter af Uniform i Lovens Forstand og var paa ingen Maade mindre uniformsagtig end den Beklædning, der bæres f. Eks. af de danske Nationalsocialister, Konservativ Ungdom eller de socialdemokratiske Ungdomsforeninger. Efter at vi havde snakket lidt om dette Spørgsmaal, indrømmede Kr. Kanstein blankt, at S. K.-Dragten naturligvis var en Uniform i Lovens Forstand, og under Resten af Samtalen benævnte han da ogsaa denne Beklædning som Uniform.

Hr. Kanstein kunde forsikre, at S. K. ikke havde nogen Planer med Hensyn til Grænseregulering eller noget i den Retning. Det var muligt, at Dyrslæge Møller var fremkommet med nogle mindre velovervejede Udtalelser i denne Retning, men de havde i hvert Fald intet paa sig. Dyrslæge Møller, med hvem Hr. Kanstein havde drøftet Sagen, var villig til at love at afholde sig fra Demonstrationer og provokerende Optræden, saafremt S. K. blot kunde faa Lov til hver Søndag og en Hverdagsaften om Ugen at marchere ud i Uniform i samlet Trop for at holde Wehr-Sportøvelser i Terrænet. Jeg svarede, at selv en saaledes begrænset Tilladelse til at bære Uniform og gaa i Optog maatte forekomme højest betænkelig, idet der derved vilde blive skabt Præcedens. Følgen vilde blive, at vi maatte give begrænsede Tilladelser ogsaa til alle de andre uniformsinteresserede Foreninger, og vi vilde da i Ugens Løb faa en broget Række Optog: om Mandagen S. K., om Tirsdagen D. N. S. A. P., om Onsdagen K. U. etc., etc. Jeg kunde ikke tænke mig, at dette Forslag vilde være en brugbar Udvej; hele denne Sag maatte iøvrigt ses paa Baggrund af den almindelige Tilstand og de almindelige Stemninger i Sønderjylland. Der havde her altid hersket en Spænding mellem Dansk og Tysk, og denne Spænding var blevet forstærket efter den 9. April 1940, dog heldigvis ikke mere end at det var lykkedes ved de Anstrengelser, man havde gjort sig, at undgaa væsentligt Brud paa Ro og Orden. Skabelsen af en Særstilling for den tyske Folkegruppe i Henseende til Uniformsspørgsmaalet vilde i høj Grad forøge de Vanskeligheder, som det altsaa hidtil i det store og hele var lykkedes at overvinde.

Jeg gjorde Hr. Kanstein opmærksom paa en Ting, som formentlig kaster et rigtigt Lys over denne Sag, nemlig dette, at saafremt Danmark ikke havde været besat af tyske Tropper, vilde der aldrig have kunnet være Tale om andet end at haandhæve Uniformsloven overfor S. K. nøjagtig paa samme Maade, som den haandhæves overfor alle andre Foreninger her i Landet. Naar S. K. nu krævede en Præferencebehandling i denne Henseende, var dette et Forsøg paa at udnytte den

særlige Konjunktur, som den tyske Folkegruppe saa i Besættelsen. Var der egentlig nogen Mening i, at Folkegruppen under den herskende Tilstand skulde kunne opnaa mere end under normale Forhold? — Den omtalte Spænding mellem den tyske Folkegruppe og den øvrige Befolkning var i Tiden siden den 9. April blevet skærpet som Følge af den Præference, der fra tysk Side var blevet givet Folkegruppen med Hensyn til Leveringer til Værnemagten. Dette havde sat meget ondt Blod, og det havde fremkaldt en betydelig Irritation, at man fra tysk Side i mange Tilfælde havde gjort Leverancerne til Værnemagten betinget af, at Leverandørerne overflyttede deres Børn fra danske til tyske Skoler. Alt dette maatte tages i Betragtning som en Del af Baggrunden for den Stemning, der i Sønderjylland herskede mod en privilegeret Behandling af den tyske Folkegruppe i Uniformsspørgsmaalet.

Jeg bekræftede overfor Hr. Kanstein, hvad jeg havde meddelt ham Dagen i Forvejen, at Udenrigsministeriet vilde anbefale, at der allerede nu blev givet S. K. Tilladelse til Skydning paa de almindelig gældende Betingelser. Hr. Kanstein vilde sætte Pris paa, om saadan Tilladelse straks blev givet. Jeg spurgte ham, hvorledes man fra tysk Side saa paa det Udkast, som Justitsministeriet havde udarbejdet til en Cirkulæreskrivelse angaaende de tre generelle Undtagelser fra Uniformsforbudet (Overfrakke, lukkede Indendørsmøder og de Optrædende paa offentlige Møder). Der var jo strengt taget intet til Hinder for, at disse Bestemmelser, der skulde gælde generelt for hele Landet, kunde sættes i Kraft, uanset at man iøvrigt ikke var kommet til Enighed i Sagen om S. K. Hr. Kanstein oplyste, at denne Sag laa hos Gesandten. Han vilde nu tale med denne derom.

Samtalen førte ikke til en Nærmelse af de to Standpunkter til hinanden, men jeg havde Fornemmelsen af, at Hr. Kanstein nu lagde knap saa stor Vægt paa Sagen som tidligere.

12. September 1941.

Nils Svenningsen.

Kopenhagen, den 16. September 1941.

Christiansborg

BESPREDNING.

Aussenminister v. Scavenius
Justizminister Thune Jacobsen
Gesandter Mohr
Abteilungschef Hvass
Kontorchef Hansen

Gesandter von Renthe-Fink
Gesandter v. Grundherr
Regierungsvizepräsident Kanstein
Ob. Regierungsrat Dr. Stalman
Leg. Sekretär Dr. Kassler.

Betrifft: Schleswigsche Kameradschaft (S. K.); Uniformfrage.

Aussenminister *v. Scavenius* begrüßte einleitend, dass die Besprechung Gelegenheit gebe, für die Frage der S. K. eine endgültige und für beide Teile tragbare Lösung zu finden.

Gesandter *v. Renthe-Fink* unterstrich, dass der gleiche Wunsch auch deutscherseits bestehe. Eine Lösung werde gefunden werden können, wenn man die vorliegenden Probleme von der praktischen Seite her anfasse.

Justizminister *Thune Jacobsen* sprach darauf zur Sache. Er stellte an die Spitze, dass eine Regelung der noch strittigen Uniformfrage nicht in der Weise möglich sei, dass man für die S. K. eine Sonderlösung ausserhalb des Uniformgesetzes treffe. Es sei auch nicht möglich, eine solche Sonderregelung etwa für 1 oder 2 Tage in der Woche zuzulassen; es gehe, wie er sich ausdrückte, nicht an, einen »Tag ohne Gesetz« zu schaffen. Es müsse nach dänischer Auffassung vielmehr ein Weg gefunden werden, der sich im Rahmen der bestehenden Gesetze, also insbesondere des Uniformgesetzes halte. Das Verbot des Uniformtragens müsse auch von der S. K. respektiert werden, und man müsse also, soweit an öffentliches Auftreten gedacht sei, eine Kleidung wählen, die keine Uniform im gesetzlichen Sinne darstelle.

Gesandter *v. Renthe-Fink* erwiderte, dass er im Gegensatz zum Justizminister eine Sonderregelung für die deutsche Volksgruppe durchaus für möglich halte; das Vorhandensein einer deutschen Bevölkerung stelle nun einmal in Nordschleswig besondere Probleme, denen man nur durch Sonderlösungen gerecht werden könne. Trotzdem sei er damit einverstanden, wenn nicht dieser Weg, sondern ein anderer gewählt werde, wie der Justizminister ihn angedeutet habe. Voraussetzung sei dann aber, dass hierbei das Uniformgesetz eine solche praktische Auslegung erfahre, die die Sonderlage und die Interessen der Volksgruppe in befriedigender Weise berücksichtige.

Aussenminister *v. Scavenius* stimmte der Auffassung zu, dass man die Lösung statt durch Erörterung grundsätzlicher Probleme durch praktische Überlegungen suchen solle. Er meinte allerdings, dass man nicht ausser acht lassen könne, dass die deutsche Volksgruppe, die ja auch in der Form der Nordschleswigschen Partei einen Abgeordneten für den Reichstag stelle, den Charakter einer politischen Gruppe habe.

Gesandter *v. Renthe-Fink* bemerkte, dass die deutsche Volksgruppe keine parteipolitische Organisation, sondern die völkische Gemeinschaft der Deutschen in Nordschleswig sei.

Gesandter *v. Grundherr* betonte, dass gerade die dänische Regierung selbst Interesse an einer brauchbaren Lösung der S. K.-Frage habe. Wenn man dänischer-

seits die deutsche Volksgruppe jetzt nicht zufriedenstelle, so sei es unvermeidlich, dass sich durch die dann entstehende Verärgerung Schwierigkeiten ergeben würden, die letzten Endes zu Lasten Dänemarks gingen.

Justizminister *Thune Jacobsen* legte dar, dass man auch deshalb Bedenken gegen ein Entgegenkomme habe, weil man befürchte, dass, wenn man der Volksgruppe jetzt Zugeständnisse mache, nach kurzer Zeit weitere Forderungen zu

Gesandter *v. Renthe-Fink* stellte demgegenüber fest, dass derartige Absichten deutscherseits nicht beständen.

Aussenminister *v. Scavenius* sagte, dass eine derartige ausdrückliche deutsche Erklärung eine wesentliche Erleichterung für das geplante Übereinkommen bedeute.

Die sich anschliessende Besprechung der praktischen Einzelheiten ergab, dass es vor allem erforderlich ist, hinsichtlich der Kleidung beim Geländesport eine Abgrenzung dafür vorzunehmen, was verbotene Uniform ist und was an Kleidung zugelassen werden kann. Dabei wurde deutscherseits betont, dass es für den Geländesport seiner Natur nach notwendig ist, eine wenigstens annähernd einheitliche Kleidung zu haben; insbesondere sei Geländesport ohne lange Stiefel, Kniehose und geeinete Kopfbedeckung nicht gut denkbar. Auch das Ziel des Geländesport, eine disziplinierte Mannschaft zu schaffen, könne nur erreicht werden, wenn die Kleidung irgendwie einheitlich sei. Dabei liesse sich durchaus darüber reden, dass etwa verschiedenartige Jacken getragen würden, wenn dadurch der Begriff »Uniform« ausgeschaltet werden könne. Bei der Aussprache stellte sich im übrigen heraus, dass für Sport eine einheitliche Kleidung in mehreren Fällen vom Justizministerium bereits ausdrücklich zugelassen war.

Es wurde vereinbart, dass diese Einzelfragen hinsichtlich des Geländesports — soweit erforderlich auch hinsichtlich des Schiesssports — zwischen dem dänischen Justizministerium und dem Deutschen Beauftragten für Fragen der Inneren Verwaltung noch erörtert werden sollen.

Das Ergebnis der Besprechung wurde abschliessend festgestellt:

- 1) Es besteht Einigkeit darüber, dass die dänische Regierung das Tragen der Volksgruppentracht zulassen wird:
 - a) an den nationalen und Parteifeiertagen (30. Januar, Heldengedenktag, 20. April, 1. Maj, Erntedanktag, 9. November) zu Aufmärschen, Paraden, Feiern unter freiem Himmel,
 - b) in geschlossenen Versammlungen,
 - c) in öffentlichen Versammlungen für nicht mehr als 20 Teilnehmer (Leitung, Musik usw.),
 - d) auf dem Wege zu Veranstaltungen, wenn die Tracht durch Mantel oder sonstwie verdeckt getragen wird.
- 2) Die noch offene Frage der Kleidung beim Gelände- und Schiesssport wird in den weiter vorgesehenen Einzelbesprechungen geklärt werden, wobei den berechtigten Interessen der deutschen Volksgruppe entsprochen werden soll.

København, den 16. September 1941.

Christiansborg.

K O N F E R E N C E.

Udenrigsminister v. Scavenius	Gesandt von Renthe-Fink
Justitsminister Thune Jacobsen	Gesandt v. Grundherr
Gesandt Mohr	Regierungsvizepräsident Kanstein
Afdelingschef Hvass	Ob. Regierungsrat Dr. Stalman
Kontorchef Hansen	Leg. Sekretär Dr. Kassler.

Ang.: Schleswigsche Kameradschaft (S. K.); Uniformsspørgsmaalet.

Udenrigsminister v. *Scavenius* udtalte som Indledning sin Glæde over, at Konferencen gav Lejlighed til angaaende Spørgsmaalet S. K. at finde en definitiv Løsning, der kunde accepteres af begge Parter.

Gesandt v. *Renthe-Fink* fremhævede, at man fra tysk Side nærede det samme Ønske. En Løsning maatte kunne findes, naar man greb de foreliggende Problemer an fra den praktiske Side.

Justitsminister *Thune Jacobsen* talte derefter om Sagens Realitet. Han fremhævede først, at en Ordning af det endnu omstridte Uniformsspørgsmaal ikke var mulig paa den Maade, at man for S. K. traf en særlig Løsning udenfor Uniformloven. Det var heller ikke muligt at tillade en saadan særlig Ordning, eventuelt for 1 eller 2 Dage om Ugen; det gik, som han udtrykte sig, ikke an at skabe »en Dag uden Lov«. Man maatte efter dansk Opfattelse tværtimod finde en Vej, der holdt sig indenfor Rammen af de gældende Love, altsaa navnlig Uniformloven. Forbudet mod at bære Uniform maatte ogsaa respekteres af S. K., og man maatte altsaa, for saa vidt man tænkte paa offentlig Optræden, vælge en Dragt, der i Lovens Forstand ikke var nogen Uniform.

Gesandt v. *Renthe-Fink* svarede, at han i Modsætning til Justitsministeren absolut ansaa en særlig Ordning for den tyske Folkegruppe for mulig. Den Omstændighed, at der fandtes en tysk Befolkning, frembød nu engang i Nordslesvig særlige Problemer, som man kun kunde magte ved at træffe særlige Løsninger. Alligevel var han indforstaaet med, om man valgte ikke denne Vej, men en anden, saaledes som Justitsministeren havde antydnet. Men saa maatte det være en Forudsætning, at Uniformloven i saa Henseende fik en saadan praktisk Fortolkning, som paa fyldestgørende Maade tog Hensyn til Folkegruppens særlige Stilling og Interesser.

Udenrigsminister v. *Scavenius* sluttede sig til den Anskuelse, at man skulde søge Løsningen gennem praktiske Overvejelser i Stedet for ved Diskussion om principielle Problemer. Han mente ganske vist, at man ikke kunde se bort fra, at den tyske Folkegruppe havde Karakter af en politisk Gruppe, idet den jo ogsaa i Form af det Nordslesvigske Parti sendte en Rigsdagsmand til Rigsdagen.

Gesandt v. *Renthe-Fink* bemærkede, at den tyske Folkegruppe ikke var nogen partipolitisk Organisation, men det nationale Samfund af Tyskere i Nordslesvig.

Gesandt v. *Grundherr* fremhævede, at netop den danske Regering selv maatte have Interesse i en brugbar Løsning af S. K.-Spørgsmaalet. Naar man fra dansk Side ikke stillede den tyske Folkegruppe tilfreds nu, saa var det uundgaaeligt, at der ved den derpaa opstaaende Misstemning vilde fremkomme Vanskeligheder, der til syvende og sidst kom til at gaa ud over Danmark.

Justitsminister *Thune Jacobsen* gjorde Rede for, at man ogsaa nærede Betænkeligheder ved at vise Imødekommenhed af den Grund, at man maatte frygte for, at hvis man nu gjorde Folkegruppen Indrømmelser, saa vilde der i Løbet af kort Tid blive rejst yderligere Krav til Fordel for S. K.

Gesandt *v. Renthe-Fink* slog heroverfor fast, at man fra tysk Side ikke nærede saadanne Hensigter.

Udenrigsminister *v. Scavenius* sagde, at en saadan udtrykkelig tysk Erklæring betød en væsentlig Lettelse for den paatænkte Overenskomst.

Den Diskussion om de praktiske Enkeltheder, der derefter fandt Sted, gav til Resultat, at det navnlig var paakrævet med Henblik paa Paaklædningen ved Terrænsport at foretage en Afgrænsning for, hvad der er forbudt Uniform, og hvad der med Hensyn til Paaklædning kan tillades. Her blev det fra tysk Side fremhævet, at det for Terrænsport efter Sagens Natur er nødvendigt at have en i det mindste tilnærmelsesvis ensartet Paaklædning; især var Terrænsport uden lange Støvler, Knæbenklæder og en passende Hovedbeklædning ikke let tænkelig. Ogsaa Formaalet med Terrænsport, nemlig at skabe et disciplineret Mandskab, kunde kun opnaas, naar Paaklædningen paa en eller anden Maade var ensartet. I saa Henseende kunde man meget godt tale om, at man eventuelt bar forskellige Slags Jakker, naar Begrebet »Uniform« derved kunde bortelimineres. Under Diskussionen viste det sig iøvrigt, at der for Sport i flere Tilfælde allerede udtrykkeligt af Justitsministeriet var tilladt en ensartet Paaklædning.

Det blev aftalt, at der om disse Detailspørgsmaal med Hensyn til Terrænsport — og for saa vidt paakrævet ogsaa med Hensyn til Skydeøvelser — igen skulde optages en Diskussion mellem det danske Justitsministerium og den tyske Befuldmægtigede for Spørgsmaal vedrørende den indre Forvaltning.

Som Afslutning fastsloges Resultatet af Konferencen:

- 1) Der er Enighed om, at den danske Regering vil tillade, at der bæres Folkegruppedragt
 - a) paa nationale Festdage og Partifestdage (30. Januar, Heltemindedag, 20. April, 1. Maj, Høsttakkedag, 9. November), til Optog, Parader, Festligheder under aaben Himmel,
 - b) paa lukkede Møder,
 - c) paa offentlige Møder for ikke over 20 Deltagere (Ledelsen, Musik osv.),
 - d) paa Vej til Sammenkomster, naar Dragten bæres skjult af Overtøj eller paa anden Maade.
- 2) Det endnu aabne Spørgsmaal om Paaklædningen ved Terræn- og Skydeøvelser skal der bringes Klarhed paa under de yderligere fastsatte Detailkonferencer, i hvilken Henseende der skal tages Hensyn til den tyske Folkegruppes berettigede Interesser.

**Møde hos Udenrigsministeren den 16. September 1941 Kl. 16 om
S.K. Spørgsmaalet.**

Tilstede var:

Minister v. Renthe-Fink, Gesandt v. Grundherr, Regeringspræsident Kanstein, Overregeringsraad Dr. Stalman og Legationssekretær Dr. Kassler.

Udenrigsministeren, Justitsministeren, Minister Mohr, Afdelingschef Hvass, Kontorchef Hansen.

Udenrigsministeren takkede de tyske Repræsentanter for, at de var kommet tilstede og udtalte, at man gerne vilde høre Ønskerne med Hensyn til S. K. Ministeren haabede, at det maatte lykkes at komme til en Forstaaelse.

v. Renthe-Fink takkede for, at man havde givet dem Lejlighed til en Forhandling om S. K. og de af denne Organisation fremsatte Ønsker. Man havde, efter Ministerens Mening, fra dansk Side slaaet dette Spørgsmaal for stort op. Efter tysk Opfattelse var der ikke Grund til at gøre Spørgsmaalet til et Principspørgsmaal. Man maa, mente Ministeren, tage et vist Hensyn til S. K.-Folkene, som tænker om Uniformsspørgsmaalet m. m. paa samme Maade, som man gør i Tyskland.

Justitsministeren: Ifølge dansk Lovgivning kan man med de fastsatte Undtagelser ikke bære Uniform i Danmark. Ministeren mindede om von Kaupitz' Standpunkt efter den 9. April 1940, gaaende ud paa, at det danske Politi er ansvarligt for Opretholdelse af Ro og Orden i Landet. Ministeren var overbevist om, at Uniformsforbudet har været en afgørende Faktor i saa Henseende. Den danske Befolkning vil ikke forstaa, hvis man gør en Undtagelse for S. K. Man maa opgive Ønsket om Adgang for Medlemmerne af denne til at bære Uniform offentligt, hvis man vil finde en Ordning med Hensyn til S. K.'s Virksomhed.

v. Renthe-Fink: Forholdene ligger anderledes i Sønderjylland end i det øvrige Danmark. Det er en Kendsgerning, at man i Sønderjylland har baaret Uniform, uden at dette har ført til Vanskeligheder. Naturligvis maa man undgaa, at det giver Anledning til Demonstrationer. Man maa, uden at behøve at frygte store Vanskeligheder, kunne gøre visse Undtagelser i Uniformsspørgsmaalet enten ved at fastsætte visse Undtagelsesbestemmelser eller ved at vise en vis Tolerance.

Udenrigsministeren: Hvilke Lettelser man end vil give, maa disse gælde for alle, men dette vil efter Politiets Opfattelse ikke kunne ske, uden at der maa næres Frygt for beklagelige Begivenheder.

v. Renthe-Fink mente, at man maa kunne give S. K. Ret til at bære Uniform paa visse Dage i Ugen og andre Organisationer paa andre Dage.

Justitsministeren ansaa ikke dette for muligt i Praksis. Man kan have en Dag om Ugen uden Kød, men man kan ikke have en Dag uden Lov. Rejste Spørgsmaalet, om man ikke kan gaa bort fra Uniformen, og om hvad der i uniformsmæssige Henseende er nødvendigt for at drive »Wehrsport«.

v. Grundherr: Uniform og Wehrsport bidrager til Opretholdelse af Disciplin, og dette maa ogsaa være i dansk Interesse.

v. Renthe-Fink: Det er dog bedre, at de faar Lov til dette end, at de gaar over til Demonstrationer.

Kanstein mente, at det maa være muligt at finde et »Geländeanzug«, som kan akcepteres.

v. Renthe-Fink henviste til, at Spejdere, Roere og andre sportsdrivende alle er »gleichmässig angezogen«.

Justitsministeren gjorde i den Anledning opmærksom paa, at Sportsuniformer efter de gældende Regler er undtaget fra Uniformsforbudet, og

Hvass gav nærmere Oplysninger om, hvorledes Forholdet ligger med Hensyn til Sportsforeninger, navnlig forsaavidt angaar Rosportsforeninger.

v. Grundherr mente, at der maa kunne gøres visse Analogier, og at det maa kunne tillades at bære Uniform paa Vej til Øvelserne, naar Uniformen er dækket af en Overfrakke.

Udenrigsministeren: Ja, det vil jo lette Sagen betydeligt.

Justitsministeren mente, at S. K. maa anses for en politisk Organisation.

v. Renthe-Fink benægtede dette og hævdede, at S. K. ikke er en partimæssig Bevægelse.

Udenrigsministeren mente, at dette kan betvivles. Den tyske Folkegruppe, som stod bag S. K.-Bevægelsen, optræder dog som Parti ved Valgene. Det bliver i det mindste opfattet saaledes her i Landet.

Ministeren oplæste og oversatte visse Bestemmelser i Cirkulæret om Overtrædelse af Uniformslovgivningen og bemærkede, at Bestemmelserne viser, at Klædningen ikke for Omgivelserne maa fremtræde som Uniform. Løsningen maa sigte mod, at hvad der er rigtigt for den ene, ogsaa maa være rigtigt for den anden. Den maa paa den anden Side ikke komme til at tage sig ud som en Omstyrning af den bestaaende Lovgivning, og paa den anden Side maa denne ikke kunne opfattes som rettet mod de tyske.

Kanstein: Under Hensyn til, at der ikke er Betæneligheder ved, at der bæres Uniform i lukkede Forsamlinger, maatte det være muligt ogsaa at gaa med til at give Tilladelse hertil ved »Geländesport«, naar man paa Vej til Øvelsterrænet bærer Jakker, der dækker Uniformen. Jakker kunde næppe betegnes som »einheitlich« Paa-klædning.

Justitsministeren: Hvis de er ensartet præget, er det Uniform. Den første Uniformslov kom i 1934, og Uniformsforbudet staar saaledes ikke i Forbindelse med de senere Aars Forhold. Ministeren mente, at man nu var kommet saa vidt i Forhandlingerne, at man maatte spørge: hvad er en Uniform, og hvad ikke? Henstillede, at man fra tysk Side kom med et klart formuleret Forslag, som Ministeren derefter kunde se paa.

v. Renthe-Fink bemærkede hertil, at der maa en vis Elasticitet til med Hensyn til Opfattelsen af, hvad der er Uniform.

Udenrigsministeren: Maaske vil det være muligt at formulere et Forslag, som kan indsendes hertil til nærmere Undersøgelse.

Justitsministeren: Det er iøvrigt vanskeligt at sige nøjagtigt, hvad der er Uniform, og hvad ikke. Helhedsindtrykket er afgørende.

Udenrigsministeren: Hvad man skal finde, er en Klædning, der er forenelig med Lovgivningen.

v. Grundherr nævnedes til Illustration af Opfattelsen af, hvad der i det givne Forhold forstaas ved en Uniform, at i Czekoslovakiet opfattedes det, at man havde hvide Strømper paa som Uniformering.

v. Renthe-Fink nævnedes i den Forbindelse, hvor forskellig den danske Befolkning og det tyske Folkeelement i Sønderjylland ser paa Spørgsmaalet om at bære Uniform. Ministeren troede, at hvis man vilde udelukke Demonstrationer, maa man udelukke Muligheden for, at det at bære Uniform bliver en Demonstration. Ministeren erklærede, at man fra tysk Side kan give en Garanti for, at S. K. ikke vil gaa ud over, hvad der maatte blive tilladt, og at S. K. ikke havde skjulte Formaal. En offentlig Udtalelse herom kunde udarbejdes i Fællesskab. Han mente, at dette maa kunne aabne en Udvej for en Løsning.

Udenrigsministeren ansaa det for en stor Fordel, hvis de tyske Myndigheder vil træde ind for, at der ikke ligger nogen Bagtanke bag de fremsatte Ønsker, og for, at hvad der opnaas Enighed om, vil blive haandhævet fra tysk Side. Ministeren vilde tillægge det stor politisk Betydning, hvis man kunde enes om en Erklæring som omtalt af Hr. *v. Renthe-Fink*.

Kanstein mente, at man maa forsøge at finde en praktisk Paa-klædning, der ikke kan betegnes som Uniform.

v. Grundherr. Det maa ogsaa være i dansk Interesse at undgaa, at den tyske Folkegruppe faar Anledning til Misfornøjelse.

Udenrigsministeren: Vi maa jo ogsaa tænke paa den danske Befolkning. Ministeren gik iøvrigt ind paa Præsident Kansteins Tanke om at finde en praktisk Paa-klædning, som ikke støder an mod Uniformslovgivningen.

Kanstein og *Hvass* mindede om de tre generelle Undtagelser fra Uniformsforbudet, som man er enedes om, og som er optaget i det af Justitsministeriet udarbejdede Udkast til et Cirkulære om Uniformslovgivningen: 1) naar Uniformen er dækket af Overfrakke, 2) ved lukkede Indendørsmøder og 3) ved offentlige Indendørsmøder af Mødets Leder, de officielle Talere m. fl. i et Antal af højst 20.

Hvass fremhævede, at der allerede herigennem og ved Tilladelsen til at bære Uniform paa enkelte særlige Højtidsdage var vist en væsentlig Imødekommenhed overfor de fra tysk Side fremsatte Ønsker.

Kanstein berørte i denne Forbindelse Spørgsmaalet, om der ikke ogsaa kunde gøres en Undtagelse ved Geländesport og Skydeøvelser, naar det ordnedes saaledes, at Deltagerne paa Vej til Øvelsespladserne skulde bære Jakker.

v. Renthe-Fink kom ligeledes ind paa Spørgsmaalet om Afholdelse af Skydeøvelser, om hvilket Spørgsmaal der efter Ministerens Mening maa kunne findes en praktisk Løsning, saaledes at Deltagerne kan optræde i Uniform paa Stedet eller Pladsen, hvor Skydningen foregaar. Ministeren bemærkede i den Forbindelse, at Udkastet til Cirkulæret giver visse Indrømmelser, men ikke nok.

Justitsministeren fremhævede paany Faren for, at Sagen kunde give Anledning til Uro og Misstemning i Sønderjylland, og at ogsaa den tyske Folkegruppe maa være interesseret i, at dette undgaas.

v. Renthe-Fink troede ikke, at de her omtalte Lempelser kunde give Anledning til Misstemning. Hvad S. K. ønsker, er kun, hvad der maa anses som hørende med til Folkegruppens anerkendte Adgang til Udfoldelse af eget Liv.

Forhandlingerne sluttede med, at det aftaltes, at Præsident *Kanstein* skulde forhandle med Justitsministeren om Sagen.

Den 29. September 1941.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 19. September 1941.

Cirkulæreskrivelse til Politimestrene i Sønderjylland.

Under Henvisning til Justitsministeriets midlertidige Bekendtgørelse Nr. 247 af 11. Maj 1940 angaaende Brug af Skydevaaben og Udøvelse af Jagt m. v., jfr. § 3 i Justitsministeriets Bekendtgørelse Nr. 303 af 10. Juni 1940 om Aflevering af Skydevaaben og Ammunition m. v. skal man meddele, at Justitsministeriet herved bemyndiger D'Herrer til at meddele de under Organisationen »Schleswigsche Kameradschaft« staaende Foreninger Tilladelse til at afholde Foreningsskydning paa indendørs og udendørs Kortdistancebaner. Tilladelserne bør meddeles paa følgende Vilkaar:

1. I Skydningerne maa kun deltage Medlemmer af de ovennævnte Foreninger, og disse skal under Skydningen være i Besiddelse af et af Foreningen udstedt Legitimationskort.

2. Til Skydningen maa kun anvendes Præcisionsrifler, Kal. 22.

3. Indkøb af Ammunition kan kun finde Sted i Henhold til Polititilladelse, jfr. § 5, Stk. 2, i Justitsministeriets Bekendtgørelse Nr. 266 af 23. Maj 1940 om Indførsel, Tilvirkning, Forhandling og Erhvervelse af Vaaben, Ammunition og Sprængstoffer m. v.

Der skal af hver Forening, eller hvor flere Foreninger benytter samme Skydebane, eventuelt af de paagældende Foreninger i Fællesskab, udpeges en Tillidsmand, der skal godkendes af Politimesteren, der ligeledes skal godkende det af Foreningen bestemte Opbevaringssted for Kortdistanceammunition. Tillidsmanden skal være ansvarlig for Foreningens Ammunitionsindkøb. Den paagældende skal føre et til enhver Tid overskueligt og à jourført Regnskab over Foreningens (Foreningernes) Indkøb, Forbrug og Beholdning af Ammunition. Det paahviler de enkelte Skytter at aflevere den Ammunition, der er blevet udleveret dem, men ikke opbrugt, til den paagældende Tillidsmand, idet Skytterne ikke under nogen Omstændighed maa medtage Ammunition uden for Skydebanens Omraade.

4. Politiet skal være berettiget til at afkræve Foreninger, der vil paa-begynde Skydning, enhver Oplysning om Foreningens Forhold. Foreningen skal til Politiet afgive en fuldstændig Medlemsfortegnelse og ved senere Optagelse af nye Medlemmer, skal der omgaaende tilstilles Politimesteren Underretning herom, ligesom denne til enhver Tid skal være underrettet om Sammensætningen af Foreningens Bestyrelse.

5. Politimesteren skal være berettiget til at forlange sig forevist de under Punkt 1 omhandlede Ammunitionsregnskaber og Foreningens Beholdning af Vaaben og Ammunition.

6. Afholdelse af Skydninger skal anmeldes til Politimesteren senest 8 Dage før hver Skydedag. Anmeldelsen kan omfatte flere Skydedage (f. Eks. hver Søndag i en nærmere angivet Periode).

7. Al Færdsel med Vaaben efter Mørkets Frembrud er forbudt, ligesom der iøvrigt af Politimesteren kan fastsættes særlige Begrænsninger i Adgangen til at bringe Riflerne til og fra Skydebanen.

8. Hvor særlige Forhold gør det paakrævet, kan Politimesteren midlertidig forbyde de omhandlede Skydninger enten i hele Politikredsen eller paa enkelte Skydebaner.

Saaframt en Forening overtræder de foran givne Forskrifter, kan Politimesteren straks forbyde dens Skydninger.

sign. E. Thune Jacobsen.

sign. Boas.

Den 22. September 1941 Kl. 12 havde jeg en Forhandling med Hr. Kanstein og Hr. Stalman om S. K. i Fortsættelse af den Forhandling, der fandt Sted i Udenrigsministeriet den 16. September 1941. Fra tysk Side blev det anført, at man lagde megen Vægt paa at opnaa Enighed om en Paaklædning, der var velegnet til Terrainsport, og at man vilde bestræbe sig paa at opnaa Enighed om en Paaklædning, som ikke kunde betegnes som en Uniform.

Fodtøjet maatte bestaa af lange Støvler, og Benklæderne de sædvanlige Benklæder. Paa mit Spørgsmaal, om disse Ridebenklæder ikke kunde være af forskellig Farve, blev det anført, at man maatte lægge megen Vægt paa, at de blev som de Benklæder, der sædvanlig blev anvendt, hvilket vilde sige mørke. Man var villig til at sørge for, at Jakken blev varieret, saaledes at der ikke vilde være Ensartethed over denne Del af Paaklædningen, og man vilde endvidere sørge for, at de Medlemmer, der faktisk mødte i lignende Paaklædning, hvad Frakken angaar, ikke blev stillet sammen. Spørgsmaalet opstod om, hvordan man fra dansk Side saa paa, at Medlemmerne bar et Partiemble i Knaphullet, idet der blev peget paa, at det Spørgsmaal havde været berørt under det fornævnte Møde, og at man havde faaet den Opfattelse, at dette vilde være tilladeligt. I Overensstemmelse hermed udtalte jeg, at det næppe vilde møde Hindringer fra dansk Side. Men Hensyn til Hovedbeklædningen fremsattes fra tysk Side Ønsket om Anvendelse af en Skikasket, idet man da vilde se væk fra den i Sønderjylland meget anvendte sorte Kasket med stiv blank Skygge. Paa Skikasketten vilde der ikke blive baaret noget Partimærke eller andet Tegn. Jeg fremhævede det ønskelige i, at ogsaa Hovedbeklædningen var varieret, saaledes, at Sixpencen o. lign. Hovedbeklædninger ogsaa blev anvendt, men man maatte fra tysk Side meget fastholde Ønsket om Skikasketten, der var det mest egnede. Der henvistes i denne Forbindelse til, at i store Dele af Tyskland er det den almindelige civile Hovedbeklædning om Vinteren, og at denne Hat i Danmark ved Vintertid er meget anvendt, ogsaa uden i Forbindelse med Skiløbene eller anden Vintersport.

Efter de tyske Ønsker skulde Beklædningen altsaa se saadan ud:

- 1) lange sorte Støvler,
- 2) mørke Benklæder,
- 3) tilfældig Jakke eller Overtøj,
- 4) Skihue.

Forhandlingen sluttede med, at jeg lovede at bringe det tyske Forslag til Justitsministerens Kendskab.

Elvind Larsen.

Under de Forhandlinger, der er ført mellem det tyske Gesandtskab og Udenrigsministeriet og Justitsministeriet om S. K. er man naaet til følgende Forslag, der kan tiltrædes fra dansk Side: Medlemmerne af S. K. bærer ved deres Sammenkomster udendørs i Fremtiden ikke den hidtil anvendte Paaklædning, men derimod en Dragt bestaaende af:

1. lange Støvler,
2. mørke Ridebenklæder,
3. mørk Skihue uden Emblem eller andre Mærker,
4. Overtøj, der ikke tilstræber nogen Ensartethed, men bestaar af de i Dagliglivet anvendte Frakker, Vindjakker o. lign.

Læderbælter, evt. i Forbindelse med Skraarem, anvendes ikke, hvorimod det er en Selvfølge, at sædvanlige Foreningsmærker o. lign. kan bæres paa Overtøjets Kraveopslag paa almindelig Maade.

Under Forhandlingerne blev det understreget, at der lægges Vægt paa, at Læderen af Samlinger af Medlemmer af S. K., der kommer sammen i denne Paaklædning, ved Sammensætningen af Formationer undgaar at tilstræbe Ensartethed af disse gennem den Maade, paa hvilken Formeringen sker.

Der var endvidere Enighed om, at Medlemmer af S. K. under Vej til Terrænsport o. lign. ikke optræder i Kolonner, men at de enkelte Medlemmer begiver sig enkeltvis eller faa i Følge til Mødestedet, samt at Vandring i Formation ikke sker i Byer, paa større Veje eller paa offentlige Veje med mere end meget spredt Bebyggelse.

3. Oktober 1941.

Eivind Larsen.

Fortroligt.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 11. Oktober 1941.

Politiadjudanten i de sønderjyske Landsdele.

Ved nogle med det herværende tyske Gesandtskab gennem Udenrigsministeriet førte Forhandlinger angaaende de af »Schleswigsche Kameradschaft« (S. K.) afholdte Marchøvelser o. lign. er der fra tysk Side givet Tilsegn om, at Medlemmerne af S. K. fremtidig ved deres udendørs Sammenkomster ikke vil bære den hidtil anvendte Paaklædning, men derimod en Dragt bestaaende af:

1. lange Støvler,
2. mørke Ridebenklæder,
3. mørk Skihue uden Emblem eller andre Mærker,
4. Overtøj, der ikke tilstræber nogen Ensartethed, men bestaar af de i Dagliglivet anvendte Frakker, Jakker, Vindjakker o. lign.

Læderbælter, evt. i Forbindelse med Skraarem vil ikke blive anvendt, hvorimod sædvanlige Foreningsmærker o. lign. kan bæres paa Overtøjets Kraveopslag paa alm. Maade.

Fra dansk Side har man erklæret sig enig i, at der, naar forannævnte Regler iagttages, ikke foreligger nogen Overtrædelse af Uniformsloven, idet man herved har understreget, at der lægges Vægt paa, at Lederne af Samlinger af Medlemmer af S. K., der møder i denne Paaklædning, ved Sammensætningen af Formationer undgaar at tilstræbe Ensartethed af disse gennem den Maade, paa hvilken Formeringen sker.

Der er endvidere opnaaet Enighed om, at Medlemmer af S. K. fremtidig under Vej til Terrænsport o. lign. ikke optræder i Kolonner, men at de enkelte Medlemmer begiver sig enkeltvis eller faa i Følge til Mødestedet, samt at Vandring i Formation ikke sker i Byer, paa større Veje eller paa offentlige Veje med mere end meget spredt Bebyggelse.

Saafernt der maatte forekomme Tilfælde, i hvilke S. K. Afdelinger optræder paa en Maade, der findes at være i Strid med den trufne Overenskomst, bedes Indberetning omgaaende med de fyldigst mulige Oplysninger indsendt til Justitsministeriet.

Thune Jacobsen.

Herfelt.

Resultat af Forhandlingerne vedrørende »Schleswigsche Kameradschaften« i Sønderjylland.

I.

1. Det er tilladt at bære S. K. Dragten (hvid Skjorte, Livrem, Skraarem, Knæbukser, langskaftede Støvler, Skihue med Højhedstegn, sort Hagekors-Armbind)
 - a) i ikke-offentlige, indendørs Møder,
 - b) i offentlige, indendørs Møder, for ikke udover 20 Deltagere i Mødet (Lederne, Orkester o. s. v.),
 - c) paa Vejen til de under a og b nævnte Møder, saafremt Dragten er dækket af en Overfrakke eller paa anden Maade.

2. Justitsministeriet vil foranledige, at der gives Afdelinger af S. K. Dispensation fra Forbudet mod at bære Uniform og Forbudet mod Optog paa de følgende tyske Nationaldage og Partidage: 30. Januar, Heltemindedagen, 20. April, 1. Maj, Høsttakkefestdagen eller Folkegruppetagen, og 9. November, saafremt der i rette Tid af Hovedledelsen for S. K. eller Ledelsen for de enkelte Afdelinger indgives Andragende herom til Politiadjudanten i Sønderjylland, Amtmand Refslund Thomsen. Andragendet maa være indgivet mindst 8 Dage forinden og maa indeholde detaljerede Oplysninger vedrørende Planen for og Gennemførelsen af vedkommende Foranstaltning. For flere Foranstaltninger, der agtes afholdt indenfor en Periode af 3 Maaneder, kan Andragendet indgives under eet.

I Tilfælde, hvor der i Henhold til ovenstaaende gives Dispensation fra Uniformsforbudet og Forbudet mod Optog, er vedkommende Afdelinger af S. K. berettiget til at lade deres Medlemmer optræde i den ovennævnte Dragt ved de af Politiet tilladte Optog, Parader og Festligheder.

3. Det er ikke tilladt Medlemmer af S. K. at bære Vaaben, af hvilken Art disse end maatte være, jfr. dog nedenfor, II, Afsnit 1.

II.

1. Udøvelse af Skydesport tillades S. K. Afdelingerne indenfor Rammerne af de for Skytteforeninger i Danmark almindeligt gældende Bestemmelser. Disse Bestemmelser vedføjtes som Bilag. Politiets Kontrol med Overholdelsen af Skydebestemmelserne vil blive udøvet i Overensstemmelse med almindelig Praksis.

2. S. K. Afdelingerne vil kunne drive Terrænsport indenfor Rammerne af de almindeligt gældende Bestemmelser.

3. Ved Skydning og Terrænsport i Overensstemmelse med Afsn. 1 og 2 er Medlemmer af S. K. berettigede til at bære følgende, ensartede Beklædning: langskaftede Støvler, mørke Knæbukser, Skihue uden Kendetegn. Derimod skal Jakkerne (Sportsjakker, Vindjakker etc.) være forskelligartede. S. K. Mærket kan bæres synligt paa Frakkeopslaget. Læder-Livrem og Skraarem bæres ikke. Afdelingslederne indenfor S. K. vil drage Omsorg for, at Formationerne ved Skydeøvelser og Terrænsport formeres paa en saadan Maade, at Ensartethed med Hensyn til Jakker saavidt muligt undgaas.

4. Paa Vejen til Skydeøvelser og Terrænsport maa S. K. Medlemmer ikke optræde i Kolonner. De skål derimod enten enkeltvis eller nogle faa sammen begive sig til Mødestedet. Marcheren i Kolonner maa ikke finde Sted i Byer, større Gader eller paa offentlige Veje med mere end meget spredt Bebyggelse.

Justitsministeriet meddeler:

Vedkommende danske Politimyndigheder har efter Ansøgning meddelt de i Sønderjylland under Organisationen »Schleswigsche Kameradschaften« staaende Foreninger Tilladelse til at afholde Foreningsskydning paa indendørs og udendørs Kortdistancebaner. Disse Tilladelser er i Overensstemmelse med de gældende Forskrifter om Brug af Skydevaaben blevet givet paa de samme Betingelser, som er stillet ved Meddelelsen af Skydetilladelse til Skytteforeninger under Overbestyrelsen for de danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger og Dansk Skytte Union.

Samtidig er der truffet en Ordning, hvorefter Medlemmer af »Schleswigsche Kameradschaften« ved udendørs Sammenkomster (d. v. s. ved Skydning paa Skydebaner og ved Terrænsportsøvelser) kan benytte en til Formaalet egnet Sportspaaklædning.

Justitsministeriet har endvidere efter fra kompetent Side at have modtaget nærmere Oplysninger om »Schleswigsche Kameradschaften«'s Organisation og Formaal stillet »Schleswigsche Kameradschaften« i Udsigt, at der paa enkelte tyske Festdage efter Ansøgning vil kunne meddeles Organisationens Afdelinger Dispensation fra Forbudet mod at bære Uniform og mod at gaa i Optog.

Ledelsen af »Schleswigsche Kameradschaften« vil drage Omsorg for, at Organisationens Afdelinger vil respektere de gældende Bestemmelser om Optog i Overensstemmelse med de af Myndighederne givne Anvisninger.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
KOPENHAGEN

Kopenhagen, den 6. November 1941.

*Seiner Exzellenz dem Königlich Dänischen Minister des Aussen,
Herrn Erik von Scavenius, Kopenhagen.*

Euerer Exzellenz,

beehere ich mich hiermit mein Einverständnis mit der für die Schleswigsche Kameradschaft (SK) von der dänischen Regierung getroffenen und in der Anlage beigefügten Regelung zu erklären.

Ich bin überzeugt, dass sich die Volksgruppe an die neuen Bestimmungen halten wird, und werde meinerseits meinen Einfluss dahin geltend machen.

Gleichzeitig darf ich der Erwartung Ausdruck geben, dass in Zukunft von dänischer Seite unbegründete Angriffe und Beschuldigungen gegen die SK, insbesondere auch in der Presse, nicht mehr erfolgen, und dass die amtlichen dänischen Stellen hierfür Sorge tragen.

Mit den besten Empfehlungen

Ihr sehr ergebener

gez. **Renthe-Fink.**

DET TYSKE GESANDTSKAB
KØBENHAVN

København, den 6. November 1941.

Til Hans Excellence den Kgl. Danske Udenrigsminister, Hr. Erik von Scavenius, København.

Deres Excellence,

Jeg har herved den Ære overfor Dem at udtale, at jeg er indforstået med den for Schleswigsche Kameradschaft (SK) af den danske Regering trufne og i Bilaget vedlagte Ordning.

Jeg er overbevist om, at Folkegruppen vil holde sig til de nye Bestemmelser, og jeg vil paa min Side gøre min Indflydelse gældende i den Retning.

Samtidig maa jeg give Udtryk for Forventningen om, at der i Fremtiden ikke mere fra dansk Side vil ske ubegrundede Angreb og Beskyldninger mod SK, især heller ikke i Pressen, og at de officielle danske Myndigheder vil drage Omsorg herfor.

Med de bedste Hilsener

Deres meget ærbødige

(sign.) **Renthe-Fink.**

31.

Sagen mod dr. la Cour.

Aktstykker:

336.	Justitsministeriets redegørelse af 14. august 1945 vedrørende dr. la Cours arrestation og udlevering til besættelsesmagten	1327
	Bilag A. Statsadvokaten for særlige anliggendes referat af 20. februar 1942	1329
	Bilag B. Overbetjent Hugo Andersens rapport af 20. februar 1942	1331
	Bilag C. Departementschef Eivind Larsens notits af 20. februar 1942	1335
	Bilag D. Statsadvokaten for særlige anliggendes referat af 21. februar 1942	1336
	Bilag E. Departementschef Eivind Larsens notits, afsluttet den 13. marts 1942	1338
	Bilag F. Bilag af 18. Februar 1942 til den tyske retsprotokol med referat af dr. la Cours foredrag den 4. s. m.	1340
337.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse for dr. la Cours arrestation og udlevering	1344
	Bilag. Justitsministerens skrivelse af 1942 til Præsident Kanstein	1346
338.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 11. november 1946 angående indkaldelse af vidner i la Cour-sagen	1348
339.	Statsministeriets skrivelse af 1. oktober 1946 til kommissionen med udskrift af ministermødeprotokollerne vedrørende la Cour-sagen	1349
340.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 1. november 1946 angående oversendelse til Københavns byret af udenrigsministeriets skrivelse af 27. april 1942 til justitsministeriet	1354
	Bilag. Udenrigsministeriets skrivelse af 27. april 1942 til justitsministeriet.	1357
341.	Kommissionens skrivelse af 23. januar 1947 til fhv. højesteretspræsident Troels G. Jørgensen og dennes svar af 24. s. m.	1359
342.	Justitsministeriets skrivelse af 29. januar 1947 til kommissionen, bilagt politimester, fhv. statsadvokat for særlige anliggender Kjalkes redegørelse af 18. januar 1947 til justitsministeren	1361
	Bilag G. Politimester Kjalkes afskrift af 18. januar 1947 af fortsat referat vedrørende det den 21. februar 1942 passerede	1365
	Bilag H. Politikommissær Odmars referat af det den 22., 23. og 24. februar 1942 passerede	1366
	Bilag I. Statsadvokat for særlige anliggender Kjalkes skrivelse af 23. februar 1942 til justitsministeren med påtegninger af byretsdommer Arthur Andersen og statsadvokaten	1367
	Bilag K. Politikommissær Odmars rapport af 21. februar 1942	1369
	Bilag L. Udskrift af retsbogen for Københavns byrets 9. afdeling, den 22. februar 1942	1370
	Bilag M. Politikommissær Odmars rapport af 22. februar 1942	1371
	Bilag N. Udskrift af retsbogen for Københavns byrets afdeling for grundlovsforhør, den 23. februar 1942	1372
343.	Undervisningsministeriets skrivelse af 22. december 1948 til kommissionen.	1374
	Bilag 1. Undervisningsministeriets skrivelse af 18. maj 1942 til Københavns byret, påtegnet af rettens arkivkontor, den 22. maj 1942	1375
	Underbilag: Udskrift af domsbogen for Københavns byrets 9. afdeling, den 12. maj 1942	1375
	Bilag 2. Undervisningsministeriets referatnote af 30. maj og 2. juni 1942 med fremtagelsesnotat af 4. september s. å.	1377
	Bilag 3. Undervisningsministeriets referatnote af 13. juni 1942 med påtegnet ministerresolution af s. d.	1378

Bilag 4. Højesterets præsidents skrivelse af 2. juni 1942 til justitsministeren	1378
Bilag 5. Undervisningsministeriets forestilling af 15. juni 1942 om dr. la Cours afskedigelse, med allerhøjeste resolution af 16. s. m.	1379
Bilag 6 a. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til dr. la Cour	1380
Bilag 6 b. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til fru dr. la Cour	1380
Bilag 6 c. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til Ritzaus Bureau	1380
Bilag 6 d. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til stats-tidende	1381
Bilag 6 e. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til rektor for Birkerød statsskole	1381
Bilag 6 f. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til kurator for Københavns universitet	1381
Bilag 6 g. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til undervisningsinspektøren for gymnasieskolerne	1382
Bilag 6 h. Undervisningsministeriets skrivelse af 17. juni 1942 til departementschef K. H. Kofoed	1382
Bilag 7. Dr. la Cours skrivelse af 17. juni 1942 til undervisningsministeren.	1382
Bilag 8. Undervisningsministeriets redegørelse af 21. og 23. februar samt 10. marts 1945 for la Cour-sagens forløb	1383
344. Anmeldelse af og diskussion om Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, i Juristen 1948	1388
O. A. Borum: Troels G. Jørgensen og Besættelsestiden	1388
Troels G. Jørgensen: Svar paa et Angreb	1389
O. A. Borum: Og Bemærkninger hertil	1389
345. Anmeldelse af og diskussion om Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, i Ugeskrift for Retsvæsen 1948	1390
Knud Illum: Betragtninger i Anledning af Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie	1390
Troels G. Jørgensen: Svar paa et Angreb	1391

Stenografiske referater:

Egil Thune Jacobsen: Sp. 124, 574, 598.

Erik Scavenius: Sp. 639.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 174, 183.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 9, 14, 28.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 461—469, 471.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 649—653, 655, 658—660, 663, 671, 672, 676, 677, 689, 691, 695, 698, 708.

Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykker:

Aktstykker angående dr. la Cours forhold til Danmarks-kredsen og Højgaardgruppen IX nr. 14, 30, 31, 39—41, 52, 58—61.

Fhv. højesteretspræsident Troels G. Jørgensens skrivelser af 18.

marts, 1. april og 2. maj 1948 til kommissionen IX nr. 75—77.

*Anden litteratur:***Ministerialtidende:**

Undervisningsministeriets cirkulære nr. 172 af 20. juni 1941 angående indskærpelse af justitsministeriets bekendtgørelse af 9. juni 1941 om forbud mod visse demonstrationer.

Domme og retskendelser:

Højesteretstidende 1942: 258.

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 108—121.

Iøvrigt kan bl. a. henvises til:

Vilh. la Cour: For dansk Domstol under Besættelsen 1945.

Vilh. la Cour: Front mod Tilpasningen 1946.

Arthur Andersen: Fra Domstole og Fængsler, Danmark under Besættelsen, III, 1946, side 267—320.

Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie, 1947, side 211—215.

336.

Redegørelse fra Justitsministeriet.

Oplysninger vedrørende Dr. la Cours Arrestation og Udlevering til Besættelsesmagten, herunder hvorvidt denne Sag gav Anledning til Forhandling og Beslutning i Ministermøde.

I Februar 1941 blev der efter Anmodning fra Udenrigsministeriet som Følge af et ubetinget og skarpt formuleret Krav om, at la Cour skulde fratræde Redaktionen af »Grænsevagten« nedlagt Forbud mod, at Tidsskriftet fremtidig blev udgivet under Redaktion af Dr. la Cour. Det blev tilkendegivet denne, at Forbudet var udstedt som Følge af de i Landet herskende Forhold i Anledning af, at Bladet havde overtraadt Bestemmelserne i Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1. Det blev endvidere tilkendegivet ham, at Overtrædelse eller Forsøg paa Overtrædelse af Forbudet vilde medføre strafferetlig Forfølgning efter Straffelovens § 100.

Da la Cour annoncerede en Piece: »Ord til os i Dag — Noter til Øjeblikket« i en i Marts 1941 af lo Cour til nuværende og tidligere Abonnenter paa »Grænsevagten« udsendt Tryksag, anmodede Udenrigsministeriet Justitsministeriet om at drage Omsorg for, at det blev meddelt la Cour, at det bebudede Skrift ikke maatte publiceres ved Cirkulation underhaanden eller paa anden Maade, inden det var godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau. Dette skete dog ikke, men den daværende kst. Statsadvokat for København, Eivind Larsen, havde efter Justitsministeriets Anmodning en Samtale med la Cour, der anførte, at Publikationen ikke kunde betragtes som en Fortsættelse af »Grænsevagten«, og iøvrigt udtalte, at han var sig sit Ansvar bevidst og under Samtalen gjorde Indtryk af at kunne overse de Vanskeligheder, den foreliggende Situation indeholdt.

Piecen udkom 1. April 1941 og blev ved Kendelse af Københavns Byret 5. April 1941 beslaglagt, efter at Udenrigsministeriet havde anmodet derom og om Rejsning af Tiltale. Af de 22 000 Eksemplarer blev kun 416 beslaglagt. Ved Københavns Byrets Dom af 31. Juli 1941 blev la Cour idømt 80 Dages Hæfte og Arne Sørensen, fra hvis Forlag »Det tredje Standpunkts Forlag« Piecen var udsendt, 60 Dages Hæfte for Overtrædelse af Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1.

I September 1941 udsendte la Cour en ny Piece »Graabonden«. Ogsaa denne Piece blev beslaglagt (af de 15 000 Eksemplarer blev dog kun 7 beslaglagt). I den Skrivelse af 13. September 1941, hvori Udenrigsministeriet anmodede om Beslaglæggelse hed det:

»Det tilføjes, at det tyske Gesandtskab ved en Henvendelse hertil anmodede om, at der træffes egnede Skridt til at forhindre at Vilhelm la Cour fortsætter sin for Forholdet mellem Danmark og Tyskland skadelige Skribentvirksomhed, i hvilken Anledning Udenrigsministeriet maa forbeholde sig en senere Meddelelse til Justitsministeriet«.

En ny Piece af la Cour kom Udenrigsministeriet i Hænde før Udgivelsen. Det var »Vor Neutralitet«. Efter Udenrigsministeriets Anmodning til Justitsministeriet blev der truffet Foranstaltning til Beslaglæggelse af Pjecen, hvorom der af Byretten blev truffet Bestemmelse den 9. Oktober 1941. Der blev kun fundet 12 Eksemplarer, Resten af Oplaget var bragt af Vejen. Efter at Forhandling eller anden Udbredelse som Følge af Beslaglæggelsen var forbudt i Medfør af Presselovens § 15, Stk. 2, blev Sagen stillet i Bero, saaledes at der ikke foretoges videre. La Cour gjorde iøvrigt gældende, at Piecen maaske slet ikke skulde udkomme.

Dette var Baggrunden for Aktionen overfor la Cour fra den tyske Krigsrets Side i Februar 1942.

Om de nærmere Omstændigheder ved Anholdelsen og la Cours paafølgende Udlevering til Krigsretten og senere Tilbageførelse til dansk Jurisdiktion henvises til de i Afskrift vedlagte Referater, nemlig Bilag A: Statsadvokat Kjalkes Referat af 20. Februar 1942,

Bilag B: Rapport af 20. Februar 1942.

Bilag C: Departementschef Eivind Larsens Referat af 20. Februar 1942.

Bilag D: Statsadvokat Kjalkes Referat af 21. Februar 1942.

Bilag E: Departementschef Eivind Larsens Referat afsluttet 13. Marts 1942.

Afskrift af den tyske Oversættelse af det anonyme Referat af la Cours Foredrag vedlægges som Bilag F.

Det fremgaar ikke af Justitsministeriets Akter, om Sagen gav Anledning til Forhandling og Beslutning i Ministermøde.

Referat.

Den 20. 2. 1942 Kl. ca. 15,15 indfandt Landsretssagfører Poul Hjermind sig paa mit Kontor sammen med 3 Medlemmer af Foreningen Dansk Ungdomssamvirke, nemlig

1. Kobbørsmed Svend Erik Andersen, f. 13. 9. 14, Agerskovvej 25, Rødovre.
2. Dyrlæge Harald Andreas Olsen, f. 30. 11. 00, Milestedet, Roskildevej 335 og
3. Forvalter Carl Henrik Brodthagen Jensen, f. 3. 3. 05, Medelbyvej 67, Rødovre,

og besværede sig over, at de nævnte 3 Personer var blevet afhørt D. D. om Formiddagen i den tyske Krigsret i en Sag, der var rettet mod Dr. la Cour, som den 4. Februar 1942 har holdt et Foredrag paa Damhuskroen i Foreningen Rødovre og Omegns Gymnastikforening. De paagældende følte sig meget brøstholdne over den Behandling, der var blevet dem til Del, jfr. vedlagte Rapport af 20. 2. 42. Landsretssagfører Hjermind erklærede iøvrigt, at Formanden for Dansk Ungdomssamvirke Hal Koch i Morgen vilde rette Henvendelse til Justitsministeren i Anledning af det passerede.

Jeg erklærede, at der øjeblikkelig fra dansk Side vilde blive reageret overfor de tyske Myndigheder i Anledning af det passerede, og at der af mig vilde blive givet Indberetning til Justits- og Udenrigsministeriet.

Da det viste sig, at Kommunalærer Rasmussen, Islev, herigennem efter Anmodning fra Gericht des Befehlhabers der deutschen Truppen in Dänemark var blevet tilsagt som Vidne til at give Møde i Krigsrettens Lokaler paa Hotel Kongen af Danmark i Dag Kl. 16, telefonerede jeg Kl. ca. 16 til Krigsgerichtsrat Dr. Johannsen, hvem jeg bad om en Samtale i presserende Anledning. Dr. Johannsen svarede, at han var optaget, hvortil jeg svarede, at jeg kunde komme, naar han var færdig. Dr. Johannsen spurgte, om jeg vilde komme Kl. 2 Nat, hvortil jeg svarede, at en Samtale var meget nødvendig, men at jeg saa maatte vente til i Morgen tidligt paa Formiddagen. Jeg forespurgte derefter Dr. Johannsen, i hvilken Anledning Kommunalærer Rasmussen skulde give Møde, hvorved bemærkes, at det har været Forudsætning for de herigennem skete Vidneindkaldelser, at de paagældende Krigsretssager drejede sig om almindelige Sammenstød, hvor der ikke var Tale om, at danske Personer var sigtede, eller at jeg i Forvejen var underrettet og eventuelt kunde lade møde til Varetagelse af danske Statsborgeres Interesser, hvis ikke militære Grunde af Vigtighed forhindrede dette. Dr. Johannsen erklærede, at han ikke kunde udtale sig om, i hvilken Anledning Kommunalærer Rasmussen skulde møde, men at det drejede sig om Vidneafhøring af den paagældende. Jeg spurgte derefter Dr. Johannsen, om det drejede sig om en Sag mod Dr. la Cour, idet Vidnets Bopæl lod mig formode, at det drejede sig om denne Sag. Dette bekræftede Dr. Johannsen. Jeg anmodede derefter om at maatte overvære Afhøringen, idet jeg gjorde gældende, at der forelaa en Afhøring, hvor en dansk Statsborgeres Interesse var i Fare, og hvor der ikke syntes at kunne foreligge militære Grunde til Hemmeligholdelse. Dr. Johannsen nægtede at lade mig overvære Afhøringen, idet han paa gentagne Forespørgsler om Grunden erklærede, at han ikke havde Lov til at udtale sig herom. Jeg protesterede paa det bestemteste imod den valgte Fremgangsmaade, og det aftaltes sluttelig, at jeg skulde komme i Krigsretten til Forhandling næste Dag Kl. 10.

Ca. Kl. 16,30 telefonerede Inspektør Wittwer fra Krigsretten og anmodede fra Dr. Johannsen om, at jeg vilde foranledige, at Dr. la Cour blev bragt til Stede til Afhøring i Krigsrettens Lokaler Kl. 18,30. Jeg forespurgte, om jeg kunde være

til Stede under denne Afhøring som Repræsentant for de danske Myndigheder, hvorefter Inspektor Wittwer forlod Telefonen for at forespørge Dr. Johannsen, der derefter lod Inspektor Wittwer meddele, at han beklagede, at det ikke kunde lade sig gøre, at jeg overværede Afhøringen. Jeg bad derefter Inspektor Wittwer meddele Dr. Johannsen, at jeg i saa Fald ikke vilde paatage mig at bringe Dr. la Cour til Stede. Inspektor Wittwer meddelte dette til Dr. Johannsen, og gav mig til Svar, at Dr. Johannsen vilde ringe lidt senere.

Straks efter Samtalens Afslutning satte jeg mig i Forbindelse med Departementschef Eivind Larsen, som jeg gav et Referat af det passede.

Kl. 17,10 telefonerede Departementschefen til mig fra Justitsministerens Kontor og blev yderligere informeret om Sagen, bl. a. ved Oplæsning af en Del af vedlagte Rapport. Departementschefen udtalte, at jeg under Hensyn til det til Rapporten oplyste, nu ikke maatte gaa med til at bringe Dr. la Cour til Afhøring, selv om Dr. Johannsen mod Forventning skulde give mig Tilladelse til at overvære Afhøringen.

Kl. 17,15 telefonerede Dr. Johannsen til mig og forespurgte, om jeg fastholdt, at jeg ikke vilde sørge for, at Dr. la Cour blev fremstillet til Afhøring Kl. 18,30. Dette besvarede jeg med Ja. Dr. Johannsen spurgte derpaa: »heller ikke, hvis jeg siger til Dem, at han i saa Tilfælde vil blive afhentet af det tyske Feldgendarmeri?«, hvortil jeg svarede, at jeg maatte fastholde min Vægning. Dr. Johannsen sagde derpaa, at det jo var beklageligt som Sagen havde udviklet sig, men at jeg jo maatte forstaa, at han handlede efter højere Ordre. Jeg forespurgte ham derpaa, om jeg maatte forstaa hans Udtalelser saaledes, at Dr. la Cour vilde blive afhentet i Dag. Dr. Johannsen spurgte mig, om jeg vilde love ham ikke at ville benytte en eventuel Oplysning fra ham derom, hvortil jeg svarede, at jeg ikke kunde afgive noget saadant Løfte, idet jeg ikke kunde binde Ministeriet, i hvis Hænder jeg agtede at lægge Sagen. Dr. Johannsen udtalte derpaa, at han i saa Fald ikke kunde sige mig noget nærmere om Afhentningen af Dr. la Cour. Jeg erklærede derpaa, at jeg paa det bestemteste maatte protestere inod, at Dr. la Cour blev afhentet, og at jeg nu agtede at overgive Sagen til Justitsministeriet og Udenrigsministeriet. Dr. Johannsen erklærede hertil, at det jo var beklageligt, men at vi jo eventuelt kunde tale nærmere om Sagen i Morgen Kl. 10.

Kl. ca. 17,25 refererede jeg Samtalen med Dr. Johannsen overfor Departementschef Eivind Larsen og tilraadede stærkt, at der blev skredet ind allerede i Dag, saavel fra Justitsministeriets Side overfor Generalen som fra Udenrigsministeriets Side overfor Gesandtskabet. Departementschefen erklærede, at han straks vilde forelægge Sagen for Justitsministeren.

Kl. ca. 17,40 ringede Afdelingschef Hvass fra Udenrigsministeriet i anden Anledning. Han blev informeret om Sagen og mit Syn paa denne.

Kl. ca. 18 telefonerede Departementschef Eivind Larsen paany og meddelte, at han i Aften vilde forsøge at faa General Lüdke i Tale, idet han dog forinden vilde underrette Oberkriegsgerichtsrat Raab-Straube.

Kl. 19,30 telefonerede Departementschef Eivind Larsen til mig og meddelte, at han nu havde været i Forbindelse med Generalen, der havde lovet, at Spørgsmaalet om eventuel Anholdelse af Dr. la Cour blev stillet i Bero til i Morgen, hvor der, forinden videre blev foretaget, skulde forhandles mellem Dr. Johannsen og undertegnede om Formiddagen Kl. 10.

København, den 20. Februar 1942.

sign. **Kjalke.**

Freddag den 20. Februar 1942.

Hugo Andersen.

Tre danske Personer, der har været indkaldt som Vidner i den tyske Krigsret.

Efter Ordre af Politikommissær ? har undertegede foretaget Afhøring af tre danske Statsborgere, der i Dag har været indkaldt som Vidner i den tyske Krigsret paa Hotel »Kongen af Danmark«. Personerne var nu til Stede paa Statsadvokatens Kontor.

Kobbersmed Svend Erik Andersen, f. 13. 9. 1914 i København, boende *Ager-skovvej 25, Rødovre*, har derpaa forklaret, at han i Gaar Eftermiddags af sin Hustru blev ringet op paa Arbejdspladsen, hvor han fik at vide, at en civilklædt Person havde afleveret en Tilsigelse, hvorefter Kompt. skulde møde i den tyske Krigsret i Dag Kl. 10,30. Da der ved Kompt.s Navn var anført Kasserer, regnede han med, at det var en Sag vedrørende Rødovre og Omegns Gymnastikforening, for hvilken Forening Kompt. er Kasserer, og han satte sig derfor i telefonisk Forbindelse med Formanden for samme Forening — Dyrnlæge Harald Olsen —, der fortalte, at han ogsaa havde faaet en Tilsigelse. De kunde ikke tænke sig Aarsagen til, at de skulde give Møde, men var dog besluttet paa at tage ind til Krigsretten, hvor de saaledes begge gav Møde i Dag Kl. 10,30, Værelse 97.

Kompt. blev anvist Plads i et Lokale, hvor der sad en tysk Soldat og arbejdede, og denne Soldat fulgte bl. a. Kompt. paa Toiletet.

Kl. ca. 12,20 kom Kompt. ind i et Værelse, hvor var til Stede en tysk Officer i Uniform samt en Stenografdame.

Kompt. blev straks gjort bekendt med, at han mødte som Vidne i den tyske Krigsret, og at han som saadan havde Pligt til at udtale sig. Hvad Kompt. ikke kunde huske, kunde han selvfølgelig ikke udtale sig om, men han maatte i hvert Fald intet fortie. I Henhold til tysk Retspleje kunde Kompt. kun nægte at svare paa Forhold, der kunde bringe ham selv i Fare. Kompt. maatte være klar over, at den tyske Værnemagt var her, og at den ikke fandt sig i Overgreb af nogen Art. Hvis Kompt. udtalte sig i Modstrid med sin Viden, kunde han blive straffet med indtil 5 Aars Tugthus.

Kompt. blev derpaa gjort bekendt med, at Sagen drejede sig om Dr. la Cour, der havde holdt et Foredrag den 4. ds. paa »Damhuskroen«. Da den tyske Person var vidende om, at Kompt. var Kasserer i Rødovre og Omegns Gymnastikforening, og da det var for denne Forening, at Dr. la Cour havde talt, gik han formentlig ud fra, at Kompt. maatte vide, hvad Dr. la Cour havde sagt. Kompt. svarede, at han slet ikke kunde udtale sig i den Retning, da han ikke havde været til Stede ved Foredraget. Den tyske Person stillede sig lidt uforstaaende heroverfor, og Kompt. maatte oplyse ham om, hvor Kompt. havde været, nemlig til Prøve paa en Revy, som blev opført i Foreningen Søndag den 15. ds.

Sluttelig blev Kompt. udspurgt, om han ikke efter Mødet havde talt med Personer, der havde overværet det. Til saadanne Personer kunde Kompt. imidlertid ikke referere, hvorefter Kompt. fik Lov til at gaa.

Kompt. tilføjer, at den tyske Person talte udmærket Dansk, men med Accent.

Oplæst og vedtaget.

Dyrlæge Harald Andreas Olsen, født den 30. 11. 1900 i Højby (Sjælland), boende *Milestedet, Roskildevej 355*, forklarede, at han i Gaar Kl. ca. 11 paa sin Bopæl blev ringet op af en Person, der ikke navngav sig, men opgav at være Udgiver af et nyt Blad kaldet »Dansk Sport«. Personen spurgte efter de øvrige Bestyrelsesmedlemmers Adresser, da han gerne vilde have Lov til at sende det omtalte Blad vederlagsfrit i et Par Maaneder. Kompt. opgav derpaa Personen sin egen Adresse samt Adresserne og Navnene paa henholdsvis Kassereren og Næstformanden, nemlig Svend Erik Andersen og Henrik Jensen. Paa Forespørgsel opgav Kompt. ogsaa Personen disses Stillinger. Personen talte godt Dansk, men forstod tilsyneladende ikke saa godt Sproget.

Kl. ca. 16, da Kompt. netop var ved at forlade sin Bopæl, fik han Besøg af en civilklædt Person, der overgav ham en Tilsigelse til Møde i den tyske Krigsret i Dag Kl. 9,30. Personen var kørende i Motorvogn.

Medens Kompt. var fraværende fra Hjemmet, blev hans Hustru ringet op af Næstformanden Henrik Jensen, der fortalte, at han ogsaa havde faaet en Tilsigelse, samt forespurgt, hvorvidt Kompt. ogsaa var blevet tilsagt. Da Henrik Jensen fik Bekræftelse herpaa, var de begge klar over, at det maatte dreje sig om Foreningsanliggende, da Kompt. er Formand for Rødovre og Omegns Gymnastikforening, medens Henrik Jensen er Næstformand. Det fremgik ikke af Kompt.'s Tilsigelse, hvorvidt han skulde møde som Vidne eller Sigtet.

Da Kompt. i Dag Kl. 9,30 mødte i den tyske Krigsret paa Hotel »Kongen af Danmark«, blev han indladt i et Værelse, hvor var til Stede en tysk Officer i Uniform samt lidt senere en Stenografidame.

Uden at sige, hvad eller hvem han var, gjorde den tyske Person Kompt. bekendt med, at han mødte som Vidne i den tyske Krigsret, og Kompt. fik iøvrigt betydet det Ansvar og de Forholdsregler, der kunde bringes i Anvendelse overfor ham, saafremt hans Optræden var i Strid med tysk Retspleje. Iøvrigt samme Formaning som fornævnte Svend Erik Andersen havde faaet. Endelig fik Kompt. at vide, at han eventuelt kunde blive inddraget som sigtet i Sagen.

Kompt. blev derpaa gjort bekendt med, at Sagen drejede sig om et Foredrag, der var blevet afholdt i Rødovre og Omegns Gymnastikforening for ca. 14 Dage siden, og hvor Dr. la Cour havde talt, og bl. a. være kommet med Udtalelser, der var egnede til at undergrave Tysklands Selvtillid.

Kompt. blev udspurgt, om der var blevet afsunget Sange, hvilket han bekræftede, idet der var sunget »I alle de Riger og Lande«. Kompt. blev foreholdt, at der skulde være blevet sunget sønderjydske Sange af ophidsende Art, hvortil Kompt. svarede, at der vel var blevet sunget sønderjydske Sange, men kun Sange som er optrykt i den saakaldte »Alsangbog«.

Kompt. blev videre foreholdt, at det sømmede sig ikke for en Gymnastikforening at afholde saadanne Foredrag. Kompt. svarede hertil, at Skytte- og Gymnastikforeninger oprindeligt var opstaaet paa et nationalt Grundlag. Kompt. gjorde ligeledes den tyske Person opmærksom paa, at han (Kompt.) to Gange havde været fraværende fra Salen, og at han saaledes ikke kunde vide, hvad der eventuelt maatte være sket i det Tidsrum, hvorfor Kompt. havde vanskeligt ved at udtale sig om Foredragets Emne, men paa Forespørgsel herom fra den tyske Person opgav Kompt., at Foredraget havde drejet sig om et Udsnit af Danmarks Historie og dets Forhold til andre Lande gennem Tiderne, dertil føjede den tyske Person: »ogsaa til Tyskland«. Da Kompt. udtalte sin Tvivl om, at Tyskland var blevet nævnt, svarede den tyske Person, at han om et Øjeblik nok skulde lette Kompt.'s Hukommelse.

Da Kompt. ikke kunde give et sammenhængende Referat af Foredraget, erklærede han sig villig til at be- eller afkræfte dets Rigtighed, saafremt den tyske Person vilde oplæse det for Kompt. Dette skete, og Kompt. kunde paa enkelte Punkter bekræfte Rigtigheden, men kunde selvfølgelig ikke svare for hele Referatet, da han jo ikke havde overværet det fuldstændige Foredrag.

Da den tyske Person tilsyneladende optog Kompt.'s Uvidenhed som Vrangvillighed, lagde han et Par Gange Haanden paa Telefonen og truede med at sende Bud efter Feltgendarmet, ligesom han under en Telefonopringning til ham ved Afslutningen af Samtalen bestilte to Celler i Vestre Fængsel, og da dette skete i umiddelbar Tilknytning til fornævnte Trusel om at sende Bud efter Feltgendar-

meriet, fik Kompt. Forstaaelsen af, at hele Sceneriet var lagt til Rette for at gøre Kompt. »blød«.

Efter ca. 1½ Times Forhør blev Kompt. ført ind i et andet Værelse, hvor han ventede ligeledes i ca. 1½ Time. En Anmodning om at laane Telefon blev afslaaet. Efter denne Ventetid kom Kompt. paany i Forhør, og det blev foreholdt ham, at det syntes ejendommeligt, at han ikke kunde huske Detailler fra Foredraget, da de to andre (Kassereren og Næstformanden) kunde dette. Herpaa svarede Kompt. ikke. Paa Forespørgsel om, hvem andre Bestyrelsesmedlemmer der var til Stede under Foredraget, opgav Kompt. Bogholderske Fru Grethe Hansen, Roskildevej 341, samt Lederen af Sangen, Kordegn Stiigvad, Agerskovvej Nr. 1, og endelig Lederen af Rødovre Kommunalærerforening, Rasmussen.

Derpaa fik Kompt. at vide, at han kunde gaa.

Han tilføjede, at den tyske Person talte udmærket Dansk. Kompt.s Forklaring til den tyske Person blev ikke oplæst for ham.

Oplæst og vedtaget med Tilføjende, at der under Mødet blev sunget andre Sange, men kun saadanne, som er optrykt i »Alsangbogen«.

Sluttelig oplyser Kompt., at han gjorde den tyske Person opmærksom paa, at den Række af Møder, der havde været afholdt i Foreningen, var fastlagt allerede i August Maaned 1941, og at Rækken med Foredragsholdere og Emner havde været forelagt Politimesteren i Københavns Amts søndre Birk, der skriftligt havde godkendt det.

Forvalter Carl Henrik Brodthagen Jensen, født den 3. Marts 1905 paa Frederiksberg, boende *Medelbyvej 67, Rødovre*, har forklaret, at han i Gaar paa sin Arbejdsplads blev ringet op af sin Hustru, der noget opragt fortalte, at der var kommet en Tilsigelse til ham om at møde i den tyske Krigsret i Dag Kl. 10. Da Kompt. ikke erindrede at have noget udestaaende med Krigsretten, ringede han til Formanden for Rødovre og Omegns Gymnastikforening, Dyrslæge Harald Olsen, og af dennes Hustru fik Kompt. at vide, at Dyrslægen ogsaa havde faaet Tilsigelse til at møde samme Sted. Kompt. tænkte sig derfor, at det muligt drejede sig om Foreningen, hvori der havde været afholdt en Række Foredrag.

Da Kompt. i Dag Kl. 10 indfandt sig i Krigsretten paa Hotel »Kongen af Danmark«, blev han indladt i et Værelse, hvor der var en tysk uniformeret Person til Stede sammen med en Stenografdamme.

Kompt. fik foreholdt en hel Del med Vidnepligt m. v., men selv om han ikke erindrer alt, hvad der blev sagt herom, blev han dog klar over, at han ved at fortie eller give urigtig Forklaring kunde udsætte sig for Straf af Tugthus indtil 5 Aar. Kompt. gjorde Indsigelser herimod, bl. a. med den Motivering, at der jo ikke fandtes dansk juridisk Assistance af nogen Art, men hertil svarede den tyske Person, at Kompt. i Øjeblikket var hos Værnemagten, og Kompt. fik i det hele Forstaaelsen af, at dette her var højeste Myndighed.

Kompt. blev derpaa anmodet om mundtlig Referat af et i »Damhuskroen« den 4 ds. af Rødovre og Omegns Gymnastikforening afholdt Foredrag af Dr. la Cour. Kompt. svarede hertil, at han ikke kunde referere ordret, hvad der var blevet sagt, men paa den tyske Persons Oplæsning af visse Uddrag af Foredraget, kunde han erindre og altsaa bekræfte disse. Det blev foreholdt Kompt., at han skulde »ruske« op i sin Hukommelse, da han ellers kunde udsætte sig for ikke at komme hjem foreløbig.

Kompt. maatte udførligt overfor den tyske Person beskrive, hvor han havde siddet i Salen under Foredraget. Den tyske Person lagde ikke Skjul paa, at han var godt underrettet, idet han baade vidste, hvornaar Kompt. havde leet og overfor hvem Kompt. senere havde refereret Foredragets Indhold, hvilket sidste Kompt. dog bestemt benægtede at have gjort.

Kompt. blev derpaa anbragt i et andet Værelse med Paalæg om at tænke sig godt om. Her ventede han i ca. 20 Minutter. Under et Besøg paa Toilettet var han ledsaget af en tysk Soldat.

Da Komp. paany kom ind til den tyske Person, fik han at vide, at Tiden var saa fremskreden, at det snart fra Frokost, hvorfor Kompt. skulde skynde sig lidt med at fortælle, hvad han vidste. Kompt. udtalte, at han intet havde at føje til sin afgivne Forklaring.

Kompt. fik derpaa Lov til at gaa, idet den tyske Person dog udtalte, at han maaske vilde sende Bud efter Kompt. senere. Han kunde nu ikke spille mere Tid paa Kompt.s Stædighed.

Den tyske Person talte nogenlunde godt Dansk.

Den af Kompt. afgivne Forklaring blev ikke oplæst for ham.

Oplæst og vedtaget.

De mødende aftraadt efterhaanden, den sidste Kl. 18.

Hugo Andersen,
Overbetjent.

I Dag Kl. 14,45 blev det meddelt mig, at Professor Hal Koch havde søgt Samtale med Ministeren i Anledning af, at nogle Danskere skulde være afhørt i den tyske Krigsret i en Sag, som tilsyneladende var rettet mod la Cour. Jeg fik lidt før Kl. 15 Forbindelse med Koch og anmodede ham om at sende de tre Danskere ned til Statsadvokat Kjalke, for at de kunde gøre Rede for, hvad der var passeret, idet jeg selv skulde til et Møde i Udenrigsministeriet Kl. 17.

Under dette Møde fik jeg Meddelelse fra Kjalke om Sagens Forløb, saaledes som det fremgaar af Kjalkes Referat af Dags Dato, og umiddelbart efter Mødets Afslutning refererede jeg Sagen for Justisministeren. Efter dennes Bestemmelse meddelte jeg Kjalke, at han ikke skulde medvirke til at føre la Cour til Krigsretten eller blot effektuere nogen Tilsigelse, og endvidere søgte jeg samtidig dermed, d. v. s. Kl. ca. 18, at komme i Forbindelse med Generalen.

Ved en Opringning til d'Angleterre lykkedes det hverken at faa fat i Generalen, Generalstabschefen eller Majorerne Heydebreck og Leederer, men jeg blev anmodet om senere paa Aftenen at gentage Opringningen. Jeg kørte derefter til mit Hjem, hvor jeg ankom Kl. godt 19, og der laa Anmodning til mig om at ringe til Generalen. Da jeg fik Forbindelse med ham og vilde fremstille Sagen foreløbig, idet jeg iøvrigt tilbød at komme ind til en personlig Forhandling, sagde Generalen, at han, efter at have hørt at jeg havde forsøgt at faa Forbindelse med ham tidligere, havde skaffet sig Oplysninger og var klar over, hvad det drejede sig om. Jeg udtalte vor Forbavelse over, at der ved Krigsretten verserede en Sag mod la Cour uden vort Vidende, hvortil Generalen svarede, at Sagen var ham overgivet (fra hvem nævnte han ikke, men formentlig fra Gesandtskabet), fordi Sigtelserne gik ud paa Zersetzung og Opfordring til Sabotage. Iøvrigt føjede Generalen til, at Sagen ikke havde faaet et Forløb, som han havde ønsket det, og lod mig forstaa, at det Spørgsmaal skulde han nok tage sig af. Han sagde videre, at det var en Fejl, naar Statsadvokat Kjalkes Anmodning om at være til Stede i Retten var afvist, idet selvfølgelig en Repræsentant fra det danske Justitsvæsen skulde have Adgang til at være til Stede. Jeg spurgte, om det var ensbetydende med, at den paagældende Repræsentant ogsaa fra Begyndelsen fik Mulighed for at sætte sig ind i Sagen, og dette bekræftede Generalen, idet han sagde: »Ja, selvfølgelig«. Jeg gentog, at jeg fandt det meget ulykkeligt, at en Sag af denne Beskaffenhed overhovedet kunde behandles saaledes af den tyske Krigsret. Der blev sluttelig truffet den Aftale, at Dr. Johannsen skulde sætte sig i Forbindelse med mig. Fem Minutter efter ringede Johannsen og gentog nu Generalens Tilbud om, at Kjalke kunde komme til Stede. Jeg spurgte, om det betød, at la Cour var indbragt til den tyske Krigsret, hvilket Johannsen ikke fik Tid at besvare, idet der samtidig indløb en anden Telefonbesked til ham, og efter at have modtaget den sagde Johannsen, at la Cour var ude at rejse. Hertil udtalte jeg, at jeg fandt, at det i den foreliggende Situation var en særdeles lykkelig Omstændighed, idet der da vilde blive Lejlighed til i Ro og uden Forhastelse at drøfte Sagen. Jeg traf derefter Aftale om, at Kjalke vilde komme til Forhandling i Morgen Kl. 10.

København, den 20. Februar 1942.

sign. Eivind Larsen.

Referat.

Den 21. Februar 1942 Kl. 10 indfandt jeg mig i den tyske Krigsret til Forhandling med Kriegsgerichtsrat Dr. Johannsen.

Efter først at have drøftet forskellige Sager, anmodede jeg Dr. Johannsen om en Udtalelse i Anledning af det under Sagen mod Dr. phil. la Cour passerede, hvorved bemærkes, at det efter Aftale med Departementschef Eivind Larsen væsentligst var min Opgave at blive orienteret til Brug for Ministeriet, hvorimod jeg afholdt mig fra at kritisere den af Dr. Johannsen over for Vidnerne anvendte Fremgangsmaade. Dr. Johannsen erklærede, at det efter de trufne Aftaler var Generalen, der afgjorde, om en dansk Ret eller den tyske Krigsret skulde behandle en Sag, der var rettet mod Værnemagten. Hertil svarede jeg, at der efter min Formening burde være givet mig Underretning, naar man fra tysk Side indledede en Undersøgelse, oven i Købet ved Afhøring af danske Vidner, i en Sag som den foreliggende, hvor der næppe kunde foreligge militære Grunde til Hemmeligholdelse af Sagen. Dr. Johannsen svarede hertil, at det maatte afgøres i hvert enkelt Tilfælde for sig, om der kunde gives de danske Myndigheder Meddelelse om en tysk Undersøgelse, selvom Sigtelsen var rettet mod en dansk Person, naar denne dog ikke var anholdt. Denne Afgørelse blev forøvrigt ikke truffet af Dr. Johannsen, men af den paagældende kompetente tyske Myndighed, og paa Forespørgsel udtalte Dr. Johannsen, at den kompetente Myndighed i dette Tilfælde var Præsident Kanstein, hvortil Dr. Johannsen tilføjede »Selvfølgelig i Forstaaelse med Generalen«. Jeg udtalte hertil, at det var mig uforstaaeligt, at der ikke i nærværende Tilfælde kunde gives mig Underretning om Sagen, idet jeg henviste til, at en dansk Domstol formentlig meget bedre end en tysk vilde være i Stand til at oplyse en Sag, der saavidt jeg forstod, drejede sig om nogle af Dr. la Cour fremsatte Udtalelser paa et Møde i en Gymnastikforening i Rødovre. Dr. Johannsen svarede, »at han jo kun var en lille Mand,« og at han ikke var kompetent til at tage Stilling hertil. Jeg forespurgte om der ikke kunde gives mig nærmere Meddelelse om, hvad Sagen mod la Cour drejede sig om, hvortil Dr. Johannsen svarede, at dette var han nu bemyndiget til. Han foreviste mig derpaa et paa Dansk affattet Referat af et af Dr. la Cour den 4. 2. 1942 i Rødovre afholdt Foredrag. Han ønskede ikke at udlevere mig det danske Referat, men efter en Telefonsamtale med General Lüdke overgav han mig en tysk Oversættelse, hvoraf Afskrift vedlægges. Under Hensyn til Sagens Udvikling undlod jeg at drøfte Realiteten nærmere. Dr. Johannsen forespurgte mig derefter, om Skolerne havde Ferie for Øjeblikket. Jeg svarede ham, at det havde de ikke mig bekendt. Dr. Johannsen forspurgte derefter, om det var almindeligt, at Lærerne rejste bort udenfor Ferietiden. Jeg svarede, at det var det naturligvis ikke, men at der jo kunde tænkes den Mulighed, at en Lærer, som behøvede Tid til Rejser, kunde arrangere sig med en Vikar, hvorhos jeg forespurgte, hvad han sigtede til med sine Spørgsmaal. Dr. Johannsen lod mig derpaa forstaa, at Feltgendarmen i Gaar Aftes havde søgt at træffe Dr. la Cour, men at denne var bortrejt. Dr. Johannsen udtalte sig dog paa dette Punkt noget forblømt, saa der foreligger den Mulighed, at der paa anden Maade end gennem Feltgendarmen er rettet Henvendelse til Dr. la Cours Hjem. Paa Forespørgsel om Sagen stadig laa saaledes, at man agtede at anholde Dr. la Cour gennem Feltgendarmen, udtalte Dr. Johannsen, at dette kunde han ikke svare paa. Efter Forhandling lovede Dr. Johannsen imidlertid, at der ikke vilde blive foretaget noget Skridt, uden at man i Forvejen havde underrettet mig.

Kl. ca. 12 blev Departementschef Eivind Larsen i Hovedtræk gjort bekendt med det foran refererede.

Kl. 12,38 telefonerede Dr. Johannsen og anmodede om, at Dr. la Cour maatte blive anholdt gennem det danske Politi saa snart som muligt. Jeg svarede ham, at jeg, som Sagen havde udviklet sig, maatte forelægge Spørgsmaalet for Justitsministeriet, hvilket Dr. Johannsen erklærede sig indforstaaet med, idet han dog bad om, at Svar maatte tilgaa ham hurtigst muligt pr. Telefon.

Kl. 12,45 meddelte jeg telefonisk Departementschef Eivind Larsen Dr. Johannsens Anmodning, og Departementschefen bad mig anmode Krigsretten om at faa Udskrift af de afgivne danske Vidneforklaringer, inden der blev taget Stilling til Anmodningen.

Kl. 12,48 telefonerede jeg til Krigsretten, hvor Inspektør Wittwer oplyste, at Dr. Johannsen ikke var til Stede. Wittwer tilføjede, at han for et Øjeblik siden pr. Telefon havde talt med Dr. Johannsen, der da opholdt sig i Gesandtskabet, og at Dr. Johannsen ventedes tilbage i Løbet af ca. 20 Minutter. Jeg anmodede om, at Dr. Johannsen vilde telefonere til mig, naar han kom.

Den 21. Februar 1942 blev jeg underrettet om, at der fandt et Møde Sted i Udenrigsministeriet vedrørende la Cour-Sagen mellem paa den ene Side Udenrigsministeren, Justitsministeren, Direktør Svenningsen og Afdelingschef Hvass og paa den anden Side den tyske Minister og Hr. Stalman. Justitsministeren ønskede min Nærværelse, og jeg kom til Stede Kl. 17,25, hvor Forhandlingerne allerede var vidt fremskredne.

Det drejede sig om Spørgsmaalet om la Cours Fængsling ved Krigsretten, hvilken der fra dansk Side var blevet protesteret imod. Efter at de forskellige Synspunkter havde været gjort gældende, blev der fra dansk Side stillet det Forslag, at Krigsrettens Materiale vedrørende Vidneafhøringen skulde stilles til vor Raadighed, hvorefter vi, hvis vi maatte mene der var Grundlag derfor, vilde faa en Anholdelsesbeslutning over ham og derefter fortsætte Undersøgelsen.

Der blev fra tysk Side fremsat saadanne Udtalelser, at man vel maatte regne med det som en ganske overvejende Mulighed, at de tyske Myndigheder senere vilde tage la Cour til Behandling i Krigsretten, men fra dansk Side næredes der Haab om, at man, naar først Materialet var overgivet og Retsforfølgning indledet, skulde have Mulighed for ved nye Forhandlinger at faa Tyskerne til at fravige dette Standpunkt.

I Løbet af Aftenen kom saa Materialet, og om Søndagen blev der afsagt Anholdelsesbeslutning. Paa dette Tidspunkt var der Grund til at antage, at la Cour var i Jylland. Det havde han ogsaa været, men var vendt tilbage, og Søndag Aften blev han anholdt i Birkerød.

Straks Mandag Morgen optog Udenrigsministeriet paany Forhandlingerne med de tyske Myndigheder for at opnaa, at disse ændrede Standpunkt. Da der ikke forelaa noget Resultat inden Anholdelsesfristens Udløb, blev la Cour derefter fremstillet i Grundlovsforhør og fængsledes for 14 Dage.

I Løbet af Tirsdagen indløb der Meddelelse om, at Tyskerne definitivt fastholdt deres Standpunkt, hvorefter la Cour blev hentet i Vestre Fængsels danske Afdeling og ført til den tyske Afdeling.

Den 5. Marts 1942 havde jeg en Drøftelse med Kanstein og Stalman om Sagen, der da var overgaaet til de danske Myndigheder.

Der blev af Hr. Kanstein meget stærkt peget paa Sagens alvorlige Karakter, og i denne Forbindelse blev det anført, at der i den forløbne Tid havde været en Række Sager, hvor Danskere paa Møder havde fremsat uforsvarlige Udtalelser, men alle de Undersøgelser, der i den Anledning var indledet af det danske Polit, var ebhet ud, uden at der fremkom noget Grundlag for Aktion. Man maatte nu fra tysk Side mene, at Tiden var inde til at faa denne farlige Virksomhed standset, og det var Grunden til, at man uanset de tidligere Aftaler havde ment det nødvendigt at gribe ind fra tysk Side, som det var sket. Det vilde være ganske nødvendigt, at man kunde naa til en alvorlig Straf med Hensyn til la Cour, dels af generalpræventive Grunde og dels for at afskære la Cour fra at fortsætte. Det blev i denne Forbindelse berørt, at man i Berlin var meget interesseret i Sagen, og at det kunde faa ulykkelige Følger, saafremt de danske Myndigheder ikke var i Stand til at faa den til en Afgørelse, der baade fra dansk og tysk Synspunkt maatte betragtes som tilfredsstillende. Jeg svarede hertil, at jeg ikke endnu havde haft Mulighed for at danne mig tilstrækkeligt Overblik over Sagens Grundlag, men jeg vilde følge den ganske nøje. Jeg mente dog efter mit Kendskab til Sagen at kunne sige uden Forbindende, at man fra dansk Side maatte arbejde henimod, at la Cour kunde idøm-

mes Hæfte i omkring et Aars Tid. Jeg fik det Indtryk, at en saadan Afgørelse saa ganske afgjort vilde ligge i Underkanten af, hvad man fra tysk Side maatte forvente, men at Afgørelsen paa den anden Side ikke paa Forhaand kunde afvises som umulig.

Hr. Kanstein kom endvidere ind paa, at man naturligvis maatte se paa de generalpræventive Hensyn, men at det for la Cours Vedkommende i første Række gjaldt om at naa til en Ordning, som absolut afskar ham fra, saalænge de nuværende Forhold bestod, baade at fortsætte sine Møder og Skriverier og i det hele taget at øve Indflydelse af nogen Art. I denne Forbindelse nævnede Kanstein, at hans Tanke havde strejft den Løsning, at la Cour kunde tage Ophold i Tyskland, men under iøvrigt frie og tilfredsstillende Former. Kanstein spurgte om min Mening om dette. Jeg maatte hertil meddele kategorisk, at det maatte jeg betragte som den ulykkeligste af alle Løsninger, idet det vilde være umuligt at faa den danske Befolkning til at tro, at la Cours Ophold i Tyskland virkelig skete under de skitserede Former. Man maatte bestemt regne med, at Folk vilde tro, at han var i Koncentrationslejr, et Forhold som vilde faa Befolkningen til at betragte det passerede som Begyndelsen til Indførelse af norske Tilstande.

Den 13. Marts 1942 fortsattes mine Drøftelser med Kanstein og Stalman. Efter de i Mellemtiden afholdte Forhør i Byretten og forskellige Samtaler om Sagen maatte jeg have den Opfattelse, at det vist var meget usikkert, om man kunde regne med, at la Cour vilde blive idømt en Straf paa over 2—3 Maaneder. Ud herfra gav jeg under Forhandlingen Udtryk for, at man vist ikke kunde forvente en Straf paa 1 Aar eller deromkring, hvad der fra tysk Side tidligere havde været betragtet som Minimum. D'Herrer gentog overfor mig i forstærket Form de tidligere Betragtninger, og paa en Udtalelse om, at man, hvis man kun fik en Straf af den Størrelse, omgaaende vilde paaanke Sagen til Landsretten, blev der svaret, at dette vist vilde være meget uheldigt. For det første vilde det være Dommen i første Instans, der maatte være afgørende for Berlins Opfattelse af Sagen, og for det andet vilde en meget skærpet Straf i Landsretten, som i sig selv maatte være usikker, dog i hvert Tilfælde medføre den Opfattelse i Befolkningen, at denne Straf skyldtes et Tryk fra tysk Side. Det blev udtrykkeligt meddelt mig, at man, hvis Sagen fik et Forløb som af mig antydte, maatte regne med den Mulighed, at de tyske Myndigheder paany vilde overtage den. Desuden maatte man være klar over, at denne Episode kunde faa meget vidtgaaende Følger, idet man i Berlin maatte tage den som en Prøvesten paa de danske Myndigheders Mulighed for en efter tysk Opfattelse tilfredsstillende Løsning af de forskellige Forhold, og at man udfra denne Sag med Hensyn til Fremtiden maatte være indstillet paa videregaaende direkte Indgriben fra tysk Side. Jeg gentog, hvad jeg havde gjort gældende under tidligere Forhandlinger, at omend man fra dansk Side maatte tage skarp Afstand fra la Cours Virksomhed, kunde denne Dom dog efter min Opfattelse ikke betragtes som særlig betydningsfuld, naar man saa hen til, at de Muligheder, la Cour havde for at paavirke Befolkningen i Retning af Sabotage eller andre Handlinger af haandgribelig Karakter, var af ren teoretisk Karakter.

Jeg gav sluttelig Udtryk for, at man fra dansk Side fremdeles vilde arbejde paa at naa til en Løsning af Sagen, som kunde udelukke de videregaaende Følger, som man fra tysk Side pegede paa.

sign. Eivind Larsen.

Anlage zum Gerichtsprotokoll vom 18. Februar 1942.

ÜBERSETZUNG

Dr. phil. la Cour's Vortrag

Thema: Neutralität

Gegen 150 Menschen hatten sich am 4. Februar 1942 in Rødovre im »Dammuskroen« versammelt, um einen Vortrag Dr. phil. La Cour's anzuhören, der vom Turnverein in Rødovre veranstaltet war.

Dr. La Cour begann mit einer längeren geschichtlichen Betrachtung des Neutralitätsbegriffes. Er zeigte, dass die Neutralität während des ganzen Mittelalters ein unbekannter Begriff gewesen sei. Regeln für die Einstellung des einzelnen Landes gegenüber kriegsführenden Parteien seien überhaupt nicht vorhanden gewesen. Jedem Lande habe es freigestanden, sein Heer demjenigen Lande zu vermieten, welches am besten dafür bezahlte, ohne dass seine Stellung als »nichtkriegsführend« dadurch berührt worden wäre.

Erst nach dem 30 jährigen Kriege seien eigentliche Richtlinien aufgekommen und der Neutralitätsbegriff sei von Hugo Grotius in dessen Buch »De jure belli et pacis« näher definiert worden. Das Interessanteste an dessen Theorien fand La Cour darin, dass Grotius die Ansicht vertrat, der neutrale Staat solle zwischen dem gerechtfertigten und nicht gerechtfertigten Krieg unterscheiden. Wenn der neutrale zur Klarheit gekommen sei, wer den unrechtmässigen Krieg führe, dann sei er nicht allein dazu verpflichtet, dem Staate mit seiner militärischen Macht nicht zu helfen, welcher den ungerechtfertigten Krieg führe, sondern ausserdem, ihm nicht mit seinem Handel zu helfen, also eine Art Sanktionspolitik zu führen.

Hier setzte Herr La Cour mit seiner Irreführung ein, indem er äusserte, diese Regeln gälten auch heute noch für die Neutralen. Indem er Hugo Grotius' Theorien auf die gegenwärtige Auseinandersetzung anwandte, meinte er, es sei klar zu sehen, wer heute den ungerechtfertigten Krieg führe und ihn systematisch provoziert habe, obwohl er auf dem Verhandlungswege hätte vermieden werden können, wenn auch das Staatsoberhaupt der provozierenden Macht in seinem Reichstage laut rief, das sei die Vorsehung und so weiter.

Später habe der Neutralitätsbegriff sich in verschiedener Hinsicht verschoben auf Anregung der Holländer bzw. A. P. Bernstorff's. Im Völkerbund dagegen habe Hugo Grotius wieder Anerkennung gefunden.

Der Redner kam so auf die Demütigung zu sprechen, welche wir am 9. April erlebt hätten, weil wir nicht darüber klar gewesen seien, dass man bereit sein müsste, seine Neutralität zu verteidigen. Er kritisierte diejenigen Männer, welche nichts aus den Ereignissen in den Randstaaten gelernt hätten, und wandte auf unsere eigene Stellung die Parallele Russland und Randstaaten und Deutschland und Dänemark an. Er meinte, es bestehe kein Unterschied zwischen den russischen und nazistischen Barbaren. Die Unruhen der in den Randstaaten ansässigen Russen verglich er mit »unseren Heimdeutschen«, den Arbeitern der Nazisten. Alsdann kam der Redner auf die gegenwärtigen Verhältnisse zu sprechen und äusserte, die Tatsache der Besetzung des Landes ändere nichts an unserer Einstellung zum Kriege, die Erklärung der dänischen Regierung vom Jan. 40 habe noch heute Gültigkeit, das bedeute, dass wir mit allen Kräften gegen Deutschland arbeiten müssten, welches nach seiner Meinung den ungerechtfertigten Krieg führe. Auch nicht unbegrenzt lang könnten wir ungestraft von England mittelbar durch die Besetzung des Landes Deutschland

Hilfe leisten, »denn«, sagte er, »es gibt wohl kaum noch ein Kind, welches so naiv ist, dass es an Deutschlands Sieg glaubt«. (Grosser Beifall). Schon im eigenen Interesse müssten wir so deutschfeindlich wie möglich sein. Die Regierungserklärung vom 19. Jan. 1940 sei das Grundgesetz für unsere Einstellung auch heute, und wenn der Reichstag sie angenommen habe, könne sie nicht wieder aufgehoben werden unter dem Druck einer ausländischen Macht und durch eine Überrumpelung seitens des derzeitigen dänischen Aussenministers. Vielmehr sei das strafbar, und die Männer, welche es getan hätten, könnten und müssten bestraft werden. Ebenso bezeichnete er die Erklärung Scavenius' vom 9. Juli (Abbruch der diplomatischen Verbindung mit der Soviet-Union) und den Beitritt zum Antikominternpakt als ungültig, da beide unter Druck und ohne Einverständnis des Reichstages vorgenommen sei.

Als Beispiel für die Haltung, welche die dänische Bevölkerung gegenüber Deutschland einnehmen sollte, dessen Verhältnis zu Dänemark er mit dem eines Mörders gegenüber einem Kanarienvogel verglich, nannte er das sabotierende Auftreten der Norweger und meinte die Stimmung genau zu kennen: »Fas oder Nefas«, wie Holberg sage.

Die Errichtung des »Freikorps Kryssing«, wie er es nannte, sei eine unneutrale Handlung und ohne Einverständnis der königlich dänischen Regierung vorgenommen. Im übrigen war seine Rede mit den üblichen provozierenden Ausfällen gespickt, welche mit lautem Jubel von den Mitgliedern des Turnvereins und den anderen Anwesenden entgegengenommen wurden. Das rote »allgemeine Gesangbuch« wurde ausgeliefert, und man sang daraus ganz 4 Male.

Bilag til Retsbogen af 18. Februar 1942.

OVERSÆTTELSE.

Dr. phil. la Cours Foredrag.

Emne: Neutralitet.

Henved 150 Mennesker havde den 4. Februar 1942 givet Møde i »Damhuskroen« for at høre et Foredrag af Dr. phil. la Cour, hvilket Møde var arrangeret af Gymnastikforeningen i Rødovre.

Dr. la Cour begyndte med en længere historisk Betragtning over Neutralitetsbegrebet. Han paaviste, at Neutraliteten i hele Middelalderen havde været et ukendt Begreb. Der havde overhovedet ikke eksisteret Regler for de enkelte Landes Indstilling overfor de krigsførende Parter. Det havde staaet ethvert Land frit for at leje sin Hær ud til det Land, som betalte bedst derfor, uden at dets Stilling som »ikke krigsførende« vilde blive paavirket deraf.

Først efter Trediveaarskrigen var der fremkommet egentlige Retningslinier, og Neutralitetsbegrebet var af Hugo Grotius i hans Bog »De jure belli et pacis« blevet nærmere defineret. Det interessante ved disse Teorier fandt la Cour deri, at Grotius hævdede den Anskuelse, at den neutrale Stat skulde skelne mellem den retmæssige og den uretmæssige Krig. Naar den neutrale Stat var kommet til Klarhed over, hvem der førte uretmæssig Krig, saa var den ikke alene forpligtet til ikke at hjælpe den Stat med sin militære Magt, som førte den uretmæssige Krig, men desuden til ikke at hjælpe den med sin Handel, altsaa til at føre en Slags Sanktionspolitik.

Her begyndte Hr. la Cour med sin Vildledning, idet han udtalte, at disse Regler gjaldt endnu den Dag i Dag for de Neutrale. Idet han anvendte Hugo Grotius's Teorier paa det nuværende Opgør, mente han, at det tydeligt kunde ses, hvem der i Dag førte den uretmæssige Krig og systematisk havde provokeret den, skønt den kunde have været undgaaet ad Forhandlingernes Vej, selv om ogsaa Statsoverhovedet i den provokerende Magt i sin Rigsdag raabte højt om, at det var Forsynet osv.

Senere havde Neutralitetsbegrebet i forskellige Henseender forskudt sig paa Foranledning af Hollænderne og A. P. Bernstorff. I Folkeforbundet derimod havde Hugo Grotius igen fundet Anerkendelse.

Foredragsholderen gik saa over til at tale om den Ydmygelse, som vi havde oplevet den 9. April, fordi vi ikke havde været klare over, at man maatte være rede til at forsvare sin Neutralitet. Han kritiserede de Mænd, som intet havde lært af Begivenhederne i Randstaterne, og anvendte paa vor egen Stilling Parallelen Rusland og Randstaterne og Tyskland og Danmark. Han mente ikke, at der fandtes nogen Forskel mellem de russiske og de nazistiske Barbarer. Urolighederne blandt de i Randstaterne bosiddende Russere sammenlignede han med »vore Hjemmetyskere«, Nazisternes Arbejdere. Saa gik Foredragsholderen over til at tale om de nuværende Forhold og udtalte, at den Kendsgerning, at Landet var besat, ikke forandrede noget i vor Indstilling til Krigen, den danske Regerings Erklæring af Januar 40 stod stadig ved Magt, det betød, at vi af alle Kræfter maatte arbejde mod Tyskland, der efter hans Mening førte den uretmæssige Krig. Heller ikke kunde vi ustraffet af England ubegrænset længe indirekte gennem vort Lands Besættelse yde Tyskland Hjælp, »for« — sagde han — »der findes vel næppe noget Barn, som er saa naivt, at det tror paa Tysklands Sejr.« (Stærkt Bifald). Allerede i vor egen Interesse maatte vi være saa tysk fjendtlige som muligt. Regeringserklæringen af 19. Januar 1940 var ogsaa nu Grundloven for vor Indstilling, og naar Rigsdagen havde vedtaget den, kunde den ikke ophæves igen under Tryk fra en fremmed

Magts Side og ved en Overrumpling fra den daværende Udenrigsministers Side. Det var tværtimod strafbart, og de Mænd, som havde gjort det, kunde og skulde straffes. Ligeledes betegnede han Scavenius's Erklæring af 9. Juli (Afbrydelsen af den diplomatiske Forbindelse med Sovjet-Unionen) og Tiltrædelsen af Antikominternpakten som ugyldige, da de begge var sket under Tryk og uden Tilslutning fra Rigsdagens Side.

Som Eksempel paa den Holdning, den danske Befolkning burde indtage overfor Tyskland, hvis Forhold til Danmark han sammenlignede med en Morders overfor en Kanariefugl, nævnte han Nordmændenes saboterende Optræden og mente nøje at kende Stemningen: »Fas eller Nefas«, som Holberg siger.

Oprettelsen af »Frikorps Kryssing«, som han kaldte det, var en unneutral Handling og var foretaget uden den Kongelig danske Regerings Samtykke. Iøvrigt var hans Tale spækket med de sædvanlige provokerende Udfald, som blev modtaget med høj Jubel af Gymnastikforeningens Medlemmer og de øvrige tilstedeværende. Den røde »Alsangbog« blev omdelt, og man sang hele 4 Gange efter den.

337.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Oplysninger vedrørende Dr. la Cours Arrestation og Udlevering til Besættelsesmagten, herunder hvorvidt denne Sag gav Anledning til Forhandling og Beslutning i Ministermøde.

Om Baggrunden for Tyskernes Aktion mod Dr. la Cour i Februar 1942 kan jeg henholde mig til de i Justitsministeriets Redegørelse givne Oplysninger, som jeg kan supplere med følgende:

Ved sine forskellige Emanationer, særlig Pjecen »Ord til os i Dag — Noter til Øjeblikket«, der medførte, at la Cour ved Byrettens Dom af 31. Juli 1941 blev idømt 80 Dages Fængsel, var la Cour kommet til at staa i Tyskernes Øjne som en i høj Grad farlig Ophidsere af den danske Befolkning. Man havde derfor fra tysk Side i September 1941 efter at have forlangt Beslaglæggelse af Pjecen »Graabonden« anmodet om, at der maatte blive truffet egnede Skridt til at forhindre, at la Cour fortsatte sin Skribentvirksomhed. Af Præmisserne til Højesteretsdommen over la Cour af 25. Juli 1942 ses det da ogsaa, at la Cour var blevet alvorligt advaret af Udenrigsministeriet. Desuagtet fortsatte han sin Skribentvirksomhed og holdt desuden stadig Foredrag i Foreninger over hele Landet, saa vidt vides paa Grundlag af en af ham skreven Pjece »Vor Neutralitet«, der af Byretten blev beslaglagt ved Kendelse af 9. Oktober 1941. Gennem Amtmanden i Aabenraa erfarede jeg, at la Cour i Aabenraa havde holdt et Foredrag. Amtmanden havde ikke selv overværet Foredraget, men gennem andre hørt, at det var af en saadan Art, at det let kunde bringe baade la Cour og Landet i Fare.

Referatet af hans Tale i Rødovre den 4. Februar 1942, der dannede Grundlaget for Tyskernes Aktion mod ham, er fremskaffet af disse ved egne Hjælpere. Naar Tyskerne den 21. Februar 1942 forlangte la Cour fængslet, skyldtes dette, foruden Vreden over hans fortsatte Ophidselseskampagne — som man udtrykte sig —, at man i Berlin saa meget alvorligt paa Sagen og havde givet Udtryk for, at den kunde medføre ulykkelige Følger for vort Forhold til Tyskland, hvis den ikke fik en tilfredsstillende Løsning. Til Grund for Tyskernes Ønske om selv at overtage Sagen laa utvivlsomt Mistillid til, at det danske Justitsvæsen med tilbørlig Kraft vilde gennemføre en saadan Undersøgelse og træffe dertil svarende Foranstaltninger. Man anførte da ogsaa fra tysk Side, at der i den forløbne Tid havde været en Række Sager, hvor Danskere paa Møder havde fremsat uforsvarlige Udtalelser, men at alle de Undersøgelser, der i den Anledning var indledt af det danske Politi, var ebbet ud, uden at der var fremkommet noget Grundlag for Aktion. Den formelle Adkomst for den tyske Værnemagt til at forlange sig Sagen overdraget til Undersøgelse, eventuelt Domfældelse, søgte man som bekendt i, at man fra den tyske Overkommando under Forhandlingerne om Retsplejen i Spionage-, Sabotage- og Zersetzungssager med Hjemmel i Folkeretten og den tyske Krigsret havde modsat sig et Forslag fra dansk Side om, at de danske Domstole ubetinget skulde have Ret til at overtage Paadømmelsen i alle disse Sager.

Af Referatet i det af Justitsministeriet som Bilag E*) betegnede Aktstykke vil det ses, at der saavel fra Udenrigsministeriets som fra Justitsministeriets Side blev udfoldet kraftige Bestræbelser for at undgaa, at la Cour blev ført for tysk Krigsret. Paa det Tidspunkt, dette skete, var Præsident Kanstein desværre bortrejst. Efter hans Tilbagekomst havde jeg en Konference med ham, hvorunder jeg mundtligt over for ham refererede Indholdet af hoslagte som Bilag vedføjede Brev, som jeg havde haft i Sinde at sende ham, men som jeg nu oplæste for ham.

*) S. 1338.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt la Cours Sag gav Anledning til Forhandling og Beslutning i Ministermøder, skal jeg oplyse, at la Cours Sag fra 24. Februar 1942 til 14. Juni 1942 i 20 Ministermøder har været refereret af mig, og at den samlede Regering i disse Møder erklærede sig indforstået med de Foranstaltninger, der blev truffet, og som sigtede paa Varetagelse af baade la Cours Interesser og Landets.

For at give Kommissionen et Indtryk af min personlige Indstilling over for la Cour skal jeg sluttelig oplyse, at jeg under hans Indsættelse til Afsoning af de 8 Ugers Hæfte, som han paadrog sig ved Byrettens Dom af 31. Juli 1941, gav ham følgende Lempelser i Arrestreglementet:

- 1) Tilladelse til daglig at faa bragt alle de Aviser, han ønskede, for at han kunde foretage de fornødne Udklip til videnskabeligt Brug,
- 2) Tilladelse til at faa bragt Bøger fra Bibliotekerne,
- 3) Tilladelse til at have Lyset brændende i sin Celle indtil Kl. 12 Nat,
- 4) Tilladelse til Tobaksrygning.

E. Thune Jacobsen.

Højtærede Hr. Præsident Kanstein.

Under Deres Fraværelse har der, som det sikkert nu er Dem bekendt, været ført en Del Forhandlinger vedrørende Vilhelm la Cour, og disse har, hvad jeg med Beklagelse maa konstatere, ført til et Resultat, som jeg betragter med den største Betænkelighed. Da De var forhindret i at være til Stede under disse Forhandlinger, føler jeg Trang til overfor Dem at anføre mine Betragtninger, dels over Tilfældet la Cour, dels i Almindelighed over de dermed i Forbindelse staaende Forhold.

Det blev ved Besættelsen — og senere gentagne Gange — fra tysk Side anført, at Justitsministeriet og Politiet har Ansvaret for Opretholdelse af Ro og Orden i Landet. Denne Opgave har jeg paataget mig, og efter min Mening er den i hele den forløbne Tid løst paa en for begge Parter tilfredsstillende Maade. Der har naturligvis været en Del Episoder, men det er umuligt helt at undgaa saadanne, og de er da heller ikke udelukkende fremkaldt fra dansk Side. Jeg tror at turde sige til Trods for disse Episoder, hvoraf ingen af de fra dansk Side udspringende har været af særlig alvorlig Karakter, at Tilstanden her i Danmark under Besættelsen er saa fredelig og rolig, som det overhovedet er muligt under disse Forhold, og at Udviklingen har haft et langt gunstigere Forløb, end det fra første Færd kunde ventes baade fra tysk og fra dansk Side.

En væsentlig Grund til, at det er gaaet saa godt, er efter min Mening, at der af de danske Myndigheder i hvert enkelt Tilfælde er grebet ind paa rette Maade. Lovovertrædere er blevet straffet med efter danske Forhold strenge Straffe, men man har paa den anden Side undgaaet de meget strenge Straffe, som efter dansk Mentalitet vilde have virket mod Hensigten. Det kan vel ikke bestrides, at endnu strengere Straffe og en endnu videregaaende Indskriden kunde have virket mere afskrækkende, men de vilde til Gengæld have skabt større Uvilje og derved virket i negativ Retning paa den danske Befolknings Indstilling.

Det har i Regeringen, i Rigsdagen og i vide Kredse af Befolkningen vakt dyb Beklagelse og Misstemning, at la Cour nu trods danske Forestillinger og Protester er blevet stillet for tysk Krigsret. Dette skyldes ikke paa nogen Maade Sympati med la Cour, tværtimod misbilliges hans Virksomhed, men man føler det krænkende, at Handlinger, der ikke indeholder noget direkte Angreb paa Værnemagten, men Overtrædelse af danske Love, og som hidtil har været undergivet de danske Domstoles Paadømmelse, nu unddrages fra dansk Jurisdiktion og paadømmes ved tysk Krigsret.

Det er min bestemte Overbevisning, at det Standpunkt, der er taget i Sagen ogsaa ud fra rent tyske Interesser udspringer fra en urigtig Vurdering af Forholdene. Naar det trods de Irritationsmomenter, som en Besættelse og det, der følger deraf, nødvendigvis maa indeholde, hidtil er gaaet over Forventning godt, skyldes det efter min Mening bl. a., at den nødvendige Indskriden mod Urostitterne er foretaget af de danske Myndigheder, saaledes at det har staaet klart for Befolkningen, at den danske Stat og det danske Samfund ikke vil finde sig i Uroligheder eller Ophidselser af nogen Art, men kræver af Borgerne, at de iagttaget en fredelig og værdig Holdning overfor Besættelsestropperne. Saafremt man nu i større Omfang vil lade Tiltale for Overtrædelser overgaa til tysk Krigsret, vil man maaske nok opnaa Idømmelse af noget strengere Straffe og en noget større afskrækkende Virkning, men til Gengæld vil Befolkningen føle sig i større Modsetningsforhold til Besættelsesmagten, og der vil blive skabt en Uvilje mod denne, som la Cour ikke paa nogen Maade vilde være i Stand til at tilvejebringe, selv om han Dag og Nat holdt

ophidsende Taler og udsendte provokerende Pjecer. Det er denne Virkning af, at Sagen behandles for tysk Krigsret, som jeg dybest beklager. Jeg lægger saa meget mere Vægt paa Betydningen heraf, som det danske Folk er uhyre lidt modtageligt for aktiv Propaganda. Derimod gives der megen Agt paa Handlinger fra de tyske Myndigheders Side, og Dispositioner, som efter almindelig dansk Opfattelse er ubillige og uforenelige med den den 9. April 1940 trufne Aftale, har en meget stærkere Virkning end en hvilkenksomhelst Propaganda fra antitysk Side og mere end neutraliserer enhver abstrakt Propaganda for Tyskland.

Disse Forhold griber derfor ødelæggende ind i vor fælles Stræben for at tilvejebringe og opretholde et godt Forhold mellem vore to Folk.

Jeg vil meget gerne drøfte Sagen yderligere med Dem, og jeg henstiller indtrængende til Dem, at De gør Deres Indflydelse gældende, saaledes at vi undgaar det Fejlgreb, som Paadømmelse ved tysk Krigsret vil være, og faar Sagen overgivet til Paakendelse ved dansk Domstol, og endvidere undgaar, at en Fremgangsmaade som her bringes i Anvendelse i Fremtiden, saafremt Forhold af lignende Beskaffenhed skulde komme til at foreligge.

E. Thune Jacobsen.

338.

Svarskrivelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

I Forbindelse med Spørgsmaalet om dansk Politis Indkaldelser af Vidner til tysk Ret spurgtes nærmere vedrørende Indkaldelse og Afhøring — i Forbindelse med la Cour-Sagen — af 3 Folk fra Rødovre, en Dyr læge, en Forvalter og en Kobbersmed.

Jeg kan henvise til de med Redegørelsen i Anledning af tidligere Spørgsmaal fra Kommissionen vedrørende la Cour-Sagen fremsendte Bilag A. og B.*), hvoraf fremgaar at de paagældende blev tilsagt fra Statsadvokatens Kontor, uden at man havde Kendskab til, at de skulde afhøres som Vidner i en Sag, i hvilken en dansk Statsborger var sigtet, og at Statsadvokaten i den Anledning besværede sig over for Krigsretten.

Naar dansk Politi selv besørgede Vidneindkaldelse for Tyskerne i Sager for den tyske Krigsret, hvor der var rejst Sigtelse mod en tysk Soldat, skyldtes det, at man ikke ønskede danske Medborgere foruroliget ved, at en saadan Vidneindkaldelse foretoges ved tysk Politi. Man havde derved Lejlighed til at gøre den indkaldte bekendt med, at han efter dansk Ret ikke havde Pligt til at møde for tysk Krigsret, men at Tyskerne hævdede, at den paagældende efter tysk Krigsret var pligtig til at give Møde.

Hellerup, den 11. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

339.

STATSMINISTERIET
 Slotsholmsgade 10, København K.
 Tlf. Central 2736.

København, den 1. Oktober 1946.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i
 Henhold til Grundlovens § 45.*

Ved Skrivelse af 25. f. M. har den ærede Kommission udbedt sig Afskrifter af de over Ministermøder førte Protokoller*) vedrørende Spørgsmaalet om Dr. la Cours Arrestation og Domfældelse (formentlig Februar til Juni 1942).

Saaledes foranlediget skal man herved tilstille Kommissionen Afskrifter af de Protokolltilførsler om det nævnte Emne, som er fundet ved undertegnede Departementschef Andr. Møllers Gennemgang af Protokollerne.

P. M. V.

Andr. Møller.

*F. Grage,
 fg.*

*) Jfr. iøvrigt ber. IV afsnit O.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 24. Februar Kl. 10.30.

»

4) Sagen vedrørende den af den tyske Krigsret foranledigede Arrestation af Dr. la Cour blev drøftet.

Der var Enighed om, at Justitsministeren — som af ham selv ønsket — i Fremtiden tog haardere fat paa de Personer, der gennem deres Taler fremkaldte et Mødsætningsforhold til Tyskerne.«

Møde i Statsministeriet Lørdag den 28. Februar Kl. 11.

»

5) Justitsministeren redegjorde for forskellige Forhandlinger, der var ført i Anledning af la Cour-Sagen, og redegjorde iøvrigt for, hvorledes Stillingen mellem det danske Politi og de tyske Myndigheder formede sig i Øjeblikket.

Indenrigsministeren fremsatte den Tanke, om det ikke kunde være nyttigt, at Regeringen fremkom med en Udtalelse, tilsigtende at forhindre, at Talere ved deres Virksomhed fremkaldte Uro i Befolkningen og Vanskeligheder med de tyske Myndigheder.

Udenrigsministeren betonedede stærkt Nødvendigheden af, at Opviglerne blev standset i deres Virksomhed.«

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 3. Marts Kl. 14.

1) Der var Enighed om at afvente Krigsrettens Afgørelse i la Cour-Sagen, forinden Statsministeren fremkom med en Udtalelse.

»

Møde i Statsministeriet Onsdag den 4. Marts 1942 Kl. 16.

»

7) Justitsministeren meddelte, at la Cour var overgivet til de danske Myndigheder. De danske Myndigheder maatte nu gennemgaa Akterne, og der kunde være en Risiko for, at de danske Myndigheder ikke kom til samme Resultat som den tyske Krigsret.

»

Møde i Statsministeriet Torsdag den 5. Marts Kl. 15.

»1) Statsministeren oplæste en Erklæring til Fremsættelse i Rigsdagen i Anledning af la Cour-Sagen og til Forebyggelse af, at der af Talere blev skabt Vanskeligheder i Forholdet mellem Danmark og Tyskland.

Udenrigsministeren forelagde Udkast til et »Budskab fra Regeringen« til Anvendelse ved Afholdelse af Møder i de forskellige Politikredse, hvor man med Bistand af Folk fra Centraladministrationen kunde gøre Rede for den øjeblikkelige Situation.

Der var Enighed om at vente med, at Statsministeren fremsatte den omhandlede Erklæring og at vende tilbage til en fornyet Behandling af Udenrigsministerens Udkast.

»

Møde i Statsministeriet Lørdag 7. Marts 1942 Kl. 14.

»

9) Udenrigsministerens Udkast til »Budskab fra Regeringen« (se Referat af 5. Marts, Stk. 1) blev drøftet. Udenrigsministeren oplyste, at det var Hensigten, at de paagældende Møder blev afholdt under Ledelse af Amtmændene.

Udkastet blev tiltraadt med enkelte Ændringer. Iøvrigt skulde de paagældende Møder tilrettelægges efter Forhandling mellem Udenrigsministeren og Indenrigsministeren.

»

Møde i Statsministeriet Mandag den 16. Marts Kl. 15.

»

6) Justitsministeren redegjorde for, hvorledes la Cour-Sagen stillede sig i Øjeblikket, og udkastede den Tanke, at der blev gennemført en Lovgivning, hvorved la Cour kunde interneres.

Der var Enighed om, at det vilde ikke være gør ligt at gennemføre en Lov som den nævnte, men at overlade til Justitsministeren at arbejde med Sagen saaledes, at der kunde opnaas en for Tyskerne antagelig Dom.«

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 18. Marts Kl. 15.

»

6) Justitsministeren meddelte, at der nu blev gjort Forsøg paa at tilvejebringe det fornødne Bevismateriale mod la Cour for dermed at opnaa en Dom, som Tyskerne kunde affinde sig med.

»

Møde i Statsministeriet Fredag den 17. April 1942 Kl. 15.

»

Justitsministeren gav Oplysninger angaaende la Cour-Sagen, i hvilken Proceduren var berammet til den 18. ds. Det vedtoges, at Proceduren skulde søges udsat en kortere Tid.«

Møde i Statsministeriet Fredag den 24. April 1942 Kl. 15.

»

12) Justitsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende la Cour-Sagen.

»

Ministermøde den 30. April 1942.

»Justitsministeren meddelte, at Dommen over Lektor la Cour nu var forestaaende. Det henstilledes til Justitsministeren at søge Dommens Afsigelse yderligere udsat, og det besluttedes, at et eventuelt Krav om Udlevering af la Cour efter Dommens Afsigelse straks maatte forelægges Ministeriet, inden videre foretoges.

»

Møde i Statsministeriet Mandag den 4. Maj Kl. 16.

»

3) Justitsministeren redegjorde for, hvorledes la Cour-Sagen stod i Øjeblikket. Tyskerne forlangte en Straffedom og nægtede at tage Interneringsspørgsmaalet op, forinden en saadan forelaa.

Der var Enighed om at lade foretage en Reassumtion.«

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 5. Maj Kl. 11.30.

»

4)

Endvidere meddelte Justitsministeren, at efter hvad der forelaa, kunde der forventes en forholdsvis mild Dom i la Cour-Sagen. Hvad Interneringen angik, vilde Tyskerne ikke forhandle herom, forinden Dommen var faldet. Justitsministeren spurgte, om der var Mulighed for, at Udenrigsministeren kunde forhandle med den tyske Gesandt om Sagen, saaledes at la Cour ikke blev overflyttet til tysk Krigsret.

Udenrigsministeren mente, at det maatte være formaalstjenligt at gennemføre en Lovgivning, hvorved vi beholdt Justitsen i vor egen Haand.

Undervisningsministeren fandt, at det maatte være muligt at opnaa en Ordning med Tyskerne om Interneringsspørgsmaalet, da la Cour skriftligt havde tilkendegivet, at han var villig til frivilligt at lade sig internere.

Der var Enighed om at lade Justitsministeren gennemføre de fornødne Lovændringer, og hvis Byretsdommen ikke fulgte Anklagen at lade Dommen appellere og at meddele Tyskerne dette.«

Møde i Statsministeriet Onsdag den 13. Maj Kl. 15,30.

»

7)

Dommen i la Cour-Sagen var faldet den foregaaende Dag, og la Cour var idømt 4 Maaneders Fængsel. Dommen vilde blive appelleret til Højesteret. Med Hensyn til la Cours Afskedigelse maatte Højesteretsdommen afventes.«

Møde i Statsministeriet Fredag den 15. Maj Kl. 17.

»

3) Paa Foranledning af Justitsministeren oplyste Statsministeren, at Spørgsmaalet om la Cours Afskedigelse var taget op til Overvejelse mellem Finansministeren og Undervisningsministeren.«

Møde i Statsministeriet Onsdag den 3. Juni Kl. 13,30.

»

5) Justitsministeren gav nogle Oplysninger samt angaaende la Cour-Sagen. Angaaende la Cours Afskedigelse blev det overladt til Statsministeren at se nærmere paa Spørgsmaalet.

.....«

Møde i Statsministeriet Lordag den 13. Juni Kl. 11.

»

2) Undervisningsministeren meddelte, at han nu havde besluttet at lade la Cour afskedige.

.....«

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 14. Juli Kl. 14.

*.....

1) Undervisningsministeren redegjorde for Spørgsmaalet vedrørende la Cours Afskedigelse og eventuelle Pension og meddelte, at Undervisningsministeriet efter Forhandling med Finansministeriet var kommet til det Resultat, at der blev tillagt la Cour $\frac{3}{4}$ Pension = Kr. 4 725.

Udenrigsministeren ansaa det for mest hensigtsmæssigt, at man nøjedes med at tildele la Cours Hustru en Understøttelse.

Der var Enighed om at stille Pensionsspørgsmaalet i Bero foreløbigt og indtil videre at tildele la Cours Hustru en maanedlig Understøttelse stor Kr. 350.

.....«

340.

Svarskrivelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Har Justitsminister Thune Jacobsen tilstillet Byretten en Skrivelse af 27. April 1942 fra Udenrigsministeriet til Justitsministeriet angaaende la Cour? Med hvilken Motivering er denne Skrivelse fremsendt?

For at besvare det nævnte Spørgsmaal er jeg nødsaget til at ridse Baggrunden op for den hæftige Aktion, Tyskerne i Februar 1942 satte i Gang mod la Cour.

I § 1 i den af den daværende Regering udstedte Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 bestemtes det, at den, der ved trykt Skrift eller paa anden Maade offentligt gav Meddelelser, der var egnede til at skade Landets Interesser i Forhold til Udlandet, blev straffet med Fængsel indtil 1 Aar eller under formildende Omstændigheder med Hæfte eller Bøde. Naar Sager efter denne Lov blev rejst paa Foranledning af de tyske Myndigheder, skete Henvendelser herom til Udenrigsministeriet, der, om man mente, at Straffesag burde indledes, oversendte Sagen til Justitsministeriet med Indstilling herom. Udenrigsministeriet var saaledes direkte interesseret i disse Sager af Hensyn til vort Forhold til Tyskland og maatte for sit Vedkommende have Adgang til at fremsende det Materiale, bl. a. Oplysninger om en Sigtets Forhold under Besættelsen, man maatte ligge inde med til Belysning af Tyskernes Syn paa Sagen. Udenrigsministeriet og Justitsministeriet maatte ligge paa Linie med hinanden i dette Forhold. Overtrædelse af § 1 i den fornævnte Lov blev af Tyskerne betragtet som Zersetzung eller Ophidselse af den danske Befolkning.

I Februar 1941 blev der efter Anmodning fra Udenrigsministeriet som Følge af et ubetinget og skarpt formuleret Krav om, at la Cour skulde fratræde Redaktionen af »Grænsevagten«, af Justitsministeriet nedlagt Forbud mod, at Tidsskriftet fremtidig blev udgivet under Redaktion af Dr. la Cour. Det blev tilkendegivet denne, at Forbudet var udstedt som Følge af de i Landet herskende Forhold, i Anledning af at Bladet havde overtraadt Bestemmelserne i Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1. Det blev endvidere tilkendegivet ham, at Overtrædelse eller Forsøg paa Overtrædelse af Forbudet vilde medføre strafferetlig Forfølgning efter Straffelovens § 100.

Da la Cour annoncerede en Pjece: »Ord til os i Dag — Noter til Øjeblikket« i en i Marts 1941 af la Cour til nuværende og tidligere Abonnenter paa »Grænsevagten« udsendt Tryksag, anmodede Udenrigsministeriet Justitsministeriet om at drage Omsorg for, at det blev meddelt la Cour, at det bebudede Skrift ikke maatte publiceres ved Cirkulation underhaanden eller paa anden Maade, inden det var godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau. Dette skete dog ikke, men den daværende kst. Statsadvokat for København, Eivind Larsen, havde efter Justitsministeriets Anmodning en Samtale med la Cour, der anførte, at Publikationen ikke kunde betragtes som en Fortsættelse af »Grænsevagten«, og i øvrigt udtalte, at han var sig sit Ansvar bevidst, og under Samtalen gjorde Indtryk af at kunne overse de Vanskeligheder, den foreliggende Situation indeholdt.

Pjecen udkom den 1. April 1941 og blev ved Kendelse af Københavns Byret den 5. April 1941 beslaglact, efter at Udenrigsministeriet havde anmodet derom og om Rejsning af Tiltale. Ved Københavns Byrets Dom af 31. Juli 1941 blev la Cour idømt 80 Dages Hæfte.

I September 1941 udsendte la Cour en ny Pjece, »Graabonden«. Ogsaa denne Pjece blev beslaglact. I den Skrivelse af 13. September 1941, hvori Udenrigsministeriet anmodede om Beslaglæggelse, hed det: »Det tilføjes, at det tyske Gesandt-

skab ved en Henvendelse hertil anmodede om, at der træffes egnede Skridt til at forhindre, at Vilhelm la Cour fortsætter sin for Forholdet mellem Danmark og Tyskland skadelige Skribentvirksomhed, i hvilken Anledning Udenrigsministeriet maa forbeholde sig en senere Meddelelse til Justitsministeriet.«

En ny Pjece af la Cour kom Udenrigsministeriet i Hænde før Udgivelsen. Det var »Vor Neutralitet«. Efter Udenrigsministeriets Anmodning til Justitsministeriet blev der truffet Foranstaltninger til Beslaglæggelse af Pjecen, hvorom der af Byretten blev truffet Bestemmelse den 9. Oktober 1941. Efter at Forhandling eller anden Udbredelse som Følge af Beslaglæggelse var forbudt i Medfør af Presse-lovens § 15, Stk. 2, blev Sagen stillet i Bero, saaledes at der ikke foretoges videre. la Cour gjorde i øvrigt gældende, at Pjecen maaske slet ikke skulde udkomme.

Dette var Baggrunden for Aktionen over for la Cour fra den tyske Krigsrets Side i Februar 1942. Men hertil kom, at den tyske Gesandt havde erklæret, at man i Berlin var meget opbragt over, at de danske Myndigheder i en Række Tilfælde, hvor Danske havde skrevet Pjecer eller holdt Taler eller Foredrag, i hvilke Stemningen mod Tyskerne hidsedes op, enten ikke havde grebet ind eller i hvert Fald var faret alt for lempeligt frem.

Den Sigtelse, som Tyskerne nu rejste i Februar mod la Cour, angik et Foredrag, han havde holdt i Damhuskroen. Ved tysk Ret var først afhørt tre Vidner i Sagen. Fra dansk Side besværede man sig over dette Forhold, idet man gjorde gældende, at det var en Forudsætning for Indkaldelse af danske Vidner for en tysk Krigsret, at de paagældende Krigsretssager drejede sig om almindelige Sammenstød, hvor der ikke var Tale om, at danske Personer var sigtede. Tyskerne forlangte af Statsadvokaten for særlige Anliggender, at han skulde foranledige, at Dr. la Cour blev bragt til Stede ved en Afhøring i Krigsretten. Dette blev afslaaet, og paa den tyske Krigsretsdommer Dr. Johansens Spørgsmaal, om man heller ikke vilde gøre det, hvis la Cour vilde blive afhentet af det tyske Feltgendarmeri, fastholdt man sin Vægring. Dagen efter anmodede Dr. Johansen om, at la Cour maatte blive anholdt gennem det danske Politi saa snart som muligt. Inden der blev taget Stilling til denne Anmodning, ønskede man fra dansk Side at faa en Udskrift af de afgivne danske Vidneforklaringer. Samme Eftermiddag fandt der et Møde Sted i Udenrigsministeriet vedrørende la Cour-Sagen mellem paa den ene Side Udenrigsministeren, Justitsministeren, Direktør Svenningsen, Afdelingschef Hvass og Departementschef Eivind Larsen og paa den anden Side den tyske Minister og Hr. Stalman. Efter at de forskellige Synspunkter var blevet gjort gældende, blev der fra dansk Side stillet det Forslag, at Krigsrettens Materiale vedrørende Vidneafhøringen skulde stilles til Raadighed for det danske Politi, hvorefter man, hvis der maatte være Grundlag derfor, vilde faa en Anholdelsesbeslutning og derefter fortsætte Undersøgelsen. Fra tysk Side fremkom der saadanne Udtalelser, at man maatte regne med det som en ganske overvejende Mulighed, at de tyske Myndigheder senere vilde tage la Cour til Behandling i Krigsretten, men fra dansk Side næredes der Haab om, at man, naar først Materialet var overgivet og Retsforfølgning indledt, skulde have Mulighed for ved nye Forhandlinger at faa Tyskerne til at fravige dette Standpunkt. I Løbet af Aftenen kom Materialet, og den 22. blev der afsagt Anholdelsesbeslutning, hvorefter la Cour samme Aften blev anholdt i Birkerød. Den 23. om Morgen optog Udenrigsministeriet paa ny Forhandlinger med de tyske Myndigheder for at opnaa, at disse ændrede Standpunkt. Da der ikke forelaa noget Resultat inden Anholdelsesfristens Udløb, blev la Cour fremstillet i Grundlovsforhør og fænslet for 14 Dage. Den 23. indløb der Meddelelse om, at Tyskerne definitivt fastholdt deres Standpunkt, hvorefter la Cour blev afhentet i Vestre Fængsels danske Afdeling og ført til den tyske Afdeling. Den 5. Marts samme Aar blev la Cour tilhægeført til den danske Afdeling, idet Tyskerne lod Sagen overgaa til dansk Retsbehandling.

Ved Møder i det tyske Gesandtskab den 5. Marts og den 13. Marts 1942 blev der af Præsident Kanstein over for Departementschef Eivind Larsen meget stærkt peget paa Sagens alvorlige Karakter, og i denne Forbindelse blev det anført, at der i den forløbne Tid havde været en Række Sager, hvor Danskere paa Møder havde fremsat uforsvarlige Udtalelser, men alle de Undersøgelser, der i den Anledning var indledt af det danske Politi, var ebnet ud, uden at der var fremkommet Grundlag for Aktion. Man maatte nu fra tysk Side mene, at Tiden var inde til at faa denne

farlige Virksomhed standset, og dette var Grunden til, at man uanset tidligere Aftaler havde ment det nødvendigt at skride ind fra tysk Side som sket. Det vilde være ganske nødvendigt, at man kunde naa til en alvorlig Straf med Hensyn til la Cour, dels af generalpræventive Grunde, dels for at afskære la Cour fra at fortsætte. Det blev i denne Forbindelse berørt, at man i Berlin var meget interesseret i Sagen, og at det kunde faa ulykkelige Følger, saafremt de danske Myndigheder ikke var i Stand til at føre den til en Afgørelse, der maatte betragtes som tilfredsstillende.

Under Samtalen den 13. Marts 1942 gav Departementschefen Udtryk for, at man vist ikke kunde forvente en Straf paa 1 Aar eller deromkring, hvad der fra tysk Side tidligere havde været betragtet som Minimum, og Kanstein meddelte udtrykkelig, at man, hvis Sagen fik et Forløb som antaget, maatte regne med den Mulighed, at de tyske Myndigheder paany vilde overtage den. Desuden maatte man være klar over, at denne Episode kunde faa meget vidtgaaende Følger, idet man i Berlin maatte tage den som en Prøvesten paa de danske Myndigheders Mulighed for en efter tysk Opfattelse tilfredsstillende Løsning af de forskellige Forhold, og at man ud fra denne Sag med Hensyn til Fremtiden maatte være indstillet paa vidtgaaende direkte Indgriben fra tysk Side.

Jeg skal ikke her komme ind paa, hvad udførligt er refereret i min Bog »Paa en Urias Post«, det Mellemspil, som den tyske Interesse for Sagen bevirkede med Hensyn til en frivillig Internering af la Cour. Fra tysk Side stillede man sig ret afvisende over for Tanken om en frivillig Internering og understregede meget stærkt, at det var højst ulykkeligt, hvis den danske Dom ikke kunde naa op paa i hvert Fald 1 Aar, idet man mente, at en Straf af denne Størrelse muligvis, omend med Besvær, kunde føres til Sanktion i Berlin.

Den 4. Maj meddeltes fra tysk Side, at man maatte fastholde Ønsket om, at der blev afsagt en Straffedom, og at man stadigvæk var af den bestemte Mening, at det vilde være meget uheldigt, hvis Straffedommen faldt væsentligt under, hvad der hidtil havde været bragt paa Tale. Paa direkte Forespørgsel om, hvorvidt en for lille Straffedom vilde kunne forventes at medføre omgaaende Reaktion fra tysk Side, f. Eks. paa den Maade at Krigsretten straks tog Sagen tilbage og behandlede den, svarede man fra tysk Side, at nogen Garanti kunde man selvfølgelig ikke afgive, men at den Reaktion, en saadan Dom vilde medføre, vilde kunne faa meget beklagelige Konsekvenser for saa vidt angik den Stilling, man fra tysk Side fremtidig vilde indtage i tilsvarende Tilfælde. Den Fare, man fra dansk Side altsaa løb, var, at la Cour kunde blive stillet for tysk Krigsret og eventuelt senere blive ført til Tyskland, at dansk Retshaandhævelse kunde blive væsentligt beskaaret, og at hele den trufne Ordning, f. Eks. vedrørende Pressens Virksomhed eller Forfattervirksomheden her i Landet, kunde blive udsat for den største Risiko.

I 20 Ministermøder er la Cour-Sagen i alt refereret af mig for det samlede Ministerraad, og der var paa dette Stadium fuld Enighed om, at la Cours Virksomhed havde været uforsvarlig over for den Politik, som Regeringen ønskede at føre, og at man maatte stræbe hen til en Dom af en saadan Størrelse, at der ikke fra tysk Side blev grebet til en eller flere af de Udveje, som jeg foran har nævnt som Veje, Tyskerne kunde antages at betræde. Til dette Formaal blev der af Anklagemyndigheden inddraget under Sagen to Foredrag, som la Cour senere havde holdt i Aabenraa og Aalborg med et andet Emne. Med Hensyn til den Skrivelse fra Udenrigsministeriet, over hvis Fremlæggelse i Retten man har stillet en Forespørgsel, skal jeg bemærke, at den ikke som af la Cour anført betød en Udvidelse af Anklagens Genstand, men at den kun kunde virke som et Udmaalingsmoment for Dommen, og at den fremtraadte som en Dokumentation fra den kompetente danske Myndighed, Udenrigsministeriet. la Cours Virksomhed havde allerede tidligere givet Vanskeligheder i Forholdet til Tyskland, og det nu fra tysk Side fremdragne Forhold maatte som Følge af Forhistorien anses for særlig egnet til at skade Landets Interesser i Forholdet til Udlandet. I Ministermøder havde Udenrigsministeren selv gjort Rede for de Henvendelser, han gentagne Gange havde været Genstand for fra den tyske Presseattaché og den tyske Gesandt, og for den Modstand, han havde mødt hos la Cour mod at ophøre med sin Virksomhed. Udenrigsministeren var derfor den, der bedst kunde udtale sig om de Farer, la Cours fortsatte Virksomhed vilde medføre for Landet, og jeg anmodede ham derfor om at oversende en Erklæring herom til Justitsministeriet, der som øverste Anklagemyndighed sendte den

videre til den underordnede Instans. Som tidligere nævnte havde Udenrigsministeriet sin direkte Interesse i denne Sag, en Interesse, der gik ud paa at skærme Landet mod tyske Indgreb og unddrage la Cour fra en Domfældelse ved tysk Krigsret. Fra Forsvarets, Højesteretssagfører Gamborgs, Side, blev der da heller ikke protesteret mod denne Erklærings Fremkomst eller Rigtighed, da Sagen senere endte i Højesteret, der i denne Sag havde Kompetence til selvstændig Bevisbedømmelse. I Modsætning til Byretten statuerede Højesteret Straffeansvar for alle tre paatalte Foredrag.

Erklæringen fra Udenrigsministeriet lyder som følger:

»UDENRIGSMINISTERIET

København, den 27. April 1942.

Som det vil være Justitsministeriet bekendt, har Forfatteren Dr. Vilhelm la Cours publicistiske Virksomhed i Tiden siden Besættelsen til Stadighed været af en fra dansk Synspunkt særdeles betænkelig Karakter. Hr. la Cour har bl. a. udgivet forskellige Pjecer med utilsløret og skarp tysk fjendtlig Tendens. Et Par af disse Pjecer har — efter fremkommet Paakrav fra det tyske Gesandtskabs Side — maattet beslaglægges, og en af dem gav for et halvt Aarstid siden Anledning til en Fængselsdom paa 80 Dage. Saavel ved denne Forfattervirksomhed som ved sin Foredragsvirksomhed har Dr. la Cour i meget høj Grad bidraget til at skabe Vanskeligheder i Forhold til den tyske Besættelsesmagt. Baade har den virket til at skabe en Stemning i Kredse af Befolkningen, der ikke var i Overensstemmelse med hele den trufne Ordning, hvorefter man fra dansk Side loyalt accepterer Besættelsens Vilkaar, og den har i Forhold til de tyske Myndigheder til Stadighed fremkaldt Vanskeligheder og delvis meget alvorlige Klager. Over for Udenrigsministeriets Pressebureau har saaledes det tyske Gesandtskabs Presseattaché gentagne Gange med yderste Skarphed beklaget sig over Hr. la Cours Virksomhed og dels krævet effektive Foranstaltninger truffet over for det ene eller det andet Udslag af den, dels ogsaa givet Udtryk for, at man i givet Fald selv fra tysk Side vilde drage alvorlige Konsekvenser over for Hr. la Cour, for saa vidt han fortsatte sin Virksomhed. Tilsvarende Udtalelser er med megen Vægt blevet fremsat af den tyske Gesandt over for Udenrigsministeren.

Paa Foranledning af disse Klager har Udenrigsministeriet ud over den Advarsel, som Beslaglæggelsen af et Par af Pjecerne i sig selv betød, under Forhandlingerne med Hr. la Cour forsøgt at bevæge ham til i sin publicistiske Virksomhed at give Afkald paa den tysk fjendtlige Tendens. Man har fremhævet over for ham, dels at hans Virksomhed voldte store Vanskeligheder i Forholdet til de tyske Myndigheder og indeholdt en stadig Fare for Reaktioner, som muligt kunde blive af vidtrækkende Karakter og ogsaa sætte andre Interesser end hans personlige paa Spil. Endvidere har man peget paa den meget betydelige Risiko for ham selv, som en Fortsættelse af denne Virksomhed betød. Hr. la Cour har stillet sig fuldstændig afvisende over for de Synspunkter, der saaledes blev fremført overfor ham, og kategorisk afslaaet at tage noget Hensyn til dem, idet han erklærede, at han ansaa det for sin Pligt over for sin Samvittighed at fortsætte.

Det maa saaledes anses for at være klart, at der hos Dr. la Cour er Tale om en fast Beslutning om ikke at ville bøje sig for de almindelige Retningslinier, der er fastlagt mellem den danske Regering og den tyske Besættelsesmagt, og at det i denne Henseende ingen Betydning har for ham, om han ved sin Virksomhed foruden sig selv udsætter hele den trufne Ordning eller Omraader af den, f. Eks. vedrørende Pressens Virksomhed eller Forfattervirksomheden her i Landet, for selv den største Risiko.

Dr. la Cour har efter Udenrigsministeriets Formening mere end nogen anden dansk Publicist vanskeliggjort Regeringen dens Bestræbelser for at gennemføre den Linie, som blev fastlagt ved Beslutningerne den 9. April 1940.

Erik Scavenius.«

Saa vel i et Ministermøde som i et Møde i Nimandsudvalget meddelte jeg udtrykkelig, at der blev gjort Forsøg paa at tilvejebringe det fornødne Grundlag mod la Cour for dermed at opnaa en Domfældelse, som Tyskerne kunde affinde sig med. Herunder hørte naturligt ogsaa Erklæringen fra Udenrigsministeriet, og hverken i Regeringen eller i Nimandsudvalget blev der taget Afstand fra den Meddelelse, som jeg her afgav.

Hvad la Cour senere har fremført i Bogen »For dansk Domstol«, har ikke saglig Værdi. Hans ganske ubeherskede Overfald paa Landets øverste Domstol, der altsaa grunder sig paa en Misforstaaelse af det juridiske, har dog Interesse som et Bidrag til hans personlige Karakteristik.

Hellerup, den 1. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

341.

Fhv. Højesteretspræsident Troels G. Jørgensens Besvarelse af Spørgsmaal.

Den 23. Januar 1947.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

*Hr. fhv. Højesteretspræsident Troels G. Jørgensen,
Amaliegade 6, København K.*

Kommissionen tillader sig at anmode om skriftlig Besvarelse af nedenstaaende Spørgsmaal snarest belejligt:

Har den tidligere Højesteretspræsident som af Dr. la Cour i dennes Bog, For dansk Domstol, S. 140—143, anført, udvist Initiativ til at foranledige Dr. Vilh. la Cour afskediget som Lektor?

I bekræftende Fald udbedes en nærmere Redegørelse, herunder den juridiske Begrundelse for dette Skridt.

Holm.

Etgil Olsen.

TROELS G. JØRGENSEN
Fhv. Højesteretspræsident.
Amaliegade 6.

24. Januar 1947.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

I Anledning af Kommissionens Skrivelse af G. D. skal jeg meddele følgende:

Efter Afsigelsen af den for Højesteret indbragte Byretsdom over Dr. Vilh. la Cour har jeg haft Samtaler med Justitsministeren om Sagens processuelle Sider. Herunder meddelte Ministeren mig, at han agtede at foreslaa Ministerraadet, at la Cour blev afskediget (uden Varsel og med speciel Fastsettelse af Pensionen), en efter min Mening efter Tjenestemandsløven berettiget Foranstaltning. Kort Tid inden Sagen foretoges i Højesteret, deltog jeg efter Anmodning i et Møde af Statsministeren, Justitsministeren og Departementschef i Finansministeriet K. H. Kofoed. Det meddeltes her, at der var truffet Bestemmelse om la Cours Afskedigelse, der i hvert Fald vilde ske efter Afsigelsen af Højesterets Dom, der forudsattes ikke at kunne blive frifindende. Jeg afgav som Bidrag til en Afgørelse om Afskedigelsens Tidspunkt nogle processuelle Meddelelser.

Det mig stillede Spørgsmaal maa jeg altsaa besvare benægtende.

Troels G. Jørgensen.

342

Skrivelse fra Justitsministeriet med Politimester Kjalkes Redegørelse.

JUSTITSMINISTERIET

*København, den 29. Januar 1947.**Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

+ 9 Bilag.

Under Henviſning til Kommissionens Skrivelse af 18. December 1946 skal man hoslagt fremsende den i nævnte Skrivelse begæredø Fremstilling fra Politimester Kjalke af Dr. la Cours Arrestation og Overgivelse til tysk Fængsel.

Den af Politimesteren omtalte Redegørelse fra Justitsministeriet er med Justitsministeriets Skrivelse af 14. August 1945 fremsendt til den af Folketinget under den 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

A. L. Elmquist.

Erik Vetli.

POLITIMESTEREN

i 21. Politikreds

Rødby m.v.

Den 18. Januar 1947.

Hr. Justitsminister Elmquist.

Ved Skrivelse af 6/1 1947 har Justitsministeriet anmodet mig om til Brug for Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45 at give en kortere Fremstilling af Dr. la Cours Arrestation og Overgivelse til tysk Fængsel. Ministeriet har til Orientering tilstillet mig en af Ministeriet i 1945 til den daværende parlamentariske Kommission fremsendt Redegørelse med Bilag A—F, hvorhos Ministeriet har foranlediget, at den paagældende Straffesags originale Akter samt de i Statsadvokaturen for særlige Anliggender værende Akter er blevet tilstillet mig til Brug ved den ønskede Besvarelse.

Jeg henviser til Justitsministeriets ovennævnte Redegørelse med Bilag A—F*), samt supplerende til:

G. Afskrift af et Gennemslag af mit fortsatte Referat i Sagen vedrørende det den 21/2 1942 passerede,

H. Afskrift af Politikommissær Odmars Referat vedrørende det den 22/2 1942 —24/2 1942 passerede.

(Begge Bilag hidrører fra Charteque, mrkt. Dokumenter (Genparter) tilhørende Statsadvokaten for særlige Anliggende under Afvikling.)

I. Haandskrevet Skrivelse af 23/2 1942 fra undertegnede til Justitsministeriet med 2 Paategninger, henholdsvis af Byretsdommer Arthur Andersen og undertegnede.

(Dette Bilag har beroet hos undertegnede.) En maskinskrevet Afskrift vedlægges.

K. Afskrift af Rapport af 21/2 1942.

L. Afskrift af Retsbogsudskrift af 22/2 1942.

M. Afskrift af Rapport af 22/2 1942.

N. Afskrift af Retsbogsudskrift af 23/2 1942.

(Disse Bilag hidrører fra Straffesagens Akter.)

Til Bilag I kan jeg føje følgende:

Under den i Bilaget omhandlede Telefonsamtale den 21/2 1942, hvor jeg meddelte Departementchefen, at jeg maatte nægte at give Møde i Sagen, udtalte Departementchefen bl. a., at det var en Ordre, at jeg skulde møde, hvortil jeg svarede, at jeg ikke kunde ændre mit Standpunkt. Departementchefen spurgte derpaa, om jeg vidste, hvad der skete med Embedsmænd, der nægtede at lyste en Ordre, hvortil jeg svarede, at jeg ikke havde noget imod at gaa tilbage som Politiaadvokat. Departementchefen sagde derpaa ordret: »Det bliver der ikke Tale om. Det bliver Afsked paa graat Papir.« Jeg fastholdt imidlertid min Vægtring.

Truslen blev fremsat i Ophidselse, og Departementchefen har ikke senere berørt Spørgsmaalet.

Jeg kan herefter resumere mit Kendskab til Sagen paa Basis af det foreliggende Materiale og min egen Viden saaledes:

¹⁾ Optrykt som A. nr. 336 med bilag A—F, s. 1327—1343.

1. Den tyske Krigsret indledede Undersøgelse i Strid med trufne Aftaler.
2. Da de danske Myndigheder den 20/2 1942 fik Kendskab til Sagen, blev der straks reageret saavel fra Departementchef Eivind Larsens som min Side, og der nedlagdes Protest i den tyske Krigsret og af Departementchefen over for den tyske General.
3. Den 21/2 1942 forhandlede jeg med Krigsretten i Overensstemmelse med Departementchef Eivind Larsen.
4. Den 21/2 1942 om Eftermiddagen forhandlede Sagen i Udenrigsministeriet mellem Udenrigsministeren, Justitsministeren, Direktør Svenningesen, Afdelingschef Hvass og Departementchef Eivind Larsen paa den ene Side og den tyske Minister og Dr. Stahlmann, Dagmarhus, paa den anden Side. Jeg har ikke direkte Kendskab til denne Forhandling, men
5. Den 21/2 1942 Kl. ca. 19 meddelte Departementchef Eivind Larsen mig i Politikommissær Odmars Overværelse, at det af de danske Ministre var aftalt med den tyske Minister, at la Cour skulde anholdes af dansk Politi. Til Brug for Anholdelsen skulde en dansk Ret afsige Anholdelsesbeslutning. Det var endvidere ifølge Departementchefens Udsagn til mig aftalt, at la Cour efter Anholdelsen skulde udleveres til den tyske Krigsret under Protest. Denne sidste Del af Aftalen skulde være hemmelig og maatte i min Afdeling kun kendes af Politikommissær Odmar og mig.
6. Den 21/2 1942 Kl. ca. 20 havde jeg en Telefonsamtale med Departementchef Eivind Larsen, hvor jeg nægtede at fungere i Sagen. Departementchefen blev ophidset, truede mig med min Afsked og overtog selv Sagen, idet han samtidig paa min Anmodning lovede at underrette Dommer Arthur Andersen om den hemmelige Aftale.
7. Departementchefen orienterede Dommeren og udtalte, at der var en nærliggende Mulighed for, at Tyskerne vilde forlange la Cour udleveret. Han fortav, at der forelaa en Aftale om Udlevering.
8. Anholdelsesbeslutning blev afsagt den 22/2 Kl. ca. 14.15 paa Begæring af Politikommissær Odmar efter Departementchef Eivind Larsens direkte Ordre. Denne Anholdelsesbeslutning vilde ikke være blevet givet, hvis Dommeren havde kendt den hemmelige Aftale, jfr. Bilag I.
9. Den 22/2 1942 Kl. 16.45 blev la Cour anholdt og samme Dato Kl. 18.30 efter Departementchef Eivind Larsens Ordre til Politikommissær Odmar afgivet til Vestre Fængsel.
10. Den 23/2 1942 Kl. 10.30 fik den tyske Krigsret af Politikommissær Odmar efter Departementchef Eivind Larsens Ordre Underretning om Anholdelsen. Der forhandlede iøvrigt paany mellem Udenrigsministeriet og det tyske Gesandtskab.
11. Den 23/2 1942 Kl. godt 16 benægtede Departementchef Eivind Larsen i Strid med sine Udtalelser til mig den 21/2 1942 overfor Dommer Arthur Andersen og mig, at der forelaa nogen Aftale.
12. Den 23/2 1942 Kl. 16.45 fremstilledes la Cour af Politikommissær Odmar i Grundlovsforhør hos Dommer Arthur Andersen og blev fængslet.
13. Den 23/2 1942 Kl. 20 meddelte Departementchef Eivind Larsen Politikommissær Odmar, at Forhandlingerne mellem Udenrigsministeriet og Gesandtskabet var resulteret i, at la Cour, saafremt det begæredes, skulde udleveres til den tyske Krigsret.
14. Den 24/2 1942 Kl. 10.30 blev la Cour udleveret til de tyske Myndigheder.
15. Kort efter samme Dag meddelte Departementchef Eivind Larsen, at Krigsretten skulde behandle Sagen, og at en Repræsentant for de danske Myndigheder kunde være til Stede. Jeg indvilgede i at møde for at varetage la Cours Interesser, og dermed traadte jeg paany ind i Sagen.

Til Belysning af Spørgsmaalet om, hvorvidt der forelaa en Aftale eller ej, tillader jeg mig at henvise til fhv. Justitsminister Thune Jacobsens Bog: »Paa en Uriaspost«, pag. 110—111, hvor det om Mødet i Udenrigsministeriet siges:

»Fra tysk Side ønskede man imidlertid ikke at lade Sagen behandle for dansk Ret. Man indgik derefter fra dansk Side paa følgende: Statsadvokaten skulde modtage en kort upersonlig Sammenfatning af de for

den tyske Krigsret foretagne Vidneafhøringer, la Cour vilde derefter blive anholdt ved det danske Politis Foranstaltning, paa tysk Begæring maatte han derefter overleveres til det tyske Feltgendarmeri og Sagens videre Behandling finde Sted ved den tyske Krigsret i Overværelse af en Repræsentant for de danske Justitsmyndigheder, naar Undersøgelserne var sluttet, vilde man fra tysk Side overveje, hvorvidt selve Paadømmelsen af Sagen maatte kunne finde Sted for dansk Ret, eller om man maatte fastholde, at Paadømmelsen skulde finde Sted ved Krigsretten.«

Jeg vedlægger Straffesagens Akter samt Charteque mrkt. Dokumenter (Genparter) tilhørende Statsadvokaten for særlige Anliggender under Afvikling. Justitsministeriets Bilag vedlægges ligeledes.

Under Hensyn til de i nærværende Redegørelse indeholdte Oplysninger om Departementchef Eivind Larsen har jeg fundet det rigtigst at fremsende Sagen direkte til Hr. Ministeren.

Kjalke.

AFSKRIFT AF GENPART AF FORTSAT REFERAT.

Den 21. 2. 1942 Kl. ca. 12.50 blev Departementschef Eivind Larsen gennem Politikommissær Odmar underrettet om, at Sagen aabenbart forhandlede mellem Krigsretten og Gesandtskabet.

Kl. 13.05 telefonerede Dr. Johannsen, og jeg meddelte ham, at jeg maatte anmode om at faa udleveret Genpart af Afhøringerne af de danske Vidner, forinden der blev taget Stilling til Begæringen om Anholdelse af Dr. la Cour. Dr. Johannsen erklærede, at han ikke paa egen Haand kunde tage Stilling hertil, men at han vilde forelægge Sagen for rette Vedkommende.

Kl. 13.15 telefonerede Dr. Johannsen og meddelte, at man fandt, at det var for vidtgaaende at kræve de foran omhandlede Genparter, idet han henviste til, at det maatte være tilstrækkeligt med det Referat, der var overleveret mig. Jeg erklærede, at jeg vilde forelægge Sagen for Ministeriet og telefonere, naar jeg havde modtaget Ministeriets Svar.

Kl. 13.30 indfandt jeg mig efter Anmodning af Departementschef Eivind Larsen i Udenrigsministeriet, hvor jeg overgav Afdelingschef Hvass de vedrørende Sagen optagne Referater med dertil hørende Bilag samt mundtlig drøftede Sagen med Afdelingschefen.

Kl. ca. 14 telefonerede jeg til Departementchef Eivind Larsen om det senest passerede.

Kl. 14.45 telefonerede Departementschef Eivind Larsen og anmodede mig om at meddele Krigsretten, at Dr. la Cour ikke vilde blive anholdt paa det foreliggende Grundlag, og at Justitsministeriet principielt maatte holde for, at Dr. la Cour, hvis han overhovedet skulde anholdes, skulde anholdes til Foranstaltning for en dansk Domstol og ikke for en tysk Krigsret, samt at Justitsministeren havde rettet Henvendelse til Udenrigsministeren om ad diplomatisk Vej at optage Forhandlinger om Sagen.

Umiddelbart derefter telefonerede jeg til Dr. Johannsen og overleverede ham Meddelelsen fra Ministeriet. Dr. Johannsen erklærede, at han var »im Bilde«, men udtalte sig iøvrigt ikke om, hvad han agtede at foretage sig.

Kl. 14.55 refererede jeg det sidst anførte for Departementschef Eivind Larsen.

Afskriftens Rigtighed bekræftes.

Politimesteren i Rødby m. v., den 18. Januar 1947.

Kjalke.

22. 2. 1942 Kl. 18.50 har jeg efter Ordre af Departementschef Eivind Larsen forsøgt at underrette Kriegsgerichtsrat Dr. Johannsen om la Cour's Anholdelse, men Dr. Johannsen blev ikke truffet til Stede.

23. 2. 1942 Kl. 10 blev Udenrigsministeriet underrettet af Departementschef Eivind Larsen. Udenrigsministeriet vil forsøge nye Forhandlinger.

23. 2. 1942 Kl. 10 forsøgte jeg at underrette Dr. Johannsen, men han var optaget af et Møde.

23. 2. 1942 Kl. 10.30 ringede Dr. Johannsen og fik Besked om Anholdelsen. Aftalt at stille Sagen i Bero foreløbig paa Grund af Forhandlingerne mellem Udenrigsministeriet og Gesandtskabet.

23. 2. 1942 Kl. 15.45 forespurgt Departementschef Eivind Larsen, om der forelaa nogen Besked fra Udenrigsministeriet, hvilket der ikke gjorde, men fik Besked paa at tage Anholdte ind paa Politigaarden til eventuel Fremstillelse i Grundlovsforhør.

23. 2. 1942 Kl. 16.44 blev la Cour, da der stadigvæk ikke forelaa Besked, fremstillet i Grundlovsforhør.

23. 2. 1942 Kl. 20 meddelte Departementschef Eivind Larsen til undertegnede, at der fra Udenrigsministeriet var indløbet en Meddelelse om, at Forhandlingerne var resulteret i, at Sagen skal behandles ved tysk Krigsret, og at la Cour, saafremt det fra tysk Side blev begæret, skulde afleveres til Feltgendarmeriet. Beordrede endvidere undertegnede til at underrette la Cour og dennes Forsvarer.

24. 2. 1942 Kl. 9.15 underrettede jeg Højesteretssagfører Gamborg om det senest passerede.

Kl. 9.45 underrettede jeg la Cour her i Afdelingen.

Kl. 10.05 underrettede jeg Viceinspektør Borch.

Kl. 10.20 meddeler Viceinspektør Borch, at han fra den tyske Afdeling paa Vestre Fængsel har faaet Meddelelse om, at la Cour vil blive afhentet.

Kl. 10.30 meddeler Vice-Fængselsinspektør Borch, at la Cour er afhentet.

J. Odmar.

København, den 23. Februar 1942.

Til Justitsministeren.

Undertegnede cst. Statsadvokat P. Kjalke tillader mig herved at rette Henvendelse til Herr Ministeren i følgende Anledning.

Den 21. 2. 1942 Kl. ca. 19 indfandt Departementchef Eivind Larsen sig ledsaget af Politikommissær Odmar paa mit Kontor for at meddele mig Resultatet af de samme Eftermiddag i Udenrigsministeriet førte Forhandlinger mellem Justits- og Udenrigsministeren og den tyske Gesandt vedrørende Sagen mod Dr. la Cour.

Departementchefen meddelte mig, at der var truffet den Ordning, at den tyske Krigsret til mig vilde overgive et Referat af de for Retten afgivne Forklaringer, og at Sagen derpaa af mig skulde forelægges for en dansk Domstol (3: Dommer Arthur Andersen), af hvem man skulde begære Anholdelsesbeslutning, hvorefter la Cour skulde eftersøges, anholdes og indsættes i Vestre Fængsel. Derefter skulde Krigsretten (den tyske) have Meddelelse, hvorefter Krigsretten straks vilde kræve la Cour udleveret, hvilket skulde imødekommes under Protest. Den sidste Del af Aftalen skulde holdes hemmelig og maatte i min Afdeling kun kendes af Politikommissær Odmar og af mig.

Jeg blev meget forbavset over Aftalen, men søgte ved Drøftelse med Departementchefen at forstaa Nødvendigheden af den. Drøftelsen blev imidlertid afbrudt af en Telefonsamtale, og umiddelbart efter tog Departementchefen og Odmar af Sted.

Jeg gennemtænke derpaa nøje det passerede og kom til det Resultat, at jeg ikke saa mig i Stand til at medvirke til la Cours Anholdelse paa den paatænkte Maade.

Jeg telefonerede derfor Kl. ca. 20 til Departementchefen, at jeg af personlige Grunde ikke saa mig i Stand til at medvirke til Gennemførelsen. Departementchefen var meget utilfreds, men det endte efter en Forhandling senere paa Aftenen med, at Departementchefen paatog sig personlig med Assistance af Politikommissær Odmar at indhente Anholdelsesbeslutning og gennemføre Anholdelsen.

Under nævnte Telefonsamtale forespurgte jeg, om Departementchefen vilde love mig at underrette Dommer Andersen om Sagens rette Sammenhæng, inden Dommeren afsagde sin Kendelse, der forudsatte en fortsat Forfølgning ved en dansk Domstol, idet jeg ellers følte mig forpligtet til selv at underrette Dommeren. Dette lovede Departementchefen mig, idet han udtalte, at han var sikker paa, at Dommeren vilde stille sig forstaaende.

Den 23. 2. 1942 Kl. ca. 20 opsøgte jeg Dommer Andersen, idet jeg dog først pr. Telefon sikrede mig, at Dommerens Afgørelse var truffet, idet jeg, naar Departementchefen havde overtaget Sagen, ikke ønskede at blande mig deri. Mit Formaal med Besøget var at faa et godt Raad fra en, der kendte Sagen, og til hvem jeg har særlig Tillid.

Til min Bestyrtelse viste det sig, at Departementchefen ikke havde givet Dommeren Meddelelse om den trufne Underhaandsaftale, jfr. nærmere nedenstaaende Paategning.

Jeg ønsker overfor Hr. Ministeren at nedlægge Protest mod, at man gennemfører Anholdelsen af Dr. la Cour ved en Anholdelsesbeslutning, der forudsætter Forfølgning ved en dansk Ret, skønt det paa Forhaand er aftalt, at Dr. la Cour skal udleveres til den tyske Krigsret. Jeg nedlægger endvidere Protest mod Departementchefens foran beskrevne Fremgangsmaade, idet jeg tilføjer, at det i en Stilling som min, hvor hurtig Handling efter mundtlige Ordre fra Justitsministeriet ofte er nødvendig, er en afgørende Forudsætning, at jeg med Tryghed kan vise Tillid.

I Ærbødighed

Poul Kjalke.

Til foranstaaende tilføjes:

Da jeg Søndag Eftermiddag ved 17³/₄ Tiden kom hjem, laa der Besked til mig om, at Statsadvokat Kjalke havde telefoneret og vilde telefonere senere igen. Ved godt 19 Tiden telefonerede Statsadvokaten igen og spurgte, om jeg havde truffet Afgørelse i »la Cour Sagen«, og da jeg bekræftede dette uden iøvrigt at oplyse Resultatet, bad Statsadvokaten om en Samtale, og vi aftalte, at Statsadvokaten skulde komme til mig ved 20 Tiden.

Ved Begyndelsen af den paa dette Tidspunkt paabegyndte Samtale spurgte Statsadvokaten mig om Resultatet af ovennævnte Sag, hvilket jeg oplyste, og Statsadvokaten sagde derefter, at jeg vel var klar over, at han ikke havde ønsket at medvirke. Forundret sagde jeg, at det havde jeg ingen Anelse om, tværtimod havde Departementchef Larsen erklæret sig enig i nogle af mig fremsatte rosende og anerkendende Bemærkninger om Statsadvokaten, uden at dette gav Departementchefen nogen som helst Anledning til at antyde, at netop den oftnævnte Sag havde skabt betydelige Uoverensstemmelser dem imellem.

Statsadvokaten bad mig nu fremstille, hvad jeg var blevet bekendt med, og jeg udviklede derefter hele Sagens Forløb. Statsadvokaten spurgte mig derefter, om jeg da var uvidende om, at der var en hemmelig, men absolut bindende Aftale om, at la Cour straks efter sin Anholdelse skulde udleveres til de tyske Myndigheder om end mod formel Protest. Dette benægtede jeg, idet jeg gentog, at Departementchefen under en beskrivende Fremstilling af Sagens Forhistorie havde opstillet det som en meget nærliggende Mulighed, at de tyske Myndigheder, naar Dr. la Cour var anholdt, vilde forlange denne udleveret, og at man da — hvad der skulde være sket i 2 lignende tidligere Tilfælde — under Protest vilde være nødsaget hertil. At der skulde være en hemmelig Aftale mellem Udenrigsministeren, Justitsministeren og den tyske Gesandt, et Forlig, der i Realiteten ingen Mulighed er for at ændre, er ikke meddelt mig. Tværtimod blev det meddelt mig, at de i Udenrigsministeriet mellem de ovennævnte danske Ministre og den tyske Minister i Fredags paabegyndte Forhandlinger vilde blive fortsat paa Mandag.

Var Tilstedeværelsen af en saadan hemmelig Aftale blevet mig meddelt, vilde jeg ikke have givet nogen Anholdelsesbeslutning.

I Ærbødighed

Arthur Andersen.

23. 2. 1942 Kl. godt 16 paa Departementchefens Kontor bebrejdede jeg i Dommer Arthur Andersens Paahør Departementchefen, at han havde brudt sit Løfte. Han benægtede nu, at der forelaa en Aftale, men hævdede, at der ikke var andet at gøre end at starte en dansk Retssag med Anholdelse og saa haabe at forhandle sig tilrette med Tyskerne, selv om man var klar over, at der forelaa en nærliggende Mulighed for, at la Cour vilde blive taget. Departementchefens Optræden under Samtalen var valen, og Dommer Andersen følte sig overbevist om, at min Opfattelse var den rette, men vi enedes om ikke for Øjeblikket at foretage videre, navnlig da jeg ikke følte mig sikker paa Støtte fra Justitsministeren.

Kl. 16.45 blev la Cour paa Departementchefens Ansvar fremstillet i Retten af Politikommissær Odmar og fængslet.

24. 2. 1942 meddelte Departementchefen mig pr. Telefon Kl. godt 10, at la Cour var udleveret under Protest i Henhold til Forhandling den foregaaende Aften, og at Krigsretten skulde sættes. Departementchefen spurgte, om jeg vilde møde. Dette svarede jeg ja til, og dermed traadte jeg paany ind i Sagen.

Poul Kjalke.

KØBENHAVNS OPDAGELSESPOLITI

Rapport.

Lørdagen den 21. Februar 1942.

Udf. af Politikommissær Odmar.

Efter at *Kriegsgerichtsrat Dr. Johannsen*, Gericht des Befehlshabers der deutschen Truppen in Dänemark, havde meddelt hertil, at han begærede Dr. phil. la Cour anholdt og afleveret til tysk Krigsret, blev dette straks indberettet til Justits- og Udenrigsministeriet.

I Udenrigsministeriet har der derefter mellem den tyske Gesandt og Udenrigsministeren samt Justitsministeren været ført forskellige Forhandlinger, der resulterede i, at der fra den tyske Krigsret er modtaget hosfølgende Bilag, mrkt. a, b, c og d vedrørende Sagen.

Departementchef Eivind Larsen har derefter beordret, at der skal rejses Sigtelse mod Dr. phil. la Cour for Overtr. af Lov Nr. 14 af 18. 1. 1941 § 3, Stk. 3.

Dr. la Cour er identisk med Dr. phil., Lektor Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour, født den 23. 12. 1883 i Lyngby Sogn, boende Rolighedsvej 11, Birkerød.

J. Odmar.

Politikommissær.

Udskrift af Retsbogen for Københavns Byrets 9. Afdeling.

Aar 1942 den 22. Februar Kl. 14.15 blev Retten sat paa Politigaarden i Byrettens Lokale af Dommer Arthur Andersen.

Retsskriver var Ekspeditionssekretær Silcowitz-Hansen.

Retsmødet var offentligt:

Der foretoges:

Sag Nr. St. 29/1942 Anklagemyndigheden mod Dr. phil. Lektor Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour, angaaende Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 § 3, Stk. 3, subsidiært for Overtrædelse af Justitsministeriets Bekendtgørelse Nr. 254 af 9. Juni 1941.

For Anklagemyndigheden mødte Politikommissær Odmar, der fremlagde Rapport af 21. Februar 1942, Notits samt Bilagene a, b, c og d og begærede Sagen behandlet for lukkede Døre af Hensyn til dens Oplysning.

Dommeren afsagde saalydende

K e n d e l s e :

Nærværende Sag vil i Medfør af Retsplejelovens § 29 være at behandle for lukkede Døre af Hensyn til dens Oplysning.

Dørene lukkedes Kl. 14.16.

Politikommissæren gjorde nærmere Rede for Sagen og begærede Anholdelsesbeslutning afsagt over Dr. phil. Lektor Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour som sigtet principalt for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 § 3, Stk. 3, subsidiært for Overtrædelse af Justitsministeriets Bekendtgørelse Nr. 254 af 9. Juni 1941.

Dommeren afsagde saalydende

K e n d e l s e :

Dr. phil. Lektor Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour, født den 23. December 1883 i Lyngby Sogn, hvis Opholdssted er ubekendt, og som sigtes principalt for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 § 3, Stk. 3, subsidiært for Overtrædelse af Justitsministeriets Bekendtgørelse Nr. 254 af 9. Juni 1941, vil være at anholde naar og hvor han antræffes.

Dørene aabnedes Klokken 14.45.

Retten hævet Klokken 14.45.

Arthur Andersen.

Silcowitz-Hansen.

Udskriftens Rigtighed bekræftes.

Skriverkontoret under Københavns Byret, den 23. Februar 1942.

Ulæselig Underskrift.

KØBENHAVNS OPDAGELSESPOLITI

Rapport.

Søndagen den 22. Februar 1942.

Udf. af P. K. J. Odmar ang. Vilhelm Birkedal Barfod de la Cour, der sigtes for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. 1. 1941 § 3, Stk. 3.

I Forsættelse af Sagen mod Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour, født i Lyngby den 23. December 1883, over hvem der den 22. 2. 1942 i Københavns Byret er afsagt Anholdelsesbeslutning sigtet for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. 1. 1941 § 3, Stk. 3, beordredes Kriminalassistent Grunnet og Kriminalbetjent Rosendahl i Dag Kl. 16 til at eftersøge Sigtede.

Sigtede blev i Dag Kl. 16.45 truffet paa sin Bopæl, Rolighedsvej 11, Birkerød, af de fornævnte Kriminalpolitimænd. Han blev gjort bekendt med den over ham afsagte Anholdelsebeslutning, hvorefter han medfulgte til Politigaarden.

Han navngav sig: *Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour* og forklarede, at han er født i Lyngby den 23. December 1883, boende Rolighedsvej 11, Birkerød.

Han blev gjort bekendt med den mod ham rettede Sigtelse og med Indholdet af Retsplejelovens § 807, 3.

Sigtede nægter sig skyldig i noget som helst ulovligt.

Læst og vedtaget.

Vilh. la Cour.

Sigtede blev i Dag Kl. 18.30 afgivet direkte til Vestre Fængsel efter Ordre af Departementchef Eivind Larsen.

J. Odmar.

Politikommissær.

Udskrift af Retsbogen for Københavns Byrets Afdeling for Grundlovsforhør m. v.

Aar 1942 den 23. Februar Kl. 16.45 blev Retten sat i Byrettens Lokale paa Politigaarden af Byretsdommer Arthur Andersen.

Retsskriver var Sekretær E. Larsen.

Retsmødet var offentligt.

Der foretoges Sag Nr. St. 29/1942: Forhør over Anholdte Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour angaaende Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 § 3, 3die Stykke, subsidiært for Overtrædelse af Justitsministeriets Bekendtgørelse Nr. 254 af 9. Juni 1941.

Sagen atter foretaget.

For Anklagemyndigheden var mødt Politikommissær Odmar, der fremlagde en Udskrift af Retsbogen med Bilag og begærede Sagen behandlet for lukkede Døre af Hensyn til Sagens Oplysning.

Dommeren afsagde saalydende

K e n d e l s e :

Nærværende Sag, vil i Medfør af Retsplejelovens § 29 af Hensyn til Sagens Oplysning, være at behandle for lukkede Døre.

Dørene lukkedes Kl. 16.45.

Derefter fremstilledes Kl. 16.45, *Anholdte Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour*, der bekræfter at være anholdt den 23. Februar 1942 Klokken 16.44, opgiver at hedde som anført og at være født den 23. December 1883 og vedkender sig Registerbladet.

Dommeren beskikkede Landsretssagfører Bruun, der var mødt ved Højesteretssagfører Gamborg, til Forsvarer for Anholdte.

Anholdte forklarer, at han talte ved et Møde i Rødovre Gymnastikforening, hvor han talte frit, det vil sige uden Manuskript.

Politikommissæren foreholdt Anholdte et Referat af den Tale, som Anholdte skal have holdt i Rødovre Gymnastikforening.

Overfor dette Referat siger Anholdte, at det er rigtigt, at han har nævnt Forholdet Rusland—Randstaterne, og dertil sagt, at der var Paralleller, men han har ikke udtalt sig om Forholdet Danmark—Tyskland paa nogen Maade, som kunde virke provokerende.

Anholdte uddyber nærmere, hvad han har ment med sine Udtalelser. I denne Forbindelse bemærker Anholdte, at han i sin Tale ikke har benyttet Udtrykket »Barbarerne«.

Angaaende Udtrykket »retfærdig—uretfærdig Krig« siger Anholdte, at han udtalte, at en Krig jo altid er retfærdig, men han har ikke udtalt sig om Tysklands Krig.

Anholdte nægter at have udtalt sig om, at man her af alle Kræfter maatte arbejde mod Tyskland, samt at alle maatte være saa tyskfiendtlige som muligt.

Med Hensyn til Udtalelsen om Morderen og Kanariefuglen siger Anholdte, at saadan har han aldrig udtalt sig, han har tværtimod sagt, at han ikke følte sig smigret over, at en eller anden havde anvendt et Billede med Sammenligning mellem en Rovmorder og en Kanariefugl.

Anholdte siger iøvrigt, at Grundtonen i hele Referatet er forkert, han har absolut ikke haft til Hensigt at provokere eller demonstrere. Hans Foredrag har alene tilsigtet folkeretslig og historisk Oplysning.

Anholdte siger sluttelig, at han vil udarbejde en udførlig Redegørelse for, hvad han har sagt i sin Tale, og han siger, at det vil være umuligt nu uden at anvende uforholdsmæssig megen Tid at faa et fyldestgørende Billede af, hvad han har sagt.

Oplæst. Vedtaget.

Politikommisssæren begærede Anholdte fængslet som sigtet for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 § 3, 3die Stykke, subsidiært Bekendtgørelse Nr. 254 af 9. Juni 1941.

Højesteretssagfører Gamborg bemærker, at efter hans Skøn foreligger der ikke tilstrækkeligt Bevis for, at Anholdte har overtraadt nogen af de ovennævnte Lovbestemmelser, og henstiller derfor, at Anholdte sættes paa fri Fod.

Dommeren afsagde saalydende

K e n d e l s e :

Da Anholdte Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour med Føje er sigtet for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 § 3, 3die Stykke, subsidiært Justitsministeriets Bekendtgørelse Nr. 254 af 9. Juni 1941, og da de i Retsplejelovens § 780, II a—c, anførte Grunde skønnes at foreligge,

b e s t e m m e s :

Anholdte Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour bør fængsles.

Den i samme Paragraf ommeldte Frist fastsattes til 14 Dage, saaledes at den udløber den 9. 3. 1942.

Arrestanten afhørt. Dørene aabnedes paany. De mødende aftraadt. Retten hævet Kl. 17.55.

Arthur Andersen.

E. Larsen.

Udskriftens Rigtighed bekræftes.

Københavns Byrets Skriverkontor, den 24. Februar 1942.

P. J. V.

E. Larsen.

343.

UNDERSVINGSMINISTERIET

København, den 22. december 1948.

Den af folketinget under 8. januar 1948 nedsatte kommission i henhold til grundlovens § 45.

I skrivelse af 14. d. m. har kommissionen udbedt sig tilstillet en sagens dokumenter bilagt kortfattet redegørelse for de i undervisningsministeriet stedfundne overvejelser og tagne beslutninger i anledning af dr. Vilhelm la Cours arrestation, udlevering til besættelsesmagten, domfældelse og afskedigelse.

Således foranlediget skal man meddele kommissionen, at det første, som foreligger i undervisningsministeriets sag vedrørende de nævnte forhold, er en skrivelse herfra af 18. maj 1942 til Københavns byret, hvori man udbad sig en udskrift af den dr. la Cour inden byrettens 9. afdeling under 12. s. m. overgåede dom, hvilken udskrift man modtog med byrettens skrivelse af 22. s. m.

Efter at det i en referatnote på sagen var oplyst, at rigsadvokaten under 23. maj 1942 havde indanket byrettens dom for højesteret, blev sagen noteret til fremtagelse den 1. september 1942 i afventning af appelsagens udfald.

Den 12. juni 1942 blev en fuldmægtig i undervisningsministeriet — da ingen højere embedsmænd i øjeblikket var til stede — kaldt til et møde i finansministeriet, hvor det blev meddelt ham, at der foranlediget af en anmodning fra den daværende højesteretspræsident forelå en henstilling fra den daværende statsminister og justitsminister om, at dr. la Cour måtte blive afskédiget, inden hans sag kom til pådømmelse i højesteret. Til forelæggelse i undervisningsministeriet lånte den pågældende fuldmægtig et brev af 2. juni 1942 fra højesteretspræsidenten til justitsministeren. Dagen efter, den 13. juni 1942, resolverede undervisningsministeren, at der skulle meddeles dr. la Cour afsked efter tjenestemandslovens § 18, jfr. § 61, under hensyn til de ham overgåede byretsdomme. Forestilling om afsked blev nedlagt den 15. juni og bifaldet af kongen den 16. s. m.

Til nærmere belysning af det i undervisningsministeriet i denne sag passerede vedlægges:

1. Genpart af undervisningsministeriets skrivelse til Københavns byret af 18. maj 1942 med byrettens påtegning af 22. s. m., bilagt med domsudskrift.
2. Genpart af undervisningsministeriets referatnote af 30. maj og 2. juni 1942 med resolution af 3. s. m. og påtegning om sagens notering til fremtagelse.
3. Genpart af referatnote af 13. juni 1942 vedrørende møde i finansministeriet med påtegnet ministerresolution af s. d.
4. Genpart af brev fra højesteretspræsident Troels G. Jørgensen til justitsministeren af 2. juni 1942.
5. Genpart af forestilling af 15. juni 1942 vedrørende afskedigelse af dr. la Cour med påtegning om, at forestillingen er bifaldet af kongen.

6. Genpart af 7 meldinger herfra af 17. juni 1942 vedrørende dr. la Cours afskedigelse samt et brev vedrørende tilbagesendelsen til finansministeriet af dr. Troels G. Jørgensens brev af 2. juni 1942.
7. Brev fra dr. la Cour til den daværende undervisningsminister af 17. juni 1942 (i original).
8. Genpart af en i februar—marts 1945 af embedsmænd i undervisningsministeriet affattet redegørelse for forløbet af dr. la Cours afskedigelsessag.

Hartvig Frisch.

A. Vöhtz.

Bilag 1.

Undervisningsministeriets skrivelse til Københavns byret af 18. maj 1942 med byrettens påtegning af 22. s. m., bilagt med domsudskrift.

UNDERSVINGSMINISTERIET

København, den 18. Maj 1942.

Københavns Byrets Skriverkontor.

Til Brug for Undervisningsministeriet skal man herved udbede sig Udskrift af den Lektor, Dr. phil. Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour inden Københavns Byrets 9. Afdeling under 12. d. M. overgaaede Dom.

P. M. V.

sign. **Fr. Graae.**

K. Paludan-Müller.

Til Undervisningsministeriet.

Tilbagesendes tjenstligst under Vedlæggelse af den begærte Domsudskrift.

Københavns Byrets Arkivkontor 22. Maj 1942.

sign. **Ewert.**

Underbilag til Bilag 1.

Udskrift af Dombogen for Københavns Byrets 9. Afdeling*).

Aar 1942 den 12. Maj blev i Sagen Nr. St. 29/1942 Anklagemyndigheden mod Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour (Varetægtsfange) afsagt saalydende Dom:

Under denne Sag tiltales i Henhold til Justitsministeriets Ordre af 13. Marts 1942 Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour til ifølge Statsadvokatens Anklageskrift af 14. Marts 1942 at lide Straf for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18.

*) Ved højesterets dom af 25/6 1942 (HRT 1942, s. 258) idømtes dr. la Cour straf af fængsel i 7 måneder.

Januar 1941 § 3, Nr. 3, og Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov Nr. 536 af 22. December 1941, ved den 4. Februar 1942 i Damhuskroen i Rødovre at have holdt et offentligt Foredrag betitlet »Vor Neutralitet« og af et saadant Indhold, at det var egnet til alvorligt at skade Danmarks Interesser i Forhold til Udlandet.

Ifølge Tillægsanklageskrift af 18. April 1942 er Tiltalte yderligere i Henhold til Justitsministeriets Ordre af 16. April d. A. tiltalt til at lide Straf for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 § 3, Nr. 3, og Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov Nr. 536 af 22. December 1941, ved den 8. September 1941 paa et af »Dansk Samling« arrangeret Møde i Aabenraa og paa et den 27. Januar 1942 af »Kristelig Gymnasiastbevægelse« i Aalborg arrangeret Møde at have holdt et Foredrag, betitlet »Historien om et Korstog«, og af et saadant Indhold, at det var egnet til alvorligt at skade Danmarks Interesser i Forhold til Udlandet.

Tiltalte er født den 23. December 1883 og tidligere straffet senest ved Københavns Byrets Dom af 31. Juli 1941 efter Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov Nr. 147 af 13. April 1938 § 4, med Hæfte i 80 Dage.

Tiltalte har nægtet sig skyldig i noget ulovligt. Han har erkendt at have holdt de i Anklageskriftet omtalte Foredrag, men har benægtet under noget af disse at have fremsat Udtalelser, egnede til alvorligt at skade Landets Interesser i Forhold til Udlandet. Foredragenes Indhold har været neutralt, og de har været holdt i en helt igennem akademisk Tone og Form. Han har ikke tilsigtet at fornærme nogen, men kun at vække den nationale Følelse, og han har stærkt betonet, at han hverken er pro-engelsk eller anti-tysk, men alene dansk, i hvilken Forbindelse han særlig har henvist bl. a. til, at han med sine Udtalelser om Begivenhederne den 9. April 1940 — Bilag V Pag 9 — netop har lagt det fulde Ansvar for disse paa det danske Folk, og at han med Hensyn til Krigsskyldsspørgsmaalet udtrykkeligt har udtalt — Bilag V Pag. 17—, at vi mangler det fornødne Materiale til at udtale os derom.

Anklagemyndigheden har heroverfor hævdet, at samtlige de nævnte Foredrag, især naar de betragtes som en Helhed, er egnet til alvorligt at skade Landets Interesser i Forhold til Udlandet, og har særlig henvist til Tiltaltes i Bilag V Pag. 4—5 og Pag. 15—16 refererede Udtalelser.

Foreløbig bemærkes, dels at Tiltalte for saa vidt angaar Foredraget »Vor Neutralitet« har udarbejdet en Rekonstruktion af dette — Sagens Bilag V —, at det ved de afgivne Vidneforklaringer og Sagens øvrige Oplysninger maa anses bevist, at dette rekonstruerede Manuskript i det store og hele dækker det afholdte Foredrag, og at dette Bilag i Forbindelse med de under Forundersøgelsen inden Retten afgivne Vidneforklaringer derfor vil være at lægge til Grund for Rettens Bedømmelse af Indholdet og Tonen i og Formen af dette Foredrag, dels at Tiltalte for saa vidt angaar Foredraget »Historien om et Korstog« har erklæret nøje at have holdt sig til Indholdet af de 7 første Kapitler af den under Sagen fremlagte Pjece med samme Titel, at dette ved de afgivne Vidneforklaringer og Sagens øvrige Bevisligheder maa anses godtgjort, og at derfor denne Pjece i Forbindelse med de under Forundersøgelsen inden Retten afgivne Forklaringer samt den den 9. September 1941 daterede Rapport — Sagens Bilag 2 A — maa lægges til Grund ved Rettens Bedømmelse af nævnte Foredrag.

Saaledes som Sagen herefter foreligger oplyst, findes det ikke bevist, at Tiltaltes Foredrag ved Mødet i Aabenraa den 8. September 1941 og ved Mødet i Aalborg den 27. Januar 1942 har været af et saadant Indhold eller holdt paa en saadan Maade, at nogen af de i Anklageskriftet citerede Lovbestemmelser findes overtraadt, idet særlig for saa vidt angaar Talen i Aabenraa bemærkes, at den i Sagen omhandlede Udtalelse om »de bare Næver«, naar henses dels til Konklusionen i Rapporten Bilag 2 A, dels til de meget mangelfulde Oplysninger om denne Udtalelses nærmere Indhold og Mening og den Sammenhæng, hvori den er fremkommet, dels endelig til Tiltaltes egen Forklaring, ikke findes fremsat paa lovstridig Maade, og Tiltalte vil derfor for saa vidt være at frifinde.

Hvad derimod angaar Foredraget i Rødovre, findes Tiltalte paa visse Punkter som f. Eks. Udtalelserne om, at snart ethvert Barn kunde se, at Tyskland ikke

kunde vinde Krigen, og om »Rovmorderens lille Kanariefugl«, offentligt at have givet Meddelelser, egnet til alvorligt at skade Landets Interesser i Forhold til Udlandet, og Tiltalte vil derfor med Bemærkning, at Lovovertrædelser af nævnte Art ikke findes omfattet af Bestemmelserne i § 3, Nr. 3, i Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941, men alene burde henføres under Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov Nr. 536 af 22. December 1941, være at dømme i Overensstemmelse hermed.

Tiltalte har været fængslet siden den 23. Februar 1942.

Som Følge af det anførte vil Tiltalte være at anse efter Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov Nr. 536 af 22. December 1941, med en Straf, der under passende Hensyntagen til samtlige foreliggende Omstændigheder findes at kunne fastsættes til Hæfte i 4 Maaneder, hvoraf 78 Dage i Medfør at Straffelovens § 86 anses som udstaaet

Thi kendes for Ret:

Tiltalte Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour bør straffes med Hæfte i 4 Maaneder, hvoraf 78 Dage anses som udstaaet.

Tiltalte bør betale Sagens Omkostninger, derunder 1500 Kr. i Salær til den beskikkede Forsvarer, Landsretssagfører Sig. Bruun.

Arthur Andersen.

Udskriftens Rigtighed bekræftes.

Skriverkontoret under Københavns Byret den 21. Maj 1942.

P. J. V.:

sign. Navn.

Bilag 2.

Undervisningsministeriets referatnote af 30. maj og 2. juni 1942 med resolution af 3. s. m. og påtegning om sagens notering til fremtagelse.

Dr. la Cour-Sagen.

Københavns Byrets Dom af 12. Maj 1942 i Sagen: Anklagemyndigheden mod Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour forelægges.

Det bemærkes, at Rigsadvokaten under 23. Maj har indanket nævnte Dom for Højesteret.

30. Maj 1942.

HR.

Appelsagens Udfald afventes.

2. Juni 1942.

PM.

Noteres til Fremtagelse 1. September 1942.

4. Juni 1942.

HR.

Noteret **AMB.**

Referatnote af 13. juni 1942 vedrørende møde i finansministeriet med påtegnet ministerresolution af s. d.

Departementschef Kofoed anmodede mig i Gaar i Ministerens og Departementschefens Forfald om at komme over til ham, for at han derved kunde gøre Mst. bekendt med Resultatet af en Forhandling i Gaar mellem Statsministeren, Justitsministeren og Højesterets Præsident angaaende la Cour.

Højesteretspræsidenten har i Gaar atter gentaget sin Henstilling om, at la Cour afskediges, inden Sagen kommer til Paadømmelse i Højesteret, og han vil med dette for Øje sørge for, at Sagen, der er berammet til paa Torsdag, først kommer for Tirsdag 8 Dage, saaledes at der kan hengaa et længere Tidsrum mellem Afskedigelsen og Dommen.

Præsidenten motiverer sin Henstilling ved Ønsket om større Harmoni mellem Administrationens, Anklagemyndighedens og Domstolenes Forhold til la Cour og finder, at Højesteret kommer i en vanskelig Stilling, naar Administrationen vedblivende forholder sig passiv.

Præsidenten har endvidere oplyst, at der ikke vil kunne ventes en Lempelse af Dommen.

For denne gentagne Henstilling har Statsministeren og Justitsministeren bøjet sig, og der foreligger derfor en enig Henstilling fra Statsministeren, Justitsministeren og Højesterets Præsident om, at la Cour afskediges straks uden Varsel.

Grundlaget for Afskedigelsen maa være T. L. § 61, saaledes at der tages Forbehold m. H. t. Forslag overfor Bevillingsmyndighederne m. H. t. Pension og dennes Størrelse. Finansministeriet (Departementschef Kofoed) finder det rigtigst, at der endvidere tages Forbehold m. H. t. Pensionen for det Tilfælde, at Højesterets Dom maatte føre til Anvendelse af strengere Bestemmelser i T. L.

Afskedigelsen ønskes offentliggjort Tirsdag (efter Højesterets Præsidents Ønske), og Forestilling maa derfor gaa til Kongen i Dag.

MR 13. Juni 1942: Afsked efter T. L. § 18, jfr. § 61, under Hens. til Dommene. Intet Forbehold om T. L. § 60.

Brev fra højesteretspræsident Troels G. Jørgensen til justitsministeren af 2. juni 1942.

H Ø J E S T E R E T

2. Juni 1942.

Kære Hr. Justitsminister.

Jeg har overfor Rigsadvokaten holdt paa og faaet vedtaget, at Sagen mod den fængslede Lektor la Cour behandles i denne Maaned, formentlig dog først noget over Midten af denne. Afskedigelsen foreligger jo endnu ikke. Forsaavidt dette skulde staa i Forbindelse med Tvivl vedrørende Pensionsspørgsmaalet, der kunde tænkes sat i Afhængighed af Højesteretsdommens Udfald, forekommer der mig intet at være til Hinder for at foretage Afskedigelsen straks med Udskydelse af Pensionsspørgsmaalets Afgørelse, til Dommen foreligger.

Som jeg allerede tidligere har antydnet, tror jeg, at det af Administrationen indtagne Standpunkt til Afskedigelsen vil kunne faa en — maaske betydelig — Ind-

flydelse paa Bedømmelsen af la Cours Forhold. Og uden Hensyn til, hvad Grunden til Administrationens Passivitet kan være, vil Retten være henvist til at holde sig til Faktum: om Skolemyndighederne har reageret eller ikke har reageret overfor hans Virksomhed.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

sign. **Troels G. Jørgensen.**

Bilag 5.

Forestilling af 15. juni 1942 vedrørende afskedigelse af dr. la Cour med påtegning om, at forestillingen er bifaldet af kongen.

Allerunderdanigst Forestilling om Afskedigelse af Lektor ved Birkerød Statsskole, Dr. phil. Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour.

Efter at Lektor ved Birkerød Statsskole, Dr. phil. Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour ved Københavns Byrets Dom af 12. Maj d. A. er anset med en Straf af Hæfte i 4 Maaneder i Henhold til Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov Nr. 536 af 22. December 1941, maa undertegnede Minister mene, at der under Hensyn dels hertil, dels til, at Lektor la Cour i Forvejen efter tilsvarende Bestemmelser er straffet ved Københavns Byrets Dom af 31. Juli 1941 med Hæfte i 80 Dage, bør meddeles Lektor la Cour Afsked fra hans Stilling som Lektor ved Birkerød Statsskole i Henhold til Bestemmelserne i § 18, jfr. § 61 i Lov om Statens Tjenestemænd af 31. Marts 1931.

Lektor, Dr. phil. Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour er født i 1883. Efter at have taget Magisterkonferens i Historie i 1909 underviste han ved Lyngby Realskole 1910—11. Ved Skolens Overgang til højere Almenskole i 1911 tiltraadte han Stillingen som Medbestyrer og undervisningsmæssig Leder af det nyoprettede Gymnasiekursus. Her virkede han indtil Sommeren 1916. Efter et Studieophold i Norge i Aarene 1916—18 blev han knyttet som Lærer til Birkerød Skole. I August 1920 blev han efter denne Skoles Omdannelse til Statsskole konstitueret som Adjunkt ved Skolen og opnaaede i denne Stilling fast Ansættelse fra 1. August 1921 at regne. Endelig udnævntes han ved kongelig Resolution af 11. November 1931 til Lektor ved Skolen fra den 1. December samme Aar at regne. I 1927 erhvervede han den filosofiske Doktorgrad.

Lektor la Cour har haft Orlov fra sin Stilling ved Birkerød Statsskole siden den 1. August 1939, først i 5 Maaneder paa Grund af Sygdom og derefter af Hensyn til Gennemførelsen af videnskabelige Arbejder, idet hans Orlov flere Gange er blevet forlænget og sidst er meddelt for Tiden indtil den 31. Juli d. A.

I Henhold til det anførte skal undertegnede Minister herved tillade mig at indstille,

at det maa behage Deres Majestæt at meddele Lektor ved Birkerød Statsskole, doctor philosophiae Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour Afsked i Henhold til Tjenestemandslovens § 18, jfr. § 61, fra det af ham beklædte Embede.

Undervisningsministeriet, den 15. Juni 1942.

Allerunderdanigst

sign. **Jørgen Jørgensen.**

Eiler Mogensen,
kst. Ekspsekr.

Indstillingen bifaldes.

sign. **Chr. R.**

Amalienborg, den 16. Juni 1942.

7 meldinger fra undervisningsministeriet af 17. juni 1942 vedrørende dr. la Cours afskedigelse samt et brev vedrørende tilbagesendelsen til finansministeriet af dr. Troels G. Jørgensens brev af 2. juni 1942.

UNDERSVINGSMINISTERIET

København, d. 17. Juni 1942.

Hr. Lektor, Dr. phil. Vilh. la Cour.

Det meddeles herved Hr. Lektoren, at der som Følge af de Dem ved Københavns Byret overgaaede Straffedomme henholdsvis af 31. Juli 1941 for Overtrædelse af Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov Nr. 147 af 13. April 1938 § 4, og af 12. Maj 1942 for Overtrædelse af Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov Nr. 536 af 22. December 1941, ved kgl. Resolution af 16. Juni 1942 er meddelt Dem Afsked fra Deres Embede som Lektor ved Birkerød Statsskole i Henhold til Bestemmelserne i Statstjenestemandslovens § 18, jfr. § 61.

sign. **Jørgen Jørgensen.**

E. Max Sørensen,
fg. Fm.

UNDERSVINGSMINISTERIET

København, d. 17. Juni 1942.

Fru Lektor Vilh. la Cour, Birkerød.

Hoslagt følger Meddelelsen fra Undervisningsministeriet om Afskedigelse af Deres Mand.

De bedes drage Omsorg for, at Meddelelsen gaar videre til Deres Mand, der dog allerede paa anden Maade er underrettet om Afskedigelsen.

Deres ærbødige

sign. **E. Max Sørensen,**
fg. Fm.

UNDERSVINGSMINISTERIET

København, d. 17. Juni 1942.

Ritzaus Bureau.

Undervisningsministeriet meddeler:

Ved kgl. Resolution af 16. Juni 1942 er der i Henhold til Statstjenestemandslovens § 18, jfr. § 61, meddelt Lektor ved Birkerød Statsskole, Dr. phil. Wilhelm la Cour Afsked fra nævnte Embede.

UNDERSVINGSMINISTERIET

København, d. 17. Juni 1942.

Statstidende.

Undervisningsministeriet meddeler:

Ved kgl. Resolution af 16. Juni 1942 er der i Henhold til Statstjenestemandslovens § 18, jfr. § 61, meddelt Lektor ved Birkerød Statsskole, Dr. phil. Vilhelm la Cour Afsked fra nævnte Embede.

UNDERSVINGSMINISTERIET

København, d. 17. Juni 1942.

Rektor for Birkerød Statsskole.

Ved kgl. Resolution af 16. Juni 1942 er der i Henhold til Statstjenestemandslovens § 18, jfr. § 61, meddelt Lektor ved Birkerød Statsskole, Dr. phil. Vilhelm la Cour Afsked fra nævnte Embede.

Hvilket herved meddeles Hr. Rektoren.

sign. Jørg. Jørgensen.

E. Max Sørensen,
fg. Fm.

UNDERSVINGSMINISTERIET

København, d. 17. Juni 1942.

Kurator for Københavns Universitet.

Ved kgl. Resolution af 16. Juni 1942 er der i Henhold til Statstjenestemandslovens § 18, jfr. § 61, meddelt Lektor ved Birkerød Statsskole, Dr. phil. Vilhelm la Cour Afsked fra nævnte Embede.

Hvilket herved meddeles Hr. Kuratoren med Anmodning om at ville standse Udbetalingen af Lektor la Cours Lønning med Udgangen af indeværende Maaned.

sign. Jørg. Jørgensen.

E. Max Sørensen,
fg. Fm.

UNDERVISNINGSMINISTERIET

København, d. 17. Juni 1942.

Undervisningsinspektøren for Gymnasieskolerne.

Ved kgl. Resolution af 16. Juni 1942 er der i Henhold til Statstjenestemandslovens § 18, jfr. § 61, meddelt Lektor ved Birkerød Statsskole, Dr. phil. Vilhelm la Cour Afsked fra nævnte Embede.

Hvilket herved meddeles Hr. Undervisningsinspektøren.

sign. **Jørg. Jørgensen.**

E. Max Sørensen,
fg. Fm.

UNDERVISNINGSMINISTERIET

København, den 17. Juni 1942.

Hr. Departementschef K. H. Kofoed, K I. af Dbg., F. M. I.

Efter endt Afbenyttelse tillader jeg mig høslagt at tilbagesende Domsudskriften vedrørende Dr. la Cour samt Skrivelse af 2. ds. fra Højesterets Præsident til Justitsministeren.

Deres ærbødige

sign. **Eiler Mogensen,**
Fm.

Brev fra dr. la Cour til den daværende undervisningsminister af 17. juni 1942.

Vestre Fængsel, den 17. Juni 1942.

Kære Hr. Undervisningsminister Jørgen Jørgensen!

Fængselsinspektøren har netop overbragt mig Kopien af min Afskedigelse, og jeg føler i den Anledning Trang til at sende Dem et Par Linier— som den ene Landsmand kan skrive til den anden.

Jeg er overbevist om, at dette Skridt har været bittert for Dem at foretage. Det er meget muligt, at De ikke i og for sig har billiget min Handlemaade, skønt jo hele Rets sagen har vist, paa hvor yderst spinkelt et Grundlag de tyske Anklager hvilede. Men hvorledes Deres personlige Opfattelse end har været, saa har jeg altid ved Samtaler med Dem haft Indtryk af ærlig og oprigtig Sympati, og nu, da vi intet mere faar

med hinanden at gøre — i hvert Fald ikke som hidtil — er det ganske naturligt, at jeg gerne vil takke Dem. De har ved flere Lejligheder hjulpet mig, og det er Ting, jeg ikke glemmer.

Andet end dette var der ikke. Men nu beder jeg Dem til Slut tage en venlig Hilsen fra

Deres oprigtige Landsmand

Vilh. la Cour.

Bilag 8.

En i februar—marts 1945 af embedsmænd i undervisningsministeriet affattet redegørelse for forløbet af dr. la Cours afskedigelsessag.

Fhv. Lektor, Dr. phil. Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour. Født d. 23. December 1883. Magisterkonferens i Historie i 1909. Lærer ved Lyngby Realskole 1910—11. Ved Skolens Overgang til højere Almenskole i 1911 Medbestyrer og undervisningsmæssig Leder af det nyoprettede Studenterkursus indtil Sommeren 1916. 1916—18 Studieophold i Norge.

Derefter Lærer ved Birkerød Skole. Efter denne Skoles Omdannelse til Stats-skole blev han konstitueret som Adjunkt ved Skolen og blev den 31. Maj 1921 fast ansat som Adjunkt fra 1. August 1921 at regne med Lønanciennitet fra 1. August 1914 og Pensionsanciennitet fra 1. August 1926 at regne.

1927 filosofisk Doktorgrad.

Ansøger til det den 4. April 1935 opslaaede Professorat i Historie ved Københavns Universitet. Et i Henhold til § 3 i kgl. Anordning af 15. Maj 1932 af det filosofiske Fakultet nedsat Udvalg delte sig i et Flertal, Dr. phil. Knud Fabricius og fhv. Professor, Dr. phil. Aage Friis, der indstillede Konkurrence mellem 6 af de 7 Ansøgere, og et Mindretal, Professor, Dr. phil. Erik Arup, der indstillede Professoratet besat uden Konkurrence med daværende Professor ved Aarhus Universitet, Dr. phil. Albert Olsen. Fakultetet og derefter Universitetet indstillede herefter, at der afholdtes Konkurrence, hvilket efter derom af Undervisningsministeriet nedlagt kgl. Forestilling bifaldtes af Kongen den 23. Marts 1936. Den 6. Juni 1936 blev der tilstaaet Dr. la Cour Orlov med fri Vikar under Konkurrencen, altsaa fra Begyndelsen af Skoleaaret 1936—37 til ca. 1. November 1936. Efter Konkurrencen indstillede et Flertal paa 4 Medlemmer af Konkurrencekomiteens Medlemmer Albert Olsen, et Mindretal paa 3 Medlemmer la Cour til Professoratet, hvorefter Albert Olsen i Henhold til kgl. Resolution af 30. November 1936 udnævntes.

Ansøger til et i Oktober 1938 opslaaet Professorat i Historie ved Aarhus Universitet. Rettede, efter at være blevet bekendt med, at Professor Arup var blevet Medlem af Bedømmelsesudvalget, den 3. og 6. November overfor Aarhus Universitet og Ministeriet en Række Beskyldninger mod Arup og trak samtidig sin Ansøgning tilbage. Under en af det offentlige efter Københavns Universitets Anmodning anlagt Sag mod la Cour i Anledning af de af ham mod Arup rettede Beskyldninger frifandttes la Cour for Bagvaskelse, men de fremsatte ærefornærmende Sigtelser kendtes ubeføjede, da der ikke var ført Sandhedsbevis. Straf bortfaldt, da la Cour fandtes at have haft Føje til at tro paa Sandheden af sine Sigtelser.

Fra 1. August 1939 Orlov fra sin Stilling som Lektor ved Birkerød Statsskole først i 5 Maaneder paa Grund af Sygdom og derefter af Hensyn til Gennemførelsen af videnskabelige Arbejder. Orloven forlænget flere Gange, sidst til 31. Juli 1942.

Ved Københavns Byrets Dom af 31. Juli 1941 idømt Hæfte i 80 Dage for Overtrædelse af Lov 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov 147 af 13. April 1938 § 4.

Ved Københavns Byrets Dom af 12. Maj 1942 idømt Hæfte i 4 Maaneder i Henhold til Lov 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov 356 af 22. December 1941. Dommen indankedes for Højesteret baade af det offentlige og af la Cour.

Efter gentagne Henstillinger fra den daværende Højesteretspræsident Troels G. Jørgensen overfor Statsministeren og Justitsministeren henstillede de nævnte til Undervisningsministeren, at der meddeltes la Cour Afsked, inden Sagen kom til Paadømmelse i Højesteret.

En under 15. Juni 1942 nedlagt kgl. Forestilling om Afskedigelse af la Cour uden Varsel i Henhold til Tjenestemandslovens § 18, jfr. § 61, bifaldtes den 16. Juni.

Højesterets Dom af 25. Juni 1942: Fængsel i 7 Maaneder.

I Skrivelse af 13. Juli 1942 til Finansministeriet indstillede Undervisningsministeriet, at der tillagdes la Cour, hvis Pensionsalder ved Afskedigelsen var mellem 15 og 16 Aar (Pensionsbrøk $\frac{33}{100}$), $\frac{3}{4}$ Pension. Denne Skrivelse er aldrig besvaret af Finansministeriet, men i Henhold til Ministerresolution af 16. Juli 1942 anmodedes Undervisningsministeriets Bogholder om fra 1. Juli s. A. at regne at udbetale Fru la Cour 350 Kr. maanedlig forud som Forskud paa den Pension, der maaŕte blive tillagt hendes Mand. Ministeren stillede samtidig Pensionsspørgsmaalet i Bero, for at der kunde blive Mulighed for at genoptage det paa et senere Tidspunkt.

21. Februar 1945.

J. Munck-Hansen.

Fru la Cour har imidlertid ikke ønsket at gøre Brug af Tilladelsen til at hæve det nævnte Forskudsbetøb, og saavidt vides er der fra privat Side skaffet Midler til Veje til Dr. la Cours Underhold, indtil Pensionsspørgsmaalet kan bringes i Orden. Som foran anført er la Cour dømt efter Lov af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov af 22. December 1941 (Den, der ved trykt Skrift eller paa anden Maade offentliggør Meddelelser, der er egnede til at skade Landets Interesser i Forhold til Udlandet, straffes med Fængsel indtil 1 Aar eller under formildende Omstændigheder med Hæfte eller Bøde. Der kan ved kgl. Anordning træffes Bestemmelse om denne Lovs Bortfald).

Ministeriet modtog den 12. Juni 1942 en Henstilling fra den daværende Statsminister, Justitsminister, Finansminister og Højesteretspræsident om, at la Cour afskedigedes straks, uden Varsel og inden Sagens Paadømmelse i Højesteret, og denne Henstilling fulgte Undervisningsminister Jørgen Jørgensen, og ved kgl. Resolution af 16. Juni 1942 blev la Cour afskediget i Henhold til Tjenestemandslovens § 18, jfr. § 61.

Afskedigelsen burde ikke være sket inden Højesteretsdommen. At det iøvrigt under de da herskende Forhold har været nødvendigt at afskedige la Cour skal ikke benægtes, og herved henvises særlig til, at Udenrigsministeriet — som anført i Højesteretsdommen — i Skrivelse af 27. April 1942 havde udtalt, at la Cour ved sin Udgivelse af forskellige aktuelle Pjecer, hvoraf 2 er beslaglagt, saavel som ved sin Foretagsvirksomhed i meget høj Grad har bidraget til at skabe Vanskeligheder i Forholdet til de tyske Myndigheder, og at Ministeriet paa Foranledning af disse uden Resultat har rettet Henvendelse til ham om at ophøre med denne publicistiske Virksomhed.

Højesteretsdommen over la Cour er en politisk Dom i Henhold til en midlertidig Lov, og det er et stort Spørgsmaal, om en saadan Dom kan og bør danne Grundlag for en Afskedigelse efter Tjenestemandslovens § 18, jfr. § 61 (Tjenesteforseelser eller Misligheder, der svækker den for Stillingen nødvendige Agtelse og Tillid). Skulde la Cour fjernes fra sit Embede (og det har maaske været et Krav fra tysk Side?), havde det unægteligt været bedre, om han var blevet afskediget med sædvanlig Varsel og fuld Pension uden Henviŕning til den misliebige § 61.

Ved Skrivelse af 13. Juli 1942 indstillede Ministeriet til Finansministeriet, at der blev tillagt la Cour $\frac{3}{4}$ Pension, men denne Skrivelse har Finansministeriet aldrig besvaret, og det vil derfor være rimeligt, at Skrivelsen tages tilbage fra Finansministeriet og annulleres.

Ved Genoptagelse af Lektor la Cours Sag, naar det rette Tidspunkt hertil er inde, kan der blive Spørgsmaal om flere Muligheder:

- 1) Den kgl. Resolution af 16. Juni om hans Afskedigelse annulleres ved en ny kgl. Resolution. I saa Fald er han eo ipso Lektor ved Statsskolen i Birkerød og maa have efterbetalt fuld Løn fra 1. Juli 1942.
- 2) Afskedigelsen annulleres ikke, men han genansættes ved kgl. Resolution som Lektor, eventuelt paa Ventepenge med Løn i Henhold til Tjenestemandslovens § 59. I den Tid han har været afskediget, tillægges der ham fuld Pension.
- 3) Afskedigelsen opretholdes, men der tillægges ham fuld Pension fra 1. Juli 1942 at regne. I saa Henseende bemærkes, at en Afskedigelse efter Tjenestemandslovens § 61 efter denne Bestemmelses Affattelse ikke skulde være til Hinder for at yde fuld Pension. Finansministeriet kræver dog i Almindelighed ved § 61-Afskedigelser Pensionen sat til en større eller mindre Brøkdel af fuld Pension, men der er dog fra 1. Departements Ressort flere Eksempler paa, at Finansministeriet efter Indstilling herfra er gaaet med til fuld Pension (1. Departement J. Nr. 2116/36).

Fuld Pension vil udgøre $\frac{33}{60}$ af 7.500 Kr.	= 4.125 Kr.
Reguleringstillæg for Tiden	1.944 —
Midlertidigt Tillæg for Tiden	288 —
	<hr/>
	6.357 Kr.

En Efterbetaling for Tiden fra 1. Juli 1942 vilde udgøre 17—18.000 Kr.

De under 1) og 2) nævnte Muligheder kan ikke gennemføres under de nuværende Forhold, men først naar Landet atter er frit og normale forfatningsmæssige Tilstande genoprettede. Den under 3) nævnte Mulighed — fuld Pension — kunde godt søges gennemført paa nærværende Tidspunkt, men muligvis kunde en senere gunstigere Løsning præjudiceres herved, og i saa Fald maatte Sagen hellere bero en Tid endnu.

23. Februar 1945.

A. Michelsen.

Da Dr. la Cour blev afskediget den 15. Juni 1942, og da Pensionsspørgsmaalet stadig er uløst, har jeg ønsket denne Sag taget op til Overvejelse.

Det fremgaar af Redegørelsen,

- at Ministeriet bevilgede Dr. la Cour Orlov med fri Vikar under Konkurrencen til Professoratet 1936,
- at Ministeriet, efter at la Cour var blevet skuffet i 1936 og paany i 1939 i Aarhus, har bevilget la Cour Orlov med fri Vikar i 3 Aar til videnskabeligt Arbejde,
- at Københavns Byrets Dom af 31. Juli 1941 ikke influerede paa Ministeriets villige Holdning overfor la Cour,
- at heller ikke den anden Byretsdom af 12. Maj 1942 foranledigede Ministeriet til særlige Forholdsregler, allerede af den Grund, at Dommen blev appelleret til Højesteret, jfr. min Resolution af 3. Juni 1942 i Sag 1720/42,
- at der kort før Højesteretsdommen skete en Henvendelse fra Højesterets Præsident til Justitsministeren om Afskedigelse, fordi Administrationens Standpunkt til Afskedigelse »vil kunne faa en — maaske betydelig — Indflydelse paa Bedømmelsen af la Cours Forhold«.

Da Ministeren meddelte mig Højesteretspræsidentens ukaldede Indblanding i Administrationen ved hans Skrivelse til Justitsministeren af 2. Juni 1942, var baade Ministeren og jeg enige om at afvise denne Indblanding, bl. a. fordi den fore-

kom os usømmelig, og fordi en Afskedigelse paa staaende Fod, medens Sagen endnu stod uafgjort som værende under Appel til Højesteret, vilde stride mod vor Praksis og mod sædvanlig juridisk Fremgangsmaade, samt fordi Pensionsspørgsmaalet naturligvis var afhængigt af Dommens endelige Bedømmelse af Forholdet.

Ministeriet reagerede altsaa ikke overfor Præsidentens Henvendelse. Imidlertid vendte Præsidenten den 12. Juni tilbage til Sagen overfor Justitsministeren og Statsministeren.

Samme Dag søgte Departementschef Kofoed at komme i Forbindelse med Ministeren og mig, og da vi begge var andetsteds, blev Fuldmægtig Mogensen — som det fremgaar af vedlagte Notat — kaldt til Hr. Kofoed, der underrettede ham om, at Statsministeren, Justitsministeren og Højesteretspræsidenten under en Forhandling var blevet enige om at henstille til Undervisningsministeren, at la Cour blev afskediget straks uden Varsel med Paaberaabelse af Tjenestemandsløvens § 61 og med Forbehold for det Tilfælde, at Højesteretsdommen maatte føre til Anvendelse af den strengere § 60 i Tjenestemandsløven. Afskedigelsen ønskedes offentliggjort Tirsdag, saa Forestillingen maatte allerede 12. Juni gaa til Kongen.

Fuldmægtig Mogensen fik Forbindelse med Ministeren, der imidlertid ønskede en Samtale med mig 13. Juni om Formiddagen.

Da Sagen hastede, blev Konzept til den kgl. Forestilling skrevet allerede den 12. Juni om Aftenen og fremlagt under Forhandlingen næste Formiddag hos Ministeren, der følte sig tvunget af Forhandlingen den foregaaende Dag mellem Statsministeren, Justitsministeren og Præsidenten. Ministeren resolverede Afsked, men Konceptet til Forestillingen blev i væsentlig Grad ændret, og ethvert Forbehold om eventuelt § 60 udgik.

Naar Afskedigelsen skulde ske uden Varsel, maatte § 18, jfr. § 61, paabe-
raabes. Afskedigelsen skete ved kgl. Resolution af 16. Juni 1942.

Jeg husker, at det for Ministeren var meget betydningsfuldt, at han mente, at en administrativ Afskedigelse vilde medføre en betydelig mildere Straf ved Retten, end der ellers kunde ventes.

Afgørelsen med Hensyn til Pensionen, der fik Udtryk i Ministeriets Skrivelse til Finansministeriet af 13. Juli 1942, er sket under min Ferie i Jylland, vistnok i Henhold til Beslutning paa Ministermøde.

Denne Beslutning er imidlertid hurtigt ændret, for efter Skrivelsens Afgang foreligger der Ministerresolution af 16. Juli 1942 for, at der fra 1. Juli 1942 skal udbetales Fru la Cour 350 Kr. maanedlig som Forskud paa den Pension, der maatte blive tillagt hendes Mand.

Ministeren skrev personlig til Fru la Cour, der imidlertid afslog at modtage dette Forskud paa Pension.

Endvidere fremgaar det af et Brev af 6. Oktober 1942 paa Ministerens Vegne af Kontorchef Paludan-Müller til Professor Friis Johansen, at der ikke er truffet nogen Afgørelse om, at der ikke vil blive tillagt Dr. la Cour Pension, at Forholdet derimod er det, at Ministeren i Dr. la Cours Interesse har stillet Pensionsspørgsmaalet i Bero, for at der kan blive Mulighed for at genoptage det paa et senere Tidspunkt, samt at de 350 Kr. pr. Maaned à conto stadig staar til Disposition.

Det fremgaar herefter klart, at Ministeren, som i hele denne Sag i dens forskellige Faser har staaet i Kontakt med sine Kolleger i Regeringen, har ønsket Pensionsspørgsmaalet stillet i Bero, for at Sagen senere kunde genoptages til ny Prøvelse, at Tilbudet om de 350 Kr. maanedlig kun var en midlertidig økonomisk delvis Skadesløsholdelse, og at Skrivelsen til Finansministeriet af 13. Juli 1942, hvori der foreslaas $\frac{3}{4}$ Pension, ikke længere havde nogen Basis, hvilket ogsaa stemmer med, at Finansministeriet overhovedet ikke har reageret paa denne Skrivelse.

Paa nærværende Tidspunkt kan der naturligvis ikke fra Undervisningsministeriets Side ske en Genoptagelse af Sagen til Realitetsafgørelse. Det maa blive en kommende politisk Regerings Sag at ordne dette Forhold paa en for Dr. la Cour tilfredsstillende Maade, og intet maa i saa Henseende præjudiceres.

Undervisningsministeriet maa altsaa finde sig i, at denne Sag staar uløst paa irregulær Maade, hvor ubehageligt det end er, men jeg ønsker at meddele Finansministeriet, at Forudsætningerne for Ministeriets Skrivelse af 13. Juli 1942, hvis Forslag til Pension jeg er ganske uenig i, maa anses forandrede ved Ministerens Beslutning om, at hele Pensionsspørgsmaalet skal stilles i Bero, hvorfor Finansministeriet anmodes om at betragte Skrivelsen som ikke afgivet.

10. Marts 1945.

Fr. Graae.

344.

Uddrag af Juristen, 1948, Side 93—110 og 137—140.

Troels G. Jørgensen og Besættelsestiden.

— — — — Dr. Jørgensen kalder Dr. la Cours Bog »Før dansk Domstol under Besættelsen« (1945) for et — temmeligt hovedløst — Skandskrift mod Højesteret og ham selv (S. 189) og S. 209 kaldes la Cour for en »højttalende Skændegæst«. I Forbindelse med en Omtale af Højesterets Domme i de Straffesager, der var særlig præget af Krigssituationen — der alle gaar i skærpene Retning — gaar Dr. Jørgensen nærmere ind paa Dommen over la Cour og Forholdet med Hensyn til dennes Afskedigelse som Lektor ved Statsskolen i Birkerød. Selve Dommen skal ikke drøftes her, kun Spørgsmaalet om Højesteretspræsidentens Medvirken ved la Cours Afskedigelse, forinden Højesterets Dom var faldet. Dr. la Cour skriver i sin Bog S. 141, at Højesteretspræsidenten var den egentlige Ophavsmand til Tanken om hans Afskedigelse (paa dette Tidspunkt). Videre hedder det: »Hvis nogen siger, han (Jørgensen) havde de bedste Hensigter, . . . skal jeg ikke modsige vedkommende. Men var det rigtigt, var det *værdigt*, at Højesterets Præsident ikke holdt Tand for Tunge, men forud for Retshandlingen indviede en administrativ Myndighed i, hvad han kunde tænke sig maatte blive Resultatet?« Dr. la Cour konkluderer: »Efter mine Begreber svækker det afgjort den Agtelse for og Tillid til hans Embede, som det er hans Pligt at opretholde!«

I en lang Note henviser Dr. Jørgensen til Thune Jacobsens Bog: Paa en Urias Post, S. 117-118, hvoraf fremgaar, at det var Thune Jacobsen, der i Ministermøde kort efter Byretsdommen stillede Forslag om la Cours Afskedigelse og fik Tilslutning, men at Initiativet til at Afskedigelsen fandt Sted før Højesteretsdommen udgik fra Højesteretspræsidenten, der anførte, at hvis Afskedigelsen forelaa allerede ved Rettens Paadømmelse af Sagen, vilde Retten være i Stand til at lade den faa Indflydelse paa Straffens Udmaaling, i saa Fald naturligvis til Gunst for Tiltalte. Af Noten fremgaar videre, at Højesteretspræsidenten har ført Forhandlinger baade med Justitsministeren og Statsministeren angaaende la Cours Sag, at han »maatte tiltræde«, at Loven frembød de *formelle* Betingelser for Afskedigelsen (»Misligheder, der svækker den for Stillingen nødvendige Agtelse og Tillid«), og at han har udtalt at der efter Fængslingskendelsens Stadfæstelse var »praktisk Sikkerhed for en Domfældelses Oprettelse i Anken«.

Dr. la Cour blev afskediget før Dommen, hvorved hans Straf blev sat op fra 4 Maaneders Hæfte til Fængsel i 7 Maaneder. Hvis den forudgaaende Afskedigelse har virket formildende, spørger man fortvivlet, hvad vilde Resultatet være blevet uden Afskedigelsen, strengere kunde det dog vist ikke være blevet. Naar man læser Troels G. Jørgensens Brev af 2. Juni 1942 til Thune Jacobsen, hvis Slutningspassus lyder: »Som jeg allerede har antydnet, tror jeg, at det af Administrationen indtagne Standpunkt til Afskedigelsen vil kunne faa en — maaske betydelig — Indflydelse paa Bedømmelsen af la Cours Forhold, og uden Hensyn til, hvad Grunden til Administrationens Passivitet kan være, vil Retten være henvist til at holde sig til det Faktum, om Skolemyndighederne har reageret eller ikke har reageret over for hans Virksomhed«, og sammenholder det med Undervisningsministeriets Referat vedrørende Mødet den 12. Juni 1942 mellem Statsministeren og Højesteretspræsidenten, hvorefter Præsidenten motiverer sin gentagne Henstilling om, at la Cour afskediges,

inden Sagen kommer til Paadømmelse i Højesteret, *med Ønsket om større Harmoni mellem Administrationens, Anklagemyndighedens og Domstolenes Forhold til la Cour, og finder, at Højesteret kommer i en vanskelig Stilling, naar Administrationen vedblivende forholder sig passiv*« (Kursiveringerne her) kan man vanskelig akceptere Forklaringen om, at Afskedigelsen før Dommen var ment som en Venlighed mod Dr. la Cour. Det er ogsaa et Spørgsmaal, der maa opklares, om Troels G. Jørgensen under Voteringen i Højesteret gjort Dommerne bekendt med deres Præsidents Medvirken til, at Dr. la Cour var blevet afskediget før Sagen behandledes i Højesteret.

Hvordan det nu end maatte forholde sig hermed, tør det fastslaas uden Bænknelighed eller Forbehold, at Spørgsmaalet om Afskedigelse af Dr. la Cour — før eller efter Dommen — var Højesteretspræsidenten aldeles uvedkommende. Det var et rent politisk Spørgsmaal, som han maatte overlade til Regeringen. Et Sammenspil mellem Administration og Domsmagt i politiske Sager er ødelæggende for Retsstatens Principer. — — — —

O. A. Borum.

Svar paa et Angreb.

— — — — Det er fejlagtigt, at la Cour i sin Bog kun taler om den Tanke at lade hans Afskedigelse indtræde før Højesterets Dom. Hans Anklage, der andetsteds er modbevist, angaar, at man, d. v. s. jeg overhovedet kom paa Tanken om en Afskedigelse og gennemførte den. Den Referatnote, der citeres et Stykke af og som skyldes en med Sagen ubekendt, synes at vise en Tendens til at faa et kedeligt Ansvar skudt over paa den udenfor Administrationen staaende Retspræsident. Interessen ved en Meddelelse i Retten om, at det for mig ikke var overraskende, at Afskedigelsen havde fundet Sted og før Sagens Foretagelse, forstaar jeg ikke. Der siges intet til Forklaring saa lidt som om, at et politisk Spørgsmaal (Afskedigelsen) ikke kan have en domstolsmæssig Interesse (Udmaalingens større Sikkerhed ved Kundskab herom).

Troels G. Jørgensen.

Og Bemærkninger hertil.

— — — — Beviset for Højesteretspræsidentens Medvirken til Dr. la Cours Afskedigelse før Dommen ligger allerede klart i Dr. Jørgensens eget Brev af 2. Juni 1942. Referatnoten fra Undervisningsministeriet — om hvis Objektivitet og Rigtighed der ikke er mindste Grund til at tvivle — er kun en Støtte for det Resultat, som man ad anden Vej maa komme til.

Dr. Jørgensens Udtalelse: »Interessen ved en Meddelelse i Retten om, at det for mig ikke var overraskende, at Afskedigelsen havde fundet Sted og før Sagens Foretagelse, forstaar jeg ikke«, kan formentlig kun opfattes som en Indrømmelse af, at Præsidenten har undladt under Voteringen i Højesteret at gøre Dommerne bekendt med deres egen Præsidents Medvirken til, at Dr. la Cour blev afskediget, før Sagen behandledes i Højesteret. Der er saaledes forholdt Dommerne en vigtig Oplysning, som de havde Krav paa at kende. — — — —

O. A. Borum.

345.

Uddrag af Ugeskrift for Retsvæsen 1948, Afdeling B, side 33—41 og 81—83.

*Betragtninger i Anledning af Troels G. Jørgensen: 18 Aar af Højesterets Historie.
Af Knud Illum.*

Vedrørende Sagen mod Lektor la Cour er Højesteret, der afsagde Dommen den 25. Juni 1942, blevet angrebet for at have domfældt la Cour paa Grundlag af et utilstrækkeligt Bevismateriale, for at have inddraget Handlinger, der ikke var omfattet af Tiltalen, under Sagen samt for en urimelig Strafudmaaling. Højesterets Præsident er specielt angrebet for at have medvirket til Lektor la Cours Afskedigelse fra Statstjenesten endog inden Domsafsigelsen. Paa alle Punkter afviser Forfatteren de rejste Anklager (S. 211 ff.). Naar man henser til Karakteren af Lektor la Cours agitatoriske Virksomhed, der utvivlsomt havde ikke ringe Betydning for Stemningsdannelsen i Danmark, maa man formentlig afvise den Opfattelse, at der ikke var fornødent Grundlag for Dommen i den dagældende Lovgivning. Da den særlige Lovgivning under Krigen var indført udelukkende for at tilfredsstille de tyske Krav, maatte man til en vis Grad vente, at Strafudmaalingen ved Højesteret maatte udvise en stigende Tendens i Forholdet til Underinstansen: den Underrettsdommer, der behandlede de særlige Sager, søgte heldigt at komme om ved Tyskerne med saa milde Domme som muligt. Ser man hen til Karakteren af de Udtalelser, som la Cour havde fremsat, og til, at Straffens Maksimum var 1 Aars Fængsel, kan man imidlertid ikke ganske fri sig for det Indtryk, at Justitsministerens og Udenrigsministerens Frygt for den konkrete Sags politiske Følger har været medvirkende til, at den alvorlige Skærpelse af Straffen fra 4 Maaneders Hæfte til 7 Maaneders Fængsel har kunnet vinde Medhold i Højesteret.

Med Rette kan Forfatteren afvise Anklagen for Udvidelse af Tiltalens Genstand. Naar man ser hen til Dommens Opbygning (om Dommens Ordlyd se U. f. R. 1942. 772), maa det være klart for enhver Jurist, at Dommens Henviisning til, at den Tiltalte ogsaa ved anden Virksomhed end den af Tiltalen omfattede havde voldt Myndighederne Vanskeligheder i Forhold til Tyskerne, kun er anført som et Strafudmaalingshensyn.

Hvad Afskedigelsen af la Cour angaar, vil Præsidenten være blevet bekendt med Planerne herom ved et Møde i Justitsministeriet i Anledning af Sagen om den planlagte frivillige Internering efter udstaaet Straf. Ved denne Lejlighed gav han Udtryk for, at Tjenestemandsløvens formelle Betingelser for Afskedigelsen af la Cour var til Stede. Ved et senere Møde med Statsminister Buhl, der udbad sig forskellige praktiske Oplysninger, vil Forfatteren have nævnt, at Højesteret vilde kunne tage Afskedigelsen i Betragtning som en formildende Omstændighed, hvis den forelaa inden Paakendelsen. Videre Andel vil Forfatteren ikke have haft.

Af la Cours foran citerede Bog fremgaar yderligere, at Præsidenten den 2. Juni 1942 har rykket Justitsministeren for Oplysninger om Afskedigelsesspørgsmaalets Løsning, idet han samtidig henleder Opmærksomheden paa, at Pensionsspørgsmaalets Afgørelse kan udskydes til efter Afsigelsen af Højesterets Dom. Heri henvises til den betydelige Indflydelse, som Afskedigelsen vil kunne faa paa Bedømmelsen af la Cours Forhold. Man gætter næppe fejl, naar man antager, at det er dette Initiativ, der har medført, at Præsidenten senere tilkaldtes til Møde med Statsministeren.

Naturligvis var Problemet om la Cours Afskedigelse et vigtigt Spørgsmaal paa det daværende Tidspunkt. Men man stiller sig lidt uforstaaende over for den store Betydning, som Forfatteren tillægger Afskedigelsen med Hensyn til Strafudmaalingen, der efter Dommens Resultat næppe heller kan være væsentlig paavirket heraf. Naar Afskedigelsen forelaa inden Højesteretsdommen, vilde det derimod kunne lægge en Dæmper paa Tyskernes Utilfredshed med Dommens Resultat. Men hvorledes man end ser paa Afskedigelsen paa det usædvanlige Tidspunkt, er det vanskeligt at se det betimelige i, at Højesterets Præsident tager et Initiativ over for Regeringen i en saadan Sag. — — — —

Svar paa et Angreb.

Af fhv. Højesteretspræsident Troels G. Jørgensen.

— — — —
 Ifølge la Cours Bog var jeg overhovedet Ophavsmanden til, at Administrationen fik den Tanke at afskedige ham, og jeg fik dette gennemført. Nu er dette svundet ind til, at Motivet til at tilkalde mig til et Møde om Tidspunktet for Afskedigelsen var en saakaldt Rykkerskrivelse fra mig til Justitsministeren. Det var vel egentlig Statsministeren, der skulde udtale sig om Rigtigheden af denne »Gætning«. For mit Vedkommende henholder jeg mig til, hvad jeg har skrevet.

Frikorps Danmarks orlov og den derved opståede uro.

Aktstykker:

346. Justitsministeriets redegørelse af 14. august 1945	1396
Bilag I. Statsadvokaten for særlige anliggendes referat af 29. april 1942	1397
Bilag II. Departementschef Eivind Larsens notits af 4. maj 1942	1398
Bilag III. Referat af dansk-tyske forhandlinger på hotel d'Angleterre den 10. juli 1942, bilagt notits om et af D.N.S.A.P. arrangeret møde den 9. s. m.	1399
Bilag A. Udenrigsministeriets skrivelse af 3. september 1942 til justitsmini- steriet	1403
Bilag B. Udenrigsministeriets direktørs notits af 7. september 1942	1404
Bilag C. Den øverstbefalendes instruks af 20. august 1942 til frikorpsets medlemmer	1407
Bilag D. Justitsministeriets cirkulære af 7. september 1942	1409
Bilag E. Dansk-tysk aftale angående frikorpsets ankomst den 8. september 1942	1410
Bilag F. Redegørelse af september 1942 for begivenhederne den 8.—11. september 1942	1411
Bilag G. Fortegnelse af september 1942 over episoder mellem frikorpsetsfolk og danske civilpersoner	1415
Bilag H. Departementschef Eivind Larsens notits angående forhandlinger ultimo september 1942	1418
Bilag I. Departementschef Eivind Larsens notits angående forhandlinger den 7. december 1942	1421
Bilag K. Justitsministeriets samtidige, samlede redegørelse over frikorpsets orlov	1422
I. Rygter vedrørende frikorpsets anvendelse	1423
II. Tilfælde, hvor frikorpsets medlemmer er blevet fornærmet eller forulempet	1424
III. Tilfælde, hvor frikorpsetsmedlemmer har optrådt provokerende eller udøvet vold overfor sagesløse personer	1438
IV. Tilfælde, hvor frikorpsetsmedlemmer har tiltaget sig en dem ikke tilkommende myndighed	1447
V. Frikorpsets medlemmers optræden overfor det danske politi ..	1448
347. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens svarskrivelse af 1945	1452
Bilag A. Justitsministerens dagbog af 15. september 1942	1453
Bilag B. Justitsministerens notits af 28. september 1942 angående forhand- ling med den tyske gesandt	1454

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 178, 179, 227, 228.

Fhv. justitsminister Thune Jacobsens almindelige redegørelser (A. nr. 41 og 42), side 118, 119.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 9, 10, 14, 20, 30, 36.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 459, 460, 463—466, 469, 470, 474, 475, 477, 478.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 646, 663, 669—671, 675, 676, 700, 704, 705, 707, 709, 715, 806, 814.

Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykker:

Rapportafhøring af 23. juli 1946 af fhv. tysk gesandt C. v. Ren- the-Fink.	IV nr. 51
Fhv. forsvarsminister Brorsens redegørelse af 17. juli 1945 for frikorps Danmark	VI nr. 12
Fhv. forsvarsminister Brorsens redegørelse af 7. oktober 1946 for frikorps Danmark	VI nr. 13
Fhv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 14. juli 1945 for frikorps Danmark	VI nr. 14
Krigsministeriets skrivelse af 30. juni 1949 med aktstykker an- gående frikorps Danmark	VI nr. 15
Aktstykker angående ministeren for offentlige arbejder og fri- korps Danmark	X nr. 226—249

Anden litteratur:

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 42, 43, 135—152.

346.

Redegørelse fra Justitsministeriet.

Hvorvidt blev der truffet Foranstaltninger til Forhindring af den Uro, som Frikorps Danmarks Optræden under Orlov i Oktober 1942 medførte?

Frikorps Danmarks Ophold paa Orlov her i Landet fandt Sted i September-Oktober Maaned 1942. Korpset ankom den 8. September og rejste bort igen — fra København — den 13. Oktober 1942. I en Ugestid efter Ankomsten og nogle Dage inden Afrejsen var alle Medlemmerne samlet i København, mens de i den mellemlygende Periode var spredt ud over Landet paa deres forskellige Hjemsteder.

Under Hensyn til Befolkningens Stemning overfor Frikorpsets Medlemmer og de Erfaringer, man tidligere havde gjort med Hensyn til provokerende Optræden fra Frikorps Danmarks Side, maatte Forlydendet om, at Korpset samlet ventedes hertil, give Anledning til den største Uro, ikke mindst paa Grund af de Rygter om Frikorpsets Anvendelse herhjemme til Støtte for Frits Clausens Parti, der var i Omløb, navnlig i nazistiske Kredse. Man forsøgte derfor — dog uden Held — at opnaa Aflysning af den paatænkte samlede Orlov. Hos Statsadvokaten for særlige Anliggender udarbejdedes i August Maaned den i Redegørelsen angaaende Frits Clausens aabne Brev omtalte Oversigt over D.N.S.A.P.s Provokationer netop med det Formaal at søge Orlovshjemsendelsen undgaaet. Man kunde under Forhandlingerne henvise til de tidligere Lejligheder, ved hvilke Frikorpsmedlemmer sammen med D.N.S.A.P. havde optraadt provokerende. Ved disse Lejligheder var der gjort alvorlige Forestillinger overfor Tyskerne, jfr. de som Bilag I—III vedlagte Afskrifter af Referater.

Det var imidlertid ikke muligt at opnaa Aflysning af den paatænkte samlede Orlov, men Forhandlingerne førte dog til, at man tysk Side i Erkendelse af Faren for Episoder besluttede at ville give bestemte Instrukser for de frivilliges Optræden.

Endelig Meddelelse om Orlovsoopholdet fremkom i Udenrigsministeriets Skrivelse af 3. September 1942, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag A.

Om Enkeltheder i Forbindelse med Frikorpsets Modtagelse, derunder navnlig D.N.S.A.P.s Deltagelse i Uniform, førtes der Forhandlinger, hvorom henvises til det i Afskrift som Bilag B hoslagte Referat af 7. September 1942 fra Direktør Svenningsen.

Ordlyden af den Instruktion, der fra tysk Side blev givet de frivillige, fremgaar af den som Bilag C vedlagte Afskrift af den danske Oversættelse af det til hver enkelt udleverede »Sondermerkblatt«.

Justitsministeriet gav i Cirkulæreskrivelse af 7. September 1942 Politimestrene Meddelelse om Orlovsoopholdet og den givne Instruktion. Cirkulæreskrivelsen vedlægges som Bilag D.

Om den trufne Aftale med Hensyn til D.N.S.A.P.s Tilstedeværelse ved Modtagelsen blev der den 8. September 1942 Kl. 10 givet Københavns Politi Meddelelse ved en Notits, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag E.

Angaaende Modtagelsen af Frikorpset henvises iøvrigt til den som Bilag F vedlagte Afskrift af en dengang udarbejdet kronologisk Redegørelse for Begivenhederne i Tiden fra den 8. September til den 11. September 1942.

Der henvises endvidere til en noget senere i September Maaned udarbejdet Fortegnelse over visse særlig grove Episoder mellem Medlemmer af Frikorps Danmark og danske Civilpersoner. Den vedlægges som Bilag G.

I Anledning af en Episode paa Vesterbrogade den 27. September 1942, ved hvilken Lejlighed en Frikorpsmand ved Navn Kofod Jensen skød mod en Menneskemængde, hvoraf flere blev saaret af Opspringere, førtes der Forhandlinger af Departementschef Eivind Larsen og Justitsministeren. Der henvises til Departementschef Eivind Larsens i Afskrift som Bilag H vedlagte Referat af Drøftelserne den 27. September—29. September 1942. Tanken om Udsendelsen af en Fælleserklæring blev ikke realiseret; man var fra tysk Side ikke interesseret deri.

Efter at Frikorpset havde forladt Landet, udarbejdedes en Redegørelse paa Grundlag af alle de foreliggende Sager. Formaalet med denne var at søge bilagt i hvert Fald Størstedelen af de rejste Sager mod Danskere for Fornærmelse el. lign. i Forbindelse med Orlovsopholdet. Redegørelsen er udarbejdet med Muligheden for Overgivelse til Tyskerne for Øje. Det skete ogsaa, og der førtes paa Grundlag af den Forhandling af Statsadvokat Hoff med SS-Hauptsturmführer Langosch og senere med SS-Sturmbannführer Kaminski, efter at Spørgsmaalet i Forvejen havde været berørt overfor Præsident Kanstein af Departementschef Eivind Larsen, jfr. dennes Referat, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag J. Man vilde fra tysk Side ikke gaa med til en generel Henlæggelse, men ved Forhandlingerne lykkedes det dog i et stort Antal Tilfælde at faa Sagerne henlagt. I visse — men vistnok kun ret faa — Tilfælde blev der ogsaa gennemført Tiltale fra tysk Side mod de skyldige Frikorpsmedlemmer.

Afskrift af Redegørelsen vedlægges som Bilag K.

Bilag I.

Referat.

Dags Dato Kl. 15 indfandt Justitsministeren ledsaget af Afdelingschef Hvass, Udenrigsministeriet, og undertegnede Statsadvokat Kjalke sig hos den tyske øverstbefalende General Lüdke paa Hotel d'Angleterre. Foruden Generalen var til Stede Oberst Graf von Brandenstein Zeppelin og Major von Heidenbrecht.

Justitsministeren indledede med at udtale, at han for 2 Aar siden i Egenskab af Rigspolitichef havde været paa d'Angleterre hos den daværende tyske øverstbefalende General Kaupisch og overfor denne udtalt, at han som Rigspolitichef havde Ansvar for, at Politiet opretholdt Ro og Orden i Landet. Ministeren udtalte videre, at han i Dag i Egenskab af Justitsminister havde et endnu større Ansvar for Opretholdelsen af Ro og Orden og bemærkede, at han netop derfor var bedrøvet over de Begivenheder, der havde fundet Sted i Søndags i Anledning af Frikorps Danmarks Optræden i Forbindelse med Frits Clausens Møde i K.B. Hallen. Ministeren refererede derefter de foreliggende Beretninger om Marchen fra og til K.B. Hallen og paapegede, at det for det første stred mod de trufne Aftaler, at andre end Militærafdelinger marcherede, og at for det andet Optoget i sin Helhed havde virket i høj Grad provokerende dels ved dettes Omfang, dels ved de medtagne Standarder og dels ved SS Folkenes yderst udæskende Optræden som Politi og til Gene for det danske Politi.

Undertegnede refererede derefter for Generalen de iøvrigt foreliggende Beretninger om uheldig Optræden fra Frikorps Danmarks Side, navnlig Sagen vedrørende den Mulat, der er blevet anholdt af SS Folk og først efter flere Timers Afhøring overgivet til det danske Politi efter kraftig Protest herfra.

Ministeren paapegede, at det var umuligt at opretholde Ro og Orden, hvis det blev tilladt Frikorps Danmark at optræde paa en saa provokerende Maade som sket, og Ministeren henviste til de Bestræbelser, der fra den danske Regerings Side var gjort for at skabe et godt Forhold mellem Befolkningen og Frikorps Danmark. I denne Forbindelse refererede Afdelingschef Hvass overfor Generalen de Skridt, der fra Udenrigsministeriets Side var truffet ved Afholdelse af oplysende Møder rundt om i Landet under Medvirken af Amtmændene og Politimestrene.

Ministeren paapegede, at der i Virkeligheden forelaa et politisk Misbrug af Værnemagten og fremhævede overfor Generalen, at man fra dansk Side blot ønskede, at Medlemmer af Frikorps Danmark vilde opføre sig paa samme Maade, som de andre Medlemmer af Værnemagten. Generalen udtalte, at han meget beklagede det passerede, og oplyste, at han først nu til Morgen fra Gesandten ganske flygtigt havde hørt noget om det passerede. Generalen udtalte videre, at han var klar over, at Sagens Kærnepunkt var, at Frits Clausens Parti havde udnyttet Værnemagten i politisk Øjemed. Generalen lovede, at der skulde blive sat en Stopper for, at Frikorps Danmarks Medlemmer kunde fortsætte med Provokationer af den omhandlede Art. Generalen var iøvrigt tydelig meget pikeret over det passerede og udtalte bl. a., at det var uberettiget, at de paagældende Medlemmer af Frikorps Danmark uden Tilladelse fra ham havde gaaet i militær Formation og militær Udrustning bl. a. Staalhjem.

Ministeren takkede Generalen, fordi denne havde stillet sig forstaaende og lovede at sende Generalen en skriftlig Beretning.

Statsadvokaten for særlige Anliggender, den 29. April 1942.

Bilag II.

Lørdag den 2. Maj 1942 indfandt Føreren for Frikorps Danmark von Schalburg sig hos Justitsministeren efter forudgaaende Aftale. Samtalen blev overværet af mig.

Von Schalburg begyndte med at fremhæve Betydningen af, at Medlemmerne af Frikorpset og deres Paarørende ikke blev forulempet, og han viste sig at være orienteret med Hensyn til de almindelige Foranstaltninger, som fra Regeringens Side var truffet for at forhindre, at der skete noget saadant fra Befolkningens Side.

Von Schalburg omtalte, at han ikke havde været i Danmark i 2 Aar og derfor ikke var ganske kendt med Forholdenes Struktur i Øjeblikket, og han omtalte derefter de frivilliges Deltagelse i D.N.S.A.P.s Møde Søndagen den 26. April paa en saadan Maade, at man fik det bestemte Indtryk, at Hensigten med hans Besøg var at beklage, at der paa Tilbagevejen fra K.B. Hallen havde fundet en Sammenblanding Sted af Korpsets Formation og af Medlemmer af D.N.S.A.P. Han anførte i den Forbindelse, at de uniformerede Mænd med Standard, der afsluttede Toget, ikke hørte til Frikorpset, og at han havde været ukendt med, at Toget var blevet sluttet paa den Maade. Han sagde, at han selv fra tidligere Tid var Medlem af D.N.S.A.P., men at han bestemt modsatte sig, at Frikorps Danmark blev brugt som »Udhængsskjold« for Politiet, og hvis nogen troede, at Korpset efter Krigens Afslutning skulde komme her tilbage for at tages til Indtægt for D.N.S.A.P.s politiske Formaal, saa var dette urigtigt. Han føjede til, at det var hans Opfattelse, som han tidligere havde givet Udtryk for, at et germansk Folk ikke kan undertvinges, men kun kan vindes.

Under den videre Drøftelse af Forholdet til de frivillige anførte Justitsministeren, at det jo var kommet til forskellige beklagelige Episoder, hvor Medlemmer af Frikorpset havde optraadt provokerende og meget uheldigt. Von Schalburg var klar herover og sagde, at en Del var blevet hjemsendt, og haabede, det ved Samarbejdet med Politiet skulde lykkes at udskille uheldige Elementer, der var blandt dem, der meldte sig som frivillige.

4. Maj 1942.

Møde den 10. Juli Kl. 16⁴⁵ paa Hotel d'Angleterre i Anledning af de i Forbindelse med et den foregaaende Aften af det national-socialistiske Parti arrangeret Møde paa Amager indtrufne Episoder.

Tilstede: General Lüdke, Oberst Graf Brandenstein-Zeppelin, Brigadenführer Kanstein, Justitsministeren, Statsadvokat Kjalke og Afdelingschef Hvass.

Straks ved Begyndelsen af Mødet erklærede *Generalen*, at han var paa det rene med, af hvilken Grund man søgte ham, og at han var ked af, at det var en saa beklagelig Episode, der ogsaa denne Gang foranledigede Møde mellem ham og Justitsministeren.

Justitsministeren indledede med at sige, at hvis Demonstrationer som de i Gaar forefaldne fortsattes, vilde det ikke være muligt at sikre Ro og Ordens Opretholdelse. Han havde i Dag haft en Henvendelse fra Politiets Organisation, der havde givet Udtryk for det uholdbare for Politiet i en Situation som den foreliggende.

Generalen brød her ind, idet han udtalte, at han var underrettet om, hvad der var passeret den foregaaende Aften, og at det maaske vilde være lettere, hvis han straks tog Ordet. Han kunde med det samme sige, at Justitsministeren vilde komme til at gaa tilfreds fra Mødet.

Det tyske Militær havde faaet Meddelelse om Demonstrationstoget, i hvilket ogsaa uniformerede SS-Folk deltog, og man havde straks udsendt Patrouiller for at gribe ind. Disse var imidlertid kommet for sent. *Generalen* havde haft Lejlighed til at drøfte Sagen med Hr. Kanstein, og begge var enige om, at saadanne Demonstrationer ikke kunde tolereres. Det var for Fremtiden forbudt SS-Soldater paa tilsvarende Maade som Værnemagtens egne Soldater at deltage i politiske Møder her i Landet, idet der dog kunde gives Dispensation herfra i særlige Tilfælde og efter Tilladelse fra *Generalen* og Hr. Kanstein. (Hr. Kanstein har senere oplyst, at man herved tænkte paa Hvervemøder for Frikorps Danmark. Han vilde i de enkelte Tilfælde i Forvejen sætte sig i Forbindelse med de danske Mynigheder).

Statsadvokat Kjalke gav derefter en Oversigt over, hvad der var passeret paa det national-socialistiske Møde og under Demonstrationsmarchen gennem Byen. jfr. vedlagte Uddrag af de foreliggende Politirapporter etc.

Generalen oplyste, at de M.D.-Automobiler, der havde været med i Demonstrationerne, var blevet inddraget. Han forstod, at man fra det national-socialistiske Partis Side havde villet »spænde SS for Partivognen«, og baade han og Hr. Kanstein beklagede, hvad der var sket. *Generalen* vilde gøre, hvad der stod i hans Magt for, at noget lignende ikke skulde finde Sted i Fremtiden. Han tilføjede, at han, da han for nogen Tid siden havde været i Berlin, havde haft Lejlighed til at tale med »Højeste Sted« indenfor SS, og at vedkommendes »Entrüstung« over, hvad der var sket under Demonstrationerne i København i April, var ligesaa stor som hans egen. Man havde saaledes fra Berlins Side ganske tiltraadt den af *Generalen* fulgte Linje.

Statsadvokaten, der nævnte, at ogsaa den danske Automobil, der havde været med i Demonstrationen, vilde blive inddraget, og at man muligt maatte skride til Anlæggelse af Sag mod Lederen af Mødet, berørte let Spørgsmaalet om de vedkom-

mende SS-Folks Orlov, hvad der gav Hr. Kanstein Anledning til at sige, at man virkelig ikke vilde kunne nægte SS-Folk, der havde kæmpet ved Østfronten, at komme hjem paa Orlov. At lade dem optræde civilt vilde være »unwürdig« for dem. *Generalen* brød her ind, idet han sagde: »men de maa optræde »anstændig«.«

Kanstein oplyste, at man med øjeblikkelig Virkning vilde træffe den Ordning, at alle SS-Folk, der kom paa Orlov til Danmark, skulde melde sig i København, hvor de skulde opholde sig et Par Dage, og hvor man vilde indprente dem en korrekt Opførsel under Opholdet. Ved Afrejsen til Tyskland efter endt Orlov skulde de igen melde sig i København.

Efter at *Justitsministeren* havde takket for den Forstaaelse, der fra tysk Side var vist i denne for os saa alvorlige Sag, sluttede Mødet.

Notits.

Torsdag den 9. d. M. afholdt D.N.S.A.P. et anti-kommunistisk Møde i Aulæen, Ungarnsgade 34.

Den stedlige Politikommissær henvendte sig før Mødet til dettes Leder og henstillede, at Lederen søgte at bevæge Medlemmerne til at gaa enkeltvis eller i hvert Fald i Smaaflokke paa højst 5—6 Mand ad Gangen, naar de forlod Mødet. Lederen lovede at gøre, hvad han kunde for at faa Deltagerne til at følge denne Henstilling.

3 forskellige Personer talte paa Mødet. Den anden Taler opfordrede Partikammeraterne til ikke mere at finde sig i »at blive haanet og slaaet ned af den røde Pøbel« og udtalte senere, at D.N.S.A.P. fra samme Aften selv overtog Beskyttelsen af Partikammeraterne. Han opfordrede Kammeraterne til, naar de gik fra Salen, at gaa i sluttet Trop og beskytte sig selv.

Efter Omtalen af de frivillige SS-Soldater, der kæmper ved Østfronten, udtalte han, at Kammeraterne hjemme maatte sørge for at holde Gaderne rene, indtil de kom hjem, og han udtalte til Slut, at ingen skulde finde sig i noget, naar de nu gik fra Mødet, men selv sørge for Opretholdelse af Ro og Orden, d. v. s. slaa ned, hvis der var Anledning dertil.

Mødets sidste Taler, en SS-Frivillig, opfordrede Mødets Deltagere til at lade sig hverve. Efter at være steget ned fra Talerstolen bad han igen om at faa Ordet og stod frem og sagde: »Det er mig fuldstændig ligegyldigt, om jeg skal skyde en Bolsjevik paa Amagerbrogade eller paa Østfronten«. Denne Udtalelse blev modtaget med Jubel og »Hør«-Raab.

Umiddelbart efter at Mødet blev hævet, raabte en Stemme: »S-A træder an i Gaarden«.

Under Mødet afpatrouillerede ialt ca. 25 uniformerede SS-Folk, fordelt i Smaatropper paa 4—5 Mand, de omliggende Gader. Desuden befandt sig 3 tyske Vogne (M.D. 112, M.D. 131 og M.D. 132) samt en dansk Vogn (K. 18812) hver især bemanded med uniformerede SS-Mænd sig i de tilstødende Gader. Denne Patrouillering maatte af de tilstedeværende Politistyrker opfattes som en Provokation, da der absolut ikke var den allermindste Anledning til under Mødet at foretage Patrouillering.

Efter Mødets Afslutning forlod Deltagerne Mødelokalet nogenlunde spredt, men samledes efterhaanden i mere faste Formationer, først i Troppe paa 10—15 Mand med ca. 10—20 Meters Mellemrum, og senere i større Formationer, saaledes at der, da Toget naaede Torvegade, marcherede 3—400 Mand i faste Formationer under Kommando af Sysselleder Ejner Jørgensen.

Toget, hvis Vej gik ad Holmbladsgade, Amagerbrogade, Torvegade over Knippelsbro, Højbroplads til Kultorvet og derfra videre gennem Byen til Rosenvængets Allé, ledsagedes af de ovennævnte Automobileer, der stadig var bemanded med SS-Mænd.

Disse foretog af og til planløst Indgreb mod tilfældige Tilskuere og overfaldt sagesløse Personer, der ikke paa anden Maade havde givet Anledning til Overfaldet, end at de var standset op for at se paa Optoget.

Det berettes eksempelvis, at SS-Folk paa Amagerbrogade ved Volden overfaldt en ung Mand, som de vilde slaa ned. Han raabte imidlertid op, at han var Nationalsocialist, og da dette bekræftedes af tililende Partikammerater, lod de ham gaa. Senere blev en ung Mand, der kom kørende paa Cykle imod Togets Retning,

overfaldet og væltet om paa Gaden, idet SS-Folkene greb til deres Bajonetter. Iøvrigt forekom adskillige mindre Udfald fra Ledsagervognene mod tilfældige Personer, der fik tildelt Slag. I et af Tilfældene blev den overfaldne slaaet til Blods og maatte i Ambulance køres til Hospitalet.

En SS-Mand, der til Politiet havde indbragt 2 Personer, der sigtedes for Forulempelser, har beklaget sig over, at de sigtede ikke standsede paa hans Raab herom. Da vedkommende Politibetjent udtalte, at dette var noget, Politiet ogsaa var ude for, gjorde SS-Manden gældende, at han saavel som hans Kammerater i Dagens Anledning var udstyret med Politimyndighed, og naar de ønskede, at en Person paa Tilraab skulde standse, saa skulde han ogsaa standse. Han fremviste en Skrivelse fra Waffen SS, A. F. Kriegersvej 3, hvoraf fremgik, at han var blevet beordret til at stille ved det afholdte Møde for sammen med andre SS-Mænd at opretholde Ro og Orden og sikre Mødedeltagernes Afmarch fra Stedet.

Umiddelbart før Optogets Afslutning i Rosenvængets Allé optraadte nogle SS-Mænd direkte udfordrende overfor en Politikæde, der var opstillet tværs over Alléen. De sprang af en Vogn, der i stor Fart svingede om Hjørnet, og greb bl. a. fat i nogle af de tilstedeværende Politifolk.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 3. September 1942.

H A S T E R.

Som det vil være det Kgl. Ministerium bekendt, ventes i nærmeste Fremtid et større Antal Medlemmer af Frikorps Danmark hertil paa Orlov.

Gennem det tyske Gesandtskab har Udenrigsministeriet erfaret, at der i denne Anledning er truffet forskellige Foranstaltninger fra tysk Side, tilsigtende at undgaa, at disse Troppers Ophold i Danmark bliver forbundet med ikke ønskelige Episoder. De Frivillige kommer saaledes samlet til København, hvor de indkvarteres paa en Kaserne i 3—4 Dage, inden de rejser til deres Hjem. Til Fyen og Jylland sker Afrejsen fra København samlet. Hver af de Frivillige vil af de tyske militære Myndigheder faa udleveret en Meddelelse om, hvorledes de vil have at forholde sig under Orloven, og det er de paa-gældende forbudt i Uniform at deltage i politiske Møder. Derimod vil de kunne deltage i en Række Møder, der vil blive afholdt forskellige Steder i Landet for Hvervning af Frivillige til Frikorpset.

Udenrigsministeriet lægger Vægt paa, at der ogsaa fra de danske Myndigheders Side gøres en Indsats til Forebyggelse af uheldige Episoder i Forbindelse med de Frivilliges Orlovsophold her i Landet, og man anmoder derfor Justitsministeriet om at ville have Opmærksomheden henvendt derpaa, idet man henstiller, at der meddeles Politidirektøren i København og Politimestrene hertil sigtende Instruktioner, der formentlig bl. a. bør gaa ud paa, at Politiet paa de Steder i Landet, hvor de Frivillige kommer til at opholde sig, sørger for at være tilstede ved saadanne Lejligheder, hvor Provokationer eller Sammenstød kunde befrygtes at ville finde Sted.

sign. Erik Scavenius.

Justitsministeriet.

Notits.

Lørdag Aften den 5. ds. drøftede jeg med Præsident Kanstein forskellige Spørgsmaal angaaende Frikorps Danmarks Hjemkomst. Det forlød, at Frikorpset paa sin March gennem Byen skulde passere Amalienborg Plads. Var dette rigtigt? Hr. Kanstein kunde med absolut Sikkerhed sige, at Frikorpset ikke vilde komme til at passere over Amalienborg Plads.

Jeg spurgte, om det var Hensigten, at Frikorpset skulde medføre sin Fane (Dannebrog), idet jeg fremhævede, at det vilde være ønskeligt, om man undlod dette, da det utvivlsomt vilde genere manges Følelser at se Dannebrog i Forbindelse med tyske Uniformer. Hr. Kanstein mente, at Fanen skulde medføres, og han ansaa det ikke for muligt at undlade dette.

Jeg henledte Hr. Kansteins Opmærksomhed paa, at det muligt vilde være praktisk, om det nøjagtige Tidspunkt for Frikorpsets Ankomst ikke blev annonceret offentligt, idet saadan Bekendtgørelse vilde trække Folk til Banegaarden.

Søndag Aften den 6. ds. henimod Kl. 20 telefonerede Minister Renthe-Fink til Undertegnede for at sige, at D.N.S.A.P. havde Ønske om at være repræsenteret paa Banegaarden ved Frikorpsets Ankomst. Særtoget med Frikorpset vilde blive dirigeret til Godsbanegaarden, og der var her paa Statsbanernes Terrain en stor Plads, hvor de danske Nationalsocialisters Formationer kunde tage Opstilling. Ønsket gik ud paa, at Medlemmerne af disse Formationer skulde optræde i Uniform. Hr. v. Renthe-Fink fandt det ganske naturligt, at dette Ønske blev imødekommet fra dansk Side. Da jeg spurgte om, hvormange Mand det drejede sig om, hvorvidt det var Tanken, at de ogsaa skulde gaa i Uniform paa Gaden, om Partifolkene skulde marchere etc., lod Hr. v. Renthe-Fink Hr. Meissner komme til Telefonen. Hr. Meissner kunde ikke opgive noget nøjagtigt Antal, men han formodede, at det drejede sig om 3 à 500 Mand. De forskellige Organisationer indenfor D.N.S.A.P. skulde repræsenteres, saaledes f. Eks. ogsaa Ungdomsforbundet og Arbejdstjenesten. Hr. Meissner gjorde en Bemærkning om, at han ikke turde garantere for, at Tallét ikke blev større end 500. Partifolkene skulde ikke marchere paa Gaderne, men Hr. Meissner havde aabenbart tænkt sig, at de skulde kunne færdes paa Gaderne i Partiuniformen.

Jeg henviste til Uniformsloven og de dansk-tyske Aftaler om visse Undtagelser fra denne og gav Udtryk for Betænkelighed ved den fremsatte Idé. Sagen henhørte imidlertid under Justitsministeriets Ressort, og jeg kunde selvfølgelig ikke tage nogen Stilling til det rejste Spørgsmaal, men maatte forelægge dette for Justitsministeren.

Refererede derefter Sagen for Udenrigsministeren, der udtalte, at den maatte ses udfra et rent politimæssigt Synspunkt om Opretholdelse af Ro og Orden, og at der fra Udenrigsministeriets Side ikke kunde udøves noget Tryk paa Justitsministeriet. Derefter forelagde jeg Sagen for Justitsministeren, der efter at have raadført sig med Statsministeren og Departementschef Eivind Larsen meddelte, at han absolut ikke kunde gaa med til at give nogen Dispensation, saaledes som ønsket af D.N.S.A.P. Frikorpsets Ankomst i sig selv gav Anledning til en vis Ængstelse med Hensyn til Roen her i Landet, og en Tilstedeværelse af danske Nationalsocialister i Uniform ved Ankomsten vilde selvsagt forøge Uromomenterne. Justitsministeren maatte derfor bestemt afslaa det ansøgte.

Justitsministerens Svar, som af mig telefonisk blev overbragt den tyske Gesandt, blev af denne modtaget med den største Utilfredshed. Han fandt det ganske uforstaaeligt, at man fra dansk Side stillede sig afvisende. Politimæssigt var der ingen Betænkeligheder, og politisk var det vigtigt, at Nationalsocialisternes Ønske blev opfyldt. Danmark maa dog vel nu, udtalte Gesandten, være kommet saa vidt, at man her forstaar Tanken om det ny Europa og indser, at Frikorpset har kæmpet ikke blot for Tyskland, men ogsaa for Danmarks Sag. Jeg indvendte, at det var en Kendsgerning, at denne Forstaaelse ikke var tilstede hos det store Publikum. Man maatte regne med Kendsgerningerne, saaledes som de var, og Justitsministeren havde utvivlsomt Ret i, at Sagen politimæssigt gav Anledning til Betænkeligheder.

Hr. v. Renthe-Fink bad mig telefonere til Præsident Kanstein, der vilde kunne bekræfte, at der ikke forelaa nogen politimæssige Betænkeligheder. Jeg ringede saa til Hr. Kanstein, der naturligvis var forberedt af Gesandten. Hr. Kanstein udtalte sig i langt mindre kategoriske Vendinger end Hr. v. Renthe-Fink, men hævdede, at der fra tysk Side tillagdes Sagen stor Betydning. Han savnede ikke Forstaaelse for Justitsministerens Synspunkter, men vilde dog mene, at man burde kunne finde en Ordning. Efter Justitsministerens bestemte Afvisning, som maatte siges at være reelt begrundet, fandt jeg det formaalsløst, at der fra min Side blev foretaget yderligere i Sagen, og jeg foreslog derfor Hr. Kanstein selv at sætte sig i Forbindelse med Justitsministeren. (Jeg understregede derved indirekte, at vi udelukkende saa Sagen udfra et rent politimæssigt Synspunkt). Lidt senere Søndag Aften telefonerede Kanstein for at sige, at han endnu ikke havde ringet til Justitsministeren, da han havde bragt i Erfaring, at Frikorpset i hvert Fald ikke vilde ankomme Mandag. Det aftaltes, at vi skulde drøfte Sagen videre Mandag den 7. ds. Kl. 10.

Idag, Mandag, kom saa Hr. Kanstein efter Aftale op til mig i Udenrigsministeriet. Han bad indtrængende om Hjælp til, at der kunde blive fundet en Ordning. Han tilbød at foranledige alle mulige Forsigtighedsforanstaltninger, saasom Afspærring af det paagældende Omraade, Kontrol med Indgangen etc., men hævdede, at det var nødvendigt, at D.N.S.A.P. paa en eller anden Maade fik Lejlighed til »in Erscheinung zu treten« i Forbindelse med Frikorpsets Besøg. Modtagelsen paa Banegaarden, hvor D.N.S.A.P.s Formationer skulde optræde, var ikke officiel. Den officielle Modtagelse vilde finde Sted under General Lüdkes Protektorat paa et militært Omraade, en Kasernegaard eller lignende, enten umiddelbart efter Ankomsten eller den følgende Dag. Ved denne officielle Modtagelse, hvor Kanstein selv vilde tale, vilde der ikke komme nogen danske Nationalsocialister tilstede i Uniform. Ved Modtagelsen paa Banegaarden skulde der ikke holdes officielle Taler. Kun Frits Clausen skulde ved denne Lejlighed holde en kort Tale.

Hr. Kanstein henviste til, at Frikorpset jo havde haft overordentlig store Tab, og da de fleste af Frikorpsets Medlemmer var Nationalsocialister, var det derfor naturligt, om Partiet ved Ankomsten fik Lejlighed til at modtage Korpset. Netop de store Tab gjorde det psykologisk forklarligt, at Partiet havde et Ønske om at træde frem. Det var Tanken, at de forskellige Organisationer indenfor Partiet skulde sende Afdelinger til Modtagelsen, saaledes Ungdomsorganisationen, Kvindeorganisationen, S.A. og Arbejdstjenesten foruden naturligvis selve Partiets Ledelse.

Hr. Kanstein gik ret stærkt ind for Sagen, selvom han gentog, at han godt forstod Justitsministeriets politimæssige Betænkeligheder. For egen Regning udkastede jeg den Tanke, om man ikke kunde finde et Kompromis paa Basis af et meget begrænset Antal Deltagere i den ønskede Demonstration. Hvis man f. Eks. indskrænkede Tallet for de uniformerede Nationalsocialister til 50, kunde jeg tænke mig, at der kunde være nogen Mulighed for en Kompromisløsning. Denne Idé tiltalte Hr. Kanstein, men han fandt Tallet 50 for lavt.

Ved 12-Tiden telefonerede Minister v. Renthe-Fink til Udenrigsministeren for personligt overfor denne at fremhæve den Betydning, der tillagdes Sagen. Udenrigsministeren henviste til, at Forhandlingerne med Hr. Kanstein skulde fortsætte idag Kl. 14 hos Justitsministeren, og udtalte iøvrigt, at han maatte finde det heldigt, om Antallet blev begrænset mest muligt.

Kl. 14 Dags Eftermiddag blev Sagen drøftet i Justitsministeriet mellem Justitsministeren og Hr. Kanstein. Til Stede ved denne Lejlighed var ogsaa Departementschef Eivind Larsen og Undertegnede. Justitsministeren tog Sagen op paa et bredt Grundlag, idet han begyndte med at omtale alle de Vanskeligheder, Nationalsocialisterne paa forskellig Maade havde voldt Politiet, og idet han henviste til det uholdbare i, at han som den ansvarlige for Ro og Orden her i Landet gik med til Foranstaltninger, der netop forøgede Uromomenterne. Justitsministeren stillede sig kort sagt til at begynde med temmelig afvisende, men erklærede ved Samtalens Slutning, at han personlig vilde gaa ind for et Kompromis gaaende ud paa følgende:

- 1) Antallet af deltagende Personer i Uniform begrænses til 50.
- 2) Pladsen paa Godsbanegaardens Terrain afspærres.
- 3) Der tilstedes kun Adgang for Personer med Adgangskort.
- 4) Kontrollen med Adgangskortene udøves af dansk Politi.
- 5) De deltagende Personer maa paa Gaden ikke bære Uniformen synligt, men kun under civilt Overtøj. Paa Gaden maa de paagældende heller ikke bære Uniformskasket.
- 6) De uniformerede Personer maa ikke marchere paa Gaderne, men skal enkeltvis begive sig til og fra Godsbanegaarden.
- 7) De uniformerede Personer skal efter Korpsets Afmarch holdes tilbage nogen Tid, saaledes at de forhindres i at slutte sig til Marchkolonnen.
- 8) Det maa forbydes de uniformerede Personer, naar de forlader Godsbanegaardens Terrain, at følge Korpsets Rute gennem Byen.

Justitsministeren kunde dog ikke paa egen Haand tage Standpunkt i Sagen, han maatte først tale med Statsministeren, med hvem han igaar havde forhandlet, inden han gav sit Afslag paa det oprindeligt fremsatte tyske Ønske.

Hr. Kanstein var villig til at indgaa paa alle de nævnte Betingelser med Undtagelse af Nr. 1. Her maatte han forbeholde sig sit Standpunkt.

Kl. 17.50 Dags Eftermiddag telefonerede Hr. Kanstein, at man fra tysk Side kunde acceptere Kompromisset, saafremt dette blev udvidet til at gælde »indtil 100 Personer«. Gennem Departementschef Eivind Larsen indhentede jeg Justitsministerens Samtykke til at acceptere dette sidste Forslag fra Hr. Kanstein, hvem jeg derefter gjorde bekendt med det endelige Resultat, d. v. s. de ovenfor nævnte 8 Punkter, dog saaledes at 50 Personer i Punkt 1 ændres til »indtil 100 Personer«.

Hr. Kanstein erklærede sig paa Forespørgsel indforstaaet med, at der fra Politiets Side skal skrides ind mod Personer, der eventuelt maatte overtræde den nu vedtagne Kompromisordning, f. Eks. derved at de paa Gaden bærer Uniformen synligt.

Hr. Kanstein takkede til Slut for den fra dansk Side i denne Sag udviste Imødekommenhed.

Den 7. September 1942.

Nils Svenningsen.

**Særlige Anvisninger for Soldater af Frikorpset »Danmark«
angaaende deres Optræden i Danmark.**

- 1) Du maa være dig bevidst, at du er i dit Fædreland. Dit Folk staar paa et højt Kulturtrin. Det har stillet sig under det tyske Riges Beskyttelse mod udvortes Fjender. Du er nu ogsaa et Medlem af den tyske Værnemagt og maa ikke skuffe dit Folks Forventninger.
- 2) Tænk altid paa, at du bærer tysk Uniform og at du derved har taget særlige Forpligtelser paa dig. Din Holdning som Soldat maa være ulastelig. Frikorpset, hvis Repræsentant du er, bedømmes efter din personlige Optræden.
- 3) Hold paa dit Folks nationale Ære. Undgaa politiske Stridigheder. Det er forbudt for alle Militærpersoner at deltage i Forsamlinger eller andre Foranstaltninger, som arrangeres af et politisk Parti eller en Partiorganisation. Dette gælder ogsaa for Frikorps »Danmark«s Soldater.
- 4) Ved Samkvem baade med Myndigheder og Befolkningen skal du undgaa unødvendig Skarphed og Hovmestereren. Du opnaar meget mere med venlig Optræden end ved barsk og dominerende Væsen. At tiltage sig Politimyndighed er strengt forbudt. Intet Medlem af Frikorpset er berettiget til at udøve Politimyndighed eller paa Grund af en eller anden Legitimation at udgive sig for Politibetjent eller Medlem af Gestapo.
- 5) Angreb paa det tyske eller danske Folks Ære, paa Frikorps »Danmark« eller paa den enkeltes personlige Ære maa ikke taales af dig som Medlem af den tyske Værnemagt. Ved Forulempelser skal Gerningsmanden overgives til det danske Politi. Ved korporligt Angreb er skarp Indskriden Pligt. Paa den anden Side maa du ikke være overømfindtlig, naar en anderledes tænkende ytrer sin Mening. — Ethver Sammenstød skal meldes til nærmeste højeste Officer i Garnisonen (Standortältester), til din egen Troppeafdeling og til SS-Ersatzkommando Dänemark, Kopenhagen V., Jernbanegade 7.
- 6) Ved Samtaler skal du være forsigtig. Undgaa at fortælle om militære Forhold, som du har oplevet i Rusland. Der findes mange fjendtlige Spioner i Landet, og da der endnu er tilstrækkelig Forbindelse fra Danmark til England, hører Fjenden meget hurtigt, hvad du tankeløst har udtalt.
- 7) Mellem den tyske og den danske Værnemagt bestaar en kammeratlig Hilsesoverenskomst. Over for Medlemmerne af den danske Værnemagt gøres der Honnør ligesom over for dine egne Foresatte. Ved Officerernes gensidige Hilsen hilser i Almindelighed den yngste først; dog mister i tvivlsomme Tilfælde ingen noget af sin Værdighed ved at hilse først.
- 8) Det danske Politi har overfor Medlemmerne af Værnemagten Ret til at anholde dem, hvis et Medlem af Værnemagten ved at begaa en Forbrydelse gribes paa fersk Gerning eller hvis et Medlem af Værnemagten antræffes i sanseløs Drukkenskab. Det danske Politi har Ret til at konstatere Personalier hos et Medlem af Værnemagten, naar dette gør sig skyldig i ulovlig Opførsel eller hvis dets Vidnesbyrd synes at være nødvendigt for at opklare en Begivenhed, der foregaar i al Offentlighed. Politiet har Ret til at konstatere For- og Efternavn og Feldpostnummer. Som Legitimation gælder »Soldbuch«.

- 9) Forbudet mod Dans gælder for Værnemagten i Danmark ligesom i Tyskland.
- 10) At ryge paa Gader og offentlige Pladser er ganske vist ikke forbudt ligefrem; dog er det at ønske at Rygning i Uniform muligst indskrænkes, thi det er ikke noget kønt Billede, naar en Soldat gaar rygende gennem en meget trafikeret Gade. I intet Tilfælde maa Honnørpligten lide under Rygningen paa Gaden. Paa Heden er Rygning forbudt alle Steder.
- 11) Hver Soldat paa Orlov skal straks efter at være ankommet til sit Orlovssted melde sig hos den højeste tyske Officer paa Stedet (Standortältester), hvis der ligger tysk Militær i vedkommende By.
- 12) Den enkelte Soldat paa Orlov maa ikke bære Skydevaaben.
- 13) Ved Luftalarm opsøges straks det nærmeste Beskyttelsesrum. Efterkom Politiets Anordninger.
- 14) I Sygdomstilfælde i *Provinsen* søges den nærmeste Militærlæge. I alvorlige Tilfælde skal du bede Lægen om at give Meddelelse herom til SS-Ersatzkommando Dänemark. I *København* skal du henvende dig til SS-Arzt, Jernbanegade 7, København V. Privatlæge skal muligst ikke søges.
- 15) Naar du rejser tilbage til din Troppeafdeling, skal du ikke tage Privatpost med til Tyskland, heller ikke fra Slægtninge. Du hjælper derved kun den fjendtlige Spionagetjeneste. Ligeledes er det strengt forbudt at tage Pakker med til Tyskland til Kammerater og Slægtninge.

H. Q., den 20. August 1942.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark.

Fortroligt.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 7. September 1942.

Cirkulæreskrivelse til Politidirektøren i København og Politimestrene.

I disse Dage kan et større Antal Medlemmer af Frikorps Danmark ventes her til Landet paa Orlov. Efter hvad der er oplyst for Justitsministeriet, vil de frivillige ankomme samlet til København, hvor de indkvarteres paa en Kaserne i 3—4 Dage, inden de rejser til deres Hjem. De frivillige, der har deres Hjem paa Fyn eller i Jylland, vil afrejse samlet fra København.

De tyske militære Myndigheder lægger stor Vægt paa, at der ikke under de frivilliges Orlogsophold her i Landet finder uheldige Episoder Sted. Der er derfor af den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark givet de frivillige nøje Instruktion om, hvorledes de har at forholde sig under Orloven. Det er saaledes indskærpet dem at vise en ulastelig Holdning og undgaa unødvendig Skarphed ved Samkvem med Myndighederne og Befolkningen. Det er paalagt dem at undgaa politiske Stridigheder, og det er forbudt dem i Uniform at deltage i politiske Møder; derimod vil de kunne deltage i Møder, der vil blive afholdt forskellige Steder i Landet for at hverve frivillige til Frikorpset. Det er af den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark meddelt dem, at Angreb paa det tyske eller danske Folks Ære eller paa den enkeltes personlige Ære ikke maa taales; ved Forulempelser skal Gerningsmanden af vedkommende Medlem af Frikorpset overgives til det danske Politi, og ved korporlige Angreb paa Medlemmer af Frikorpset er disse ifølge deres Instruktion forpligtet til »skarp Indskriden«. Paa den anden Side maa de dog ikke være overømfindtlige, naar anderledes tænkende ytrer deres Mening. De frivillige er gjort bekendt med de i Justitsministeriets fortrolige Cirkulære af 8. Februar 1941 indeholdte Retningslinier for det danske Politis Beføjelser overfor Medlemmer af den tyske Værnemagt.

Justitsministeriet maa ogsaa for sit Vedkommende lægge den største Vægt paa, at uheldige Episoder i Tilknytning til de frivilliges Orlovsoophold undgaaes. Man skal derfor anmode d'Herrer om at have Opmærksomheden nøje henvendt paa, at de frivillige ikke paa nogen Maade forulempes. Navnlig bør Politiet sørge for at være til Stede ved saadanne Lejligheder, hvor Provokationer eller Sammenstød kan befrygtes at ville finde Sted, saasom ved politiske Møder, Hvervningsmøder o. lign.

Efter dertil givne Anledning skal man endvidere henlede Opmærksomheden paa, at de frivillige ikke — som det skal være sket af og til — i Rapporter og lignende Udfærdigelser bør betegnes som »tyske Militærpersoner«. Denne Betegnelse har givet Anledning til Misstemning, og da det tillige som Regel vil være af Interesse for Sagen at faa oplyst, om det drejer sig om tyske eller danske Statsborgere, skal man anmode om, at dette maa blive angivet i Rapporten, saaledes at de frivillige f. Eks. betegnes som »Medlemmer af Frikorps Danmark« eller lignende.

E. Thune Jacobsen.

Herfelt.

Om Modtagelsen af Frikorps Danmark den 8. September 1942 er der efter Forhandlinger i Justitsministeriet truffet følgende Aftale med det tyske Gesandtskab:

Afstigning af Toget finder Sted paa nærmere angivet Plads paa Københavns Hovedbanegaard. Denne Plads er afspærret, og der findes formentlig kun to Adgange til den.

Der er meddelt Tilladelse til at en Repræsentation paa indtil 100 Personer af Medlemmer af D.N.S.A.P. maa være til Stede paa Pladsen iført Uniform. Betingelserne herfor er iøvrigt:

1. at de paagældende paa Vej til og fra Pladsen bærer civilt Overtøj og Hovedbeklædning,
2. at de gaar til og fra Pladsen enkeltvis,
3. at de ikke efter Frikorpsets Afmarch følger dettes Rute, men holdes tilbage nogen Tid, for derefter som ovenfor nævnt at gaa bort enkeltvis.

Afspærring af Pladsen sker ved det danske Politi, der ogsaa udøver Kontrol med, at ikke andre faar Adgang til den end Personer udstyret med et af SS udstedt Adgangskort.

Foruden de ovennævnte Medlemmer af D.N.S.A.P. vil der blive udstedt Adgangskort bl. a. til Paarørende af Korpsets Medlemmer.

Under Forhandlingerne erklærede Præsident Kanstein sig indforstået med at der skulde skrives ind af det danske Politi, saafremt Medlemmer af D.N.S.A.P. paa Vejen til og fra Pladsen tilsidesatte Betingelserne om, at Uniformen skulde være dækket af civilt Overtøj.

**Redegørelse vedrørende »Frikorps Danmark«s Ophold i København
8. September—11. September 1942.**

Det var gennem det tyske Gesandtskab oplyst, at »Frikorps Danmark« vilde komme her til Landet den 7. eller den 8. September 1942 paa Orlov, der skulde vare en Maaned, og at Frikorpset de første 4 Dage af sit Ophold vilde blive kasereret her i Byen, hvorefter Medlemmerne vilde afrejse til Orlov paa deres Hjemsteder. Ved Forhandlinger med de tyske Myndigheder havde man fremhævet, at Frikorpsets Tilstedeværelse efter de hidtil gjorte Erfaringer vilde frembyde overhængende Fare for Sammenstød med den civile danske Befolkning. Som Resultat af disse Forhandlinger opnaaedes, at der gennem et »Merkblatt« der uddeltes til hvert enkelt Medlem af Frikorpset, og paa anden Maade blev givet de frivillige nøje Instruktion om, hvorledes de havde at forholde sig under Orloven. Det blev saaledes indskærpet dem at vise en ulastelig Holdning og undgaa unødvendig Skarphed ved Samkvem med Myndighederne og Befolkningen. Det blev paalagt dem at undgaa politiske Møder; derimod vil de kunne deltage i Møder, der vil blive afholdt forskellige Steder i Landet for at hverve frivillige til Frikorpset. Det blev af den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark meddelt dem, at Angreb paa det tyske eller danske Folks Ære eller paa den enkeltes personlige Ære ikke maa taales; ved Forulempelser skal Gerningsmanden af vedkommende Medlem af Frikorpset overgives til det danske Politi, og ved korporligt Angreb paa Medlemmer af Frikorpset er disse ifølge deres Instrukser forpligtet til »skarp Indskriden«. Paa den anden Side maa de dog ikke være overømfindtlige, naar anderledes tænkende ytrer deres Mening. De frivillige er gjort bekendt med de i Justitsministeriets fortrolige Cirkulære af 8. Februar 1941 indeholdte Retningslinier for det danske Politis Beføjelser overfor Medlemmer af den tyske Værnemagt.

Den Del af Korpset, der har Orlov her, skal efter det oplyste omfatte 23 Officerer og 835 Underofficerer og Menige.

Først den 8. September 1942 Kl. 10 Fm. fik Politiet ved en Forhandling i Dagmarhus Meddelelse om Tidspunktet for Frikorpsets Ankomst og den Rute, det vilde følge paa sin March fra Hovedbanegaarden til Indkvarteringsstederne. Efter Planen skulde Korpset ankomme til Hovedbanegaarden Kl. 14—15 og derefter ad Ruten Bernstorffsgade, Vesterbrogade, Strøget, Kgs. Nytorv, Bredgade marchere til Kastellet, hvorefter den Del af Korpset, der skulde indkvarteres i Baadsmandsstrædes Kaserne og Artillerikasernen paa Artillerivej, skulde marchere tilbage ad Ruten St. Kongensgade, Holmens Kanal, Torvegade og Amagerbrogade. Kl. 12.50 meddeltes fra Gesandtskabet, at Ruten var ændret saaledes, at Korpset fra Holmens Kanal skulde fortsætte over Holmens Bro ad Slotsholmsgade, Christiansgade, Langebro, Amager Boulevard til Artillerikasernen, hvor 2 Kompagnier indkvarteredes, medens Resten af Korpset vilde fortsætte ad Ved Stadsgraven, Rundkørslen Torvegade og Christianshavns Voldgade til Baadsmandsstrædes Kaserne. Der blev truffet Foranstaltninger til at sikre Korpsets Gennemmarch ad denne Rute ved de fornødne Politiafspærringer, idet der paa Ruten blev indsat ca. 500 Politimænd. Hver Politikommissær havde faaet tildelt en bestemt Strækning. Paa begge Sider af Marchkolonnen gik civile Politimænd (Kriminalpoliti og Civilpatrouiller, ialt ca. 120 Mand) med den Opgave at drage Omsorg for behørig Observation og Anholdelse af eventuelle Demonstranter. Personalet var instrueret om saa diskret som muligt at løse sin Opgave: at forhindre, at Marchen forstyrredes

eller Frikorpset samlet eller enkeltvis generedes — ved Tilraab eller paa anden Maade. I Spidsen for Toget og som Bagtrop placeredes Politiryttene, og 2 Radiovogne kørte ligeledes foran Toget. En tredje Radiovogn »sværmede« i Marchkolonnens Nærhed.

Paa Samlingspladsen ved Godsbanegaarden foretoges Afspærring af Politiet i Forening med uniformerede tyske SS-Folk. Toget ankom først til Godsbanegaarden Kl. 15,08 og kom først paa Plads efter Ranging Kl. 15,30. Forsinkelsen skyldtes bl. a. en i Ringsted forefalden Episode; da Toget standsede i Ringsted udenfor Planen for at faa Vand paa Maskinen, gik en Del frivillige ud paa Perronen. Togpersonalet havde Vanskeligheder ved paany at faa dem til at gaa op i Toget, og der blev derfor givet Ordre til at lade Toget rykke lidt frem. I Ophidselse herover afskød en af de frivillige et Revolverskud for Fødderne af Togføreren. Toget, der skulde være afgaaet 13,12, forlod først Ringsted 13,49, idet det blev holdt tilbage, indtil 1 Frikorpsmedlem med skarpladt Gevær var placeret ved Siden af Lokomotivføreren.

Straks efter Udstigningen fandt Modtagelsen Sted paa Pladsen ved Godsindleveringen foran Godsbanegaarden. Til Perronen var der kun Adgang ved Forevisning af Adgangskort. Efter Modtagelseshøjtideligheden, der varede ca. $\frac{1}{4}$ Time, tiltraadtes Marchen til Kastellet ad den planlagte Rute. Da Korpset var opstillet for Modtagelsen, var der forud for denne blevet givet Ordre til at lade Geværerne. Langs Ruten var der samlet en Del Mennesker, navnlig mange i Bernstorffsgade, Vesterbrogade og paa Raadhuspladsen, hvor Tilskuerne stod i fire eller flere Rækker. Ogsaa i Frederiksberggade og paa Gl. Torv var der en Del Tilskuere, men Kørebanen var dog overalt holdt fri. Paa Turen til Kongens Nytorv blev der flere Steder pebet, fløjet og hujet, navnlig ved Politivet og paa Raadhuspladsen. Der var dog ogsaa Bifaldsovationer fra Medlemmer af D.N.S.A.P., der havde taget Opstilling langs Ruten og hilste med oprakt Højrearm. Der forefaldt en Snes mindre betydende Episoder, der medførte Anholdelser, deriblandt et Tilfælde, hvor en formentlig sagesløs Dansker, der blev mistænkt for at have raabt »Fy«, efter at være væltet om paa Gaden fik to Stiksaar med Bajonet i højre Knæ og Skinneben. Udfor Panoptikonbygningen blev der kastet en Flaske uvist hvorfra, da Frikorpset passerede, men der skete ingen Skade. De Anholdte er alle løsladt efter Afhøring.

Efter at Korpset havde passeret Gl. Torv, blev der af tyske Soldater, der forfulgte Civilpersoner, affyret et Par Skræmmeskud.

I Bredgade var der kun faa Tilskuere.

I Grønningen blev en Chauffør, der sigtes for at have raabt »Tyske Svin«, anholdt af 3 af Soldaterne og i en ventende Vogn transporteret til Kastellet; under Transporten tildeltes han et Slag over venstre Øje.

Efter $\frac{1}{4}$ Times Ophold i Kastellet, hvor et Kompagni, som skulde indkvarteres der, blev tilbage, tiltraadte de resterende 4 Kompagnier med tysk Militær-orkester i Spidsen paany Marchen tilbage ad St. Kongensgade. Ud for »Fædrelandet« var der forsamlet en Del Mennesker. Der forekom paa denne Strækning kun enkelte Episoder. Et Medlem af Frikorpset erklærede overfor en Politibetjent, at de skulde nok selv være Politi.

Fra Holmens Bro gik de to Kompagnier, der skulde indkvarteres i Baadsmandsstrædes Kaserne, i Strid med den med Gesandtskabet truffene Aftale over Knippelsbro og videre ad Torvegade, hvor der ikke var foretaget Politiafspærringer. Korpsets Gennemmarch gav Anledning til megen Hujen og Skraalen her, navnlig af et halvt Hundrede ungdommelige Elementer, som det imidlertid lykkedes ved Hjælp af en af Radiovognene at faa jaget væk. Det kom dog heller ikke her til alvorlige Episoder. Der blev foretaget 4 Anholdelser, der ikke er opretholdt efter Afhøring.

Om Aftenen forekom der nogle Sammenstød mellem Civilpersoner og enkelte Frikorpsmedlemmer, der gav Anledning til 5 Anholdelser. To af de Anholdte er fængslet, sigtet for henholdsvis at have spyttet efter et Frikorpsmedlem og at have søgt at hindre en Anholdelse ved at springe op paa Ryggen af den frivillige.

Den 9/9 1942 fandt General Lüdkes Modtagelse af Korpset Sted paa Artillerikasernen, Artillerivej, Kl. 11. Der var Adgang uden Kort. Der forefaldt ingen

Episoder under Højtideligheden, der varede ca. 20 Minutter, og Marchen til og fra Kasernen gik glat. I Dagens Løb forefaldt en Snes Episoder og foretoges et lignende Antal Anholdelser. De anholdte er alle dimitteret efter Afhøring. Medlemmer af Frikorpset er trængt ind i Illums Systue og har ført en Syerske, der rakte Tunge, da Korpsset passerede, med sig til Politistationen, og har i et Tilfælde overfor et formentlig sagesløst Bud udvist grov Vold ved Slag i Ansigtet, saa han maatte køres bort i Ambulance. Om Aftenen krævede nogle Medlemmer Adgang til at undersøge Studenterforeningens Kontor for at lede efter en Plakat »Mød op paa Raadhuspladsen og onduler Frikorpset«, men blev afvist og henvist til Politiet.

En Del Arbejdere fra B. & W. havde Kl. ca. 19,50 samlet sig paa Christianshavns Torv paa Børnehusbroen og udenfor B. & W., hvor der blev sunget »Internationale« og raabt »Rød Front«. Politiet kom til i Udrykningsvogn, og Arbejderne trak sig tilbage paa Værftets Omraade. Et Antal Medlemmer af »Frikorps Danmark« fjernede sig efter Politiets Henstilling. De var blevet generet af Arbejderne, der havde raabt »ned med Frikorps Danmark«. Den 10/9 1942 forefaldt paany ved B. & W. en Episode, der en Overgang antog en meget alvorlig Karakter. En dansk Soldat (Flyvermekaniker) skal Kl. ca. 11 i Torvegade have hilst 5 Medlemmer af Frikorpset med oprakt knyttet Haand og, da Frikorpsmedlemmerne vilde paatale dette, have trukket Bajonet, som derefter blev ham frataget af Frikorpsmedlemmerne. Soldaten blev med Magt ført til Baadsmadsstrædes Kaserne og blev ved Politiets Mellekomst overgivet til det danske Militær. Formentlig med Udgangspunkt i denne Episode, der havde samlet et ret stort Opløb, opstod der et Haandgemæng mellem Arbejdere fra B. & W., der i deres Frokostpause stod udenfor Porten til Overgaden og hen til Christianshavns Torv, og nogle Medlemmer af »Frikorps Danmark«. Herunder blev, inden Politiets Udrykning var kommet tilstede for at rydde Gaden, Hue og Bajonet frataget et af Frikorpsmedlemmerne. Frikorpsmedlemmerne spærrede derefter enhver Til- og Afgang fra B. & W., og en tilstedekomende Kompagnifører, Neergaard Jacobsen, erklærede overfor Politiet, at Frikorpset vilde besætte B. & W., hvis de røvede Genstande ikke var kommet til Veje inden en halv Time. Han skal have givet Kompagniet Ordre til at samles under Vaaben paa Baadsmadsstrædes Kaserne. Efter Forestillinger fra B. & W.'s Side overfor Tillidsmændene blev den savnede Hue tilvejebragt, hvorimod Arbejderne hævdede, at Bajonetten var kastet i Kanalen. Ved et Møde med Direktionen gentog Kompagniføreren, at Frikorpset vilde besætte B. & W., hvis Bajonetten ikke blev bragt til Veje. Imidlertid kom Korpsfører Martinsen tilstede og trak den givne Ordre tilbage. Politiet tilkaldte en Dykker, og efter at Arbejderne havde paavist Stedet, hvor Bajonetten var kastet ud, blev den hurtigt fundet. Efter Politiets Henstilling fik Frikorpsets Folk derefter Ordre til at vende tilbage til Kasernen. Ind- og Udpassage var allerede tidligere blevet givet fri. Direktionen har givet Tilsagn om, at Porten til Overgaden vil blive holdt lukket i Arbejdernes Spisepauser, saalænge Frikorpset befinder sig her i Byen. Hue og Bajonet er tilsendt SS-Ersatzkommando. Under Forhandlingerne nævntes det af Direktionen, at en Arbejdsnedlæggelse paa Fabrikkerne ikke vilde være i hverken tysk eller dansk Interesse. Korpsfører Martinsen lovede at holde Frikorpsets Medlemmer borte fra B. & W. om Eftermiddagen og lod Kl. ca. 15,10 Styrken fra Baadsmadsstrædes Kaserne marchere samlet fra Kasernen til Kastellet, hvorfra de først et Par Timer senere samlet vendte tilbage. — Der foretoges ikke og vil næppe kunne foretages nogen Anholdelser i Sagen, da Gerningsmændene næppe vil kunne identificeres. —

Iøvrigt foretoges i Dagens Løb en halv Snes Anholdelser af Personer sigtet for Fornærmelse mod Medlemmer af Frikorpset. De er alle løsladt efter Afhøring.

Om Aftenen Kl. 19 var der arrangeret offentligt Møde med efterfølgende Kammeratskabsaften i K.B. Hallen, hvortil Korpsset marcherede samlet fra de forskellige Kaserne. Ligesom ved Marchen den 8/9 var der med stort Opbud af Mandskab sørget for Politiafspærringer og Ledsagelse af Marchkolonnerne. Det kom derfor heller ikke hverken paa Vejen til eller fra K.B. Hallen til alvorligere Episoder, I København anholdtes dog 6 Personer sigtet for Fornærmelse. Paa Frederiksberg anholdtes der ialt 34 Personer, deraf dog 20 berusede Gæster fra

den Beværtning i Smallegade, hvorfra der var kastet en Flaske. Efter Aftale med Frederiksberg Politi havde Københavns Politi overtaget Marchens Sikring helt indtil Fasanvej.

Udenfor K.B. Hallen samlede der sig, efter at Hallen var fyldt, en meget stor Menneskemængde, der fortsattes ad Byen til. Der anslaaes ialt at have været ca. 10—15.000 Tilskuere paa Gaderne, Størstedelen blot passive nysgerrige. Medens Politiet var i Færd med at søge at trænge Folk tilbage fra Indgangen, kom 20—30 dansktalende SS-Folk ud, som erklærede, at de havde faaet Ordre fra Værnemagten til at rydde Pladsen og gik løs paa Publikum med Slag og Skub. Der var indtil da ikke forekommet Uroligheder. Der blev rekvireret Assistance fra Københavns Politis Udrykningsafdeling, og Peter Bangsvej blev ryddet ved Hjælp af Stavene i begge Retninger. Kl. ca. 20,45 var Pladsen og Gaderne omkring Hallen gjort ryddelige. Umiddelbart inden dette Tidspunkt var der fra det tyske Gesandtskab, Dagmarhus, til Statsadvokatens Afdeling paa Politigaarden klaget over, at der var alvorlige Uroligheder ved Hallen, og at 2 SS-Folk var slaaet ned. Hertil havde Politiet ikke Kundskab, og der er heller ikke senere fremkommet noget derom. Der blev, medens Rydningen fandt Sted, affyret 2 Skud, formentlig af SS-Mand og som Skræmmeskud.

Kl. 21 opstod der paa A. D. Jørgensensvej Haandgemæng mellem en Del Medlemmer af Frikorpset og Publikum. Der blev affyret 2 Skud, og Frikorpsmedlemmer — ca. 15 — løb efter Publikum med trukne Pistoler. Politikommissær Bentzen forlangte at tale med den kommandohavende, der efterkom hans Henstilling om at sammenkalde sine Folk og stikke Pistolerne i Taskerne. Den frivillige, der havde skudt, skal efter sine Kammeraters Udsagn have faaet et pludseligt Nervesammenbrud.

Flere Frikorpsmænd truede med Pistol, en af dem truede en Politibetjent, der foreholdt ham, at det var Politiets Arbejde at fjerne de civile, ikke Frikorpsets.

Den 11/9 1942 var i Forhold til de tidligere Dage rolig. Der forefaldt kun ganske enkelte Episoder og Anholdelser for Fornærmelser. 390 af Frikorpsmedlemmerne rejste fra Byen, de fleste Kl. 8 med Togene til Vest for Storebælt, Resten i Løbet af Formiddagen og Eftermiddagen. Der er herefter kun ca. Halvdelen af Korpset tilbage i København. Efter det for Politiet oplyste, forlades Baadsmadsstrædes Kaserne af de sidste Frikorpsmedlemmer Mandag d. 14/9 1942.

Det maa siges, at Frikorpsets Besøg i de nævnte Dage, tildels takket være den store Indsats af Politi, ikke har faaet saa alvorlige Følger, som kunde have været at frygte. Der er ikke forekommet noget Tilfælde af Drab eller alvorlig Legemskrænkelse af danske Civilpersoner. Der foreligger Politiet bekendt ikke noget Tilfælde, hvor et Medlem af Frikorpset har været Genstand for korporligt Angreb og har lidt Overlast derved. Derimod har Korpset og dets Medlemmer som nævnt været Genstand for Piben og Hujen og Fornærmelser fra danske Civilpersoners Side.

Der foreligger ialt ca. 75 Anmeldelser om saadanne Fornærmelser, overvejende Tilraab eller Udtalelser, der er paahørt af Frikorpsmedlemmer, i nogle Tilfælde Sammenstød med Frikorpsmedlemmer, dog kun i et enkeltstaaende Tilfælde egentlig Forsøg paa Angreb paa en Soldat for at hindre en Anholdelse. For ca. $\frac{1}{3}$ til $\frac{1}{2}$ af disse Sagers Vedkommende er det yderst tvivlsomt, om der kan føres Bevis for Fornærmelsen. Korpsets Medlemmer har i hvert Fald ikke været helt fri for at vise sig ømfindtlige. De har ogsaa i flere Tilfælde grebet ind paa Omraader, hvor de burde have rettet Henvendelse til Politiet, og deres Reaktion overfor Fornærmelser har i en Række Tilfælde været efter dansk Opfattelse ganske uforholdsmæssig og unødigt haardhændet. I flere Tilfælde har de truet med Bajonet, i enkelte Tilfælde gjort Brug deraf. I flere Tilfælde synes de at have anholdt Personer, der ikke har gjort noget, men tilfældig stod et Sted, hvorfra der blev raabt eller lignende. Bl. a. af denne Grund er i flere Tilfælde ganske sagesløse Mennesker blevet Genstand for korporlig Overlast, der i et Par Tilfælde har været af grovere Karakter.

Fortegnelse over visse Episoder mellem Medlemmer af »Frikorps Danmark« og danske Civilpersoner.

Den 8. September 1942.

Ifølge Meddelelse fra Generaldirektør Knutzen til Justitsministeren skal der i Ringsted være forefaldet følgende Episode.

Da Toget, hvormed de frivillige befordredes, standsede i Ringsted udenfor Planen for at faa Vand paa Maskinen, gik en Del frivillige ud paa Perronen. Togpersonalet havde Vanskeligheder ved paany at faa dem til at gaa op i Toget, og der blev derfor givet Ordre til at lade Toget rykke lidt frem. I Ophidselse herover afskød en af de frivillige et Revolverskud for Fødderne af Togføreren. Toget, der skulde være afgaaet 13,12 forlod først Ringsted 13,49.

A.S. 10.590.

En dansk Soldat (Flyvermekaniker) sigtes for Kl. ca. 11 i Torvegade at have hilst 5 Medlemmer af »Frikorps Danmark« med oprakt knyttet Haand og for, da Frikorpsmedlemmerne vilde paatale dette, at have trukket Bajonet, som derefter blev ham frataget af de frivillige. Soldaten blev med Magt ført til Baadsmandsstrædes Kaserne og blev ved Politiets Mellekomst overgivet til det danske Militær, der viderebehandler Sagen.

A.S. 10.589.

Formentlig med Udgangspunkt i fornævnte Episode, der havde samlet ret stort Opløb, opstod der et Haandgemæng mellem nogle Arbejdere fra B. & W., der i deres Frokostpause stod uden for Porten til Overgaden og hen til Christianshavns Torv, og nogle Medlemmer af »Frikorps Danmark«. Herunder blev, inden Politiets Udrykning var kommet tilstede for at rydde Gaden, Hue og Bajonet frataget en af de frivillige. Frikorpsmedlemmerne spærrede derefter enhver Til- og Afgang fra B. & W., og en tilstedekomende Kompagnifører, Neergaard Jacobsen, erklærede overfor Politiet, at Frikorpset vilde besætte B. & W., hvis de røvede Genstande ikke var kommet til Veje inden en halv Time. Han skal have givet Kompagniet Ordre til at samles under Vaaben paa Baadsmandsstrædes Kaserne. Efter Forestillinger fra B. & W.s Side overfor Tillidsmændene, blev den savnede Hue tilvejebragt, hvorimod Arbejderne hævdede, at Bajonetten var kastet i Kanalen. Ved et Møde med Direktionen gentog Kompagniføreren, at Frikorpset vilde besætte B. & W., hvis Bajonetten ikke blev bragt til Veje. Imidlertid kom Korpsfører Martinsen tilstede og trak den givne Ordre om Besættelse af B. & W. tilbage. Politiet tilkaldte en Dykker, og efter at Arbejderne havde paavist Stedet, hvor Bajonetten var kastet ud, blev den hurtigt fundet. Efter Politiets Henstilling fik Frikorpsets Folk derefter Ordre til at vende tilbage til Kasernen. Ind- og Udpassage var allerede tidligere blevet givet fri. Direktionen har givet Tilsagn om, at Porten til Overgaden vil blive holdt lukket i Arbejdernes Spisepauser, saalænge Frikorpset befinder sig her i Byen. Hue og Bajonet er tilsendt SS-Ersatzkommando.

A.S. 10.495.

En Gartner, der opholder sig paa Vesterbrogade ved Axelortov Kl. 16,35 og betragter »Frikorps Danmark«s Forbimarch, hører, at nogen raaber »Fy, fy«, og bliver umiddelbart derefter af 4—5 frivillige, der slaar om blandt Publikum, revet om paa Gaden. En af Soldaterne tilføjer ham med sin Bajonet 2 Stiksaar paa højre Ben, Knæ og Skinneben. Han hævder selv, at han var ganske sagesløs.

Den 9. September 1942.

A.S. 10.536.

Paa Toldbodvej forefaldt der Kl. 17,40 følgende Episode:

En Bil, tilhørende »Frikorps Danmark«, kørte ind foran en 3-hjulet Budcykle. Et Medlem af »Frikorps Danmark« traadte ud af Bilen og skældte Budet ud og slog ham under Skænderiet med knyttet Haand i Ansigtet. Budet sprang af Cyklen og slog igen. Et andet Medlem af Frikorpset sprang ud af Bilen, greb Budet om Hovedet med begge Hænder og holdt ham fast, medens den første Soldat gentagne Gange slog ham i Ansigtet. En Formand hos B. & W., der stod i Nærheden, sagde til Soldaten: »Fy, det kan man ikke«, men herover blev den første Soldat endnu mere ophidset og greb efter sin Pistol, hvorefter Formanden forsøgte at undløbe med sin Cykle. Herunder tabte han en Boremaskine, som han havde haft under Armen, og denne tilegnede Soldaten sig. Gennem Politiet, der var kommet til, søgte Formanden at faa Boremaskinen igen, men Soldaten erklærede, at han ønskede at sigte Formanden for Fornærmelse og vilde indfinde sig paa Stationen for at afgive Forklaring, naar han havde faaet forbundet sine Hænder, som han havde slaaet til Blods. Han indfandt sig imidlertid ikke. Budet, der i Ambulance var kørt til Kommunehospital, er endnu ikke afhørt.

Den 14. September 1942.

Kl. ca. 21,30 anmeldtes det telefonisk til Politiet, at Medlemmer af »Frikorps Danmark« var trængt ind i Restaurationen »Den røde Pimpernel«, Kattesundet, efter at have sparket Ruden i Indgangsdøren itu. Soldaterne var blevet forment Adgang paa Grund af, at 2 frivillige Aftenen forinden havde forulempet nogle af Restaurationens Gæster. Bl. a. titulerede de en Gæst med: »Dit beskidte Jødesvin«, hældte Øl over ham og spyttede ham i Ansigtet. Disse 2 Soldater var blandt de frivillige, der nu var trængt ind i Restauranten. Det var umuligt for Politiet at skaffe Ro og Orden i Lokalet, hvorfor det tyske Feltpoliti blev tilkaldt. Efter at Feltgendarmeriet atter var gaaet, blev en Gæst overfaldet af ca. 10 frivillige og tyske Marinesoldater, fordi han ikke flyttede sig hurtigt nok for en frivillig. Efter denne Episode opstod der igen megen Uro og Spektakel, og Feldgendarmeriet blev paany tilkaldt, men forinden havde Soldaterne fjernet sig, og under Raabet »Til »Gold Digger«, den skal have samme Omgang« løb Soldaterne Kl. ca. 22,35 mod Vestergade. I »Gold Digger« fortsattes Urolighederne. Glas og Flasker knustes mod Gulv og Vægge. En frivillig fik Øje paa 2 Skilte med engelsk Paaskrift. Disse Skilte rev han ned og iturev det ene. Derefter trængte han sig mellem Gæsterne, der sad ved Baren, hen til denne, greb nogle Flasker og Glas og kastede disse mod et stort Spejl, hvorpaa der var malet 2 amerikanske Flag. Spejlet knustes. En frivillig trak sin Pistol og rettede den mod en tilstedeværende Politibetjent. Paa en Unterscharführers Opfordring stak han den dog atter i Hylsteret. For at holde Uro-stifterne tilbage i Restaurationen, indtil Feldgendarmeriet, der var tilkaldt, kom til Stede, havde Politiet stillet Vagt ved Udgangsdøren og holdt denne lukket. Situationen indenfor blev efterhaanden truende, idet de frivillige fra Restaurationen med voldsom Kraft trængte ud i Garderoben for derfra at komme ud paa Gaden, hvor allerede nogle var kommet ud. Pludselig blev Ruden i Udgangsdøren knust, og samtidig blev der truet med, at de frivillige vilde skyde fra begge Sider, hvis Døren ikke blev aabnet. Dette skete derefter og de frivillige forlod nu »Gold Digger«, dog blev nogle tilbage for at afvente Feldgendarmeriets Ankomst. Lidt efter at dette var kommet, forlod de sidste frivillige Restaurationen.

Det bemærkes, at de frivillige under Episoden i »Gold Digger« var yderst provokerende overfor Politiet. Saaledes raabte en Underofficer: »Vi vil raade Politiet til at blive væk herfra, det skal vi nok selv ordne«. Andre raabte: »Vi har set Døden i Øjnene før, saa vi er heller ikke bange for det danske Politi«. Umiddelbart efter at Politiet havde aabnet Udgangsdøren fra »Gold Digger«, og de frivillige stormede ud, lød der 4—5 smaa Knald, formentlig stammende

fra Knaldperler. Straks efter raabte en frivillig: »Kammerater, træk Pistolerne, der bliver skudt paa os af Politiet«. Enkelte af Soldaterne trak Pistolerne, men der var dog umiddelbart efter en som raabte: »Rolig, rolig, stik Pistolerne ind, vi faar dem (de indelukkede frivillige) ud om lidt«.

A.S. 11.019.

Et Medlem af »Frikorps Danmark«, Henning Ejnar Ernst Wessel, der tidligere har deltaget i flere Episoder, blev medens han *den 20. September Kl. ca. 18* opholdt sig i »National Scala« strejft af en Civilperson, der gaar forbi. Wessel løber efter ham og standser ham ved Toiletterne og gør under Diskussion med ham Tegn til at ville slaa. En anden Dansker blander sig deri, idet han siger til Soldaten, at han ikke skal lave Ballade, hvorefter Soldaten slaar ud efter ham, forfølger ham op i Restaurationslokalet, og her tildeler han ham flere Slag i Ansigtet og vælter ham om. Da Civilpersonen faar rejst sig og løber i Retning af Udgangen, forfølger Soldaten ham igennem Restaurationslokalet med dragen Bajonet. Den forfulgte forsvinder i Garderoben. Soldaten fægter med Bajonetten overfor de forsamlede Mennesker og raaber, at han skal nok ordne dem.

A.S. 11.020.

Medlemmer af »Frikorps Danmark« i Forening med andre Medlemmer af Værnemagten slæber *den 20. September Kl. ca. 20* en Person, der, fordi han sigtes for at have raabt »Nazisvin«, og som derfor af Frikorpsmedlemmerne er Genstand for en ublid Medfart, er anholdt af Politiet og anbragt i en Transportvogn paa Raadhuspladsen, ud af Transportvognen og fører ham sammen med en anden Anholdt med Magt til Standortkommandanturen i Meldahlsgade, idet de med Magt og idet de trækker blank skubber de protesterende Politimænd til Side. Under Transporten klippes de Anholdte i Haaret af en tysk Marine-soldat. Gentagne Opfordringer til at udlevere de paagældende til Politiet overhøres og tilsidesættes af Soldaterne.

A.S. 11.023.

Under Uroligheder *den 20. September Kl. ca. 20* i Vesterbros Passage ud for Frihedsstøtten, hvor en Politibetjent er ved at sprede et Opløb af Soldater — overvejende Frikorpsmedlemmer — og civile Personer, bliver han opmærksom paa, at en Civilperson i Opløbets Midte laa paa Gaden og blev pryglet af Soldaterne. Da han mener, den paagældende er i Livsfare, tager han Ladegreb for at afgive Skræmmeskud. Da Soldaterne ser ham tage Pistolen frem, gaar de lidt til Siden og danner Halvkreds om ham. Da Pistolen klikker, rykker de sammen om ham og tilføjer ham flere Slag, derunder flere Slag i Hovedet med Bajonetskæftet, og en civilklædt Person tager Pistolen fra ham idet Fangsnoren rykkes over, og fjerner sig med den.

Søndag den 27. September 1942 fik jeg Kl. ca. 18 Underretning om, at der havde været alvorlige Uroligheder paa Vesterbrogade i Forbindelse med Frikorps Danmark, og at flere Personer var blevet saaret ved Skud. Jeg ringede straks til Kanstein, som imidlertid først vilde komme hjem Kl. ca. 19. Efter straks at være taget paa Politigaarden, ringede jeg til Kanstein ved det Tidspunkt. Han var da lige kommet hjem fra Landet og havde faaet Underretning om, at der havde fundet en Episode Sted, men var uden Kendskab til dens alvorlige Karakter, idet han først af mig hørte, at der var 5 saarede, hvoraf 2 ret alvorligt. Han begav sig straks til Dagmarhus, og vi aftalte at holde os i Forbindelse med hinanden i Aftenens og Nattens Løb. Justitsministeren, der opholdt sig i Gilleleje, blev underrettet og tog fra Gilleleje til sit Hjem. Statsministeren, der ringede mig op, blev ligeledes orienteret om Sagen. Paa samme Maade satte jeg Direktør Svenningsen ind i det, og han lovede at underrette Udenrigsministeren.

Da Undersøgelserne var saa vidt fremskredet, at man kunde overse, hvad der var passeret, ringede jeg paany til Direktør Svenningsen og sagde, at jeg vilde opsøge Kanstein for at oplyse ham om, hvad Undersøgelsen havde ført til samt drøfte Muligheden for omgaaende Indskriden til Forhindring af nye Episoder. Svenningsen tilbød at tage med til Kanstein for at understrege, med hvilken Alvor man fra dansk Side saa paa det. Svenningsen indfandt sig kort Tid efter paa Politigaarden og satte sig ind i det foreliggende Materiale. Kl. ca. 23,30 ringede jeg til Kanstein, som imidlertid var taget til det tyske Gesandtskab. Vi fik fat i ham der og aftalte et Møde straks i Gesandtskabet.

Da Direktør Svenningsen og jeg kom derud, havde vi først en Samtale med Kanstein, som ganske aabenbart var paa det rene med det alvorlige i det, der var passeret, og vi rejste Spørgsmaalet overfor ham om at udsende en Meddelelse til Offentligheden for at forhindre, at Rygterne vilde gengive det passerede i ganske overdrevet Form. Kanstein var enig i denne Tanke, men ønskede at drøfte den med Gesandten og gik ind til denne. Kort Tid efter vendte Kanstein tilbage sammen med Gesandten. Denne gik straks ind i en lang Udvikling om, at Situationen var uholdbar, idet Frikorpsmændene stadig var udsat for Krænkelser fra den danske Befolknings Side. Han kunde ikke tænke sig, at den paagældende Frikorpsmand havde givet sig til at skyde, uden at han havde været truet af Sammenrotninger af Befolkningen, og disse Forhold maatte straks bringes til Ophør. Han føjede til, at han allerede næste Dag vilde tale med Justitsministeren og gøre denne personlig ansvarlig for, at Befolkningens Holdning ændredes. Gesandtens Udtalelser var præget af ret stærk Voldsomhed, som fremkaldte en ret skarp Reaktion fra vor Side, idet specielt Direktør Svenningsen fremhævede de Tilfælde, hvor Medlemmer af Frikorpsset havde optraadt provokerende og aldeles uforsvarligt, ligesom han understregede, at der efter de fra dansk Side liggende Oplysninger ikke var nogen som helst Grund til at antage, at den paagældende Frikorpsmand havde haft ringeste Anledning til at gribe til en saa farlig Fremgangsmaade som at skyde paa en saa tæt pakket Menneskemængde. Gesandten var for sit Vedkommende ogsaa indforstaaet med Ønskeligheden af at udsende en Meddelelse om Episoden der af forhindre urimelige Rygter. Indholdet af en saadan Erklæring blev drøftet, og man naaede til Enighed om en Erklæring af det Indhold, som blev udsendt næste Dag.

Mandag den 28. Kl. 17,45 indfandt Justitsministeren og jeg mig i Gesandtskabet efter forudgaaende Aftale. Fra tysk Side deltog i Forhandlingerne Gesandten og Kanstein. Gesandten indledede med et anerkendende Ord om det danske Politis Arbejde med Bekæmpelsen af Faltskærmsjægerne og gik derefter over til en Omtale af Søndagens Episoder. Hans Udtalelser herom var holdt i en Tone, der paa en ganske afgørende Maade afveg fra, hvad han havde sagt den foregaaende Nat, og det var aabenbart, at han ikke vilde afvise, at Skylden for de Sammenstød,

der havde fundet Sted, nok i et vist Omfang kunde lægges paa Medlemmerne af Frikorpset. Han gentog imidlertid, men i en meget afvigende Form, sine Betragtninger over den danske Befolknings Stilling og paapegede, at det ikke kunde fortættes, at Befolkningen fik Lejlighed til at samle sig i Opløb.

Justitsministeren udtalte, at han naturligvis var klar over, at der ogsaa fra den danske Befolknings Side kunde fremkomme en uheldig Optræden, men at der paa den anden Side ikke forelaa noget Tilfælde, som vilde kunne berettigede til en voldsom Indskriden fra Frikorpsmedlemmernes Side, specielt ikke Anvendelse af Skydevaaben, idet han føjede til, at noget saadant maaske kunde finde Sted i en Balkan-Stat, men ikke i Danmark. Iøvrigt pegede han paa, at det jo var forbudt Medlemmerne af Frikorpset at bære Skydevaaben, og at han derfor stod uforstaaende overfor, hvordan det kunde gaa til, at de frivillige var saa udisciplinerede, at man trods dette Forbud Gang paa Gang traf frivillige med Skydevaaben. Man bekræftede fra tysk Side, at dette Forbud eksisterede, og at det var aabenbart, at man var ilde berørt ved Forholdet. Kanstein oplyste, at den paagældende frivillige, der havde skudt, Kofod Jensen, allerede Søndag Aften var indsat i Arresten i Kastellet, og føjede til, at der nu fra Frikorpsets Side vilde blive truffet yderligere Foranstaltninger for at forhindre, at de tilsidesatte Forbudet mod at bære Skydevaaben.

I Fortsættelse af sine Bemærkninger om Befolkningens Holdning fremsatte Gesandten Forslaget om, at der blev udsendt et Paalæg til Befolkningen om at afholde sig fra provokerende Optræden overfor Frikorpset og i det hele taget at undgaa Sammenstimlen. Justitsministeren anførte, at et saadant Paabud ikke vilde kunne udsendes, efter hvad der var sket Søndag Eftermiddag, hvor et Medlem af Korpset saa ganske aabenbart havde handlet aldeles uforsvarligt, og Spørgsmaalet blev da rejst, om ikke der samtidig fra tysk respektivt fra Frikorpsets Side kunde udsendes en Erklæring, som i Realiteten var en Beklagelse af det passerede og en Meddelelse om, at Frikorpsets Ledelse nu havde truffet yderligere og betydningsfulde Skridt for at forhindre, at ubesindige Medlemmer af Korpset udviste en Optræden, der var egnet til at føre til Sammenstød med Befolkningen.

I Princippet blev denne Tanke akcepteret fra tysk Side, og det blev aftalt, at Kanstein og jeg næste Dag skulde træffes sammen og sammenligne det Materiale, der forelaa henholdsvis fra tysk og dansk Side vedrørende Episoden med Kofod Jensen. Endvidere skulde vi medbringe Forslag hver for sit Vedkommende til disse Meddelelser til Offentligheden.

Da det tidligere havde været paa Tale mellem Svenningsen og Kanstein, at denne ved sin Tale til Frikorpset ved dets Afrejse den 12. Oktober skulde fremkomme med nogle Bemærkninger til Imødegaaelse af Rygterne om, at Frikorpset skulde sættes ind til særlige Opgaver i Danmark, rejste jeg overfor Kanstein Spørgsmaalet, om ikke det vilde være ønskeligt, at nogle Bemærkninger herom kunde fremkomme allerede nu i den planlagte Erklæring. Jeg begrundede dette med, at dette Punkt spillede en betydelig Rolle for Befolkningens Stilling overfor Frikorpset. Det var rigtigt, at der var en meget stor Del af Befolkningen, der ud fra følelsesmæssige Grunde, Grunde som man ogsaa maatte kunne forstaa fra tysk Side, misbilligede, at Danskere under de nuværende Forhold færdedes i tysk Uniform i Danmark. Dette Forhold indeholdt efter min Opfattelse ikke større Fare, idet denne Misbilligelse var af ganske passiv Karakter. Foruden dette maatte det fra dansk Side erkendes, at der var ubesindige Elementer, som paa den ene eller den anden Maade gav Udtryk for en uvenlig Holdning overfor Frikorpset, og at dette naturligvis maatte føre til Sammenstød. Det afgørende, fortsatte jeg, for den spændte Situation maatte jeg imidlertid finde i for det første, at man fra visse Kredses Side, derunder ogsaa Frikorpsets, igennem lang Tid systematisk havde udspremt Rygter om, at Frikorpset skulde være tillagt særlige Opgaver i Danmark, og for det andet, at en Del, heldigvis kun en mindre Del af Frikorpsets Medlemmer, udviste en Optræden, der var direkte provokerende, og som kun kunde være et Udtryk for, at man ønskede Sammenstød med Befolkningen. Kanstein var indforstaaet med Betydningen af, at en Imødegaaelse af disse Rygter fandt Sted ved samme Lejlighed. Aftalen blev, at Kanstein og jeg næste Dag skulde træffe Aftale om et Møde.

En saadan Mødetid blev fastsat til næste Dag Kl. 17. I Løbet af Dagen udarbejdede Statsadvokat Hoff og jeg i Forbindelse med Afdelingschef Hvass et Forslag til den offentlige Meddelelse fra dansk Side, men i Løbet af Eftermiddagen fik jeg Underretning om, at Kanstein paa Grund af andre tvingende Forhold var blevet forhindret, men at han vilde sætte sig i Forbindelse med mig i Aftenens Løb. Dette skete imidlertid ikke.

Eivind Larsen.

Den 7. December 1942 havde Direktør Svenningsen og jeg en Forhandling med Kanstein og Stalman.

Jeg benyttede Lejligheden til at omtale Spørgsmaalet om de Sager, der var et Resultat af Frikorps Danmarks Besøg i Efteraaret. Jeg oplyste, at Statsadvokaten for særlige Anliggender laa inde med en ret betydelig Mængde uafgjorte Sager, ligesom jeg vidste, at den SS-Krigsret, der var nedsat for at paadømme Sager, der var rejst imod Frikorps-Folk, havde et betydeligt Antal Sager løbende. Jeg foreslog, at man satte sig sammen hver med sit Hold af Sager og prøvede paa at naa frem til, at saa mange af disse som muligt paa begge Sider blev henlagt, idet jeg fandt det mest opportunt nu, da Besøget var afsluttet og Begivenhederne kommet noget paa Afstand, at kunne undgaa at røre ved disse Forhold mere end højest nødvendigt.

Kanstein var enig i disse Betragtninger, og det blev aftalt, at vi hver for sig skulde tilrettelægge Materiale, saaledes at vi derefter kunde komme sammen og gaa Sagerne igennem ud fra disse Synspunkter.

Elvind Larsen.

Samlet Redegørelse over Frikorpsets Orlov.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
I. Rygter vedrørende Frikorpsets Anvendelse	1423
II. Tilfælde, hvor Frikorpsets Medlemmer er blevet fornærmet eller forulempet	1424
Indledning	1424
1. Uprovokerede Fornærmelser	1426
a. Tilraab	1426
b. Udtalelser	1426
2. Korporlige Angreb	1426
3. Formodede Fornærmelser	1428
4. Frikorpsmedlemmers Selvtægt	1430
a. Mindre Vold	1430
b. Grovere Vold	1433
c. Brug af Vaaben	1436
III. Tilfælde, hvor Frikorpsmedlemmer har optraadt provokerende eller udøvet Vold overfor sagesløse Personer	1438
Indledning	1438
1. Provokation	1438
2. Vold	1438
3. Brug af Vaaben	1442
IV. Tilfælde, hvor Frikorpsmedlemmer har tiltaget sig en dem ikke tilkommende Myndighed	1447
V. Frikorpsets Medlemmers Optræden overfor det danske Politi	1448

**Redegørelse vedrørende Episoder under Frikorps Danmarks Ophold paa Orlov i
Tiden fra den 8. September til den 13. Oktober 1942.**

I.

Omkring Februar Maaned 1942 naaede der ad forskellig Vej til Politiet Rygter, der verserede indenfor Rækkerne i D.N.S.A.P. om, at det i April 1941 oprettede Frikorps Danmark skulde trækkes hjem til Danmark for at stilles til Raadighed for Frits Clausen med Henblik paa D.N.S.A.P.s Magtovertagelse. Det blev herunder anført, at der ved Frikorpsets Hjemkomst skulde afholdes en Parade, hvori lette og svære Panservognsenheder skulde deltage. Paraden skulde afsluttes paa Christiansborg Slot, og der skulde saa stilles ultimative Krav til Regering og Rigsdag.

Lignende Rygter fik i Tiden før Frikorpsets Hjemkomst nyt Liv og naaede gennem en systematisk Udspredelse fra D.N.S.A.P.s Side en vid Udbredelse i Befolkningen, ikke mindst paa Grund af forskellige Udtalelser, der blev fremsat paa nationalsocialistiske Møder, og som satte Frikorpsets Hjemkomst paa Orlov i Forbindelse med et politisk Systemskifte her i Landet.

Disse Rygter fandt saa meget lettere Tiltro, som det for alle stod ganske klart, at det var noget ganske ekstraordinært, at en Troppeafdeling kom paa Orlov i deres Hjemegn samlet og under Kommando.

Af Udtalelser om, at Frikorpset skulde indsættes til særlige Opgaver i Danmark, skal eksempelvis anføres alene fra den seneste Tid:

Ved et offentligt Møde, der afholdtes den 4. September 1942 i Haandværkerforeningen i Aalborg, udtalte Stabsleder Langgaard-Nielsen saaledes om Frikorpsets Medlemmer:

De kommer snart hjem, men inden de kommer hjem, saa skal vi have Systemskifte, for »Vore Dreng« skal ikke lade sig sjofle og fornærme herhjemme af Repræsentanter for de Fjender, som de bekæmper i Rusland. »Vi skal have rene Stuer til vore Dreng«.

Partileder Hoffmann Madsen fortalte derefter, at der om ca. 10 Dage vilde komme 700 Mand af Frikorps Danmark hjem. De skulde ligge i Garnison i København, og saa blev det ikke morsomt for Swingpatterne herhjemme.

Ved et offentligt Møde den 6. September 1942 i Urup ved Grindsted udtalte Stabsleder Langgaard-Nielsen, at nu kom Frikorps Danmark jo hjem, og saa var Regnskabet inde, saa vilde der ske en Udrensning her i Landet.

Afdelingslederen af D.N.S.A.P.s Mariboafdeling udtalte den 12. September 1942 i et Medlemsmøde paa Banehotellet, at Frikorps Danmark kom hjem for at overtage Bevogning af D.N.S.A.P.s Kontorer og Lokaler og muligt mere. Han omtalte Nationalsocialisternes Ønske om at overtage Magten i Danmark, men at de ikke gjorde det hverken i Dag eller i Morgen, men maaske om en Maaned.

Ved et Agitationsmøde den 15. September i Fang Krø udtalte Feltmester Hans J. Nielsen, at det nu ikke vilde vare ret længe, før D.N.S.A.P. vilde møde op paa Amalienborg Plads, og med Gevær ved Fod vilde man forlange et aabent og bestemt Svar af Kongen, om han vilde indgaa paa Partiets Forlangender.

Ved et offentligt Møde paa Skydebanen i Randers udtalte Feltmester K. E. Petersen sig om Frikorpset og erklærede, at det vilde blive Medlemmer af Korpset, der vilde komme til at indtage betydende offentlige Stillinger her i Landet, og der maatte jo komme en Dag, da Korpset og S.S. — ialt 6000 Mand — vilde blive hjemsendt. De vilde da stille hos Kongen og forlange, at det blev Mænd med An-

svar, der skulde bestemme her i Landet, og herefter skulde det ikke vare længe inden den »røde Borg« var ryddet og Dr. Frits Clausen var Statsminister.

Rottenführer Ishøj oplyste overfor Kriminalpolitiet i Odense, da han indfandt sig der den 9. Oktober 1942, at Frikorps Danmark ikke mere vilde afgaa til Fronten, men skulde forblive her i Landet ligesom alle danske Statsborgere, der kæmpede i tysk Krigstjeneste. De vilde alle efterhaanden blive trukket her til Landet. Samme Dag skal en Feltmester Cohrt, Leder af Førerskolen i Hellebæk, have udtalt, at Korpsets Medlemmer ganske vist var kaldt til København, fordi dets Orlov var udløbet, men det var Meningen, at det skulde forblive i København og »være klar for alle Tilfældes Skyld«, og at der var »store Ting i Gære i nær Fremtid«.

Ved en offentlig Kammeratskabsaften og Fest for de frivillige af Frikorps Danmark afholdt af D.N.S.A.P. i Sæby den 6. Oktober 1942 udtalte Stabsleder Hoffmann Madsen, at de frivillige jo nok skulde rejse den 9. Oktober, men det var slet ikke sikkert, at de kom længere end til København, for »det kan jo tænkes, vi faar Brug for dem til anden Tjeneste i de kommende Dage«.

Ogsaa Frikorpsets enkelte Medlemmer har ved forskellige Lejligheder fremsat Udtalelser om, at de i nær Fremtid skulde overtage Magten og Myndigheden, navnlig Politimyndigheden her i Landet.

Til en Mand i Aalborg har et Medlem af Frikorpset saaledes truende fremsat Udtalelse om, at han skulde blive husket, naar de i nær Fremtid overtog Magten.

I Kolding har et Medlem af Frikorpset i Skænderi med en Gæst paa en Beværtning den 7. Oktober 1942 raabt op om, at han i Løbet af 14 Dage vilde være Politibetjent i Kolding.

Medlemmer af Frikorps Danmark, der den 14. September 1942 trængte ind i en privat Lejlighed i Odense under Forfølgning af en Pensionær, der havde fornærmet dem, optraadte med Krav om Lejlighed til Ransagning, truede med Pistol og erklærede, at de nu var kommet hjem som Ordensbetjente.

I Svendborg har et Frikorpsmedlem fremsat Udtalelser om, at han skulde ud paa Restaurant og vilde haabe, at der blev Ballade; det skulde han og hans Kammerater nok sørge for. Det var morsommere at slaas med dem herhjemme end med Russerne.

II.

De omtalte Rygter og Udtalelser om Frikorpsets Anvendelse i indenlandske Forhold bærer utvivlsomt en væsentlig Del af Skylden for, at der i Dele af Befolkningen har hersket en uvenlig Stemning mod Korpset, og at denne Stemning har givet sig Udslag i en Række beklagelige Fornærmelser, Tilraab o. lign., overfor Korpset og dets enkelte Medlemmer under dets Ophold paa Orlov her i Landet. Man var fra dansk saavel som ogsaa fra tysk Side opmærksom paa Muligheden for Demonstrationer navnlig ved Frikorpsets Ankomst hertil og March gennem Byen, og der blev ved stort Politiopbud truffet de fornødne Foranstaltninger for at sikre Korpsets Gennemmarch uden Forstyrrelser, og uden at Korpset generedes ved Tilraab eller paa anden Maade. Toget, der førte Frikorpset til København, ankom til Godsbanegaarden med en væsentlig Forsinkelse, der skyldtes en i Ringsted forefalden Episode.

Da Toget standsede i Ringsted udenfor Planen for at faa Vand paa Maskinen, gik en Del frivillige ud paa Perronen. Togpersonalet havde Vanskeligheder ved paany at faa dem til at gaa op i Toget, og der blev derfor givet Ordre til at lade Toget rykke lidt frem. I Ophidselse herover afskød en af de frivillige et Revolverskud for Fødderne af Togføreren. Toget, der skulde være afgaaet 13.12, forlod først Ringsted 13.49, idet det blev holdt tilbage, indtil et Frikorpsmedlem med skarpladt Gevær var placeret ved Siden af Lokomotivføreren.

Straks efter Udstigningen i København fandt Modtagelsen Sted paa Pladsen ved Godsindleveringen foran Godsbanegaarden. Til Perronen var der kun Adgang mod Forevisning af Adgangskort. Inden Korpset blev opstillet for Modtagelsen, var der givet Ordre til at lade Geværerne. Efter Modtagelseshøjtideligheden, der varede ca. $\frac{1}{4}$ Time, tiltraadtes Marchen til Kastellet ad den planlagte Rute. Langs Ruten var der samlet en Del Mennesker, navnlig mange i Bernstorffsgade, Vesterbrogade og paa Raadhushuspladsen, hvor Tilskuerne stod i fire eller flere Rækker. Ogsaa i

Frederiksberggade og paa Gl. Torv var der en Del Tilskuere, men Kørebanen var dog overalt holdt fri. Paa Turen til Kongens Nytorv blev der flere Steder pebet, fløjtet og hujet, navnlig ved Polititorvet og paa Raadhuspladsen, men ogsaa Bifaldsovationer fandt Sted.

Efter $\frac{1}{4}$ Times Ophold i Kastellet, hvor et Kompagni, som skulde indkvarteres der, blev tilbage, tiltraadte de resterende 4 Kompagnier med tysk Militær-orkester i Spidsen paany Marchen tilbage ad St. Kongensgade. Der forekom paa denne Strækning kun enkelte Episoder. Et Medlem af Frikorpset erklærede overfor en Politibetjent, at de skulde nok selv være Politi.

Fra Holmens Bro gik de to Kompagnier, der skulde indkvarteres i Baadsmandsstrædes Kaserne, i Strid med de trufne Aftaler over Knippelsbro og videre ad Torvegade, hvor der ikke var foretaget Politiafspærringer. Korpsets Gennemmarch gav Anledning til nogen Hujen og Skraalen her fra et halv Hundrede ungdommelige Elementer, som det imidlertid lykkedes Politiet at faa jaget væk. Det kom dog heller ikke her til alvorlige Episoder.

Den næste Dag, den 9. September 1942, fandt General Lüdkes Modtagelse af Korpset Sted paa Artillerikasernen, Artillerivej, Kl. 11. Der var Adgang uden Kort. Der forefaldt ingen Episoder under Højtideligheden, der varede ca. 20 Minutter, og Marchen til og fra Kasernen gik glat. I Dagens Løb forefaldt en Snes Episoder og foretoges et lignende Antal Anholdelser.

Iøvrigt forefaldt der i Løbet af disse Dage en Del Enkeltepisoder, der vil blive nærmere omtalt nedenfor.

Om Aftenen den 9. September 1942 Kl. 19 var der arrangeret offentligt Møde med efterfølgende Kammeratskabsaften i K.B.-Hallen, hvortil Korpset marcherede samlet fra de forskellige Kaserner. Ligesom ved Marchen den 8. September var der med stort Opbud af Mandskab sørget for Politiafspærringer og Ledsagelse af Marchkolonnerne. Det kom ikke hverken paa Vejen til eller fra K.B.-Hallen til alvorlige Episoder. I København anholdtes dog 6 Personer sigtet for Fornærmelse. Paa Frederiksberg anholdtes der ialt 34 Personer, deraf dog 20 berusede Gæster fra en Beværtning i Smallegade, hvorfra der var kastet en Flaske.

Udenfor K.B.-Hallen samlede der sig, efter at Hallen var fyldt, en meget stor Menneskemængde, der fortsattes ad Byen til. Der anslaas ialt at have været ca. 10—15.000 Tilskuere paa Gaderne. Medens Politiet var i Færd med at søge at trænge Folk tilbage fra Indgangen til Hallen, kom 20—30 dansktalende SS-Folk ud. De erklærede, at de havde faaet Ordre fra Værnemagten til at rydde Pladsen, og gik løs paa Publikum med Slag og Skub. Der var indtil da ikke forekommet Uroligheder. Der blev rekvireret Assistance fra Københavns Politis Udrykningsafdeling, og Peder Bangsvej blev ryddet i begge Retninger ved Hjælp af Stavene. Kl. ca. 20.45 var Pladsen og Gaderne omkring Hallen gjort ryddelige. Umiddelbart inden dette Tidspunkt var der fra det tyske Gesandtskab, Dagmarhus, til Statsadvokatens Afdeling paa Politigaarden klaget over, at der var Uroligheder ved Hallen, og at 2 SS-Folk var slaadet ned. Hertil havde Politiet ikke Kendskab, og der er heller ikke senere fremkommet noget derom.

I Løbet af disse første Dage forelaa der ialt 75 Anmeldelser om Fornærmelser overfor Frikorpset eller dets Medlemmer ved Piben, Hujen og Tilraab og enkelte Sammenstød med Frikorpsmedlemmer.

I det følgende skal der for hele Frikorpsets Orlovsperiode redegøres for de Tilfælde, hvor

1. Fornærmelser overfor Frikorpset ved Ord eller Gestus o. lign. har fundet Sted uden Provokation, og hvor der foreligger Tilstaaelse eller fyldestgørende Bevis,
2. Tilsvarende Tilfælde, hvor korporlige Angreb paa Frikorpsmedlemmer har fundet Sted,
3. Tilfælde, hvor Sigtelse for Fornærmelse foreligger, men det er tvivlsomt, om der foreligger tilstrækkeligt Bevis,
4. Tilfælde af Fornærmelser eller paastaaede Fornærmelser, der paa Stedet er blevet gengældt af Frikorpsmedlemmer ved korporlig Afstraffelse. Tilfælde, der henføres under denne Gruppe, er ikke medregnet i de under Gruppe 1.—3. angivne Tal.

1.

Tilfælde, hvor Fornærmelser overfor Frikorpset ved Ord eller Gestus o. lign. har fundet Sted uden Provokation, og hvor der foreligger Tilstaaelse eller fyldestgørende Bevis.

Disse Tilfælde falder i 2 Grupper, dels

- a. Tilraab o. lign. direkte henvendt til Frikorpset eller dets Medlemmer, dels
- b. Udtalelser Mand og Mand imellem, der er hørt af Frikorpsmedlemmer.

a.

Af førstnævnte Gruppe foreligger 37 Sager, deraf 13 i Provinsen. Fra de første Dage i København hidrører 8 Sager. Disse Sager drejer sig alle blot om Injurier. I 1 Tilfælde har en Person spyttet, i det andet piftet ved K.B.-Hallen, i 9 Tilfælde er der raabt Landsforræderi, i 4 Tilfælde »Føj for Satan«, i 1 Tilfælde rakt Tunge, i 2 Tilfælde sagt »Rød Front« og rakt Knytnæve i Vejret; paa en Sporvogn har et Par Danskere sagt »Puh, lad os komme væk herfra«, da en Frikorpsmand kom op paa Forperronen; en Frikorpsmand er blevet nidstirret paa haanende Vis af en Dreng i Sorø; en Kvinde, der var ved at støde sammen med en Frikorpsmand, da hun kom kørende paa Cykle, kaldte ham Klovn og sagde, da han derefter vilde have, at hun skulde følge med ham til Stationen, at hun ikke vilde følges med saadan en; Frikorpsmedlemmer er kaldt for »Deutsche Schweinhunde«, og en Dansker har sagt »Fy for Fanden, at hilse paa den Maade her i Landet«, da 2 Medlemmer af Frikorpset anvendte den tyske Hilsen. I det sidstnævnte Tilfælde udtalte et af de paagældende Frikorpsmedlemmer overfor den paagældende, at hvis han ønskede at leve meget længere, maatte han hellere slaa en anden Tone an; et Liv mere eller mindre spillede ingen Rolle.

I nedennævnte 9 Tilfælde har Fornærmelsen fundet Sted paa Beværtning eller iøvrigt under Indflydelse af Spiritus, heraf 4 i Provinsen.

En Servitrice og nogle Gæster har overfor 2 Frikorpsmedlemmer, der var Gæster i Beværtningen, paa demonstrativ Maade sagt, at de var Danskere, og en af Gæsterne har, idet han gik ind i et andet Lokale, sagt: »Her lugter ikke godt«. En beruset Kvinde har til et Frikorpsmedlem sagt Landsforræder og kaldt ham en Skide-SS'er og sagt, at de skulde skydes for Næsen af os allesammen. En meget stærkt beruset Mand sagde, da han passerede en Frikorpsmand, til sin Kæreste: »Hvis jeg ser saadan en Kanibal, vil jeg se Blod«. Endvidere er Frikorpsmedlemmer blevet kaldt for Idioter og Røvhul. En Styrmand har sagt »Føj« og skubbet til et Frikorpsmedlem, og et Medlem af Korpset er blevet kaldt for Landsforræder og Massemorder.

b.

I 19 Tilfælde, heraf 4 i Provinsen, har Frikorpsmedlemmer anmeldt at være blevet fornærmet ved Udtalelser, der hævdes at være fremsat ikke til de paagældende Frikorpsmedlemmer eller med Henblik paa, at de skulde høre det, men i indbyrdes Samtale. De 7 af disse Tilfælde stammer fra de første Dages Ophold i København. Det drejer sig om Skældsord som Landsforrædere, Kvajhoveder, Nazisvin, Banditter; det er sagt, at de saa ud til at være nogle Bøller eller var nogle Forbrydere at se paa. En Mand har i en Biograf sagt om en Frikorpsmand, at han kunde faa et Spark i Røven efter Krigen. Der er sagt Rød Front, Ned med dem, Puha, Heil Moskva og »At de vil være det bekendt«. En Person har fløjtet Internationale, angiveligt uden at være opmærksom paa Frikorpsmedlemmets Tilstedeværelse, og en har sagt »Vinterfront« til en Frikorpsmand.

2.

Tilfælde, hvor korpportlige Angreb paa Frikorpsmedlemmer har fundet Sted, og hvor der foreligger Tilstaaelse eller fyldestgørende Bevis. (Hvor Stedangivelse ikke findes, har de i det følgende omtalte Episoder fundet Sted i København).

Kun i et lille Antal Tilfælde, ialt 13, foreligger der i denne Gruppe, hvor Sagen er klar, Anmeldelser om Vold eller Forsøg paa Vold overfor Medlemmer af Frikorpset, og kun i et enkelt Tilfælde kan den udøvede Vold siges at være af relativt alvorlig Beskaffenhed.

Da Frikorpset den 8. September 1942 passerede Panoptikonbygningen, blev der kastet en Flaske paa Gaden, hvor Frikorpset gik, enten fra Bygningen paa Hjørnet af Vesterbrogade og Bernstorffsgade eller fra en af de bageste Tilskuer-rækker. Der skete ingen Skade.

Da Frikorpset den 10. September 1942 passerede Ejendommen Smallegade 4 paa Vej til K.B.-Hallen, blev der fra denne Ejendom kastet en Flaske paa Gaden, hvor Frikorpset gik. Der skete ingen Skade bortset fra, at en Unterschar-Führer i Frikorpset strejfedes af en Splint fra Flasken paa Kinden. Han saaredes dog ikke.

Paa Frikorpsets March fra K.B.-Hallen den 10. September 1942 om Aftenen blev et af Frikorpsmedlemmerne saaret ved et Stenkast og blev i Politiets Vogn kørt til Hospitalet og forbundet. Ved samme Lejlighed blev ogsaa en Arbejdsmand saaret ved et Stenkast. Gerningsmanden er ukendt.

En 15aarig Dreng, der den 8. September 1942 udfor Banegaarden raabte »Øv«, da Frikorpset passerede, slog efter et Frikorpsmedlem, der greb fat i ham, og ramte ham paa den ene Kind.

En Installatør i Frederikssund sigtes for at have skubbet til et Medlem af Frikorpset, der i Selskab med 3 unge Piger gik foran ham, idet han masede sig forbi dem paa Fortovet.

En Frugthandler kastede ved Korpsets første March gennem København Pærer efter Korpset ud for Restaurant Nimb.

Den 10. September 1942 anmeldte et Medlem af Frikorpset, at han om Formiddagen i Ny Østergade af en ung Mand, der raabte Landsforræder og Nazisvin, havde faaet et Slag i venstre Øje med knyttet Haand, hvorefter den paagældende, der var i Følge med 2 andre unge Mennesker, forsvandt i Løb. Gerningsmanden er ukendt.

Arbejdere ved Burmeister & Wains Skibsværft, der stod paa Hjørnet af Torvegade og Overgade, generede den 9. September 1942 Medlemmer af Frikorpset, idet de raabte: »Ned med Frikorps Danmark«. Senere foraarsagede de en Del Urolighed ved at afsynge Internationale og raabe »Rød Front«, da Politiet ryddede Hjørnet.

Den 10. September 1942 forefaldt paany ved B & W en Episode, der en Overgang antog en alvorligere Karakter. En dansk Soldat (»Flyvemekaniker«) skal Kl. ca. 11 i Torvegade have hilst 5 Medlemmer af Frikorpset med oprakt knyttet Haand og, da Frikorpsmedlemmerne vilde paatale dette, havde trukket Bajonet, som derefter blev ham frataget af Frikorpsmedlemmerne. Soldaten blev med Magt ført til Baadsmadsstrædes Kaserne og blev ved Politiets Mellekomst overgivet til det danske Militær. Formentlig med Udgangspunkt i denne Episode, der havde samlet et ret stort Opløb, opstod der et Haandgemæng mellem Arbejdere fra B & W, der i deres Frokostpause stod udenfor Porten til Overgaden og hen til Christianshavns Torv, og nogle Medlemmer af »Frikorps Danmark«. Herunder blev, inden Politiets Udrykning var kommet tilstede for at rydde Gaden, Hue og Bajonet frataget et af Frikorpsmedlemmerne. Frikorpsmedlemmerne spærrede derefter enhver Til- og Afgang fra B & W, og en tilstedekommande Kompagnifører, Neergaard Jacobsen, erklærede overfor Politiet, at Frikorpset vilde besætte B & W, hvis de røvede Genstande ikke var kommet til Veje inden en halv Time. Han skal have givet Kompagniet Ordre til at samles under Vaaben paa Baadsmadsstrædes Kaserne. Efter Forestillinger fra B & W's Side overfor Tillidsmændene blev den savnede Hue tilvejebragt, hvorimod Arbejderne hævdede, at Bajonetten var kastet i Kanalen. Ved et Møde med Direktionen gentog Kompagniføreren, at Frikorpset vilde besætte B & W, hvis Bajonetten ikke blev tilvejebragt. Imidlertid kom Korpsfører Martinsen tilstede og trak den givne Ordre tilbage. Politiet tilkaldte en Dykker, og efter at Arbejderne havde paavist Stedet, hvor Bajonetten var kastet ud, blev den hurtigt fundet. Efter Politiets Henstilling fik Frikorpsets Folk derefter Ordre til at vende tilbage til Kasernen. Ind- og Udpassage var allerede tidligere blevet givet fri. Direktionen gav Tilsagn om, at Porten til Overgaden vilde blive lukket i Arbejdernes Spisepauser, saalænge Frikorpset befandt sig her i Byen. Hue og Bajonet blev tilsendt SS-Ersatzkommando. Under Forhandlingerne nævntes det af Direktionen, at en Arbejdsnedlæggelse paa Fabrikkerne ikke vilde være i hverken tysk eller dansk Interesse. Korpsfører Martinsen lovede at holde Frikorpsets Medlemmer borte fra B & W om Eftermiddagen og lod Kl. ca. 15.10 Styr-

ken fra Baadsmadsstrædes Kaserne marchere samlet fra Kasernen til Kastellet, hvorfra de først et Par Timer senere samlet vendte tilbage.

Gerningsmanden er endnu ikke fundet.

I Odense har et Medlem af Frikorpset anmeldt, at han den 19. September, da han i Følge med sin Kæreste var paa Vej hjem fra en Beværtning ad Hans Jensens Stræde, i Mørket blev overfaldet af en Mand, der sammen med 3—4 andre var fulgt efter ham, og som tiltalte ham som Landsforræder, slog ham i Ansigtet med knyttet Haand og ogsaa slog hans Kæreste, der ved Slaget fik flere Tænder slaaet ind og mistede en, hvorhos hun senere maatte indlægges paa Hospitalet for Kæbebensbrud. Det paagældende Frikorpsmedlem sigter en Skolekammerat, der havde været tilstede i Restaurationen og ikke vilde hilse paa ham, og som han mener at have genkendt, da han i den mørke Gade lyste Voldsmændene ind i Ansigtet. Den paagældende nægter og hævder at have været i Restaurationen endnu paa det Tidspunkt, da Overfaldet fandt Sted, hvilket ifølge Vidners Forklaring ogsaa synes at have været Tilfældet.

I Aalborg har et Medlem af Frikorpset paa en Beværtning, hvor han paa Toilettet — muligvis spirituspaavirket og ikke helt uden Skyld — kom i Diskussion med en Slagter, af denne, der heller ikke var helt ædru, og som mente sig fornærmet, faaet en Skalle.

Den 3. Oktober 1942 trængte en spirituspaavirket Kvinde sig om Natten ved en Pølsevogn ind paa et Medlem af Frikorpset, som hun kaldte for Landsforræder og samtidig slog i Hovedet, muligvis dog først efter at Frikorpsmedlemmets Kammerat havde slaaet hende. Hun tilføjede ogsaa en Dame, der var sammen med Frikorpsmanden, et Slag i Øjet med knyttet Haand, saa Damen faldt besvimet om paa Fortovet.

3.

I et stort Antal Tilfælde, hvor Anmeldelser for Fornærmelser mod Frikorpsmedlemmer har fundet Sted, synes det paa Grund af Bevisets Stilling tvivlsomt, om Tiltale vil kunne gennemføres mod de paagældendes Benægtelse. Herunder falder ogsaa en Række Tilfælde, hvor Medlemmerne af Frikorpset synes at have vist meget stor Æmfindtlighed. Saaledes er i 2 Tilfælde Personer blevet anholdt for Fornærmelser, fordi de havde smilet, da Frikorpset eller dets Medlemmer passerede. Et Par Pigebørn, der gik og pjankede og grinte i Frederiksberggade, blev anmeldt for at have fornærmet nogle Frikorpsmedlemmer, der stod paa det andet Fortov, skønt de slet ikke havde set dem og i hvert Fald ikke vidste, at det var Frikorpsmedlemmer.

Et ungt Menneske er beskyldt for at have fløjtet, da Frikorpsmedlemmer passerede forbi hans Lejlighed, i hvis Vindue han sad, men han hævder kun at have rømmet sig under Samtale med en Kammerat.

I et Tilfælde har et ungt Menneske stirret paa et Frikorpsmedlem, fordi hans Uniform var forsynet med et Dødningehoved, hvad han ikke havde set før, og dette blev af Frikorpsmedlemmet opfattet som fornærmende.

Der er optaget Rapport i Anledning af, at en 12aarig Dreng i Odde den 3. Oktober 1942 har ramt en Frikorpsmand i Nakken med en Kastanje.

Under Frikorpssets March gennem Strøget den 8. September 1942 stod 3 unge Mennesker med Ryggen til — efter deres Forklaring i Samtale med en bekendt, der stod med Front mod Fortovet. De er i den Anledning anmeldt for Fornærmelse.

Endelig kan nævnes, at der foreligger Sigtelse mod en Mand, der var Tilskuere, da Korpsset skulde rejse, og som i Gemytlighed raabte: »Toget standser ikke før Roskilde«, i hvilken Anledning han blev slaaet og sparket af flere Frikorpsmedlemmer.

Af de øvrige, af Bevisgrunde tvivlsomme, Sager foreligger 56, deraf 17 i Provinsen. I 7 af disse Tilfælde foreligger Sigtelse for Vold, i alle Tilfældene dog kun af bagatelagtig Karakter.

Der foreligger saaledes Sigtelse mod en Mand, der af et Medlem af Frikorps Danmark havde faaet Ordre til at passere Gaden paa Christianshavns Torv den 10. September 1942, og som efterkom Ordren, for herved at have skubbet til Frikorpsmanden, som han hævder kun at have strejft med Armen.

I 3 Tilfælde foreligger der Sigtelse for at have skubbet til Frikorpsmedlemmer, men de paagældende nægter og henviser til, at det maa tilskrives Trængsel, at de er kommet til at strejfe de paagældende.

Et Bud er sigtet for at have spændt Ben for et Medlem af Frikorpset den 25. September 1942. Han forklarer, at det var ganske tilfældigt, han kom til at støde til den paagældendes Støvle, da han traadte tilbage.

Den 27. September 1942 skal der i Aalborg være kastet et Træstykke imod et Medlem af Frikorpset. Den sigtede nægter pure.

Den 8. September 1942 om Aftenen blev et Medlem af Frikorpset paa Raadhuspladsen generet ved, at nogle unge Mennesker lo, da han gik forbi, og en af dem spyttede foran Fødderne af ham. Han greb fat i en af dem for at ordne Sagen paa Stedet, men blev grebet i Skulderen bagfra af et andet af de unge Mennesker, der imidlertid slap sit Tag, da han fik et Slag over Nakken med en Stok af en tilstedeværende Grosserer. Politiet kom til og anholdt begge de paagældende.

De øvrige anmeldte Tilfælde af Fornærmelser, i hvilke der foreligger Bevis-tvivl, og som ikke omtales nærmere nedenfor under Gruppe 3, fordi der fra Frikorpsmedlemmets Side er øvet mere eller mindre kraftig Retorsion paa Stedet overfor den paastaaede Krænkelser, drejer sig blot om Injurier i Ord eller Gestus. 20 af disse Fornærmelser hidrører fra de 3 første Dage i København. I 8 Tilfælde sigtes de paagældende for at have sagt »Fy« el. lign., i 9 Tilfælde »Landsforræder« og i 5 Tilfælde »Føj for Satan«. I 3 Tilfælde sigtes de for at have rakt Tunge. En sigtet skal have sagt »Bøller«, een »Idiot« og grint, 3 »Svinehunde« el. lign., een skal have sagt, at de frivillige skulde skrube hen, hvor de hørte til, og een skal have raabt »Ud med Frikorps Danmark«. Endvidere skal en sigtet have udtalt, at Korpsets Medlemmer kun var ude paa at provokere, een skal have sagt om en Soldat med saaret Haand, at han vilde ønske, den var flækket paa Kryds og Tværs, og een skal, da han passerede en Frikorps Danmark-Mand, have sagt »Der er en af disse forbandede Frikorps Danmark-Folk«. Endelig skal et af Korpsets Medlemmers Hustru være blevet kaldt »Landsforræderkone«, og der skal være blevet raabt »Rød Front« efter hende, ligesom en Kvinde af en Mand, der bor i samme Hus som hun, skal være blevet truet med at blive banket sønder og sammen, hvis han oftere saa SS-Folk komme til eller fra hendes Lejlighed.

En Frikorps Danmark-Mand har anmeldt, at der paa Døren i hans Lejlighed er blevet anbragt en Seddel med Ordene »Tysk Bordel«. Gerningsmanden er ikke fundet.

Der foreligger Anmeldelser i et Tilfælde, hvor sigtede skal have fremsat nogle Bemærkninger, som Anmelderne dog ikke har hørt, og desuden nidstirret dem, og et andet Tilfælde af lignende Karakter, hvor den sigtede skal have peget paa en Kvinde, der stod og talte med et Medlem af Frikorpset.

En Lagerforvalter sigtes for den 27. September 1942 at have holdt ophidsende Taler til de forbipasserende mellem National-Scala og Richshuset, idet han skal have talt mod Hitlersystemet og, da han passerede 2 tyske Officerer, have sagt, at der var et Par af de tyske Djævle. Den paagældende forklarer, at han maatte standse paa Grund af Sammenstimlen det paagældende Sted, og mens han stod der, udtalte han, at han vilde haabe, at der snart kom andre Tider, saaledes at det Vanvid, der i Øjeblikket hersker, vilde blive bragt til Ophør. Mere vil han ikke have sagt.

Endelig er en Dansker sigtet for i Aarhushallen at have demonstreret imod Frikorpset. Han nægter bestemt at have deltaget i nogen Demonstration, men forlod Salen sammen med ca. 100 andre Deltagere 3 Kvarter før Mødets Begyndelse.

At Antallet af Tilfælde, i hvilke det maa anses for tvivlsomt, om Sigtelsen kan holde af bevismæssige Grunde, er saa stort, hænger for en væsentlig Del sammen med, at et meget stort Tal af de omhandlede Tilraab skal være fremsat af Personer, der har været Tilskuere under Korpsets Marcher gennem Byen. Under disse blev der demonstreret i noget videre Omfang end angivet ved de omtalte Tilfælde, i hvilke Tiltale utvivlsomt er gennemførlig. Men det er ikke muligt med Sikkerhed at udpege, fra hvilken Person i en tætpakket Tilskuerskare et Udraab hidrører, og talrige af de sigtede forklarer, at de ikke har raabt, men at de nok hørte andre raabe. For en Dels Vedkommende er Forklaringen herom bestyrket ved Vidneforklaring af Personer, der stod i Nærheden.

For en Del maa det nævnte Forhold dog ogsaa tilskrives den Omstændighed, at Frikorpsets Medlemmer har vist nogen Ømfindtlighed og derfor grebet ind og foretaget Anholdelser uden tilstrækkeligt Grundlag.

Endelig maa det erindres, at det ikke kan udelukkes, at der i nogle af disse Sager vil kunne føres Bevis, selv om det foreliggende Grundlag ikke kan anses for tilstrækkeligt.

4.

I det følgende skal refereres de ikke foran omtalte eller medregnede Tilfælde, i hvilke der overfor Fornærmelser eller antagne Fornærmelser paa Stedet er øvet Retorsion ved korporlig Afstraffelse. Tilfældene er ordnet efter Omfanget af den øvede Retorsion, saaledes at der først nævnes

- a) Tilfælde af mindre betydelig Vold, dernæst
- b) Vold af grovere og i Forhold til den angivelige Krænkelser uforholdsmæssig Karakter samt Truen med Pistol el. lign., og endelig
- c) Tilfælde, hvor der er anvendt Bajonet eller Skydevaaben.

Af Referaterne vil det fremgaa, at den øvede Retorsion i talrige Tilfælde har været overordentlig haardhændet, ja brutal, og undertiden i aabenbart Misforhold til den foreliggende Krænkelser. Hertil kommer — hvilket hænger sammen med den omtalte Ømfindtlighed hos Korpsets Medlemmer — at der i en Del af de refererede Tilfælde i Virkeligheden ikke har foreligget nogen Krænkelser, saaledes at de Personer, overfor hvem Retorsionen er øvet, og eventuelle Vidner maa opfatte den som Overfald paa sagesløs Person i Klasse med de nedenfor under III omtalte Tilfælde.

Der kan ikke være Tvivl om, at den nævnte haardhændede Fremgangsmaade — med hvilken Befolkningen er uvant, idet Værnemagtens herværende tyske Medlemmer kun i enkeltstaaende Tilfælde er gaaet frem med tilsvarende Haardhed — anvendt overfor Landsmænd har bidraget til at skabe Misstemning i Befolkningen mod Korpsets Medlemmer og derved i Forbindelse med de under III nævnte Tilfælde af Overgreb mod sagesløs Person indirekte har en Del af Skylden for nogle af de fra danske Civilpersoners Side fremsatte Fornærmelser.

a.

Tilfælde, hvor den udøvede Retorsion indskrænker sig til mindre betydelig Vold.

En Maskinarbejder sigtes for at have raabt »Landsforræder« og »Tyske Svin« efter 2 Medlemmer af Frikorpset den 8. September 1942 Kl. ca. 19 ved Sundby Remise. Sigtede nægter og forklarer, at han gik med Ryggen mod de paa-gældende og hørte, at nogen raabte »Landsforræder« el. lign. Frikorpsmedlemmerne vendte saa om og løb hen til sigtede, som de slog i Jorden med et Kæbestød, hvorhos de slog løs paa ham, medens han laa ned, hvorefter de tilkaldte Politiet.

En Student sigtes for samme Dag at have stillet sig i Vejen for nogle SS-Folk, der vilde løbe ind i en Port paa Amagertorv, da Frikorpset passerede, og at have ramt en af SS-Folkene paa Hagen med sin Albue. Sigtede nægter, og hans Forklaring bestyrkes af 2 andre unge Mennesker, han var i Selskab med. Han blev af Soldaterne slaaet med knyttet Haand, og de vilde trække ham længere ind i Porten, da Politiet kom tilstede. Et Vidne har forklaret, at Soldaterne forfulgte en ung Mand, som de alle slog løs paa med knyttet Haand, men at denne undløb. Soldaterne vidste ikke, om sigtede var identisk med den unge Mand, de havde forfulgt, eller paa nogen Maade havde udvist provokerende Opførsel mod Frikorpset under Marchen. De havde ikke Tid til at medfølge til Politistationen for at afgive Forklaring.

Under Marchen den 8. September 1942 sprang en SS-Mand af dansk Afstamning paa Amagerbrogade løs paa nogle civile Tilskuere og slog løs paa en Mand, han havde revet af Cyklen og væltet om paa Gaden. De omstaaende protesterede, hvorefter han sprang løs paa dem. Politiet kom tilstede, hvorefter Slagsmaalet hørte op. 3 Frikorpsmedlemmer, der havde understøttet SS-Manden, erklærede: »Lad dem rende, de Køtere«, og forlod Stedet. Dette gentog sig ved en senere Lejlighed.

En Jord- og Betonarbejder sigtes for at have raabt »Landsforræder« efter en Kolonne af »F.D.« i Prinsessegade Kl. ca. 16.15 den 10. September 1942. Han forklarer, at han ikke har raabt, men har hørt, at nogen raabte. Et Medlem af Frikorpset sprang ud af Kolonnen og gav ham et Slag i Nakken, hvorefter han med Magt blev ført med Kolonnen i bageste Geled ind i Kasernen. Undervejs blev det sagt, at han vilde blive skudt, naar de naaede Kasernen. Han blev dog ved Politiets Henvendelse dér afgivet til dette.

I National-Scala forefaldt der den 12. September 1942 en Episode mellem Frikorpsfolk og civile Gæster. Det maa antages, at der havde fundet Provokationer Sted fra begge Sider, idet Frikorpsfolkene havde fremsat Bemærkninger om forskellige Gæster (»Swingpjatter«), medens forskellige Gæster paa den anden Side havde generet Frikorpsmedlemmerne.

Den 13. September 1942 blev en Dansker, der af 2 Frikorps Danmark-Folk sigtedes for fra Sporvognen at have raabt »Landsforræder«, af en af Frikorpsfolkene, der sprang paa Sporvognen, slaaet med knyttet Haand i Ansigtet. Den paagældende nægter at have raabt, idet han mener, at det var en Cyklist, der kørte forbi, som raabte.

Et Medlem af Frikorpset og 2 tyske Marinesoldater gik den 13. September 1942 ved 22-Tiden i Frederiksberggade, hvor der var Opløb, og slog til forskellige Personer. De beklagede sig over, at Folk generede dem, men kunde ikke paavise nogen bestemt. Politiet spredte Opløbet.

En Sproglærer, der af et Frikorpsmedlem sigtedes for paa Raadhuspladsen, hvor en Del Mennesker var samlet, at have raabt »Leve Friheden, Leve England«, blev slaaet ned med et Slag i Ansigtet, saa han faldt til Jorden og blev trampet paa. Han nægter at have raabt som paastaaet og siger, at en tysk Soldat havde sagt til Civilpersoner, at de skulde se at komme af Sted: »Könnt Ihr das nicht verstehen, Ihr Schweinhunde«, hvortil Sproglæreren sagde: »Wir sind keine Schweinhunde, wir sind Dänen und vaterlandsliebende Patrioten«. Da Soldaten saa vilde gribe fat i ham, løb han, idet han raabte: »Es lebe der König, es lebe Dänemark«. Han er Tysklærer.

Et Medlem af Frikorpset anmeldte den 16. September, at en Tjener paa Vesterbrogade havde sagt »Landsforræder« til ham, hvorefter han med knyttet Haand slog ham i Ansigtet og trak sin Bajonet. Tjeneren forklarede at have sagt: »Hvad er De for en Fyr« til Soldaten, der derefter slog ham. Først derefter vil han have spurgt, om Soldaten var Landsforræder.

En Fuldmægtig i den svenske Amerikalinie, der sigtes for at have spyttet paa Vesterbrogade, da en Frikorpsmand var paa Vej ind i Restaurant »Skandia« i Selskab med sin Moder, blev straks grebet af 5—6 Frikorpsmænd og fik, da han satte sig til Modværge, et Knytnæveslag i Ansigtet. Han har nok spyttet, men ikke efter nogen Frikorpsmand.

3 Medlemmer af Frikorpset rev den 19. September 1942 Kl. 23 i Sct. Mikkelsgade i Slagelse en ung Mand af Cyklen og talte om, at han burde skydes, idet de sigtede ham for at have sagt »Rød Front«, da han cyklede forbi dem. Han forklarede, at de gik paa Kørebanen, og at han derfor sagde: »Følg Fortovet« til dem, og det maa de have misforstaaet. Han vidste ikke, at det var Soldater, der gik paa Gaden.

I »National-Scala« opholdt sig den 19. September 1942 et Selskab af Medlemmer af Frikorpset med Damer, der har anmeldt, at de er blevet generet af flere tilstedeværende, deriblandt navnlig en Tjener, der var Gæst i Restaurationen, og som af et af Frikorpsets Medlemmer fik 2 Slag i Ansigtet med knyttet Haand. Selskabet synes selv at have været provokerende, og den paagældende Tjener, der blev slaaet ned, erklærer, at han tidligere har haft en Uoverensstemmelse med den af Damerne, der erklærede at være generet af ham, idet hun den Gang havde kaldt ham for et Jødesvin, hvorefter han havde trakteret hende med de Ukvemsord, hun nu beskyldte ham for at have brugt overfor hende.

En gift Kvinde, der med en Veninde passerede 3 Medlemmer af Frikorpset paa Kirkegaardsvejen i Aarhus, svarede paa Venindens Bemærkning »Der staar 3 tyske Soldater«, at det vist var Medlemmer af Frikorps Danmark; det kunde man se paa Uniformsmærket. Et lille Stykke forbi Soldaterne sagde hun til Veninden: »Der kan du selv se, hvad jeg sagde. Puha, man skulde ikke tro, det var

danske Mænd«. En af Soldaterne løb efter dem, slog hende en Lussing, saa Kammen faldt af hendes Haar, og da hun bukkede sig for at samle den op, skubbede han til hende, saa hun faldt om.

En Adjunkt, der efter Biografbesøg med nogle Elever gik paa Strandvejen Kl. ca. 23, passerede et Selskab, der gik i modsat Retning, og hvoraf 2 i tysk Militæruniform. En af disse sagde, da de var kommet forbi: »Hov, der er vel ingen Grund til at mase paa«, og en af Eleverne udbrød forundret: »De taler Dansk«, hvortil Adjunkten svarede: »Det gør de aabenbart«. En af Soldaterne greb fat i ham og ruskede ham, idet han sagde: »Kan vi da ikke faa Lov at gaa i Fred«, og greb efter sin Bajonet og truede ham med den. De enedes om at følges til Politistationen. Det andet Frikorpsmedlem erklærede, at han ikke havde hørt noget, men han for sin Part vilde, hvis han var blevet fornærmet, omgaaende have slaaet vedkommende ihjel.

Den 20. September 1942 samlede der sig Opløb paa Vesterbrogade udfor »National-Scala«. Aarsagen dertil var, at et Medlem af Frikorpset havde slaaet en Cigarmager i Hovedet med knyttet Haand, hvilket erkendtes af Soldaten, der imidlertid hævdede, at den paagældende havde skubbet til ham.

2 Medlemmer af Frikorpset anmeldte den 22. September 1942, at de var blevet overfaldet af Pøblen, men kunde ikke oplyse noget om Gerningsmændene. Den ene havde faaet et blaat Øje, den anden en blodig Næse og havde mistet sin Uniformshue. De var begge meget berusede, og efter Opholdet paa Stationen meget provokerende overfor Politiet. Det viste sig, at de var afvist fra Restaurationen »Den gamle Lade« i Roskilde, da de var berusede. Udenfor tog en af dem sin Livrem af og raabte: »Kom bare an, alle I røde Danske. Jeg har nemlig været ude i Møget i 3 Maaneder«. En civil Mand gav nu pludselig Soldaten et Slag i Ansigtet, saa han styrtede om. Manden forsvandt.

Under et Hvervemøde til Frikorps Danmark i Fyens Forsamlingshus i Odense den 22. September 1942 diskuterede en Tilhører Politik med en Kammerat under Kommandør Martinsens Tale. Et Medlem af Frikorpset hørte, at de anvendte Ordet Nazister og sagde derefter til Tilhøreren: »Ti stille, dit rødhaarede Svin«, hvortil Tilhøreren sagde til Kammeraten: »Tag og stik ham et Par paa Kassen«. Han nægtede at følge Soldatens Opfordring til at forlade Mødesalen og blev derefter afleveret til Politiet, der tilkaldtes.

I National-Scala blev der den 23. September 1942 kastet Stinkbomber, uvist af hvem. Et Selskab af Medlemmer af Frikorpset var tilstede. En af disse slog en Gæst i Gulvet med et Næveslag, og han forklarede, at den paagældende havde kaldt en af hans kvindelige bekendte for en »Møgmær«, og erklærede, at, naar en Kvinde, der er sammen med Medlemmer af Frikorpset, bliver generet, har alle Korpsets Medlemmer Ret til at afstraffe Fornærmeren paa det kraftigste uden Politiets Indblanding. Den for Fornærmelsen sigtede nægter at have sagt »Møgmær«, men han har hørt, at der blev sagt »Møgmær«, og den paagældende Kvinde har sagt »Bølle« til ham. Han vidste ikke, at hun havde Tilknytning til Frikorps soldaterne, og hun sad heller ikke sammen med dem den Aften.

En Student, der paa en Sporvogn Kl. 23 den 23. September 1942 saa 3 Soldater i tysk Uniform og hørte, de talte Dansk, udbrød: »Hvad Pokker«, da han ikke før havde stødt paa Medlemmer af Frikorpset. Soldaterne fulgte efter ham, da han stod af Sporvognen, og en af dem slog ham i højre Øje, saa han faldt om paa Gaden. Frikorpsfolkene sagde, at han var sluppet billigt, for det var til $\frac{1}{2}$ Aar, og forsvandt herefter.

En Kommis, der sigtes for at have raabt »Dumme Svin« efter et Par Medlemmer af Frikorpset den 24. September 1942 i Søndergade i Aarhus, fik af den ene af dem flere kraftige Slag i Ansigtet, inden Politiet kom tilstede. Han blev udpeget for den frivillige af en dansk Dame paa Gaden, men nægter bestemt at have raabt noget, og et Vidnes Forklaring støtter ham delvis. Et andet Vidne mener dog, at han maaske har sagt »Fy for Satan«.

En Maler sigtes for at have sagt »Fy for Satan«, da han sammen med en Kammerat cyklede fra Arbejde ad Søndergade i Aarhus den 24. September, hvor han mødte 2 Soldater af Frikorpset. En af disse tog fat i hans Bagskærm og væltede ham af Cyklen, hvorefter de førte ham med sig, stærkt blødende fra Næsen. Han erkender at have spyttet og have sagt som anført, men det var ikke for at

genere de 2 Soldater, som han ikke vidste var Medlemmer af Frikorpset, men fordi han under sit Arbejde med Dukolakering havde faaet noget i Halsen.

En Revisorassistent, der i Slagelse den 25. September 1942 kiggede efter et Medlem af Frikorpset, fordi han syntes, der var noget særligt ved Uniformen, blev spurgt af Frikorpsmanden, om han ikke før havde set en Uniform, hvortil han svarede: »Jo, men jeg har ikke set saadan en grim Fyr før«. Soldaten tilføjede ham derefter et haardt Slag med knyttet Haand paa venstre Kæbe, saa at hans Briller knustes.

Et Medlem af Frikorpset sigter en Skibskonstruktør for at have generet ham ved et Sporvognsstoppested paa Raadhuspladsen, idet han nær havde væltet ham, da han traadte ud af Sporvognen og, da han saa, det var et Medlem af Frikorps Danmark, udrød: »Lad os endelig se at komme væk herfra. Hvor de er, skal jeg ikke være«. Den paagældende Frikorpsmand var saaret og paa Vej til Frederiksberg Hospital, hvor han skulde indlægges. Den sigtede forklarer, at han strejfede Frikorps soldaten, da han traadte ned fra Sporvognen, og at denne da udrød: »Saadan et forbandet Jødesvin«, greb fat i ham og fordrede, at han skulde blive paa Stedet, da han skulde tiltales for at have fornærmet ham. Frikorps soldaten udtalte, da Skibskonstruktøren ønskede Politiet tilkaldt, at han havde selv Politimyndighed.

Et Medlem af Frikorpset sigter 2 Chauffører for at have raabt »Hold Kæft« efter ham, da han passerede dem paa Cykle i Aagade den 3. Oktober. Under Mundhuggeriet, der opstod i Anledning heraf, kaldte de ham Landsforræder og forsøgte at fjerne et Hagekors-Emblem fra hans Uniform. De sigtede forklarer, at den ene sagde til den anden, da de kørte forbi ham: »Der staar en fra Frikorps Danmark«, hvorefter denne raabte »Hold Kæft« og afkrævede dem Forklaring.

b.

Tilfælde af Vold af grovere og i Forhold til den angivelige Krænkelser uforholdsmæssig Karakter.

En Frikorps Danmark-Mand, der med Bus skulde hjem fra Aarhus til Aabyhøj, blev efter sin Forklaring af en Person, der var gaaet ind i Bussen, men gik ud igen, inden den kørte, skubbet paa Skulderen. Han spurgte, hvad Personen bildte sig ind, og fik Svaret: »Det skal du ikke bryde dig om, din Landsforræder«, hvorefter han sprang efter vedkommende ud af Bussen. De skændtes lidt paa Gaden, hvorefter Frikorpsmanden slog ham til Jorden med knyttet Næve. Han sprang op igen, men blev paany slaaet ned af Frikorpsmanden, der opfordrede ham til at fjerne sig. Han opfordrede ham til at lægge Bajonetten, saa de kunde ordne Sagen med Næverne, men Frikorps Danmark-Manden tog nu Bajonetten frem og slog ham ned med Bajonetskæftet. En af de tilstedeværende tog en Jernstang fra Bussen og truede Frikorps Danmark-Manden dermed, men slog ham dog ikke, og Politiet kom nu til. Den, der blev slaaet ned, nægter at have sagt »Landsforræder« og hævder, at Frikorpsmanden spændte Ben for ham, da han gik ud af Bussen. Bussens Chauffør, som af Frikorpsmanden sigtes for at have truet med Jernstangen, nægter dette og hævder, at det var en anden ham ubekendt Mand, der gjorde det. Vidneforklaringer om Detaillerne ved Slagsmaalet er ret afvigende.

En Repræsentant, der kørte paa Cykle ved Siden af sin Chef i Fredensgade i Aarhus, kom ved et Gadekryds i Vejen for et Medlem af Frikorpset, der var i Følge med en Dame. Frikorpsmedlemmet sigter ham for forsættigt at have holdt tilbage for at spærre ham Vejen. Han skubbede til ham og sagde: »Se nu at komme af Sted«. Da Cyklisten spurgte, om han kunde tillade sig det, svarede han: »Det kan De tro, jeg kan« og truede ham med Revolver. Frikorpsmedlemmets Søster forklarede, at den sigtede erklærede, at han da ikke behøvede at køre hurtigere, naar saadan noget Lort kom og gik over Gaden.

En Blikkenslagermester sigtes for den 29. September 1942 i Slagelse at have skubbet til en ung Mand i Følge med et Medlem af Frikorpset og for som Svar paa dennes Spørgsmaal, om han ikke kunde gaa udenom, at have slaaet ud efter ham og strejfet hans venstre Kind. Den sigtede forklarer, at han svarede: »Selvfølgelig kan jeg gaa udenom«, men i det samme trak Soldaten sin Bajonet og sagde: »Jeg stikker dig ned«, og saa værgede sigtede for sig og løb derefter sin Vej.

En noget spirituspaavirket Mand sigtes for i Dronningens Tværgade at have lyst et Medlem af Frikorpset, der stod sammen med nogle andre Soldater, ind i Ansigtet og sagt »Du er Tysker« og, da han fik at vide, at han var Dansker: »Ja, saa maa du jo være Landsforræder«, samt for at have grebet fat i hans Uniformsfrakke. Soldaterne trak Bajonet, hvorefter sigtede gav Slip og forsøgte at slaa Frikorpsmanden med venstre Haand, hvad dog ikke lykkedes ham. Sigtede forklarer, at han efter at have forladt en Beværtning ved 24-Tiden saa nogle Soldater i tysk Uniform ved Stoppestedet i Dronningens Tværgade og sagde: »Naa, det er tyske Soldater«. I det samme for en af dem ind paa ham med en Bajonet i Haanden.

Et Medlem af Frikorps Danmark, der den 8. September 1942 om Aftenen gik ad Amagerbrogade og fulgte af nogle Cyklister, der af og til raabte til ham, stillede sig ved Hjørnet af Kurlandsgade og Amagerbrogade Kl. ca. 18.50 med Front mod Kørebanen og raabte, at de kunde komme an, een for een, saa skulde han nok ordne dem. Der skete ikke noget, og han gik videre, men kom efter at være passeret Tingvej i Skænderi med en civil Herre i Følge med en Dame, idet han til Herren sagde: »Nu har jeg set dit Fjæs længe nok« og slog ham med flad Haand i Ansigtet. En Blikkenslagerlærling, der gik ved Siden af, sagde til Soldaten, at han ikke skulde slaa mere, da han ikke troede, at Herren havde generet ham. Soldaten vendte sig derefter til Blikkenslagerlærlingen og sagde: »Du skal passe paa, hvad du siger« samt nikkede ham en Skalle, hvorved Staalhjelmens Kant ramte Lærlingen over Næseroden, saa der opstod et 2 cm langt blødende Saar. Soldaten angiver, at Lærlingen har raabt »Landsforræder« o. lign. efter ham, og 2 Medlemmer af det tyske Politi bekræfter, at Lærlingen og flere andre unge Mennesker har optraadt fornærmende overfor Soldaten. Dette nægtes bestemt af Lærlingen og flere Vidner. Et Vidne forklarer, at en af de to tyske Politifolk henvendte sig til Soldaten og paa Dansk sagde, at han skulde opføre sig ordentligt og gaa lige hjem.

En Chauffør sigtes for at have raabt »Tyske Svin«, da Frikorpset den 8. September 1942 passerede Grønningen paa Vej til Kastellet Kl. ca. 17. Han stod 4 m fra Vejen og nægter bestemt at have raabt noget eller overhovedet optraadt provokerende. Han blev af 2—3 uniformerede Soldater anholdt og ført til en ventende Vogn, i hvilken han blev kørt til Kastellet. Under Køreturen slog Soldaterne paa ham, og han fik et Slag over venstre Øje, saa der fremkom et 1½ cm langt Saar. I Kastellet blev Politiet tilkaldt.

En Kontorassistent, der af et Medlem af Frikorpset er foranlediget anholdt i Torvegade den 8. September 1942 Kl. ca. 18, forklarer, at han var Vidne til, at 4 Soldater af en Styrke af Frikorpset paa Vej udefter vendte om og forfulgte en Cyklist, der havde raabt noget, da han passerede dem. En af dem sprang op paa Ryggen af Cyklisten og væltede ham derved. Den anholdte raabte »Hov«, fordi det saa farligt ud, og blev derefter overfaldet af flere tilstedeværende civile og uniformerede Personer med Spark og Slag. En af Soldaterne slog med sin Livrem hvori Bajonetten sad, og ramte ham flere Gange i Hovedet. Han flygtede, men blev trængt op i en Krog, hvor en Soldat raabte til ham: »Hvis du ikke staar stille, skyder jeg dig«.

En Trykkerlærling har Kl. 21.15 ved K.B.-Hallen overfor et Medlem af Frikorps Danmark udtalt »Aa, han er tosset«, da Soldaten sammen med nogle Kammerater var i Færd med at rydde den Plads, hvor sigtede stod, for Mennesker. Han blev overfaldet og slaaet til Jorden, hvorefter han fik flere Spark i Ansigtet.

Paa Toldbodvej forefaldt der den 8. September 1942 Kl. 17.40 følgende Episode: En Bil, tilhørende Frikorps Danmark, kørte ind foran en 3-hjulet Budcykle. Et Medlem af Frikorps Danmark traadte ud af Bilen og skældte Budet ud og slog ham under Skænderiet med knyttet Haand i Ansigtet. Budet sprang af Cyklen og slog igen. Et andet Medlem af Frikorpset sprang ud af Bilen, greb Budet om Hovedet med begge Hænder og holdt ham fast, medens den første Soldat gentagne Gange slog ham i Ansigtet. En Formand hos B & W, der stod i Nærheden, sagde til Soldaten: »Fy, det kan man ikke«, men herover blev den første Soldat endnu mere ophidset og greb efter sin Pistol, hvorefter Formanden forsøgte at undløbe med sin Cykle. Herunder tabte han en Boremaskine, som han havde haft under Armen, og denne tilegnede Soldaten sig. Gennem Politiet, der var kommet til.

søgte Formanden at faa Boremaskinen igen, men Soldaten erklærede, at han ønskede at sigte Formanden for Fornærmelse og vilde indfinde sig paa Stationen for at afgive Forklaring, naar han havde faaet forbundet sine Hænder, som han havde slaaet til Blods. Han indfandt sig imidlertid ikke. Budet sigtes for Fornærmelse ved at have raabt »Dit tyske Svin, kan du ikke køre hurtigere« efter Bilen, hvad han bestemt nægter. Boremaskinen er senere udleveret til Ejeren. — Den paagældende Frikorpsmand er kendt af Politiet fra flere tidligere Sager.

En SS-Soldat har anmeldt, at han, da han den 10. September 1942 ca. Kl. 22.30 med sin Forlovede kom gaaende ad Fælledvej, fik et Slag i Maven af en forbigående Mand, som han straks tildelte en Lussing. 10—12 m derfra blev han slaaet ned af en anden Mandsperson og faldt om paa Kørebanen; da han rejste sig, blev han igen slaaet til Jorden. Han trak da sin Bajonet og tilføjede den Mand, der havde slaaet ham, nogle Slag i Hovedet med Bajonetskæftet, hvorefter han indbragte den paagældende til Stationen. Den paagældende maatte føres til Rigshospitalet for at faa 2 Saar i Hovedet forbundet. Soldaten er ikke sikker paa, at det var den samme Person, der slog til ham første og anden Gang. Soldatens Kæreste forklarer, at nogle unge Mennesker rendte ind i Soldaten, og hun har set en af dem slaa ud efter ham. Tilskadekomne forklarer, at Soldaten uden Anledning tildelte en Kammerat af ham en Lussing og derefter gav sig til at løbe. Han løb efter ham og greb fat i ham, men fik kort efter et kraftigt Slag i Hovedet med et haardt Instrument og derefter yderligere Slag. Efter hans Forklaring har Soldaten ikke været væltet omkuld. Paa Stationen erklærede Soldaten overfor sin Kæreste, at han var ganske ligeglad, om Hullet (i tilskadekomnes Hoved) var stort eller lille, og udtalte: »Vi skal sateme vise Dem, at SS er kommet hjem«.

Et temmelig beruset Medlem af Frikorpset forlangte en Maskinlærling anholdt paa Kongens Nytorv Kl. 0.15 den 12. September 1942, fordi han havde raabt Landsforræder. Lærningen forklarer, at han har set Soldaten slaa løs paa en Kvinde og henstillede til ham om at holde op dermed, hvorefter Soldaten trak Bajonetten og slog ham i Hovedet. 2 Vidner bekræfter denne Forklaring.

Den 13. September 1942 blev det meddelt, at en Civilperson paa Hjørnet af Vesterbrogade og Frederiksberg Allé Kl. 0.20 havde truet forskellige Mennesker med Pistol. Han var i Selskab med tyske Soldater. Den paagældende, som senere blev truffet, forklarede, at han flere Gange var blevet generet af 4—5 unge Mennesker, der optraadte provokerende overfor Medlemmer af Frikorps Danmark, som han var sammen med. Han var selv Unterscharführer i Waffen-SS. Vidner forklarede, at han var meget ophidset og opfordrede omkringstaaende til at forsvinde i Løbet af 5 Minutter, da han ellers vilde skyde, og at han havde slaaet en af dem, der kom gaaende ad Vesterbrogade, i Øjet og sparket ham bagi uden nogen Anledning.

Et Medlem af Frikorpset, der er hjemme paa Sygeorlov og gik med opbundet højre Arm, anmeldte, at en 19-aarig Dansker den 25. September 1942 ved Trafikmestervagten paa Raadhuspladsen sagde til en af sine Kammerater i Anledning af, at en Frikorps Danmark-Mand skulde være revet af en Sporvogn: »Det er de hersens Landsforrædere, der laver Ballade igen«. Han henvendte sig til ham og raadede ham til at holde Kæft, der var vel ingen, der var Landsforræder, men fik saa et Slag med knyttet Haand i Ansigtet, hvorefter en Person, der kort efter blev anholdt, stak af. Sigtede forklarer, at han havde sagt til en Person, der spurgte, hvad Grunden var til et mindre Opløb: »Det er en af dem der«. Saa sprang den saarede Frikorpsmand ind paa ham og greb ham i Struben. 2 andre Frikorpsmænd kom til og slog ham oven i Hovedet, hvorfor han rev sig løs og løb sin Vej. 2 danske Vidner bestyrker denne Forklaring.

I National-Scala blev der den 3. Oktober 1942 Kl. 18.25 rekvireret Assistance i Anledning af, at der havde været Slagsmaal mellem Medlemmer af Frikorps Danmark og nogle Civilpersoner. En af disse sigtes for udenfor Toilettet at have sagt: »De forbandede Svinehunde« til Frikorps Danmark. Et Vidne forklarer, at Frikorpsmanden havde generet en jødisk udseende Gæst i Restaurationen og paa Toilettet opløb et Plakat, hvorpaa der stod »Kamptegnet« og noget om Jøderne. Hertil sagde en civil Gæst: »Vor Herre bevares, og det kalder man Eliten af Danmarks Ungdom«. Et Øjeblik efter blev han af Frikorpsmanden,

der blev tilkaldt af en civilklædt Person, tildelt flere Slag med knyttet Haand i Ansigtet, hvorved han fik en Flænge over venstre Øje og Tøjet oversmurt med Blod.

Et fra flere Sager kendt Medlem af Frikorpset, Lindbaum, anmeldte den 3. Oktober, at en Arbejdsmand ved 19-Tiden havde spyttet ham i Ansigtet, idet han, som tidligere sammen med Lindbaum havde været Medlem af det kommunistiske Parti, sagde »God Dag, Lindbaum« og samtidig spyttede, hvorefter han flygtede. Han blev indhentet af Anmelderen, der trak sin Bajonet og truede ham til at følge med ved at holde Bajonetten mod Ryggen af ham. Paa Vej til Stationen blev han flere Gange generet ved Tilraab af Folk paa Gaden. Et Vidne har set, at den anholdte spyttede en Skraa ud, og at Soldaten paa Vejen et Par Gange slog ham i Nakken. Den anholdte siger, at han spyttede Snus ud, og Soldaten spurgte, om det var ham, han spyttede efter. Efter at have faaet den Forklaring, at det var Snus, erklærede Soldaten, at han var det tyske Politi, og den sigtede skulde nu faa noget andet at vide. Han var Kommunist, og de havde staaet i Parti sammen. Den paagældende, der er meget forfalden til Brug af Snus, hævder aldrig at have været Medlem af D.K.P. eller noget andet politisk Parti.

Ved et Stoppested paa Aaboulevarden ved Blaagaardsgade henvendte et Medlem af Frikorpset, der var i Selskab med flere andre Medlemmer, sig til en Civilperson og bad ham stige op, nu var der Plads. Manden svarede, at det skulde han nok selv finde ud af. Der opstod en Diskussion, hvorunder den civile skal have sagt noget fornærmende, og han fik saa straks et Slag i Ansigtet. Hvad han sagde, kan Frikorpsmanden ikke huske. Civilpersonen sparkede til en af Frikorpsmandens Kammerater og ramte ham over venstre Øje og skubbede til ham, der havde slaaet, saa han faldt ned paa Kørebanen og stødte sig. Da de i Følge gik ned ad Blaagaardsgade, var der i en Port en, der sagde Landsforræder. De gav ham nogle Slag i Ansigtet, og kort efter kom Politiet tilstede. En af dem har tillige hævdet, at en C.B.-Betjent, der fulgtes med dem et Stykke Vej, slog ham i Ansigtet med en Lygte i Porten. Han tør dog ikke fastholde det, og de andre har ikke set noget til det.

Ved Smørrebrødsforretningen »Favoritten« ved Frihedsstøtten anmodede et Medlem af Frikorpset den 10. Oktober 1942 Politiet om at anholde en Kvinde, der havde kaldt ham Landsforræder. En Civilperson blandede sig i Sagen og sagde: »Du skulde jo skamme dig«. Soldaten slog ham derpaa kraftigt oven i Hovedet, vistnok med en Pistol, som han havde i Haanden. Der opstod Forvirring, hvorunder saavel Soldaten som Kvinden slap bort. Soldaten raabte, at han vilde skyde enhver, der ikke vilde gaa sin Vej. Den Mand, der var blevet slaaet i Hovedet, raabte, at hvis han fik fat i Soldaten, skulde han lægge ham med Nakken mod Asfalten. Han forklarede, at Soldaten stod med hævet Pistol overfor en ung Dame, og at han, der var bange for, at han skulde skyde, sagde: »Er De gal«. Han maatte transporteres til Kommunehospitalet, da han var helt ude af sig selv efter Slaget.

c.

Tilfælde, hvor der — som Retorsion — er anvendt Bajonet eller Skydevaaben.

Paa Raadhuspladsen blev der den 13. September 1942 Kl. ca. 23 affyret et Skud. Det oplystes, at en Mandsperson skulde have fløjet Internationale og paa anden Maade generet Medlemmer af Frikorpset, og Skuddet var formentlig affyret af et af disse.

Et Frikorpsmedlem paa Vej til Kammeratskabsaften for Medlemmer af Frikorpset i Fyens Forum i Odense, affyrede et Pistolskud den 21. September 1942 Kl. 20.15 i Overgade, efter sin Forklaring, fordi han blev generet af en Cyklist, der raabte Landsforræder, samtidig med at nogle unge Mennesker paa den anden Side af Gaden raabte, at det havde han godt af. Skuddet ramte Asfalten, men Kuglen ricocheterede, og en ældre Dame blev ramt i Panden og fik et overfladisk blødende Saar.

Den 22. September 1942 blev der ligeledes skudt med skarpt i Odense af et Frikorpsmedlem. Han var i Selskab med sin Hustru paa Vej hjem Kl. ca. 23,30, I Vestergade, hvor der var Opløb omkring en anden Soldat, havde han taget sin Pistol frem og slaaet om sig med Pistolskæftet, hvorved han ramte en enkelt Mands-

person. Af Opløbet blev der raabt: »Nu gik han hjem, nu skal vi følge efter og se, hvor han bor«, og en Sværm af Mennesker fulgte efter ham og Hustruen og raabte »Fy« og »Landsforræder«. Paa Hjørnet af Ny Vestergade begyndte hans Hustru at græde, da hun var bange for at faa Ubehageligheder, hvis Folk fulgte helt med og saa, hvor hun boede. Han tog derfor Pistolen frem og affyrede 2 Skud mod Hjørnet ved »Dansk-svensk Staal«. Der var ikke faldet egentlig truende Tilraab, bortset fra at der blev raabt: »Danske spyt i Næven, — nu skal Tysken ha' paa Tæven« og: »Heja, heja — nu skal Tysken ha' Da Da«. Da Frikorpsmanden skød, var de nærmeste i Sværmen ham paa 8—10 Skridts Afstand. Frikorpsmanden angiver, at han, inden han skød, var blevet ramt paa Laaret af et eller andet — det var ikke en Sten — som var kastet imod ham, men ikke havde gjort Skade. De 2 Skud ramte 2 Personer, der stod i Sværmen. Den ene i højre Haand, den anden i højre Laar 15 cm over Knæskallen. Soldaten var godt klar over, at hans andet Skud ramte en Person. Han er ikke udrustet med Pistol, men har skaffet sig sit Vaaben i Rusland.

Efter et Hvervemøde til Frikorps Danmark i Kongressalen paa Hotel Casino i Slagelse den 27. September 1942 opstod der ved Mødets Slutning Kl. ca. 23 i Danseetablisementet Landsbyen ovenover Mødesalen Slagsmaal mellem Medlemmer af Frikorps Danmark og Civilpersoner paa Dansegulvet, hvorunder 6—7 Medlemmer af Frikorps Danmark trak Bajonetter og fægtede dermed mellem de dansende. Slagsmaalet synes at være opstaaet ved, at en Murersvend henvendte sig til 3 Soldater, der i Selskab med en Slagterlærling fra Byen sad ved et Bord paa Terrassen, og frabad sig, at en af de civile Gæster ved Bordet raabte »Heil Hitler« efter ham, hvorefter han sagde »Rød Front og Stalin«, idet han strakte højre Haand frem. De 3 Soldater forfulgte ham ned ad Trappen fra Terrassen og fik fat i ham ved Trappens Fod. Flere Civilpersoner kom til, og der opstod almindeligt Haandgemæng. Soldater, der havde deltaget i Hvervemødet, blev hidkaldt. Der blev kastet med Stole, Service blev væltet, og Forvirringen var almindelig. Murersvenden fik adskillige Slag med knyttet Haand i Ansigtet. Han nægter at have afleveret den nævnte Afskedshilsen. En af Frikorps soldaterne raabte: »Nu skal vi høre Pisto-lerne knalde«, men Politiet og senere Feldgendarmeriet kom nu til, og det lykkedes at tilvejebringe Ro i Lokalet. En Landmand, der under Urolighederne blev overfaldet af flere Soldater, fik et Snitsaar i venstre Haand af en Bajonet.

Den 28. September 1942 blev i Odense en Pøsemagersvend af et Medlem af Frikorps Danmark stukket med en Bajonet i venstre Laar. Da han i Selskab med en Dame i Vestergade passerede et Frikorpsmedlem, skal han efter dettes Forklaring have sagt: »De Svinehunde skal slagtes i Aften«. Der skulde den Aften være et offentligt nationalsocialistisk Møde i Fyns Forum. Pøsemagersvenden nægter at have sagt saadan. Han talte med Pigen om et Par Skibukser, hun vilde anvende, og spurgte hende, hvad hun vilde med et Par Skibukser. Soldaten krævede ham til Regnskab for, hvad han mente, og anmodede en Politibetjent om at anholde ham. Politibetjenten, der var paa Vej til sin Post, henviste ham til selv at gaa med ham til Stationen og bad Pøsemagersvenden følge med. Undervejs vilde denne, der ikke mente at have gjort noget, imidlertid ikke med længere. Soldaten fik fat i en tysk Soldat og førte med dennes Hjælp den sigtede med sig et Stykke Vej med Magt. Imidlertid samlede der sig et Opløb omkring dem, og da sigtede forsøgte at undslippe, trak Soldaten Bajonetten og stak efter ham og ramte ham derved i Laaret. Der blev ogsaa af Mængden brugt Skældsord og Tilraab som »Slaa ham ihjel«, »Nazisvin« o. lign. Den sigtede og flere Vidner forklarer, at det er rigtig nok, at han vilde se at komme væk fra Soldaten, men denne sagde, inden han stak: »Nu skal du faa, dit Svin«, og efter at han havde stukket, sagde han: »Skrub saa af med dig«. Der blev pebet og hujet af de omstaaende Mennesker.

Paa Nørrebrogade ved Fynsgade henvendte et Frikorps Danmark-Medlem sig den 16. September 1942 Kl. ca. 19.30 til en Politibetjent og forklarede, at han ved Tilraab var blevet generet af forskellige Personer, hvorfor han havde trukket sin Bajonet og ved Hjælp af den slaaet sig igennem Mængden. Vidner har forklaret, at Soldaten var i Ordstrid med en civil Person, og der samlede sig Opløb omkring dem. Pludselig trak Frikorps Danmark-Manden Bajonetten og sprang ind paa Civilpersonen, der imidlertid løb sin Vej forfulgt af Soldaten.

III.

For enkelte af de ovenfor under II 4 refererede Tilfældes Vedkommende kan det være tvivlsomt, om de ikke rettelig burde henføres til denne Gruppe, der omhandler Tilfælde, hvor Medlemmer af Frikorps Danmark uden Anledning har provokeret, generet eller overfaldet Civilpersoner.

Af saadanne Tilfælde er der forefaldet en Del, der i det følgende refereres i 3 Grupper.

1. Tilfælde af mindre betydningsfuld Provokation.
2. Tilfælde af Vold.
3. Tilfælde, hvor der er anvendt Skydevaaben eller Bajonet eller iøvrigt øvet Vold af særlig grov Karakter.

1.

Tilfælde af mindre betydningsfuld Provokation.

I denne Gruppe nævnes blot Eksempler til Illustration.

Som typisk kan nævnes, at 2 Frikorpsmedlemmer, der Kl. 21 paa Hjørnet af Gothersgade og Kongens Nytorv kom imod en 60-aarig Dame, tiltalte hende: »Gaa af Vejen for Helvede«, hvorefter den anden sagde: »Det er Frikorps Danmark«. I et Tilfælde har et Frikorpsmedlem revet et Flag med 3 Pile i hvidt, D.S.U.s Mærke, af en Cykle, i et andet Tilfælde i en Beværtning revet et D.U.I. Emblem af en Gæsts Revers. En Frikorpsmand har endvidere taget en Studenterhue fra en Student, idet han erklærede, at han ikke vilde finde sig i en saadan Uniformering. Paa Jagtvejen gav et Medlem af Frikorps Danmark sig den 20. September 1942 om Aftenen til at skubbe til Folk, der stod ved et Stoppested. Han spurgte, hvad Fanden de stod der og gloede efter. Da han kort efter gik forbi en Brugsforening, knuste han et derværende Glasskilt og forsvandt højt leende. I Aalborg henvendte SS-Rottenführer Hans Peter Larsen sig til en C.B.-Betjent og sagde, at hans Cykle peb vel nok godt. Da C.B.-Betjenten affejede ham, standsede han ham og affordrede ham Navn og Tjenestenummer og opfordrede et andet Medlem af Frikorpsset til at anholde ham og slaa ham ned. I flere Tilfælde har Frikorpsmedlemmer paa Beværtninger optraadt udfordrende overfor de andre Gæster, saaledes ved at hejse Miniatureflag paa Bordene i Restaurant Scandia paa halv Stang og ved at udtale sig nedsættende om andre Gæster, navnlig »Swingpjatterne«, som de har budt paa Bank. De saakaldte Swingpjatter har i særlig Grad tildraget sig Frikorpssets Opmærksomhed, idet dets Medlemmer i 3 Tilfælde har overfaldet langhaarede unge Mennesker og klippet eller forsøgt at klippe Haaret af dem. Da en af Frikorpsmedlemmerne som »Swingpjat« betegnet ung Mand den 12. September 1942 indfandt sig ved Café Tosca, blev han af tilstedeværende Frikorpsmedlemmer paa haardhændet Vis ført ud af Cafeen og nedad Gaden. Under Behandlingen fik han sin Jakke revet itu paa 2 Steder.

Frikorpssets Medlemmer har endvidere paa forskellig Vis opført sig aggressivt overfor Jøder. Den 24. September 1942 indfandt sig saaledes 7—9 Medlemmer af Korpsset i Synagogens Gaard og ruskede i Dørene ind til Synagogen, som de forlod, da Politiet kom til og spurgte om deres Ærinde. I flere Tilfælde har de generet Jøder eller jødisk udseende Personer ved Tilraab og i et enkelt Tilfælde forfulgt en saadan Person med Pistol i Haanden. Et Medlem af Frikorpsset har gentagne Gange generet Direktør Olaf Dessau ved Telefonopringninger. Da en Ekviperingshandler, der for 2 Aar siden til et Frikorpsmedlem havde taget Frakken tilbage, indfandt den paagældende sig med en Kammerat i Forretningen og truede Indehaveren paa voldsom Vis og generede ham og en Ekspedient, som han kaldte for »Jødetamp«.

2.

Tilfælde af Vold.

Alvorligere er de Tilfælde, i hvilke der fra Frikorpsmedlemmernes Side uden Anledning er øvet direkte Vold.

I Forbindelse med Frikorpsets March gennem København den 8. September 1942, blev saaledes i Torvegade udfor Strandgade en midaldrende Herre uden Anledning revet af Cyklen og tildelt Slag. Paa Vesterbrogade ud for Palladium blev en sagesløs Person slaaet i Ansigtet og sparket i Ryggen og over Benene af Soldater med Staalhjælm paa. Den paagældende, hvis Bedstefar er Tysker, havde ikke paa nogen Maade deltaget i Demonstrationer.

En 17-aarig Tjenerelev blev om Aftenen den 8. September 1942 ved Biografteatret »Bristol« af 10—12 Medlemmer af Frikorpset uden Anledning væltet om og slaaet i Hovedet og over Ryggen.

I Slagelse blev den 27. September 1942 en 30-aarig Maskinarbejder paa Vej hjem fra Arbejde, da han stod af Cyklen for at undgaa at køre en Dreng ned, der kørte i modsat Retning ud for 2 Frikorpsmedlemmer, der gik paa Kørebanen, af disse tilføjet et Skub, hvorefter han spurgte, om de ikke kunde gaa paa Fortovet. Hertil svarede den ene: »Hvad Fanden bilder du dig ind? Tror du, du kan tillade dig at puffe til en SS-Soldat, for saa skal jeg Kraft æde mig pynte dig, som du aldrig er blevet pyntet før«. Herefter trak de begge Bajonetter, men der skete ham dog ikke nogen Overlast.

Samme Dag blev — ligeledes i Slagelse — en 22-aarig ung Mand, der paa Gaden om Aftenen til et Par bekendte havde bemærket, at Frikorps Danmarks Medlemmer sagtens kunde klare sig, naar de kom i Klammeri, for de tilkaldte bare et helt Kompagni af deres Kammerater, hvilket hørtes af en civilklædt Mand i nogen Afstand, kort efter paa dennes Fløjten overfaldet af 2 Medlemmer af Frikorpset, der lovede ham nogle paa Panden og slog ham paa venstre Side af Ansigtet med knyttet Haand.

Den 9. September 1942 blev en stud. jur. ud for National-Scala af Soldater i tysk Uniform, formentlig Medlemmer af Frikorpset, sparket i Skridtet og savet i Haaret med en Bajonet, da han forsøgte at komme forbi dem paa Fortovet.

En Tegner blev samme Aften ud for Restaurant Scandia af en Gruppe Soldater væltet om og tilføjet Slag.

Den 10. September 1942 skulde en mag. art. paa Cyklestien paa Peter Bangsvej omtrent ved Sønderjyllands Allé passere forbi 2 Medlemmer af Frikorpset i Selskab med en Civilperson, der gik paa Cyklestien. Han ringede, men blev standset, og den civile Person sagde: »Kan du lade være med at ringe, ellers faar du paa Snuden«. Han fik derefter et Næveslag paa venstre Kind, saa at han faldt om paa Fortovet. Da Politiet kom til, greb en af Soldaterne fat i Halsen paa ham og sagde: »Det skal vi nok ordne. Han skal bare have nogen paa Tæven«.

En Sekretær, der den 11. September 1942 var paa Vej hjem om Aftenen Kl. 23.30 ad Gl. Kongevej, mødte ved Kinopalæet en større Skare Mennesker, Frikorps Danmark var paa det Tidspunkt paa Hjemvejen fra K.B.-Hallen. Pludselig fik han et Næveslag i Hovedet af en Frikorpsmand, der raabte: »Af Vejen«. Han raabte »Hov, Hov«, men blev derefter af 5—6 Medlemmer af Frikorpset slæbt ned i Bagerstræde, hvor de tilføjede ham 20—30 Næveslag over hele Kroppen. Hans Stok blev taget fra ham og knækket. Hans Brilller faldt af ved første Slag, men er senere fundet.

Den 10. September 1942 blev en Mekaniker om Aftenen Kl. 21 paa Peter Bangsvej, da han standsede og iagttog, at nogle Medlemmer af Frikorpset stod og sparkede til en ung Mand, der laa paa Jorden, af 2 Frikorpsmedlemmer opfordret til at se at komme af Sted. Han satte sig i Bevægelse, men en Frikorpsmand sagde: »Det gaar alt for langsomt«, og slog ham nogle Gange med knyttet Haand i Ansigtet. Derefter væltede de ham om paa Jorden og sparkede ham over Benene. Hans Protese i Overmunden knækkede, og han fik blødende Saar paa Læberne og i Munden.

Da en stud. polyt. sammen med nogle Kammerater var paa Vej hjem ved 23-Tiden den 11. September 1942, blev de paa Raadhuspladsen af en Klynge Soldater, hvoriblandt 3—4 Medlemmer af Frikorpset og nogle tyske Soldater, opfordret til at sprede sig, da de ikke maatte samle Opløb. Studenten blev derefter grebet af et af Frikorpsmedlemmerne og tilføjet et Slag med knyttet Haand paa højre Kind. Et Par af Kammeraterne fik en lignende Medfart.

I Odense opfordrede en C.B.-Betjent den 12. September 1942 Kl. ca. 24 2 Frikorpsmedlemmer, der støjende og syngende kom gaaende ad Jernbanegade, til at være mindre støjende. Frikorpsmedlemmerne afviste ham og hans Kollega paa haanende Maade og tildelte en af C.B.-Betjentene et Slag med flad Haand paa højre Side af Ansigtet.

En Grosserer blev den 13. September ud for Bristol-Biografen Kl. ca. 22 uden nogen som helst Anledning slaaet over Munden med knyttet Haand af en tysk Marinesoldat i Følge med et Medlem af Frikorpset, der tiltalte ham truende paa Tysk.

Den 16. September 1942 overfaldt et Medlem af Frikorpset i St. Kongensgade i Nærheden af »Fædrelandet«s Redaktion en Slagterlærling, fordi han havde faaet at vide, at der af Medarbejderne i Slagterforretningen skulde være vist provokerende Optræden ved tidligere Lejligheder overfor D.N.S.A.P., og tildelte ham med knyttet Haand flere Slag i Ansigtet, saa han faldt om, hvorefter han sparkede ham.

Den 21. September overfaldt et Medlem af Frikorpset uden Anledning en dansk Soldat, der i Følge med en Dame gik foran ham paa Fortovet ved Panoptikonbygningen paa Vesterbrogade, idet han slog ham i Ryggen, saa han styrtede forover og faldt næsegrus henad Gaden. En tilstedeværende Politibetjent i civil, der prøvede at tale ham tilrette, blev afvist af Frikorpsmedlemmet, der var paavirket af Spiritus. Han sagde, at, naar Politiet ikke kunde rydde Gaden, saa maatte Frikorpset. Derefter gav han sig sammen med flere Soldater af Frikorpset til at rydde Gaden, idet han skubbede og slog til forbipasserende.

Den 27. September blev en Arbejdsmand i Hovedbanegaardens Afgangshal traadt over Tærne af et Medlem af Frikorpset. Arbejdsmanden spurgte, om han ikke kunde se sig for, og Soldaten opfordrede ham derpaa til at skrubbe af, ellers fik han »Et Par paa Klappen«. Arbejdsmandens Broder blandede sig i Sagen, idet han sagde: »Næ, det gør han ikke« og fik derefter en Skalle og flere Slag i Ansigtet, hvorefter han tilkaldte Politiet.

Da 2 unge Mennesker den 3. Oktober 1942 Kl. ca. 21 kom gaaende ad Østeraa i Aalborg til Bispensgade, blev de standset af nogle Personer, der tilhørte Frikorpset, og som udtalte, at de brød sig ikke om Civilpersoner der, og skubbede til dem. De sagde: »Hov, Hov«, men gik. Kort efter blev den en af dem grebet bagfra af en Frikorpsmand, der sagde: »Var der noget«, og slog ham over højre Øje, hvorved der fremkom et mindre, blødende Saar.

En Dekorator, der den 7. Oktober 1942 sammen med sin Søster paa Clements Torv i Aarhus passerede en Bekendt, der stod sammen med nogle Medlemmer af Frikorpset, smilede til den paagældende og sagde til Søsteren: »Naa, Dahl har faaet Uniform paa«. Kort efter blev han indhentet af et Medlem af Frikorpset, der spurgte: »Var det os, De sagde noget til?« Han tilbød at opgive sit Navn, men Frikorpsmanden sagde, at det var ikke nødvendigt, det ordnede de selv, og gav ham et Slag paa Læben, der flækkede 2 Steder.

I Amager Bio fik en ældre Dame den 10. September 1942 efter sidste Forestilling, da hun ved Synet af Kontrollørens Forsøg paa at vække et Medlem af Frikorpset, der sad og sov, sagde: »Hvor er det Synd for ham«, af Soldaten et Slag med knyttet Haand paa Munden.

En Frikorpsmand indfandt sig den 6. Oktober 1942 hos en Arbejdsmand i Slotsgade og trængte ind i Lejligheden sammen med et Medlem af Waffen-SS, idet de angav, at Lejlighedens Indehaver havde fornærmet en af deres Kammerater, der var faldet paa Østfronten, og at de havde Politimyndighed til at ordne Sagen. De tilføjede ham, inden de gik, hver et Slag i Ansigtet, efter at de havde talt om, at han kunde springe ud af Vinduet, hvad de dog fandt var for højt. De gik, idet de erklærede, at nu var Kammeratens Minde rensat. Under Opholdet i Lejligheden udtalte de, at dennes Indehaver og hans Broder skulde komme i Interneringslejren i Horserød.

I en Række Tilfælde har Frikorpsmedlemmer givet Anledning til Værtshusspektakler og derunder ogsaa anvendt Vold overfor sagesløse Personer.

Saaledes var der den 12. September 1942 i Etablissement National i Fredericia Uroligheder, idet Medlemmer af Frikorpset sang tyske Sange, og tilstede-

værende Civilpersoner raabte »Fy«, »Uf« o. lign., hvorefter Musikken blev standset. Under de herefter følgende Uroligheder fik en sagesløs, men beruset, Mand et Slag i Baghovedet med en Livrem, hvortil der var fæstet en Bajonet i Skede.

Den 12. September 1942 indfandt nogle Medlemmer af Frikorpset sig i Restaurationen »La Bohème«, Ny Østergade, hvor de overfaldt en tilstedeværende Gæst, som de paastod grinte af dem, og Musikeren, der spillede »Der er et yndigt Land«, dengang de kom ind, idet de kaldte ham Jødesvin og under Trusel om Prygl tvang ham til at gaa med udenfor, hvor de under Anvendelse af Magt førte ham til Politiet og angav, at han havde fornærmet dem.

Den 21. September opstod der i en Beværtning i Korsør Klammeri mellem et Medlem af Frikorpset og en dansk Marinesoldat, idet Frikorpsmanden, der havde stirret paa og fornærmet Marinesoldatens Dame, greb fat i Marinesoldaten, da denne skulde til at forlade Beværtningen. De blev dog skilt, inden der var sket noget.

En Frikorpsmand indfandt sig den 26. September 1942 i Restaurant Landsbyen i Aabenraa, hvor man som Afslutning i Anledning af Kongens Fødselsdag spillede Kongesangen. Da de øvrige Gæster rejste sig ved Kongesangens Begyndelse, satte den paagældende sig ved et tilfældigt Bord. Da de vinkede, at han skulde rejse sig, gjorde han det ogsaa, men indtog Retstilling, Front mod det syngende Publikum og aflagde den tyske Hilsen. Da nogen forsøgte at faa ham til at holde op dermed, raabte han: »Saadan noget rejser jeg mig Fandeme ikke for«. Politiet fik ham udenfor, hvor han efter Lukketid gik frem og tilbage og opfordrede forbi-passerende til Slagsmaal eller til at passere Gaden. Han raabte, at hvis han havde haft sin Pistol med, skulde han snart have faaet Gaden ryddet.

I København er der forefaldet Optøjer paa forskellige Restaurationer i den indre By, i hvilke Frikorpsmedlemmer har deltaget paa en saadan Maade, at Urolighederne synes forsætligt at være fremkaldt af disse. Dette Indtryk bestyrkes ved Udtalelser, der af Politiet er hørt fremsat af Medlemmer af Frikorpset i Lulu Ziegler Kabaretten, hvor et Selskab bl. a. modtog Telefonbesked om, at der nu var Slagsmaal et andet Sted, hvorefter de forlod Kabaretten.

Paa Raadhuspladsen hørte en Politibetjent den 14. September 1942 en Samtale mellem Frikorpsmedlemmer, der talte om, hvor de nu skulde gaa hen. En af dem svarede, idet han havde Front mod Raadhuspladsens nordlige Del: »Ja, derover skal vi ikke, for der er stille og roligt, lad os hellere gaa gennem Strøget, der er mere Skæg«. Lidt senere hørte en anden Politibetjent de 3 Soldater sige: »Lad os gaa ned i Heidelberg. Der vil de ikke lukke os ind«. 15 Minutter senere blev der rekvireret Politiasistance fra Restaurant Heidelberg, hvor Soldaterne havde opført sig støjende og forøvet Hærværk.

Ogsaa den 26. September 1942 fik Politiet Meddelelse om, at der skulde laves Ballade paa Restauranterne af Medlemmer af Frikorps Danmark i Samarbejde med danske Nationalsocialister.

Den 9. Oktober udtalte et Medlem af Korpset til nogle unge Mennesker i National-Scala, at de skulde hellere gaa, der vilde ske noget, og der vilde maaske blive skudt. De gik, men besværede sig derover til Politiet. Der skete dog ikke andet, end at der blev kastet nogle Sedler med antijødisk Propaganda.

Et Frikorpsmedlem afleverede den 10. Oktober 1942 en Del antijødiske Mærkater til Portieren i National-Scala, idet han sagde: »Tag de her og gaa saa op og fortæl dem, at vi skal Kraft æde mig nok rydde denne her Jødebule, inden vi rejser«.

De omtalte, næsten systematisk iværksatte, Restaurationsuroligheder i den indre By drejede sig navnlig om Restauranterne »Gold Digger« i Vestergade, »Den røde Pimpernel«, Lulu Ziegler Kabaretten, »Den kvikke Kanin« og Café »Kina« i Vestergade. De værste Optøjer fandt Sted i Dagene 14.—17. September 1942.

Den 14. September 1942 opstod der Spektakler i »Gold Digger«, hvor Medlemmer af Frikorpset og tyske Soldater, der havde foraarsaget Urolighederne og ødelagt en Del Inventar, indlod sig i Haandgemæng med Politiet, da dette kom tilstede, truede med Pistoler, affyrede Skud paa Gaden og i det hele optraadte meget udfordrende, indtil Feldgendarmet kom tilstede. Tidligere paa Aftenen var Medlemmer af Frikorpset trængt ind i Restaurant »Den røde Pimpernel«, Kattesundet. Der blev nægtet Soldaterne Adgang, fordi 2 Frikorpsmænd Aftenen i Forvejen havde forulempet en Gæst bl. a. ved at hælde Øl over ham og spyttede ham i Ansigtet.

Da disse 2 Soldater var blandt dem, der nu trængte ind i Restauranten, blev der nægtet dem Adgang. Feldgendarmeriet blev tilkaldt og Roen genoprettet, men da Feldgendarmerne var gaaet, blev en Gæst overfaldet af 10 Frikorpsmænd og tyske Marinesoldater, fordi han ikke flyttede sig hurtigt nok. Feldgendarmeriet blev atter tilkaldt, men forinden var Soldaterne gaaet under Raabet »Til Gold Digger, den skal have samme Omgang«. I »Gold Digger« fortsattes derefter Urolighederne. Glas og Flasker knustes mod Gulv og Vægge. En Frikorpsmand fik Øje paa 2 Skilte med engelsk Paaskrift stammende fra Cafeens Begyndelse, rev dem ned og iturev det ene. Derefter trængte han sig mellem Gæsterne hen til Baren, hvor han greb nogle Flasker og Glas, som han knuste mod et stort Spejl, hvorpaa var malet 2 amerikanske Flag. Spejlet knustes. For at holde Urostifterne i »Gold Digger« tilbage, indtil Feldgendarmeriet, der var tilkaldt, kom tilstede, havde Politiet stillet Vagt ved Døren, som var lukket. Situationen blev efterhaanden truende, idet Frikorpsmedlemmerne fra Restaurationen med voldsom Kraft trængte ud i Garderoben for derfra at komme ud paa Gaden, hvor allerede nogle var kommet ud.

Den 15. September 1942 kom nogle Medlemmer af Frikorpset igen til »Gold Digger«, og en af Soldaterne, der var paavirket, hvorfor man ikke vilde lade ham komme ind, erklærede i Vrede herover, at han vilde komme igen om 5 Minutter med en Sværm af sine Kammerater og gentage, hvad de havde lavet Dagen før. Et Medlem af Frikorpset havde henvendt sig til Portieren og sagt: »Nu er der jo ellers fint i Lokalet. Nu skal bare det der (en Paamaling »Thank you« paa en af Dørene) fjernes til i Morgen«.

Den 15. September 1942 Kl. 23 blev Politiet tilkaldt til Beværtningen »Den kvikke Kanin«, hvor Medlemmer af Frikorpset, der var kommet i et Antal af 15 umiddelbart før, havde erklæret efter at have bestilt en Genstand, at nu skulde Bulen ryddes, og derefter slaaet 2 Personer ned med Knytnæve eller Bajonetskæfte og truet en Kvinde med Bajonetten. De samme Soldater havde umiddelbart i Forvejen lavet Optøjer i Lulu Ziegler Kabaretten.

I Forbindelse med disse Restaurationsoptøjer staar en Del Gadeoptøjer, idet Soldaterne flokvis løb fra den ene Restaurant til den anden og undervejs optraadte meget aggressivt, idet de skubbede og sparkede til forbipasserende.

Det skete saaledes den 11. September Kl. ca. 22.45, da 15 Frikorps Danmark-Medlemmer var paa Vej fra »Gold Digger« til Restaurant »Kina«, begge i Vestergade, og den 16. September 1942 i Kvarteret omkring Raadhustpladsen og i Østergade, hvor en Mand skal være blevet slaaet ned.

Den 17. September 1942 indfandt nogle Medlemmer af Frikorpset sig i Følge med 2 civilklædte Kammerater i Restauration »Heidelberg«, hvor de blev afvist, dels fordi der ikke var Plads til flere, dels fordi de civiles Paaklædning var mangelfuld. Flere Medlemmer af Frikorpset og Waffen-SS sluttede sig til dem, og de bearbejdede i Fællesskab Døren til Restaurationen med Spark og Knivstik efter at have fjernet en tilstedekommet Politibetjent. De sprængte Bagdøren og trængte ind i Restaurationslokalet, hvor de marcherede rundt i Gaasegang og flaaede et K.U.-Emblem af en af Gæsterne. Da Udrykningen kom til, blev Roen genoprettet. Samme Aften Kl. ca. 22 var der Spektakler i »Jacks Sodafountain« i Vestervoldgade, hvor danske Nationalsocialister erklærede, at de, der følte sig fornærmet af en Gæst, vilde hente nogle Frikorpsmedlemmer, hvad de derpaa ogsaa gjorde. I Mellemtiden var imidlertid Gæsterne fortrukket. Samme Aften Kl. 22.30 gik en Flok unge Mennesker paa støjende og udfordrende Maade ned igennem Stroget. I Flokken befandt sig saavel Frikorpsmedlemmer som civile og tyske Soldater. Ved Lars Bjørnsstræde blev en Mand uden Anledning slaaet i Jorden ved et Slag med knyttet Haand i Ansigtet. En anden blev grebet i Halsen af en Marinesoldat, der trykkede til, men han forsvandt, da Politiet kom tilstede. Flokken forsvandt ind i »Den røde Pimpernel«.

3.

I en Række Tilfælde har Medlemmer af Frikorpset dernæst uden Anledning overfor danske Statsborgere truet med eller gjort *Brug af Bajonet eller Pistol*.

En Gartner, der under Frikorpsets March den 8. September 1942 paa Vesterbrogade stod blandt Tilskuerne, hvoraf nogle raabte »Fy«, blev saaledes overfaldet

af 4—5 af Korpset, der slog løs paa de omkringstaaende og herunder rev ham omkuld paa Gaden. Medens han laa der, trak en af Soldaterne Bajonetten og tilføjede ham 2 Stiksaar henholdsvis paa Knæet og højre Bens Skinneben.

Den 18. September blev 2 danske Marinesoldater Kl. ca. 0.30 paa Gl. Torv ved Pølsevognen tiltalt af 2 Frikorpsmedlemmer, der kom med nedsættende Bemærkninger om det danske Militær. Under Samtalen greb den ene Frikorpsmand fat i en af Marinesoldaterne og forsøgte at kværke ham. Da Marinesoldaten derefter tog fat i ham, trak han sin Bajonet, og Marinesoldaten fik en mindre Flænge paa højre Haand. Den anden Soldat sagde: »Nu skyder jeg«, men Marinesoldaten sagde: »Her skal ikke skydes«, og 2 C.B.-Betjente kom til, hvorefter Frikorpsmændene forsvandt.

En beruset Frikorps Danmark-Mand gik Kl. 0.30 den 26. September 1942 paa Vesterbrogade og svingede med en Bajonet, idet han raabte til Folk, at de skulde passere Gaden, og sparkede til dem. En Dame, der kom gaaende imod ham, tildelte han et Slag med Bajonetten over Ryggen lidt over Hoften og sparkede hende paa højre Skinneben, saa at hun faldt hen ad Gaden. En civilklædt Kammerat af Frikorpsmanden kom til og tog Bajonetten fra ham. Nogle danske Civilpersoner tildelte derefter Soldaten et Slag, og hans Skulderdistinktioner blev revet af. I det samme kom Politiet til.

I Slagelse var der den 27. September 1942 Kl. ca. 20.00 samlet et mindre Opløb omkring ca. 10 Soldater af Frikorpsset, der søgte at rydde Gaden, idet de truede Folk med trukne Bajonetter. Herunder blev der tilføjet en Arbejdsmand 2 Stik i Ryggen og en Maskinlærling et Stik i venstre Side af Brystet, saa at der fremkom blødende Saar.

Samme Dag blev nogle Gæster i Hotel »Postgaarden«, der havde været til en Foreningsfest, forulempet af Medlemmer af Frikorpsset, der forbød dem at komme ud paa Gaden og jog dem ind i Porten igen, idet de udtalte, at Gaden tilhørte Frikorps Danmark og Byen var erklæret i Krigstilstand.

En 30-aarig Kok, der den 27. September 1942 saa det tidligere nævnte Opløb, søgte at komme udenom dette, men en Soldat fra Frikorpsset kom løbende efter ham med dragen Bajonet og raabte, om han vilde løbe. Han spurgte, hvorfor han skulde løbe, men Soldaten svarede blot, at det skulde han og prikkede ham gentagne Gange i Ryggen med Bajonetten, hvorved han fik ialt 9 Stiksaar. Ved samme Lejlighed fik en Blikkenslagersvend, der blev opfordret til at passere Gaden og efterkom det, men efter Frikorpsmedlemmets Mening aabenbart ikke tilstrækkelig hurtigt, et Stik i Ryggen og venstre Sædeballe.

I Haderslev blev der om Aftenen den 4. Oktober 1942 tilføjet 2 sagesløse Personer Bajonetstik, den ene et Stik i hver Arm, den anden et Stik i Brystet. De paagældende stod i et Gadekryds og talte sammen, da Frikorpsmedlemmet kom ud af Porten fra Landmandshotellet i Følge med en Pige, og han spurgte: »Was wollt Ihr«, hvortil den ene overfaldne svarede: »Wir wollen gar nichts«. Frikorpsmedlemmet trak derefter sin Bajonet og sagde: »Ich habe viel Blut gesehen«, og saa stak han den ene af Civilisterne i Brystet. Frikorpsmedlemmet og Pigen gik derefter deres Vej, trækkende med Cyklerne. De 3 Civilpersoner fulgte lidt bagefter dem, og en af dem henvendte sig til Frikorpsmanden og spurgte, om han ikke syntes, han havde baaret sig uforskammet ad og burde give den saarede en Undskyldning. Som Svar herpaa raabte Frikorpsmanden »Blut« eller noget lignende og stak den spørgende med Bajonetten i venstre Overarm og højre Underarm, saa Blodet flød.

Det fra talrige Episoder kendte Medlem af Frikorpsset, Rottenführer Lindbaum, anmeldte den 9. Oktober 1942 Kl. ca. 1.15, at han var blevet overfaldet af en Civilperson i Fiolstræde. Lindbaum, der var spirituspaavirket, krævede ogsaa en Vicevært, som tyssede paa ham og sagde: »De er jo ikke ædru, Mand«, anholdt for Fornærmelse mod Værnemagten. Episoden skildrer Lindbaum saaledes, at han med sin Hustru kom gaaende i Fiolstræde sammen med en tysk Funker, der gør Tjeneste i Korpset. Han havde et Par Gange med høj Røst raabte »Død over Jøderne«, da en Mand kom løbende mod ham og sagde »Jeg er Jøde«, idet han greb fat i hans Uniformsfrakke og derefter gav ham et Slag paa Kinden med flad Haand. Lindbaum trak nu sin Bajonet og slog ham to Gange i Hovedet med Skæftet. Den sigtede anmelder Lindbaum for Vold, og forklarer, at Lindbaum raabte, da han kom hen mod ham, hvortil sigtede sagde »Hold din Kæft og skrub af«. Lind-

baum sagde saa »Du er Jøde«, og »Du er et Jødesvin« og slog ham i Hovedet med en haard Genstand, hvorefter han raabte paa Politi. Parternes Hustruer bekræfter de respektive Forklaringer. Et Vidne har forklaret, at han har hørt Lindbaum sige til Hustruen: »Du er nok klar over, at du skal sige, at det var mig, der blev overfaldet«. Overfaldet er ikke Jøde.

Et Medlem af Frikorpset henvendte sig den 11. Oktober 1942 til en 15-aarig Dreng, der tidligere havde generet Frikorpsmedlemmets 17-aarige Kæreste, fordi hun var Medlem af D.N.S.A.P. Han spurgte Drengen, om han havde været med til at slaa paa hende, og da han svarede benægtende, gav han sig til at ruske ham. Da Drengen vilde slaa sig løs, slog Frikorpsmanden ham i Hovedet med Bajonetskæftet, hvorved der fremkom et lille Hul.

En Lagerarbejder, der den 26. September 1942 deltog i et af Arbejderfællesskabet arrangeret offentligt Møde i Weinolds Selskabslokaler sammen med 2 Kammerater, og som under Mødet havde talt hviskende med Kammeraterne bl. a. om, at han ikke kunde forstaa, at Foredragsholderen sagde, at 90 pCt. af Danmarks Befolkning var Kommuniste, blev kort før Mødets Slutning grebet i Nakken af et Medlem af Frikorpset, der spurgte: »Hvad er det, du siger om Frikorps Danmark«. Han blev slæbt ud af Lokalet og slaaet i Nakken med Bajonetskæfte, saa Blodet flød. Han blev derefter skubbet udenfor, hvor 4 civilklædte unge Mennesker rev Brillerne af ham og tildelte ham flere Slag i Ansigtet med knyttet Haand, hvorefter han blev kuret ned ad Trappen og undervejs sparket i Skridtet. Han maatte i Ambulancevogn køres til Hospitalet, men kunde dog straks udskrives.

En Arbejdsmand, der sigtes for fra sin Lejlighed i Kastruplundsgade at have givet Udtryk for Mishag ved nogle Frikorpsmænds Optræden den 27. September 1942, da der var Sammenkomst for Medlemmer af Frikorpset i »Kastruplund«, blev, da han kom ud paa Gaden, overfaldet af flere Frikorpsmedlemmer, der tildelte ham Slag i Hovedet, bl. a. med Skæftet af en Pistol, saa han fik et blødende, 1½ cm langt Saar i Hovedet. Han nægter paa nogen Maade at have givet Anledning til Overfaldet, og hans Forklaring er bestyrket af et Vidne.

Ved samme Lejlighed fik en Arbejdsmand, der overfor en Frikorps Danmark-Mand paatalte, at han brutalt pryglede en 10-aarig Dreng (der havde sagt Landsforræder), et Slag i Ansigtet. Han slog igen, men flygtede, da flere Soldater kom til. Under Flugten snubled han og fik af Soldaten et Bajonethug i Nakken, hvor der fremkom en 4 cm lang blødende Flænge.

En Isoleringsarbejder, der ikke hurtigt nok gav Plads for to Frikorps Danmark-Mænd paa Fortovet, fik ligeledes ved samme Lejlighed et Slag paa højre Kind.

I ikke faa Tilfælde har Medlemmerne af Frikorpset betjent sig af Skydevaaben.

Saaledes forfulgte et Frikorpsmedlem den 16. September 1942 i Frederik VII's Gade et Par mandlige Cykliste med Pistoler i Haanden. En Assistent, der stod ved Banegraven ved Frihedsstøtten, da en Del Medlemmer af Frikorpset kom løbende, blev af et af disse truet med Pistol, hvorefter han blev drejet om og fik et Skub, saa han var ved at falde.

Da Frikorpsets Medlemmer var til Kammeretskaften den 11. September i K.B.-Hallen, løb 15 Medlemmer af Frikorpset efter det udenfor Hallen forsamlede Publikum med trukne Pistoler, og en af dem, hvis Nerver angaves at være pludselig brudt sammen, affyrede et Skud.

Den 26. September paa Kongens Fødselsdag, da store Skarer af Folk i den Anledning kom gaaende gennem Strøget fra Nygade til Frederiksberggade syngende og raabende, blev der affyret 5—6 Pistolskud op i Luften af Medlemmer af Frikorpset.

Et Medlem af Frikorpset affyrede den 30. September 1942 om Natten i beruset Tilstand flere Skarpskud i Holstebro. Den paagældende er af Politiet kendt fra tidligere Lejlighed som en Mand, der kan blive meget hidsig og ubehagelig, naar han har faaet Spiritus. Til en tysk uniformeret Person, til hvem han forklarede, han var blevet generet, og som sagde, at derfor behøvede han da ikke at skyde, erklærede han, at han ikke var bange for at se Lig, og hvis der var noget i Vejen, skulde han nok rydde Gaden. Politiet fik ham ført til Politistationen. Undervejs hertil affyrede han et Skud ned i Brostenene. Kuglen ricocheterede og knuste et

Udstillingsvindue hos en Isenkræmmer. Paa Politistationen erklærede han, at hvis han havde vidst, at det var Meningen, han skulde paa Politistationen, skulde Politbetjenten have haft en Kugle i Maven.

En særlig alvorlig Episode, der meget nemt kunde have kostet flere Mennesker Livet, fandt Sted den 27. September paa Vesterbrogade ved National-Scala, hvor en Frikorpsmand trak sin Pistol og afskød flere Skud mod en Samling Mennesker, hvorved 4 Personer blev ramt. Ved samme Lejlighed blev en dansk Tandtekniker ramt af et Bajonetstød i Ryggen. De nærmere Omstændigheder ved Begivenheden synes at have været følgende: Paa Vesterbrogade var der om Eftermiddagen forefaldet nogle Smaaepisoder, hvorfor der havde været tilkaldt Assistance fra Udrykningstjenesten. En Mængde nysgerrige var derfor samlet paa Vesterbrogade (det var Søndag, og der var mange spadserende), og der var ogsaa mange tyske Soldater og Medlemmer af Frikorpset tilstede. En af disse i Selskab med 2—3 tyske Soldater og en civilklædt Person optraadte ret højtrøstet og masede sig frem mellem Folk i Retning mod Raadhuspladsen. Der synes fra Menneskemængden at være blevet raabt et eller andet, muligvis »Landsforræder«, efter Frikorpsmedlemmet. Da denne skød, havde han forladt Fortovet og stod paa en Helle ud for Apollo-teatret. Der var et tomt Rum omkring ham i en Cirkel. Med Front mod Akselborg affyrede han 4 Skud i Retning af Folkestimlen, men dog saaledes, at han sigtede mod Jorden. 4 Personer rantes af »Opspringere«; en 15-aarig Dreng, der befandt sig paa Kørebanen udfor National-Scala, fik et Strejfsaar i Tindingen, en Lærling samme Sted fik en Hudafskrabning paa Ryggen og højre Albue, en Kvinde rantes i Sædet, og Projektilet beskadigede Blærevæggen alvorligt, og en anden Kvinde rantes i Ryggen, hvorefter Projektilet har maattet fjernes fra Lænderegionen. En Tandtekniker fik under Løb bort fra Stedet, da han hørte Skud, et Bajonetstik i Ryggen af en tysk Soldat, vistnok tilhørende Flyvevaabnet. De paagældende var alle ganske sagesløse og havde end ikke deltaget i nogen Sammenstimlen.

I Løbet af Aftenen blev der af et Medlem af Frikorpset i beruset Tilstand affyret et Skud paa Raadhuspladsen.

Samme Aften Kl. ca. 22 blev der af en Person i grøn Uniform — Frikorps Danmark-Mand eller tysk Soldat — paa Hovedbanegaarden ned ad Trappen til Udgangen til Reventlowsgade affyret 3 Pistolskud. Et Skud gik igennem Hatten paa Hovedet af en Dame, der netop kom ind for at gaa op ad Trappen; en Landmand, der var paa Vej ned ad Trappen, fik to Kugler i højre Overarm, og en Murer-svend, der ligeledes befandt sig midt paa Trappen, fik to Projektilsplinter i Benet. De paagældende var alle ganske sagesløse og havde ikke haft nogen som helst Bæring med Medlemmer af Frikorpset eller Værnemagten. Gerningsmanden er ikke fundet. En Soldat i tysk Uniform skal umiddelbart forinden være løbet ned ad Trappen efterfulgt af nogle Civilpersoner, og det antages, at der er skudt efter disse.

I de i Aalborg den 4. og 5. Oktober 1942 forefaldne meget alvorlige Uroligheder — der under Hensyn til deres omfattende Karakter naturligst refereres under eet paa dette Sted —, hvorunder talrige danske Statsborgere uden Anledning blev overfaldet med Slag og Spark, deltog ikke alene Medlemmer af Frikorpset, men ogsaa tyske Soldater af alle Vaabenarter, idet dog Marinesoldaterne synes at have været mest aktive. Sjælen i disse Optøjer kan dog vistnok Medlemmer af Frikorpset antages at have været.

Begivenhederne begyndte den 4. Oktober 1942 omkring Kl. 17, da en Del Frikorps-Folk sammen med en Del danske Nationalsocialister og nogle tyske Soldater kom ned ad Østeraa mod Nord og drejede over Nytorv ned ad Bispensgade. De greb under Mørchen fat i de forbipasserende Civilpersoner og slog og skubbede til dem. I den snævre Bispensgade gik det over til egentlige og alvorlige Haandgribeligheder, og adskillige ganske sagesløse Personer blev slaadet ned paa en brutal og hensynsløs Maade. Politiet spærrede Bispensgade af, og Feldgendarmeriet blev tilkaldt, men dette kunde tilsyneladende intet stille op overfor Soldaterne, af hvilke der nu efterhaanden var samlet meget betydelige Skarer paa Vesterbro og paa Nytorv. Soldaterne begyndte i Flokke at terrorisere Gaderne i den indre By. Uden Persons Anseelse overfaldt de tilfældige spadserende, trak dem ud af Gadedøre og slog dem; i flere Tilfælde trængte de ind paa Restaurationer, saaledes paa Restaurant »Grand«, Café »Himmerland«, Café »Onkel Tom« og Kaffebaren »Koppen«. Publikum blev jaget ud, og paa »Grand« gav Soldaterne sig til at tage for sig af

Drikkevarerne og Tobakken. I dette Tilfælde lykkedes det Feldgendarmen at afvinge Soldaterne Betaling for de nyde Varer. Soldaterne overfaldt ligeledes Polititjentene under disses Udøvelse af Polititjenesten.

Der foreligger over 40 Anmeldelser fra danske Statsborgere om, at de sagesløst fra tyske Soldater og Frikorpsfolks Side har været Genstand for Vold, der i flere Tilfælde havde Karakter af Mishandling, idet de paagældende efter at være slaaet til Jorden blev slaaet og sparket. 11 Personer blev indbragt til Kommunehospital.

I flere Tilfælde trængte tyske Soldater ind i private Lejligheder, angivelig for at eftersøge Personer.

Der er ikke fremkommet Oplysninger om, at Soldaterne skal være blevet generet, og det store Antal overfaldne har i hvert Fald været sagesløse.

Et Medlem af Frikorpset, Rottenführer Hans Peter Larsen, der ogsaa tidligere havde gjort sig bemærket ved provokerende Optræden, har optraadt som Leder af adskillige af de forefaldne Episoder.

Den 4. Oktober 1942 Kl. ca. 17.45 overfaldt han saaledes uden Anledning en Kommiss, da denne pudsede Udstillingsvinduer i Forretningen Danmarksgade Nr. 23. Ganske uden Grund eller Motivering slog Larsen paagældende et Næveslag i Ansigtet og trak derpaa sin Pistol og slog efter ham, idet han raabte: »Det danske Politi er traadt tilbage, væk«. Derefter slog han Kommissen endnu engang i Ansigtet, hvorefter han løb videre sammen med et Opløb af tyske Soldater. Han var ligeledes Leder af de Soldater, der samme Dag Kl. ca. 18.30 ryddede Kaffebaren »Koppen«. En Invalid, der var tilstede i Baren, blev slaaet i Hovedet med en Stol, hvorefter han krøb op i et Vindue for at undgaa yderligere Overlast. Her blev han bevidstløs, og da han kom til sig selv, laa han i en Kulbunke i Gaarden under det paagældende Vindue, der var knust, hvorfor han formoder, at han er blevet kastet ud af det paagældende Vindue.

Samme Dags Aften omkring Kl. 20.30 stormede 20—30 tyske Soldater ind i Etablissementet »Grand« paa Frederikstov, hvor der var mange Mennesker forsamlede til en Koncert. Soldaterne blev søgt standset af Portneren, som de tvang til at lukke op ved at true med Revolver og Bajonet. De ryddede derefter hele Etablissementet for Publikum. Kl. ca. 21.15 trængte atter en Flok tyske Soldater ind i Etablissementet, hvis Port da var aflaaet, men de formaaede alligevel at skaffe sig Adgang gennem en Dør, der fra Gaden fører ind i Restaurationen. Ogsaa ved denne Lejlighed var Rottenführer Larsen med. Han har ved flere Lejligheder vist sig udfordrende og aggressiv overfor danske Politimænd, hvilket skal omtales nærmere nedenfor under Afsnit V.

Den 5. Oktober 1942 Kl. ca. 13 kastede en Lærling i et Automobilværksted overfor Wehrmachtshjem en Kartoffel over i Retning af nogle Frikorpsmedlemmer paa den anden Side af Gaden, hvoriblandt Rottenführer Larsen. Denne gik straks over Gaden til Arbejderne, der stod udenfor Virksomheden i Frokostpausen, og spurgte, om der »var noget«, hvorefter han tilkaldte nogle af sine Kammerater og jog Arbejderne ind i Virksomheden. Ifølge et Vidne, der fra Wehrmachtshjem iagttog Episoden, lod Arbejderne sig uden Protest jage ind. Han fulgte imidlertid efter dem og affyrede med sin Pistol et Antal Skud derinde, hvoraf eet ramte en Arbejder i højre Haand ved Lillefingerroden og gik tværs gennem Haanden. Larsen hævder at være blevet truet (men ikke slaaet) med en Jernstang af en anden af Arbejderne. Denne Forklaring synes dog ikke at være rigtig. Den af ham som Gerningsmand udpegede var paa det Tidspunkt overhovedet ikke kommet til Virksomheden endnu. Ogsaa udenfor Virksomheden affyrede han flere Skud, hvoraf eet knuste en Rude i en Ejendom paa Vesterbro.

To Personer er under Urolighederne blevet stukket med Bajonet, den ene den 5. Oktober 1942 Kl. ca. 20.30, formentlig af en Marinesoldat, der har tilføjet ham 6 Stik i Ryggen. Den anden blev den 4. Oktober Kl. 19 i Bispensgade uden Anledning overfaldet af en 5—6 Soldater med Spark og Slag i Ansigtet, hvorved han fik et blaat Øje, Overlæben flækket, to Tænder slaaet løse og et Stykke slaaet af en Fortand. Endvidere fik han et Bajonetstik øverst paa Bagsiden af højre Laar og blev sparket flere Gange i Skridtet, saa den ene Testikkel hævede stærkt og forarsagede stærke Smerter.

Om Aftenen den 5. Oktober 1942 blev der givet Ordre til, at alle tyske Soldater straks skulde begive sig til deres Kvarterer. Feldgendarmeriet beordredes ud paa Gaderne for at drive Soldaterne hjem.

Den under Urolighederne i Aalborg gjorde Jagttagelse, at enkelte Medlemmer af Frikorpset optræder provokerende i gentagne Tilfælde, stemmer med, hvad man andetsteds har erfaret. Ogsaa andre af Frikorpsets Medlemmer figurerer Gang paa Gang som Anmeldere, navnlig i de under II 4 nævnte Tilfælde, og som Gerningsmænd i de under III refererede Episoder. Ogsaa i Tilfældene under II 1—3 optræder hyppigt de samme Medlemmer i flere Sager som fornærmede.

Det er vistnok ikke uberettiget at sige, at Korpsets mindre gode Forhold til Befolkningen for en væsentlig Del maa tilskrives uheldig Optræden af en mindre Gruppe af dets Medlemmer.

IV.

I en Række Tilfælde har Medlemmerne af Frikorpset tiltaget sig en Myn-dighed, der ikke tilkom dem. Saaledes har de i flere Tilfælde foretaget Gaderegule-ring og opfordret Civilpersoner til at passere Gaden, hvorved de i flere Tilfælde har anvendt Vold overfor Personer, der ikke efterkom Opfordringen hurtigt nok, i et Tilfælde i Slagelse endogsaa stukket en Mand i Sædet med Bajonet.

De har fremdeles, som det fremgaar af de tidligere refererede Sager, fortol- ket den dem — som andre — tilkommende Adgang til at anholde meget vidt og har i flere Tilfælde i Stedet for at aflevere de sigtede til Politiet, transporteret dem til Kaserne eller Standortkommandantur. Nedenfor skal navnlig omtales en Række Tilfælde, hvor de ubeføjet er trængt ind paa privat Omraade og har optraadt, som om de havde Politimyndighed.

Den 10. September 1942 trængte 5—10 Medlemmer af Korpset sig ind i Illums Magasin, hvor de ad en Bagtrappe brød ind i Systuen og arresterede en derværende Syerske, som de forlangte straks skulde følge med til Antoniegades Politistation. Hendes Anmodning om at maatte tage Overtøj paa blev afslaaet. Hun sigtedes for at have rakt Tunge.

Den 10. September 1942 henvendte en Del Medlemmer af Frikorpset sig i Studenterforeningen og krævede Adgang til at foretage Undersøgelse, idet de mente, at nogle Plakater med Opfordring til at møde paa Raadhuspladsen og ondulere Frikorpset hidrørte fra Foreningen.

Et Medlem af Frikorpset indfandt sig i Hotel Bellevue, Studiestræde, og be- stilte et Værelse sammen med en Dame, men nægtede at udfylde Tilmeldingsblanket under Henvisning til, at han var Medlem af Frikorpset, og truede, da han saa ikke kunde faa noget Værelse, med at anvende Pistol.

Medlemmer af Frikorpset trængte den 12. September 1942 ind i Lulu Zieg- ler-Kabaretten, hvor der var privat Selskab, og truede med at rydde hele Bulen, da nogle af deres Kammerater var blevet slaaet ned og skulde hævnes.

Den 18. September blev Indehaveren af et Tøjrenseri telefonisk opfordret til at fjerne 2 amerikanske Flag, der i 10—12 Aar har hængt uden for hans Forret- ning, New York Press Co. Den telefonerende, der angav at være fra Frikorps Dan- mark, truede med, at Forretningen ellers vilde blive ødelagt.

Den 20. September 1942 indfandt Medlemmer af Frikorpset sig i en Blom- sterforretning og truede med at lukke den paa Grund af Priserne, som de kaldte Jødepriser og Optrækkeri.

I Rødding krævede et Medlem af Frikorpset den 22. September 1942 et Ram- meskilt i en Tømmerhandlers Forretning nedtaget, idet han hævdede, at det var en Sovjetstjerne. Skiltet var en 5-kantet Stjerne, men reklamerede for en Brænde- ovn og bar Skriften »Brændeovnen er Tidens Løsen«.

I Slagelse indfandt en Frikorpsmand sig hos et Medlem af Børneværnet og krævede udleveret en fortrolig Rapport, denne var i Besiddelse af, vedrørende For- holdene i hans Hjem, og da Frikorpsmedlemmet truede med at anvende Pistol, fik han Rapporten udleveret.

I Aarhus har et Medlem af Frikorpset henvendt sig til en Maskinarbejder og af denne krævet et Beløb af 12 Kr. for en knust Rude i D.N.S.A.P.s Kiosk, idet han hævdede, at det var noget, Frikorpset skulde tage sig af.

Under Sammenkomst for Frikorpsets Medlemmer paa Soldaterhjemmet »Kastruplund« den 27. September 1942 blev der om Aftenen flere Gange skudt med Pistol, formentlig af Frikorpsmedlemmer. I en Lejlighed i Kastrupkrogen lukkede nogle unge Mennesker Vinduet op for at se, hvad der foregik. Der blev raabt, at de skulde lukke Vinduet, og det gjorde de. Et Øjeblik efter kom en Frikorpsmand (Lindbaum) ind i Lejligheden og spurgte, hvorfor de raabte ud af Vinduet. En af dem svarede, at de ikke havde sagt noget, hvorpaa han fik et Næveslag og blev jaget ud i Køkkenet og truet med Pistol. Da Politiet kom til, gik Frikorps Danmark-Manden, idet han sagde: »Nu er der ikke noget med at beklage sig.«

Samme Dag jog nogle Medlemmer af Frikorpset (deriblandt Lindbaum) en Familie, der stod i Gaarden ved »Kastruplund«, bort, og derefter forfulgte de dem ind i deres Lejlighed i Kastruplundsgade, hvor de sprængte Døren og slog løs paa to voksne Sønner. De paalagde dem ikke at vise sig ude mere den Aften, og de vovede derfor ikke at gaa hjem, men overnattede i Lejligheden hos deres Moder.

Samme Aften Kl. ca. 23 trængte et Medlem af Frikorps Danmark (Lindbaum) i Spidsen for nogle tyske Soldater ind i en Lejlighed i Kastruplundsgade med Pistol i Haanden og angav, at de skulde undersøge Lejligheden, det var SS-Politi. De forlangte Gæsternes Navne, afkrævede dem Legitimation og gik over hele Lejligheden. De erklærede derpaa, at de skulde ind i Lejligheden ved Siden af, hvor der ikke blev lukket op, og fik Viceværten til at lukke op, idet de holdt ham en Pistol i Ryggen. Forinden havde de øvet Hærværk mod Døren.

Da Politiet spurgte, hvilket Ærinde de havde haft i Ejendommen, erklærede de, at de havde undersøgt en Sag, men Manden havde kunnet rette for sig. Overfor en Henvisning til, at de, hvis Undersøgelse skulde foretages, maatte rette Henvendelse til Politiet, erklærede Frikorps Danmark-Manden: »Vi har intet Politi herhjemme, derfor ordner vi selv vore Sager«.

Y.

Politiets Arbejde med de talrige Sager, der er opstaaet under Frikorpsets Ophold her i Landet, er i væsentlig Grad blevet vanskeliggjort ved den Holdning, Frikorpsets Medlemmer har indtaget overfor det danske Politi ved mange Lejligheder, hvilket maa beklages saa meget mere, som en foruftig og forstaaende Samarbejden med Politiet fra Korpsmedlemmernes Side utvivlsomt i væsentlig Grad vilde have bidraget til at nedbringe de forefaldne Episoders Antal. Det kan saaledes nævnes, at Medlemmer af Frikorpset i Tilfælde af Sammenstød i talrige Tilfælde har nægtet at legitimere sig overfor det danske Politi eller blot opgive Navn og Feltpostnummer. Hertil kommer, at Medlemmer af Frikorpset har udtalt sig nedsættende om eller til danske Politimænd, ja endogsaa har søgt at lægge Politiet Hindringer i Vejen ved Anholdelser o. lign. og herunder har anvendt Vold og truet med Anvendelse af Bajonet og Pistol, i et enkelt Tilfælde ogsaa anvendt Bajonetten overfor en Politimand.

Den 8. September 1942 under Frikorpsets March gennem København, erklærede saaledes en Frikorpsmand, som var sprunget ind blandt Publikum, til en Politibetjent, der henvendte sig til ham: »Skrub De bare af, vi skal nok selv være Politi her; det ordner vi meget bedre«.

En Flok Medlemmer af Frikorpset drev den 11. September 1942 en Del Mennesker foran sig gennem Frederiksberggade og greb herunder fat i en civilklædt Politibetjent og opfordrede ham til at se at komme af Sted. Han legitimerede sig, men blev skubbet til Side. En af Soldaterne raabte: »Naar Politiet ikke kan ordne Befolkningen, saa skal vi Kraft æde mig nok selv gøre det«. Under Frikorpsets Afmarch fra K.B.-Hallén den 10. September 1942 blandede Medlemmer af Frikorpset sig gentagne Gange i Politiets Arbejde ved uforskammede Tilraab og direkte Indskriden. Føreren af en Udrykningsvogn blev tiltalt som »Kva,jhoved«, og der raabtes: »Se at faa fjernet den Smadderkasse, ellers skal vi sgu fjerne den«. Medlemmer af Frikorpset, der den 26. September 1942 fra Restaurant »Tosca« gik gennem Frederiksberggade, idet de fløjtede kraftigt i Fløjter, reagerede overfor Politiets Opfordring til at ophøre dermed, ved at fløjte kraftigere endnu og højlydt tale nedsættende om det danske Politi.

I Aalborg udtalte et Medlem af Frikorpset, der deltog i et Opløb, overfor en Kriminalpolitimand, der præsenterede sig for ham som Kriminalpoliti: »Hvad Fanden rager det mig«. Da Politi var tilstede i Beværtningen »Trommesalen« den 15. September 1942, hvor Medlemmer af Frikorps Danmark og nogle tyske Marine-soldater havde indfundet sig i ret stort Tal, henvendte en S.A.-Mand sig til Politiet og anmodede det om at forlade Lokalet, idet det virkede ophidsende paa Frikorpsets Medlemmer at have Politi rendende i Hælene paa sig. Han udtalte, at han den foregaaende Aften havde været med til at trække blank mod Politiet under Uroligheder i Vestergade.

I Frederiksberggade havde der den 26. September 1942 om Aftenen samlet sig et mindre Opløb, ca. 20 Personer, omkring et noget spirituspaavirket Medlem af Frikorps Danmark. Da Politiet opfordrede denne til at gaa sin Vej, svarede han, at han gik, naar det passede ham, og trak samtidig Revolveren.

I Anledning af Hvervemødet i K.B.-Hallén den 10. September 1942 opholdt nogle civilklædte Politibetjente sig i Boldklubben K.B.s private Klublokale. 7—8 Frikorps Danmark-Folk tiltvang sig Adgang til Lokalet, idet de satte en Pistol i Maven paa en af Restaurantens Kontrollører og truede med at skyde. I Lokalet opfordrede de alle til at skrubbe ud, da de eftersøgte nogle Personer, og til en Politimand, der viste Politiskilt, raabte de: »Vi vil skide paa det danske Politi; her regerer vi« og »Op i Røven med Politiet« og skubbede ham til Side. De var alle spirituspaavirkede.

Den 19. September 1942 forhindrede et Medlem af Frikorps Danmark med Magt Politiet i at anholde en Kvinde, der under Luftalarm nægtede at gaa i Beskyttelsesrum.

Den 20. September slæbte Medlemmer af Frikorps Danmark i Forening med andre Medlemmer af Værnemagten en Person, der sigtedes for at have raabt »Nazi-svin«, og som derfor af Frikorpsmedlemmerne blev gjort til Genstand for en ublid Behandling, og som var anholdt af Politiet og anbragt i en Transportvogn paa Raadhuspladsen, af Transportvognen, idet de indtog Kampholdning overfor Politimændene, som de skubbede til Side og truede med Bajonet. De førte den paagældende til Standortkommandanturen i Meldahlsgade, uden at tage Hensyn til gentagne Henvendelser fra Politimændene, om at udlevere den paagældende til Politiet.

Under Uroligheder den 20. September 1942 Kl. ca. 20 ud for Frihedsstøtten forsøgte en Politibetjent at faa et Opløb af Soldater — overvejende Frikorpsmedlemmer — og civile Personer til at sprede sig. Han blev derved opmærksom paa, at en civil Person i Opløbets Midte laa paa Gaden og blev pryglet af Soldaterne. Da han mente, den paagældende var i Livsfare, tog han Ladegreb for at afgive Skræmmeskud. Da Soldaterne saa ham tage Pistolen frem, gik de lidt til Siden og dannede Kreds om ham. Da Pistolen klikkede, rykkede de sammen om ham og tilføjede ham flere Slag, derunder flere Slag i Hovedet med Bajonetskaftet. En civilklædt Person tog herunder Pistolen fra ham, idet Fangsnoren blev rykket over, og fjernede sig med den.

Samme Dag blev en Politibetjent, der i Muslingskallen holdt et Medlem af Frikorps Danmark, der havde slaaet en civil Person, tilbage, indtil det tyske Feltgendarmeri kunde komme tilstede, overfaldet og slaaet af ca. 20 Medlemmer af Frikorps Danmark og tyske Soldater. En af de tyske Soldater trak Bajonetten imod Politibetjenten.

Den 26. September 1942 truede et civilt Medlem af Frikorps Danmark, der var stærkt spirituspaavirket, og som var kommet i Haandgemæng med civile Personer og Politimænd, en af Politimændene med Pistol, som han trykkede ind i Ryggen paa ham.

En Politibetjent, der den 27. September 1942 i Slagelse henvendte sig til nogle Soldater af Frikorps Danmark, der holdt fast i en ung civil Mand i Midten af et Opløb, for at faa Oplysning om Grunden dertil, fik det Svar, at det vedkom ikke ham, han skulde bare holde sig væk. Da han forsøgte at komme hen til de paagældende, blev han forhindret deri af andre Medlemmer af Frikorpset, hvoraf en Del trak Bajonetter, og een holdt sin Pistol op mod Brystet af Politibetjenten. Da han forsøgte selv at tage sin Pistol frem, blev han grebet af nogle af Soldaterne, der holdt ham fast, og den, der truede med Pistol, udtalte: »Du faar en Kugle i Maven«. Da en Overbetjent kom til, slap de Politibetjenten, men da han knappede

sin Pistoltaske, sprang de igen ind paa ham, vred hans Arme om paa Ryggen, og en af Soldaterne truede ham med Bajonetten, idet han erklærede, at han havde set Menneskeblod før i Dag, og »een mere eller mindre spiller ingen Rolle«.

Et spirituspaavirket Medlem af Frikorpset trængte sig i St. Kongensgade den 11. Oktober 1942 ind paa 2 Politibetjente og opfordrede dem til at gaa med sig paa Værtshus. Da de afslog, fulgte han efter dem og udtalte, at han havde Lyst til at smadre saavel de Mennesker, der gik paa Gaden, som Politibetjenten, og det var en let Sag for ham at pille dem allesammen ned, for han havde en Skyder i Baglommen.

Under Spektaklerne i Restaurant »Gold Digger« den 14. September 1942, hvor Medlemmer af Frikorpset viste sig meget aggressive overfor Politiet, indtog en 30—40 Medlemmer af Frikorpset en truende Holdning overfor en Gruppe Politibetjente, der i aaben Transportvogn kom tilstede Kl. 22.50, idet de raabte: »Her har Politiet ikke noget at gøre; bliv hvor I er« og forsøgte at hindre dem i at komme ud af Vognen, indtil der fra Politiets Side blev givet Ordre til at trække Pistolerne. Politiet har faaet den Opfattelse, at Feldgendarmeriet ikke har den samme Myndighed over for Frikorpsets Medlemmer som over for Medlemmer af den tyske Værnemagt, hvor Disciplinen almindeligvis er upaaklagelig.

Under Urolighederne i Aalborg den 4.—5. Oktober 1942 optraadte navnlig Frikorpsmedlemmer aggressivt og udfordrende over for Politiet. 3 Politimænd var Genstand for korporlig Overlast, og een maatte søge Lægebehandling derfor. I Løkkegade trængte tyske Soldater ind paa en Patrouillevogn, slog Chaufføren i Ansigtet, trak deres Pistoler frem og satte dem op under Næsen paa Overbetjenten, der var med i Vognen, medens et Medlem af Frikorps Danmark erklærede til Overbetjenten: »Nu har I danske Svinehunde længe nok irriteret os«. Ved Restaurant »Grand« forsøgte Soldaterne at trække Føreren af det danske Politis Udrykningsvogn ud af Vognen og afstod først derfra, da Feldgendarmeriet og yderligere Politi kom til.

Et Medlem af Frikorpset udtalte i Restaurant »Grand« til en Politibetjent i en haanende Tone: »Tag den nu med Ro. I kan jo slet ikke lave noget, I gør det bare meget værre for jer selv«. Samtidig greb han fat i Politibetjentens Lædertøj med Pistolen, ruskede ham og trængte ham op mod Udrykningsvognen. Da en Overfeldwebel fra Feldgendarmerne samtidig kom tilstede, angav han overfor denne i Strid med Sandheden, at Politibetjenten havde skudt med Pistol.

En Politibetjent blev udskældt for Spion og dansk Svin.

Et Medlem af Frikorpset (Lindbaum), der den 8. Oktober 1942 sigtede to Personer for at have fornærmet ham paa en Vinstue, udtalte paa Stationen til en tysk Soldat, der som »Funker« gør Tjeneste i Korpset, at han ikke skulde udtale sig til det danske Politi, for det var Kommunisternes allesammen. Om en Overbetjent, som han beskyldte for at have fornærmet ham ved at sige Vorherrebevares (hvilket han *havde* sagt, men om en af de stærkt berusede anholdte), udtalte han, at han havde set ham faa Tæsk af Kommunisterne paa Torvet — nu var han selv Kommunist. Han udtalte endvidere, at det var godt, at de snart skulde overtage Politiledelsen herhjemme, saa skulde de røde Hunde blive skudt allesammen. Politiet var »Fladbukke« allesammen.

Den 27. September 1942 havde en Del Medlemmer af Frikorps Danmark anholdt en Person som sigtet for Fornærmelse. Han blødte fra Saar i Hovedet. En Kriminalbetjent legitimerede sig overfor de paagældende og begærede ham udleveret med Oplysning om Sigtelsen. Det blev nægtet, og da han tog fat i den sigtede, fik han af en Underofficer af Korpset et Slag over Armen. Da en Obersturmführer blev truffet, blev den paagældende udleveret.

I Anledning af en Episode den 15. September 1942 paa Raadhuspladsen, hvor en Frikorps Danmark-Mand mente sig fornærmet ved at være skubbet af en Civilperson, som imidlertid hævder, at Skylden for Sammenstødet var Soldatens, som ikke saa sig for, blev der af et Vidne hentet Politi; Soldaten vilde ikke lade tilkalde Politi, men fremsatte Udtalelser om, at Politiet ikke havde Myndighed over for Medlemmer af Frikorpset. Det kunde komme under Værnemagtens Kommando, og det vilde ske, før de mindst ventede det.

Efter Frikorpsets Afrejse den 13. Oktober 1942 har endnu en beklagelig Episode fundet Sted, der har kostet en dansk Statsborger Livet, hvorhos tre andre Danskere blev saaret ved Skud affyret af et Medlem af Frikorps Danmark. Den paagældende, der er Unterscharführer, var i civil Paaklædning i Selskab med sin Hustru og to andre Personer i en lille Beværtning paa Kapelvej. Der var nogle andre Gæster tilstede, deriblandt en tidligere Arbejdsammerat af Gerningsmanden, som han hilste paa.

Kl. ca. 23 indbød Gerningsmandens Hustru Selskabet, hun var i, til et Stykke Mad og en Kop Kaffe i Hjemmet paa Graabrødretorv. Gennem en af Servitricerne blev der bestilt en Vogn, og Selskabet brød op. Der havde under Opholdet i Restaurationen ikke fra nogen Gæsts eller fra Personalets Side været fremsat fornærmende Udtalelser mod Gerningsmanden, ligesom der ejheller havde været Diskussion mellem denne og andre tilstedeværende. Gerningsmanden kunde ikke forstaa, at det varede saa længe med Vognen, og gik ind i Restaurationen og bad om, at en anden Vogn maatte blive bestilt. Han var højroestet i sin Tale og kom nu i Skænderi med Gæsterne. Herunder kom han med en Udtalelse om, at han kæmpede for dem (Gæsterne) paa Østfronten. Nu raabte en af Gæsterne »Ud«. Gerningsmanden gik hen til ham, og de kom i Diskussion. Værten kom tilstede og søgte at berolige Gerningsmanden, der var meget ophidset og bl. a. udtalte, at han »skulde faa Bulen lukket i Løbet af 5 Minutter«. En Tjener, der var Gæst i Beværtningen, sagde: »Nu kan det være nok«, tog Gerningsmanden om Livet og førte ham ud af Restaurationen, gik ind igen og satte en Stol for Døren. Gerningsmanden faldt ved Rende-stenen ud paa Kørebanen. Han rejste sig delvis op og affyrede to Skud mod Døren. Værten og en Gæst blev ramt i Benet. Tjeneren og lidt efter de øvrige Gæster gik nu ud. Endnu en af Gæsterne blev ramt i Benet, og Tjeneren blev ramt af et Skud i venstre Side af Brystet og afgik ved Døden 1½ Time senere af indre Forblødning. To andre Gæster overmandede Gerningsmanden og tog Pistolen fra ham. Han blev herunder slaaet flere Gange i Ansigtet.

Ifølge Gerningsmandens Forklaring skal der være anvendt forskellige Skældsord. Det er fastslaaet, at en af Gæsterne har sagt »Ud« med Henblik paa Gerningsmanden.

347.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Hvorvidt blev der truffet Foranstaltninger til Forhindring af den Uro, som »Frikorps Danmark«s Optræden under Orlov i 1942 medførte?

Jeg kan henholde mig til de i Akterne fra Justitsministeriet givne Oplysninger, idet jeg under Vedlæggelse af et Referat af den Forhandling, jeg den 28. September havde med Gesandten Renthe-Fink om Episoden paa Vesterbrogade den 27. September, skal oplyse, at Grunden til, at de under Forhandlingen nævnte to Erklæringer ikke blev bragt offentligt frem, ikke, saaledes som i Justitsministeriets Redegørelse Side 1396 nævnt, skyldtes, at man fra tysk Side ikke var interesseret deri, men alene den Omstændighed, at den tyske Gesandt Renthe-Fink den 29. September blev hjemkaldt efter Ordre af Føreren og omgaaende forlod København efter at have faaet udleveret sine Akkreditiver. Hjemkaldelsen skyldtes som bekendt Hans Majestæt Kongens Svar paa Lykønskningstelegram fra Hitler.

I de følgende 6 Uger var den diplomatiske Forbindelse mellem Berlin og København afbrudt, og at optage videre Forhandlinger om Erklæringernes Udsendelse med General Hanneken ansaas for nytteløst efter hele hans Indstilling.

Jeg vedlægger endvidere Afskrift af en Optegnelse fra min Dagbog den 15. September 1942.

E. Thune Jacobsen.

Tirsdag den 15. September 1942.

Kl. 19 Møde hos Stalman. Direktør Svenningsen og Eivind Larsen til Stede. Tema: »Frikorps Danmark«s Excesser den foregaaende Aften i »Golddigger« og »Den røde Pimpernel«.

Betydede Stalman, at Situationen var faretruende og ikke kunde tolereres af Justitsministeren. Efter Forhandlingen lovede Stalman at underrette Gesandten og søge gennemført de Foranstaltninger, som fra vor Side maatte ønskes.

E. Thune Jacobsen.

Den 28. September 1942.

Efter Aftale med den tyske Gesandt gav jeg i Eftermiddags Kl. 16,30 Møde i Gesandtskabet sammen med Departementschef Eivind Larsen. Til Stede var Gesandten og Præsident Kanstein. Gesandten udtalte, at det var om Forholdet til »Frikorps Danmark«, han vilde tale med mig, og han fastslog straks, at hans Ønske gik ud paa, at jeg paa den danske Regerings Vegne maatte udsende til den danske Befolkning en skarp Tilkendegivelse af, at nu maatte Forfølgelserne af »Frikorps Danmark« holde op, idet f. Eks. Episoden den foregaaende Aften, hvor »Frikorps Danmark« havde løsnat Skud, var en Følge af, at Folk trængte sig sammen om Korpsets Medlemmer og truede dem.

Heroverfor bemærkede jeg, at det var ganske upsykologisk, hvad Gesandten udtalte. I det Øjeblik at udsende en saadan Henstilling til den danske Befolkning efter det, der var passeret den foregaaende Aften, vilde fremkalde en stærk og rimelig Uvilje i Befolkningen; det, der nu skulde ske, var, at der fra tysk Side blev udtalt en Beklagelse af, at man havde skudt paa og saaret ganske sagesløse danske Borgere. Jeg tilføjede, at man ikke i Danmark blev mindre af at erkende en Fejl, man havde begaaet, og at en saadan Udtalelse maaske i nogen Grad vilde være i Stand til at afsvække det daarlige Indtryk, Befolkningen havde faaet af »Frikorps Danmark«. Gesandten kunde ikke forstaa denne Tanke, men Kanstein greb ind og erklærede, at han fandt det rimeligt, som jeg udtalte. Man enedes derefter om, at den tyske Gesandt sammen med Frikorpset skulde affatte en saadan Erklæring, og at Justitsministeren paa sin Side skulde udsende en Henstilling til Publikum om ikke at stimle sammen eller forulempe Frikorpset. De to Erklæringer skulde ikke polemisere mod hinanden. Det blev overladt til Departementschef Eivind Larsen og Kanstein at affatte disse Erklæringer og aftalt, at de den følgende Dags Formiddag skulde gøre hinanden bekendt med de affattede Erklæringer.

E. Thune Jacobsen.

33.

Landsretssagfører Reitzel-Nielsen.

Aktstykker:

348. Højesteretssagfører Ejvind Møllers skrivelse af 26. september 1946 til kommissionen angående justitsministerens indgriben i forholdet mellem højesteretssagføreren og landsretssagfører Reitzel-Nielsen 1457
349. Folketingsmændene Aksel Møllers og Poul Hjermands skrivelse af 23. oktober 1946 til kommissionen angående deres ukendskab til forholdet mellem højesteretssagfører Ejvind Møller og landsretssagfører Reitzel-Nielsen 1458
350. Højesteretssagfører Ejvind Møllers skrivelse af 25. oktober 1946 til kommissionen angående et finansudvalgsmedlems indgriben i sagen mellem højesteretssagføreren og landsretssagfører Reitzel-Nielsen 1459
351. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1. november 1946 angående landsretssagfører Reitzel-Nielsens forhold 1460
Bilag. Højesteretssagfører Ejvind Møllers skrivelse af 26. september 1946 til politiadvokat N. A. Poulsen 1463

Stenografisk referat:

Nils Thomas Svenningsen: Sp. 462.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Der henvises navnlig til kapitlerne 29, 39.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 472, 474, 488.

Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykker:

Aktstykker angående Reitzel-Nielsens og Højesterets præsidents forhold i september 1943 IX nr. 68—87

Anden litteratur:

Domme og retskendelser:

Ugeskrift for Retsvæsen, A, 1948: 537.

Højesteretstidende 1949: 90, 550.

348.

EJVIND MØLLER
Højesteretssagfører

København, den 26. September 1946.

Den parlamentariske Kommission, Rigsdagen.

I Anledning af Afhøringen af fhv. Justitsminister Thune Jacobsen finder jeg det rigtigst at tilstille den højtærede Kommission Genpart af en Redegørelse,*) jeg samtidig har tilstillet Politiadvokat Poulsen vedrørende fhv. Justitsminister Thune Jacobsens Indgriben i Forholdet mellem Landsrets-sagfører Reitzel-Nielsen og mig.

Med Ærbødighed

Ejvind Møller.

*) Optrøkt som bilag til A. nr. 351.

349.

FOLKETINGET

Den 23. Oktober 1946.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

Med Skrivelse af 26. September d. A. har Højesteretssagfører Ejvind Møller fremsendt Genpart af en Redegørelse, Højesteretssagføreren samme Dato har tilstillet Politiadvokat N. A. Poulsen vedrørende Landsretssagfører Erik Reitzel-Nielsen.

Igenem Genparten af denne Redegørelse blev vi bekendt med, at Højesteretssagfører Ejvind Møller overfor Politiadvokaten, i Anledning af Afskedigelsen af Herr Reitzel-Nielsen, har anført:

»Nogen Tid efter blev jeg ringet op af et Medlem af Finansudvalget, saa vidt jeg husker, Landsretssagfører Poul Hjermind eller Folketingsmand Axel Møller. Det meddeltes mig, at Sagen var fremstillet saaledes, at jeg havde afskediget Reitzel-Nielsen og det derfor var nødvendigt, at den danske Stat ydede en Kompensation svarende til hans Indtægt hos mig.«

For en Ordens Skyld ønsker vi at oplyse, at ingen af os paa det paa-gældende Tidspunkt var Medlem af Finansudvalget, og at ingen af os paa noget Tidspunkt har rettet nogen som helst Henvendelse til Højesteretssagfører Ejvind Møller angaaende Herr Reitzel-Nielsen.

København, den 23. Oktober 1946.

Aksel Møller.

Poul Hjermind.

350.

HØJESTERETSSAGFØRER
EJVIND MØLLER

København, den 25. Oktober 1946.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

Rigsdagen, K.

Folketingsmand, Landsretssagfører Poul Hjermind har tilstillet mig Kopi af sin Skrivelse til Kommissionen af 23. ds. Jeg beklager, at det saaledes viser sig, at jeg har husket forkert. Det er imidlertid givet, at der fra et Medlem af Finansudvaiget blev rettet den af mig omtalte Henvendelse til mig, men jeg har altsaa husket forkert med Hensyn til Personen.

Med Ærbødighed

Ejvind Møller.

351.

Hellerup, den 3. November 1946.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

For at yde mit Bidrag til Fremme af Kommissionens Undersøgelser tillader jeg mig herved at fremsende det af mig udarbejdede skriftlige Grundlag for Be-
svarelse af de mig i Skrivelse af 3. Oktober 1946 ad 12 og 13 stillede Spørgsmaal:

Hvad er Motiveringen for, at De gentagne Gange har rettet Henvendelse til Sagførerraadet for at søge Raadets Bistand til Bevarelse af Landsretssagfører Reitzel-Nielsens Ansættelse hos Højesteretssagfører Ejvind Møller?

I hvilket Omfang har De medvirket til Ansættelse i Statens Tjeneste af Landsretssagfører Reitzel-Nielsen?

Spørgsmaalet til mig har samme Form som talrige Spørgsmaal fra samme Side. Man paastaar — uden at det har Hold i Virkeligheden —, at jeg har handlet saa eller saa, og ender saa med at spørge om en Motivering derfor fra min Side.

Spørgsmaalet hænger i Virkeligheden sammen med det næste Spørgsmaal: i hvilket Omfang jeg har medvirket til Ansættelse i Statens Tjeneste af Landsretssagfører Reitzel-Nielsen, og jeg maa maaske derfor behandle begge Spørgsmaal under ét.

Juristforbundet, der virkede for faglig Sammenslutning mellem Jurister, havde i 1938 ogsaa paa sit Program at søge dannet en international faglig, upolitisk Juristorganisation. Der blev paa Juristkongressen i Maj 1939 i Leipzig gjort et Skridt hertil med Nedsættelse af et af Repræsentanter for forskellige Lande dannet Udvalg, der skulde arbejde videre med Gennemførelsen af den fra dansk Side rejste Tanke. Da Tanken var udgaaet fra dansk Side, blev Juristforbundets Formand, Landsretssagfører Reitzel-Nielsen, som naturligt var, Udvalgets Formand.

Paa Generalforsamlingen i September 1939 i Juristforbundet vedtoges det dog, at denne Sag skulde stilles i Bero, indtil Krigen var afsluttet. I Marts 1941 ønskedes det indtrængende fra det tyske Juristforbund, at Forberedelserne blev afsluttet, og Repræsentanter indbødes til et Møde i Berlin i Dagene fra den 3. til den 5. April samme Aar. Overensstemmende med hvad der var blevet sagt paa Generalforsamlingen i 1939, ønskede Bestyrelsen ikke at deltage i et saadant Møde, men under de Forhold, hvorunder vi da paa Besættelsestiden levede, ansaa Bestyrelsen det for rigtigst at søge Udenrigsministeriets Bistand til paa passende Maade at kunne motivere et Afslag. Baade den daværende Udenrigsminister og Direktør Svenningsen gjorde indtrængende gældende, at det ikke lod sig gøre af Hensyn til Forholdene, at man udeblev fra dette Møde. Med andre Medlemmer af Bestyrelsen deltog jeg, der paa det Tidspunkt var Rigspolitichef, derfor i Mødet, hvor det internationale Retskammer dannedes. Dermed bortfalder Reitzel-Nielsens særlige Tilknytning til Retskammeret. — Lad mig i denne Forbindelse nævne, at det har været sagt, at jeg skulde have stillet Forslag om, at Rigsminister Frank valgte til Retskammerets Præsident. Dette er ganske urigtigt. Jeg udfoldede overhovedet ikke noget Initiativ. under dette Ophold, ej heller senere.

I Juni 1942 søgte Landsretssagfører Erik Reitzel-Nielsen mig i Ministeriet og meddelte mig, at han stod i Begreb med at blive opsagt som Medarbejder hos Højesteretssagfører Ejvind Møller, og at Grunden hertil efter hans Mening laa i hans Forhold til det internationale Retskammer. Han havde erfaret, at hans Chef havde tilskrevet Sagførerraadet underhaanden, og uden at han vidste det, om, hvorvidt Raadet mente, at hans Chef kunde opsige ham paa dette Grundlag. Raadet havde ikke ment at kunne tage Stilling til dette Spørgsmaal. Da Forholdet var dette, at Reitzel-Nielsen kun var mødt i Berlin efter Udenrigsministeriets udtrykkelige Henstilling, ønskede jeg at sætte mig i Forbindelse med Højesteretssagfører Ejvind Møller for at drøfte Sagen med ham, og da han paa det Tidspunkt var paa Landet, og Sagen hastede, ringede jeg til Højesteretssagfører Steglich-Petersen for at bede ham gøre Højesteretssagføreren bekendt med, at jeg gerne ønskede en Samtale med ham. Da jeg ikke traf Steglich-Petersen, talte jeg i Stedet med Næstformanden i Sagførerraadet, Overretssagfører Hans Madsen, der lovede at sætte sig i Forbindelse med Ejvind Møller og underrette ham om mit Ønske. Jeg havde derefter paa mit Kontor en Samtale med Højesteretssagfører Ejvind Møller, der af egen Drift mødte sammen med Overretssagfører Madsen. Til Stede var ogsaa Reitzel-Nielsen. Jeg gjorde Ejvind Møller bekendt med det stærke Pres, Reitzel-Nielsen havde været udsat for fra Udenrigsministeriets Side for at give Møde i Berlin, men Forhandlingerne endte resultatløst, og Reitzel-Nielsen maatte fratræde sin Stilling som Højesteretssagfører Ejvind Møllers Medarbejder.

Da Reitzel-Nielsen saaledes havde mistet sin Stilling, væsentligt som Følge af, at han havde bøjet sig for Udenrigsministeriets Henstilling, fandt jeg, at man burde hjælpe ham til en anden Stilling. Han oplyste over for mig, at han ikke havde Midler til at oprette en selvstændig Sagførerforretning, og at han ikke kunde vente under disse Forhold, hvor han var blevet ret upopulær i Juristkredse, at blive ansat som Medarbejder i en anden Sagførerforretning. Han havde Hustru og tre Børn at forsørge. Jeg tilraadede ham at søge sig andet Erhverv og gjorde ham udtrykkelig opmærksom paa, at han maatte passe paa, at det ikke blev det tyske Gesandtskab bekendt, at han var opsagt paa Grund af sit Forhold til det internationale Retskammer, og hermed erklærede han sig indforstaaet. I et Ministermøde omtalte jeg Sagen, men man var enig om at stille Spørgsmaalet om at skaffe ham en Stilling i Bero. Jeg ved, at han søgte Stillingen som Kommitteret ved Statsbanerne. At jeg, som han skal have hævdet i Retten, skulde have lovet ham denne Stilling, er naturligvis fuldstændig urigtigt. Jeg har end ikke anbefalet ham dertil. Naar han endvidere har sagt i Retten, at jeg skulde have stillet ham en Departementschefstilling i Usigt, vil enhver kyndig kunne forstaa, at dette er taabeligt. Da han over for mig havde opgivet, at hans Indtægter aarlig laa paa ca. 23 000 Kr., sagde jeg, at det laa jo over en Departementschefsgage, og at det vilde være umuligt at skaffe ham en Stilling med saadanne Indtægter. Jeg kan oplyse, at jeg end ikke vilde skaffe ham et beskedent Politimesterembede, noget, jeg dog var Herre over.

Et nyt Moment i Sagen indtraadte imidlertid, da jeg blev ringet op af Gesandten Renthe-Finks Sekretær, Schallar, der meddelte mig, at man i det tyske Gesandtskab var vidende om, at Reitzel-Nielsen var opsagt fra sin Stilling, og at dette skulde skyldes hans upopulære Virksomhed ved det internationale Retskammers Dannelse, samt at Berlin ikke kunde tolerere, at en Mand af den Grund blev forfulgt og drevet ud af sin Stilling; Gesandten Renthe-Fink ønskede i den Anledning en Samtale med mig. Under denne gjorde jeg straks gældende, at jeg ikke kunde se, med hvilken Berettigelse Gesandten blandede sig i et Forhold mellem en dansk Sagfører og hans Medarbejder, men Gesandten svarede, at det ikke drejede sig om ét Tilfælde, men om hundrede, hvor danske Borgere var blevet generet, fordi de havde haft Forbindelse med Tyskerne, at man fra højeste Side i Berlin havde tilkendegivet, at man ikke vilde finde sig heri, og at man gennem Udenrigsministeriet agtede i den Anledning at gøre Forestillinger. Desuden henstillede han kraftigt, at man søgte at skaffe Reitzel-Nielsen en anden Stilling. For at apparere Angrebet gjorde jeg gældende, at Reitzel-Nielsen aldeles ikke var opsagt fra sin Stilling paa Grund af sit Forhold til det internationale Retskammer, men at Grunden var, at Reitzel-Nielsen havde paadraget sig en alvorlig Proces-Mulkt for Højesteret for tilbageholdende Procedure, og at heri maatte Grunden søges til hans Opsigelse. Men

Gesandten fastholdt sit Standpunkt og fremsatte ogsaa over for Udenrigsministeren sin Besværing paa bred Basis.

I et Ministermøde refererede jeg derefter den Henvendelse, jeg havde faaet fra Renthe-Fink, og lad mig her tilføje, at jeg selvfølgelig ikke var Ophavsmand til den Oplysning, Renthe-Fink sad inde med om Reitzel-Nielsens Opsigelse, idet jeg var klar over, at Forholdet, om det blev Renthe-Fink bekendt, kunde skabe Ministeriet og mig politiske Vanskeligheder. Naar Reitzel-Nielsen under et Forhør skal have forklaret, at det maatte være mig, der havde givet Meddelelsen til Renthe-Fink, er det saaledes urigtigt. I Reitzel-Nielsens Dagbog staar der ogsaa refereret, at jeg paa et tidligere Tidspunkt udtrykkelig havde sagt, at han maatte passe paa, at dette Forhold ikke kom til Gesandtskabets Kundskab, hvad han var enig med mig i.

I Ministermødet blev man enig om at lade Udenrigsministeren ordne Sagen ved at søge at skaffe Reitzel-Nielsen en krigsvarig midlertidig Ansættelse i Statens Tjeneste. Udenrigsministeren havde nemlig den Opfattelse, som jeg i øvrigt deler, at naar en Regering eller et Regeringsmedlem indtrængende og alvorligt har anmodet en dansk Statsborger om i Statens Interesse at overvinde Betæneligheder med Hensyn til, hvad der er rigtig national Optræden, og for Statens Sikkerhed at følge en Henstilling, bør man, hvis vedkommende derved kommer i Besværligheder, hjælpe den paagældende og ikke bagefter gøre gældende, at han jo maatte kunne indse, at denne Henstilling kun var fremkommet under Tryk fra tysk Side og derfor ikke kunde tages alvorligt. Sagen gik derefter fra Ministerraadet til Udenrigsministeren, der fik Forholdet saaledes ordnet, at Reitzel-Nielsen blev udnævnt til Kommitteret for Statsministeriet med et Honorar fra dette for Arbejde, som han skulde udføre for dette, og fra Udenrigsministeriet blev det mig meddelt, at jeg maatte mod et Honorar paa ca. 400 Kr. skaffe ham noget Arbejde inden for Justitsministeriet. Sagen blev af Udenrigsministeren, der imidlertid var blevet Statsminister, forelagt Finansudvalget, og med mit Kendskab til Finansudvalget maa jeg gaa ud fra, at dette har fundet Ordningen forsvarlig og rimelig. Inden for Justitsministeriet var det imidlertid vanskeligt at finde Anvendelse for Reitzel-Nielsen, men jeg fandt det bedst at beskæftige ham inden for 2. Kontor, hvor han kunde deltage i Forhandlinger med Tyskerne angaaende vore Filmsforhold. Det viste sig imidlertid, at han her kun i meget lidet Omfang kunde bruges, men Ordningen var jo ogsaa kun midlertidig og gik ud paa at hjælpe ham økonomisk, indtil han kunde faa anden Stilling. Jeg vil tilføje, at paa det Tidspunkt, hele dette Arrangement blev lavet, var der intet at udsætte paa Reitzel-Nielsens nationale Holdning. Han var ikke Medlem af D.N.S.A.P. og bekendte sig ikke til den nationalsocialistiske Ideologi. Dette er stadfæstet af Højesteretssagfører Ejvind Møller i et Brev, han har skrevet til Reitzel-Nielsen.

Som man af mine foranstaaende Oplysninger vil se, har jeg kun een Gang henvendt mig til Sagførerraadets Næstformand, og alene for at dette, der i Forvejen fra anden Side var bragt i Forbindelse med denne Sag, kunde bringe et Møde i Stand mellem mig og Højesteretssagfører Ejvind Møller, og jeg maa derfor protestere mod Paastanden om, at jeg gentagne Gange skulde have henvendt mig til Sagførerraadet for at søge Raadets Bistand til Bevarelse af Landsretssagfører Reitzel-Nielsens Ansættelse hos hans Chef.

Hellerup, den 1. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

EJ VIND M Ø L L E R
Højesteretssagfører

København, den 26. September 1946.

Hr. Politivadokat N. A. Poulsen, Politigaarden, V.

ad: Landsretssagfører Erik Reitzel-Nielsen.

I Anledning af et Avisreferat i »Information« en af Aftenerne i forrige Uge vil jeg gerne fremføre følgende, da Referatet paa flere Punkter forekom mig unøjagtigt:

Efter Landsretssagfører Reitzel-Nielsens Rejse til Berlin i Foraaret 1941 overvejede jeg Spørgsmaalet om hans Forbliven paa mit Kontor. Da jeg i sin Tid havde opfordret ham til at udtræde af Socialministeriet, da han havde Kone og 3 Børn og ret betydelige Indtægter hos mig, da jeg endvidere mente at vide, at hans nationale Holdning og hans Indstilling over for Demokratiet var i Orden, bestemte jeg mig til efter forudgaaende Samtale med Højesteretssagfører Karsten Meyer ikke at foretage nogen Ændring til Trods for, at det skete maatte berøre vort tidligere meget venskabelige Forhold. I Efteraaret 1941 fik Landsretssagfører Reitzel-Nielsen af Østre Landsret en Misbilligelse. Jeg kunde have benyttet dette som et Paaskud til at lade ham gaa, men jeg var klar over, at han derved blev styrtet ud i Eksistensløshed. Da Sagførerbladet i Foraaret 1942 gengav de Taler, han havde holdt i Berlin, henvendte jeg mig til Sagførerraadet for om muligt at opnaa en Udtalelse fra dette om deres Bedømmelse af Hr. Reitzel-Nielsen, men fik det Svar, at man ikke kunde yde mig nogen Vejledning.

I Mellemtiden havde jeg gennemset hans Korrespondance med det internationale Juristkammer, og dér bl. a. konstateret, at han havde fra-bedt sig Støtte fra tysk Side i Anledning af de Angreb, der blev rettet imod ham herhjemme, endda saavidt jeg husker med den ret skarpe Vending, at den eneste Støtte han kunde tænke sig var at anmode Kammeret om at forhindre, at der i tyske Aviser fremkom usandfærdige Meddelelser. Endvidere fremgik det af Korrespondancen, at Reitzel-Nielsen havde modsat sig, at Kammeret paabegyndte sin Virksomhed, og havde sagt Nej til et Forslag om at blive Viceredaktør for et juridisk Tidsskrift, der, saavidt jeg erindrer, skulde befatte sig med Filmsret. I det mellemliggende Aar havde jeg yderligere foranlediget, at Reitzel-Nielsen i Juristen fremkom med en Artikel »Lidt om det danske i vor Ret«, hvor Reitzel-Nielsen bl. a. gik stærkt imod det autoritære Styre.

Efter jeg havde underrettet Reitzel-Nielsen om min ovennævnte Henvendelse til Sagførerraadet, førte dette til en ret ubehagelig Korrespondance, der fandt Sted i min Sommerferie, en Korrespondance der medførte, at vort Samarbejdsforhold skulde ophøre, formelt saaledes at Reitzel-Nielsen opsagde.

Derefter blev jeg ringet op af Overretssagfører Hans Madsen paa Sagførerraadets Vegne. Hans Madsen havde faaet Henstilling fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen om at søge foranlediget, at Ophævelsen af Samarbejdet ikke fandt Sted. Saavidt jeg forstod Hans Madsen, var der fra Thune Jacobsens Side lagt et meget stærkt Pres paa ham. Dette førte til et Forhandlingsmøde hos Hans Madsen, et Møde der endte negativt.

Derefter fik jeg en fornyet Henvendelse fra Hans Madsen om at tage et Møde med Thune Jacobsen. Dette blev derefter arrangeret, og i Mødet deltog Overretssagfører Hans Madsen. Fhv. Justitsminister Thune Jacobsen lagde ved denne Lejlighed et meget stærkt Tryk paa mig og fremhævede, at den foranstaaende Adskillelse kunde koste Regeringen dens Eksistens. Mødet, der saavidt jeg erindrer varede ca. 1½ Time, endte med, at jeg fastholdt, at Reitzel-Nielsens Veje maatte skilles fra mine. Nogen Tid efter blev jeg ringet op af et Medlem af Finansudvalget, saavidt jeg husker Landsretssagfører Poul Hjermand eller Folketingsmand Aksel Møller. Det meddeltes mig, at Sagen var fremstillet saaledes, at jeg havde afskediget Reitzel-Nielsen, og at det derfor var nødvendigt, at den danske Stat ydede ham en Kompensation svarende til hans Indtægter hos mig. Jeg meddelte, at Fremstillingen i Realiteten var rigtig, omend det formelt var Reitzel-Nielsen, der havde sagt op, men gjorde samtidig opmærksom paa, at kun ca. 13 000 Kr. af Reitzel-Nielsens Indtægter for 1941 hidrørte fra mig, idet ca. 7 000 Kr. hidrørte fra egne Salærer. Saavidt jeg har bragt i Erfaring, blev den Ydelse, der fra Statens Side blev givet Reitzel-Nielsen, herefter nedsat fra 18 000 Kr. til ca. 11 000 Kr.

Jeg har set, at Landsretssagfører Reitzel-Nielsen har fremhævet, at han kendte Jørgen Sehested*) fra mit Kontor. Dette er rigtigt. Jeg skal herved bemærke, at jeg har udført forskellige Sager for Jørgen Sehested, men at Reitzel-Nielsen var vidende om, at jeg til Stadighed over for Jørgen Sehested havde nægtet at beskæftige mig med dennes mere eller mindre politisk betonedede Sager, herunder Terndrup-Sagen og Sagen: Elith Jensen — Leif Hendil.

Det er muligt, at disse Oplysninger ikke har nogen som helst Betydning for Bedømmelsen af Sagen mod Landsretssagfører Reitzel-Nielsen, men jeg har dog fundet det rigtigst at give Hr. Politiadvokaten denne Redegørelse.

Deres ærbødige

Ejvind Møller.

*) Jfr. H. R. T. 1949, p. 550, Københavns byrets 23. afdelings dom af 12. juli 1947, østre landsrets 9. afdelings dom af 8. april 1948 og højesterets dom af 28. juni 1949 over Jørgen Sehested.

34.

Sthyr-sagen.

Aktstykker:

352.	Udenrigsministeriets skrivelse af 27. juli 1945 til kommissionen	1467
	Bilag. Redegørelse af 1945 for tidspunktet og vilkårene for direktør Knud Sthyr's ansættelse under udenrigsministeriet	1468
353.	Justitsministeriets redegørelse for justitsministerens medvirken til standsning af de af Den konservative Generalkorrespondance rejste angreb på direktør Sthyr i august 1942	1469
	Bilag A. »Jydske Tidende«s artikel af 4. august 1942	1471
	Bilag B. Københavns opdagelsespolitits notits af 12. juni 1942	1473
	Bilag C. Direktør Sthyr's erklæring af 25. juni 1942	1474
	Bilag D. Direktør Sthyr's erklæring, udsendt gennem Ritzaus Bureau	1475
	Bilag E. Den konservative Generalkorrespondances erklæring, udsendt gennem Ritzaus Bureau	1476
	Bilag F. Direktør Sthyr's erklæring af 9. september 1942	1477
	Bilag G. Kirkeministerens skrivelse af 18. september 1942 til justitsministeren	1479
	Bilag H. Udkast af 24. september 1942 til erklæring	1480
	Bilag J. Direktør Sthyr's skrivelse af 5. oktober 1942 til justitsministeren	1481
354.	Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse for sin medvirken til standsning af de af Den konservative Generalkorrespondance rejste angreb på direktør Sthyr i august 1942	1482
355.	Justitsministeriets skrivelse af 9. juli 1947 til kommissionen	1483
	Bilag. Dansk Cement Centrals skrivelse af 10. april 1942 til P. M. Asmussen.	1484
356.	Uddrag af »Berlingske Aftenavis« den 5. juli 1949 med udtalelse af redaktør C. Herdahl, Den konservative Generalkorrespondance	1485

Stenografisk referat:

Eigil Thune Jacobsen: Sp. 130.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Der henvises navnlig til kapitel 23.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 432, 433, 436, 466—468, 473, 474.

Udenrigsministeriets gråbøger:

Udenrigsministeriet: Forhandlingerne med Tyskland i Juli-August 1940 angaaende Spørgsmaalet om Afsluttelse af Told- og Møntunion, 1941	V nr. 34.
Udenrigsministeriet: Redegørelse for de stedfundne Overvejelser vedrørende en Kroneopskrivning som Middel til Standsning af Prisstigningen, 1941	V nr. 41.
Udenrigsministeriet: Tillæg til Redegørelse for de stedfundne Overvejelser vedrørende en Kroneopskrivning, 1942	V nr. 41.

Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykker:

Udenrigsministeriets redegørelse af juli 1945 for østrumsudvalget	V nr. 42.
Fhv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 14. juli 1945 for østrumsforhandlingerne	V nr. 43.
Aktstykker angående diverse antikommunistisk arbejde m. v.	X nr. 202, 204, 225.

352.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 27. Juli 1945.

*Til Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold
til Grundlovens § 45.*

Under Henvisning til Pkt. 5 i Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945 fremsender Udenrigsministeriet hoslagt et paa Grundlag af Ministeriets Akter udarbejdet Referat vedrørende Tidspunktet og Vilkaarene for Direktør Knud Sthyr's Ansættelse under Udenrigsministeriet.

F. M.

Nils Svenningsen.

Referat vedrørende Tidspunktet og Vilkaarene for Direktør Knud Sthyr Ansættelse under Udenrigsministeriet.

Direktør Knud Sthyr, Dansk Cement Central A/S, har tidligere været knyttet til Udenrigstjenesten, senest som Kontorchef, fra hvilken Stilling han efter Ansøgning ved kgl. Resolution af 9. Marts 1921 blev afskediget i Naade fra 1. April s. A. at regne.

I Oktober 1939 traf Regeringen Beslutning om Nedsættelse af et Udvalg under Udenrigsministeriet med den Opgave at behandle Spørgsmaal om Foranstaltninger til Modvirken af en for Danmarks Økonomi skadelig Udvikling i Prisbevægelserne for Landets Eksport- og Importvarer. I Udvalget, som fik Navn af „Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg“, var Finansministeriet, Handelsministeriet, Landbrugsministeriet og Udenrigsministeriet repræsenteret, hvorhos der med Direktionen for Danmarks Nationalbank var truffet Aftale om, at Banken — efter Anmodning i hvert enkelt Tilfælde fra Udvalgets Formand — vilde lade sig repræsentere ved de af Udvalgets Møder, paa hvilke Spørgsmaal, der vedrørte Bankens Ressort, vilde komme til Behandling.

Efter Anmodning af daværende Udenrigsminister P. Munch erklærede Direktør Sthyr sig villig til at overtage Formandsposten i Udvalget og den øverste Ledelse af det Kontor, der skulde knyttes til Udvalget. Valget som Formand faldt paa Hr. Sthyr, fordi han besad den dobbelte Forudsætning, at han som Embedsmand i Udenrigsministeriet havde taget fremtrædende Del i Handelsforhandlingerne under forrige Krig og derefter havde indvundet praktisk Erfaring gennem betydningsfuld Deltagelse i Erhvervslivet. Direktør Sthyr mente at kunne paatage sig det ham tilbødte Hverv, da han var af den Opfattelse, at Stillingen som Direktør for Dansk Cement Central A/S under Krigen med deraf følgende Afbrydelse af de fleste af Cement-Centralens udenlandske Forretninger ikke vilde beslaglægge hans fulde Arbejdskraft, men erklærede samtidig, at han ikke kunde tænke sig, endog midlertidigt, at opgive sin Virksomhed i Aktieselskabet, til hvilket Skridt han ej heller vilde kunne opnaa Samtykke fra Aktieselskabets Bestyrelse. Direktør Sthyr ønskede ikke at modtage Vederlag for sit personlige Arbejde i Udenrigsministeriets nævnte Udvalg og det dertil knyttede Kontor, og noget saadant Vederlag blev ikke paa noget Tidspunkt tillagt ham. Grundlaget for Udenrigsministeriets Aftale med Direktør Sthyr svarede herefter til det, hvorpaa Formænd for forskellige andre Nævn arbejdede.

I Skrivelse af 2. December 1943 anmodede Direktør Sthyr om at blive fritaget for det ham paalagte Hverv som Formand for „Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg“, idet han var af den Formening, at Forudsætningen for Udvalgets Nedsættelse og Opgave var bortfaldet, samt at Begivenhederne omkring den 29. August 1943 var en Anledning til, at Udvalgets Virksomhed blev indstillet.

Med Skrivelse af 10. Februar 1944 meddelte Udenrigsministeriet Direktør Sthyr, at Ministeriet var enig med ham i, at de Forudsætninger, under hvilke han imødekom daværende Udenrigsminister P. Munchs Henstilling om at indtræde som Udvalgets Formand, var væsentligt ændrede, efter at Ministrene den 29. August 1943 var traadt tilbage, hvorfor Udenrigsministeriet næst at bringe Direktør Sthyr en Tak for hans Arbejde fritog ham for Hvervet som Udvalgets Formand.

353.

Redegørelse fra Justitsministeriet.

Oplysning om den daværende Justitsministers Medvirken til Standsning af de af Den konservative Generalkorrespondance rejste Angreb paa Direktør Sthyr i August 1942.

I »Jydske Tidende« for den 4. August indeholdtes en Artikel fra Den konservative Generalkorrespondance »Fra den politiske Undergrund«, af hvilken Afskrift vedlægges som Bilag A.

Artiklen var saaledes formuleret, at det ikke kunde ses, hvem der sigtedes til med Omtalen af »en Mand, som den nationale Samling satte paa en af vort Lands højeste Tillidsposter, og til hvem der knytter sig den i denne Forbindelse særlige Interesse, at han menes at have Nøglen til de Pengemidler, der skal sættes ind for de her omtalte Formaal.«

Det oplystes senere, bl. a. i en officiel Erklæring af 29. August 1942 fra Den konservative Generalkorrespondance, at der ved de paagældende Bemærkninger sigtedes til Direktør Knud Sthyr, der var Formand for Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg.

Antagelig efter Justitsministerens Anmodning undersøgte i Justitsministeriet Spørgsmaalet om, hvorvidt der kunde rejses Injuriesag. Resultatet af Undersøgelsen var, at de i Artiklen indeholdte Udtryk, som rettes mod en bestemt politisk Virksomhed, efter Praxis ikke kunde anses for injurierende.

Der kunde dog maaske være Tale om Injurier, hvis den Person, der sigtedes til, som Tjenestemand eller honorarlønnet lod sig betale for at virke for Regeringen, samtidig med at han drev politisk Muldvarpearbejde for at undergrave Regeringens Stilling.

Forsaavidt der sigtedes til Direktør Sthyr bemærkedes, at Afdelingschef Hvass havde oplyst, at Sthyr var *ulønnet* Formand for Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg. Denne Stilling kunde formentlig ikke binde ham til ikke samtidig at drive politisk Virksomhed mod Regeringen, og en Beskyldning herfor kunde da ikke siges at være injurierende.

Fra Politiet forelaa der en fortrolig Notits af 12. Juni 1942, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag B. (Der synes tillige at have foreligget en Notits af 18. Juni 1942, som imidlertid nu ikke findes i Sagen og vistnok ikke har større Betydning for denne). Af Notitsen af 12. Juni 1942 blev der taget Afskrifter, hvori de i Bilag B i Parentes satte Ord var udgaaet. I Marginen i Notitsen er af daværende Justitsminister Thune Jacobsen tilføjet: »Udtaget efter Statsministerens Ønske.«

Notitsen eller den beskaarne Afskrift havde før Den konservative Generalkorrespondances Angreb allerede den 25. Juni 1942 været forelagt Direktør Sthyr, som afgav en Erklæring, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag C.

Det kan ikke med Tydelighed ses af Sagen, hvorledes Justitsministeren er kommet ind i de Forhandlinger, der førte til Sagens Bilæggelse, men det fremgaar, at Ministeren har deltaget i Formuleringen af disse Erklæringer.

Afskrift af disse Erklæringer, der udsendtes gennem Ritzaus Bureau, vedlægges som Bilag D og E. De bragtes med Overskriften:

»Sagen mellem Direktør Sthyr og Den konservative Generalkorrespondance.

Ved Formidling af Justitsministeren bragt til Afslutning ved nedenstaaende Erklæringer«.

Forinden disse Erklæringer blev til, havde Direktør Sthyr den 9. September 1942 afgivet en supplerende Erklæring angaaende sit Forhold til P. M. Asmussen. Afskrift af denne Erklæring vedlægges som Bilag F.

Det fremgaar endvidere af Sagen, at Justitsministeren har brevvekslet og forhandlet med Kirkeminister Fibiger om Sagen.

Afskrift af et Brev af 18. September 1942 fra denne vedlægges som Bilag G. Det kan endvidere ses, at der den 25. September 1945 til Kirkeminister Fibiger er fremsendt Udkastet af 24. September 1942 (Bilag H).

Endelig vedlægges Afskrift af en Takkeskrivelse af 5. Oktober 1942 fra Direktør Sthyr til Justitsminister Thune Jacobsen (Bilag J).

U. M.'s PRESSEBUREAU

Blad-Uddrag.

Avisens Titel: Jydske Tidende.

Dato: 4. August 1942.

Fra den politiske Undergrund.

Den konservative Generalkorrespondance skriver:

Lige fra den forhaandenværende Situations første Dage har den nationale Samling været modarbejdet fra flere Hold, der dog hidtil ikke har haft Held med sig. Tværtom kan det vel med Rette siges, at jo flere Anslag der har været mod Samlingen og Folkeviljen, des stærkere har Samlingen formet sig. Det danske Folk har hidtil afvist alle politiske Konspiratorer, som søgte at skabe Bevægelser. Adskillige af dem var Førere uden Hær, politiske Outsidere, som øjnede en Chance, der aldrig kom.

Et og andet tyder paa, at disse Folk fra den politiske Undergrund — som saadan er det rimeligt at betegne Bevægelser, der modarbejder den Samling og de Maal, der er fælles for Folkets store Flertal — nu forbereder en Aktion, der indledes med, at de samles. Hidtil har de talt i hvert sit Verdenshjørne. Nu har fire af »Bevægelserne« gennem vort officielle Telegrambureau proklameret, at de er gaaet op i en højere Enhed. Hvad de hidtil har heddet og virket for, interesserer os ikke. Det er nok at anføre, at i en samlet Falanks præsenterer de sig som »Den nationale Aktion« med det Formaal »at ville gengive det danske Folk den danske Linie og Staaplads«.

Navnene, der tegner Aktionen, er for saa vidt ganske ligegyldige. Ingen af dem vil være kendt af Offentligheden. Der er Folk, som har forladt Clausens Parti, en anden, som har vandret hele det politiske Kompas rundt, og Førerne for de Organisationer, der ophæves, for at Sammensmeltningen kan blive til Virkelighed.

Det, der interesserer ulige mere, er to Ting, nemlig den virkelige Baggrund for denne Aktionsdannelse og de Mænd, der virkelig dirigerer Foretagendet fra Kulisserne, D'Hrr. Rinck, Vaaben, Baastrup, Hinné og hvad de nu hedder, er sikkert kun Redskaber for stærkere Kræfter, der foretrækker at forblive anonyme, hvilket let lader sig forklare af Formaalet.

Sammenslutningen af disse Bevægelser til en samlet Aktion kommer nemlig ikke som nogen Overtaskelse. I mere end en Maaned har man været nogenlunde klar over, hvad der forestod, og med ikke ringe Undren har man i politiske Kredse hørt nævne enkelte Navne, som understreger Sandsynligheden af, at de nu detroniserede Partiførere fra de ophævede Bevægelser kun er Straamænd. For hvem? Efter vor bedste Overbevisning for Kredse, der bl. a. tæller en Mand, som den nationale Samling satte paa en af vort Lands højeste Tillidsposter, og til hvem der knytter sig den i denne Forbindelse særlige Interesse, at han menes at have Nøglen til de Pengemidler, der skal sættes ind for de her omtalte Formaal.

Ad mange Veje og under mange Navne søger disse Bevægelser at komme Folk paa Talefod. Vi ser netop i disse Dage en Bekendtgørelse i københavnske Blade fra noget, der kalder sig »Foreningen af danske Arbejdere i

Udlandet«, hvis socialjuridiske Sekretariat giver en Række rige Løfter til dem, der henvender sig til Foreningens Adresse, som imidlertid er ganske identisk med Adressen paa en af de nyopdagede Bevægelser, som under maskeret Navn virker for at ophidse Arbejderkredse mod den nationale Samling.

Ganske karakteristisk er det, at som Iscenesættere fra Kulisserne nævnes samme Navne baade vedrørende den nye Aktion-Bevægelse og det nævnte Kontor, der er at finde et Sted i Krystalgade i København, som søger at drage Arbejdere til sig under særlige Foregivender.

Man har ogsaa et ganske godt Kendskab til dette Kontor og dets egentlige Opgave, og denne tør formodes ogsaa at blive Opgave for den nye »Aktion«, idet Kontor og Parti — jævnfør de Personer, som mere eller mindre viser Ansigtet begge Steder — tør siges at være to Alen af eet Stykke!

Vi tror at turde forudsige, hvorledes man fra disse Organer for politisk Muldvarpearbejde agter at tilrettelægge Virksomheden. Det vil ske i mange og systematiserede Forsøg paa at skabe Uro i Arbejderkredse, først og fremmest gennem Fagforeningerne. Arbejderne vil sikkert i nær Fremtid møde Aktionen gennem Løbesedler, der stærkt provokerende søger at virke mod den nationale Samling og mod Regeringen. Det er muligt, at ret betydelige Pengemidler vil være til Raadighed for disse Spekulanter i andre Systemer end den folkelige Samling, og det er sandsynligt, at Propagandaen vil naa frem til Folk under Maske og særlige Organisationsbenævnelser (»Dansk socialistisk Forbund« er saaledes en af Maskerne), men vort Formaal med disse Linier er at gøre opmærksom paa, hvad der er i Gære, saa Propagandaen kan bedømmes efter Fortjeneste.

Fortroligt.

Torsdag den 11. Juni d. A. afholdtes hos Arkitekt Robert Hansen et Møde, hvor var til Stede: fra »Oppositionen« P. M. Asmussen, fra »Den danske Front« Lønskov og Hinné, fra »Arbejdsfællesskabet« Redaktør Høyer samt Eiler Baastrup og Kontorchef Wilhelmsen og endelig Direktør Sthyr fra Udenrigsministeriet.

Direktør Sthyr meddelte, at der fra Cement Koncernen og fra andre interesserede Industrikredse i det kommende Efteraar vilde blive stillet ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. til Raadighed for et »Stormløb« paa Regeringen fra de yderliggaaende National-socialisters Side, idet man var klar over, at man til den Tid vilde have store Chancer for at faa det »Stormangreb« til at lykkes.

Endvidere meddelte han, dog under Tavshedslofte, at (Trafikminister Gunnar Larsen paa sin sidste Rejse havde ført Forhandlinger om Danmarks indrepolitiske Forhold, idet) der var mange indenfor den tyske Regering og andre indflydelsesrige Kredse i Tyskland, som var interesseret i en Nyordning, men dog ikke den Retning som DNSAP repræsenterede, fordi man var klar over, at et System efter tysk Mønster kun kunde gennemføres med Vold. Man var dèr klar over, at DNSAP aldrig vilde slaa igennem i Danmark, medens der derimod formentlig var Chance for, at den Linie, som den »Nationale Aktion« repræsenterede, vilde slaa igennem, idet den formentlig kunde gennemtvinges uden alt for store Gnidninger. Det var derfor nødvendigt i den kommende Tid at føre en intensiv Kamp mod Fagforeningerne og Socialdemokratiet, da det var disse 2 Faktorer, der var den farligste Modstander mod en Nyordning, og derfor var det nødvendigt, at Rollerne indenfor de Fraktioner, der tilhører den »Nationale Aktion«, blev fordelt rigtigt.

Det blev derefter bestemt, at P. M. Asmussen gennem socialistisk Arbejderforbund og Foreningen af danske Arbejdere i Udlandet udnytter alle Midler til at splitte Parti og Fagforeninger. Den danske Front skal illegalt bekæmpe DNSAP og sammen med »Arbejdsfællesskabet« og den nationale Blok bekæmpe de øvrige Systempartier.

Københavns Opdagelsespoliti, Politigaarden, den 12. Juni 1942.

25. Juni 1942.

I. Til Notits af 18. Juni 1942 skal jeg bemærke følgende:

Samtlige Meddelelser forsaavidt angaar min Person er grebet ud af Luften. Jeg kan kun tro, at der foreligger en Personforveksling eller et frækt Bedrageri.

II. Til Notits af 12. Juni 1942 skal jeg bemærke følgende:

Den i Notitsen nævnte Redaktør Høyer har søgt mig nogle Gange. Høyer fremtraadte som en Modstander af Frits Clausens Parti og som en meget ivrig Anti-kommunist. Han vilde søge at danne en ny nationalsocialistisk Fraktion, særlig ogsaa paa Grundlag af de Grupper, der havde forladt Frits Clausen. Da jeg kunde tænke mig, at denne Virksomhed under Omstændighederne kunde blive nyttig for Landet, gav jeg Redaktør Høyer nogle mindre Beløb til Hjælp til Dækning af hans Udgifter; om et stort Tilskud eller lignende har der aldrig været Tale.

De i Notitsen nævnte Asmussen og Robert Hansen har ligeledes søgt mig for at faa Bidrag til Foreningen af danske Arbejdere i Udlandet. Foreningens Formaal skulde særlig være at opretholde Forbindelsen mellem de danske Arbejdere i Udlandet og deres Familier her i Landet og modvirke den kommunistiske Agitation, der siges at finde Sted blandt Familierne her i Landet. Endvidere skulde Foreningen afholde Underholdningsmøder for de hjemmenværende Familiemedlemmer. Til Foreningen, hvis Formaal er nærmere angivet i vedhæftede Eksemplar af Foreningens Love, har jeg ligeledes givet et mindre Beløb, specielt til Hjælp til Betaling af Lokale til Underholdningsmøde for Arbejdernes hjemmenværende Hustruer og Børn.

Samtlige i Notitsen indeholdte Meddelelser, der gaar ud over foranstaaende, har intet med Virkeligheden at gøre. Jeg kender intet til det i Notitsen omtalte Møde den 11. Juni, og de forskellige Konspirationer mod Regeringen, Fagforeninger eller politiske Partier maa jeg formode er fri Fantasi, i hvert Fald har de aldrig været omtalt overfor mig. Ligesom for Notitsen af 18. Juni's Vedkommende maa jeg tro, at der ogsaa her foreligger en Personforveksling eller et frækt Bedrageri.

Knud S. Sthyr.

Direktør Sthyr's Erklæring.

Den konservative Generalkorrespondance har i en Artikel, som jeg bl. a. har set gengivet i »Jydske Tidende« for den 4. August 1942 under Overskriften »Fra den politiske Undergrund«, beskæftiget sig med en politisk Sammenslutning kaldet »Den nationale Aktion«, om hvilken det anføres, at dens Virksomhed gaar ud paa at modarbejde Regeringen og den nationale Samling. I den Artikel henvises der til en ikke navngiven Person, der antages at staa bag dette Arbejde, og i en den 29. August 1942 fremsat Udtalelse har Generalkorrespondancen meddelt, at der ved de paagældende Bemærkninger sigtedes til mig.

I denne Anledning skal jeg oplyse følgende:

I sin Tid blev jeg opsøgt af Forretningsføreren for »Foreningen af danske Arbejdere i Udlandet«, der bad mig yde et Bidrag til Foreningen, hvis Formaal bl. a. er at opretholde Forbindelsen mellem de danske Arbejdere i Udlandet og deres Familier her i Landet. Foreningen vilde udgive et Blad »Danske Arbejdere« af nærmest underholdningsmæssig Karakter. Da jeg sympatiserede med de Bestræbelser, Foreningen udviste i denne Retning, ydede jeg 2 Gange Foreningen Bidrag. Det blev mig imidlertid klart, at Ledelsen af Foreningen tillige drev en indrepolitisk Virksomhed, der faldt udenfor Rammerne af det Arbejde, jeg havde ønsket at yde Bidrag til, og jeg afviste derfor yderligere Henvendelser fra Foreningens Ledelse. Det er med Tilfredsstillelse, at jeg benytter denne Lejlighed til at fastslaa, at jeg ved min Virksomhed stadig har ønsket og fremdeles ønsker paa enhver Maade at støtte Regeringens Politik udadtil og indadtil.

Knud S. Sthyr.

Generalkorrespondancens Erklæring.

I en af Den konservative Generalkorrespondance udsendt Artikel, der er gengivet bl. a. i »Jydske Tidende« den 4. August 1942 under Overskriften »Fra den politiske Undergrund«, er fremsat forskellige Betragtninger over den indrepolitiske Situation, særlig med Henblik paa »Den nationale Aktion« og denne Bevægelses Bestræbelser for at modvirke den nationale Samling og Regering. I Forbindelse med Omtalen af denne Sammenslutnings Ledere blev der endvidere givet Udtryk for den Antagelse, at disse maatte betragtes som Straamænd for Kredse, der bl. a. tæller en Mand, som den nationale Samling satte paa en af vort Lands højeste Tilidsposter.

Da det blev os bekendt, at disse Udtalelser i vide Kredse havde fremkaldt en urigtig Opfattelse af, hvem der formentes at staa bag »Den nationale Aktion«, har vi, som det vil være bekendt, i en den 29. August udsendt Erklæring udtalt, at de paagældende Bemærkninger tog Sigte paa Formanden for Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg, Direktør Knud Sthyr.

Efter dette Tidspunkt er vi imidlertid blevet gjort nærmere bekendt med de Omstændigheder, under hvilke Direktør Sthyr har været i Forbindelse med nogle af de Personer, der virker indenfor Ledelsen af »Den nationale Aktion«. Vi er her efter klare over, at de Slutninger, vi har draget af de for os da foreliggende Oplysninger, hvor nærliggende og rigtige de da maatte forekomme at være, ikke holder Stik, og vi erkender derfor, at den Antagelse, at Direktør Sthyr har deltaget i eller understøttet Arbejde, der gaar ud paa at modvirke Regeringen og den nationale Samling, saaledes ikke er berettiget.

Den konservative Generalkorrespondance.

9. September 1942.

I min Notits af 25. Juni 1942 udtalte jeg følgende angaaende mit Forhold til P. M. Asmussen som Forretningsfører for Foreningen af danske Arbejdere i Udlandet:

»De i Notitsen nævnte Asmussen og Robert Hansen har ligeledes søgt mig for at faa Bidrag til Foreningen af danske Arbejdere i Udlandet. Foreningens Formaal skulde særlig være at opretholde Forbindelsen mellem de danske Arbejdere i Udlandet og deres Familier her i Landet og modvirke den kommunistiske Agitation, der siges at finde Sted blandt Familierne her i Landet. Endvidere skulde Foreningen afholde Underholdningsmøder for de hjemmenværende Familiemedlemmer. Til Foreningen, hvis Formaal er nærmere angivet i vedhæftede Eksemplar af Foreningens Love, har jeg ligeledes givet et mindre Beløb, specielt til Hjælp til Betaling af Lokale til Underholdningsmøde for Arbejdernes hjemmenværende Hustruer og Børn.«

De Beløb, hvorom det drejer sig, udgøres af et Beløb paa 1000 Kr. og et Beløb paa 500 Kr. Beløbet paa 500 Kr. er betalt for at sætte Foreningen i Stand til at betale Omkostningerne ved et af Foreningen arrangeret ganske upolitisk Underholdningsmøde i Borups Højskole for Arbejdernes hjemmenværende Hustruer og Børn. Betalingen af dette Beløb til Foreningen behøver vel ikke nogen nærmere Forklaring.

Med Hensyn til Betalingen af de 1000 Kr. skal jeg anføre følgende:

D'Herrer Oscar Bjørnstrup, Robert Hansen, P. M. Asmussen og Høyer, der ogsaa havde søgt Trafikministeren, havde nogle Gange været hos mig for at søge Støtte til Foreningen af danske Arbejdere i Udlandet og gjort Rede for Foreningens Love og Formaal. I Foreningens Love og Vedtægter siges følgende med Hensyn til Foreningens Formaal:

»Det er Foreningens Formaal at være Forbindelsesleddet mellem Hjemmet og Arbejderen i Udlandet,
at være Hustruen behjælpelig over for de respektive Myndigheder,
at arbejde absolut upolitisk, og det er vor Opgave at sørge for, at den Linie bibeholdes,
at træde hjælpende til i Tilfælde af økonomiske Vanskeligheder i Hjemmet;
det eventuelle Beløb, som i det Tilfælde udlaanes, maa dog tilbagebetales,
at afholde Films, Foredrag og Sammenkomster af forskellig Art for de hjemmenværende Hustruer og Børn,
at oprette lokale Afdelinger i Provinsen og i Udlandet overalt, hvor det er muligt.

Foreningen vil, naar de tilstrækkelige Midler er til Stede, udgive et Maanedssblad. Bladets Navn er »Danske Arbejdere«.

Jeg har altid med Rette eller med Urette anset den kommunistiske Fare her i Landet for betydelig stor under en fortsat Stormagtskrig, og da samtlige 4 Herrer erklærede sig som ivrige Antikommunister og rede til at imødegaa den kommunistiske Agitation, som blev drevet blandt de hjemmenværende Familier af de i Tyskland arbejdende danske Arbejdere, og da jeg ydermere havde Sympati for Foreningens Arbejde, saaledes som dette fremgik af Lovene, gik jeg med til at yde et Bidrag til Foreningen som en Hjælp til Foreningens antikommunistiske Arbejde og til Udgivelsen af det i Lovene omhandlede Blad »Danske Arbejdere«, der iøvrigt skulde være et rent Underholdningsblad, dog med en vis antikommunistisk Tendens.

Den 10. April gav jeg i Henhold til et den 9. April overfor Foreningens Ledelse afgivet Tilsagn Instruktion til mit Kontor om til Herr Asmussen, der er Forretningsfører for Foreningen, at udbetale ovennævnte 1000 Kr. med Anmodning om at tilkendegive Herr Asmussen, at jeg ønskede at modtage et Eksemplar af Bladet, naar det blev udgivet, samt at blive holdt underrettet om, hvorledes Foreningens Arbejde iøvrigt udviklede sig.

Da jeg den 10. April var stærkt optaget af Møder og slet ikke var paa mit Kontor, blev Beskeden til Kontoret givet pr. Telefon; ved en beklagelig Misforstaaelse sendte Kontoret, uden min Viden, Herr Asmussen et Brev, hvori det hedder: »Under Henvisning til Deres Konference med Direktør Sthyr fremsender vi hoslagt Kr. 1000.— til Deres antikommunistiske Arbejde ved Udgivelsen af Ugebladet »Arbejderen«.« Først efter Sagens Drøftelse i Ministermødet for 8—10 Dage siden foretog jeg en Undersøgelse af Forholdet paa Kontoret og blev derved bekendt med Brevet. Ved de 1000 Kroners Udbetaling er der ved Bladet »Arbejderen« tænkt paa det i Vedtægterne og Lovene nævnte Blad »Danske Arbejdere«, og jeg var paa det paagældende Tidspunkt ubekendt med, at Herr Asmussen var ansvarlig for Udgivelsen af et politisk Blad, der vendte sig mod Fagforeningerne.

Efter at det var blevet mig klart, at Herr Asmussen ved Siden af sin Virksomhed som Forretningsfører for Foreningen af danske Arbejdere i Udlandet drev indrepolitisk Virksomhed, afbrød jeg yderligere Forbindelse med ham og har ikke ydet ham noget Bidrag udover ovennævnte Bidrag til hans Virksomhed i Foreningen af danske Arbejdere i Udlandet.

Harmløsheden i Organet for danske Arbejdere i Udlandet, som det var min Hensigt at give Støtte til, vil fremgaa af Prøvenummeret af det omhandlede Blad, der vedlægges. Paa første Side af Bladet gives ogsaa en Beskrivelse af den harmløse Maade, hvorpaa Underholdningen af Arbejdernes hjemmeværende Børn og Hustruer bliver iværksat, jvf. Meddelelsen paa Side 1: »En Fest for Børnene«.

Jeg maa indrømme, at Udtrykket i mit Kontors Brev vil kunne misforstaaes, men Beskyldningen mod mig for at have støttet Herr Asmussens politiske Agitation mod Fagforeningerne eller mod den nationale Samling savner i Virkeligheden ethvert Grundlag, da jeg fuldtud anerkender Nødvendigheden af den nationale Samling og altid i mine Samtaler med tyske Politikere har fremhævet, at Danmark kun vil kunne regeres i Ro og Fred af en Regering udsprunget af Rigsdagen i Overensstemmelse med den nationale Samling.

Herr Asmussens Virksomhed var overfor mig anbefalet af Herr Redaktør Høyer, som igen er blevet introduceret til mig paa Grundlag af daværende Justitsminister Harald Petersens Anbefaling overfor Trafikministeren.

Knud S. Sthyr.

KIRKEMINISTEREN

København, d. 18. September 1942.

Kære Justitsminister.

Jeg kan desværre ikke faa Tid til at komme over til Dem, da jeg rejser bort nogle Dage, men hvis der er mere at tale om med Hensyn til de Erklæringer fra Direktør Sthyr og Den konservative Generalkorrespondance, vil De maaske tale med Kraft og Hendriksen. Jeg har vist Kraft Erklæringerne. — Som De ved, er det jo en meget pinlig Sag, som det er meget vanskeligt at klare efter de Oplysninger, der er fremkommet, men da Direktør Sthyr's Udtalelse om et Sagsanlæg jo ikke kan føres igennem, hvad der jo efter min Opfattelse var det bedste, maa vi jo, som Sagen ligger, have Spørgsmaalet ud af Verden, og jeg kan efter Omstændighederne gaa ind for og tiltræde, at Erklæringerne udsendes som af Dem foreslaet. De talte noget om, at der var et og andet, der kunde stryges, det synes jeg ikke, der er nogen Grund til. Jeg mener, at den kan udsendes, som den er.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

Fibiger.

Nyt Udkast den 24. September 1942.

Den konservative Generalkorrespondance her i en Artikel, som jeg bl. a. har set gengivet i »Jydske Tidende« for den 4. August 1942 under Overskriften »Fra den politiske Undergrund«, beskæftiget sig med en politisk Sammenslutning, kaldet »Den nationale Aktion«, om hvilken det anførtes, at dens Virksomhed gaar ud paa at modarbejde Regeringen og den nationale Samling. I den Artikel henvises der til en ikke-navngivet Person, der antages at staa bag dette Arbejde, og i en den 29. August 1942 fremsat Udtalelse har Generalkorrespondancen meddelt, at der ved de paagældende Bemærkninger sigtedes til mig.

I denne Anledning skal jeg oplyse følgende:

I sin Tid blev jeg opsøgt af Forretningsføreren for »Foreningen af danske Arbejdere i Udlandet«, der bad mig yde et Bidrag til Foreningen, hvis Formaal bl. a. er at opretholde Forbindelsen mellem de danske Arbejdere i Udlandet og deres Familier her i Landet. Foreningen vilde udgive et Blad, »Danske Arbejdere«, af nærmest underholdningsmæssig Karakter.

Da jeg sympatiserede med de Bestræbelser, Foreningen udviste i denne Retning, ydede jeg Foreningen Bidrag. Forudsætningerne for yderligere at yde Foreningen økonomisk Støtte bristede imidlertid, idet det blev mig klart, at Forretningsføreren tillige drev en indrepolitisk Virksomhed, der faldt udenfor Rammerne af det Arbejde, jeg havde ønsket at yde Bidrag til.

Det er med Tilfredsstillelse, at jeg benytter denne Lejlighed til at fastslaa, at jeg ved min Virksomhed stadig har ønsket og fremdeles ønsker paa enhver Maade at støtte Regeringens Politik udadtil og indadtil.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 5. Oktober 1942.

Kære Herr Justitsminister Thune Jacobsen.

Da Sagen med Den konservative Generalkorrespondance nu har fundet sin endelige Afslutning, vil jeg gerne have Lov til at sende Dem en oprigtig Tak for Deres udmærkede Arbejde for Sagens Ordning. Jeg beklager meget, at De i en saa travl og brydsom Tid som den nuværende har maattet ofre Tid og Arbejde paa denne beklagelige Sag. Jeg tror imidlertid, at det uden Deres Bistand ikke havde været muligt at finde en fredelig Løsning paa Sagen, og jeg er Dem derfor dybt taknemmelig, fordi De har hidført en afsluttende Ordning.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

Knud S. Sthyr.

Herr Justitsminister E. Thune Jacobsen, K. DM.,
Justitsministeriet.

354.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Oplysning om den daværende Justitsministers Medvirken til Standsning af de af Den konservative Generalkorrespondance rejste Angreb paa Direktør Sthyr i August 1942.

Naar Avisartiklen af 4. August 1942 blev fortsat med Erklæringen af 29. s. M., var det, fordi Generalkorrespondenten først havde betegnet den af ham sigtede Person paa en uheldig Maade, der voldte Misforstaaelse, men intet tydede paa, at det var en Indledning til fortsat Angreb. Derimod blev der Spørgsmaal om at skaffe Direktør Sthyr Oprensning, principalt gennem offentligt Sagsanlæg, subsidiært ved Æreserklæring. Notits af 12. Juni 1942, Bilag B, er indsendt til Justitsministeriet af Opdagelsespolitiet i København og foranledigede dementerende Erklæring af 25. s. M., Bilag C. Det var derpaa Udenrigsministerens Ønske, som han fremsatte i et Ministermøde, at Justitsministeriet paa Grundlag af Sagens Karakter som en i alt Fald politisk set alvorlig Sigtelse mod Ministeriets Medhjælper skulde anlægge offentlig Ærefornærmelsessag mod Korrespondenten. Som oplyst i Ministeriets Referat, var det imidlertid Opfattelsen i dette, at Sigtelsen ikke var ærekrænkende, og en saadan juridisk Tvivlssag ønskede jeg ikke at rejse. Da det imidlertid for Udenrigsministeren var magtpaaliggende i Mangel af en Dom at faa en Erklæring fra Korrespondenten, der annullerede de efter det foreliggende uberegtigede Udtalelser, paatog jeg mig efter hans Anmodning at optræde som Mægler i Fortsættelse af Ministeriets tidligere Beskæftigelse med Sagen, der iøvrigt var mig ganske uvedkommende. Aftalerne herom blev ligeledes truffet i et Ministermøde, og Erklæringerne fra Parterne, der var Mæglingens Resultat, blev offentliggjort i Pressen. Efter Sthyr's Erklæring var Politinotitsens Indhold urigtig, og Generalkorrespondenten gjorde ikke Forsøg paa at hævde en modsat Anskuelse. Begge Parter blev gjort opmærksom paa Ordningens fuldkomne Frivillighed, og konservative Partiledere var underrettet om Forhandlingerne. Som Baggrund for Forhandlingen stod naturligvis ikke blot, at Justitsministeriet havde afslaaet et offentligt Sagsanlæg, men ogsaa, at Sthyr havde i sin Magt at prøve at gennemføre et privat Søgmaal.

E. Thune Jacobsen.

355.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 9. Juli 1947.

+ 1 Bilag.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45.*

Efter Kommissionens Anmodning skal man hoslagt fremsende Fotokopi af Skrivelse af 10. April 1942 fra A/S Dansk Cement Central til P. M. Asmussen, med hvilken fremsendtes et Beløb af 1.000 Kr. til P. M. Asmussen som Bidrag til hans antikommunistiske Arbejde ved Udgivelse af Ugebladet »Arbejderen«.

P.M.V.

E.B.

Erik Vetli.

Fkt. parl. Komm 1945 Nr. 399/1**A/S DANSK CEMENT CENTRAL**

DANSKE CEMENTFABRIKERS SALGSFIRMA

Endnu en gang vil vi understrege, at vi er en virksomhed, der er grundlagt af og for de danske Arbejdere. Vi er en virksomhed, der er grundlagt af og for de danske Arbejdere. Vi er en virksomhed, der er grundlagt af og for de danske Arbejdere.

TELEFON CENTRAL 5696
STATSTELEFON 695 OG 696
TELEGRAMADR CEMENTCENTRAL
POSTGIRO KONTO NO 22340

CJ/EB
Pr. Bud.

København, V 10. April 1942.
VESTER FARIMAGSGADE 71

Herr P. M. Asmussen,
Ny Adelgade 4, 3. Sal,

K.

Under Henvisning til Deres Konference med Direktør Sthyr fremsender vi hoslagt Kr. 1.000,00 til Deres antikommunistiske Arbejde ved Udgivelsen af Ugebladet "Arbejderen".

Vi anmoder Dem om i Prømtiden at tilstille os et Eksemplar af Deres Blad til ovennævnte Adresse, ligesom vi anmoder Dem om at holde os underrettet om Udviklingen af Deres Arbejde.

Deres Anerkendelse for Beløbets Modtagelse imødeses gerne.

Med Højagtelse

A/S Dansk Cement Central

Kr. 1.000,00 i Check.

356.

Uddrag af »Berlingske Aftenavis« den 5. juli 1949 med udtalelse af redaktør C. Herdahl, Den konservative Generalkorrespondance.

. . . Jeg kan ikke forstaa, at Kommissionen ikke har givet os Lejlighed til en Udtalelse. Det hele skete paa den Maade, at jeg en Eftermiddag blev ringet op af Justitsministeriet med Besked om, at Partiets Formand, Fibiger, og jeg skulde møde en Time senere hos Justitsministeren. Paa dette Tidspunkt havde vi slet ikke hørt noget fra Myndighederne. Thune Jacobsen sagde til os, at den Artikel skulde tilbagekaldes fuldt ud med en Beklagelse og en Undskyldning til Sthyr. Fibiger kendte ikke paa det Tidspunkt Materialet, hvilket jeg sagde til Justitsministeren, men han svarede med at overrække en maskinskrevet Erklæring, idet han sagde: Her er den Form, hvorunder det skal ske. Det skal tages i denne Form.

Jeg henviste til Cementcentralens Brev og Checken, og Justitsministeren udtalte da, at han meget vel vidste, hvilke Materiale Artiklen byggede paa, og at han selv var i Besiddelse af ganske det samme. »Men det maa De gemme til efter Krigen. Det er et Krav fra Scavenius, man ikke kan komme uden om, det kan faa uberegnelige Følger for Generalkorrespondancen og Partiet.«

35.

Statsadvokat Kjalkes fjernelse i august 1942.

Aktstykker:

357. Justitsministeriets redegørelse	1489
358. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse	1491

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 153.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 8, 9, 31.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A, afsnit P), side 696.

Aktstykker:

357. Justitsministeriets redegørelse	1489
358. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse	1491

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 153.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 8, 9, 31.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A, afsnit P), side 696.

357.

Redegørelse fra Justitsministeriet.

Aarsagerne til Fjernelse af Statsadvokat Kjalke i August 1942.

I Justitsministeriets Akter findes ingen Oplysninger herom. Den daværende Politadvokat Kjalke, der fra 27. Juni 1941 havde været konstitueret som Statsadvokat for særlige Anliggender, blev den 13. August 1942 konstitueret som Politimester i Maribo Købstad m. v. og udnævntes den 3. September 1942 som Politimester i denne Stilling fra den 1. September 1942 at regne. Der blev ikke fra tysk Side fremsat noget egentligt Krav om Personskifte i Stillingen som Statsadvokat for særlige Anliggender og navnlig heller ikke anført nogen bestemt Anledning til, at man ønskede et saadan Personskifte. Men der blev fra tysk Side ved flere Lejligheder og med voksende Styrke givet Udtryk for, at Samarbejdet mellem Krigsretten og Statsadvokaten blev stedse daarligere, og at det af Hensyn til det fremtidige Samarbejde vilde være ønskeligt at faa Statsadvokaten skiftet ud. Det var rigtigt og Justitsministeriet bekendt, at Tonen mellem den tyske Krigsret og Statsadvokat Kjalke i Almindelighed var blevet stedse skarpere, og man ansaa det derfor, selv om Skylden for Gnidningerne i alt væsentligt var Krigsrettens, for nødvendigt at finde en Afløser for ham.

Det er muligt, at Statsadvokat Kjalkes Holdning i Sagen angaaende en tysk Gefreiter, der den 9. Januar 1942 i Rødbyhavn havde stukket en dansk Statsborger i Maven med Bajonet, saaledes at den paagældende senere afgik ved Døden, i særlig Grad havde fremkaldt de tyske Myndigheders Utilfredshed. Gefreiteren blev af en tysk Krigsret frifundet, idet han fandtes at have handlet i lovligt Nødværge. Denne Afgørelse blev af Statsadvokaten skarpt kritiseret i en Skrivelse af 27. Marts 1942, hvori det blandt andet hed: »Efter dansk Retsopfattelse kan man i en saadan Situation ikke anses for at have handlet i Nødværge, og jeg formoder, at dette heller ikke vil kunne statueres efter rigtig tysk Retsopfattelse«. Den af Krigsretten afsagte Dom indeholdt i sine Præmisser et stærkt Angreb paa nogle af en dansk Kriminalpolitimand umiddelbart efter Drabet foretagne Afhøringer af de danske Vidner, idet det gjordes gældende, at Afhøringen havde været partisk, og at der var lagt Vidnerne Forklaringer i Munden, der var til Ugunst for den tiltalte Gefreiter, og som de senere under Afhøring foretaget af Kriegergerichtsrat Dr. Johannsen maatte fragaa. Det var med Dr. Johannsen Statsadvokat Kjalke førte de løbende Forhandlinger. Med Udgangspunkt i den hævdede Uoverensstemmelse foretoges fra tysk Side en stort opslaaet Aktion, bl. a. ved en Skrivelse af 25. Marts 1942 fra General Lüdke til Gesandten, i hvilken det bl. a. hed: »Von dem vom dänischen Kriminalbeamten bei der Vernehmung der Zeugen beobachteten Verfahren fühlt sich der Rechtsberater des Generals der Luftwaffe in Dänemark beschwert. Nach Prüfung des gesamten Sachverhaltes ist diese Beschwerde begründet. Das vom Dänischen Kriminalbeamten bei der Vernehmung der Zeugen beobachtete Verfahren erscheint in so hohem Grade bedenklich, dass die Möglichkeit einer Wiederholung unter allen Umständen auszuschliessen wäre, umsomehr, als der dänische Oberstaatsanwalt kein Bedenken getragen hat, aus diesen ersten dänischen Vernehmungen vor Nachprüfung des Ergebnisses durch das an sich zuständige Wermachtsgericht weitgehendste Schlüsse zu Ungunsten des beschuldigten deutschen Soldaten im Sinne seines in der Anklage 2 beigefügten Schreibens vom 15. 1. 1942 zu ziehen Einer Anregung meines Gerichtes beim Statsadvokaten for særlige Anliggender zur Nachprüfung der Vorgänge bei diesen dänischen Vernehmungen ist bisher nicht Folge gegeben. Ich bitte daher, beim Königlichen Dänischen Justizministerium unter Vorlage des gesamten Materials in diesem Sinne vorstellig zu werden.

Ich behalte mir eine Anweisung an die Heeresgerichte in Dänemark in dem Sinne vor, in künftigen Fällen einseitiger Beschuldigungen von Heeresangehörigen aus Zusammenstößen mit dänischen Staatsangehörigen die Mitwirkung dänischer Dienststellen zur Aufklärung des Sachverhaltes auszuschliessen, *es sei denn*, dass:

357.

Redegørelse fra Justitsministeriet.

Aarsagerne til Fjernelse af Statsadvokat Kjalke i August 1942.

I Justitsministeriets Akter findes ingen Oplysninger herom. Den daværende Politadvokat Kjalke, der fra 27. Juni 1941 havde været konstitueret som Statsadvokat for særlige Anliggender, blev den 13. August 1942 konstitueret som Politimester i Maribo Købstad m. v. og udnævntes den 3. September 1942 som Politimester i denne Stilling fra den 1. September 1942 at regne. Der blev ikke fra tysk Side fremsat noget egentligt Krav om Personskifte i Stillingen som Statsadvokat for særlige Anliggender og navnlig heller ikke anført nogen bestemt Anledning til, at man ønskede et saadan Personskifte. Men der blev fra tysk Side ved flere Lejligheder og med voksende Styrke givet Udtryk for, at Samarbejdet mellem Krigsretten og Statsadvokaten blev stedse daarligere, og at det af Hensyn til det fremtidige Samarbejde vilde være ønskeligt at faa Statsadvokaten skiftet ud. Det var rigtigt og Justitsministeriet bekendt, at Tonen mellem den tyske Krigsret og Statsadvokat Kjalke i Almindelighed var blevet stedse skarpere, og man ansaa det derfor, selv om Skylden for Gnidningerne i alt væsentligt var Krigsrettens, for nødvendigt at finde en Afløser for ham.

Det er muligt, at Statsadvokat Kjalkes Holdning i Sagen angaaende en tysk Gefreiter, der den 9. Januar 1942 i Rødbyhavn havde stukket en dansk Statsborger i Maven med Bajonet, saaledes at den paagældende senere afgik ved Døden, i særlig Grad havde fremkaldt de tyske Myndigheders Utilfredshed. Gefreiteren blev af en tysk Krigsret frifundet, idet han fandtes at have handlet i lovligt Nødværge. Denne Afgørelse blev af Statsadvokaten skarpt kritiseret i en Skrivelse af 27. Marts 1942, hvori det blandt andet hed: »Efter dansk Retsopfattelse kan man i en saadan Situation ikke anses for at have handlet i Nødværge, og jeg formoder, at dette heller ikke vil kunne stateres efter rigtig tysk Retsopfattelse«. Den af Krigsretten afsagte Dom indeholdt i sine Præmisser et stærkt Angreb paa nogle af en dansk Kriminalpolitimand umiddelbart efter Drabet foretagne Afhøringer af de danske Vidner, idet det gjordes gældende, at Afhøringen havde været partisk, og at der var lagt Vidnerne Forklaringer i Munden, der var til Ugunst for den tiltalte Gefreiter, og som de senere under Afhøring foretaget af Kriegergerichtsrat Dr. Johannsen maatte fragaa. Det var med Dr. Johannsen Statsadvokat Kjalke førte de løbende Forhandlinger. Med Udgangspunkt i den hævdede Uoverensstemmelse foretoges fra tysk Side en stort opslaaet Aktion, bl. a. ved en Skrivelse af 25. Marts 1942 fra General Lüdke til Gesandten, i hvilken det bl. a. hed: »Von dem vom dänischen Kriminalbeamten bei der Vernehmung der Zeugen beobachteten Verfahren fühlt sich der Rechtsberater des Generals der Luftwaffe in Dänemark beschwert. Nach Prüfung des gesamten Sachverhaltes ist diese Beschwerde begründet. Das vom Dänischen Kriminalbeamten bei der Vernehmung der Zeugen beobachtete Verfahren erscheint in so hohem Grade bedenklich, dass die Möglichkeit einer Wiederholung unter allen Umständen auszuschliessen wäre, umsomehr, als der dänische Oberstaatsanwalt kein Bedenken getragen hat, aus diesen ersten dänischen Vernehmungen vor Nachprüfung des Ergebnisses durch das an sich zuständige Wermachtsgericht weitgehendste Schlüsse zu Ungunsten des beschuldigten deutschen Soldaten im Sinne seines in der Anklage 2 beigefügten Schreibens vom 15. 1. 1942 zu ziehen Einer Anregung meines Gerichtes beim Statsadvokaten for særlige Anliggender zur Nachprüfung der Vorgänge bei diesen dänischen Vernehmungen ist bisher nicht Folge gegeben. Ich bitte daher, beim Königlichen Dänischen Justizministerium unter Vorlage des gesamten Materials in diesem Sinne vorstellig zu werden.

Ich behalte mir eine Anweisung an die Heeresgerichte in Dänemark in dem Sinne vor, in künftigen Fällen einseitiger Beschuldigungen von Heeresangehörigen aus Zusammenstößen mit dänischen Staatsangehörigen die Mitwirkung dänischer Dienststellen zur Aufklärung des Sachverhaltes auszuschliessen, *es sei denn*, dass:

- 1) es sich um belanglose Zwischenfälle, insbesondere Wirtshaus- oder Strassenstreitigkeiten handelt, oder
- 2) im Falle *ernsterer* Verletzungen dänischer Rechtsgüter
 - a) entweder ein ausdrückliches Ersuchen von deutscher Seite um Mitwirkung ergeht oder
 - b) diese zur Sicherung des Beweises unbedingt erforderlich ist.

In diesem Falle wären die Ermittlungen nicht durch Polizeiorgane, sondern durch einen richterlichen Beamten vorzunehmen.

Der Erlass dieser Anweisung ist von den Massnahmen abhängig, die dänischerseits für künftige Fälle getroffen werden. Schon jetzt rege ich an, in Fällen wie vorstehend unter 2 a) und 2 b) die Ermittlungen von dänischer Seite keinesfalls mehr durch Polizeiorgane vornehmen zu lassen, sondern ausschliesslich durch den nächst erreichbaren dänischen Richter.«*)

Der førtes derefter Forhandlinger af Justitsministeriet med Præsident Kanstein, og Sagen blev bragt til Afslutning ved et i Justitsministeriet udarbejdet Memorandum, der med Skrivelse af 13. Maj 1942 fra Justitsministeren fremsendtes til Præsident Kanstein. I dette Memorandum blev de afgivne Forklaringer nøje gennemgaaet, og det paavistes, at den fremsatte Kritik af de danske Vidners Afhøring var ganske grundløs, idet der dels ikke forelaa nogen Uoverensstemmelse i de afgivne Forklaringer, dels kun forelaa Uoverensstemmelser paa ganske uvæsentlige Punkter og i hvert Fald ikke til Ugunst for den tiltalte Gefreiter. I Skrivelsen fra Justitsministeren toges der Afstand fra de af Generalen bebudede Forholdsregler. Der hørtes aldrig mere til denne Sag fra tysk Side. Sagen, der maa have været ubehagelig ogsaa for Dr. Johannsen, hvis Protokollater laa til Grund for Aktionen, har formentlig bidraget til yderligere at vanskeliggøre Samarbejdet mellem Statsadvokat Kjalke og Krigsretten. Dr. Johannsen, der allerede tidligere havde vist sig at være meget aggressiv og afvisende overfor danske Synspunkter, umedgørlig og ubehagelig i sin Form ogsaa i Forhandlinger med Justitsministeriet, udviklede sig i den følgende Tid til det værre. Ogsaa han blev i øvrigt i Efteraaret 1942 fjernet fra sin Stilling — officielt af Helbredsgrunde, reelt som Følge af de Besværginger, der fra dansk Side var fremkommet over ham.

*) *Oversættelse:* Den juridiske Konsulent hos Generalen for Luftvaabenet i Danmark finder Anledning til at klage over den af den danske Kriminalpolitimand ved Afhøringen af Vidnerne anvendte Fremgangsmaade Efter at hele Sagens Sammenhæng er blevet undersøgt, er denne Klage begrundet. Den af den danske Kriminalpolitimand ved Afhøringen af Vidnerne anvendte Fremgangsmaade forekommer i saa høj Grad betænkelig, at Muligheden for en Gentagelse under alle Omstændigheder maatte udelukkes, saa meget mere, som den danske Statsadvokat ikke har næret nogen Betænkelighed ved ud fra disse første danske Afhøringer og, førend Resultatet er blevet kontrolleret af den i og for sig kompetente Værnemagtsdomstol, i Overensstemmelse med sin som Bilag 2 vedlagte Skrivelse af 15. 1. 1942 at drage de mest vidtgaende Slutninger til Skade for den sigtede tyske Soldat.

En Henstilling fra min Domstol til Statsadvokaten for særlige Anliggender om at kontrollere, hvad der er sket ved disse danske Afhøringer, er indtil nu ikke blevet taget til Følge. Jeg anmoder derfor om, at Sagen maa blive forelagt det Kongeligt Danske Justitsministerium, idet hele Materialet fremlægges, og at dette maa ske i Overensstemmelse med det anførte.

Jeg forbeholder mig at give de militære Domstole i Danmark en Instruks gaende ud paa i fremtidige Tilfælde af ensidige Sigtelser mod Militærpersoner i Anledning af Sammenstød med danske Statsborgere at udelukke danske Myndigheders Medvirken til Opklaring af Sagens Sammenhæng, *medmindre*

- 1) det drejer sig om ubetydelige Episoder som Værtshus- og Gadeuordener, eller
- 2) i Tilfælde af *mere alvorlige* Krænkelser af danske Retsgoder
 - a) at der enten fremsættes en udtrykkelig Anmodning fra tysk Side om Medvirken, eller
 - b) dette ubetinget er paakrævet til Sikring af Beviset.

I dette Tilfælde vilde saa Undersøgelserne være at foretage ikke af Politiorganer, men af en judiciel Embedsmand.

Udstedelsen af en saadan Instruks er afhængig af de Forholdsregler, som fra dansk Side bliver truffet for paakommende Tilfælde. Men allerede nu henstiller jeg, at man i Tilfælde som ovenfor under 2a) og 2b) anført fra dansk Side under ingen Omstændigheder mere lader Undersøgelserne foretage af Politiorganer, men udelukkende af den danske Dommer, som er nærmest til det.

- 1) es sich um belanglose Zwischenfälle, insbesondere Wirtshaus- oder Strassenstreitigkeiten handelt, oder
- 2) im Falle *ernsterer* Verletzungen dänischer Rechtsgüter
 - a) entweder ein ausdrückliches Ersuchen von deutscher Seite um Mitwirkung ergeht oder
 - b) diese zur Sicherung des Beweises unbedingt erforderlich ist.

In diesem Falle wären die Ermittlungen nicht durch Polizeiorgane, sondern durch einen richterlichen Beamten vorzunehmen.

Der Erlass dieser Anweisung ist von den Massnahmen abhängig, die dänischerseits für künftige Fälle getroffen werden. Schon jetzt rege ich an, in Fällen wie vorstehend unter 2 a) und 2 b) die Ermittlungen von dänischer Seite keinesfalls mehr durch Polizeiorgane vornehmen zu lassen, sondern ausschliesslich durch den nächst erreichbaren dänischen Richter.«*)

Der førtes derefter Forhandlinger af Justitsministeriet med Præsident Kanstein, og Sagen blev bragt til Afslutning ved et i Justitsministeriet udarbejdet Memorandum, der med Skrivelse af 13. Maj 1942 fra Justitsministeren fremsendtes til Præsident Kanstein. I dette Memorandum blev de afgivne Forklaringer nøje gennemgaaet, og det paavistes, at den fremsatte Kritik af de danske Vidners Afhøring var ganske grundløs, idet der dels ikke forelaa nogen Uoverensstemmelse i de afgivne Forklaringer, dels kun forelaa Uoverensstemmelser paa ganske uvæsentlige Punkter og i hvert Fald ikke til Ugunst for den tiltalte Gefreiter. I Skrivelsen fra Justitsministeren toges der Afstand fra de af Generalen bebudede Forholdsregler. Der hørtes aldrig mere til denne Sag fra tysk Side. Sagen, der maa have været ubehagelig ogsaa for Dr. Johannsen, hvis Protokollater laa til Grund for Aktionen, har formentlig bidraget til yderligere at vanskeliggøre Samarbejdet mellem Statsadvokat Kjalke og Krigsretten. Dr. Johannsen, der allerede tidligere havde vist sig at være meget aggressiv og afvisende overfor danske Synspunkter, umedgørlig og ubehagelig i sin Form ogsaa i Forhandlinger med Justitsministeriet, udviklede sig i den følgende Tid til det værre. Ogsaa han blev i øvrigt i Efteraaret 1942 fjernet fra sin Stilling — officielt af Helbredsgrunde, reelt som Følge af de Besværginger, der fra dansk Side var fremkommet over ham.

*) *Oversættelse:* Den juridiske Konsulent hos Generalen for Luftvaabenet i Danmark finder Anledning til at klage over den af den danske Kriminalpolitimand ved Afhøringen af Vidnerne anvendte Fremgangsmaade Efter at hele Sagens Sammenhæng er blevet undersøgt, er denne Klage begrundet. Den af den danske Kriminalpolitimand ved Afhøringen af Vidnerne anvendte Fremgangsmaade forekommer i saa høj Grad betænkelig, at Muligheden for en Gentagelse under alle Omstændigheder maatte udelukkes, saa meget mere, som den danske Statsadvokat ikke har nærret nogen Betænkelighed ved ud fra disse første danske Afhøringer og, førend Resultatet er blevet kontrolleret af den i og for sig kompetente Værnemagtsdomstol, i Overensstemmelse med sin som Bilag 2 vedlagte Skrivelse af 15. 1. 1942 at drage de mest vidtgaaende Slutninger til Skade for den sigtede tyske Soldat.

En Henstilling fra min Domstol til Statsadvokaten for særlige Anliggender om at kontrollere, hvad der er sket ved disse danske Afhøringer, er indtil nu ikke blevet taget til Følge. Jeg anmoder derfor om, at Sagen maa blive forelagt det Kongeligt Danske Justitsministerium, idet hele Materialet fremlægges, og at dette maa ske i Overensstemmelse med det anførte.

Jeg forbeholder mig at give de militære Domstole i Danmark en Instruks gaende ud paa i fremtidige Tilfælde af ensidige Sigtelser mod Militærpersoner i Anledning af Sammenstød med danske Statsborgere at udelukke danske Myndigheders Medvirken til Opklaring af Sagens Sammenhæng, *medmindre*

- 1) det drejer sig om ubetydelige Episoder som Værtshus- og Gadeuordener, eller
- 2) i Tilfælde af *mere alvorlige* Krænkelser af danske Retsgoder
 - a) at der enten fremsættes en udtrykkelig Anmodning fra tysk Side om Medvirken, eller
 - b) dette ubetinget er paakrævet til Sikring af Beviset.

I dette Tilfælde vilde saa Undersøgelserne være at foretage ikke af Politiorganer, men af en judiciel Embedsmand.

Udstedelsen af en saadan Instruks er afhængig af de Forholdsregler, som fra dansk Side bliver truffet for paakommende Tilfælde. Men allerede nu henstiller jeg, at man i Tilfælde som ovenfor under 2a) og 2b) anført fra dansk Side under ingen Omstændigheder mere lader Undersøgelserne foretage af Politiorganer, men udelukkende af den danske Dommer, som er nærmest til det.

358.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.*Aarsagerne til Fjernelse af Statsadvokat Kjalke i August 1942.*

Jeg kan henholde mig til de i Justitsministeriets Redegørelse indeholdte Oplysninger, som jeg kan supplere med følgende:

Allerede dette at faa Stillingen som Statsadvokat for »de særlige Anliggender« besat var overordentlig vanskeligt under Besættelsen, idet denne Post i Lighed med andre høje Poster inden for Justitsvæsenet naturnødvendigt maatte medføre et Odium for Indehaveren. Vanskeligheden forøgedes ved, at kun ganske faa fandtes i Besiddelse af de Kvalifikationer, der maatte udkræves: Forhandlingsevne, grundig Skoling i Behandling af Kriminal­sager — og ikke mindst Evnen til med Kraft at gaa ind for danske Interesser. Statsadvokat Kjalke opfyldte i det hele disse Kvalifikationer, men efter hvad der er mig meddelt, kunde hans noget ungdommelige Form undertiden virke noget stødende.

Uheldigvis var en af de tyske Embedsmænd, han havde at forhandle med, Oberkriegsgerichtsrat Dr. Johannsen, en aggressiv og ubehagelig Person, og efterhaanden tilspidsedes Forholdet imellem dem. Departementschef Eivind Larsen satte mig i Kundskab derom og om, at man fra tysk Side ønskede et Personskifte, men Departementschefen drog efter Samraad med mig Spørgsmaalet ud i Haab om, at Forholdet skulde glide i Lave. Da Forholdet imidlertid forværredes og man fra tysk Side med voksende Styrke gav Udtryk for, at en Udskiftning var ønskelig, maatte jeg sammen med Departementschefen anse det for rigtigt at drage Kjalke tilbage, idet en positivt fjendtlig Indstilling fra tysk Side naturligvis vilde forhindre Statsadvokaten i paa effektiv Maade at tjene de danske Interesser, han var sat til at varetage. Forholdet for Kjalkes Vedkommende var, ganske vist i et lavere Plan, det samme som for vore tidligere Justitsministre under Besættelsen — og i Lighed med den Retraite, der af Regeringen blev givet disse for deres Indsats i en vanskelig Tid i et utaknemmeligt Hverv, sørgede jeg for, at Kjalke til Trods for sin unge Alder fik Ansættelse som Politimester i Maribo.

Ved en senere Forhandling med Præsident Kanstein fik jeg udvirket, at denne lod Oberkriegsgerichtsrat Dr. Johannsen fratræde sin Stilling, idet jeg gjorde Kanstein opmærksom paa, at Dr. Johannsen ogsaa efter Justitsministeriets Mening var vanskelig at forhandle med, og at det derfor for Samarbejdets Skyld var ønskeligt, at man nu fra begge Sider satte en ny Forhandler ind.

E. Thune Jacobsen.

358.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.*Aarsagerne til Fjernelse af Statsadvokat Kjalke i August 1942.*

Jeg kan henholde mig til de i Justitsministeriets Redegørelse indeholdte Oplysninger, som jeg kan supplere med følgende:

Allerede dette at faa Stillingen som Statsadvokat for »de særlige Anliggender« besat var overordentlig vanskeligt under Besættelsen, idet denne Post i Lighed med andre høje Poster inden for Justitsvæsenet naturnødvendigt maatte medføre et Odium for Indehaveren. Vanskeligheden forøgedes ved, at kun ganske faa fandtes i Besiddelse af de Kvalifikationer, der maatte udkræves: Forhandlingsevne, grundig Skoling i Behandling af Kriminal­sager — og ikke mindst Evnen til med Kraft at gaa ind for danske Interesser. Statsadvokat Kjalke opfyldte i det hele disse Kvalifikationer, men efter hvad der er mig meddelt, kunde hans noget ungdommelige Form undertiden virke noget stødende.

Uheldigvis var en af de tyske Embedsmænd, han havde at forhandle med, Oberkriegsgerichtsrat Dr. Johannsen, en aggressiv og ubehagelig Person, og efterhaanden tilspidsedes Forholdet imellem dem. Departementschef Eivind Larsen satte mig i Kundskab derom og om, at man fra tysk Side ønskede et Personskifte, men Departementschefen drog efter Samraad med mig Spørgsmaalet ud i Haab om, at Forholdet skulde glide i Lave. Da Forholdet imidlertid forværredes og man fra tysk Side med voksende Styrke gav Udtryk for, at en Udskiftning var ønskelig, maatte jeg sammen med Departementschefen anse det for rigtigt at drage Kjalke tilbage, idet en positivt fjendtlig Indstilling fra tysk Side naturligvis vilde forhindre Statsadvokaten i paa effektiv Maade at tjene de danske Interesser, han var sat til at varetage. Forholdet for Kjalkes Vedkommende var, ganske vist i et lavere Plan, det samme som for vore tidligere Justitsministre under Besættelsen — og i Lighed med den Retraite, der af Regeringen blev givet disse for deres Indsats i en vanskelig Tid i et utaknemmeligt Hverv, sørgede jeg for, at Kjalke til Trods for sin unge Alder fik Ansættelse som Politimester i Maribo.

Ved en senere Forhandling med Præsident Kanstein fik jeg udvirket, at denne lod Oberkriegsgerichtsrat Dr. Johannsen fratræde sin Stilling, idet jeg gjorde Kanstein opmærksom paa, at Dr. Johannsen ogsaa efter Justitsministeriets Mening var vanskelig at forhandle med, og at det derfor for Samarbejdets Skyld var ønskeligt, at man nu fra begge Sider satte en ny Forhandler ind.

E. Thune Jacobsen.

Frits Clausens åbne brev af 8. september 1942 til justitsministeren.

36.

Frits Clausens åbne brev af 8. september 1942 til justitsministeren.

Aktstykker:

359. Fhv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 14. juli 1945 for, hvorvidt udenrigsministeriet traf foranstaltninger til at undertrykke et brev i pressen fra folketingsmand Ole Bjørn Kraft 1495
Underbilag. Frits Clausens åbne brev af 8. september 1942 til justitsministeren 1495
Justitsministerens erklæring af 14. september 1942 1495
Udenrigsministeriets pressebureaus meddelelse af 14. september 1942 1496
360. Justitsministeriets redegørelse af 14. august 1945 for årsagen til og baggrunden for svaret den 14. september 1942 på Frits Clausens åbne brev .. 1497
Bilag A. Folketingsmand Ole Bjørn Krafts skrivelse af 10. september 1942 til justitsministeren 1500
Bilag B. Statsadvokaten for særlige anliggendes redegørelse af august 1942 for D. N. S. A. P.s virksomhed 1501
Bilag C. Den tyske krigsrets redegørelse af september 1942 for undersøgelsen mod forskellige medlemmer af D. N. S. A. P. 1509
361. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1945 1513
362. Kommissionens skrivelse af 11. juni 1947 til fhv. forsvarsminister Ole Bjørn Kraft 1514
363. Fhv. forsvarsminister Ole Bjørn Krafts skrivelse af 12. juni 1947 til kommissionen 1516

Stenografisk referat:

Erik Scavenius: Sp. 632.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 244.

Fhv. justitsminister Thune Jacobsens almindelige redegørelser (A. nr. 41 og 42), side 112, 113.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 9, 14, 17, 20, 32.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministernødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 473—475.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 693, 697—701.

Anden litteratur:

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 43, 49—54.

Aktstykker:

359. Fhv. udenrigsminister Scavenius' redegørelse af 14. juli 1945 for, hvorvidt udenrigsministeriet traf foranstaltninger til at undertrykke et brev i pressen fra folketingsmand Ole Bjørn Kraft 1495
Underbilag. Frits Clausens åbne brev af 8. september 1942 til justitsministeren 1495
Justitsministerens erklæring af 14. september 1942 1495
Udenrigsministeriets pressebureaus meddelelse af 14. september 1942 1496
360. Justitsministeriets redegørelse af 14. august 1945 for årsagen til og baggrunden for svaret den 14. september 1942 på Frits Clausens åbne brev .. 1497
Bilag A. Folketingsmand Ole Bjørn Krafts skrivelse af 10. september 1942 til justitsministeren 1500
Bilag B. Statsadvokaten for særlige anliggendes redegørelse af august 1942 for D. N. S. A. P.s virksomhed 1501
Bilag C. Den tyske krigsrets redegørelse af september 1942 for undersøgelsen mod forskellige medlemmer af D. N. S. A. P. 1509
361. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 1945 1513
362. Kommissionens skrivelse af 11. juni 1947 til fhv. forsvarsminister Ole Bjørn Kraft 1514
363. Fhv. forsvarsminister Ole Bjørn Krafts skrivelse af 12. juni 1947 til kommissionen 1516

Stenografisk referat:

Erik Scavenius: Sp. 632.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 244.

Fhv. justitsminister Thune Jacobsens almindelige redegørelser (A. nr. 41 og 42), side 112, 113.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 9, 14, 17, 20, 32.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministernødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 473—475.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 693, 697—701.

Anden litteratur:

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 43, 49—54.

359.

Svarskrivelse fra fhv. Udenrigsminister Erik Scavenius.

I Forbindelse med Spørgsmaalet til fhv. Justitsminister Thune Jacobsen om Aarsagen til og Baggrunden for hans Svar den 14. September 1942 paa Frits Clausens aabne Brev ønskes oplyst hos den daværende Udenrigsminister, hvorvidt Udenrigsministeriet traf Foranstaltninger til at undertrykke et Brev i Pressen fra Folketingsmand Ole Bjørn Kraft.

Den 8. September 1942 udsendtes gennem Ritzaus Bureau følgende aabne Brev til Justitsministeren:

„Hr. Justitsminister.

Paa konservativ Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. d. M. har Formanden for den konservative Rigsdagsgruppe, Folketingsmand Ole Bjørn Kraft, om os danske Nationalsocialister fremsat nogle Udtalelser, som er blevet gengivet i en stor Del af Pressen, og som indeholder aldeles uhorste Beskyldninger mod D. N. S. A. P.

Disse grove Anklager maa hos Offentligheden fremkalde det Indtryk, at D. N. S. A. P. paa en lyssky Maade har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Værnemagts Ejendom.

Da der i Forbindelse med disse nederdrægtige Beskyldninger er spredt ond-artede Rygter om D. N. S. A. P., maa jeg nødvendigvis kræve, at der gives Offentligheden en Redegørelse, og jeg opfordrer Dem, Hr. Justitsminister, til ufortøvet at afgive en Erklæring, af hvilken det fremgaar, om der i saa Henseende med Føje kan bebrejdes danske Nationalsocialister noget som helst.

Jeg forventer, at De over for Offentligheden klart og tydeligt svarer, om der fra Justitsministeriets eller Politiets Side kan rettes nogen som helst Beskyldninger mod D. N. S. A. P. for paa den ene eller anden Maade i politisk eller militær Henseende at have forbrudt sig mod den udenlandske Magt, til hvilken Statsminister Buhl i sin Tale af 2. d. M. har fremhævet Nødvendigheden af et godt og venskabeligt Forhold.

Som Partifører for det Parti, der siden dets Oprettelse har fulgt den Linie, som den danske Regering efter dens egne Erklæringer ligeledes har sluttet sig til, og som Medlem af Folketinget, forventer jeg omgaaende Deres Svar.

København, den 8. September 1942.

Frits Clausen,

Partifører, M. F.“

Den 14. September 1942 udsendtes ved Udenrigsministeriets Pressebureaus Formidling „en Erklæring fra Justitsministeren“ saalydende:

„Justitsministeren meddeler Mandag: Den 9. d. M. har Folketingsmand Frits Clausen i Forbindelse med Udtalelser, der er fremsat af Formanden for den konservative Rigsdagsgruppe paa den konservative Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. d. M., og Rygter vedrørende visse Handlinger i den sidste Halvdel af August Maaned d. A. rettet et aabent Brev til mig.

Uden at tage Stilling til Spørgsmaalet om, hvorvidt ovennævnte Udtalelser virkelig kunde fremkalde det Indtryk, at D. N. S. A. P. har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Værnemagts Ejendom, har jeg, da Sagen er

359.

Svarskrivelse fra fhv. Udenrigsminister Erik Scavenius.

I Forbindelse med Spørgsmaalet til fhv. Justitsminister Thune Jacobsen om Aarsagen til og Baggrunden for hans Svar den 14. September 1942 paa Frits Clausens aabne Brev ønskes oplyst hos den daværende Udenrigsminister, hvorvidt Udenrigsministeriet traf Foranstaltninger til at undertrykke et Brev i Pressen fra Folketingsmand Ole Bjørn Kraft.

Den 8. September 1942 udsendtes gennem Ritzaus Bureau følgende aabne Brev til Justitsministeren:

„Hr. Justitsminister.

Paa konservativ Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. d. M. har Formanden for den konservative Rigsdagsgruppe, Folketingsmand Ole Bjørn Kraft, om os danske Nationalsocialister fremsat nogle Udtalelser, som er blevet gengivet i en stor Del af Pressen, og som indeholder aldeles uhorste Beskyldninger mod D. N. S. A. P.

Disse grove Anklager maa hos Offentligheden fremkalde det Indtryk, at D. N. S. A. P. paa en lyssky Maade har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Værnemagts Ejendom.

Da der i Forbindelse med disse nederdrægtige Beskyldninger er spredt ondartede Rygter om D. N. S. A. P., maa jeg nødvendigvis kræve, at der gives Offentligheden en Redegørelse, og jeg opfordrer Dem, Hr. Justitsminister, til ufortøvet at afgive en Erklæring, af hvilken det fremgaar, om der i saa Henseende med Føje kan bebrejdes danske Nationalsocialister noget som helst.

Jeg forventer, at De over for Offentligheden klart og tydeligt svarer, om der fra Justitsministeriets eller Politiets Side kan rettes nogen som helst Beskyldninger mod D. N. S. A. P. for paa den ene eller anden Maade i politisk eller militær Henseende at have forbrudt sig mod den udenlandske Magt, til hvilken Statsminister Buhl i sin Tale af 2. d. M. har fremhævet Nødvendigheden af et godt og venskabeligt Forhold.

Som Partifører for det Parti, der siden dets Oprettelse har fulgt den Linie, som den danske Regering efter dens egne Erklæringer ligeledes har sluttet sig til, og som Medlem af Folketinget, forventer jeg omgaaende Deres Svar.

København, den 8. September 1942.

Frits Clausen,

Partifører, M. F.“

Den 14. September 1942 udsendtes ved Udenrigsministeriets Pressebureaus Formidling „en Erklæring fra Justitsministeren“ saalydende:

„Justitsministeren meddeler Mandag: Den 9. d. M. har Folketingsmand Frits Clausen i Forbindelse med Udtalelser, der er fremsat af Formanden for den konservative Rigsdagsgruppe paa den konservative Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. d. M., og Rygter vedrørende visse Handlinger i den sidste Halvdel af August Maaned d. A. rettet et aabent Brev til mig.

Uden at tage Stilling til Spørgsmaalet om, hvorvidt ovennævnte Udtalelser virkelig kunde fremkalde det Indtryk, at D. N. S. A. P. har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Værnemagts Ejendom, har jeg, da Sagen er

bragt frem som nu sket, intet imod at meddele, at Justitsministeriet eller Politiet ikke har nogen Viden om, at D. N. S. A. P. skulde have gjort sig skyldig i Sabotage-handlinger mod den tyske Værnemagts Ejendom eller paa den ene eller anden Maade have forbrudt sig i politisk eller militær Henseende mod Tysklands Interesser her i Landet. Hvad angaar Rygter om, at Medlemmer af D. N. S. A. P. skulde staa i Forbindelse med Handlinger, der i det ovennævnte Tidsrum er rettet mod Ejendom tilhørende det nationalsocialistiske Partis Medlemmer, skal jeg udtale, at der ikke for Politiet eller Justitsministeriet foreligger Bevis herfor.“

Denne Erklæring var ledsaget af følgende Henvendelse „Privat for Redaktionerne. Fortroligt.“:

„Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres, saa lidt som Anretning og Overskrifter i sig maa indeholde nogen Kommentar, og den maa først bringes i Radioavisen Tirsdag. Det henstilles til Bladene ikke at optrykke de tidligere Udtalelser af Folketingsmand Ole Bjørn Kraft og Folketingsmand Frits Clausen i Forbindelse med Justitsministerens Erklæring eller i anden Forbindelse.

Udenrigsministeriets Pressebureau, den 14. September 1942.“

Denne Henvendelse skyldtes et Krav fra den tyske Gesandt, der vilde hindre en fortsat Debat om Emnet.

14. Juli 1945.

Erik Scavenius.

bragt frem som nu sket, intet imod at meddele, at Justitsministeriet eller Politiet ikke har nogen Viden om, at D. N. S. A. P. skulde have gjort sig skyldig i Sabotage-handlinger mod den tyske Værnemagts Ejendom eller paa den ene eller anden Maade have forbrudt sig i politisk eller militær Henseende mod Tysklands Interesser her i Landet. Hvad angaar Rygter om, at Medlemmer af D. N. S. A. P. skulde staa i Forbindelse med Handlinger, der i det ovennævnte Tidsrum er rettet mod Ejendom tilhørende det nationalsocialistiske Partis Medlemmer, skal jeg udtale, at der ikke for Politiet eller Justitsministeriet foreligger Bevis herfor.“

Denne Erklæring var ledsaget af følgende Henvendelse „Privat for Redaktionerne. Fortroligt.“:

„Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres, saa lidt som Anretning og Overskrifter i sig maa indeholde nogen Kommentar, og den maa først bringes i Radioavisen Tirsdag. Det henstilles til Bladene ikke at optrykke de tidligere Udtalelser af Folketingsmand Ole Bjørn Kraft og Folketingsmand Frits Clausen i Forbindelse med Justitsministerens Erklæring eller i anden Forbindelse.

Udenrigsministeriets Pressebureau, den 14. September 1942.“

Denne Henvendelse skyldtes et Krav fra den tyske Gesandt, der vilde hindre en fortsat Debat om Emnet.

14. Juli 1945.

Erik Scavenius.

360.

Justitsministeriets Redegørelse

for:

*Aarsagen til og Baggrunden for Svaret den 14. September 1942 paa
Frits Clausens aabne Brev.*

I »Berlingske Tidende« for 7. September 1942 refereredes Folketingsmand Ole Bjørn Krafts Udtalelser paa den konservative Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. September 1942 saaledes:

»I sin interessante Tale manede han den danske Ungdom til at staa fast om Konge, Rigsdag og Regering:

— Det danske Folk vil opretholde den Ro og Orden, som Kongen har paa-budt. Derom kan der ingen Tvivl være. Men, fortsatte Folketingsmanden, der færdes Provokatører blandt os. Det synes at have været en Opgave for det danske national-socialistiske Parti og særlig for dets Blad »Fædrelandet« at virke dels som Angivere af egne Landsmænd og dels som Provokatører af Handlinger, der kunde give Anledning til Indgriben udefra. Uden Provokation behøver man ikke at frygte for det danske Folks Holdning.«

Med Udgangspunkt i disse Udtalelser rettede Frits Clausen i »Fædrelandet« for den 9. September 1942 et aabent Brev til Justitsministeren af følgende Ordlyd:

»Herr Justitsminister!

Paa Konservativ Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. ds. har Formanden for den konservative Rigsdagsgruppe, Folketingsmand Ole Bjørn Kraft, om os danske National-Socialister fremsat nogle Udtalelser, som er blevet gengivet i en stor Del af Pressen, og som indeholder aldeles uhørte Beskyldninger mod D.N.S.A.P.

Disse grove Anklager maa hos Offentligheden fremkalde det Indtryk, at D.N.S.A.P. paa en lyssky Maade har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Værnemagts Ejendom.

Da der i Forbindelse med disse nederdrægtige Beskyldninger er spredt ond-artede Rygter om D.N.S.A.P., maa jeg nødvendigvis kræve, at der gives Offentligheden en Redegørelse, og jeg opfordrer Dem, Herr Justitsminister, til ufortøvet at afgive en Erklæring, af hvilken det fremgaar, om der i saa Henseende med Føje kan bebrejdes danske National-Socialister noget som helst.

Jeg forventer, at De overfor Offentligheden klart og tydeligt svarer, om der fra Justitsministeriets eller Politiets Side kan rettes nogen som helst Beskyldninger mod D.N.S.A.P. for paa den ene eller anden Maade i politisk eller militær Henseende at have forbrudt sig mod den udenlandske Magt, til hvilken Statsminister Buhl i sin Tale af 2. ds. har fremhævet Nødvendigheden af et godt og venskabeligt Forhold.

Som Partifører for det Parti, der siden dets Oprettelse har fulgt den Linie, som den danske Regering efter dens egne Erklæringer ligeledes har sluttet sig til, og som Medlem af Folketinget forventer jeg omgaaende Deres Svar.«

Paa Forespørgsel oplyste Folketingsmand Ole Bjørn Kraft, at Referatet i »Berlingske Tidende« var en korrekt — omend forkortet — Gengivelse af de Synspunkter, han gjorde gældende paa Mødet, jfr. Folketingsmandens Brev af 10. September 1942, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag A.

De Rygter om D.N.S.A.P., der omtales i Frits Clausens aabne Brev, var Rygter om, at en Del i August Maaned forefaldne Tilfælde af Sabotage og Hærværk var forøvet af Personer fra nazistiske Kredse som Provokationer. Til Grund for Rygterne laa den Kendsgærning, at der den 18. og 19. August 1942 havde fundet en Række Sabotagehandlinger Sted mod Forretninger tilhørende Medlemmer af D.N.S.A.P. og andre tyskorienterede Personer, og det danske Politi havde konkrete Holdepunkter for Mistanke om, at de var forøvet af Medlemmer af D.N.S.A.P., eller at disse i hvert Fald havde nærmere Kendskab til Attentaterne. Der var imidlertid

360.

Justitsministeriets Redegørelse

for:

*Aarsagen til og Baggrunden for Svaret den 14. September 1942 paa
Frits Clausens aabne Brev.*

I »Berlingske Tidende« for 7. September 1942 refereredes Folketingsmand Ole Bjørn Krafts Udtalelser paa den konservative Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. September 1942 saaledes:

»I sin interessante Tale manede han den danske Ungdom til at staa fast om Konge, Rigsdag og Regering:

— Det danske Folk vil opretholde den Ro og Orden, som Kongen har paa-budt. Derom kan der ingen Tvivl være. Men, fortsatte Folketingsmanden, der færdes Provokatører blandt os. Det synes at have været en Opgave for det danske national-socialistiske Parti og særlig for dets Blad »Fædrelandet« at virke dels som Angivere af egne Landsmænd og dels som Provokatører af Handlinger, der kunde give Anledning til Indgriben udefra. Uden Provokation behøver man ikke at frygte for det danske Folks Holdning.«

Med Udgangspunkt i disse Udtalelser rettede Frits Clausen i »Fædrelandet« for den 9. September 1942 et aabent Brev til Justitsministeren af følgende Ordlyd:

»Herr Justitsminister!

Paa Konservativ Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. ds. har Formanden for den konservative Rigsdagsgruppe, Folketingsmand Ole Bjørn Kraft, om os danske National-Socialister fremsat nogle Udtalelser, som er blevet gengivet i en stor Del af Pressen, og som indeholder aldeles uhørte Beskyldninger mod D.N.S.A.P.

Disse grove Anklager maa hos Offentligheden fremkalde det Indtryk, at D.N.S.A.P. paa en lyssky Maade har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Værnemagts Ejendom.

Da der i Forbindelse med disse nederdrægtige Beskyldninger er spredt ond-artede Rygter om D.N.S.A.P., maa jeg nødvendigvis kræve, at der gives Offentligheden en Redegørelse, og jeg opfordrer Dem, Herr Justitsminister, til ufortøvet at afgive en Erklæring, af hvilken det fremgaar, om der i saa Henseende med Føje kan bebrejdes danske National-Socialister noget som helst.

Jeg forventer, at De overfor Offentligheden klart og tydeligt svarer, om der fra Justitsministeriets eller Politiets Side kan rettes nogen som helst Beskyldninger mod D.N.S.A.P. for paa den ene eller anden Maade i politisk eller militær Henseende at have forbrudt sig mod den udenlandske Magt, til hvilken Statsminister Buhl i sin Tale af 2. ds. har fremhævet Nødvendigheden af et godt og venskabeligt Forhold.

Som Partifører for det Parti, der siden dets Oprettelse har fulgt den Linie, som den danske Regering efter dens egne Erklæringer ligeledes har sluttet sig til, og som Medlem af Folketinget forventer jeg omgaaende Deres Svar.«

Paa Forespørgsel oplyste Folketingsmand Ole Bjørn Kraft, at Referatet i »Berlingske Tidende« var en korrekt — omend forkortet — Gengivelse af de Synspunkter, han gjorde gældende paa Mødet, jfr. Folketingsmandens Brev af 10. September 1942, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag A.

De Rygter om D.N.S.A.P., der omtales i Frits Clausens aabne Brev, var Rygter om, at en Del i August Maaned forefaldne Tilfælde af Sabotage og Hærværk var forøvet af Personer fra nazistiske Kredse som Provokationer. Til Grund for Rygterne laa den Kendsgerning, at der den 18. og 19. August 1942 havde fundet en Række Sabotagehandlinger Sted mod Forretninger tilhørende Medlemmer af D.N.S.A.P. og andre tyskorienterede Personer, og det danske Politi havde konkrete Holdepunkter for Mistanke om, at de var forøvet af Medlemmer af D.N.S.A.P., eller at disse i hvert Fald havde nærmere Kendskab til Attentaterne. Der var imidlertid

ikke Anholdelsesgrundlag, og der var derfor ikke Mulighed for Politiet for at skride ind undtagen eventuelt ved en omfattende Ransagning paa D.N.S.A.P.s Partikontorer m. v. Paa samme Tidspunkt var man underhaanden bekendt med, at »Frikorps Danmark« i Begyndelsen af September 1942 vilde komme hjem paa Orlov, og der gik mange Rygter om, at Hensigten hermed var, at Korpset skulde hjælpe »Partiet« til »Overtagelse af Magten«, navnlig indenfor national-socialistiske Kredse. Det var nærliggende at sætte disse Rygter i Forbindelse med de formentlig i provokatorisk Øjemed forøvede Sabotagehandlinger mod Medlemmer af D.N.S.A.P. Der udarbejdedes hos Statsadvokaten for særlige Anliggender en Redegørelse, dels for D.N.S.A.P.s tidligere gentagne Provokationer og den Fare Frikorpsets Hjemkomst paa Baggrund heraf vilde indebære, dels sammenkædet dermed for den Mistanke Politiet nu havde konkret begrundet Holdepunkt for med Hensyn til de nævnte Sabotagehandlinger. Redegørelsen, hvoraf Afskrift vedlægges som Bilag B, blev af Udenrigsministeriet benyttet til Støtte i Forhandlinger med Tyskerne for at søge opnaaet, at den samlede Orlov for »Frikorps Danmark« blev opgivet. Med Redegørelsens sidste Halvdel vedrørende Bombeattentaerne blev de tyske Myndigheder gjort bekendt. De ønskede at undersøge Sagen og skride til Aktion straks, skønt det fra dansk Side betonedes, at der ikke forelaa dansk Anholdelsesgrundlag. Under Ledelse af en tysk Krigsretsdommer, Major Drescher, der nylig var kommet til Landet, foretoges derefter en Række Anholdelser af danske Nationalsocialister, og der blev af Krigsretten foretaget en Undersøgelse med Henblik paa deres Skyld i de omhandlede Sabotagehandlinger. Undersøgelsen endte imidlertid resultatløst den 4. September 1942, jfr. herom nærmere vedlagte Bilag C.

Dette var Baggrunden for Frits Clausens Krav til Justitsministeren i det aabne Brev af 9. September 1942.

Kravet blev støttet fra tysk Side, dog ikke direkte overfor Justitsministeriet, men gennem Udenrigsministeriet. Af Justitsministeriets Akter fremgaar, at der fra tysk Side ligefrem blev stillet Krav med Hensyn til Erklæringens Ordlyd.

Der udarbejdedes først et Udkast i Justitsministeriet af følgende Ordlyd:

»Justitsministeren meddeler:

I Henhold til Referat i »Berlingske Tidende« for den 7. d. M., der er gengivet i »Fædrelandet« for den 8. d. M., har Folketingsmand Ole Bjørn Kraft ved den konservative Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. d. M. udtalt sig saaledes:

»Det danske Folk vil opretholde den Ro og Orden, som Kongen har paabudt. Derom kan der ingen Tvivl være. Men, fortsatte Folketingsmanden, der færdes Provokatører blandt os. Det synes at have været en Opgave for det dansk national-socialistiske Parti og særligt for dets Blad »Fædrelandet«, at virke dels som Angivere af egne Landsmænd og dels som Provokatører af Handlinger, der kunde give Anledning til Indgriben udefra. Uden Provokation behøver man ikke at frygte for det danske Folks Holdning.«

Under Henvisning hertil har Folketingsmand Frits Clausen i et til mig stilet aabent Brev udtalt, at de af Folketingsmand Ole Bjørn Kraft fremsatte grove Anklager hos Offentligheden maa fremkalde det Indtryk, at D.N.S.A.P. paa en lyssky Maade har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Værnemagts Ejendom, og at der i Forbindelse med disse Beskyldninger skal være spredt ond-arterede Rygter om D.N.S.A.P. Hr. Frits Clausen har derfor anmodet mig om at give Offentligheden en Redegørelse om, hvorvidt der fra Justitsministeriets eller Politiets Side kan rettes nogen som helst Beskyldninger mod D.N.S.A.P. for paa den ene eller den anden Maade i politisk eller militær Henseende at have forbrudt sig imod den udenlandske Magt, til hvilken Statsminister Buhl i sin Tale af 2. d. M. har fremhævet Nødvendigheden af et godt og venskabeligt Forhold.

Jeg skal i den Anledning udtale, at der, som man vil se, i den af Folketingsmand Ole Bjørn Kraft fremsatte Udtalelse ikke indeholdes nogen Beskyldning mod D.N.S.A.P. for Sabotagehandlinger mod den tyske Værnemagts Ejendom eller for paa den ene eller den anden Maade i politisk Henseende at have forbrudt sig mod Tyskland, og at der heller ikke for Justitsministeriet eller Politiet foreligger noget om, at dette skulde være Tilfældet.«

Dette Udkasts sidste Stykke ændredes derefter til:

»Uden at komme nærmere ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt de citerede Udtalelser fra den konservative Ungdoms Landsraadmøde virkelig maatte være i Stand til at fremkalde det Indtryk, at D.N.S.A.P. paa en lyssky Maade har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Værnemagts Ejendom, har jeg, da Sagen er bragt frem som nu sket, intet imod at meddele, at der ikke for Justitsministeriet eller Politiet foreligger nogen Viden om, at D.N.S.A.P. skulde have gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den tyske Værnemagts Ejendom eller paa den ene eller anden Maade have forbrudt sig i politisk eller militær Henseende mod Tyskland.«

Dette skete aabenbart efter tysk Foranledning, idet der i Sagen findes en dertil svarende Tekst, der øjensynlig hidrører fra tysk Kilde, hvilket fremgaar af Stavemaaden (»Vaernemagt, politisk eller militärisk«).

Heller ikke denne Formulering var imidlertid tilfredsstillende. Fra tysk Side fremkom der et nyt Udkast af følgende Ordlyd:

»Den 9. ds. har Folketingsmand Frits Clausen i Forbindelse med Udtalelser af Formanden for den Konservative Rigsdagsgruppe paa den Konservative Ungdomslandsraadmøde i Odense den 6. ds. og visse Rygter vedrørende visse Handlinger i den sidste Halvdel af Augustmaaned d. A. rettet et aabent Brev til mig.

Uden at komme nærmere ind paa Spørgsmaalet om hvorvidt ovennævnte Udtalelser virkelig kunde fremkalde det Indtryk, at DNSAP har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Vaernemagts Ejendom, har jeg, da Sagen er bragt frem som nu sket, intet imod at meddele, at Justitsministeriet eller Politiet ikke har nogen Viden om, at DNSAP skulde have gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den tyske Vaernemagts Ejendom eller paa den ene eller anden Maade have forbrudt sig i politisk eller militær Henseende mod Tysklands Interesser her i Landet. Endvidere foreligger der, som jeg ønsker til tilføjelse, intet om, at Medlemmer af DNSAP skulde staa i Forbindelse med Handlinger, rettet mod Ejendom tilhørende det Nationalsocialistiske Parti eller det Nationalsocialistiske Partis Medlemmer.«

Kravet blev fra tysk Side yderligere skærpet, idet der fremsattes Forlangende om en Erklæring af følgende Indhold:

»Das Justizministerium teilt mit: Zu der offenen Anfrage des Folketingsmannes Frits Clausen in Verbindung mit gewissen Äusserungen und Gerüchten im Zusammenhang mit bestimmten Vorfällen in der zweiten Augushälfte d. J. wird festgestellt, dass keinerlei Beweise dafür vorliegen, dass Mitglieder der D.N.S.A.P. an Sabotageakten gegen Betriebe, die für eine fremde Wehrmacht arbeiten, oder Anschlagen gegen das Eigentum von Angehörigen der D.N.S.A.P. in irgendeiner Weise beteiligt gewesen sind«, og en yderligere Skærpelse skete ved, at Gesandtskabet telefonisk meddelte Udenrigsministeriet, at der i dette sidste Udkast skulde foretages en Rettelse, idet Ordene »dass keinerlei Beweise dafür vorliegen« skulde erstattes af »dass es nicht richtig ist«.

Resultatet af Forhandlingerne blev dog Udsendelsen af Justitsministerens Svar af 14. September 1942, der havde følgende Ordlyd:

»Justitsministeren meddeler:

Den 9. ds. har Folketingsmand Frits Clausen i Forbindelse med Udtalelser, der er fremsat af Formanden for den konservative Rigsdagsgruppe paa den konservative Ungdoms Landsraadmøde i Odense den 6. ds., og Rygter vedrørende visse Handlinger i den sidste Halvdel af August Maaned d. A. rettet et aabent Brev til mig.

Uden at tage Stilling til Spørgsmaalet om, hvorvidt ovennævnte Udtalelser virkelig kunde fremkalde det Indtryk, at D.N.S.A.P. har gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den fremmede Værnemagts Ejendom, har jeg, da Sagen er bragt frem som nu sket, intet imod at meddele, at Justitsministeriet eller Politiet ikke har nogen Viden om, at D.N.S.A.P. skulde have gjort sig skyldig i Sabotagehandlinger mod den tyske Værnemagts Ejendom eller paa den ene eller anden Maade have forbrudt sig i politisk eller militær Henseende mod Tysklands Interesser her i Landet. Hvad angaar Rygter om, at Medlemmer af D.N.S.A.P. skulde staa i Forbindelse med Handlinger, der i det ovennævnte Tidsrum er rettet mod Ejendom tilhørende det nationalsocialistiske Parti eller det nationalsocialistiske Partis Medlemmer, skal jeg udtale, at der ikke for Politiet eller Justitsministeriet foreligger Bevis herfor.«

DANMARKS RIGSDAG
Christiansborg.

Folketinget, den 10. September 1942.

Hr. Justitsminister E. Thune Jacobsen.

I Anledning af Folketingsmand Frits Clausens aabne Brev til Ministeren bekræfter jeg gerne, at Referatet af mine Udtalelser paa K.U.s Landsraadmøde i Odense i »Berlingske Tidende« for Mandag den 7. Sept., som blev gengivet i Dagbladet »Fædrelandet« den 8. ds., kan godkendes af mig som en korrekt — om end forkortet — Gengivelse af de Synspunkter, jeg gjorde gældende paa Mødet. Jeg kan tilføje, at »Berlingske Tidende« inden Offentliggørelsen fik Referatet telefonisk godkendt af mig.

Med venlig Hilsen.

Deres ærbødige

Ole Bjørn Kraft.

Indtil den 9. 4. 1940 tillagde man fra Politiets Side ikke Frits Clausens Parti »D.N.S.A.P.« større Betydning, end der efter dets ringe talmæssige Størrelse kunde tilkomme det, idet der til Trods for, at Partiets Program og navnlig dets Organisation maatte siges at opfordre til soldatermæssig Disciplin og Uddannelse med direkte Aktion for Øje, ikke havde været Grund til alvorligt at befrygte, at Partiet virkelig skulde forsøge ved illegale voldsomme Midler at omstyrte det bestaaende »System« og overtage Magten.

Efter den 9. 4. 1940 er imidlertid Partiet i Tillid til, at den tysk Besættelse af Danmark vilde hyde den danske Nationalsocialisme gunstige Konjunkturer og Støtte, blevet stærkt aktiveret. Allerede kort efter Besættelsen opstod der med korte Mellemrum Rygter om, at D.N.S.A.P. vilde »overtage Magten« i Landet. Disse Rygter, der i ikke ringe Omfang foruroligede Befolkningen, blev utvivlsomt for største Delen sat i Gang af eller i hvert Fald støttet af Partiet, hvis Medlemmer ikke lagde Skjul paa, at det var Hensigten, at denne Magtovertagelse skulde ske ved Bistand af de herværende tyske Besættelsestropper eller dog som Følge af et tysk Pres paa Regeringen.

Der vedlægges en Samling Referater af Udtalelser m. v. fra Partiet til Dokumentation heraf.

Alvorligere end denne Rygteudspreddning, der havde til Formaal gennem den skabte Uro at skaffe Partiet Fremgang, er, at Partiet eller dets Presse ogsaa officielt har givet Udtryk for, at en Omvæltning ved Magt tilsigtes. I »Fædrelandet« for 16. 11. 1941 hedder det saaledes i en af S.A.-Stabschef Aksel Juul forfattet Omtale af S.A. under Overskriften: »De brune politiske Stormsoldater var Svaret paa Systemets Terror« og »Et Kampinstrument mod Regeringens 5te Kolonne«. »En Kamp mod Regeringens 5te Kolonne, der er rettet mod den nye Tids Orden. Lang Tid vil der ikke gaa, førend S.A.s Formationer med taktfast March og gjaldende Sange atter skal give Genlyd i Gader og Stræder og ved aktiv Indsats faa den elendige Samling af rystende Oldinge, der i Dag misregerer Danmark, til at styrte«.

I Sammenhæng hermed staar det, at S.A. Afdelingerne ifølge Bekendtgørelse i »Fædrelandet« for 29. Juni 1941 fra Aksel Juul skiftede Navn fra Sportsafdelinger til Storm-Afdelinger. Dette stemmer ganske med, at det i D.N.S.A.P.'s Eksercitsreglement af 1. 6. 1941 i Indledningen hedder: »Det har altid gennem Tiderne været Frimænds Ret at bære Vaaben, en Ret som i Øjeblikket er taget fra os. Denne Ret agter vi Nationalsocialister atter at indføre, og Begyndelsen er gjort, idet vi foreløbig anvender Spader; derfor maa enhver S.A.-Mand behandle sin Spade som et personligt Vaaben, som det er en Ære at bære, men som samtidig forpligter«.

Det siger sig selv, at en Indstilling som den, der har faaet Udtryk i de anførte Citater, maatte være egnet til at fremkalde voldsomme Episoder mellem Partiets Medlemmer og andre Befolkningsdele eller Politiet, og Partiet har ogsaa ved flere Lejligheder ved provokerende Holdning givet Anledning til Uroligheder, der nødvendiggjorde Politiets Indgriben med Magt.

Den 29. 6. 1940 averteredes saaledes af D.N.S.A.P. et politisk Møde, der agtedes afholdt paa Roskilde Højskolehjem Søndag den 30. 6. 1940 Kl. 16. Paa Forespørgsel oplystes af Mødets Leder, at det drejede sig om et Partimøde, men den 30. om Morgen averteredes offentligt Møde samme Sted og Dag, og dette offentlige Møde blev bekendtgjort ved Løbesedler i København og Roskilde.

Politimesteren i Roskilde meddelte Mødets Leder, at offentlige Møder var forbudt og ikke vilde blive tilladt afholdt, samt at enhver Form for Procession eller Sammenstimlen ligeledes var forbudt. Politimesteren havde ved Dagsbefaling meddelt Politistyrken, at der skulde gribes ind ved Lovovertrædelser, men at der under ingen Omstændigheder maatte foretages noget, som medførte Indgriben fra den tyske Værnemagt.

I Mødet deltog foruden Medlemmer af D.N.S.A.P. 50—70 af de i Roskilde indkvarterede tyske Soldater. Da Mødedeltagerne Kl. ca. 19,30 begyndte at gaa i Optog gennem Byen, mødtes de af Politiet, der opfordrede Processionen til at opløse sig. Togets Fortrop standsede ogsaa, men den øvrige Del af Toget fortsatte Fremmarchen, og Deltagerne angreb Politibetjentene, der nu saa sig nødsaget til at trække Stavene. Politibetjentene blev slaaet i Jorden og sparket og slaaet, og en Overbetjent blev saa ilde tilredt, at han senere maatte indlægges paa Hospital.

Endvidere blev der frataget Politiet 2 Pistoler, 1 Hjelm og 1 Stav. Efter det tidligere oplyste deltog et betydeligt Antal tyske Soldater i Processionen. Største Delen af disse befandt sig imidlertid samlet i Togets Bagtrop, og der var ingen tyske Soldater i Fortroppen. Politiet kunde saaledes, da det standsede Toget, ikke se, at der var tyske Soldater som Deltagere. Efter flere samstemmende Vidneforklaringer har imidlertid de tyske Soldater deltaget i Overfaldet paa Politiet. Senere samme Dag deltog ogsaa tyske Soldater i Mødedeltagernes Angreb paa Politiet, hvorved bl. a. tilføjedes 2 Politimænd Saar af Bajonet. Der rejstes Tiltale mod en Række Deltagere i Demonstrationstoget, og disse idømtes Bøde-, Hæfte- eller Fængselsstraffe. For at undgaa Gentagelser af tyske Soldaters Deltagelse i Nationalsocialisters ulovlige Demonstrationer, der paa det alvorligste vanskeliggjorde Politiets Stilling og rummede afgørende Fare for, at det vilde blive umuligt at opretholde Ro og Orden i Landet, rettedes endvidere Henvendelse om Sagen til de tyske Myndigheder, og det opnaaedes, at der af den tyske Øverstkommanderende udstedtes absolut Forbud mod tyske Soldaters Deltagelse i politiske Møder af enhver Art.

Kort efter denne Episode, nemlig den 2. 7. 1940, arrangeredes af D.N.S.A.P.'s forskellige Grupper samtidige Cyklisttoget gennem København til Raadhuspladsen, hvor man skulde samles. Partiets Formand, Frits Clausen, havde givet Møde paa Raadhuspladsen for at mønstre Afdelingerne. Det lykkedes Politiet ved rettidig Indgriben at hindre, at det ved denne Lejlighed kom til alvorligere Episoder. 155 Deltagere i Demonstrationen blev anholdt. Tyske Soldater deltog ikke i Demonstrationen.

Samme Nat blev der givet Ordre til, at Frits Clausen og enkelte andre fremtrædende danske Nationalsocialister ikke maatte anholdes af det danske Politi.

Efter disse Demonstrationer kom en Pause i Demonstrationerne, derimod blev der paa en Række af D.N.S.A.P. afholdte Møder og i Artikler i »Fædrelandet« rettet voldsomme Angreb paa Regeringen, og den 16. 11. 1940 udsendtes en Pjece med Titlen »Sandheden om den 9. 4. 1940«, der indeholdt grove Beskyldninger mod Regeringen for Landsforræderi og Mord paa danske Soldater, og mundede ud i et Krav til Hans Majestæt Kongen om øjeblikkelig Indgriben og Dannelsen af et nyt Ministerium, der forstod den nye Tid. Da Skriftets Forfattere, Preben von Wenck og Blankensteiner, i Anledning af de i Pjecen indeholdte Æresfornærmelser anholdtes, kom Politiet i Besiddelse af en »Arbejdsoversigt«, hvoraf fremgaaer, at Pjecen var et Led i en forud mellem Preben von Wenck, der var Medlem af D.N.S.A.P., og Partiets Ledelse aftalt Kampagne, som skulde kulminere med Offentliggørelse af Pjecen og Demonstrationer, der var fastsat til Søndag den 17. 11. 1940. Denne Dag afholdtes der i Forum af D.N.S.A.P. en Mindeappel for de den 9. 4. 1940 faldne. Der var givet Tilladelse til Mødets Afholdelse og til, at en Deputation af Mødets Deltagere efter Højtideligheden samlet i civil Paaklædning maatte gaa til Den lille Hornblæser, hvor der skulde nedlægges Kranse. I Mødet deltog ca. 5 000 Personer. Sysselleder Ejner Jørgensen udtalte bl. a.: »Politiet kan intet udrette, hvis D.N.S.A.P. vil marchere, det saas tydeligt nok i Roskilde, hvor Politiet led et knusende Nederlag. I Dag er baade Militæret og Politiet mobiliseret for at forhindre os i at marchere til Den lille Hornblæser, men intet kan standse D.N.S.A.P.«

Ca. 300 af Mødedeltagerne deltog i det egentlige Optog til Den lille Hornblæser, deraf adskillige i Uniform. Af de øvrige Deltagere tog en stor Del, vejledt

af Papplakater, Opstilling distriktvis langs Togets Rute. Optoget vakte megen Forargelse mellem Befolkningen og gav Anledning til nogle Episoder. Da Politiet var til Stede i stort Tal og ikke greb ind overfor den ulovlige Demonstration, og Befolkningen — bortset fra enkelte Tilraab og lignende — forholdt sig passiv, kom det ved denne Lejlighed ikke til større Uroligheder.

Demonstrationen blev saaledes gennemført, men fik ikke den Virkning, man fra nationalsocialistisk Side havde ventet.

Derimod gav et af D.N.S.A.P. den 8. 12. 1940 i Haderslev afholdt offentligt Møde og det i Forbindelse med dette foranstaltede ulovlige Optog, i hvilket Deltagerne var uniformerede og bevæbnet med Spader, og som søgtes gennemført med Magt, Anledning til et endog meget alvorligt Sammenstød med Politiet. 400 uniformerede S.A.-Folk fra D.N.S.A.P. marcherede samlet ind i Byen under Anførelse af Jes Friis. En Del af Deltagerne var bevæbnet med skarpslebne Spader og forsynet med Staalhjelme. Optoget efterkom ikke Politiets Opfordring til at standse, og Friis erklærede, at man vilde se, hvem der var de stærkeste. Politiets Styrke tillod ikke paa dette Tidspunkt at standse og splitte Optoget med Magt, og Politiet indskrænkede sig i første Omgang til at følge Optoget til Højskolehjemmet, hvor Mødet skulde afholdes. Efter at der var tilkaldt Forstærkninger, anholdt Politiet 2 Vagtposter, der var bevæbnede med Spader. En Trop spadebevæbnede Mødedeltagere søgte at hindre Anholdelserne, idet de brugte Spaderne som Vaaben, og Politiet maatte trække Skydevaaben. Det lykkedes herunder de 2 anholdte at undvige. Under Mødet i Højskolehjemmet havde der været talt om, at der maaske allerede samme Aften vilde blive givet Signal til andre Afdelinger i Landet til at overtage Magten, naar Politiet i Haderslev var nedkæmpet. Efter Mødet forlod de civile Deltagere Salen, men de uniformerede og bevæbnede forblev der og nægtede under Forhandlinger med Politimesteren at aflevere Spaderne. Det blev derfor nødvendigt at skride til Anholdelse med Magt, hvorunder Politiet benyttede sig af Taaregasbomber og Brandslanger; der anholdtes 239 Personer. Der var af Politimesteren om Eftermiddagen i Overensstemmelse med en af Justitsministeriet den 2. 7. 1940 udsendt Instruktion rettet Henvendelse til den tyske Kommandant om at bortvise tyske Soldater, der maatte indfinde sig. Dette skete, og Affæren forløb derfor uden Indblanding fra det tyske Militærs Side. Trods de tungtvejende Betæneligheder, der gjorde sig gældende ved at give Amnesti til Ledere og Deltagere i disse grove Overtrædelser af Straffelovens §§ 119 og 124 samt Uniformsloven, Politivedtægten, Mødeforbud og Vaabenlov, gik den danske Regering efter Forhandling med det tyske Gesandtskab med til som et Led i en almindelig Fredeliggørelse at fratage Tiltale mod de paagældende og benaade de Personer, der i andre og mindre Sager af lignende Art allerede var dømt, idet det var en Forudsætning herfor, at Politiet i Tilfælde af lignende Foreteelser i Fremtiden maatte haandhæve de gældende Love og Bestemmelser paa normal Vis, og at Retsforfølgning i saadanne Tilfælde gennemførtes efter Loven og eventuelle Straffedomme fuldbyrdedes. Det forventedes endvidere, at Lederne af de danske Nationalsocialister fremtidig vilde udvise en rolig og behersket Tone i deres Presse og overhovedet sørge for Overholdelse af gældende Bestemmelser ved Møder og andre Foranstaltninger i Forbindelse med Partiets politiske Virksomhed.

Selv om disse Forudsætninger ikke fuldt ud opfyldtes i den følgende Tid, idet der i Partiets Presse og paa dets Møder vedblivende rettedes voldsomme og usømmelige Angreb paa Regeringen og Politimyndigheder, og ogsaa i Aaret 1941 ved nogle Lejligheder fandt Overtrædelser af Mødeforbud, Uniformslov og Vaabenlov Sted, og selv om den tidligere omtalte Aktivisering af S.A.-Grupperne fandt Sted i Sommeren 1941, kunde man dog i det store og hele tro, at den trufne Aftale og den fra tysk Side øvede Indflydelse havde haft den ønskede Virkning i Retning af Fredeliggørelse af den danske Nationalsocialisme.

Enhver Tro herpaa maatte imidlertid opgives, da Frits Clausen den 6. 2. 1942 til alle Stormafdelinger og Partikammerater udsendte følgende Parole, der gængaves i stort Udstyr i »Fædrelandet« for 7. 2. 1942: »Til alle Stormafdelinger og Partikammerater! Partiføreren befaler, at vi selv tager alle vore Omraader under Beskyttelse. Politiet har gjort de danske National-Socialister fredløse. Stormafdelinger i alle Omraader! Partikammerater! Efter den sidste Tids Begivenheder har vi mistet Tilliden til det danske Politi. Justitsministeren er ikke skredet ind, naar

ledende Politiembedsmænd har ophidset Politiet imod os, og han tillader kommunistiske og jødiske Kredse at udfolde en Aktivitet som aldrig før, trods Lovén af 22. 8. 1941. Talrige Hændelser beviser, at danske National-Socialister ikke mere er under Partiets Beskyttelse. Naar der begaaes Bombeattentater, Brandstiftelser, Demonstrationer og andre ulovlige Handlinger imod os, bliver der set igennem Fingre dermed. Justitsministeren gør paa denne Maade store Dele af det danske Folk fredløse og bringer vort Land i en skæbnesvanger Situation. Fra i Dag overtager vi selv Beskyttelsen af vore Omraader, og den Voldsmand, der forsøger at trænge ind, bliver slaaet ned. Denne Sikkerhedstjeneste fortsætter vi, indtil der er skabt forsvarlige Retstilstande ogsaa for National-Socialister og Paarørende af dem, der i Dag kæmper paa Østfronten.«

Samtidig udsattes der i København og visse Steder i Provinsen Vagtposter ved Partiets Kontorer. Anledningen hertil var, at der kort forinden overfor Partiets Kontor paa Kultorvet var forøvet et Bombeattentat, der dog ikke havde haft nogen væsentlig Virkning, og som senere havde vist sig at være begaaet af en nu afdød partiløs Person, der tidligere havde været Medlem af en nationalsocialistisk Fraktion, som paa daværende Tidspunkt var i Opposition til Frits Clausens Parti. Der optoges traks Forhandlinger med det tyske Gesandtskab, der efter et Par Dages Forløb foranledigede Partiet til at trække Vagtposterne tilbage, idet Justitsministeren gav Tilsagn om, at der vilde blive ydet Partiets Lokaler m. v. den fornødne Beskyttelse.

Omtrent samtidig med denne Aktion fra D. N. S. A. P.'s Side naaede der ad forskellig Vej til Politiet Rygter, der verserede indenfor Partiets Rækker, om at det i April 1941 oprettede Frikorps Danmark skulde trækkes hjem til Danmark for at stilles til Raadighed for Frits Clausen med Henblik paa D.N.S.A.P.s Magtovertagelse. Det blev herunder anført, at der ved Frikorpsets Hjemkomst skulde afholdes en Parade, hvori deltog lette og mellemsvære Panservognsenheder. Paraden skulde afsluttes paa Christiansborg Slot, og der skulde saa stilles ultimative Krav til Regeringen og Rigsdagen.

Selv om man den Gang ikke tillagde disse Rygter særlig Betydning, har den senere Udvikling vist, at der er Grund til med den største Betænkelse at se paa Spørgsmaalet om Frikorps Danmarks Forbindelse med D. N. S. A. P. og den Maade, hvorpaa Partiet søger at udnytte Frikorpsets retslige Særstilling som Del af den tyske Værnemagt.

Den 26. April 1942 efter et lukket Medlemsmøde i K. B.-Hallén, i hvilket en Afdeling af Frikorps Danmark havde deltaget og hvorfra samlet skulde marcheres til D. N. S. A. P.'s Kontor i Rosenvænget, benyttede Partiet saaledes Lejligheden til at foretage et ulovligt Demonstrationstog, idet Frikorpsmedlemmerne opstilledes paa en saadan Maade, at de udgjorde Togets Fortrop og Bagtrop og saaledes, at Fortroppen samtidig udgjorde Dækning for nogle Medlemmer af D.N.S.A.P., der bar nogle af Partiets Standarder. Toget ledsagedes af 4 Motorvogne bemandede med Partimedlemmer og Medlemmer af Frikorps Danmark, som alle optraadte provokerende overfor Publikum og foretog flere uberettigede Anholdelser. En af Frikorpsets Medlemmer udtalte overfor en tjenstgørende Politimand, der i Overensstemmelse med den givne Ordre vilde skære en Del af Toget af Hensyn til Færdselsvanskeligheder, at han forlangte Passage for Resten af Toget, og at de, saafremt dette ikke skete, selv kunde overtage Sikkerhedstjenesten, ligesom iøvrigt Partiets Anvisninger blev tilsidesat. I den af de Toget ledsagende Motorvogne, der af Partiet er udlaant til Frits Clausen, sad en S.S.-Mand med Staalhjelme og Gevær.

Ved de givne Instruktioner om Partiets Opræden overfor Medlemmer af den tyske Værnemagt, dermed ogsaa Frikorps Danmark, var Politiet ved denne Lejlighed forhindret i at gribe aktivt ind overfor det af D.N.S.A.P. arrangerede ulovlige og i høj Grad provokerende Optog.

Ved Forhandling med General Lüdke gjordes denne opmærksom paa det stedfundne politiske Misbrug af Frikorpset, og Generalen lovede, at der skulde blive sat en Stopper for, at Frikorps Danmarks Medlemmer kunde fortsætte med Provokationer af den omhandlede Art.

Til Trods herfor gentoges dette Misbrug i Forbindelse med et af D.N.S.A.P. i Aulaen, Ungarnsgade 3 den 9. Juli 1942 afholdt antikommunistisk Møde, i hvilket deltog cirka 700 Personer, deraf ca. 30 S.S.-Folk fra Frikorps Danmark.

Ved Mødet udtalte Sysselleder Ejner Jørgensen, efter at man havde afsunget Kamp-
sangen »Rene Gader«, at Forsamlingens Deltagere maatte huske, hvad de lige havde
sunget, naar de nu lidt senere skulde forlade Mødet. Partikammeraterne skulde ikke
mere finde sig i at blive haaret og slaaet ned af den røde Pøbel. Der var efterhaan-
den skabt en Hetz mod D.N.S.A.P. Det skulde nu være Slut.. D.N.S.A.P. vilde selv
skabe en Hetz, det var bedre at tage Følgerne af denne end stadig at blive trampet
paa. Han udtalte endvidere, at Partimedlemmerne skulde ikke mere finde sig i den
Maade, hvorpaa Politiet opretholdt Ro og Orden. D.N.S.A.P. overtog fra i Aften
selv Beskyttelsen af Partikammeraterne. Han opfordrede Kammeraterne til ikke
mere to og to at lade sig følge hjem af et Par Politibetjente som Barnepiger. Den
nedværdigende Behandling skulde det være forbi med. Naar de gik fra Salen, vilde
de gaa i sluttet Trop og beskytte sig selv. Dette blev modtaget med meget kraftige
Hørraab og Klapsalver, og Stemningen i Salen var meget ophidset. Nu havde Par-
tiet i 12 Aar talt og skrevet, nu var Tiden inde til at handle, at gaa til Aktion,
ligesom S.S. i Tyskland var den tyske Førers Soldater, var Frikorps Danmark Frits
Clausens Soldater, Kammeraterne herhjemme maatte sørge for at holde Gaderne
rene, indtil de kom hjem. Ingen skulde finde sig i noget, naar de nu gik fra Mødet,
men selv sørge for Opretholdelse af Ro og Orden, d. v. s. slaa ned, hvis der var
Anledning dertil.

Ved Mødets Slutning gaves der Ordre til, at S.A. skulde træde an i Gaarden,
og i Holmbladsgade samlede Mødedeltagerne sig i hele Delinger, skønsmæssigt
ca. 200 Mand, der marcherede ad Amagerbrogade mod Knippelsbro. De i Mødet
deltagende S.S. Folk ledsagede i Motorvogne det ulovlige Demonstrationstog, idet
der foretoges flere uberettigede Anholdelser af Personer, der standsede og saa paa
Optoget. Politiet var ved S.S.-Folkenes Deltagelse forhindret i aktiv Indgriben, og
Toget gennemførtes tildels under Sang til Rosenvængets Allé.

Foruden i disse Tilfælde har Medlemmer af Frikorps Danmark, der har
opholdt sig her paa Orlov, givet Anledning til Episoder og Sammenstød med den
civile danske Befolkning i et Antal Tilfælde, der under Hensyn til det ringe Antal
af Frikorpsets Medlemmer, der har opholdt sig her og i Sammenligning med det
relativt ringe Antal Tilfælde, i hvilket Sammenstød med den civile Befolkning og
Medlemmer af den tyske Værnemagt iøvrigt har fundet Sted, maa betegnes som
foruroligende stort. Ifølge foreliggende Meddelelser — bl. a. i »Fædrelandet« —
kan det forventes, at Frikorpset i den allernærmeste Fremtid kommer tilbage her
til Landet. Under Hensyn til de gjorte Erfaringer med Hensyn til Faren for Epi-
soder med Frikorpsets Medlemmer og D.N.S.A.P.s politiske Undnyttelse deraf til
Overtrædelse af gældende Lovgivning samt til de Rygter og Udtalelser, der atter
i den seneste Tid er fremsat om den Brug, der eventuelt skal gøres af Frikorpset,
maa Politiet med den allerstørste Bekymring imødesee dets Hjemkomst og paa det
mest indtrængende henstille, at det ved Forhandling søges opnaaet, at den for-
mentlig paatænkte Orlov meddeles Frikorpsets Medlemmer enkeltvis over en læn-
gere Periode.

Ikke alene har som anført Politiet ved den Udnyttelse af Frikorps Danmark
i politisk Øjemed, der er drevet af D.N.S.A.P., været hindret i at gribe ind overfor
dette Partis Medlemmer i Anledning af begaaede Lovovertrædelser, men ogsaa i
øvrigt har dette Parti indtaget en Særstilling, der i det lange Løb er uholdbar og
nedbrydende for Politiets Virksomhed med Hensyn til Opretholdelse af Ro og
Orden. Det er saaledes anført, at Frits Clausen og enkelte andre fremtrædende
Medlemmer af Partiet ikke maa anholdes. Endvidere skal det anføres, at der fra
tysk Side, da det var konstateret, at nogle Medlemmer af D.N.S.A.P.s Ungdoms-
bevægelse N.S.U. havde gjort sig skyldige i Hærværk i en Række Tilfælde, ved
nogle af hvilke hjemmelavede Bomber var benyttet, overfor Statsadvokat Kjalke
blev udtalt Ønske og Forventning om, at man i Fremtiden i lignende Tilfælde ikke
vilde skride til Aktion, forinden Spørgsmaalet havde været gjort til Genstand for
Drøftelse med de herværende tyske Myndigheder.

Til den Bekymring Politiet nærer ved den forøgede Aktivitet fra D.N.S.A.P.'s
Side i Forbindelse med Mulighederne for Frikorps Danmarks Hjemkomst og de der-
med i Forbindelse staaende Farer, kommer yderligere den Mistanke, der ved visse
i de seneste Dage foretagne Ildspaaættelser og Bombeattentater, er opstaaet hos
Politiet om, at disse kan være forøvet af Grupper indenfor D.N.S.A.P. i den Hen-

sigt, idet Mistanken gennem Genstanden for Attentaterne henledes paa Modstandere af D.N.S.A.P., at godtgøre, at Politiet ikke er i Stand til at opretholde Ro og Orden og navnlig ikke at beskytte Partiets Medlemmer effektivt — altsaa en Aktion parallel med Frits Clausens Aktion i Opraabet af 9. Februar 1942. Hvis denne Antagelse er rigtig, taler en Del for, at Partiet nu atter — ligesom utvivlsomt i November 1940 — omgaaes med Planer om, hvis der byder sig en Lejlighed, at overtage Magten og søge at tilvejebringe en saadan Lejlighed i første Række ved at skabe Mistillid til Politiets Arbejde.

Til Begrundelse af, hvorledes Politiet er kommet til denne Opfattelse, at nogle af disse Attentater er begaaet af Nationalsocialister, tjener følgende:

Siden den 26. Juni 1942 har der i 13 Virksomheder, som arbejder for eller benyttes af den tyske Værnemagt, været forøvet Brandstiftelser eller Forsøg paa Brandstiftelse. Alle Brande eller Brandforsøg er anstiftet med ensartede Brandbomber, der bestaar af en hurtigt brændende og meget stærk Termitsats, sammensat af blankt fint Aluminiumspulver og rødt fintpulveriseret Jernilte samt en Tændsats bestaaende af en Blanding af Aluminiumspulver og Bariumoverilte. Efter det danske Politis Mening, der er tiltraadt af to tyske Kriminalpolitimænd fra Berlin (Ekspertter i kommunistisk Sabotage), som har været i København for at besigtige Brandbomberne, staar der ikke nogen større Organisation bag ved disse Attentater, men derimod en mindre Gruppe, maaske kun et Par Mand. Efter Eksperternes Mening var Brandbomberne diletantiske.

Det er hidtil ikke lykkedes Politiet at opklare disse Attentater, der følges meget nøje af den tyske Værnemagt.

Som et Led i Bestræbelserne for at bekæmpe disse Forbrydelser udsendte Statsadvokaten for særlige Anliggender den 15. August 1942 en trykt fortrolig Meddelelse til samtlige Politimænd i Danmark med Oplysning om Brandene og med Indskærpelse af Agtpaagivenhed samt Udlovelse af Dusør.

Det vides, at denne fortrolige Meddelelse er kommet til D.N.S.A.P.'s Kundskab, idet der den 17. August 1942 har ligget et Eksemplar deraf paa »Fædrelandet«s Redaktion.

Natten mellem den 18. og 19. August 1942 fandt der følgende Brandstiftelser og Hærværk Sted:

14. Kl. 23.30: Paa Tømmerpladsen Islevbrovej 4. Virksomheden forarbejder Barakker for den tyske Værnemagt. Der benyttedes brandbar Vædske fra Flaske hældt paa Brædder, hvori der er stukket Ild. Der forvoldtes ringe Skade. 2 Vagtmænd har intet observeret. Tidligere Brand den 1. August 1942 Kl. 0,15 ved Hjælp af Brandmaskiner.
15. Kl. 0.10: Paa Tømmerpladsen Aalekistevej 81. Virksomheden forarbejder Barakker for den tyske Værnemagt. Der benyttedes 1 Flaske med brandbar Vædske stillet ind mellem 3 Brædestabler. Der forvoldtes ringe Skade. CB Vagt har intet observeret.
16. Kl. 0.30: Hos Fru Marie Louise Schmidt, Ismejeriet, Frederikssundsvej 53. Medlem af D.N.S.A.P. En Butiksrude knustes, og en Flaske med brændbar Vædske kastedes ind i Forretningen. Der forvoldtes ringe Skade, bortset fra Butiksruden.
17. Kl. 0.40: Hos Vaskeriejer Robert Andreasen, Provstevej 5, Medlem af D.N.S.A.P. 2 Flasker med brandbar Vædske kastedes ind gennem Vindue i Kontor. Der forvoldtes kun ringe Skade.
18. Kl. 3.30: Hos Købmand Kaj Nobel, Tomsgaardsvej 83, tidligere Medlem af D.N.S.A.P. averterer i »Fædrelandet«. Der knustes 2 Butiksruder og 1 Flaske med brandbar Vædske kastedes ind i Forretningen. Der forvoldtes ingen Skade, bortset fra Butiksruderne.
19. Kl. 5.00: Hos Fru Ella Sørensen, Hothers Plads 5¹. Tysk af Fødsel; Manden arbejder i Tyskland, og hun modtager Besøg af mange tyske Soldater. Papir med brandbar Vædske var lagt foran Entredøren. Der forvoldtes kun ringe Skade.
20. Kl. 2.00: I Kolonialforretningen, Bregnerødgade 13. Der var kastet Mursten ind gennem Butiksrude.
21. Kl. 2.20: I det nye Fiskehus, Frederikssundsvej 110, Indehaveren arbejder i Tyskland. Der blev kastet 2 Mursten ind gennem Butiksruden.

22. Kl. ?: Bagerforretningen, Islevhusvej 33. Der blev kastet Sten gennem Butiksruden.
23. Kl. ?: I Købmandsforretningen, Frederikssundsvej 180. Forretningsføreren er tidligere Medlem af D.N.S.A.P. Der blev kastet Mursten gennem Forretningens 4 Ruder.
24. Kl. ?: I Slagterforretningen, Haraldsgade 3. Indehaveren er Medlem af D.N.S.A.P. Der blev kastet Sten gennem Butiksruden.
25. Kl. ?: I Broderiforretningen, Hyltebro 2. Der blev kastet Mursten gennem Butiksruden.

Som det ses er disse Attentater i flere Tilfælde begaaet mod Medlemmer af D.N.S.A.P.'s Ejendom og den forvoldte Skade i disse Tilfælde er kun ringe.

De anvendte Flasker indeholdt Benzin, delvis iblandet Olie.

Natten mellem den 19. og 20. August 1942 fandt der følgende Bombeattentater Sted:

26. Den 20. August 1942 Kl. 0.30 er der af en cyklende Mandsperson kastet en Bombe mod Villaen, H. C. Ørstedsvej 28 B., hvor Dansk Bryggeri-, Brænderi- og Mineralvandsarbejderes Forbund har til Huse. Ved Eksplosionen skete kun materiel Skade.

27. Endvidere kastedes en Bombe mod D.S.U.s Ungdomshjem, Lundtoftegade 87. Attentatet er formentlig forøvet den 20. August 1942 Kl. 0.36, da et paa Gerningsstedet værende Ur, der er faldet ned paa Gulvet, er gaaet i Staa paa dette Tidspunkt. Ved Eksplosionen foraarsagedes kun materiel Skade.

Af Bomberesterne ad Nr. 26 er det konstateret, at Bomben er af tysk Fabrikat fra Deutsche pyrotechnische Fabriken A/G.

Ved Undersøgelse af Bomberesterne ad Nr. 27 menes det sandsynligt, at Brandrøret er af samme Type, som Bomben ad Nr. 26. Blandt Bomberesterne ad Nr. 27 fandtes samme sprængte Dele af Røret og Gevindstykker som ved et den 18. Juli 1942 paa Frederikssundsvej 225 hos Slagtermester Cohen forøvet Bombeattentat.

Ved de foretagne Afhøringer forklarede Anmelderen ad 17, Vaskeriejer Robert Andreasen, Provstavej 5, der er Medlem af D.N.S.A.P., hvor han er Afdelingsleder for Erhvervsraadet, at han den 18. August 1942 var til Distriktsmøde, og herunder blev der mellem ham og nogle Partikammerater drøftet Spørgsmaalet vedrørende indløbne Underhaandsmeddelelser om, at der flere Steder i ca. 20 Tilfælde var paatænkt Brandstiftelse hos Personer, der var Medlemmer af D.N.S.A.P.; hvilke Steder det drejede sig om, ønskede Andreasen ikke at oplyse, men han erkendte dog, at han var forberedt paa, at der skulde ske Ildspaesættelse, dels hos ham selv, dels i Vanløse og i Ismejeriet paa Frederikssundsvej 53, samt paa Tomsgaardsvej. Hvorledes man havde modtaget Underhaandsmeddelelsen, vilde eller kunde han ikke oplyse. Anmelderen blev derefter foranlediget til Stede paa Politigaarden til nærmere Afhøring, men han nægtede her at have siddet inde med nogen som helst Forhaandsviden, og han nægtede at have udtalt sig som ovenfor oplyst til de 2 udsendte Politimænd, der havde afhørt ham. Han blev derefter fremstillet i Retten, hvor han delvis indrømmede, at han muligt havde udtalt sig til de 2 Politimænd, som af disse anført, men han paastod dog, at det var noget, han havde gisnet sig til.

Ad 27 forklarede forhenværende Bladhandler Wilhelm Andreas Ferdinand Wulf, at han for Tiden er Bestyrer af Konfektions- og Lingeriforretningen, Hyltebro Nr. 2, hvor der Natten mellem den 18. og 19. August 1942 blev forøvet Rudeknusning (Nr. 25). Den 19. August 1942 Kl. ca. 15 bemærkede han, at der paa Gaden udfor Forretningen opholdt sig 3 Mand, hvoraf de 2 var i Besiddelse af Fotografiapparat. De paagældende fotograferede Forretningen, hvorefter de gik ned i denne til Anmelderen. Den ene af de 3, Ordføreren benævner Anmelderen ham, oplyste, at de kom fra D.N.S.A.P.s Distriktskontor paa Nørrebro, og de vilde gerne have nærmere Oplysning om, hvorledes det var sket, altsaa Rudeknusningen Natten forinden. Efter en Diskussion mellem Ordføreren og Wulf om, hvem der kunde have forøvet Rudeknusningen, hvorunder Ordføreren udtalte Formodningen om, at det kunde være »Lygte-Afdelingen« (Socialdemokratisk) eller eventuelt K.U., sagde Wulf: »Men det er da Folk tilknyttet D.N.S.A.P., som har kastet Granaterne ind hos Slagtermester Cohen, Nørrebrogade 225—227, hvilket Attentat fandt Sted

for ca. 3 Uger siden«. Hertil svarede Ordføreren: »Ja, det var to forvildede unge Mennesker, som nu er blevet ekskluderet af Partiet.«

Iøvrigt udtalte Ordføreren, at grundet paa Politiets Uduelighed, var de tvunget til selv at tage deres Repressalier. Hvad han mente med dette sidste Ord, forstod Anmelderen ikke.

CB'erne Anker Victor Kjerulf Rasmussen og John Carl Hansen, Understationen Brønshøjvej 3, har overensstemmende forklaret, at de i Dag Kl. 1.45 havde Vagttjeneste ved Vandværket Borups Alle. De hørte da en Del Larm fra Telefonboxen, der staar ved Hjørnet af Borups Alle udfør Vandværkets Port ved Rundkørslen.

De skyndte sig derfor derhen og saa da, at Larmen hidrørte fra 3 unge Mennesker, der havde anbragt deres Cykler op ad Muren ind til Vandværksbygningen, og nu var i Færd med at finde et Telefonnummer i Telefonbogen. CB'erne stillede sig nu i en Afstand af ca. 2 meter fra de unge Mennesker, hvoraf den ene nu gik ind i Boxen og gentagne Gange forlangte et Telefonnummer. Trods det, at Døren til Boxen var lukket, kunde begge CB'erne tydeligt høre, at der blev forlangt Damsø 5480.

Da den unge Mand havde faaet Forbindelsen, hørte CB'erne, at han sagde følgende: »Ordren udført, Melding afgivet«. Han sagde endvidere et Navn, men dette fik de ikke fat i.

Efter dette tog de unge Mennesker igen deres Cykler og vilde køre, men nu rettede CB Hansen sin Lommelygte imod dem, hvorefter de unge Mennesker raabte: »Ja, her er vi, der er mørkelagt«, hvorefter de satte sig op paa Cyklerne og kørte ad Vibevej mod Frederikssundsvej. CB Rasmussen ringede derefter til Telefonnøglen og fik at vide, at Telefonnummeret tilhører D.N.S.A.P.s Kontor, Børglumvej 43.

Foranlediget af foranstaaende blev der indhentet Retskendelse for, at Politiet maa foretage Aflytning af Telefonen Damsø 5480.

Om Aflytningens Resultat henvises til vedlagte Ekstrakt-Afskrift.

En Person, der opgav at være Embedsmand og af Hensyn til sin Stilling ikke mente at kunne navngive sig, oplyste den 20. August 1942 Kl. 20,45 telefonisk til Statsadvokatens Afdeling, at han har bragt i Erfaring, at der Natten til den 21. ds. skal kastes Bomber mod 2 Fagforeninger, hvilke kan han ikke oplyse. Han anmoder derfor om, at man vil skygge de Personer, der forlader D.N.S.A.P.s Kontor paa Kultorvet. Han mener, at man vil forlade Kontoret imellem Kl. 24 og 1.

Ved de saaledes for Politiet foreliggende Oplysninger er der naturligvis ikke tilvejebragt et saadant Bevis for, at nogen af de omtalte Attentater er forøvet af Nationalsocialister, at nogen Domfældelse vil kunne finde Sted, men det maa siges at være hævet over enhver Tvivl, at ialt Fald en Del af Attentaterne og Brandforsøgene er begaaet af Nationalsocialister.

Paa Grund af den Særstilling, som D.N.S.A.P. under den foreliggende Situation faktisk har opnaaet, mener Politiet imidlertid ikke uden videre at kunne foretage de politimæssige Skridt — herunder Ransagning paa samtlige D.N.S.A.P.s Partikontorer i København — som man normalt vilde foretage og som er nødvendige til Sagens Opklaring og dermed til Opretholdelse af Ro og Orden, og man har derfor anset det for nødvendigt at indhente Justitsministeriets Godkendelse af, at de nødvendige politimæssige Skridt foretages.

Redegørelse for Undersøgelsen mod forskellige Medlemmer af D.N.S.A.P. som sigtet for Medviden om og Medvirken til de i den senere Tid forøvede Attentater.

Natten mellem den 18. og 19. August 1942 fandt der følgende Brandstiftelser og Hærværk Sted:

1. Kl. 23.30: Paa Tømmerpladsen Islevbrovej 4. Virksomheden forarbejder Barakker for den tyske Værnemagt. Der benyttedes brandbar Vædske fra Flaske hældt paa Brædder, hvori der er stukket Ild. Der forvoldtes ringe Skade. 2 Vagtmænd har intet observeret. Tidligere Brand den 1. August 1942 Kl. 0,15 ved Hjælp af Brandmaskiner.
2. Kl. 0.10: Paa Tømmerpladsen Aalekistevej 81. Virksomheden forarbejder Barakker for den tyske Værnemagt. Der benyttedes 1 Flaske med brandbar Vædske stillet ind mellem 3 Bræddestabler. Der forvoldtes ringe Skade. CB Vagt har intet observeret.
3. Kl. 0.30: Hos Fru Marie Louise Schmidt, Ismejeriet, Frederikssundsvej 53. Medlem af D.N.S.A.P. En Butiksrude knust og en Flaske med brandbar Vædske kastedes ind i Forretningen. Der forvoldtes ringe Skade, bortset fra Butiksruden.
4. Kl. 0.40: Hos Vaskeriejer Robert Andreasen, Provstevej 5, Medlem af D.N.S.A.P. 2 Flasker med brandbar Vædske kastedes ind gennem Vindue i Kontor.
Der forvoldtes kun ringe Skade.
5. Kl. 3.30: Hos Købmand Kaj Nobel, Tomsgaardsvej 83, tidligere Medlem af D.N.S.A.P., averterer i »Fædrelandet«. Der knustes 2 Butiksruder, og en Flaske med brandbar Vædske kastedes ind i Forretningen. Der forvoldtes ingen Skade, bortset fra Butiksruderne.
6. Kl. 5.00: Hos Fru Ella Sørensen, Hothers Plads 5¹. Tysk af Fødsel; Manden arbejder i Tyskland, og hun modtager Besøg af mange tyske Soldater. Papir med brandbar Vædske var lagt foran Entredøren. Der forvoldtes kun ringe Skade.
7. Kl. 2.00: I Kolonialforretningen, Bregnerødgade 13. Der var kastet Mursten ind gennem Butiksrude.
8. Kl. 2.20: I det nye Fiskehus, Frederikssundsvej 110. Indehaveren arbejder i Tyskland. Der blev kastet 2 Mursten ind gennem Butiksruden.
9. Kl. ?: Bagerforretningen, Islevhusvej 33. Der blev kastet Sten gennem Butiksruden.
10. Kl. ?: I Købmandsforretningen, Frederikssundsvej 180. Forretningsføreren er tidligere Medlem af D.N.S.A.P. Der blev kastet Mursten gennem Forretningens 4 Ruder.
11. Kl. ?: I Slagterforretningen, Haraldsgade 3. Indehaveren er Medlem af D.N.S.A.P. Der blev kastet Sten gennem Butiksruden.
12. Kl. ?: I Broderiforretningen, Hyltebro 2. Der blev kastet Mursten gennem Butiksruden.

Som det ses er disse Attentater i flere Tilfælde begaaet mod Medlemmer af D.N.S.A.P.s Ejendom, og den forvoldte Skade i disse Tilfælde er kun ringe.

De anvendte Flasker indeholdt Benzin, delvis iblandet Olie.

Natten mellem den 19. og 20. August 1942 fandt der følgende Bombeattentater Sted:

13. Den 20. August 1942 Kl. 0.30 er der af en cyklende Mandsperson kastet en Bombe mod Villaen, H. C. Ørstedsvej 28 B., hvor Dansk Bryggeri-, Brænderi- og Mineralvandsarbejderes Forbund har til Huse. Ved Eksplosionen skete kun materiel Skade.
14. Endvidere kastedes en Bombe mod D.S.U.s Ungdomshjem, Lundtoftegade 87. Attentatet er formentlig forøvet den 20. August 1942 Kl. 0.36, da et paa Gerningsstedet værende Ur, der er faldet ned paa Gulvet, er gaaet i Staa paa dette Tidspunkt. Ved Eksplosionen foraarsagedes kun materiel Skade.

Af Bomberesterne ad Nr. 13 er det konstateret, at Bomben er af tysk Fabrikat fra Deutsche pyrotechnische Fabriken A/G.

Ved Undersøgelse af Bomberesterne ad Nr. 14 menes det sandsynligt, at Brandrøret er af samme Type, som Bomben ad Nr. 13. Blandt Bomberesterne ad Nr. 14 fandtes samme sprængte Dele af Røret og Gevindstykker som ved et den 18. Juli 1942 paa Frederikssundsvej 225 hos Slagtermester Cohen forøvet Bombeattentat.

a) Ved de foretagne Afhøringer forklarede Anmelderen ad 4, Vaskeriejer Robert Andreasen, Provstevvej 5, der er Medlem af D.N.S.A.P., hvor han er Afdelingsleder for Erhvervsraadet, at han den 18. August 1942 var til Distriktsmøde, og herunder blev der mellem ham og nogle Partikammerater drøftet Spørgsmaalet vedrørende indløbne Underhaandsmeddelelser om, at der flere Steder i ca. 20 Tilfælde var paatænkt Brandstiftelse hos Personer, der var Medlemmer af D.N.S.A.P.; hvilke Steder det drejede sig om, ønskede Andreasen ikke at oplyse, men han erkendte dog, at han var forberedt paa, at der skulde ske Ildspaesættelse, dels hos ham selv, dels i Vanløse og i Ismejeriet paa Frederikssundsvej 53, samt paa Tomsgaardsvej. Hvorledes man havde modtaget Underhaandsmeddelelsen, vilde eller kunde han ikke oplyse. Anmelderen blev derefter foranlediget til Stede paa Politigaarden til nærmere Afhøring, men han nægtede her at have siddet inde med nogen som helst Forhaandsviden, og han nægtede at have udtalt sig som ovenfor oplyst til de 2 udsendte Politimænd, der havde afhørt ham. Han blev derefter fremstillet i Retten, hvor han delvis indrømmede, at han muligt havde udtalt sig til de 2 Politimænd, som af disse anført, men han paastod dog, at det var noget, han havde gisnet sig til.

For den tyske Krigsret har Andreasen forklaret, at han som anført den 18. August 1942 om Aftenen var til Distriktsmøde. Lederne, derunder Andreasen, fik herunder at vide, at der var noget i Gære, og at de maatte være paa Post. Andreasen deltog efter Mødet i en Sammenkomst hos Distriktsleder Assistent Hvid Petersen og gik derfra hjem. Mod Sædvane gik han sin Virksomhed (Vaskeriet) igennem, inden han gik ind i Lejligheden overfor og i Seng. Kl. var da ca. 0.30. Kl. 0.35 vaagnede han ved Klirren af Glas (han siger senere et dumpt Knald), men kunde ikke ud ad Vinduet, hvor han har Overblik over Vaskeriet, se noget, før han et Øjeblik efter bemærkede et rødt Skær og blev klar over, at det brændte hos ham. Han underrettede Kl. ca. 1 baade »Fædrelandet« og Hovedkontoret paa Kultorvet om Branden, og han fik her at vide, at der var sket lignende Attentater andre Steder. Kl. 8 næste Morgen blev han ringet op af »Fædrelandet«, Kultorvet, og »Staben« og fik at vide, hvor der var passeret noget. Han var derfor klar over Nattens Begivenheder, da Politiet kom til ham om Formiddagen.

Den danske Kriminalbetjent, som har optaget den oprindelige Rapport over ham, finder ifølge sin Forklaring for Krigsretten heri tilstrækkelig Forklaring paa Andreasens Bemærkning om Forudfølelse af, at det vilde brænde hos ham.

Andreasen bemærkede om Natten efter Brandens Opdagelse, da man paany hørte Brandvæsen, at det antagelig var til en Cigarforretning paa Frederiksborgvej, som indehaves af en Nazist. Han sendte sin Søn derhen, men denne kom et Kvarterstid efter tilbage og meddelte, at Branden var paa Tomsgaardsvej.

Andreasen havde den 18. August 1942 forhøjet sin Brandforsikring for Inventar fra 100 000 til 120 000 Kr. og tegnet en Driftstabsforsikring paa 25 000 Kr. Det har imidlertid kunnet bekræftes af Forsikringsagenten, at der længe har været Tale om Forhøjelse, og at det var rent tilfældigt, at Agenten den 18. August henvendte sig til Andreasen og fik Forholdet ordnet.

Krigsretten finder herefter intet Bevis for Medviden om eller Medvirken til Attentaterne.

b) Ad Attentatet nævnt under Nr. 14 forklarede forhenværende Bladhandler Vilhelm Andreas Ferdinand Wulf til det danske Politi, at han er Bestyrer af Konfektions- og Lingeriforretningen, Hyltebro Nr. 2, hvor der Natten mellem den 18. og 19. August 1942 blev forøvet Rudeknusning (Nr. 12). Den 19. August 1942 Kl. ca. 15 bemærkede han, at der paa Gaden udfor Forretningen opholdt sig 3 Mænd, hvoraf de 2 var i Besiddelse af Fotografiapparat. De paagældende fotograferede Forretningen, hvorefter de gik ned i denne til Anmelderen. Den ene af de 3, Ordføreren, oplyste, at de kom fra D.N.S.A.P.s Distriktskontor paa Nørrebro, og de vilde gerne have nærmere Oplysning om, hvorledes Rudeknusningen Natten forinden var sket. Efter en Diskussion mellem Ordføreren og Wulf om, hvem der kunde have forøvet Rudeknusningen, hvorunder Ordføreren udtalte Formodning om, at det kunde være »Lygte-Afdelingen« (Socialdemokratisk) eller eventuelt K.U., sagde Wulf: »Men det er da Folk tilknyttet D.N.S.A.P., som har kastet Granaterne ind hos Slagtermester Cohen, Nørrebrogade 225—227, hvilket Attentat fandt Sted for ca. 3 Uger siden.« Hertil svarede Ordføreren: »Ja, det var to forvildede unge Mennesker, som nu er blevet ekskluderet af Partiet«.

For Krigsretten har Forretningens Bestyrer, Wulf, og Indehaver, Johansen, bekræftet Forklaringen om, at Ordføreren under Fotograferingen, Egense Petersen, sluttelig erkendte, at det var 2 nu ekskluderede Nazister, som havde forøvet Attentat tidligere hos Slagter Cohen.

Egense Petersen vil ikke bestride at have udtalt sig saaledes, men Udtalelsen søges forflygtiget, dels ved, at han hævder ikke at kende Gerningsmændene, dels ved et Forsøg paa at vise, at den omtalte Eksklusion ikke har fundet Sted.

Egense har endvidere efter Wulfs og Johansens Udsagn ved samme Lejlighed udtalt Formodning om, at det var den socialdemokratiske »Lygte-Afdeling«, som havde forøvet Attentater, og forudsagt Repressalier overfor denne, som ogsaa indtraf den følgende Nat paa Ungdomshjemmet. Heller ikke denne Udtalelse vil Egense Petersen bestride

c) CB'erne Anker Victor Kjerulf Rasmussen og John Carl Hansen, Understationen Brønshøjvej 3, har overensstemmende forklaret, at de den 19. August Kl. 1,45 havde Vagttjeneste ved Vandværket Borups Allé. De hørte da en Del Larm fra Telefonboxen, der staar ved Hjørnet af Borups Allé udfor Vandværkets Port ved Rundkørslen.

De skyndte sig derfor derhen og saa da, at Larmen hidrørte fra 3 unge Mennesker, der havde anbragt deres Cykler op ad Muren ind til Vandværksbygningen og nu var i Færd med at finde et Telefonnummer i Telefonbogen. CB'erne stillede sig nu i en Afstand af ca. 2 Meter fra de unge Mennesker, hvoraf den ene nu gik ind i Boxen og gentagne Gange forlangte et Telefonnummer. Trods det, at Døren til Boxen var lukket, kunde begge CB'erne tydeligt høre, at der blev forlangt Damsø 5480.

Da den unge Mand havde faaet Forbindelsen, hørte CB'erne at han sagde følgende: »Ordren udført, Melding afgivet.« Han sagde endvidere et Navn, men dette fik de ikke fat i.

Efter dette tog de unge Mennesker igen deres Cykler og vilde køre, men nu rettede CB Hansen sin Lommelygte imod dem, hvorefter de unge Mennesker raabte: »Ja, her er vi, der er mørkelagt«, hvorefter de satte sig op paa Cyklerne og kørte ad Vibevej mod Frederikssundsvej. CB Rasmussen ringede derefter til Telefonnøglen og fik at vide, at Telefonnummeret tilhører D.N.S.A.P.s Kontor, Børglumvej 43.

Den vagthavende i Kontoret paa Børglumvej Natten mellem den 18. og 19. August 1942 bestrider i Krigsretten, at der skulde være indgaaet en Melding som den af CB'erne angivne. Denne findes ejheller paa de udfærdigede »Meldesedler«, som imidlertid heller ikke kan anses for udtømmende. I alt Fald er en Patrouilleudsendelse samme Nat ikke opnoteret.

d) Ved den foretagne Telefonaflytning har man konstateret, at der under en Samtale mellem to Brødre Laursen af den ene er fremsat følgende Udtalelse den 20. August: »Det var ganske flot, det vi lavede iaftes.«

Poul Laursen har for Krigsretten erkendt, at han har haft en Telefonsam-

tale med Broderen angaaende de forskellige Attentater, som han havde hørt om fra anden Side, men har først bestridt, at han er fremkommet med den ovennævnte Udtalelse. Under en senere Afhøring har han dog erkendt, at han muligvis har udtalt sig som hævdet, uden at han dog har givet nogen nærmere Forklaring paa, hvad han her har ment, og som Undskyldning for sin oprindelige Benægtelse har han anført, at han ved den første Afhøring frygtede for, at han og Broderen vilde blive sigtet som Gerningsmænd til Attentaterne.

Endvidere har man aflyttet en Samtale fra Partikontoret, ført af Birger Klausen med Svend Christensen den 20. August, under hvilken Klausen udtalte, at Bryggeriarbejdernes Bygning og Ungdomshjemmet havde faaet et Pulver.

I Krigsretten bestrider han at have fremsat en saadan Udtalelse.

Endvidere er der aflyttet en Samtale mellem Klausen og Rosenius, hvorunder Klausen udtalte, at det var hans Opfattelse, at det var drevet over for denne Gang. Baade Klausen og Rosenius hævder i Krigsretten, at de herved har tænkt paa Forfølgelsen af Nazisterne.

Under samme Samtale udtalte Klausen ifølge Aflytningen: »Jeg ringer til dig i Nat, hvis det bliver nødvendigt. Der bliver ikke lavet noget, før vi laver det.«

I Krigsretten har Klausen nægtet at have fremsat denne Udtalelse.

Rosenius har i Krigsretten ikke bestridt den sidstnævnte Udtalelse.

e) En Person, der opgav at være Embedsmand og af Hensyn til sin Stilling ikke mente at kunne navngive sig, oplyste den 20. August 1942 Kl. 20.45 telefonisk til Statsadvokatens Afdeling, at han har bragt i Erfaring, at der Natten til den 21. August skal kastes Bomber mod 2 Fagforeninger, hvilke kan han ikke oplyse. Han anmoder derfor om, at man vil skygge de Personer, der forlader D.N.S.A.P.s Kontor paa Kultorvet. Han mener, at man vil forlade Kontoret imellem Kl. 24 og 1.

Ved Krigsrettens Afhøringer er endvidere fremkommet følgende:

f) En Kvinde, Herdis Nielsen, som en Tid har samlevet med en Nazist Bang-Christensen, men nu er Uvenner med denne, har forklaret, at denne en Nat kom hjem og fortalte om Bombeattentatet paa Bryggeriarbejdernes Fagforening paa Ørstedvej (efter det senere oplyste samme Nat som Attentatet skete). Herdis Nielsen har til sin Far, Knud Hansen, ifølge dennes Forklaring for Krigsretten gengivet Udtalelsen saaledes, at han (Manden) eller »de« (Nazisterne) havde forøvet Attentatet, og at »de« ogsaa vilde besøge et andet Kontor (senere angivet Burmeister & Wain). Faderen har i spirituspaavirket Tilstand gengivet det hørte til en Nattevægter, som har gjort Anmeldelse herom.

For Krigsretten har Herdis Nielsen ændret sin Forklaring noget, saaledes at den Bang-Christensen tillagte Udtalelse om Attentatet paa Ørstedvej bliver mere neutral (»De — Bryggeriarbejderne — har faaet et ordentligt Knald« i Stedet for som oprindelig forklaret »Vi har givet dem et ordentligt Knald«). Udtalelsen skal være fremsat paa et Tidspunkt, da begge var noget spirituspaavirkede. Bang-Christensen erkender at have ladet en Bemærkning falde, som kunde forstås saaledes, at Nazisterne havde forøvet Attentatet paa Ørstedvej, men forklarer, at han har misforstaaet Sturmführer Agner, som, samme Nat Attentatet skete, med et Smil fortalte ham, at det var forøvet af Kommunisterne.

Bang-Christensen har iøvrigt erkendt en Aften i Juli 1942 at have været i Jægersborggade med en Kammerat, som han kun kender ved Fornavn (?). Mens de stod i en Passage, traadte Kammeraten en Butiksrude ud. Bang-Christensen fik ham fra at fortsætte. Han hævder, at begge var spirituspaavirkede, og mener ikke, at Kammeraten var klar over, at det var en jødisk Forretning, hvilket han heller ikke selv vil have vidst. Ifølge Herdis Nielsen skal Bang-Christensen have pralet med at have slaaget Ruder ud hos en Jøde i Jægersborggade. Herdis blev herved saa opildnet, at hun bestemte sig til at knuse en Rude hos Slagter Cohen, men da der tilfældig var Politi i Nabolaget i Anledning af Indbrud, opgav hun Forsøget.

Herdis Nielsen har endelig forklaret, at Bang-Christensen har udtalt sig om, at Attentaterne mod Slagter Cohens Butik var forøvet af S.A.ere fra Førerskolen. Bang-Christensen forklarer, at han blot har udtalt en Formodning og intet ved herom.

Krigsretten har afhørt adskillige andre Nazister, som har udtalt sig om Attentaterne, men har ikke derigennem fundet nogen Bestyrkelse af Sigtelserne. Forfølgningen er derfor indstillet den 4. September 1942.

361.

Redegørelse fra fhv. Justitsminister Thune Jacobsen.

Aarsagen til og Baggrunden for Svaret den 14. September 1942 paa Frits Clausens aabne Brev. I denne Forbindelse er forhenværende Udenrigsminister Erik Scavenius forespurgt om, hvorvidt Udenrigsministeriet traf Foranstaltninger til at undertrykke et Svar i Pressen fra Folketingsmand Ole Bjørn Kraft.

Folketingsmand Frits Clausens aabne Brev til Justitsministeren blev af Udenrigsminister Scavenius forelagt i et Ministermøde. Jeg var af den Opfattelse, at Folketingsmand Ole Bjørn Kraft selv burde besvare det, men i Ministermødet blev det besluttet, at Svaret skulde afgives af Justitsministeren.

Jeg lod i Justitsministeriet udarbejde et Udkast til Besvarelse, som man imidlertid fra tysk Side ikke kunde godkende.

Jeg blev derefter af Udenrigsministeren kaldt til et Møde i Udenrigsministeriet med den tyske Gesandt. Jeg fandt det urimeligt og stødende, at denne skulde blande sig i dette Spørgsmaal, og gjorde før Mødet Udenrigsministeren opmærksom paa, at jeg over for Gesandten agtede at tage kraftigt til Genmæle, saafremt denne vilde søge at bestemme Udsendelsens Ordlyd. Udenrigsministeren tilraadede mig Forsigtighed. Da Gesandten fremlagde et af ham affattet Udkast til et Svar, udtalte jeg, at jeg ikke, siden jeg var Skoledreng, havde skrevet efter Diktat og ikke nu agtede at gøre det.

Efter længere Forhandlinger enedes man til sidst om, at Svaret skulde have den Ordlyd, som det fik ved min Udsendelse den 14. September 1942.

Senere paa Dagen meddelte man mig fra Udenrigsministeriet, at Gesandten telefonisk havde forlangt, at Ordene »at der ikke foreligger Bevis for« skulde ændres til »at det ikke er rigtigt«. Jeg svarede Direktør Svenningsen, at jeg ikke agtede at foretage den ønskede Ændring, og at han blot kunde lade Afdelingschef Hvass overbringe Gesandten Erklæringen i den aftalte Form med Tilkendegivelse af, at saafremt Gesandten ikke kunde acceptere denne, kunde han overhovedet ikke vente nogen Erklæring fra mig.

Gesandten akkviescerede derefter ved Erklæringen i den Form, hvori den blev udsendt.

E. Thune Jacobsen.

362.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

København, den 11. Juni 1947.

Hr. Folketingsmand Ole Bjørn Kraft.

Da det over for Kommissionen er oplyst, at De i September 1942 har tilstillet Pressen et Brev foranlediget ved Frits Clausens aabne Brev af 8. September 1942 til Justitsministeren, og da dette Brev ikke foreligger for Kommissionen, anmodes De om hertil snarest belejligt at fremsende en Kopi af samme.

Holm.

Eigil Olsen.

363.

DANMARKS RIGSDAG

Christiansborg, København, den 12. Juni 1947.

*Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission
i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.*

I Anledning af Kommissionens Skrivelse af 11. Juni 1947, hvori man udbeder sig Kopi af et Brev fra mig til Pressen, foranlediget af Frits Clausens aabne Brev af 8. September 1942 til Justitsministeriet, maa jeg desværre meddele Kommissionen, at jeg ikke længere er i Besiddelse af en Kopi heraf. Paa Grund af tyske Forespørgsler i mit Hjem ved forskellige Lejligheder maatte jeg fjerne adskillige Dokumenter og Breve; nogle af dem blev anbragt paa Politigaarden, men er her gaaet tabt, efter at Politiet blev fjernet den 19. September 1944. Jeg skal gøre Forsøg paa, om det paa Berlingske Tidende skulde være muligt at finde min Henvendelse, men jeg tror ikke, det er meget sandsynligt.

Ærbødigst

Ole Bjørn Kraft.

Det danske politis overtagelse af bevogtningsopgaver af særlig interesse for den tyske værnemagt (vagt ved broer, jernbaner, kyster o. lign.).

Aktstykker:

364. Fhv. justitsminister Thune Jacobsens redegørelse af 11. november 1946 .. 1520
Underbilag. Marineministeriets skrivelse af 10. september 1940 til justitsministeriet 1520
Den øverstbefalendes skrivelse af 7. november 1942 til udenrigsministeriet 1521
Den øverstbefalendes skrivelse af 23. november 1942 til udenrigsministeriet 1521
Den øverstbefalendes skrivelse af 26. januar 1943 til udenrigsministeriet 1522
Bilag. Justitsministeriets skrivelse af 1. februar 1943 til folketingets finansudvalg 1524
365. Udenrigsministeriets skrivelse af 7. november 1942 til justitsministeriet med den øverstbefalendes krav om udskrivning af befolkningen til bevogtning af jernbanestrækningen fra Espergærde til Snekkersten 1525
366. Udenrigsministeriets skrivelse af 26. januar 1943 til justitsministeriet med den øverstbefalendes krav om skærpet jernbanebevogtning 1527

Stenografisk referat:

Eigil Thune Jacobsen: Sp. 613.

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 213—215, 330, 331.

Fhv. justitsminister Thune Jacobsens almindelige redegørelser (A. nr. 41 og 42), side 115.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 10, 27, 43.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 435, 473—475, 485, 486, 488—491, 493.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 690, 751, 758, 772, 773, 781.

Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykker:

Krigsministeriets skrivelse af 10. august 1945 med aktstykker angående dansk militærbevogtning af industrielle anlæg .. VI nr. 11

Ministeren for offentlige arbejders skrivelse af 29. marts, 8. april og 11. juni 1943 til justitsministeriet angående sabotagegen X 309—311

Anden litteratur:

Løvtidende:

Lov nr. 562 af 31. oktober 1940 om politimæssige bestemmelser i tilslutning til militære forhold og foranstaltninger.

Lov nr. 186 af 16. april 1941 om ændringer i lov nr. 98 af 31. marts 1931 om statens tjenestemænd. (Justits- og politivæsenet).

Lov nr. 489 af 4. december 1942 om sikkerhedsforanstaltninger indenfor erhvervsvirksomheder m. m.

Midlertidig lov nr. 362 af 19. juli 1943 om pligt til at stille skydevåben og motorkøretøjer til rådighed for rets-, politi- og fængselsvæsenet samt om tillæg til lov nr. 91 af 29. marts 1924 om indkvartering.

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 33—36, 59, 60.

Iøvrigt kan bl. a. henvises til:

W. E. v. Eyben: Oversigt over den danske Sabotagevagtordning, Besættelsestidens Fakta, I, 1945, side 801—810.

364.

Svarskrivelse fra Rigspolitichef Thune Jacobsen.

Fra hvilket Tidspunkt overtog det danske Politi militære Bevogtningsopgaver af særlig Interesse for den tyske Værnemagt (Vagt ved Broer, Jernbaner, Kyster o. lign.) og hvilke Drøftelser gik forud herfor inden for Regeringen?

A. Kystbevogtningen.

Bevogtningen blev etableret før min. Ministertid. I det Memorandum af 9. April 1940*), i hvilket de tyske Krav til den danske Regering var formuleret i 13 Punkter, nævntes som Pkt. 8 »Gennemførelse af foreløbig Spærring af Person- og Godstrafikken mellem Danmark og Sverige (Afbrydelse af Færgefarten), Genoptagelse af Trafikken og Krav om Kontrol med denne forbeholdes indtil videre«.

Tyskland ønskede ingen ukontrolleret Passageroverfart mellem Danmark og Sverige eller Norge. Det gav sig Udslag paa forskellig Maade, bl. a. ved Gennemførelsen af et Forbud mod Lystsejlad, Ophævelse af den gældende Visumfrihed for norske, svenske og finske Statsborgere og ved Etableringen af Kystbevogtningen. Det var Betingelsen for Genoprettelsen af den normale Forbindelse med Sverige. Fra tysk Side tog man meget alvorligt paa Spørgsmaalet om Forsøg paa illegal Udrejse og truede med Skydning.

Bevogtningen gennemførtes af Rigspolitiet i Samarbejde med Departementet for Told- og Forbrugsafgifter fra 16. April 1940 langs Sjællands Øst- og Nordkyst og blev senere udvidet.

Bevogtningen til Søs blev fra 1. Oktober 1940 overtaget af Marinen, der i Skrivelse af 10. September 1940 til Justitsministeriet udtalte:

»Marineministeriet maa anse det for at være af den største Betydning, at den fornødne politimæssige Bevogtning af dansk Kystomraade med Henblik paa Overholdelse af dansk Lovgivning m. v. forbliver paa danske Hænder, og anser de af Rigspolitichefen fremsatte Ønsker om en Forøgelse af Fartøjernes Antal og deres Sødygtighed for paakrævede. Man maa dog paa Grundlag af hidtidige Erfaringer anse det for tvivlsomt, om der inden for Rigets Grænser ved Køb eller Leje kan fremskaffes Fartøjsmateriel, der i sig forener den Sødygtighed og Fart, som er nødvendig til at skabe Grundlaget for en omhyggelig Overvaagen af dansk Territorialfarvand mellem Hundested og Gedser. Man beklager samtidig ikke at være i Stand til at stille egnet Materiel til Rigspolitiets Disposition, idet den Del af Marineministeriets Materiel, der kan anses for egnet til at danne Rygraden i den omtalte Bevogtning, er militært Materiel, der kun vil kunne anvendes under militær Kommando og Udrustning og særligt dertil uddannet Personel.

Under Hensyntagen til ovennævnte skal Marineministeriet imidlertid meddele, at det vil være villigt til at overtage den nævnte Bevogtning, der selvsagt bør iværksættes i snævrast muligt Samarbejde med Rigspolitiets Havnebevogtning og Patrouille langs Kysten.

Saafermt Justitsministeriet maa anse det for ønskeligt, at den politimæssige Kystbevogtning overgaar til Marineministeriet, skal man henstille, at Forhandlinger herom optages snarest belejligt.«

*) A. nr. 2.

B. I det førnævnte Memorandum af 9. April 1940 Pkt. 6. krævedes:

»Uskadt Opretholdelse og Sikring af Driften af Trafikmidler, Trafikveje og Kommunikationsmidler«.

Spørgsmaalet om egentlig Bevogtning af Jernbanerne opstod dog først i Slutningen af 1942, idet Udenrigsministeriet fra General v. Hanneken modtog følgende Skrivelse af 7. November 1942:

»Es ist bereits zum zweiten Mal auf der Bahnstrecke nach Helsingør durch Sabotageakte ein deutscher Wehrmachtzug gefährdet, heute Nacht sogar zur Entgleisung gebracht worden, nachdem 11 Minuten vorher ein dänischer Personenzug durchgefahren ist.

Ich bitte Ew. Exzellenz, von der Wiederaufnahme des Bahnverkehrs auf der zur Zeit gesperrten Strecke ab bis auf Weiteres durch Einwohner der an der Bahnlinie Humlebæk—Helsingør, Orte je einschliesslich, liegenden Gemeinden von der Bahnstation Espergærde bis zum Fährbecken in Helsingør einen verstärkten Bahnschutz Tag und Nacht einzurichten, um zu verhindern, dass weitere Anschläge die Eisenbahntransporte auf dieser Strecke gefährden. Den Zeitpunkt für die Beendigung der in dieser Weise geforderten verstärkten Bewachung werde ich zu gegebener Zeit Ew. Excellenz mitteilen. — Von dem Veranlassten bitte ich, mich heute noch in Kenntnis zu setzen.«*)

Der blev til Afværgelse af det stillede Krav etableret en foreløbig Bevogtning ved Politi af den omhandlede Strækning; den ophævedes den 14. November 1942, efter at Generalen i en Skrivelse af 10. November 1942 havde tilkendegivet, at dette kunde ske, samtidig med at Kravet om, at Bevogtningen skulde overtages af Borgerskabet, blev gentaget. Da man fra Udenrigsministeriet gjorde Forestilling om, at dette Krav maatte bortfalde, udkastedes fra tysk Side Tanken om Dannelse af et særligt Beskyttelseskorps til dette Formaal.

Den 23. November 1942 tilskrev Generalen Udenrigsministeriet saaledes:

»Die Ueberprüfung der Bahnsicherungsmassnahmen auf den militärisch wichtigen Transportstrassen, Fähranlagen und Häfen in Dänemark hat nunmehr gezeigt, dass das den dänischen Staatsbahnen zur Streckenbewachung zur Verfügung stehende Personal nach Meldung der hier unterstellten Transportdienststellen zahlenmässig unzulänglich ist.

Ich bitte daher durch sofortigen allgemein verstärkten Einsatz an folgende Hauptstrecken

- 1) Gedser—Kopenhagen—Helsingör,
- 2) Padborg—Fredericia—Aalborg—Frederikshavn,
- 3) Lunderskov—Esbjerg,
- 4) Fredericia—Nyborg,
- 5) Korsör—Kopenhagen

einschl. Fährbahnhöfe Gedser, Korsör, Nyborg und Helsingör sowie an den Haupteinschiffungshafen Aalborg und Aarhus eine dauernde ausreichende Bewachung einzurichten, um wichtige Militär- und Nachschubtransporte auch in Zukunft bestens zu sichern. Ausfall der Fähranlagen kann zu empfindlichen Störungen für den gesamten Nachschub führen, da entsprechende Hilfsanlagen nicht zur Verfügung stehen.

*) I Oversættelse: »Allerede for anden Gang er paa Banelinien til Helsingør et tysk Militærtog bragt i Fare ved Sabotagehandling, i Nat endog bragt til at løbe af Sporet, efter at et dansk Persontog 11 Minutter i Forvejen er kørt igennem.

Jeg anmoder Deres Excellence om fra det Tidspunkt, da Banetrafikken paa den for Tiden spærrede Strækning kan genoptages, og indtil videre at etablere en forstærket Banebevogtning hele Døgnet igennem fra Espergærde Jernbanestation indtil Færgébassinet i Helsingør, idet Bevogtningsmandskabet tages blandt Beboerne af de langs Banelinien Humlebæk—Helsingør — begge Steder inklusive — liggende Sogne. Det skal ske for at forhindre, at yderligere Attentater bringer Jernbanetransporterne paa denne Linie i Fare. Tidspunktet for, hvornaar den paa denne Maade krævede forstærkede Bevogtning kan ophøre, skal jeg til given Tid meddele Deres Excellence. — Om hvad der foranlediges foretaget, beder jeg Dem om endnu idag at give mig Underretning.«

Es wird gebeten, das zur verstärkten Bewachung Erforderliche bei der dänischen Regierung erwirken und von dem von dieser Veranlassten baldgefälligst hierbei mir mitteilen zu wollen.«*)

Efter Henstilling fra Udenrigsministeriet blev der i denne Anledning optaget Forhandling mellem Justitsministeriet og Trafikministeriet.

Spørgsmaalet drøftedes paa et Ministermøde, hvor man var inde paa den Mulighed, at Opgaven kunde løses af dansk Militær. Fra tysk Side havde man erklæret sig indforstaaet med, at Bevogtningen Øst for Lillebælt skete ved dansk Militær, medens man i Jylland tænkte sig et særligt Korps. Man ønskede Patrouillering samt Poster ved særlige Konstruktioner saasom vigtige Broer.

Da man fra Hærens Side ikke ønskede at overtage denne Opgave, blev der udarbejdet en Bevogtningsplan, hvorefter Bevogtningen skulde varetages af et særligt Bevogtningskorps. Det endelige Resultat blev en Ordning, hvorefter Jernbanernes Hovedstrækninger skulde bevogtes af indtil 475 Jernbanemænd og 765 Politibetjente.

Dette Forslag blev af Justitsministeren i Begyndelsen af Januar 1943 forelagt i et Ministermøde, hvor der var Enighed om at foretrække den sidste Løsning.

Fra tysk Side erklærede man sig principielt tilfreds med Planen, naar der indførtes enkelte Forbedringer.

I Skrivelse af 26. Januar 1943 til Udenrigsministeriet udtalte General Hanneken:

»In letzter Zeit mehren sich die Fälle, in denen an deutschem Wehrmachtsgut, das auf Eisenbahnwagen verladen ist, Sabotageakte verübt werden. So sind in Esbjerg und an anderen Orten Stroh- und Heuladungen in Brand gesetzt worden. In Odense wurde am 22. 1. 1943 in einem mit dänischen Gewehren beladenen Wagen, der nach Deutschland ausgefertigt werden sollte, ein Brandstiftungsversuch gemacht. Der betreffende Waggon war bereits der dänischen Staatsbahn übergeben und von dieser verschlossen und plombiert worden. Ausserdem sind aus diesem Waggon auch Gewehre gestohlen worden.

Unter Bezug auf das ö. a. Schreiben wird gebeten, nunmehr sofortige und energische Schutzmassnahmen gegen derartigen Sabotageakte zu treffen. Sobald die beladenen Wagen an die dänische Staatsbahn übergeben sind, haftet nicht nur diese für den Inhalt, sondern die dänische Regierung muss ausserdem dafür Sorge tragen, dass das durch Geldwert nicht zu ersetzende Transportgut vor der Vernichtung bewahrt wird.«**)

*) I Oversættelse: »Undersøgelsen af Forholdsreglerne til Sikring af Jernbanen paa de i militær Henseende vigtige Transportveje, Færgeanlæg og Havne i Danmark har nu vist, at det Personale, der staar til Raadighed for de danske Statsbaner til Liniebevogtningen, efter Indberetning fra de her underordnede Transporttjenestekontorer talmæssigt er utilstrækkeligt.

Jeg anmoder derfor om, at der ved øjeblikkelig almindelig forstærket Indsats paa følgende Hovedlinier:

- 1) Gedser—København—Helsingør,
- 2) Padborg—Fredericia—Aalborg—Frederikshavn,
- 3) Lunderskov—Esbjerg,
- 4) Fredericia—Nyborg,
- 5) Korsør—København,

derunder ogsaa Færgebanegaardene Gedser, Korsør, Nyborg og Helsingør, samt ved Hovedindskibningshavnene Aalborg og Aarhus maa blive etableret en permanent og tilstrækkelig Bevogtning for ogsaa i Fremtiden paa bedste Maade at sikre vigtige Militær- og Forsyningstransporter. Sættes Færgeanlæggene ud af Funktion, kan det føre til følelige Forstyrrelser for hele Forsyningen, da der ikke staar tilsvarende Reserveanlæg til Raadighed.

Jeg anmoder om, at det til den forstærkede Bevogtning paakrævede maa blive udvirket hos den danske Regering, og om, at der snarest belejligt maa blive givet mig Meddelelse hertil om det af Regeringen foranledigede.«

**) I Oversættelse: »I den sidste Tid bliver de Tilfælde stadig hyppigere, hvor der øves Sabotager paa tysk Værnemagtsgods, som er indladet i Jernbanevogne. Saaledes er i Esbjerg og paa andre Steder Halm- og Høladninger blevet stukket i Brand. I Odense blev der den 22. 1. 1943 foretaget et Brandstiftelsesforsøg i en med danske Geværer lastet Vogn, der skulde ekspederes til Tyskland. Den paagældende Vogn var allerede

Man søgte derefter ved Skrivelse af 5. Februar 1943 Finansudvalgets Tilslutning til Afholdelse af de med Bevogtningen forbundne Udgifter.
Afskrift af Skrivelse af 1. Februar 1943 til Finansudvalget vedlægges.
Efter at Finansudvalget havde tiltraadt Indstillingen etableredes Ordningen.

Hellerup, den 11. November 1946.

E. Thune Jacobsen.

blevet overgivet til den danske Statsbane og var blevet aflaset og plomberet af denne. Desuden er der ogsaa blevet stjaalet Geværer fra denne Vagon.

Under Henviisning til ovennævnte Skrivelse anmoder man om, at der nu maa blive truffet øjeblikkelige og energiske Beskyttelsesforanstaltninger mod den Slags Sabotagehandlinger. Saasnart de læssede Vogne er overgivet til den danske Statsbane, hæfter ikke blot denne for Indholdet, men den danske Regering maa desuden drage Omsorg for, at det Transportgods, der ikke kan erstattes med Penge, bliver bevaret mod Ødelæggelse.«

JUSTITSMINISTERIET

København, den 1. Februar 1943.

I den senere Tid er der forekommet forskellige Sabotagehandlinger rettet mod Jernbanelinierne paa Statsbanernes Hovedstrækninger. I den Anledning er der fra tysk Side stillet Krav om en effektiv Bevogtning af Statsbanernes Hovedstrækninger, og da det ogsaa fra dansk Synspunkt er af afgørende Betydning at opretholde Sikkerheden paa Jernbanerne, saaledes at Ulykker undgaas og den livsvigtige Forbindelse mellem Landsdelene kan foregaa uhindret, har man optaget til Overvejelse, hvorledes en effektiv Bevogtning bedst kan gennemføres.

Der har herom været ført Forhandlinger mellem Justitsministeriet, Udenrigsministeriet, Trafikministeriet, Krigsministeriet og Indenrigsministeriet. Efter at det under disse Forhandlinger havde vist sig, at Hæren ikke kunde paatage sig Opgaven, samlede Interessen sig først om Dannelsen af et Korps, opbygget ved Indkaldelse af CB-Mandskab med en Befalings- og Underbefalingsmandsstyrke taget fra Hærens Linie eller Reserve. I det herom udarbejdede Forslag regnede man med, at et saadant Korps vil kræve en Styrke paa ca. 5000 Mand til Bevogtning uden for Statsbanernes Arbejdstid, og Omkostningen blev anslaaet til ca. 21 Mill. Kr. aarligt. Man har imidlertid under Forhandlingerne fæstet sig ved dette Forslags negative Sider, herunder de meget betydelige Udgifter, Indkaldelsens meget vidtgaaende Følger, baade for de enkelte og for Erhvervslivet, og de uforholdsmæssigt store Omkostninger ved Uddannelsen, hvorhos man ikke turde regne med, at det saaledes udskrevne Mandskab vilde være af høj Brugbarhed i Bevogtningstjenesten.

Justitsministeriet har derfor i Forening med Trafikministeriet udarbejdet et nyt Forslag, hvis Princip er en kombineret Bevogtningstjeneste ved Politi- og Statsbanepersonel. Man henviser herom til den vedlagte Plan for Bevogtningen. Dette Forslag frembyder efter Justitsministeriets Formening adskillige Fordele i Forhold til det ovenfor angivne Forslag, særlig at Ordningen er betydeligt billigere og ikke har direkte økonomiske Virkninger for Næringslivet m. v., og at Bevogtningsmandskabet bliver af højere Kvalitet. Bevogtningen vil efter Forslaget udkræve maksimalt ca. 660 Jernbanemænd og ca. 1 150 Reservepolitibetjente. Udgiften anslaaes for Statsbanernes Vedkommende til ca. 2 800 000 Kr. aarligt og en Udrustningsudgift een Gang for alle paa 200 000 Kr. For Politiets Vedkommende anslaaes Udgiften til 5 450 000 Kr. aarligt og en Udrustningsudgift een Gang for alle paa 650 000 Kr.

Justitsministeriet maa tillægge det afgørende Betydning, at den i Forslaget beskrevne Bevogtning saa hurtigt som muligt kan træde i Kraft. Idet man med Hensyn til Enkeltheder ved Ordningen henviser til det vedlagte Forslag, skal man med Finansministeriets Tilslutning udbede sig en Udtalelse fra det ærede Udvalg om, hvorvidt dette kan give sin Tilslutning til Bevogtningens Gennemførelse i Overensstemmelse med det udarbejdede Forslag, saaledes at de med Ordningen forbundne Udgifter, der for Justitsministeriets Vedkommende som nævnt kan anslaaes til ca. 6 100 000 Kr. i det første Aar, hvori Bevogtningen foretages, afholdes paa forventet Efterbevilling paa Til-lægsbevillingsloven.

Det tilføjes, at Justitsministeriet samtidig hermed har tilskrevet Landstingets Finansudvalg i Overensstemmelse med foranstaaende.

E. Thune Jacobsen.

Folketingets Finansudvalg.

365.

Skrivelse af 7. november 1942 fra General von Hanneken i den form, hvori den er kommet justitsministeriet i hænde.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 7. November 1942.

Til Justitsministeriet.

Dags Dato Kl. 13.45 har jeg fra »Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark« modtaget en Skrivelse af følgende Ordlyd:

»Es ist bereits zum zweiten Mal auf der Bahnstrecke nach Helsingör durch Sabotageakte ein deutscher Wehrmachtzug gefährdet, heute Nacht sogar zur Entgleisung gebracht worden, nachdem 11 Minuten vorher ein dänischer Personenzug durchgefahren ist.

Ich bitte Ew. Exzellenz, von der Wiederaufnahme des Bahnverkehrs auf der zur Zeit gesperrten Strecke ab bis auf weiteres durch Einwohner der an der Bahnlinie Humlebæk—Helsingør, Orte je einschliesslich, liegenden Gemeinden von der Bahnstation Espergærde bis zum Fährbecken in Helsingör einen verstärkten Bahnschutz Tag und Nacht einzurichten, um zu verhindern, dass weitere Anschläge die Eisenbahntransporte auf dieser Strecke gefährden. Den Zeitpunkt für die Beendigung der in dieser Weise geforderten verstärkten Bewachung werde ich zu gegebener Zeit Ew. Exzellenz mitteilen. — Von dem Veranlassten bitte ich, mich heute noch in Kenntnis zu setzen.«

Udenrigsministeriet udbeder sig Meddelelse om de Foranstalninger, der maatte blive truffet i Anledning af det i denne Skrivelse fra tysk Side fremsatte Krav.

Erik Scavenius.

365 a.**Oversættelse.**

.....

»Allerede for anden Gang er paa Banelinjen til Helsingør et tysk Militærtog bragt i Fare ved Sabotagehandlinger, i Nat endog bragt til at løbe af Sporet, efter at et dansk Persontog 11 Minutter i Forvejen er kørt igennem.

Jeg anmoder Deres Excellence om fra det Tidspunkt, da Banetrafikken paa den for Tiden spærrede Strækning kan genoptages, og indtil videre at etablere en forstærket Banebevogtning hele Døgnet igennem fra Espergærde Jernbanestation indtil Færgébassinet i Helsingør, idet Bevogtningsmandskabet tages blandt Beboerne af de langs Banelinien Humlebæk—Helsingør — begge Steder inklusive — liggende Sogne. Det skal ske for at forhindre, at yderligere Attentater bringer Jernbanetransporterne paa denne Linie i Fare. Tidspunktet for, hvornaar den paa denne Maade krævede forstærkede Bevogtning kan ophøre, skal jeg til given Tid meddele Deres Excellence.

Om hvad der foranlediges foretaget, beder jeg Dem om endnu idag at give mig Underretning.«

366.

**Skrivelse af 26. januar 1943, der gennem udenrigsministeriet er modtaget fra
General von Hanneken.**

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 26. Januar 1943.

Til Justitsministeriet.

Under Henvisning til stedfunden Telefonsamtale med Kontorchef Herfelt angaaende Oprettelsen af et Jernbaneværn bekræfter Udenrigsministeriet, at man fra den Øverstkommanderende over de tyske Tropper i Danmark har modtaget en G. D. dateret Skrivelse af følgende Indhold:

»In letzter Zeit mehren sich die Fälle, in denen an deutschen Wehrmachts-gut, das auf Eisenbahnwagen verladen ist, Sabotageakte verübt werden. So sind in Esbjerg und an anderen Orten Stroh- und Heuladungen in Brand gesetzt worden. In Odense wurde am 22. 1. 1943 in einem mit dänischen Gewehren beladenen Wagen, der nach Deutschland abgefertigt werden sollte, ein Brandstiftungsversuch gemacht. Der betreffende Waggon war bereits der dänischen Staatsbahn übergeben und von dieser verschlossen und plombiert worden. Ausserdem sind aus diesem Waggon auch Gewehre gestohlen worden.

Unter Besuch auf das o. a. Schreiben wird gebeten, nunmehr sofortige und energische Schutzmassnahmen gegen derartige Sabotageakte zu treffen. Sobald die beladenen Wagen an die dänische Staatsbahn übergeben sind, haftet nicht nur diese für den Inhalt, sondern die dänische Regierung muss ausserdem dafür Sorge tragen, dass das durch Geldwert nicht zu ersetzende Transportgut vor der Vernichtung bewahrt wird.«

Man tør henstille, at Oprettelsen af Jernbaneværn søges fremskyndet mest muligt.

P. M. V.

F. Hvass.

366 a.**Oversættelse.**

.....

»I den sidste Tid bliver de Tilfælde stadig hyppigere, hvor der øves Sabotager paa tysk Værnemagtsgoods, som er indladet i Jernbanevogne. Saaledes er i Esbjerg og paa andre Steder Halm- og Høladninger blevet stukket i Brand. I Odense blev der den 22. 1. 1943 foretaget et Brandstiftelsesforsøg i en med danske Geværer lastet Vogn, der skulde ekspederes til Tyskland. Den paagældende Vogn var allerede blevet overgivet til den danske Statsbane og var blevet aflaaaset og plomberet af denne. Desuden er der ogsaa blevet stjaalet Geværer fra denne Vogn.

Under Henviisning til ovennævnte Skrivelse anmoder man om, at der nu maa blive truffet øjeblikkelige og energiske Beskyttelsesforanstaltninger mod den Slags Sabotagehandlinger. Saasnart de læssede Vogne er overgivet til den danske Statsbane, hæfter ikke blot denne for Indholdet, men den danske Regering maa desuden drage Omsorg for, at det Transportgoods, der ikke kan erstattes med Penge, bliver bevaret mod Ødelæggelse.«

38.

Urolighederne i juli-august 1943.

Aktstykker:

367. Departementschef Eivind Larsens referat af dansk-tyske drøftelser den 13. juli 1943	1531
368. Departementschef Eivind Larsens referat af dansk-tyske drøftelser den 15. juli 1943	1532
369. Regeringens og rigsdagens samarbejdsudvalgs opråb til det danske folk af 21. august 1943, bifaldet af Hans Majestæt Kongen	1533

Andre aktstykker i nærværende beretning:

Justitsministeriets almindelige redegørelser for statsadvokaturen for særlige anliggender (A. nr. 46—48), side 230, 380—382.

Fhv. justitsminister Thune Jacobsens almindelige redegørelser (A. nr. 41 og 42), side 116.

Iøvrigt henvises navnlig til kapitlerne 6, 9, 10, 13, 14, 26, 28, 32, 39, 41.

Aktstykker i kommissionens øvrige, allerede offentliggjorte beretninger:

Udskrift af ministermødeprotokollerne (Ber. IV A. afsnit O), side 495—497.

Samarbejdsudvalgets protokoller (Ber. IV A. afsnit P), side 781, 812, 814—823.

Iøvrigt henvises navnlig til følgende aktstykker:

Fhv. statsminister Scavenius' redegørelse af 8. august 1945 for

begivenhederne i august 1943 IV nr. 92

Aktstykker angående begivenhederne i august 1943 IV nr. 93

Anden litteratur:

E. Thune Jacobsen: Paa en Urias Post, 1946, side 60—62.

367.

(A. nr. 47, bilag 21.)

Departementschef Eivind Larsens Referat af dennes og Statsadvokat Hoffs Samtale den 13. Juli 1943 med Kanstein (Vedrørende Urolighederne i København Juli 1943).

Den 13. Juli 1943 indfandt Statsadvokat Hoff og jeg mig hos Kanstein, der Dagen forud havde bedt os om at komme til en Forhandling i Anledning af forrige Uges Uro i København.

Paa Tomandshaand meddelte Kanstein mig først i fortrolig Form, at Meddelelsen om de forskellige Uroligheder var kommet til Berlin og derfra gaaet videre til Førerhovedkvarteret, hvor man, saavidt det kunde ses, navnlig havde fæstnet sig ved Demonstrationerne mod den tyske Afdeling paa Raadhuspladsen. Dette havde medført, at man her havde faaet meget strenge Anvisninger, og jeg forstod paa Kanstein, at disse gik ud paa Indsættelse i Vestre Fængsel af en Del af de under Opløbene anholdte, der ved de dem tidligere overgaaede Straffe o. lign. Forhold kunde karakteriseres som arbejdssky og daarlige Elementer. Han antydede endvidere noget i Retning af, at der kunde blive Spørgsmaal om at føre nogle af dem til Tyskland. Disse Paalæg voldte ham megen Bekymring, idet han indsaa, at det vilde være Skridt, som maatte medføre en meget uheldig Virkning heroppe specielt nu, hvor Forholdene var ved at falde til Ro. Han havde derfor spekuleret paa, om der kunde findes en anden mindre indgribende Vej, som kunde afværge de andre Skridt. Han havde i den Retning tænkt sig, at hvis en 10—15 af de Folk, der maatte tages i Betragtning (det drejer sig i alt om 40—50), kunde melde sig til Arbejde i Tyskland, kunde Vanskelighederne maaske løses paa den Maade. Han forsikrede, at de vilde gaa ind i Arbejdsstyrkerne paa normal Maade, og at der under ingen Omstændigheder vilde blive foretaget noget over for dem i Tyskland som Følge af de Ting, de havde været med til her. Arbejdsformidlingen skulde gaa ad de sædvanlige Veje over Dr. Heise.

Han spurgte mig derefter om min Mening om disse Forhold. Jeg begyndte med at sige, at jeg gik ud fra, at jeg uanset den fortrolige Form, han gav sin Meddelelse, kunde underrette Justitsministeren om, hvad han havde fortalt mig, hvad han var indforstaaet med. Dernæst udtalte jeg min meget store Betænkelighed ved de Skridt, der maatte paatænkes fra tysk Side, idet noget saadant med Rette vilde vække en almindelig Uro, saa meget mere som det maatte ses paa Baggrund af den Opræden, der paa de urolige Aftener var udvist af Frikorpsfolkene.

Med Hensyn til Kansteins personlige Forslag sagde jeg, at jeg knap nok saa nogen Vej til at faa det udført, idet det var ganske givet, at Politiet hverken kunde eller vilde bringe den Mulighed frem over for de Folk, der stod som sigtede for Deltagelsen i Opløbet. Kunde de hverves til Arbejde ad den almindelige Vej, saa jeg ingen Betænkelighed deri efter det givne Tilsagn om, at deres Forhold herhjemme ikke vilde blive taget i Betragtning, men jeg fandt det meget lidt sandsynligt, at de paagældende Folk vilde melde sig, idet de utvivlsomt vilde regne med, at hvis de først kom over den tyske Grænse, vilde de paa en eller anden Maade komme til at undgælde for Optøjerne.

Kanstein forstod ganske disse Betragtninger, specielt at Politiet ikke kunde indlade sig paa nogen Medvirken, men bad mig overveje Spørgsmaalet nærmere, idet han paany meget indtrængende understregede Betydningen af, at der kunde findes en saa stiltfærdig Løsning som muligt af Problemet.

Jeg lovede med det samme at forelægge Spørgsmaalet for Justitsministeren, hvortil Kanstein sagde, at han mente det nødvendigt, at Spørgsmaalet kunde finde sin Afgørelse inden for faa Dage.

Eivind Larsen.

368.

(A. nr. 47, bilag 22.)

Departementschef Eivind Larsens Referat af Møde den 15. Juli 1943 mellem Justitsministeren og Kanstein. (Vedrørende Urolighederne i Juli 1943).

Efter at Justitsministeren den 14. Juli 1943 med Kanstein havde drøftet de Forhold, som er omtalt i mit Referat af 13. Juli, bad Kanstein om en Samtale med Justitsministeren den 15. om Formiddagen.

Under denne Samtale oplyste Kanstein, at han Aftenen i Forvejen havde drøftet Sagen med Best. Man mente ikke at kunne gaa med til Udsendelsen af en dobbelt Erklæring, som Justitsministeren Dagen forud havde bragt i Forslag under Henviisning til de Forhandlinger, der i Efteraaret fandt Sted med Renthe-Fink som Følge af de Optøjer, der den Gang havde været med Frikorpsets Medlemmer. En saadan Erklæring vilde, mente man fra tysk Side, i høj Grad kalde Problemerne frem og holde dem i Live.

Kanstein meddelte endvidere, at det af ham personlig den 13. Juli fremsatte Forslag om, at nogle af de paagældende maaske kunde melde sig til Arbejde i Tyskland, ogsaa kunde betragtes som bortfaldet, og under Hensyn til, at Forslaget alene var udsprunget fra ham, bad han om, at det, da det nu ikke forelaa aktuelt, ikke blev Genstand for videre Drøftelse i videre Kredse.

Med Hensyn til de videregaaende Skridt, som der var givet Anvisning paa fra Tyskland, og som han havde antydnet Beskaffenheden af over for mig den 13. Juli, sagde Kanstein, at Dr. Best havde besluttet sig til paa eget Ansvar at se væk fra disse Anvisninger. Kanstein understregede, at Best derved paatog sig personlig et betydeligt Ansvar, og at det derfor var af meget stor Betydning, at Forholdene i Fremtiden kunde forløbe i Ro, saaledes at disse Spørgsmaal ikke paany blev aktuelle.

Fra tysk Side havde man udfoldet Bestræbelser og vilde fortsætte dermed for at hindre, at de frivillige paa deres Side gav Anledning til Spektakler. Best havde saaledes forleden Dag holdt en Appel med alle de frivillige, hvor han havde indskærpet dem deres Pligter, og der vilde i disse Dage blive udarbejdet et nyt »Merkblatt« for de frivillige. Nogle af Hovedpunkterne i dette var, at de fik Tilladelse til at gaa klædt civilt, hvad de ikke tidligere maatte, og at de ikke maatte bære Vaaben uden efter særlig Befaling. Endvidere vilde man udbygge Meldesystemet for at sikre, at hver frivillig, der kom til Danmark paa Orlov, blev gjort bekendt med disse Forhold.

Med Hensyn til, hvad der kunde gøres fra dansk Side, henviste Kanstein til Nødvendigheden af, at Politimestrene paany blev instrueret om at være opmærksomme paa, at frivillige og deres Familier ikke blev udsat for Chikane fra Befolkningens Side. Ministeren gav sin Tilslutning til, at et saadant Cirkulære vilde blive udsendt. Paa Forespørgsel erklærede Kanstein sig indforstaaet med, at Politimestrene blev gjort bekendt med dette »Merkblatt«.

Eivind Larsen.

369.

Udenrigsministeriets meddelelse af 21. august 1943 af opråb til det danske folk, statstidende nr. 117 af 23. august 1943.

I Statsraadet i Dag forelagde Statsministeren følgende Opraab, som Regeringen og Rigsdagens Samarbejdsudvalg med Tilslutning af de samarbejdende Partiers Rigsdagsgrupper retter til det danske Folk. Hans Majestæt Kongen bifaldt Udsendelsen af dette Opraab.

Under den tyske Besættelse, der nu varer paa fjerde Aar, har det været uundgaaeligt, at der af og til er opstaaet visse Gnidninger. Selve Besættelsens Langvarighed fremkalder en større Modtagelighed overfor formodede Fornærmelser og stigende Utaalmodighed og Irritation i Befolkningen.

I den sidste Tid er der indtraadt Begivenheder af faretruende Karakter. Sabotage er øvet i stigende Omfang, Demonstrationer er forekommet forskellige Steder, og der er gjort Forsøg paa at bringe Jernbaner og offentlige Værker til Standsning. En Fortsættelse af saadanne Tilstande vil være af ødelæggende Virkning for danske Samfundsforhold. Tilførsler af Levnedsmidler og Brændsel vil blive hæmmet, og der vil opstaa alvorlige Forstyrrelser af den ordnede Produktion til Skade for hele Befolkningen.

For den danske Regering har det stedse været Opgaven at fjerne opstaaede Vanskeligheder og paa det bedste varetage den danske Befolknings Interesser overfor de tyske Myndigheder. Dette vil ogsaa blive Tilfældet overfor de senest indtrufne Begivenheder.

Skal det lykkes at føre dansk Folkestyre og Samfundsliv frelst gennem Krigens Ulykker og Farer, er Befolkningens Medvirken hertil nødvendig.

Med denne dybt alvorlige Situation for Øje retter Regeringen og Samarbejdsudvalget med Tilslutning af de samarbejdende Partiers Rigsdagsgrupper en indtrængende Opfordring til den danske Befolkning om ikke paa nogen Maade at udæske til eller lade sig udæske til uoverlagte Handlinger, men bevare Ro, Besindighed og Sammenhold. Enhver, der ønsker, at dansk Styre i Landet skal bevares, maa føle det som sin Pligt i alle Forhold at bidrage til, at lovordnede Tilstande fortsat kan opretholdes. Ingen maa tage sig til Rette. Det er de lovlige Myndigheder og de ansvarlige Ledere, der maa foretage de Skridt, som er nødvendige til Beskyttelse af danske Interesser.